GERARDI VAN-SWIETEN
MED. DOCT.
COMMENTARIA
IN
HERMANNI BOERHAAVE
APHORISMOS
DE
COGNOSCENDIS ET CURANDIS
MORBIS.

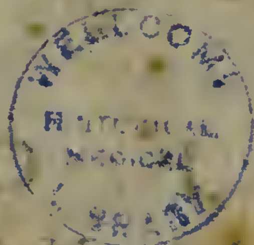
TOMUS DECIMUS.

NEAPOLI.
EX TYPOGRAPHIA MANFREDIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

MDCCLXXII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

INDEX CAPITUM

HUJUS TOMI.

SOM.

COMMENTARIA IN HERMANNI BOERHAAVE APHORISMOS DE COGNOSCENDIS ET CURANDIS MORBIS.

LUES VENEREA.

§. 1440.

Post annum 1493. in regno Neapolitano, mox Gallico exercitu, dein per totam Europam, Lues Venerea orta adhuc durat.

Teterrimus ille morbus varia obtinuit nomina olim, dum unusquisque morbo, quem novum mirabatur, addebat nomen gentis, a qua illum originem duxisse credebat, & hinc plerumque finitimam, vel commercio mixtam, nationem accusabat; uti demonstrat solita sibi eruditione (*a*) *Celeberrimus Astruc*, qui absolutissimum opus de hoc morbo scripsit, quod legi & relegi, non sine magno emolumento. Obtinuit tandem, unanimi fere consensu, *ne odia gentilitia inanibus jurgiis increbescerent, novum* Luis Venereae *nomen confingere*, *in neminem contumeliosum*, *& ad significandum morbum*, *qui Venere contrahitur*, *maxime idoneum*. Primus fere fuit *Fernelius*, qui hujus nominis usum induxit; quem postea reliqui secuti sunt.

Occurrit tamen adhuc, satis frequenter, nomen *Siphylis* ad designandam Luem Veneream. Dum enim *Hieronymus Fracastorius*, cum multis aliis Medicis, novi morbi causam deduceret *a coeli & siderum constitutionibus*, *quae & raro accidunt*, *& magna*, *cum accidunt*, *possint efficere* (*b*), hinc in suavissimo carmine, quo Luem Veneream descripsit, fingit *Siphylum*, regis *Alcithoi* greges pascentem, & illorum numero ac pulchritudine superbum, insultasse Soli:

(a) De Morb. Vener. Tom. I. pag. 5. 6. (b) Aphrodisiac. pag. 202. A.

. . . . *Mihi mille nivis candore juvencae,*
Mille mihi pascuntur oves, vix est tibi taurus
Unus, vix aries caelo (si vera feruntur)
Unus, & armenti custos canis arida tanti (c).

Imo concludit, non amplius Soli litandum esse, sed uni *Alcithoo* Regi, qui

. . . . *Divum exhibito gavisus honore,*
Non ullum tellure coli, se vindice, numen
Imperat, esse nihil terra se majus in ipsa,
Coelo habitare Deos, nec eorum hoc esse, quod infra est:

Verum impiam hanc superbiam ilico a tergo gravis poena secuta est. Nam

Viderat haec, qui cuncta videt, qui singula lustrat,
Sol pater, atque animo secum indignatus, iniquos
Intorsit radios, & lumine fulsit acerbo.
Aspectu, quo Terra parens, correptaque ponti
Aequora, quo tactus viro subcanduit aër.
Protinus illuvies terris ignota profanis
Exoritur; primus, regi qui sanguine fuso
Instituit divina, sacrasque in montibus aras,
Syphilus, ostendit turpes per corpus Achores.
Insomnes primus noctes, convulsaque membra,
Sensit, & a primo contraxit nomina morbus:
Siphylidemque ab eo labem dixere Coloni.

Qui a maligno siderum aspectu turpis morbi ortum & causam deducere conabantur, vix poterant aliter opinari, quam quod Lues Venerea olim caput extulisset, remotis nempe temporibus, dum idem illorum concursus, & situs, quem jam culpabant, adfuerat; atque idem morbus denuo evanuisset, dum mutata siderum positione abfuerat causa, quae morbum natum conservaverat. De genere morborum, qui oriuntur, cessant, redeunt, *Fracastorius* statuit, esse Luem Veneream;

Quam tamen (aeternum quoniam dilabitur aevum)
Non semel in terris visam, sed saepe fuisse,
Ducendum est: quanquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit: quoniam longaeva vetustas
Cuncta situ involvens & res & nomina delet:
Nec monumenta patrum seri videre nepotes (d).

Sed certe Lues Venerea per ducentos septuaginta annos perstat, licet siderum aspectus tot annorum spatio saepius mutatus fuerit; quod minime favet huic opinioni.

Multum disputatum fuit ab ipsa morbi origine, an Lues novus morbus foret, an vero antiquis Medicis jam cognitus & descriptus. Magna animi contentione haec quaestio fuit agitata, & a magni nominis Medicis.

Certum est, partes genitales in utroque sexu morbis variis obnoxias semper fuisse; sed inde non constat, haec mala, quae Veteres observaverant, a Luis contagio

(c) Ibidem pag. 197. B. (d) Aphrodisiac. pag. 184.

gio fuisse orta. Ab effreni libidine, partes has inflammari, excoriari, ulcerari, potuisse, quisque facile credet; a retentis in sinu muliebri humoribus variis, imprimis in calidioribus regionibus, a similibus, inter praeputium & glandem collectis, diversa mala nasci potuisse, dubium non est; verum haec a Lue Venerea diversa fuerunt. Singularium quorundam symptomatum, quae cum similibus in Lue Venerea observatis aliquam affinitatem habere videntur, mentionem factam fuisse apud Veteres Medicos, nemo negabit. Verum illam malorum syndromen, & symptomatum catervam, quibus teter hicce morbus stipatur, nullibi apud illos quis invenire potuit, nec inveniet.

Adeo convicti de morbi novitate fuerunt Medici, qui Luem viderunt circa finem saeculi decimi quinti, ut ad malignos siderum aspectus, insolitas inundationes, divini numinis iram, insolitum hoc scortatorum flagellum referrent. Cum autem usitatis remediis nullo modo cederet malum, plures omnino de curatione desperaverunt adeo, ut recusaverint miseris aegris suppetias ferre, & Agyrtis hanc provinciam sponte reliquerint.

Alii, qui foedissima mala, *Scabiem feram*, *Lepram*, *Elephantiasin* &c., vel viderant, vel descripta legerant, his malis ceperunt comparare novum morbum. Detorquebant Arabum & Graecorum Medicorum verba; scholasticis argutiis assueti, pro saeculi more, acriter de his disputabant, ut plus viderentur sapere illis, qui candide ignorantiam fatebantur, &, novum morbum humano generi incubare gravem, affirmabant.

Actum agerem, si post Eruditissimi *Astruc* solidissimos labores, qui rem totam exhausit (*e*), & secundis curis plurimum elucidavit, amplius huic quaestioni immorarer. Merentur & legi illa, quae apud *Freindium* habentur (*f*), de Luis Venereae origine & progressu.

Circa idem fere tempus, quo morbus hicce cepit, ex America noviter detecta *Christophorus Columbus* rediit; uti testatur filius ejus *Ferdinandus*, qui patris vitam magna fide descripsit, & aliquot itinerum comes fuit. Usus autem fuit in hac descriptione patris literis & adnotationibus, a quibus ne latum quidem unguem recessit: addidit his tantum illa, quae propriis vidit oculis (*g*). Parvus ille tractatus, ex quo haec excerpsi, legi meretur, scriptus ab Eruditissimo Medico, qui Anonymus latere voluit, adeoque nominari non debet.

Plura autem itinera in Americam suscepit. Omnium primo discessit ex portu *Palos* tertia vel quarta Augusti die, anno 1492, rediit inde 13 Martii 1493. Secundum iter aggressus est 25 Septembris 1493, & rediit ex America in Hispaniam octavo die Junii 1496. Tertia vice abiit 30 Maii 1498, & rediit 20 Novembris 1500. Quartum & ultimum iter fuit a 9 Maii 1502, ad initium anni 1505, quando in Hispaniam reversus est (*h*).

Cum ergo tempus inventionis novi orbis satis coincideret cum illo, quo Lues Venerea incepit in Europa, mirum non est, si novum morbum ex novo orbe allatum esse, crederetur ab omnibus fere, qui non erant hujus opinionis, morbum hunc novum non esse, sed ab antiquis jam cognitum.

Egregius autem ille auctor duplici argumentorum specie utitur, ut probet; Luem Veneream non esse delatam ex America in Europam. Prima species continet argumenta negativa; Auctorum nempe, qui de primo *Christophori Columbi* itinere scripserunt, silentia de Lue Venerea. Secunda species continet illa, quibus

 proba-

(e) De Morb. Vener. Lib. I. toto.
(f) Histor. of Physic. part. 2. pag. 336. ad pag. 386.
(g) A Dissertation on the origin of the Venereal Disease pag. 10. 11. (h) Ibid. pag. 12.

probare nititur, Luem Veneream praeexſtitiſſe in Europa ante Columbi reditum ex primo itinere Americano.

Omnes agnoſcunt, argumenta negativa ſemper minoris roboris eſſe in lite quadam dirimenda. Plurimae enim cauſae, quae poſteros latent, eſſe potuerunt illius ſilentii; imprimis apud tales auctores, qui de morbis ex inſtituto nec ſcripſerunt, nec ſcribere debuerunt. Verum inſuper ex ipſa hiſtoria, rite conſiderata, patere videtur evidens ratio, quare in primo Columbi ex America reditu nulla mentio Luis Venereae facta fuerit.

Notum eſt ex modo dictis, *Columbum* ſeptem menſes impendiſſe in primo itinere, ut adiret Hiſpaniolam dictam in America inſulam, ibi moram faceret, novi orbis divitias rimaretur, & inde rediret. An credibile videtur, quod de indagandis morbis Americanis ſollicitus fuerit, quem tot aliae obruebant curae? An non magis probabile, Columbum ignoraſſe morbum omnino; & ideo reducem ex primo itinere de illo nihil referre potuiſſe?

Urgetur (*i*) & illud argumentum, quod *Columbus*, dum rediret, coactus fuerit, ob aquae penuriam, Ulyſſiponam appellere. A Rege *Joanne ſecundo* comiter accipiebatur, qui & Americanos homines, quos ſecum duxerat, veſte ſcarlatina donabat. Unde concludere voluit auctor, Luſitanos infici debuiſſe Lue, ſi claſſiarii Hiſpani, vel Americani itineratores, hoc morbo laboraſſent. Verum quarta Martii navis appulerat, & decima tertia ejuſdem menſis inde in Hiſpaniam navigavit. Non videtur, tempore novem dierum frequens occaſio fuiſſe Americanis luem propagandi in Luſitania, nec & claſſiariis, aquae congerendae, vaſis mundandis, navis cuſtodiae, aliiſque nauticis laboribus, occupatis. Et procul dubio *Columbus* hoſpites Americanos, quos Luſitaniae regi praeſentavit, elegit ſanos, ne in itinere reliquis moleſtiam crearent, ſi fuiſſent infirmi aut morboſi.

Accedit, quod Navarchae, dum neceſſitatis cauſa ad portum quemdam appellunt, non dare ſoleant licentiam claſſiariis, ut evagentur abſque neceſſitate; praecipue, ſi poſt brevem moram inceptum iter proſequi debeant. Nimis enim noverunt, hoc hominum genus, niſi perpetua & ſevera coërceatur diſciplina, in quaevis crimina pronum ruere, & ſtationes ſuas deſerere. Cui periculo ipſam Luſitaniae Metropolin exponere, magnae fuiſſet imprudentiae.

Videntur hae rationes ſufficere, ad demonſtrandum, quare Luſitania tunc temporis Lue Venerea non fuerit infecta: ſimul etiam apparet ratio ſilentii auctorum, qui de primo itinere *Columbi* ſcripſerunt. Poſtquam autem *Columbus* in Hiſpaniam appulit, tunc claſſiarii ſucceſſive ad ſuos redierunt, ut fieri ſolet, &, ſi quidam ex his Lue infecti fuerint, propagari tunc debuit malum; licet omnes ejus ſequelae non ſtatim cognitae fuerint; cum non ſemper cito, ſed potius tardo greſſu, Lues haec corpus depaſcatur, & initio novi mali naturam Hiſpani ignorare debuerint.

Accedit, quod eodem hoc tempore nova in Americam expeditio omnium attentionem ad ſe traheret: Eodem enim anno 1493. Septembris 25. die Archithalaſſus *Columbus* cum ſeptendecim navibus in Americam navigavit, & eodem hoc anno feliciter iter abſolvit.

Potuerunt ergo primi itineris comites, ſex menſium ſpatio plures jam infeciſſe, antequam ſecundum iter *Columbus* aggrederetur; adeoque Luis fomes continuo potuit proſerpere, licet initio novi morbi nondum conſtaret de contagii periculo. Cum autem longiorem moram fecerit in America, ſecundo hoc itinere, *Columbus* (rediit enim in Hiſpaniam 8 Junii 1496.), hoc temporis intervallo Luis totum decurſum videre potuerunt Hiſpani, & tetri morbi omnia ſymptomata, ſaltem magis obvia, cognoſcere. Hoc

---

(i) A Diſſertation on the origin of the Venereal Diſeaſe pag. 13. 14.

Hoc ita contigisse, patet ex ipsis verbis *Oviedo*, quae ab Eruditissimo auctore allegantur (*k*). Dicit enim, quod viderit unum ex comitibus *Columbi*, qui cum illo anno 1496. ex America redierat, cui nomen erat *Moses Peter Margarita*, qui pessime se habebat, & perpetuo querebatur; addit, se credere, quod doloribus illis torqueretur, quos solent pati Lue Venerea laborantes, licet non videret in ejus corpore ulcera, nec bubones. Noverat ergo *Oviedo*, tempore reditus *Columbi* ex secundo itinere, Luem, & ejus signa; viderat ergo antea Luem jam adultam, quam comitari solent illi dolores; unde concludere licet, ante secundum reditum *Columbi* ex America, Luem in Hispania sedem fixisse. Loquitur enim de morbo sibi jam cognito, & quem suspicabatur adesse in homine, in quo nullum signum Luis externum videbat. Dein addit sequentia (*l*): Subito postea, anno 1496, morbus ille & Aulicos invasit; licet in initio infimam plebem aggrederetur tantum: & pro certo habebatur, morbum vulgivagae Veneri originem debere &c.: Haec est ratio, cur *Oviedo* in primo Columbi reditu nullam mentionem fecerit morbi, quem nondum noverat, qui sensim pullulavit, illo tempore quo *Columbus* secunda vice degebat in America, & qui anno 1496, dum redibat, jam affligebat plurimos. Cum autem inter illos, qui cum *Columbo* ex America eodem anno redierant, observaret Lue affectos, concludere potuit jure, quod Lues Venerea ex America in Europam deducta fuerat, cum antea incognitum esset malum.

Si ergo teter ille morbus, Veneris usu tam cito propagandus, anno 1493. in Hispania inceperit, non mirum videbitur, anno 1495. in Italia & Gallia eundem jam observatum fuisse.

Altera species argumentorum continet illa, quae docent, Luem Veneream praeëxstitisse in Europa ante primum reditum *Christophori Columbi* ex America. Eruditissimus auctor insistit, ut hoc probat, unitis testimoniis *Baptistae Fulgosa* & *Casparis Torrellae* (*m*), qui voluerunt, Luem Veneream jam cognitam fuisse in Europa initio anni 1493, cum *Columbus* ex America in Europam redierit 4. Martii 1493. Verum binorum horum auctorum testimonia minus conveniunt. *Fulgosa* (*n*) enim dicit sequentia: *Quae pestis* (*ita enim visa est*), *primo ex Hispania in Italiam allata*, *ad Hispanos ex Aethiopia*, *brevi totum orbem terrarum comprehendit*. Verum Caspar *Torrella* dixit, Luem incepisse in Francia 1493, sicque per viam contagionis pervenisse in Hispaniam, ad insulas (Siciliam) in Italiam, & finaliter serpendo totam Europam peragrasse, imo, si fas est dicere, totum orbem (*o*). Praeterea notandum videtur, quod *Torrella*, dum scribebat tractatum de Pudendagra, qui Romae 1497. prodiit, se nominet Episcopum *S. Justae*, simulque referat, agi tunc annum decimum, cum, circa ecclesiastica occupatus, arti Medicae minime vacare potuit. Neque videtur semper veritatis adeo religiosus cultor fuisse, cum foedissime aduletur Caesarem Borgiam, hominum sceleratissimum, in Epistola Nuncupatoria alterius tractatus, quem *de Dolore in Pudendagra* edidit circa annum 1500, & qui Dialogum inter *Vulgum* & *Medicum* continet; in quo de Lue Venerea agitur (*p*), & de ejus origine leguntur sequentia: *Gallis manu forti Italiam ingredientibus*, & *maxime regno Parthenopaeo occupato*, & *ibi commorantibus*, *hunc morbum detectum fuisse*. *Idcirco ab Italis Morbum Gallicum cognominatum esse*, *imaginantibus*, *ipsum Gallis connaturalem esse*: *in Gallia vero*, *quia*, *in reversione Regis Caroli cum suis* in

(k) A Dissertation on the origin of the Venereal Disease pag. 29. & in nota.
(l) Ibid. pag. 30. (m) Ibid. pag. 17.
(n) A Dissertation on the origin of the Venereal Disease Lib. I. Cap. IV. in fine pag. 29.
(o) Astruc de Morbis Vener. tom. 2. pag. 569.
(p) Ibid. pag. 571.

in Galliam, hic morbus apparere incepit, credentes Gallos eum ex Neapoli apportasse, hanc ob causam morbum Neapolitanum vocavisse (*q*).

Cum ergo bini illi auctores non dixerint eadem, neque *Torrella* sibi ipsi constet, circa Luis Venereae originem, horum auctorum testimonia non videntur tantum robur habere, quantum illis eruditissimus auctor tribuit (*r*); quod & ipse sensisse videtur, dum alio in loco (*s*), *Fulgosae* & *Torrellae* opinionem quasi in medio reliquens (*waving that opinion*), contentus est demonstrasse, quod Lues Venerea cognita fuerit in Italia & Gallia circa initium anni 1495, vel saltem, quam tardissime, mense Junio ejusdem anni. Quomodo autem hoc fieri potuerit, ante dictum fuit.

Ex his tamen argumentis credit Eruditissimus auctor (*t*), nihil certius esse, quam quod Lues Venerea sit morbus Epidemicus in Europa natus, & in Americam per homines Europaeos delatus. Causam illius Epidemicae constitutionis statuit magnas inundationes in variis orbis habitati locis, sequente insolita aëris temperie. Certum est, a talibus causis pessimos morbos produci; sed & aeque certum est, ab iisdem nunquam Luem Veneream productam fuisse antea. Pessimas febres ab his causis nasci, innumera observata docent, in hominibus, qui talia loca inhabitant, ubi limus, ab inundationibus relictus, aestivis postea caloribus putrescit; de qua re in *Capitulo de morbis Epidemicis* fusius egi. Sed nulla observatione constat, a tali causa nostris temporibus Luem Veneream unquam natam fuisse. Non video, cur ergo Luis prima origo inde deduci possit.

Sydenhamus (*u*), quem merito egregius auctor inter perspicacissimos Epidemicorum morborum observatores laudat, non credidit, Luem Veneream esse morbum Epidemicum in Europa natum, sed ex dissita regione ad nos allatum. Nec putavit, morbum Endemium, contagiosum, debere destrui, dum ex calida in frigidam regionem transfertur: numquid idem argumentum retorqueri posset contra illam sententiam, qua statuitur, Luem, in Europa Epidemicum malum, per classiarios delatam in regionem calidissimam, postea ibi latissime grassatam fuisse. Praeterea notum est, Boreales Europae partes a Lue Venerea nullo modo esse liberas. Mirabatur hoc *Fracastorius* (*w*): *Constat, aut eodem tempore, aut fere eodem, & in Hispania, & Gallia, & Italia, & Germania, & tota fere Scythia, visam fuisse: adde, quod, praedixisse illam Astronomos certis ante annis, non parvum indicium est, aliud ipsi subesse principium, quam simplicem contagionem*. Vix enim concipere poterat, quomodo tam cito & tam late potuisset serpere malum, si a solo contagio nasceretur: simul firmiter credebat, innumeros corripi hoc malo, licet nullum praecesserit contagium.

Verum ad sequentem paragraphum patebit, multiplici modo contagium communicari posse corpori sano, ita ut morbus sequatur. Et admodum probabile videtur, in initio, dum novus ille morbus invadebat, non satis cavisse homines a contagio, donec suo damno discerent, cautelam adhibendam esse magnam, si quis cum infectis conversetur. Accedebat, cum non tantum molestissimum, sed & turpe, foret malum, multos illud celasse; unde & plures infecti fuerunt.

Simul notandum est, morbos Epidemicos non perstare longa annorum serie, sed, dum ab aliis Epidemicis sequentibus excipiuntur, silere, & evanescere penitus, post aliquot annos quandoque redituros. In *Variolis*, *Morbillis*, *Ephemera Britannica*, *Dysenteria* &c., hoc manifeste patet.

Lues

(q) Ibid. pag. 572. (r) A Dissertation on the origin of the Vener. Disease pag. 17.
(s) Ibid. pag. 9. (t) Ibid. pag. 75. (u) Epistol. II. Responf. pag. 211.
(w) Lib. II. de Morbis contag. *Aphrodisiac.* pag. 201.

Lues autem Venerea ab hoc Epidemicorum more abludit penitus ; nam a primo tempore, quo innotuit, constanter mansit , nunquam se subduxit , semper contagio infamis fuit, &, quamvis in symptomatibus aliqua mutatio observata sit (de qua re postea), jam ultra ducentos & septuaginta annos Lues Venerea regnavit , & magnus manet infectorum numerus. An unquam hoc in alio morbo Epidemico observatum? Caeterum in similibus inquirendis Medicos dissentire quandoque , nec mirum est , nec aegris nocebit. Libere dixi, quid sentiam: aliter sentientibus eandem libertatem lubens relinquo.

§. 1441. QUae generatione, lactatione, contrectatione, saliva, sudore , liquido genitali , exhalatione , contagio est.

Contagio morbum hunc ab infecto in alium derivari, nimis notum est; nec hoc negatur etiam ab illis, qui affirmant, Luem Veneream non esse per contagium delatam in Europam, sed aliorum morborum Epidemicorum more apud nos prodiisse, & Lue infectos Europaeos contagio eundem morbum communicasse Americae incolis.

Cum tamen Lues Venerea, scortatorum flagellum merito dictum, impura Venere propagetur imprimis, quandoque nimis securi fuerunt homines , acsi nunquam quis infici posset, qui caste viveret. Observatum enim fuit, pluribus aliis modis tetrum hunc morbum communicari posse.

Generatione. Mirum non videtur , si a Lue infectis parentibus nati infantes eodem morbo inquinati in lucem edantur. Cum enim , uti postea patebit , miasma Venereum, humoribus circulantibus mixtum, per totum corpus deferri possit, antequam ad certas corporis partes denuo deponatur, foetus, in utero materno vivens, ab infecta matre inquinatos humores recipiet perpetuo ; adeoque fieri poterit , ut morbosum fomitem jam gerat in corpore , antequam nascatur. *Labat* (x) quidem testatur, infantes Americanos Lue infectos esse , vix non eodem , quo nascuntur, tempore; licet parentes , imo & nutrices , forent sanissimae, vel saltem, uti prudenter addit, viderentur tales. Sed non videtur hoc testimonium magni momenti esse; cum eodem loco affirmet, Batavos in coloniis suis Americanis statim Lue infectos fuisse , antequam ullum commercium cum mulieribus indigenis habuissent; postea vero, ubi paludes exsiccaverant, & stagnantes aquas in motum deduxerant, vixisse magis sanos ; praecipue , postquam sylvas densissimas , eradicatis arboribus, reddidissent ventis perflabiles. Notum autem est, primos colonos Batavos, antequam hoc perficere potuerant, pessimis febribus, aliisque morbis, a Lue omnino diversis, afflictos fuisse ; quos videtur cum Lue Venerea confudisse.

Infici posse infantem in utero matris, quae Lue laborat , videtur admodum esse verosimile. *Imo compertum est , ab infecta matre partus edi squalidos , semiputres, ulcerosos, vere syphiliticos* (y). Jure autem dubitatur , an a parentum alterutro infecto possit Embryoni virus Venereum infundi ita, ut tota pueritia sileat absque noxa, dein adulta aetate excitetur, & absque novo contagio veram Luem Veneream producat. Hoc vix videtur credibile , cum virus Venereum , lactatione , vel alio modo, teneris infantibus communicatum, cito & miserrime depascatur partes, quas occupavit; uti satis numerosis observationibus constitit. Adeo versatus in hujus

(x) Nouveaux voyages aux Isles d' Amerique Tom. II. pag. 120.
(y) Astruc de Morb. Vener. Lib. II. Cap. I. pag. 121.

jus morbi Diagnosi *Astruc* (z) affirmat, se nunquam observasse, *Luem Veneream, vere sic dictam & pathognomonicis signis conspicuam, jure quasi haereditario, in infantes transmissam.* Ut famae aegrotantium consulatur, & pax inter conjuges servetur, videntur Medici, prudenti consilio, hanc causam, tanquam probabilem saltem, in medio reliquisse. Sufficit enim Medico, Luem praesentem cognoscere, & cognitam curare; licet contagii communicati modum non adeo exacte noverit.

Notandum tamen videtur, foetum, qui sanus in utero materno vixerat, posse nasci Lue Venerea infectum. Si enim ulcera Venerea in pudendis muliebribus adsint, & infans diu haeserit, capite v: g: inclavato, vel alio corporis membro, in partu praeternaturali, prodeunte, alluitur tabo Venereo contagioso; qui & obstetrices inficere poterit; uti certa observata docuerunt. Verum virus susceptum in tali casu non silebit ad pubertatem usque; sed brevi post nativitatem se manifestabit teter morbus. Hoc autem imprimis metuendum videtur, si infans diu in ultimis partus angustiis haeserit: ubi enim citius in lucem prodit, cum post nativitatem infantes ilico calida ablui soleant, potest evitari contagium, a quo obstetrix inficitur. *Antonius Gallus* (*a*), celebris olim Parisiensis Medicus, qui anno 1540, tractatum scripsit *De Ligno sancto non permiscendo*, testatur, se *obstetricem novisse, quae, dum mulieris inquinatae partum exciperet, hoc morbo correpta fuit, nulla tamen foetui noxa communicata.* Obstetricis enim manus diutius in foeda ulcerosaque vagina manere debet, & frequentius immitti, ante partum, in ipso partu, & post partum, ad educendam placentam &c.: Ideo monet idem auctor (*b*); Ad contagium suscipiendum *aliquam moram esse oportet, ut corpora hanc maculam concipiant: alioqui non carerent periculi suspicione, qui illorum tractant ulcera. Hoc autem malum vix ab interiore nascitur alteratione; sed externa origo est.*

Lactatione. Cita satis infectio fit, papillas sugendo; uti observatio sequens docet (*c*). Mulier quaedam, solita sugendo evacuare puerperarum mammas, ulcus Venereum habebat in ore; quod celabat, ne quotidiani lucri jacturam faceret; unde plures, & quidem melioris sortis, matronas infecit pessime. Egregius *Medicus Barry*, qui opportunitatem habuit videndi plurimas ex infectis his, mirabatur celerem malignae Luis progressum; quem sic describit: Papillae primo leviter inflammabantur; dein sequebatur excoriatio, plorans liquidum tenue; in circuitu loci excoriati sparsim emergebant pustulae rubrae, quae & gradatim per pectus dispergebantur, &, nisi medela adhiberetur, ulcera producebant. Paulo post inficiebantur pudenda, cum pruritu vehementi; sequebantur cancri in his partibus, qui parum liquidi plorabant; & post paucum temporis spatium pustulae spargebantur per totum corpus. In plerisque Lues sic suscepta trium mensium spatio decursum suum absolvebat. Mariti ab uxoribus inficiebantur, & cancros habebant; a quibus virus Venereum cito dispergebatur, ita ut sequerentur ulcera oris interni, & pustulae rubrae per corporis habitum.

Mulier haec, quae tot malorum causa fuit, dum examinabatur, inventum fuit parvum ulcus in radice linguae, & larga recens cicatrix in parte interna labii inferioris. Negabat quidem pertinaciter, ulcus unquam adfuisse in loco cicatricis; sed postea veritatem fassa dixit, se dissimulasse foedum malum, ob metum infamiae, & lucri jacturam.

Quantum potuit sollicito examine cognoscere Medicus in hac muliere nulla eruptio cutanea adfuit, nec videbatur virus Venereum unquam limites oris interni excessisse.

Quea-

(z) Ibidem. (a) Aphrodisiac. pag. 463. (b) Ibidem.
(c) Medic. Essays and observat. Tom. III. n. XXI. pag. 223. & seq.

Quaedam Matronae, quarum ubera duxerat, nullum damnum inde senserunt; sed causa hujus felicitatis inveniebatur, quod hoc contigerit, postquam largum illud labii inferioris ulcus consolidatum jam fuerat.

Infantes, qui infectarum matrum lac hauserant, inficiebantur pariter; & maxima pars illorum periit. Adeo autem celer erat Luis per lactationem susceptae decursus, ut salivatione obicem tanto malo ponere debuerit Medicus ilico, etiam in talibus, quae leviter tantum infectae videbantur.

Vidi ipse miserum puellum Lue correptum, qua intra tres septimanas periit, dum sanissimae nutrici substituebatur alia, cujus palatum osseum foedo ulcere Venereo exesum fuit totum. Sero vocatus, nullam adhibere medelam potui. Integrum oppidum infectum fuisse legitur, dum plures mulieres, misericordia motae, ubera dederant binis infantibus expofititiis, qui Lue erant infecti (*).

Contrectatione. Si obstetrix infecta fuerit, uti modo dictum, dum puerperae Lue Venerea laboranti solitam opem tulerat, mirum non est, idem periculum manere illos, qui Venereo tabo manantia loca attrectare audent.

Saliva. Quae omnium maxime periculosa est, si lascivientes juvenes calida figant basia mulieribus, quae ulcera Venerea in ore interno habent: cum autem post haec praeludia plerumque & coitus sequi soleat, raro determinari poterit, an solis osculis linguisque micantibus (ut se exprimunt Veneris nepotuli) sequens lues adscribi debeat. Si castae matronae per suctionem infectae fuerint, dum papillae in tabo ulceris Venerei, labium inferius exedentis, macerabantur, facile intelligitur, idem metuendum esse in lingua & labiis, quae densa cute non teguntur, si virus Venereum cum saliva his partibus applicetur. An virus hoc facile se unit salivae? Sic crediderunt quidam, dum videbant, per salivationem virus de corpore expelli.

Sudore. Omnes noverunt, curam per sudores, praecipue post usum largum decocti Ligni Guajaci, sanasse saepius Luem Veneream; de qua re postea dicendum erit. In tali casu difflatur virus de corpore per totam cutis superficiem. Unde dormire in eodem lecto cum infectis, imprimis si sudent valide, periculosum videtur. Facile enim potest vaporosus sudor exhalans de infecti corpore resorberi, saltem pro parte, vasis bibulis cutaneis sani hominis, in eodem lecto, & sub iisdem stragulis, cubantis. Simili modo crediderunt quidam, & lintea, & stragula, & vestes, sic maculari posse, si Lue infectus his usus fuerit, ut postea ab iisdem virus communicari possit corpori sano. Talis Luis propagatio vocatur illa, quae per *fomitem* spargitur (*d*); & metuebatur contagium, si quis eodem poculo cum infecto biberat, vel iisdem mantilibus os & labia exterserat. Plures enarrat casus in eodem loco celebris auctor, qui, ex probatis auctoribus collecti, talis infectionis possibilitatem arguunt.

Cum autem omnia haec ex infectorum narrationibus habeantur, justa suspicio est, plurima ex his astu & fallacia conficta fuisse, ut celarentur flagitia: probabile enim est, adultos & adultas, qui tales morbi causas adferunt, meliori jure Luem Veneream acquisivisse. Cum tamen de Veneno Variolarum constet, quod, receptum in *fomite*, morbum Variolosum excitare & propagare possit, subjungit prudenter celebris auctor sequentia: *In summa, nollem equidem eam contagionis viam pertinaciter negare . . . . . Verum enim vero vellem multo minus eundem contagionis modum pro comperto admittere, cum experimentis, quae omni exceptione majora sint, nondum liqueat.*

Hildani tamen testimonium magni ponderis videtur, cum testetur, se aliquoties obser-

(*) Vercellon de Pudendor morb. Cap. IV. pag. 205.
(d) Astruc de Morbis Venereis Lib. II. Cap. I. pag. 122.

observasse, Luem Veneream posse contrahi ex vestimentis sudore aut ichore ulcerum infectis; nec vulgare hujus rei exemplum adducit (*e*).

Nobilis puella quindecim annorum interfuit Bacchanalibus, &, indecora licentia, virgines cum adolescentibus vestes permutaverunt. Non multo post puella, ejusmodi vestimentis usa, circa pudenda dolorem & pruritum percepit; mox obortae sunt pustulae & ulcera maligna; ob verecundiam celavit malum, donec, dolore victa, nec incedere amplius potens, matri indicaverit. *Hildanus* accersitus invenit pudenda, partem colli vesicae & uteri, ad intestinum rectum usque, foetidissimo ulcere exesa, sphincteres vesicae & intestini recti erosos; unde incontinentia alvi & urinae. Aderant simul dolores acutissimi, febris continua ardens &c; sicque intra paucos dies decessit.

Ad mortem usque miserrima haec cum juramento negavit constanter, se unquam commercium cum viro habuisse. Inquisitione autem facta, adolescens, cujus caligas & vestes misera haec puella induerat, Lue Venerea gravissime infectus inventus est.

Aliae observationes docere videntur, phlebotomi aciem potuisse infici, sic ut levi & momentaneo quasi attactu Lues infunderetur corpori sano. Plures tales observationes habentur apud Celeberrimum *Astruc* (*f*). Imprimis autem legi merentur illa, quae apud *Schenckium* (*g*) habentur de Lue nova Moraviae, quam *Brunnum Gallicum* vocabant. Anno enim 1577, mense Decembri, hyeme asperrima, & quidem undecima mensis die, omnes, qui, Laconicum ingressi, cucurbitulas cum scarificatione sibi applicari curaverant, correpti fuerunt morbo, qui vix non omnia foedae Luis symptomata habebat. Nec emerserunt statim receptae labis symptomata: quibusdam per octiduum occultabatur malum, aliis per binas septimanas, quibusdam per mensem delituit. Insuetus torpor, animi abjectio, vultus tristis, oculi torvi &c., praecedebant morbum emersurum. Vestigia cucurbitularum turgescentia invasit ardor summus, quem foedi abscessus secuti, & ulcera putrida &c.: Mirum erat & hoc, quod non omnia cucurbitarum vestigia in foedum ulcus degenerarent, sed unum tantum, aut ad summum duo; in una muliere, cui quindecim cucurbitulae fuerant applicatae, tres in ulcus abiverunt. Habitum corporis foedabant pustulae, scabies foeda, ulcera crustacea, quae manabant pingui liquore, mucore lento, qui non pus, sed saniem referret luridam. Progressu morbi, in capite calli concreverunt; quibus ruptis, vel discissis, melleum quoddam, resinosum, & tenax (ceu ex coniferis arboribus laticem exstillare videmus, lentum & viscidum), marcescentis pituitae argumentum, exsudabat. Dolores nocturni acerbissimi sequebantur, imprimis circa spinam tibiae &c. Cum plures miserrime sic affligerentur, constitit, nullos sic affectos fuisse, praeter illos, quibus cucurbitae in balneo cum scarificatione fuissent adhibitae; & omnes similibus torquebantur malis.

Magistratus omni cum cura inquisivit in mali originem; nec in balnei magistro quid culpae inveniri potuit: suspicio tunc venit in balnei ministrum, cui ob manus agilitatem & promptitudinem delegata erat scarificationis provincia; qui, non tam, quod causae minus fideret, quam terriculamentis & poenis perculsus, fuga sibi consuluit, nec postea usquam comparuit. Hinc de causa nil certi constitit. Describuntur dein plures historiae aegrorum, qui haec mala passi fuerunt, ex quibus evidenter patet, vulgaria remedia nihil profuisse, sed tetrum morbum cessisse tantum illis remediis, quae ad Luem Veneream curandam adhiberi solent.

Alterum exemplum morbi Venerei, *per fomitem* communicati, legitur apud *Botallum* (*h*), de homine, qui, communibus poculis utens cum viro, qui acriter Lue Ve-

(*e*) Observat. Centur I. pag. 75.
(*f*) De Morb. Vener. Tom. II. Lib. VII. pag. 912, 913.
(*g*) Observat. Medic. rarior. Lib. VI. pag. 816. & seq.
(*h*) Aphrodisiac. pag. 807.

Venerea divexabatur, infectus fuit. Nec leves videntur esse rationes, ob quas *Botallus* credidit, hoc verum esse. Vir ille probatae fidei erat, nec habebat ullam rationem, quare tam obnixe tegeret aliam, si adfuisset, morbi causam. Praeterea hominem, a quo infectum se dicebat, optime noverat *Botallus*, cum per sedecim menses Lue Venerea cum saevissimis doloribus laborasset: *Ossi quoque narium non levis impendebat caries, & fauces semper aliqua flamma sollicitabat*. Curam ejus gesserat ipse *Botallus* cum fratre suo. Alter autem, qui communi poculo infectus erat, in nulla corporis parte, primis duobus mensibus quid mali passus fuit, *excepta labii inferioris ora, quae a demisso infecto cratere paulo post pruritu quodam levi, mox ulcere, coepit efflorescere, nulla tamen de hoc morbo suspicione suscepta*. Verum, uti postea patebit, pars corporis, cui virus Venereum applicatur, solet saepe affici omnium primo, & ex ulcere ibi nato Lues se dispergit per totum corpus, atque ad varia loca denuo deponitur.

Liquido genitali. Haec via Luem communicandi omnium frequentissima & certissima est; de qua re, post Luem cognitam, nemo unquam dubitavit.

Exhalatione. An illi humores, qui undique ex corporis superficie hominis, Lue Venerea laborantis, exhalant, absque contactu, in distans possint propagare morbum, merito dubitatur. Non novi, ullo experimento constare, hominem sanum unquam hac via infectum fuisse: cum ergo a ducentis & septuaginta annis, qua Lues durat, nunquam hoc contigerit, vix videtur verosimile, hoc fieri posse.

Praeterea videtur contagium Venereum, uti postea dicetur, pinguibus & mucosis humoribus irretiri, hinc non ita mobile esse, postquam his unitum est, ac fuisset solum. Verum quidem est, dum per argentum vivum, vel & decoctum Guajaci, solvuntur humores, expediri miasma Venereum ab his vinculis, quibus intricatum haerebat, & difflari de corpore, sicque per atmosphaeram ambientem dispergi; unde, dum in aëre calido aegri contineri solent, plures Medici metuebant aliquid mali, nec diu cum talibus aegris morabantur; sed inquisivi de industria, an unquam contigerit, ministrantes in nosocomiis, ubi plures aegri in eodem conclavi decumbunt, infectos fuisse, dum per plures horas quandoque in tali aëre versantur quotidie; sed, quantum novi, illud nunquam contigit.

§. 1442. ET qua parte contrahitur, primo se manifestare solet.

Ex ante dictis patuit, plerumque, vel saltem saepius, contagii effectum se manifestare in illa corporis parte, cui applicatum fuit. Sic a suctione contracta Lues se manifestat circa mammas, si infans infecerit nutricem, & contra in labiis, lingua, ore interno, ac faucibus, ulcera Venerea nascuntur, si nutrix infecerit infantem. In illo homine, de quo ad praecedentem paragraphum dictum fuit, qui, communi poculo utens cum homine pessima Lue infecto, morbum contraxit, in parte interiori labii inferioris primum Luis vestigium apparuit. Notum est, ab impura Venere in partibus genitalibus toties pustulas, brevi in ulcuscula degenerantes, apparere; unde, nisi rite curentur, Lues, toto suo stipata satellitio, sequitur. An autem Luis miasma non posset statim recipi venis partium bibulis, quibus applicatur, sicque humoribus circulantibus misceri, illos inficere, partem illorum in suam naturam convertere, & postea ad varia corporis loca deponi? An semper requiritur, ut locum, per quem ingreditur, miasma prius male afficiat, inflammet, erodat, exulceret, sicque venenatum quasi fomitem faciat, in quo, tanquam in nido, latens humores affluentes in suam naturam convertat, quorum pars, resorpta a venis, totam dein humorum massam simili contagio inquinet? Non videtur saltem universaliter haec necessi-

tas statui posse; imo e contra satis probabile videtur, miasma Venereum, servidissima v: g: Venere actuosum redditum, posse communicari corpori, absque ulla laesione sensibili partium genitalium, per quas Lues contrahitur.

Videmus, & optimos auctores, qui de Lue Venerea scripserunt, hoc confirmare. Sic *Fracastorius* (i) monet, non statim Luem se manifestare, sed certo tempore delitescere, interdum quidem per mensem, interdum per duos, saepe etiam per quatuor menses. Aderant tamen signa quaedam conceptae labis: tristitia, lassitudo, pallor. Tandem, *quod in majori parte aderat, ulcuscula quaedam circa pudenda oriebantur*. Ubi notandum est, quod non dixerit, in omnibus aegris adfuisse haec ulcuscula, sed tantum in majori parte. Praeterea non definit, an illa pudendorum ulcuscula statim a suscepto Venereo miasmate adfuerint, an postea successerint. Saltem non obtinent primum locum in enumeratione symptomatum, quae susceptum contagium sequebantur, & quae aderant etiam in illis, qui his ulcusculis pudendorum carebant.

Nam in utroque casu miseris prorumpebant per cutem pustulae, satis magnam in molem crescentes, quae intra paucos dies in ulcera pessima phagaedenica mutabantur: haec autem non a contagio Luis topice applicato, sed ab eodem a sanguine, in quo latebat, secreto, & ad varia corporis loca deposito, ortum ducebant; certissime saltem in illis, quibus nulla fuerant in pudendis ulcuscula.

His sane similia leguntur apud *Bernardum Tomitanum* (k). Monet enim, signa manifesta Luis Venereae per duos, tres, etiam quatuor, menses nondum apparere. *Nam ille* (*morbus*) *videbatur delitescere*, *&* *de futuris aliorum calamitatibus* *&* *suppliciis meditari*. Signa autem latentis mali recenset haec: *Corporis inertia*, *segnities praeter laborem*, *gravitas membrorum*, *lassitudines spontaneae*, *lentor* *&* *tarditas actionum*, *somnolentia fere assidua*, *macies corporis*, *virium sublatio*, *perturbatio animi*, *moeror*, *diffidentia*, *metus*, *pallor faciei*, *sub oculis nigror*, *vultus novitas*, *manuum* *&* *plantarum calor*, *&* *alia plurima*. Dein addit, in plurimis suborta videbatur caries, pudendis enata, quae ulcuscula afferebat erodentia &c.; unde iterum concludi potest, aliquos saltem miasma Venereum suscepisse, licet in pudendis nihil appareret mali.

Apud *Dan: Turner* (l) habetur casus, qui idem confirmat. Homo, qui tempore vitae militaris se non adeo caste vixisse fatebatur ultro, honesta missione obtenta, duxerat uxorem, quam castam, sanam, modestam, certo noverat, & cum illa liberos procreaverat. Per decennium in matrimonio caste vixerat, & licet coelibatus tempore cum pluribus mulieribus rem habuisset, nunquam tamen vel Gonorrhoea, vel alio quocumque malo, laboraverat. Quandoque levem in dorso glandis excoriationem senserat post coitum; sed haec, vel sponte, vel inunctione unguenti pomati, aut sebi candelarum, sanabatur brevi. Notum autem est, praecipuum signum Diagnosticum ulcusculorum Venereorum esse, quod vulgatis remediis pertinaciter resistant. Unde apparet, nihil Venerei partibus genitalibus adhaesisse.

Saepius tamen laborabat, post aliquot annos, angina, quae Venae sectioni, Catharticis, & Vesicatoriis, cedebat: cum autem recrudesceret idem malum, & quidem majori cum molestia, consuluit Egregium Medicum *Turner*, qui invenit utramque tonsillam inflammatam, & unam ex illis ulcerosam: sed praeterea detexit in palato fornicato foramen, quod apicem specilli admittebat, & per quod aeger observaverat quandoque fumum tabaci e naribus exivisse. Cum nullum os tangeretur specillo immisso, partem ossis, quod fornicem palati format, exesam esse patebat satis: caro

(i) Aphrodisiac. pag. 199. (k) Aphrodisiac. pag. 1051. 1052.
(l) Siphylis Histor. XVI. pag. 157. & seq.

caro autem illud foramen ambiens fungosa erat. *Suffumigio Cinnabaris* usus fuit *Turner*; unde excitata salivatio sustulit malum quidem, sed mansit foramen in palato fornicato, quod digiti apicem facile capiebat: per septem annos sanus vixit post hanc curationem, & dein maligna febre correptus periit.

Haec, & aliquot casus, quos ipse vidi, faciunt, ut non audeam pro generali axiomate practico statuere *Celeberrimi Astruc* assertum; nempe, *Virus nunquam admitti, nisi ea pars, qua admittitur, primum affecta fuerit* (m). Omnino autem assentior Celeberrimo huic viro, dum monet sequentia: *De Lue Venerea, quoties morbi locales praeluserint, ex levioribus quidem signis judicandum est: si vero nulli praecesserint, neganti opinioni adhaerescendum, vel ad summum, quod reipsa eodem recidit, judicium caute cohibendum, dum signa pathognomonica plura, urgentia, certo certiora, rem in apertissima luce collocent. Proinde facile condono, ut de facti veritate ulterius inquiratur. Neque enim obfuit unquam, profuit vero non semel, de iis, quae evidentissima videbantur, quaestionem movisse.*

Neque videntur illa, quae *Celeberrimus Auctor* (n) de aliis Venenis adfert, adeo multum probare. Pus variolarum, dum vulnusculis applicatur, haec loca inflammare solet, & exulcerare, dum Venenum agere incipit: Verum hoc est. Sed ubi sponte, absque insitionis artificio, variolis corripitur homo, quis determinabit locum, cui contagium primo adhaesit, antequam corpus totum turbaret. Dum Hydrophobia instat, vulnera morsu canis rabidi inflicta inflammari, imo ipsas cicatrices, si jam consolidata fuerint vulnera, attolli, fidelis observatio docuit. Sed & constat aeque, salivam canis rabidi dirum hunc morbum produxisse, absque ullo vulnere inflicto, uti in *Capitulo de Rabie Canina* patuit.

Videtur ergo virus Venereum, nondum lentis humoribus irretitum, vel, si fuerit, ab his nexibus quacumque de causa liberum, adeo minutum esse, & omnes sensus fugiens, ut venire possit in massam humorum circumductorum, & cum illis per totum corpus moveri.

Tunc de hoc fomite, haerente in sanguine, talia mala possunt oriri, qualia ab applicatione externa oriebantur in partibus corporis: crescit hoc virus motu & calore, &, si postea deponatur ad partem quandam corporis, idem facit, quod fecisset externe applicatum. Unde posset quis habere Luis contagium in corpore, nullo malo apparente in corporis superficie; & tamen postea illud contagium cum humoribus, quos sibi assimilavit, deponi posset ad quaedam loca corporis, & effectus malos producere. Contingit autem aliquando, virus resorptum ex ulcere Venereo glandis, & quidem non adeo magno, ad dissita loca corporis deponi, & illa inflammare ac exulcerare. Vidi, post paucos quandoque dies, fauces a Lue exulcerari, licet parvum tale ulcusculum dedisset unicum signum contagii Venerei ab impura Venere suscepti. Nec lascivis osculis hoc semper adscribi posse videtur, cum eodem tempore universa fere cutis foedis maculis & pustulis deturpetur, deposito malo ad partes diversas corporis, & a primo fomite dissitas. Si ergo ex ulcere Venereo parvo resorptum virus possit totum corpus inficere, an non poterit idem contingere, dum cum foedo scorto volutatur imprudens juventus; ut nempe Luis miasma misceatur humoribus, licet nullibi in corpore aliquid mali appareat. Postea, ubi de Bubone Venereo agetur, patebit, quandoque illum nasci, licet nec Gonorrhoea, nec ulcus Venereum, praecesserit, adeoque a resorpto contagio tantum.

Merito cogitarunt Medici, an signis quibusdam detegi possit praesentia miasmatis Venerei in corpore, antequam ad quemdam corporis locum fuerit depositum, & sensibili effectu se manifestet?

Si

(m) De morb. Vener. Lib. II. Cap. 3. pag. 94. 95. (n) Ibid pag. 96.

Si attente consideremus illa, quae de *Brunno Gallico*, de quo ad praecedentem paragraphum dictum fuit, leguntur, videtur a suscepto Luis contagio sanitas laesa fuisse (*o*). Dicitur enim, quod non emerserint statim signa labis receptae, sed in quibusdam per mensis spatium siluerit malum. *Interim insueta quadam ignavia, seu torpore, gravati, pigri, segnes, inertes ad consueta munia obeunda, animo quoque abjecto, tristes vultu, cum nec mens, neque manus & pedes, officium facerent, veluti umbrae, non homines, passim oberrantes conspiciebantur. Nativus faciei color in pallidum, vigor ipse oculorum in torvum, circulo fusco, sicut mulieribus menstruatis, deformem, subito immutatus: frons exporrectior in caperatam & nubilam degeneraverat.* Si jam haec conferantur cum illis, quae ex *Bernardino Tomitano* paulo ante memoravi, apparet, mire similia haec signa esse inter se, quibus uterque autor usus fuit, dum latentem adhuc in suo quasi seminio Luem descripserunt. Verum *Tomitanus* anno 1576, fere septuagenarius (*p*), decessit Patavii, pestilentia sublatus, hinc de *Brunno Gallico* nihil inaudire potuit, & nullo modo credibile apparet, *Jordanum Brunum*, qui coram vidit morbum, ex *Tomitano* latentis Luis signa descripsisse.

Verum notandum imprimis est, quod, post haec signa praegressa, manifestis se prodiderit indiciis morbus: Virus enim Venereum deponebatur, ab humoribus jam separatum, ad quaedam corporis loca. *Vestigia cucurbitularum turgescentia extemplo ardor invasit immensus & immedicabilis, quem foedi abscessus, & ulcera excepere putrida, sanie taboque fluentia &c.* Forte credi posset, cultellum, quo scarificationes factae fuerant, infectum reliquisse miasma in locis scarificatis, quod ibi, silens per tempus, actuosum postea fieri cepit, & pessima haec ulcera produxit. Sed tunc in omnibus locis scarificatis foeda haec ulcera prodiissent. At historia morbi aliud docet; ibi (*q*) enim leguntur sequentia: *Admiratione dignum initio, quod e tot affixis cucurbitis, cum alii decem plus minus, tres quoque tantum nonnulli, apponi jussissent, una duntaxat, aut ad summum duae (socrui Laurentiae sartoris e quindecim tres), ex iis omnibus in foedam transiverint vomicam.* Unde manifeste apparet, Luis miasma non inhaesisse fixum in locis scarificatis, sed humoribus mistum turbasse sanitatem miris modis, & dein ad haec loca depositum foedo ulcere devastasse illa; *ita ut caro, cucurbitae ambitu circumsepta, corrosa, putrescens, tetrum, ut e Telephiis ac Phagaedenicis ulceribus, foetorem invexerit.*

Ex hactenus dictis patet, Luem Veneream plerumque se manifestare in illa parte, qua contrahitur, sed non semper tamen.

§. 1443. NEque a non infecto, vel non infecta, eodem hoc morbo, unquam orta deprehensa est.

Contagiosam esse Luem, & per contagium late dispergi, ex antedictis satis patuit; nec videtur de hac re ullum dubium posse moveri. Verum antea ad §. 1382. & 1409, ubi de contagio in morbis agebatur, constitit, contagium supponere necessario duos homines, unum, a quo exit contagium, alterum, qui idem in se recipit, & inde simili morbo, ac prior, aegrotat.

Quantumcumque autem hanc rem animo versemus, non possumus negare, quod primus mortalium, qui morbo contagioso, Lue Venerea v: g:, laboravit, illum morbum conceperit absque contagio per alium hominem ipsi communicato. Implicat enim manifestam contradictionem, quod qui primus quodam morbo laboravit, illo

(o) Schenck. Observat. Med. Rarior. Lib. VI. pag. 816. & seq.
(p) Astruc de Morb. Vener. Tom. II. pag. 766. (q) Schenck. in loco modo citato.

illo infectus fuerit per alium hominem. Cum ergo primus, qui laboravit morbo, illo fuerit affectus absque contagio, cur non secundus, tertius &c., a similibus caussis, quae in primo morbum produxerunt, eodem modo potuerunt affici.

Sed in paragraphis modo citatis probatum fuit, morbos posse nasci in corpore humano a caussis manifestis, quarum caussarum illi morbi effectus sunt, & tamen, per eosdem hos morbos, sic mutari corpus hominis aegri, ut per contagium iisdem morbis inficiat alios homines, qui non expositi fuerant caussis illis manifestis, a quibus in primo aegro morbi producti fuerant.

Ubi autem semel natum hoc contagium, necesse non est, ut eaedem caussae maneant perennes, quae morbum in primo aegro produxerant; sed idem morbus vim suam exercere perget in alios, communicando contagium; quod qui evitare potest, liber manebit a morbo. Pluribus observationibus illud probatum fuit in locis citatis.

Inde intelligitur, quare quidam morbi certis regionibus Endemii sint, & in alias regiones tantum per contagium deriventur, quo semel deleto non renascetur morbus, nisi talis contigerit caussarum concursus, qui illum in primo homine, qui hoc morbo laboravit, produxerat. Hoc tamen forte raro fit, & in quibusdam regionibus nunquam.

Nullam autem observationem novi, qua demonstrari posset, Luem Veneream in Europa ortam fuisse absque contagio.

Attamen, cum primus, qui Lue Venerea correptus fuit, morbum absque contagio contraxerit, debuit posse nasci ab una vel pluribus caussis simul concurrentibus teter morbus. In talium caussarum indagatione satis solliciti fuerunt Medici, qui novum hunc morbum cum cura exploraverunt, &, uti in similibus fieri plerunque solet, in diversas abiverunt sententias.

Antea dictum est, certis siderum adspectibus, inundationibus, & variis aliis caussis, Luis Venereae primam originem adscriptam fuisse; verum tunc simul probatum fuit, tales caussas, ante Luem cognitam in Europa, saepius exstitisse, uti etiam postquam Lues increbuit, similia contigisse, nec ullis constare observatis, quod Lues inde frequentior vel pejor reddita fuerit.

Foedissimum morbum, *Elephantiasim* nempe, in Luem Veneream degenerasse, crediderunt multi (*r*) non tantum, sed & primam ejus originem tribuerunt nobili Scorto, cujus noctem Elephantiacus quidam ex equestri ordine miles quinquaginta aureis emerat; cumque frequens juventus ad hoc Scortum accurreret, intra paucos dies plus quam quadringentos infectos fuisse, a quibus dein late disseminatum fuit malum (*s*). Verum, uti optime notat *Celeberrimus Astruc* (*t*), per integros quadraginta tres annos *Felix Platerus* Elephantiacis inspiciendis vacavit; quorum proinde plurimos observandi occasionem habuit; adeoque morbum bene cognovit; sed tamen Elephantiasin diversum statuit morbum a Lue Venerea, cujus signa & symptomata non indiligenter recensuit; quod ipsius tempore cognitu necessarium erat, dum credebatur Lues in distans contagium spargere posse; & ideo hac correptos a sanis separandos esse jubebat Magistratus, & pro pauperibus peculiaria nosodochia destinabat, ut curarentur.

Cum autem per coitum omnium frequentissime morbus propagetur, multi crediderunt, scortatorum illud flagellum ab effroeni libidine originem primam duxisse. In Europa saltem non videtur haec caussa assignari posse; neque latuisset per tot saecula Lues, si inde sumsisset originem. Perditissimos fuisse antiquorum mores, fide

(r) Aphrodisiac. pag. 1. & alibi saepius. (s) Ibid. 903.
(t) De Morb. Vener. Tom. II. pag. 878.

de Historica satis constat; nec tamen Luis Vestigia in Historia antiqua invenimus; nec apud Poëtas, qui acerrime hominum mores perstrinxerunt, neque pepercerunt saeculi sui vitiis. Quam vivis coloribus descripsissent *Juvenalis*, *Horatius*, *Martialis* &c., miseras Luis Venereae victimas, si Veneris nepotulos vidissent mutilos, naso truncos, exesos, tabo putrido diffluentes. Unde videtur concludi posse, illam causarum congeriem, a qua Lues Venerea, sine contagio praegresso, nasci potuit, in Europa nondum observatam fuisse.

In fervidissimis autem regionibus, ubi mulierum menstrua acerrima observantur, ubi cuivis obvio stupratori patent omnes, ubi virilis sexus effroeni libidinis oestro in Venerem ruit, tetram Luem primum ortum habuisse, non videtur omnino improbabile. Probabilis saltem conjecturae instar hoc proponit *Astruc* (u). *Cum ergo in omnibus terrae locis, ubi Lues Venerea antiquitus Endemia fuisse videtur, eundem aëris fervorem cum pari incolarum impudicitia conjunctum fuisse, manifestum sit, haud inanis inde locus est colligendi, morbum natura eundem, quo regiones longissime dissitae, & inter quas nulla fuit commercii communio, simili modo infestabantur, a simili causarum earundem concursu, in quo tantum convenirent, generatum olim fuisse, & generari etiamnum, si indigenae iisdem morbus vivant.*

Voluerunt alii, a nationum commistione Luem Veneream ortam fuisse, quae, olim in plures morbos divisa a Medicis, in unum quasi coaluerit in castris ad Neapolim. Verum optimae notat *Celeberrimus Morgagni* (w) sequentia: *Quasi vero iis in castris major fuisset nationum commistio, quam Romae quondam, cum unum idemque scortum pateret Cattis, Germanis, Dacis, Cilicibus, Cappadocibus, Indis, Judaeis, &c.* (x). *Una tum Romae deërat Natio Americana, quacum qui commercium per se, aut per alios saltem, habuissent, in castris illis non deërant; ut unde nova non morborum collectio, sed Lues, in Europam venerit, intelligatur.*

Licet autem negari nequeat, Americanos malo victu saepe uti, tamen nec inde deduci Luis Venereae origo potest; uti pluribus demonstrat *Celeberrimus Astruc* (y). Saltem in Europa, dum in urbibus obsessis, vel & alias ob causas, annonae penuria premit miseros, pessimi quidem excitantur morbi, sed nunquam secuta fuit Lues Venerea. Unde merito concludi potest, Luem non nasci in Europa sponte, sed propagari per contagium (z); quod praecipue communicatur per coitum, oscula, mammas; Quamvis enim celebris auctor *Antonius Musa Brasavolus* non neget, contagium Venereum posse aliis modis, v: g: dormiendo cum infectis in eodem lecto, bibendo ex iisdem poculis &c., communicari, tamen statuit, *addendum esse, ad hoc usque tempus non esse visum, neque cognitum, quod quispiam nisi per coitum, vel osculum, vel mammas, hunc morbum receperit.*

§. 1444.

(u) Lib. I. Cap. XII. pag. 93.
(w) De sedibus & causis morborum per Anat. indagatis Tom. II. pag. 370.
(x) Martial. Lib. VII. Epigr. 29
(y) Lib. I. Cap. XII. Tom. I. pag. 90. & seq.
(z) Aphrodis. pag. 674.

§. 1444. PArs infecta (1442.) diverso quidem tempore, pro varietate loci infecti, materiae contagiosae, gradu caloris excitantis, temperiei diversitate, pruritu, calore, leni inflammatione, pustula subalba, squamosa, erodente, mucosa, insanabili vulgatis remediis, cognoscitur primo.

Cum Lues Venerea grave adeo malum sit, & mora reddatur pejus, hinc merito omnis opera debet adhiberi, ut cognoscatur quantocyus. Ad §. 1442. monitum fuit, Luem primo se manifestare solere in illa parte, qua contrahitur, sed & simul dictum, quandoque miasma Venereum humorum massae misceri, absque eo, quod in parte, per quam contractum fuerat, sui vestigium relinquat; contagium autem illud, nisi bona fortuna difflетur de corpore (quod aliquando fieri videtur), evanescatque penitus, mutat partem aliquam humorum, cum quibus per vasa fluit, in suam naturam, noxiumque illud, sic in homine antea sano natum, per metastasim ad varia corporis loca deponitur, & haerere incipit ibidem, sicque varia mala producit.

In hac paragrapho nunc agendum est de illis mutationibus morbosis, quae in locis diversis corporis apparent, dum contagium iis adhaeret, sive primo & immediato contactu alterius hominis infecti, sive per depositionem contagiosae materiae antea humoribus admistae, & per metastasim nunc ad hanc illamve corporis partem delatae.

Pro varietate loci infecti, manifesta observatur diversitas. Loca enim plurima corporis tenaci coriacea cute teguntur; quaedam autem his carent. Sic observatum fuit, obstetrices, dum tabo Venereo madentes partes genitales diu attrectare debebant, affectas fuisse Lue; ubi efficacissimae malignitatis contagium duram cutim penetrare debuit, ut corpus inficeret, vel & in ipsa cute ulcus excitare difficilis admodum curationis: idem toties observatur in dorso penis, dum ab impuro coitu cutis foedo ulcere eroditur: Ubi autem loca corporis alluit foedus tabus, quae cutim non habent, caeteris paribus, facilius penetrat virus, neque semper formidolosa adeo mala sequuntur. Sic notum est, cutim faciei circa nares, & labia, desinere, solam Epidermidem illa tegere, uti & totum os internum: idem obtinet in papillis, genitalium muliebrium parte interiori, glande virili, & interna praeputii superficie; quae videntur citius & facilius infici posse etiam a leviori contagio, dum partes cute tectae melius defenduntur. Sic ab omnibus observatum fuit, minus frequenter infici Judaeos, si reliqua paria fuerint, cum resecto praeputio nuda glans penis, vestibus perpetuo affricta, callosior redditur: Simul etiam in his intra praeputium & glandem nihil colligi potest, vel moram facere, ideoque pejus reddi & acrius. Ob hanc enim rationem videtur in non recutitis praeputii froenulum toties erodi ulcere Venereo, cum illud inferiori penis glandis parti adhaereat, sicque intra praeputium, collapso pene connivens, collecta materies virulenta, post impurum coitum, hunc locum alluat diutius.

Materiae contagiosae. Diversos malignitatis gradus in contagiosa Materia Luis observari, tota morbi historia docet. Patebit postea, dari Gonorrhoeas Venereas, satis adhuc benignas, in quibus materia e pene stillans ex albo flavescit, & levem tantum in urethra ardorem excitat: in aliis prodit materies profunde flava, vel & ex flavo viridescens, urethram erodens, & intolerabilem dolorem excitans, dum urina emittitur: Imo quandoque adeo acre est susceptum virus, ut vasa erodat, & urinam reddat sanguinolentam. Et in pessima Gonorrhoea, si bona adhibetur medela, videmus pessimam & acerrimam materiam contagiosam, gradatim emendari, do-

nec cum insigni omnium symptomatum levamine albicans, aut leviter tantum flavescens, prodeat, minuta simul quantitate, tandemque cesset omnino materiae effluxus.

Facile autem intelligitur, tanto pejus infici debere mulierem, quo acriore Gonorrohoea affligitur homo, cum quo Venerem exercet. Idem verum est, si confirmata jam Lue totum corpus, non autem una vel altera parte tantum, infectum fuerit. Legi merentur illa, quae de varietate contagii apud *Celeb. Astruc* (*a*) habentur.

Gradu caloris excitantis. Cum in calidissimis regionibus Lues orta fuisse videatur olim sine contagio, saltem in primo homine, qui Lue laboravit, uti praecedente paragrapho dictum fuit, merito videtur statui posse, majori calore miasmatis Venerei activitatem augeri. Unde in Africae fervida regione tantam quandoque stragem hunc morbum edere, observatum fuit. Sic & observatur, infantum & puerorum corpora citius depascere foedum hunc morbum: sunt autem, coeteris paribus, horum corpora calidiora, quam adultorum. Dum turpia prostibula a formosis juvenibus incitantur ad fervidissimam Venerem, pejor metuenda est infectio, si Lue Venerea infecta fuerint. Constanter observatur, Lue affectos, si genio indulgeant, vino, aromatibus, liquoribus spirituosis, libere utantur, malorum omnium sentire augmentum. Doluerunt toties Medici, tales aegros, in fine curationis per argentum vivum, aut decocta, immorrigeros fieri, salubria artis praecepta spernere, & gulae ac crapulae se tradere totos, sicque morbi recidivae se exponere, dum, minuta quidem insigniter virulentia morbi, sed nondum penitus expulsa de corpore, excitant mala diaeta activitatem illius, quod adhuc superest, mali, & sic se ipsos, & spem Medici, turpiter fallunt.

Verum quidem est, uti postea in cura Luis Venereae dicetur, tales aegros in calidiori aëre versari, dum argento vivo, vel decoctis, sanatio tentatur. Ast tunc intentio est, ut soluti per vim horum remediorum humores, una cum miasmate Venereo, quod illis adhaerebat, exeant de corpore, sive per salivationem, sive per sudores: huic autem scopo conducit, si tales aegri versentur in loco calidiori, toto illo tempore, quo morbosa ex corpore expelluntur, simulque molli diaeta sustinentur vires, & restituuntur perdita.

Longe enim aliud est, actuosam magis reddere contagii vim per calorem, quam noxium illud expellere, solutis prius humoribus, per calorem prudenter auctum. Unde etiam in calidis regionibus, si idonea adhibetur methodus, citius & feliciter succedit Luis Venereae sanatio.

Temperiei diversitate. Ex praecedentibus sequitur, calidae temperiei homines citius vehementiusque a Luis contagio affici; in frigidis, Leucophlegmaticis, & imprimis in obesis ac pinguibus hominibus, miasma Venereum irretiri lentis, viscidis, humoribus, atque ex illis difficilius extricari. De qua re postea adhuc agendum erit.

Pruritu, calore, leni inflammatione, pustula &c. Inquirendum jam sollicite, quid mutatum appareat in parte, per quam contagium Luis Venereae contrahitur. Graphice haec omnia descripta sunt (*b*); ubi nempe pars illa, quam contagium primo obsedit, oculis patet: *Ibi enim macula rubella observatur, quae variolae nasciturae, aut morbilli, stigma, vel morsum pulicis, ferme refert. In hac aeger pruritum levem, calorem molestum, vix dolorem, sentit. Elevatur papula haec, squamulamque cuticulae attollens bullulam elevat, quae, si latice tenui, pellucido, distenditur, rupta dein facile sanari, absque ulteriori malo, solet.* Rupta enim pellicula, contagiosa particula una cum lympha, cui permista haerebat, effluit, nec aliquod mali vestigium

(a) Lib. II. Cap. III. pag. 94. & seq. (b) In Praefatione Aphrodisiaci.

gium relinquit, cum, tenuis, illa careat tenacitate, per quam contagium irretiri & fixari in loco potuisset.

Quoties vero macula modo descripta in tuberculum assurgit repletum materia subalbida flavescente, spissa instar cremoris lactis recentis, vix cohaerente, sed instar ejusdem cremoris defluente quasi; quando, intercepta digitis, horum a se invicem abductione lenta remittitur; quae, exsiccata, ex viridi flavescens, indurescit cum linteis, quibus inhaeret; tunc semper sinistri magis ominis erit malum, suspectum prudenti Medico, neque adeo facile sanabile. Cancrum suo idiotismo Chirurgi jam vocare solent (c); quia vulgatis remediis non cedit, vicina loca depascit sensim &, si crusta tegi videatur, atque exsiccari quasi, plures omni dote prioribus similes renascuntur.

Tali sub forma apparere solet primum Luis Venereae vestigium in parte corporis, quam infecit; dum nempe contagium loco adhaesit. Si enim contagium illud, calore magno aëris, temperamenti, fervidissima Venere, valde actuosum redditum fuerit & mobile, quandoque non manet affixum externis corporis tegumenti, sed, venis bibulis resorptum, miscetur humoribus, & partem illorum in suam indolem convertit; per metastasim deinde haec materies morbosa ad exteriorem corporis habitum deducitur, & similes pustulas producit; uti antea ad §. 1442. dictum fuit.

Quandoque observatur, quod & ipse aliquoties vidi, miasma Venereum, in sanguinem jam receptum, & dein ad cutim depositum, produxisse maculas, vix elevatas, coloris ex rubro fusci, quae squamosae fiebant, & post plures squamas successive deciduas in ulcus Venereum mutabantur, quod copiosum tabum ex flavo viridescentem quotidie eructabat.

Unde simul apparet, majus adesse periculum, si virus Venereum, non affecta parte, quam primo tetigit, sanguinem ingrediatur statim. Licet enim materies morbosa postea denuo a sanguine separetur, & ad alia loca deponatur, tamen inde patet augmentum materiae morbosae, & non est in potestate Medici, dirigere talem metastasin ad illa loca, ubi minori cum discrimine possit deponi, & facilius curari. Tristes enim casus docuerunt, non tantum externas, sed & internas, corporis partes pessime affectas fuisse; uti sequenti paragrapho dicetur.

Non immerito ergo *Astruc* (d) statuit, *Virus Venereum partibus, quascumque afficit, ruborem, calorem, tensionem, dolorem, uno verbo phlogosim, vel inflammationem, adferre*. Lenta tamen haec est inflammatio, & periodum suam tardo gradu percurrit; non enim subita adeo sequitur suppuratio, ut in aliis morbis inflammatoriis; nec reliqui inflammationis exitus; sed simul adest acrimonia, quae partes corporis, quas occupat, ne ossibus quibus exceptis, lenta exesione consumit, & destruit.

Quamvis autem signa, quae occurrunt in loco, quem Lues occupat, ad amussim descripta fuerint, caute tamen in hac Diagnosi procedendum. Licet enim Medicus justam suspicionem habeat foedi morbi, prudentia exigit, ut non temere illum denunciet, nisi fateatur aeger, se incurrisse Luis acquirendae periculum. Multi enim solent hoc pertinacissime negare; imo contumeliis & opprobriis onerant Medicum, qui talia vel suspicari ausus fuit. Simul & famae aegrotantium, & familiarum paci, consulendum esse semper, nemo dubitat.

(c) In Praefatione Aphrodisiaci. (d) Lib. II. Cap. II. pag. 89. & seq.

§. 1445. HInc, crescendo, vicina primo, & plerumque externa, inficit similibus pustulis ulcerosis, dehinc interna, labia, gingivas, palatum, linguam, fauces, nasum, cerebrum, pulmones, hepar, lienem, uterum &c.

Miasma illud Venereum cum reliquis morbis contagiosis hoc commune habet, quod, corpore humano si receptum fuerit, etiam sanissimo, humores sanos mutare possit in suam naturam, sicque copia augeri. Constitit antea, ubi de Variolis agebatur, minimam contagii moleculam, omnes sensus fugientem, corpus sanum ingressam, & humoribus permistam, illos sic mutare, ut intra octo dies totum corpus scateat pure varioloso, cujus vel minima guttula eundem morbum excitare valeat in homine sano. Unde patet, quantum crescere, & multiplicari, possit morbi hujus contagium. In Rabie Canina, Scabie, Peste &c., idem obtinet. Cum ergo Lues Venerea per contagium propagetur, *dimanat ab aegris in sanos seminium, sive miasma quoddam morbificum, quod, pauca quidem, imo paucissima, quantitate, & inconspicuis viis, sano corpori insinuatum, dein copia, viribus, efficacia, simul invalescens, totam humorum massam tardius citiusque inficere valeat, atque pessundare* (e). Cum ergo minutissima contagii moles sit in Lue Venerea, aeque ac in aliis morbis similibus, ex sua natura mobile satis foret, & a levioribus etiam caufis per aëra difflari posset, propagarique in distans; uti de contagio varioloso v: g: certo liquet. Sed *Venereum virus non constat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetrabilibus, quae in auras spargi possint, quae in distans avolent, quae strictissimos poros celerrime pervadant, sed crassis, ponderosis, fixis, quae communicari non possint, nisi calore exaltentur, nisi partes objectae rarae sint & permeabiles, nisi contactus intercedat immediatus & satis diuturnus* (f). Lento quidem gradu malum Venereum prorepere solet; nec semper tamen; quandoque enim infectio nata topico malo se statim manifestat, & satis brevi temporis intervalla per totum corpus dispergitur. *Gasparus Torrella* (g), qui scripsit sub finem saeculi decimi quinti, adeoque paucis annis post Luem Veneream cognitam in Europa, casum enarrat juvenis viginti quatuor annorum, *qui rem habuit cum muliere habente pudendagram; quare eadem die ipse fuit eodem morbo infectus; quae infectio incepit apparere in virga; ut solet ad plurimum aliis evenire: nam sequenti die apparuit ulcus in virga, cum quadam duritie longa, tendente versus inguina, ad modum radii, cum sorditie, & virulentia. Post sex dies, ulcere semicurato, arreptus fuit ab intensissimis doloribus capitis, colli, spatularum, brachiorum, tibiarum, & costarum, & praesertim in eorum musculis, cum maximis vigiliis, a quibus molestabatur non nisi in nocte post primum somnum. Elapsis postea decem diebus, apparuerunt multae pustulae, in capite, facie, & collo &c.*

Illa historia probat, contagium Venereum satis brevi tempore per copus dispersum fuisse, & molesta produxisse symptomata.

Cum ergo minuta admodum sit contagii moles, cito videtur difflari debere de corpore, vel, per venas receptum, circulantibus humoribus misceri, sicque totum corpus inficere. Verum observata plura docent, miasma Venereum diutius haerere posse in loco quodam, antequam totum corpus inficiatur: hoc autem vix concipi potest, nisi illud miasma, tenaciori humore obvolutum, parti affectae adhaereret.

Haec est ratio, quare Celebres Medici statuerint, contagium illud, omnes sensus fugiens, inhaerere humori tenaciori, qui ipsi pro vehiculo inservit. Tantam enim

(e) Astruc Ibidem. (f) Ibidem pag. 90. (g) Aphrodisiac. pag. 545.

enim hic subtilitatem agnovit *Fernelius* (*h*), ut non modo levis admodum, sed & *fere corporis expers sit*: Hinc, nisi aliis jungeretur, in corpus nostrum agere non posset. *Qui enim possit corpori nostro vim inferre virtus incorporea?* Unde postea addit sequentia (*i*): *Quanquam enim pituitosa videatur materia, Veneni tamen maleficio perfusa, acrimoniae particeps est.* Similiter sensit *Fracastorius* (*k*), de Lue scribens:

Porro homine e toto, quod in ipso sanguine crassum
Et sordens lentore foret, foedissima primum
Corripuit, sese pascens uligine pingui.

Et paulo post (*l*), ubi de pustulis Venereis corpus deturpantibus agit:

Pustula summae
Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui,
Tempore quae multo non post adaperta dehiscens,
Mucosa multum sanie taboque fluebat.

Contagii illius subtilitatem comparat effluviis odoratis *Helmontius* (*m*), quae a Philosophis solent adduci, ut pobetur summa corporum divisibilitas, quae omnem fere imaginationem superat. Notum enim est, Asam foetidam, Moschum &c., per amplum conclave odorem spargere longo tempore, absque sensibili jactura ponderis. Sic autem habet: *Est nimirum Lues non quidem morbus constans materia ex qua: sed fermentum duntaxat Venenosum, solidis vel liquidis nostri partibus, odoris instar, affixum.*

Haec dum considerabat *Celeberrimus Boerhaavius* (*n*), credidit, *hoc mali genus semper sedere in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in bene sanis replet illam partem, quam adiposum panniculum Veteres, hodierni cellulosam membranam, vocant.*

Constat enim cellulis minimis, & numerosissimis, quarum compages vasculis subtilissimis perreptatur. Cellulae hae omnes in se mutuo patent, & exigua vi mirifice dilatari possunt; unde in Emphysemate, inflatae aëre, turgent immaniter, in Leucophlegmatia & Hydrope Anasarca replentur aqua & tument. Econtra in Tabe & Marasmo penitus depletae hae cellulae sic collabuntur, ut vix vestigium sui relinquant.

Notandum quam maxime, membranam hanc cellulosam ubique cuti substerni, omnibus musculis incumbere non tantum, sed illas ambire undique, & investire, suaque interpositione musculos a se mutuo separare, ut liberrimus maneat musculorum motus, neque ullus impediat vicinum. Pariter & musculorum tendines eadem haec membrana cellulosa ambit undique, ut trahi, & retrahi, facillime possint. Sed & eadem haec cellulosa supra periostei exteriora, & ad ossa, & ad juncturas super ligamenta, sese expandit, omniaque involvit; ipsa tandem in viscera, sub meningibus, membrana thoracem succingente, peritonaei expansu, se insinuat (*o*). Per musculos autem eadem haec tunica sic distribuitur, ut inter distinctas musculares partes, ex quibus major componitur, se insinuet ubique, omnes tegat, involvat. Sic obtinetur, ut illae musculares partes, quae majorem musculum componunt, commodissima

(h) De Luis Vener. Curat. Cap. XII. pag. 223. (i) Ibidem pag. 124.
(k) Siphylis. Aphrodisiac. pag. 186. D. (l) Ibidem pag. 187. B.
(m) Tumulus Pestis pag. 847. Col. I. (n) In Praefatione Aphrodisiaci.
(o) In Praefatione Aphrodisiaci.

ma facilitate, distincto tamen motu, inter se moveri queant. Cum autem illa tunica cellulosa ad periostea usque pertingat, medullae vero materies, a periostei vasis advecta, intra cava ossis confecta, per vasa periostei partim revecta, ad haec vasa perveniat, intelligitur facile commercium, hujus membranae effectu, inter omnes corporis, vel remotissimas a se invicem, partes (p).

Haec praemittere necessarium duxit *Celeberrimus Boerhaavius*, ut intelligeretur melius ejus de Lue Venerea sententia: sedem enim hujus morbi praecipuam statuit in membrana hac cellulosa; dum nempe contagiosa labes, per poros Epidermidis ingressa, trans cutis vascula usque ad cellulas membranae adiposae pervenerit, ibidemque se occurrenti pingui permiscuerit, tunc oleum hoc tenax virulentia sua inquinat, rursumque lentore illius oleosi retinetur, & fovetur. Unde pingue, in hac membrana collectum, nidum quasi dat, & vehiculum, contagio Venereo. Membrana haec adiposa vocari solet in illis corporis locis, ubi crassis & vastae molis musculis insternitur; ut in natibus v: g:; ibi enim crassi adipis copiam continet. Ubi vero tenerrima est, & exiguae molis, ut in palpebris, fronte &c., tunc solet dici Cellulosa simpliciter, &, loco crassi adipis, mucosum subpinguem humorem in suis cellulis continet, qui pariter aptus est irretiendo Luis contagio.

Quantum usum habeat haec doctrina ad intelligendos Luis Venereae effectus non tantum, verum etiam ad Curationem tetri mali, patebit ex sequentibus. Evertere conatur *Eruditissimus Astruc* (q) hanc opinionem, quae ipsi videtur repugnare *contra notam veneni, seu seminii Venerei, indolem, facultatem, invadendi & progrediendi rationem*. Pluribus argumentis hoc stabilire conatur; nec videtur inutile, haec breviter considerare.

Primo statuit, plerumque observari Gonorrhoeam, bubonem, porros, & verrucas, tanquam prima morbi invadentis indicia, quorum nullum in adiposa membrana insidet. Sed, pace tanti viri, cujus memoriam veneror, liceat notare, quod non attente satis legerit pulcherrimam illam Praefationem, qua ornavit *Boerhaavius* collectionem Auctorum, qui de Lue Venerea scripserunt, vigesimo octavo hujus saeculi anno editam Lugduni Batavorum. Hujus editionis curam habui, ut prodiret emaculatior; quia Optimo Praeceptori, cui omnia debebam, gratum fore noveram. Videtur autem *Celeberrimus Astruc* non attendisse ad illam diversitatem tunicae adiposae & cellulosae, quae disertis verbis in hac Praefatione legitur (r). *In illis autem locis, ubi musculi minimi, minusque agentes, membrana haec adeo pauco pingui instruitur, ut ibi adiposam negent omnes fere, cellulosam tantum admittat Ruyschius. Ita in capite, palpebris, facie, scroto, ajunt abesse; sed falso; adest quippe, at tanto parcior ibi, quam ad nates, quantum elevator palpebrae superioris, vel corrugator frontis, minor est glutaeis*. Auctoris enim haec est opinio, Luis Venereae contagium irretiri, & fixari, imprimis in pingui adipe, quod cellulas adiposae membranae replet; in illis nempe locis, ubi crassa pinguedo musculis insternitur; in aliis vero partibus, ubi pinguedo deëst, vel parca admodum invenitur, adest in his cellulis subpinguis mucosus humor, qui omnia lubricat, suaque viscositate Luis virus pariter solet irretire, & in loco retinere; sicque illud retentum mora humores affluentes sibi assimilat; &, cum omnes illae cellulae in se invicem pateant, haecque tunica latissime extendatur per interiora & exteriora corporis, poterit auctum mole & malignitate virus propagari per totum corpus, & in variis locis tristissima producere mala; uti fieri in Lue Venerea invetarata, fideles observationes evincunt.

Notum autem est, cryptas mucosas urethrae viscidum talem eructare humorem, qui

(p) Ibidem. (q) De Lue Venerea Lib. IX. Tom. II. pag. 1073.
(r) Cum paginae nullis notatae sint numeris non potest exacte indicari locus.

qui ab urinae acrimonia defendit urethrae canalem, & aptissimus est invi{s}cando contagio Venereo. Ex his evidens est, Gonorrhoeam nullo modo enervare *Boerhaavii* sententiam, sed potius illam stabilire: patebit hoc ulterius, quando de Gonorrhoea dicetur in sequentibus.

Ob eandem causam adeo frequenter occurrunt in tonsillis, uvula, palato, naribus internis, sinubus earundem, foedissima ulcera; quia nempe omnia illa loca muco copiosissimo, satis viscido, madent perpetuo. Idem & de Panis, sive Bubonibus, verum est. Licet enim per venas lymphaticas resorptum virus venire possit ad glandulas inguinales, tamen & ipsae in tunica cellulosa sive adiposa locantur. Praeterea docet Anatome, glandulas componi arteriis, venis, nervis, & praeterea adesse substantiam quandam particularem, quae vasa illa ordinat, & varias illarum complicationes, varium nexum, & decursum, servat. Simul totus ille apparatus communi involucro membranaceo tegitur. Unde videntur glandulae inguinales non carere tunica cellulosa in ipsa sua substantia: Quod imprimis probatur ex illis, quae ad §. 374. de inflammatione, & §. 1225. de hydrope Anasarca, dicta sunt; nempe, membranam illam cellulosam per totum corpus dispergi, vasa fere omnia in tali substantia cellulosa decurrere, imo & ipsam viscerum substantiam pro parte constituere. De bubonibus autem postea suo loco dicetur.

Quid de porris, & verrucis, Venereis sentiendum sit, *Boerhaavius* (*s*) pulchre explicat. Postquam enim notaverat, glandem penis constare ex producto spongioso urethrae corpore, supra fines binorum corporum spongiosorum penis retroflexo, addit sequentia: *Altera pars, quae ad glandem constituendam cum corpore spongioso urethrae concurrit, est numerosa congeries papillarum nervosarum sentientium, quae a corona glandis, usque ad urethrae orificium, ordinatis stratis superficiei fabricae spongiosae incumbit, atque exteriorem ita glandis ambitum facit, ut extremi hic nervi, voluptatis & doloris instrumenta propria, sub tenerrima glandis membrana extima coerciti, sibi mutuo incumbentes, jaceant: hinc penis glans, si deglubitur hoc extremo involucro, liberis, solutis, assurgentibus, his papillis hirta tota, & villosa, apparet. Omnes rursum hae papillae tenui membrana cellulosa distinctae sunt a se mutuo. Quid si ergo, tenuissimam transgressum membranam externam glandis, hanc ipsam exederit, en nudatas papillas has. Sed vah quantus tunc dolor! Utique intolerabilis: neque inter symptomata Venerea vix aliud atrocius excrucians. Si tum cellulosa fabrica tenuis absumitur tabo Venereo, solutae papillae excrescunt, faciuntque verrucas Venereas, horrendum symptoma; imprimis horrescens circa coronam glandis; quia plurimae ibidem papillae. Spectavi, & exhorrui, terribile hoc malum, quod, echini instar, glandem deformans, praeputii fere motum omnem impediebat.* Sic, ni fallor, difficultas haec, a *Celeberrimo Astruc* contra sententiam Boerhaavianam proposita, satis facile solvitur.

Secundum argumentum *Astruc* desumit a situ & figura ulcusculorum Venereorum; quae statuit haerere *in vasculis sebaceis, quibus in viris balanus, balani corona, praeputium, & froenum; in mulieribus vero cadurda, vulva, pterygia, clitoris, & vaginae ostium, consita sunt* (*t*). Neque illud tantum adfirmat de his partibus, quae ulcusculis Venereis maxime infestantur, sed statuit, *idem quoque debere intelligi de pustulis Venereis, quarum sedes est in sebaceis vasculis, sive lacunis, per cutem sparsis* (*u*). Tales lacunas in cute reperiri, Anatome docet; in quarum cavum per arterias secretus humor oleosus, dein per emissaria arctiora exit, cutim inungit, mollem flexilemque servat; & idem ille humor, dum exire impeditur quacum-

(*s*) In Praefatione Aphrodisiaci. (*t*) Astruc de Lue Venerea Lib. IX. Tom. II. pag. 1073.
(*u*) Ibidem.

cumque de caufa, mora infpiffatur, folliculum, quo continetur, diftendit, tumores creat, qui aliquando in magnam molem excrefcunt. Liquor, in has lacunas fecretus, oleofus pinguis eft: Si enim fano homini, poft fomnum, linteo albo puro facies perfricetur, praecipue circa alas nafi, pinguis macula invenitur in linteo. Negari nequit, lacunas illas febaceas continere humorem, qui irretire poffet facile contagium Luis Venereae; & forte inde puftulae Venereae in facie toties oriuntur. Verum inde non poteft ftatui, ut *Celeberrimus Aftruc* vult, quod ulcufcula illa tantum in integumento fedem habeant, non vero penetrent in fuppofitam tunicam adipofam, aut cellulofam. Maxime autem mirabar, dum legebam fequentia, per quae evidenter hoc affertum probari credebat; nempe; *ex orbiculari ulcufculorum forma, quae cum vafculorum figura apprime congruit, ac tandem ex cicatrice nulla poft curata ulcera fuperftite, vel tenuiffima tantum, & ferme incofpicua; quod proinde, cutaneum integumentum fuperficiarie ad fummum, funditus vero minime, erofum fuiffe, demonftrat.* Deinde addit, quod idem obtineat in ulcufculis Venereis, per reliquam corporis cutim fparfis. Ad omnes certe provocare audeo, qui ulcera Venerea viderunt, & tractaverunt, an non viderint turpes cicatrices? De hac re dicetur fequenti paragrapho, ubi ulcera Venerea ad amuffim defcribentur.

Tertium argumentum, quod adfert *Aftruc* (w), fic incipit: *Neque fuam indolem deponit virus Venereum, dum veterafcit.* Videtur perperam intellexiffe verba *Boerhaavii* (x). Poftquam enim defcripferat triftem cafum nobilis juvenis, cujus totum dorfum latis ulceribus Lues Venerea depafta fuerat; *unde, fanatione perfecta, mira deturpati corporis apparebat facies;* fubjungit fequentia: *Ex hoc cafu didici fingulare hujus morbi ingenium; vidi ex eo Luem, ut in principio fui exortus in Europa fe manifeftaverat, atque a primis Auctoribus in hoc Libro defcribitur; confpexi rationem, qua Variolas Hifpanicas vocaverant primo oriundum in Europa morbum; fed fimul intellexi, quam ingens fit difcrimen inter malum hoc, quod tum apparebat, & illud, quod nunc pervulgatum Europaeos affligit.* Videtur enim credere, quod *Boerhaavius* putaverit, virus Venereum indolem fuam deponere, dum corpore humano receptum inveterafcit. Certus fum, illum nunquam fic cogitaffe, dum probe noverat, tetrum hoc malum, ubi corpus humanum infecit, vires acquirere eundo. Hoc autem indicare voluit, in ipfo Luis Venereae ingreffu in Europam morbum faeviorem fuiffe, noftris temporibus mitiorem obfervari, quaedam nunc occurrere in Lue, quae antea non aderant &c.: Sed hoc confirmat multis argumentis *Aftruc* ipfe, uti patebit manifefte ex illis, quae poftea dicentur. Statuit autem Celeberrimus Autor fequentia (y): *Contaminato quidem fanguine, humores, qui a fanguine fcaturiunt, contaminari neceffum eft, non promifcue tamen, & indifcriminatim, fed ordine certo.* Ordinem autem, fecundum quem Luem Veneream plerumque progredi folet, vocat fcalam affinitatum, quam in hoc loco fummatim tantum recenfet, fed alibi (z) latius defcribit. Ubi ftatuit: *Perpetuum eft in Siphyliticis, femen, & feminales humores, contaminari; quacumque via, non genitalium modo concumbendo, fed etiam mammarum lactando, oris fugendo, vel bafiando, cutis cubando &c., contagium conceptum fuerit.* Ex illis autem, quae ad §. 1442. allegata funt, patet fatis, Luem Veneream corpus exedere poffe, licet nullum vitium in genitalibus fe manifeftet.

Interim & hoc verum eft, quod non adeo firmiter confidat *Celeberrimus Aftruc* huic fcalae affinitatum, acfi omni exceptione major foret, neque poffent fymptomata

ta

(w) Aftruc de Lue Venerea Lib. IX. Tom. II. pag. 1073.

(x) In Praefatione Aphrodifiaci.

(y) Aftruc de Lue Ven. Tom. II. Lib. IX. pag. 1073.

(z) Lib. IV. Cap. II. pag. 198. in 2dma edit.

ta Luis Venereae a propoſita norma vel tantulum unquam declinare. *Quantumvis enim natura, ſi ſibi permittatur, & omnia paria ſint, propoſitam normam affectare aperte videatur, docuit tamen experientia, multa ſaepius intervenire, quae ordinem varie pervertant & interturbent* (*a*). Dein cauſae recenſentur, quae hunc ordinem penitus turbare poſſunt.

Plura forte opponi poſſent huic affinitatum ſcalae, quae ſeriem ſucceſſivam ſymptomatum Luis Venereae determinat; ſed, ne longus ſim, illud ſolum conſiderabo, quod agmen claudit (*b*). Statuit Celebris autor, ſeminium Venereum eſſe ſalſo-acidum, & ideo cerumen aurium, bilemque, ſerius contagii Venerei energiam ſentire; quia oppoſitam acrimoniam, alcalinam nempe, habent. Verum haec precario aſſumuntur; nam acrimoniae ſpecies, quae in contagio Venereo latet, nullis experimentis demonſtrata eſt, quantum novi; & bilis humana naturaliter alcalina non eſt. Vidi dolens aliquoties, immedicabilem ſurditatem ſecutam fuiſſe, dum foeda Lues auditus organum depaſcebatur; nec tamen obſervare potui, cerumen aurium a naturali indole degeneraſſe, ut inde ſecutae ſurditatis ratio deduci poſſet. Longe promptior videtur eſſe via, per quam a Lue laedi poſſit auditus organum. Membrana mucoſa, quae fauces inveſtit, per tubas Euſtachianas producitur, illarumque cavum internum veſtit. Ponit autem (*c*) *Aſtruc* in ordine tertio humorum, a contagio Luis inficiendorum, mucum, qui a pariſthmiis, tonſillis, uvula, exit. Sed, dum ulcera Venerea occupant haec loca, facile hoc malum per tubas Euſtachianas in cavum tympani prorepere poteſt, cum illarum extremum inferius prope tonſillam utramque; pone velum pendulum palatinum, utrimque pateat. Nunquam mihi contigit obſervare ſurditatem, a Lue Venerea ortam, quin adeſſent ulcera faucium Venerea, vel ſaltem ſigna manifeſta eroſi veli palatini, & cicatrices ulcerum jam ſanatorum. Unde credo, rariſſime hoc malum incipere a meatu auditorio, & collecto ibi cerumine.

In illa recenſione humorum diverſorum nullam pinguedinis, aut membranae adipoſae, mentionem fecit Celeberrimus auctor; ſed, in ſecunda editione (*d*), poſtquam, recapitulando, eandem ſcalam affinitatis recenſuit, omiſit numerum octavum, qui in priori editione aderat, & continebat cerumen aurium, ac bilem; dein addit ſequentia: *Sed in iis omnibus conſtat experimento, nec adipoſam membranam, nec ullas membranae illius lacinias, affici, laedi, peſſumdari, neque adeo adipoſam pinguedinem, qua turgent illius cellulae, ullo modo vitiari.*

At ſtatim ſubjungit alia, quae priora mitigant. Non negat enim, labem Veneream huic membranae aliquoties inferri, ſi ulcera mali moris cutim depaſta fuerint &c.; *Si virus Venereum cum adipoſa pinguedine ſponte miſceatur; quam ejus virulentiae inacceſſam eſſe, nequaquam puto.*

Ibi autem citatur locus Tomi primi ſecundae editionis, in quo nihil de hac re invenitur. Tandem concludit: *Sed haec nedum quotidiana ſint, inter inſolentia Luis ſymptomata referenda ſunt, in Siphyliticis, ſi unquam, certe tarde & raro obvia; unde videtur egregie refelli opinio de ſede morbi in adipoſa membrana.*

Et in numero mox ſequenti (*e*) fatetur, Luem Veneream poſſe in adipoſa membrana aliquando facere ſuppurationem; quod peculiaris adipoſae membranae conditio locum det mali incrementis opportuniorem. *Nempe mollis eſt, & laxi contextus, tenuiſſimis ac praeteneris cellulis tota conſtat, perpetuo turget congeſto ſucco adipoſo, qui tardiſſime circulatur, ac in loco eodem haeret diutiſſime.* Fatetur, adipe affecto, labem celeriter longe lateque diſpergi; & hoc fieri, muſculis ſuppoſitis, ac cute

(a) Aſtruc De Lue Venerea Lib. IV. Cap. II pag. 300. (b) Ibid. pag. 299.
(c) Ibid. pag. 298. (d) Tom. II. pag. 1074. (e) Ibidem.

incumbente, maneutibus integris. Quam mira opinionum diversitas in eadem pagina!

Videtur autem *Astruc* vim argumentorum *Boerhaavii* percepisse satis; sed, cum non convenirent scalae affinitatum, quam statuerat, conatus fuit illa eludere, & tandem *opinionem de sede Luis Venereae in adiposa membrana, cujuscumque pretii esse videatur, si non perfecte expressam, saltem non obscure olim adumbratam fuisse*, statuit (*f*). Hoc autem inde conatur probare, quod ante annum 1570. nonnulli, non adiposum panniculum, ut *Boerhaavio* visum est, *sed carnosum panniculum, in universo corpore diffusum, illudque tegentem, constituerent, a quo perniciosae hujus Luis scaturiginem emanare crederent*. Vastam *Celeberrimi Astruc* eruditionem semper miratus fui; nec miror tamen, *Saportam* vel non lectum fuisse a *Boerhaavio*; vel, si legerit, non citatum: Anatomes enim gnarus erat, adeoque probe noverat, *panniculum carnosum* in quadrupedibus quidem inveniri, sed non in homine: unde certe alia sedes Luis esse debebat; hinc facile poterant refutari, qui sic sentiebant.

Postea, ubi de curatione Luis agendum erit, patebit, quantum usum habeat emaciatio corporis, per diaetam, salivationem, sudores &c.: Soluto enim vix non omni pingui corporis, & expulso, virus Venereum a nexu jam liberum difflatur de corpore, & redit sanitas. Unde opinio *Boerhaavii* multum confirmari videtur.

Contagium Luis, dum partem quandam occupat, nisi statim efficax medela adhibeatur, crescendo vicina occupat; &, licet in initio plerumque se manifestet in externis per illa signa, quae praecedenti paragrapho dicta fuerunt, tamen semper metus est, ne glifcendo quasi, citius vel serius, ad interna perveniat, sicque pessima & saepe insanabilia mala producat; dum illa occupat.

Labia, gingivas, palatum, linguam, fauces, nasum. Omnes hae partes crassa cute carent, mucosa membrana teguntur, cui sola epidermis incumbit, numerosas nerveas papillas, ex membrana mucosa prodeuntes, defendens.

Si in lenta, mucosa, pingui, in mille plicas, rugas, sinus, convoluta, membrana virus Venereum se manifestaverit, nimis notum est, quam difficulter illud inde extricari possit; cum haec membrana aëri nudo semper sit exposita. Unde statim efficax medela adhibenda erit. Sed membrana haec tegit ossa palati, nasi, vomeris, ethmoides, spongiosa, unguis, os planum, orbitae ossa; investit sinus maxillares, apophyses tenues ossis sphenoidis, ejus cryptas sub ephippio, sinusque cavos in osse frontis (*g*); si jam haec membrana ulcere Venereo exedatur, os suppositum corrumpitur necessario, cum tenue & lamellatum sit, nec ulla arte servari potest, sed caries illud occupans procedit usque ad suturas, quibus ossiculum hoc vicinis committitur, totumque corruptum simul, aut minutatim corruptas per partes, excidet. Periosteo enim destructo, ossicula haec moriuntur, putrescunt, tabescunt carie.

Vomeris osse sic affecto, nasus subsidet, &, elegans antea, vultus redditur deformis; ossibus nasi sic affectis, turpiter complanatur nasus; cartilaginibus nasi sic destructis, foramina nasi turpiter patent perpetuo, & foedissimo aspectu mucum plorant, quem miseri emungere amplius non possunt. Si velum pendulum palatinum, vel in totum, vel pro parte, exesum, si uvula destructa fuerit, turpi spectaculo cibi & potus, dum deglutiuntur, per nares redeunt, vox ingratissime stridula per totam vitam manet, & omnibus obviis testatur, quam tetro morbo laboraverit miser. Vidi membranam posticam pharyngis ulcere Venereo sic exesam, ut nuda vertebrarum corpora, sed miserrime jam cariosa, oculis paterent.

Licet autem in ejusmodi casibus, bona medela, reliquum corpus a Lue liberetur,

(*f*) Astruc De Lue Venerea Tom. II. pag. 1075. (*g*) In Praefat. Aphrodisiaci.

tur, immedicabilis tota vita manebit deformitas. Optime hinc *Boerhaavius* (*h*) monuit: *Qui praeter id, quod artis potestas habet, promittere non vult, cavebit inania jactare, quando foedum, putrem, rancidum, ichorem, naribus emungi copiose videt, aut ulcera, lardo similia, faucium posteriorũ, velum pendulum, tonsillas, membranam crassam palati, depasci cernit. Sed, omnia bona sedulo applicans, negligens nihil, varia tentans, semper interim de exitu sollicitus, in Prognosi prudens, stentores securus ridebit, dum interim miserescit aegri.* Merentur illa ulcera faucium rite distingui, ne quandoque confundantur cum aliis faucium malis. Antea, ubi de *Angina* dictum fuit, monui post levem febrim praegressam, aliquot horis evanidam, dolere fauces, & in hoc illove oris interni loco apparere maculam albam; quae & quandoque flavescit; cujus margines rubent admodum, & acriter dolent. Si negligantur hae maculae, proserpunt, halitus putridus ore exit, & eroduntur quandoque satis profunde partes affectae. In scorbuticis saepe occurrunt, uti & in junioribus, nec difficulter curantur, si in tempore adhibeatur medela: Distinguuntur tamen facile limbo illo rubro dolente, & quod remediis facile cedant, ita ut satis cito depuretur locus; contrarium autem in malis Venereis obtinet; uti praecedenti paragrapho dictum fuit. Color ille *lardaceus*, qui in ulceribus Veneris faucium & oris interni adest, satis certam Diagnosin dabunt Medico, qui vel semel haec mala attentis oculis lustravit. *Fallopius* (*i*), haec ulcera Venerea, quae sine cortice vocat, describens, dicit: *Color est in medio albus, circumquaque, veluti carnis porcinae salitae color; hic non potest explicari; non enim est ruber, non albus, non pallidus; sed secate per transversum pernam, talis est color pustularum sine cortice, & tales apparent sub palato &c.*: Ulcera illa Venerea his locis magis in latum serpunt, quam in profundum, hinc successive depascunt vicina, & teterrima sequuntur mala. In cadavere senis decrepiti, a Lue Venerea plurimos jam annos male mulctati, ita ut vix intelligi posset, dum loqueretur, invenit *Celeberrimus Morgagni* (*k*) sequentia: *Uvula, cujus pars deerat, linguae posterior suprema superficies, & annexa olim per ligamenta Epiglottis cartilago, ita erant cicatricosae, ut nihil magis. Itaque ea cartilago, inaequaliter contracta, in triangularem propemodum verticem desinebat, multo caninae similior, quam humanae. Quin vitium in laryngem reliquam, & huic proximum Arteriae asperae truncum, se propagabat, eratque Arytaenoidum altera quasi luxata, non compari paralela: intra illam autem arteriam inaequales magnique quasi prominebant lacerti &c.*: Non miramur hinc, loquelam difficilem, ingratissimam, permanere post ulcera faucium. Si autem tetrum malum per asperam arteriam prorepat, quandoque asthma immedicabile sequitur; quod si supervenerit, monet *Fallopius* (*l*), morbum esse incurabilem: *Non crucietis aegrum asthmaticum, quia non sanabitis.* Celebris in arte sua *Petit* (*m*) vidit erosam a Lue Venerea asperam arteriam, & feliciter curavit, postquam annulus cartilagineus, a reliquis partibus sanis separatus, ad longitudinem quatuor aut quinque linearum, excidisset, relicto foramine, quod apicem digiti capere poterat.

Facile patet, Luem Veneream, dum Laryngem & asperam arteriam occupat, declivi quasi via ad pulmonem venire posse. Vidi ipse, in Lue inveterata, tumentem costam veram, obsessam Gummi Venereo, quod brevi in foedum ulcus degenerabat, &, pone costam affectam jam cariosam prorepens, interna thoracis infecit lethali cum eventu. *Bonetus* (*n*), toties laudatus in *Capitulo de Phthisi*, dixit: *Bis morbi*

(h) In Praefat. Aphrodisiaci. (i) Aphrod. pag. 824.
(k) De sedibus & causis morborum &c. Tom. II. pag. 198.
(l) Aphrodisiac. pag. 781. 782. (m) Academ. Royale de Chirurg. Tom. I. pag. 348. &c.
(n) Tabid. Theatr. pag. 35.

Indici virus in thoracis capacitatem refluum animadverti, conquiescente signorum flagellantium caterva, quibus Lues stipata venit, immaniter vero saeviente phthisi; unde anhelitus, foetor nequissimus, & pulmonum fere totalis devastatio per putredinem. Quod ex aperto utriusque patuit cadavere. Sed & in gonorrhoea non virulenta, & in fluore muliebri detentis, aliquoties observavit, *cum tussis acriter premens, & spirabilium suffarctus, supervenerint, simulac materia tralatitia consistentiam extrusioni aptam adepta fuerat, tussisque aliquantisper sedata, desiisse profluvium* (o). Certe saepius inveteratae Lui succedit immedicabilis phthisis, quae quandoque & imputari potest salivationi repetitae, vel imprudentius adhibitae, imprimis in corporibus tenerioris fabricae, quae ex idiosyncrasia in haemoptoën, indeque sequentem phthisin, prona sint. Videantur de his illa, quae dicta fuerunt ad num. 1. §. 1198. Cum autem ex propria sua indole phthisis sit morbus curatu difficillimus, patet, quam parum spei supersit, dum Lues Venerea cum hoc morbo concurrit. Notavit etiam *Antonius Musa Brasavolus* (p), vel leve vulnusculum, quod alioqui viginti quatuor horarum spatio consolidatum fuisset, vix per quadraginta dies sanari potuisse, in illis, qui Luem Veneream perpessi fuerunt. Imo pro axiomate ponit sequentia: Quotquot *ab hoc affectu male tractati fuerint, & tamen sanitatem adepti sint, quemcumque inciderint in morbum, semper morbus ille, in quacunque sit specie, vehementior in talibus efficitur, quam esset, si hic non fuisset morbo Gallico affectus.*

Cerebrum. Lues Gallica, licet quasvis fere partes corporis occupet aliquando, frequentius tamen superiora invadit: docent hoc pustulae faciei crebro occurrentes, ulcera faucium, narium, &c.: Cum autem, erosis membranis tegentibus, tenera harum partium ossa inficiuntur, malum propagatur ad reliqua calvariae ossa; unde & inclusum his encephalum pessime afficitur, & varii capitis morbi sequuntur. Saepe observantur cerebri laesiones in Lue Venerea inveterata, a levissima vertigine, ad lethalem apoplexiam usque: pessimam Epilepsiam, caecitatem, surditatem &c., vidi in Lue Venerea inveterata; quae, uti dicetur §. 1454. tunc media ossa occupare solet, praecipue in cranio. Possunt oriri tumores gummosi, & exostoses, in calvariae osseae parte interna, quae, premendo cerebrum, omnes ejus functiones turbant: erosa & corrupta diploë tabum putridissimum stillat quandoque, erosa tabula vitrea. Vidi totum os bregmatis dextrum sic consumtum fuisse, cum foetore intolerabili. Merito hinc adeo suspecti habentur in Lue Venerea pertinaces capitis dolores, quos dum *Botallus* (q) observabat in homine, qui jam per menses aliquot, ob acerrimos circa sinciput & tempora cruciatus, insomnes egerat noctes, voluit per cauteria aliquot exitum parare malo, quod ossa rodebat: assensum dare nolebat aeger, ut hoc tentaretur. Inceperunt oculi visum perdere, dum culices quasi circumvolitantes perciperet, & telas araneae; sensimque sequebatur perfecta caecitas: territus aeger concessit, ut causticum syncipiti applicaretur, ubi magis urgebat dolor; sed noluit ferre, ut apertus teneretur locus, qui, crusta decidua, sponte cicatrisabatur. Post quadraginta circiter dies periit: *Inventum fuit cranium, in conterminis coronalis ac sagittalis commissurae, sphacelatum, putidumque, coronati regii latitudine; statimque, cranio serra aperto, abundans ichor putrilaginosus, instar aquae fuligine fumarii & croco aspersae, profluxit, tum per ossis aperturam, tum per aures & nares; membranaeque putidae recta ad os affectum, verum adhuc integrae, erant; quae solo tactu facile rumpebantur: corruptum & cerebrum, & nervi optici: caetera vero viscera integre habebant.*

Hepar. Notum est, olim hepati sanguificationis munus adscriptum fuisse: cum enim, praeter venam portae, ingens venae cavae ascendentis truncus per hepar ad cor

(o) Ibidem. (p) Aphrodisiac. pag. 729. (q) Aphrodisiac. pag. 884.

cor tenderet, & venae viscerum chylopoieticorum concurrerent simul in venam portarum, credebatur vulgo, chylum per venas gastricas & meseraicas in hepar rapi, vique hujus visceris mutari in sanguinem, totius corporis usibus serviturum; postquam vero sanguinis circulatio demonstrata fuit, & exactius cognitae fuerunt viae, per quas chylus in sanguinem venit, hepar exauctoratum fuit, imo illi, tanquam mortuo & sepulto, *Bartholinus* Epitaphium scripsit. Mirum hinc non est, quod Medici, qui Lue in Europa apparente scripserunt, adtribuerint hepati laeso per contagium Venereum symptomata morbi, quae in reliquo corpore apparebant. Hinc apud illos Auctores de *solutione continui* in hepate, de varia *intemperie* hujus visceris, secundum quatuor temperamenta definita, longae, nec minus taediosae, differtationes habentur. Curatio autem tetri mali tentabatur imprimis per varia apozemata, syruposque alterantes, ut his praeparata & mobilis reddita materia dein facile evacuari posset, per vomitum, alvum, sudores &c. Operosi simul admodum erant in congerendis formulis compositis remediorum, quae alia debebant esse in sanguineis, quam in pituitosis in biliosis, quam in atrabilariis. Quidam etiam combinabant haec temperamenta inter se, & inde novam medendi methodum deducebant, sicque compilabant ingentem formularum farraginem, ad nauseam usque; uti manifeste patebit omnibus, qui collectionem illam Auctorum, qui de Lue Venerea ante annum 1567. scripserunt, perleget, cujus, sub *Aphrodisiaci* titulo, jam saepius mentio facta fuit.

Quidam ex his morbum variae hepatis intemperiei adscripserunt; & illorum plerique Luem Veneream pro antiquo jam morbo habuerunt. Alii novum contagium agnoverunt quidem, sed ab illo hepar statim affici voluerunt, & deinde ex hepate ad reliquas partes corporis propagari malum, quod varios edebat effectus, pro diversa intemperie illius visceris.

Cum ergo omnes hepar accusarent, placuit *Fallopio* (*r*), indagare veritatem hujus asserti in cadaveribus; &, cum *Manardus*, utque credebatur, ex illo *Montanus*, statuissent, adesse solutionem continui in hepate Lue Venerea laborantium, contrarium demonstravit; *At hoc falsum est, quoniam in hepate, non tumoris, non ulceris, non vulneris, adest vestigium. Ego volui per anatomen hoc experiri, & secui in uno anno plusquam quinquaginta homines, & nunquam inveni solutionem continui in hepate.* Cum autem *Fallopius* fuerit in Anatome versatissimus, uti ejus *Anatomicae observationes* docent, fidem in his omnino meretur. Deinde in sequentibus capitulis explodit illam sententiam de frigida, calida &c., intemperie hepatis, quatenus Luis Venereae causa foret. Observationemque recenset (*s*) juvenis unico cum meretrice coitu infecti. *Nihil apparuit in pudendo. Sequenti die statim cepit erumpere bubo, & postea tota barba, supercilia, & capilli, evanuerunt; laboravitque doloribus intensissimis. Cur ergo hic potuit infici ita valide, ut sequenti mane hepar materiem ad pubem remiserit?* Sed, licet hepar non possit culpari, acsi in hoc viscere nasceretur virus Venerum, vel a suscepto contagio omnium primo afficeretur, tamen negari nequit, hepar, aeque ac alias partes internas, a Lue laesum inventum fuisse. *Marcus Aurelius Severinus* (*t*), in nosocomio, refertissimo decumbentibus Lue Venerea, plura cadavera secuit, & *complures offendit, quibus exulcerati, tum oesophagus, tum trachea, quibus item pustulosus pulmo, pustulosumque jecur, apostemodes vero prostatae, sunt animadversi &c.*

In cadavere mulieris *Celeberrimus Baader* (*u*) vidit *totam exteriorem hepatis superficiem*

(r) Aphrodisiac. pag. 771. (s) Ibidem pag. 777.
(t) Astruc de Lue Venerea Tom. II. pag. 921.
(u) Observat. Medic. incisionibus Cadav. Anatom. illustrat. pag. 181.

faciem densis & sat magnis papulis seu tuberculis plenam, quae omni nota characteristica illis perfecte similia erant, quae in facie, manubus &c., hominum Lue Venerea inquinatorum alias videntur. Discissa haec tubercula intus eandem materiam continuerunt, quam in gummi Venereis, & steatomatibus, alias cernimus.

Plura observata collecta leguntur (w) apud Celeberrimum *Morgagnum*, qui monet, *pulmonem, aörtam, & renes cum suis appendicibus, saepius aliquanto occurrisse labefactata in iis, qui Lue hac diu & graviter laboraverunt, quam ex plerorumque librorum lectione facile existimes*. Addit, quod non meminerit, unquam jecur infectum se invenisse in Lue Venerea laborantibus, nec tamen negat, ab aliis in hoc viscere labem inventam fuisse in corporibus hoc morbo affectis. Magnus enim ille vir erat *probe conscius, hanc Luem, ut sub cujuscumque morbi larva interdum delitescere, ita quodcumque viscus vitiare, posse*. Deinde recenset ex probatis auctoribus observationes, quae docent, uterum non tantum, sed & uteri tubam totam, exulcerata fuisse a Lue Gallica. Unde nullum dubium manet, interna corporis, aeque ac externa, ab hoc morbo affici.

Sed & tetrum hoc virus, in ipso ossium meditullio, corrumpit medullam, & saevissima tormenta producit: de qua re postea ad §. 1452. & sequentes dicendum erit.

Observatum fuit ab *Antonio Musa Brasavolo* (x), a Lue Venerea ungues cecidisse, pilos defluxisse, dentes excidisse, visum periisse oculis destructis; neque haec contingebant morbo jam inveterato, sed notat, ab his morbum quandoque incepisse. Sic testatur, dentium casum aliquoties praecessisse, quandoque & successisse pilorum defluvio. Idem de oculorum jactura affirmat.

Alibi (y) monet dentium casum ut plurimum sequi pilorum defluvium, *quandoque bubonem simpliciter, & illas primas enarratas affectiones, quae in pene sunt, atque ore*. Dentes autem decidebant absque ulla macula, non corrosi, neque cariosi, neque putridi. Notum est, post salivationem, imprimis si valida fuerit, dentes quandoque excidere; nec mirum hoc est, cum tunc gingivae multum exulcerentur: hic autem nulla salivationis mentio fit. *Bernardinus Tomitanus* (z), de mutationibus in decursu morbi Venerei observatis scribens, circa centesimum circiter a Luis initio annum, notat, frequentissimum fuisse his aegris pilorum & capillorum defluvium; dein addit; *Vidit aetas proxime acta, in multis fieri dentifluvium; parcius nunc id videmus; ac multo saepius, cadere supercilia, capillos, & barbam, experimur*.

Ex his omnibus constat, quam late pateat diri morbi imperium in corpore humano, cum nulla fere pars sit, cui parcat tetra Lues; quantae calamitates, quam enormes dolores, quanta deformitas, oriantur in corpore olim pulcherrimo, dum inveterata Lues omnia membra peredit lento tabo. Dum, in ipso juventutis flore (a).

Jam nimium fidentem animis, nec tanta timentem,
Invasit miserum labes, qua saevior usquam
Nulla fuit; nulla unquam aliis spectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille juventae,
Disperiit, vis illa animi; tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte
Grandia turgebant foedis abscessibus ossa.

Ulcera

(w) De sedibus & causis morbor. &c. Tom. II. pag. 369.
(x) Aphrodisiac. Pag. 659. (y) Ibidem. pag. 727.
(z) Ibidem. pag. 1053. (a) Fracastor. Ibidem. pag. 187.

Ulcera (Proh Divum pietatem) informia pulchros
Pascebant oculos, & diae lucis amorem ;
Pascebantque acri corrosas vulnere nares.

Nullum credo potentius esse effroenis libidinis antidotum , quam si quis miserrimas illas vulgivagae Veneris victimas , in nosocomiis ad hujus morbi curam institutis collectas, contempletur attentius. Vel ipse hortorum Custos fastum & proterviam deponeret ; certus sum.

§. 1446. QUae stillant saniem mucosam , lentam , subviridem , carnem erodentem , in latum magis , quam profundum , proserpendo.

Maximae utilitatis est in arte, rite distinguere ulcera Venerea ab aliis malis; ut nempe debita cura possit adhiberi ; cum Venerea mala usitatis remediis (vide §. 1444.) non obediant. Praecedenti paragrapho dictum fuit , contagium Venereum in tunica cellulosa, vel pinguedine adiposa, vel muco lento subpingui, irretiri , & sic partibus corporis variis adhaerere, illas erodere, vi contagiosa, prolifera, omnia corrumpere, dum quaelibet particula infecta novae infectionis causa evadit.

Cum autem soleat attactu solo gigni primo morbus , hinc & afficit plerumque tabo suo illam partem corporis in principio , quam contingit. Dictum vero fuit , differre hunc morbum, prout pars primo affecta tegitur cute, vel, hac carens , sola obvolvitur cuticula. Quid contingat , si loca sola cuticula tecta occupet malum , dictum fuit : hac paragrapho enumerantur illa signa , quibus cognoscitur ulcus Venereum , quod loca corporis cute tecta depascitur . Cum autem *Celeberrimus Boerhaavius* (b) exactissime haec descripserit, ipsis fere ejus verbis utar.

Notat primo, quod, si loca cute tecta primo laesa fuerint a contagio Venereo, tunc nascatur ibi ulcus pessimi moris, difficulter sanabile ; & tunc plerumque toti corpori ab hoc contagio metuendum erit ; quoniam videtur efficacissimae malignitatis Venenum, quod solidam cutim penetret . Solet tunc locus affectus assurgere in tuberculum , repletum materie subalbida , flavescente , spissa instar cremoris lactis recentis , vix cohaerente, sed instar ejusdem cremoris defluente quasi , quando , intercepta digitis, horum a se invicem abductione lenta remittitur ; quae , exsiccata , ex viridi flavescens , indurescit cum linteis , quibus inhaeret : haec detersa assiduo manat iterum , nec sistitur, nec separationem, suppurando, a sanis facit ; e contra, pars vicina trahens, eandemque virulentiam propagans in his, novam semper suppeditat materiam ; unde hocce eodem modo lata ulcera quae semper in adiposa membrana haerent, integumenta superiora tarde corrumpunt, musculos suppositos, denudatos, integros, & colore ruberrimo nitentes , ostendunt.

Contagiosa enim labes , si ad cellulas membranae adiposae pervenerit, ibidemque occurrenti pingui permiscuerit se , tunc oleum hoc tenax virulentia sua inquinat, rursumque oleoso hoc lentore retinetur , fovetur , atque calore, motu , mora , assiduo magisque incenditur, cutim & cuticulam superpositas rodit, corrumpit, interimque sub his circumfusas cellulas oleosas contaminat ; unde semper latior plaga in panniculo adiposo corrupta reperitur, quam supra in cute superposita perdita & exesa est.

Materies, ex tali ulcere exiens, adeo diversa est ab ea, quae in aliis abscessuum gene-

(b) In Praefat. Aphrodisiac.

generibus occurrit, ut morbi peritus illam extemplo distinguat ab ichore, sanie, pure, lympha carcinomatum. Eadem enim haec materia, in Lue genita, splendet instar sevi semifusi, lentore vix cohaeret, colore est singulari, albo, sublutescente, viridescente; vix acris sentitur, ardore, dolore, morsu; sed solam hanc membranam putrefacit, absque ingentis doloris sensu.

Labia horum ulcerum, in locis cute tectis, nunquam elata, vel retorrida, sed contracta, plana, quasi polita, & pallida, saepe quasi fluctuant, dum non amplius sustentantur supposito panniculo adiposo, qui latius exedi solet, quam cutis incumbens.

Si contigerit, ulcus tale sanari, tunc semper cutis, foedo spectaculo, musculis ibidem positis accrescit; cavitas manet, profunda saepe in locis, ubi copiosa pinguedo cuti substernitur; uti v: g: in natibus fit; immobilitas musculorum, & hinc partis rigiditas, superest, ob musculos, cicatrici & vicinae cuti accretos; color lividus, in rubellum vergens, semper foedat cicatricem; quae valde tensa, arida, vix perspirans, & prae forti tensione splendens utcumque, apparet.

Sanato tali ulcere, nisi efficax medela contagium deleverit, continenter in plaga vicina simile priori malum oritur, eandem semitam decurrens, similia iterum relinquens mala. Quando pluribus in locis, vel simul, vel successive, teterrima haec ulcera corpus depascuntur, foedis cicatricibus deturpatur corporis totius forma, & turpis morbi turpia vestigia perpetuo manent.

Ex dictis patet, in latum haec ulcera proserpere potius, quam in profundum, & solam tantum pinguem tunicam depasci; quin imo, nec cuti nocere, nisi quatenus, consumtis vasis cuti suppositis, subducto pabulo, haec ipsa perit.

Talia ulcera quandoque occurrunt post bubones apertos; quae egregius Chirurgus *Goulard* (c) optime descripsit, & notavit, haec ulcera non esse profunda, sed sordida, & materiam, quae exit, vix rodentem, sed mucosam, esse. Simul monet, in his ulceribus primum cicatricis vestigium in medio ulceris fundo apparere, sub forma pelliculae tenuis & rubrae, quae se extendit ex centro versus omnem ambitum; cum in iis ulceribus, quae non a Lue, sed ab aliis causis, orta fuerunt, cicatrix, ab ambitu incipiens, versus centrum pergat. Color ille ruber videtur inde oriri, quod, destructa omni tunica cellulosa, musculorum suppositorum color per tenuem hanc pelliculam transluceat. Difficulter autem ab ambitu ulceris Venerei cicatrix incipere potest, quia, ut ante dictum fuit, solet tale ulcus in latum serpere, & sub cute, adhuc integra, vel saltem nondum erosa, vicinam membranam cellulosam consumere.

Sequitur jam utilis indagatio illorum malorum, quae a Luis Venereae contagio nasci observantur in diversis corporis locis, & pro varietate partis affectae singulares morbos producunt, licet ab eadem causa pendeant. Cum autem impuro coitu Lues Venerea contrahatur frequentissime, idcirco in partibus genitalibus primae noxae frequenter occurrunt.

§. 1447. HInc in veretro externo cancri; in interno gonorrhoea; in vagina fluor dictus albus.

Cum penis virilis in coitu impuro exponatur quam maxime contagio Venereo, mirum non est, frequenter hoc membrum affici, etiam in ipso morbi initio. Antea ad §. 1442. dictum fuit, quod tales pustulae vel a topica applicatione contagii nascantur

(c) Sur les Malad. Veneriennes pag. 107.

ſcantur ſatis cito, vel ab eodem contagio reſorpto per venas, ſanguini miſto, & poſtea dein per metaſtaſin ad has illaſve partes depoſito; & tunc tardius haec ulcuſcula prodire ſolent. Ad §. 1441, ubi agebatur de Lue Venerea per lactationem communicata, conſtitit, prima ſigna mali in papillis, & harum vicinia, prodiiſſe. Poſtea infecta fuerunt pudenda, cum pruritu vehementi, quem ſequebantur pudendorum ulcuſcula, a quibus mariti inficiebantur, ſicque tetrum propagabatur malum.

In illis locis, quibus Luis contagium adhaeret ſtatim, vel ad quae per metaſtaſin depoſita fuit, oritur macula, in ipſo initio plana, ſtigma variolae naſciturae, vel morſum pulicis, fere referens; adeſt levis pruritus; vix dolet; elevatur paulo poſt haec macula in papulam eminentem; ſub qua forma deſcripſit naſcentia haec ulcuſcula Venerea *Celeberrimus Aſtruc* (*d*) ſequentibus: *Initio levis extuberat papula miliaris, vel miliarem parum ſuperans, rubra, acuminata, calens, pruriens, cujus apex ſenſim complanatur, & albeſcit, ac tandem levi apertura dehiſcit, unde ichoris quidpiam ejicitur. Continuata dein labrorum eroſione, ulcus creſcit, dilatatur, excavatur; callis cingitur, magis vel minus duris, denſatiſque; pure craſſo, viſcido, tenace, ſcatet; & ſimilia ulcuſcula in vicinis partibus plerumque excitat.* Haec ulcuſcula *cancri* ſolent dici, cum vulgaribus remediis non cedant, calloſa labia habeant ſaepe, contumacia ſint, & fundus eorum tegatur copia muci albicantis, vel liveſcentis (*e*). Aliquoties vidi fundum talium ulcuſculorum ex flavo virideſcere. Forte, ſi parum ſanguinis, ex eroſo parvo vaſculo, miſtum fuerit, lividus ille color naſcitur. Sic facile diſtinguuntur haec ulcuſcula, ab excoriatione, & aliis levioribus harum partium malis; cum haec, vel ſponte, vel ſolitis remediis, ſanentur facile.

Operae pretium eſt, cognoſcere, an haec ulcuſcula contagio recenti poſt impurum concubitum debeantur, an vero a Lue dudum jam latente in corpore producantur; in quo caſu gravior curatio requireretur; cum in recenti malo ſpes ſit, ut virus, in his ſolis haerens hactenus, per eadem haec loca iterum educi poſſit, abſque infectione reliqui corporis. Verum eſt, ſinceram aegrorum confeſſionem omne dubium tollere poſſe; ſed, uti optime monet *Aſtruc* (*f*), ſaepe hi celant culpam, dum malunt, Lui dudum latenti morbum adſcribere, quam recenti ſtupro. Mulieribus viduis, ſatis familiare eſt, ut in defunctum maritum omnem conjiciant culpam; viri, jam aetate maturi, ut & qui caſtitatem voverunt, juvenilia delicta potius fatentur. Probabilem tamen conjecturam *Aſtruc* (*g*) deducit ex ſequentibus: *Si ulcuſcula in viris froenum, in foeminis carunculas myrtiformes, nymphas, aut clitoridem, occupent; ſi multa, maligna, & conferta, ſint; ſi ſtadia percurrant cum celeritate; probabile eſt, recenti concubitu contracta fuiſſe; cum ea, quae a latente Lue dependent, praeputii froenum, aut vulvae & vaginae carunculas, non affectent prae reliquis partibus, pauca, diſcreta, benigna, plerumque ſint, ac tarde ut plurimum judicentur.* Sed, uti praecedente paragrapho monitum fuit, multum differunt inter ſe ulcera Venerea, prout loca cute tecta, vel hac orbata, occupant: idem in pene virili verum eſt. Ulcera haec frequenter occupant glandem, glandiſque coronam, & ibi alia mala producunt, quam in aliis locis: ſic v: g:, eroſo tenuiſſimo epithelio, quod glandem & internam praeputii ſuperficiem tegit, papillae nerveae, adeo hic numeroſae, diſſiliunt, & in verrucas degenerant. Longe alius effectus erit, ſi tale ulcuſculum froenulum praeputii obſideat, ut toties fit, quam ſi in externa cute, penem ambiente, haereat. Ulcuſcula eadem, dum internam praeputii ſuperficiem erodunt, miros tumores, inflatos, pellucidos, excitant ſaepe; unde *Phymoſis, Paraphymo-*

(d) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. 7. pag. 242. (e) Ibidem. pag. 248.
(f) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. 7. pag. 249.
(g) Ibidem.

phymosis, sequitur, & penis inflammatio, suffocatio, gangraena; de quibus §. 1449. dicetur.

Quamvis fateatur *Celeberrimus Astruc* (*h*), omnes genitalium partes communi periculo exponi, tempore concubitus impuri, tamen monet, singulis non inferri parem labem; quod quam verissimum est, & evidenter ex antedictis patet. Negat autem, ulcuscula illa, sive cancros Venereos, unquam insidere externae superficiei praeputii, aut reliquae cuti, qua penis vestitur: ita & asserit, in foeminis haec ulcuscula occupare quidem vaginae aut vulvae interiora, sed exteriora nunquam. Interim, oculatus testis fui saepius, & externam penis cutim, & pudendi muliebris exteriora, cancris Venereis occupata fuisse. Nec dubito, quin omnes, qui morbis Venereis curandis operam dederunt, idem observaverint. Verum, dum *Astruc* operose inquirebat in causam, quare exteriora penis, & pudendorum muliebrium, nunquam obsiderentur cancris Venereis, credidit, illam deduci posse a peculiari structura illarum partium (*i*); voluitque, in viris internam praeputii, totamque balani, superficiem, praesertim froeni latera, & coronae glandis peripheriam, *densissime consterni vasculis numerosis, minutissimis, vix semilinea profundis, parallelis, cylindricis, cavis, infima parte coecis, altera extrorsum dehiscentibus tenui osculo, quae a circumfluo sanguine humorem album, sebaceum, virosum, secernunt, secretumque stillatim evomunt; unde partium laevitas, sensus, mollities, lubricitas, jugiter foventur; sed unde, si loturae parcatur, sordes brevi cumulantur, subalbidae, oleosae, foetidi & gravioris odoris.* Similem omnino structuram statuit adesse in mulieribus, in facie interna vulvae, & caruncularum omnium, quae in vulvam prominent. Has cryptulas, humorem illum virosum sebaceum colligentes, & collectum eructantes, voluit esse cancrorum Venereorum veram & propriam sedem. Hoc argumentum imprimis urget, quia Anatome tales cryptulas in his locis adesse docet, & ex antedictis satis constitit, contagium Venereum pinguibus, lentis, mucosis, humoribus facile irretiri, sicque certis locis affigi quasi, quae deinde lenta erosione destruuntur.

Sed has cryptulas his genitalium locis, jam designatis, non esse proprias, Anatomici docuerunt quam evidentissime. *Abrahamus Kaau* (*k*) in natibus & dorso infantis cryptas tales notabiles invenit, alioque loco (*l*), qui peculiariter his describendis destinatur, monet sequentia: *Est praeterea & aliud exsudationis genus, ab interioribus extrorsum, quod aeque obtinet eo in loco, quo cuticula pergit supra papillas, ac ubi cutim investit; quod scilicet fit ope folliculorum, qui ubique in cute haerent, nisi in interiore parte manuum, pedum, & in digitis.* Cum glandularum nomini infensior esset *Celeberrimus Ruyschius*, nec horum folliculorum smegmaticorum in cute praesentiam negare posset candidus ille Anatomicus, maluit illas vocare *cryptas Boerhaavianas*; quod nomen illis satis communiter tribui solet hoc tempore. Exactissima harum cryptularum descriptio in loco citato legi poterit. Hoc tamen notari meretur, quod *Celeberrimus Astruc* voluerit, has cryptas cylindricas esse; e contra *Celeberrimus Boerhaavius* invenerit esse, *receptacula quaedam parva, subrotunda, cava, collo angustato conniventia, quae, osculo aperto, nec quod facile humorem intus in folliculo contentum eructat, in epidermide patent, atque ibidem poros cutis formant satis conspicuos.* Harum cryptarum cutanearum figura non inepte refert tormentum bellicum missile, quod *Handgranaat* dici solet.

Notatur autem, quod folliculi illi, sive cryptae, (*m*) eructent lubricum humorem, qui cutim inungit, *& quidem ad illas partes imprimis, quae aëri externo, vel motui*,

---

(h) Ibidem pag. 243. (i) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. 7. pag. 244.
(k) Perspir. dict. Hippocr. Cap. V. pag. 44.
(l) Ibidem Cap. XI. pag. 103. & seq. (m) Ibidem pag. 106.

motui, maxime sunt expositae, vel pilis ornatae. Cum ergo pubescant pudenda in utroque sexu, natium commissura, & femorum interna pars, adeoque tali smegmate indigeant quam maxime, ad cavendum attritum, mirum non est, copiosos & satis magnos in his locis folliculos inveniri. Quod nisi fieret, dolentissimas intertrigines paterentur homines; uti experiuntur illi, qui diuturno equitatu omne illud smegma ex his folliculis exprimunt.

Adeoque, cum omnes hae partes numerosos smegmaticos tales folliculos habeant, & per concubitum impurum contagio Venereo alluantur, patet evidenter, in illis cancros, sive ulcuscula Venerea, nasci posse; dum simul certa observata docent hujus rei veritatem.

In interno Gonorrhoea. Nomen hoc Latine verti posset *Genitale profluvium*; quod cognitum fuit quidem antiquis temporibus, sed longe diversum a Gonorrhoea Venerea, de qua hic agitur. Sic, ubi de immunditie legali in Sacris (n) dicitur, leguntur sequentia: *Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit. Et tunc judicabitur huic vitio subjacere, cum per singula momenta adhaeserit carni ejus, atque concreverit, foedus humor.* Canalis urethrae, uti statim dicendum erit, mucosis madet humoribus; prostata glandula suis emissariis patet in urethram; unde, si quacumque de causa secretio & excretio talium humorum augeatur, per urethrae cavum sensim protrudetur lentus talis humor, qui adhaeret extremo urethrae, internaeque praeputii superficiei, & cum illis concrescit; quod foedum quidem est, sed nullo modo contagiosum. Notandum praeterea, quod in Gonorrhoea Venerea egrediens liquidum non adhaereat, nec concrescat, penis summitati; sed foedo stillicidio lintea maculet; unde in quibusdam linguis etiam nomen habet *Druiper*, *Tripper*, &c.

Postquam Gonorrhoea Venerea innotuit, apud Medicos in usu fuit, ut levia haec, modo recensita, mala Gonorrhoeam vocarent quidem, sed simplicem, ut a Venerea, & contagiosa, distingueretur. Simplex talis Gonorrhoea observatur fieri *ab inassueta potatione cerevisiae, equitatione nimia, immoderato usu Veneris, etiam purae, clystere calidius admisso* (o). Vidi, similia orta fuisse ab acriorum diureticorum usu, Cantharidum applicatione, etiam externa &c. Verum omnia haec vel sponte cessant, vel brevi curantur; quod de Gonorrhoea Venerea affirmari nequit ullo modo.

Qui ex isto Sacrarum Literarum loco Luis Venereae antiquitatem demonstrari posse contenderunt, urgebant, hunc seminis fluxum debuisse contagiosum fuisse, cum tantus apparatus mundationis praescriberetur, & tantae cautelae. Sed nemo credet hodie, per attactum lecti, sedendove, ubi Lue affectus sederit, contagium Venereum sano corpori communicari. Immunditia legalis nil cum contagio quocumque commune habet. In eodem enim loco (p) legaliter immundus erat *vir, de quo egreditur semen coitus*, & mulier menstruans; quam si quis tetigisset, imo & lectum ejus &c., pariter immundus erat. Praeterea in Gonorrhoea simplici, & praecipue in illis, quibus semen profluit invitis, imo insciis, absque ullo voluptatis sensu, debilitantur, & enervantur, toti: econtra in Gonorrhoea Venerea, molestantur frequentibus penis erectionibus; unde toties curatio retardatur; uti postea dicetur.

Certum est, Gonorrhoeam Veneream non adfuisse primo tempore, dum Lues Venerea in Europa grassari cepit; unde & primi auctores, qui scripserunt de Lue, nullam mentionem Gonorrhoeae fecerunt. *Antonius Musa Brasavolus* (q) tractatum de morbo Gallico scripsit anno 1551, ubi habet sequentia: *A viginti annis citra, aliae quaedam species ortum habuere, quae an declinantem morbum sequantur, an ali-* quo

(n) Levitic. Cap. XV. vs. 2. 3. (o) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. I. §.IV. pag. 162.
(p) Levit. Cap. XV. vs. 16. 19. (q) Aphrodis. pag. 659.

quo modo immutatum sit genus, *ambigendum esset*. Quinque autem modos mutatae Luis describit. Pilorum defluvium, dentium lapsum, unguium casum, oculorum amissionem, & tandem Gonorrhoeam. *Nam Gallicus affectus ex Gonorrhoea incipit, & postea pilorum depluvium sequitur; quandoque incipit a Gonorrhoea, & in Gonorrhoeam finit. Nam nihil aliud illam sequitur, quam quod ipsa perseverat; neque facile evinci potest; sed necessarium est, si sedari debeat, generosis uti praesidiis, de quibus postea verba faciemus.*

Imprimis in hoc Auctore notari meretur, quod jam dubitaverit, an non declinantem a prima ferocia Luem secuta fuerit Gonorrhoea, simulque notaverit, contagium Venereum a Gonorrhoea incipere, & per hanc finiri, expulsa nempe per hunc fluxum morbi materie. Observamus nostro tempore in infectis Gonorrhoeam tantum (quae, si rite curetur, corpus reliquum a Lue liberat), nec ullum ex his malis sequi, quae virus Venereum per totum corpus dispersum comitari solent. Unde non sine ratione creditur, per Gonorrhoeam, bona arte tractatam, liberari infectos omnino a contagio Venereo. De qua re adhuc agendum erit, dum de curatione Luis dicetur. Ubi autem Gonorrhoea negligitur, vel perversa methodo tractatur, vel dum perdita libidine aegri repetitis vicibus idem contrahunt ex impuro concubitu malum, Lues Venerea sequitur. Secundum hunc Auctorem, Gonorrhoea circa annum 1531. primo apparuit, & videtur tempore *Bernardi Tomitani* (r) jam adeo frequens fuisse, ut dixerit: *Quotusquisque est, qui Lue Gallica inficiatur auspicio Gonorrhoeae? Profecto, qui hoc tempore laboret citra hoc seminis profluvium, vix unus aut alter exstat*: Ille auctor lauream medicam consecutus est anno 1531. Verosimile est, quod artem exercuerit, saltem usque ad annum 1538, quando Logicam incepit docere, in ordinem Professorum cooptatus, & perrexerit in hoc munere usque ad annum 1563, quando Professorio muneri valedixit, ut se totum curandis aegris manciparet. Neque videtur illo tempore, quo docebat, cessasse ab Artis Medicae exercitio. Nam in Prooëmio, quod praefixit libris duobus de morbo Gallico, ab ipso exaratis, dicit (s): *Cum disserendi rationem & magistram, invito animo potius, quam infeliciter, tractaverim, nihil tamen, aut naturae meae rationi magis consentaneum, aut dignitati meae opportunius, fore arbitrabar, quam quod mihi dabatur otii, post ipsam explicandi rationem, in Medicae artis exercitatione consumere.* Unde etiam, postquam Professoris munus abdicaverat, otium nactus, *medicae suae exercitationis aliquod specimen praebere voluit* &c.: *Ac primum illud, quod mihi* (inquit) *ob oculos versabatur, fuit de Lue Gallica pertractatio*. Dum haec omnia considerantur, videtur mentio Gonorrhoeae facta incidere in illud tempus circiter, quod *Brasavolus* statuerat (t).

Verum quidem est, quod Capite primo libri secundi (u) habeat sequentia: *Temporis autem lapsu, usque ad nostram aetatem, quae morbi centesimum annum fere, aut circiter, explere videtur &c.*: Quod non respondet Chronologiae Luis Venereae; nam *Bernardinus Tomitanus* decessit Patavii anno 1576, fere septuagenarius, peste sublatus (w); adeoque non erat inter vivos, dum saeculum ab incepta Lue affluxit. Imo tota hujus Medici historia docet, quod binos illos libros de morbo Gallico scripserit non diu post annum 1563. Hinc videtur error forte in notis numericis subrepsisse; a qua suspicione Celeberrimus *Astruc* (x) se parum abesse fatetur.

Testatur autem *Tomitanus*, *prima contagionis semina exstare in praesentia, bubones, cariem, verrucas, & Gonorrhoeam*. Notandum, *Cariei* vocabulo hic non intelligi-

(r) Ibidem pag. 1053. (s) Astruc de Lue Venerea Tom. II. pag. 765. & seq.
(t) Aphrodisiac. pag. 1015. (u) Aphrodisiac. pag. 1053.
(w) Astruc de Lue Vener. Tom. II. pag. 766. (x) Ibidem.

gi cariem ossium, quam praecedunt dolores saevi osteocopi; qui hoc tempore, dum morbus a Gonorrhoea incipere solebat, longe rariores erant; sed per *cariem* intelligebat ulcuscula exedentia pudendorum; uti ipse auctor (*y*) disertis verbis explicat. *Fallopii* testimonium utcumque magis dubium videtur ad determinandam Gonorrhoeae Venereae Epocham (*z*). Credidit quidem *Celeberrimus Astruc* (*a*), tractatum de Morbo Gallico scriptum esse anno 1560, aut 1561. (cumque ibi dicat, nondum quindecim annos elapsos esse, a quo observata est Gonorrhoea Gallica, tunc illa Epocha incideret in annum 1545), verum alio in loco (*b*) notat, de natali & emortuali die *Fallopii* discrepare inter se Auctores magni nominis; praeterea monet, *Fallopium* nihil edidisse praeter *Observationes* suas *Anatomicas*; reliqua omnia, quae ejus nomen in fronte gerunt, esse posthuma, & ab ejus discipulis edita, prout unusquisque ex ore magistri, non dictantis, sed docentis, potuerit excerpere, atque ingenio suo disponere, suisque verbis reddere. Unde, licet anno 1560, vel 1561, scriptus fuisset ille tractatus, non tamen inde constaret, quo anno *Fallopius* haec protulisset coram discipulis suis, quae ad epocham Gonorrhoeae pertinent.

Indefessus in rimandis auctoribus *Astruc* (*c*), qui de Lue Venerea scripserunt, invenit apud auctorem quemdam, *Jacobum a Bethencourt*, qui librum de Lue hac edidit Parisiis 1527, descriptionem Gonorrhoeae, quae ipsi omnium prima videtur, & quae ita sonat: *Consuluit me quidam juvenis, cujus mentula sesqui annum perpertuo saniosum ac virulentum vomebat succum; quod Venereo contraxerat certamine. Usus fuerat frustra multorum Medicorum ac Chirurgorum consilio &c.: Cum mentula dolorose arrigeretur, de ulcere suspicatus sum; consului, caveret ab injectionibus; tum, ne phlegmone proritaretur, tum, quod, si seminariis ulcus latitaret vasis, in mentulae utroque latere dispensatis, tales inutiles penitus essent .... medicamentis desiccatoriis convaluit*. Auctor scripsit triginta annis postquam Lues in Europa apparuit; adeoque, secundum ejus testimonium, citius apparuisset Gonorrhoea Venerea, quam scripserunt modo citati Auctores.

Cum autem adeo conspicuum, adeo molestum, sit hoc malum, non potuisset latere primos Auctores, qui de Lue scripserunt, & de Gonorrhoea nullam fecerunt mentionem. Unde videtur concludi posse, Lui jam cognitae successisse Gonorrhoeam, quamvis exacte non possit determinari tempus, quo primum observata fuit; quod forte in diversis regionibus varium erat.

Sequitur jam, ut de Gonorrhoea dicatur, & de variis locis, quae occupat; quae majorem minoremve curationis difficultatem simul demonstrant perito Medico. Cum in omni Gonorrhoea penis affectus sit, ad meliorem intellectum illorum, quae dicenda sunt, quaedam de ejus fabrica mirabili videntur praemittenda esse. Penis constat binis corporibus, cavernosis dictis, qui sunt bini tubi ligamentosi flexiles, sibi invicem lateraliter accumbentes secundum maximam suae longitudinis partem; non sunt aperti tubi hi, sed in extrema sua parte clausi, obtuse conici, apices subrotundos habent; altera illorum extrema, quae & radices corporum cavernosorum penis dicuntur, a se mutuo recedunt, mole minuuntur, & in apices binos desinunt, qui affiguntur marginibus ossis ischii, & ossis pubis; ad se invicem accedunt circa symphysin ossium pubis; & sibi mutuo uniuntur. Membrana constituens hos tubos cylindricos elastica est, ligamentosa. Cavum horum tuborum repletur substantia cellulosa, valde firma, quae videtur continuatio esse ipsarum membranarum involventium:

(*y*) Aphrodisiac. pag. 1052. (*z*) Ibidem. pag. 780.
(*a*) De Lue Venerea. Lib. I. Cap. XIII. Tom. I. pag. 95.
(*b*) Tom. II. pag 746. 747. Ibidem.
(*c*) Ibidem. pag. 637. & seq.

tium: omnes cellulae inter se communicant, semper sanguine plus minusve plenae; quae cellulis Lienis comparari possunt.

Ubi duo hi tubi, substantia cellulosa illa pleni, se mutuo tangunt lateraliter, fibrae transversae unius fibris transversis alterius uniuntur, sicque formatur sepimentum quoddam, in quo fibrae hinc inde a se mutuo recedunt, & parvos hiatus faciunt, per quos communicatio inter bina corpora cavernosa obtinetur; ita ut, flatu adacto in unum horum, mox turgeat alterum. Sepimentum illud valde extenuatur circa extrema obtusa; quae & capita corporum spongiosorum penis vocari solent. Dum bini hi tubi cylindrici sibi mutuo lateraliter accumbunt, superius & inferius manet spatium liberum: in hoc spatio inferiore, quod superiore majus est, secundum totam longitudinem corporum cavernosorum penis sibi mutuo accumbentium, locatur *urethra*; quae, una cum modo descriptis corporibus binis spongiosis, penem constituit, & praecipua est Gonorrhoeae sedes; adeoque bene cognosci debet, ut ille morbus rite intelligi possit (*d*).

Urethra, partem inferiorem penis occupans, locatur in sulco, quem relinquunt bina corpora cavernosa penis sibi mutuo accumbentia, & fortiter illis adhaeret, secundum totam longitudinem sulci, per quem urethra decurrit. Quamvis autem urethra duplici membrana constet, & inter has binas membranas substantia cellulosa locetur, qualis in corporibus cavernosis penis obtinet, tamen differt ab illis, quod mole minor sit, & canalem faciat apertum ad Vesicam usque, per quem urina, & semen, exeunt, cum corpora cavernosa penis tubos quidem referant, sed coecos, per quos nihil transit, & qui in apice obtuso clausi sint utrique.

Unde penis virilis, praeter integumenta communia, constat tribus corporibus, quae cavernosa dici merentur; binis corporibus cavernosis penis, quae majora sunt, & tertio minori, quod pariter cavernosum est quidem, sed apertum canalem facit: nunquam pulchrius penis illa fabrica demonstrari potest, quam si, flatu distentis corporibus cavernosis binis majoribus, & corpore cavernoso urethrae, exsiccetur totus penis: rigidae enim, post exsiccationem, cellulae non collabuntur amplius, sed distentae manent, licet, in taleolas dissecto pene exsiccato, aër libere exeat. *Celeberrimus Ruischius* (*e*) primus, inflationis methodo, mirabilem penis humani fabricam demonstravit, & figuris nitide expressit; ubi, in taleolis penis inflati & exsiccati dissectis, demonstrat evidenter, quomodo urethra in inferiore penis parte decurrat sub corporibus cavernosis penis sibi mutuo accumbentibus. Probat idem, citatis clarissimorum Anatomicorum testimoniis, qui ante illum scripserunt, quod veram penis, urethrae, & glandis, fabricam ignoraverint. Corpora autem illa, quae hodie cavernosa penis communiter dicuntur, vocavit nerveo-spongiosa.

Primo tentaverat, cruore omni exhausto, implere vasa penis per materiam ceraceam injectam; sed, repletis sic cellulis penis, nihil distincti videre potuit; unde postea, sanguine e pene expresso, & aqua, siphonis beneficio, eluto, flatu replevit, vinculo injecto arctissime ligavit, dein exsiccavit. Sed, ut rite intelligatur glandis penis fabrica, notandum est, urethram, postquam pervenit ad extremitates, sive capita, corporum cavernosorum penis, una cum suo corpore cavernoso formare glandem penis. Corpus enim illud cavernosum urethrae, binis ejus membranis interpositum, inter finem prostatae & adunationem corporum cavernosorum crassissimum, dein toto decursu gracilius, ad anteriora penis iterum crassescens, extrorsum flectitur, & relinquit os urethrae apertum in glande; dein constituit superficiem exteriorem spongiosam glandis, terminatam in eminenti ejus fimbria circa nexum prae-

(d) Winslow Exposit. Anatom. pag. 565. & seq.
(e) Observat. Anatom. Chirurg. n°. 100. pag. 93. & seq.

praeputii (*f*). Unde glans penis est quasi producta urethrae substantia, retrorsum reflexa, &, capita corporum cavernosorum penis tegens, illis insidet; membranaque, externam superficiem glandis tegens, est continuatio membranae, quae internam superficiem urethrae investit; sub qua pergens cavernosum corpus urethrae substantiam similem per glandem ipsam prolongat; dum, simul cum his, retroflexa urethrae membrana externa tegit capita corporum cavernosorum penis, sicque pariter impedit, ne ulla communicatio sit inter bina corpora cavernosa penis, & corpus cavernosum urethrae.

Mirabatur hoc *Ruischius* (*g*), dum, inflatis corporibus cavernosis penis, inquirebat in structuram glandis. *Ea enim inflatione intumuit & induruit quidem interior glandis pars, flaccida tamen mansit glandis pars exterior.*

Nec mirum hoc erat: inflatis enim corporibus cavernosis penis, sentiebat digitis turgentia horum capita; quibus glans, non inflata, insidebat, flaccida omnino; unde credidit, interiora glandis turgere tantum. Hanc rem pulchre expressit (*h*), dum penem, solis corporibus cavernosis inflatis, delineavit, discissa glande, & secundum longitudinem, & transversim, sed nullo modo turgente. At, dum inflabat *Ruyschius* (*i*) solum corpus cavernosum urethrae, intumuit pars glandis exterior, neutiquam vero interior; quae flaccida mansit. Postea inflavit & bina corpora cavernosa penis, tuncque, illo exsiccato, & dissecto, curavit delineari pulcherrimas illas figuras, quae penis structuram tam nitide demonstrant; inter quas binae sunt (*k*), quae ostendunt, quomodo corpus spongiosum urethrae, una cum binis membranis urethrae, quibus coërcetur, retrorsum flexum, glandem constituat, & corporibus cavernosis penis insideat. Simul intervallum, quod est interpositum inter apicem corporis cavernosi penis & impositam glandem, crassiori linea distinxit, quam est in margine externo dissectae glandis: in hoc enim intervallo membrana cingens corpus cavernosum penis contigua est, & concrescit, membranae externae urethrae; unde major crassities. Ex his intelligitur, quare *Ruischius* (*l*) dixerit: *Reperi, penis glandem nil aliud esse, quam veram continuationem, tam corporis nerveo spongiosi majoris & crassioris, maximam penis partem constituentis, quam minoris & tenuioris urethrae, maximam & praesertim inferiorem ejus partem ambientis sine ulla substantiae mutatione.* Ex figuris autem ejus manifeste apparet, glandem penis, proprie loquendo, esse continuationem corporis cavernosi urethrae retroflexi, & penitus separatam esse a cavernosa penis substantia. Simul patet, *Graafium* (*m*) errasse, dum statuit, spongiosam urethrae partem, sensim glandi appropinquantem, magis & magis attenuari, graciliorem reddi, tandemque in glande obliterari; contrarium enim verum; nam corpus cavernosum urethrae in glandis extremo maximum, & crassissimum, est, totamque partem glandis exteriorem conficit (*n*).

Figura glandis similis est cono, qui in apicem subrotundum finitur; convexitas ejus inferior plana est; basis autem oblique posita, cujus circumferentia parum excedit corpora cavernosa penis, quibus insidet. Canalis urethrae recta pergit, non per mediam glandem, sed per partem ejus inferiorem, quae magis plana est, & finitur orificio oblongo, quod fissuram refert; atque angustius est ipso urethrae cavo, quod quasi connivet, dum in illud orificium terminatur (*o*).

Non tamdiu immorarer descriptioni harum partium, nisi crederem, omnino necessarium hoc esse, ad intelligendam Gonorrhoeam, & plura mala, quae illam comitan-

(f) Herm. Boerh. Instit. Med. § 654. (g) In loco modo citat. pag. 95.
(h) Ibidem. fig. 75. (i) in loco modo citato. pag. 75.
(k) Ibidem. fig. 81. 82. (l) Ibidem pag. 95. (m) Ibidem. pag. 96.
(n) Ibidem. fig. 81, 82. (o) Winslow Exposit. Anatom. pag. 567. & seq.

mitantur, vel sequuntur; praecipue, si illa vel neglecta fuerit, vel mala arte ab imperitis tractata. Superest ergo, ut considerentur ea, quae urethrae in toto suo decursu a vesica, cui quasi continuatur, ad ultimum orificium ejus in glande penis, apponuntur, & dein illa quae in cavo hujus canalis occurrunt notanda, ad Gonorrhoeae cognitionem, & curationem, inservientia.

Urethra, ubi a collo vesicae incipit, est simplex canalis membranaceus, & nondum acquisivit corpus cavernosum: sustinetur ille canalis hoc in loco massa quadam albicante, crassa, mediocriter firma, quae castaneam nucem figura sua refert, & locatur inter vesicam ac urethrae bulbum (de quo statim). Massae huic *Prostatarum* nomen datum fuit; plurali nempe numero, quia apparet distincta quasi in duos lobos per sulcum medium, decurrentem a basi hujus massae, quae vesicam respicit, ad apicem, qui urethrae bulbum spectat: in hoc sulco locatur prima haec urethrae pars, & quasi deprimitur; valide autem accrescit ille canalis Prostatarum massae.

Pergit dein urethra, &, ad digiti transversi ac medii circiter distantiam a sua origine, huic canali occurrit substantia quaedam spongiosa, similis corporibus cavernosis penis, sed tenuior tamen, quae deinde urethram circumambit, illamque in toto suo decursu comitatur. Spongiosa illa substantia non statim ambit canalem urethrae, sed prius format corpus oblongum, quod *bulbus urethrae* dicitur.

In cavitate canalis urethrae plura occurrunt notanda: in illa enim parte urethrae, quae *prostatarum* substantiae immergitur, adest eminentia ovalis, crassior versus posteriora, tenuior versus anteriora, & in apicem desinens. Vocatur haec eminentia *Caruncula*, *Caput Gallinaginis*, *Veru montanum*; & pertusa est in parte sua crassiore binis plerumque foraminulis, quandoque unico, rarius tribus: haec sunt orificia ductuum, per quos Vesiculae seminales excernunt semen in cavum urethrae. Praeterea eodem loco, utrimque ad latus crassioris partis ejusdem carunculae, adsunt quatuor, quinque, sex, foraminula, in forma crescentis Lunae disposita, quae sunt ductus excretorii *Prostatarum*; qui in cavum urethrae effundunt secretum ab his glandulis humorem (*p*).

Membrana interna urethrae, tenuis admodum & vasculosa, pertusa est copiosis foraminibus oblongis, majoribus, minoribus, imprimis circa glandem penis; haec foramina continuantur in canales excretorios glandularum, quae in corpore cavernoso urethrae locantur: canales, vel ductus excretorii, harum glandularum decurrunt secundum membranam internam urethrae per substantiam cavernosam, & dein obliqae penetrant in cavum urethrae, quod secreto humore blando mucoso obliniunt; atque ita sensilem admodum hanc membranam ab urinae acrimonia defendunt, illamque lubricam, & flexilem, servant. Cum autem oblique in urethram aperiantur hi ductus, hinc illorum orificia semilunarem figuram habent (*q*). *Celeberrimus Morgagni* (*r*) has glandulas in dissecta urethra exhibuit. Adsunt autem inter illas, quaedam reliquis insigniores: prope initium corporis spongiosi urethrae inveniuntur binae tales, quae & ductus excretorios satis longos habent; magnitudinem autem singulae habent nuclei cerasorum, oblongae & complanatae figurae. Magis procedendo versus anteriora, tertia prioribus similis invenitur. Has glandulas *Cowperianas* dixerunt; ab insignis Anatomici *Cowperi* nomine, qui illas detexit, & descripsit (*s*); illasque comparavit magnitudini fabae Gallicae: compressae & ovalis figurae illas esse, dixit, coloris flavescentis, uti prostatae: utrimque adjacent urethrae supra ejus bulbum, & ductus excretorii illarum, per dimidii pollicis spatium, decurrunt supra convexam superficiem membranae internae urethrae, dein tenuiores fiunt,

---

(p) Winslow Exposit. Anatom. pag. 567. & seq. (q) Ibidem. pag. 569.
(r) Adversat. Anatom. I. Tab. IV. fig. 4. (s) Drake Anthropol. Lib. I. Cap. XVIII. pag. 115.

fiunt, & oblique penetrant in ejus cavum binis diſtinctis orificiis, in illo loco, ubi ſub offibus pubis in Perinaeo urethra inflectitur; tertia talis glandula in vicinia locatur, minor mole prioribus, prope anum, & binis orificiis patens in cavum urethrae, ad trium linearum diſtantiam a prioribus. Ut haec glandula appareat, debet diſcindi corpus cavernoſum urethrae ad membranam internam urethrae uſque, ſecundum longitudinem (*t*). In loco citato adſunt figurae, quae harum glandularum deſcriptionem elucidant.

His prius conſideratis, facilius intelligentur illa, quae contingere obſervantur in Gonorrhoea, & quae varia ſunt, prout in variis locis penis virus Venereum haeret, ac erodendo ulcus excitat. Si ponatur, glandem penis, tali ulcuſculo Venereo, poſt impurum concubitum, affici (*u*); conſtat glans, uti dictum fuit, producto ſpongioſo urethrae corpore uſque ad finem hujus emiſſarii, ubi, ſupra fines binorum corporum ſpongioſorum penis retroflexum, ad coronam glandis terminatum, hujus eminentem limbum facit; componitur ergo glans eadem ſtructura, qua corpus urethrae; unde, ſanguine arterioſo in cellulas effuſo, perque venas redire impedito, impleri, & ad crepaturam uſque diſtendi, poteſt; quod in actu Venereo jamjam ad effectum ſpectante tantum contingit: hinc eo tempore valide inflammatur. Semine autem emiſſo, glans primo flacceſcit; hocque momento temporis, valde bibula, facile rapit in cellulas ſuas jam inanitas, quod penetrabile applicatur ferventi illius ſuperficiei. Cum enim cellulae corporis cavernoſi urethrae, ſanguine per arterias effuſo, & per venas redire impedito, turgeant quam maxime illo tempore, quod proxime ſeminis ejaculationem praecedit, hac peracta, mox redit ſanguis effuſus per venas jam liberas, & abſorbentium venularum oſcula facile tradunt vacuis jam venis ſanguineis, quidquid in ſe receperant. Peculiaris Venarum in pene ſtructura facilem & promptam reſorptionem ſuadet. Demonſtravit enim primus inter Anatomicos *Ruiſchius* (*w*), quod *Venae per penem diſtributae, ſi non omnes, ſaltem tot, quot unquam offendit, ſint poris magnis & viſibilibus foraminibus pertuſae, cribri inſtar, &c. Ejuſmodi Venarum perforatio in cauſa eſt, quod ſanguis, per penem redux, citiſſime poſſit a pene regredi, fere momento flacceſcente.* Immediatum autem inter cellulas penis & venas commercium eſſe, patet inde, quod, inflatis corporibus cavernoſis penis, ſimul quoque inflentur Venae per dorſum ejus repentes, ut plurimum (*x*); & talem figuram inflati & exſiccati penis exhibuit; qua methodo potuit illa Venarum foramina videre. Rapidum ſatis ſanguinis motum eſſe per penem, demonſtravit *Ruyſchius* (*y*) alio in loco; vocabatur enim ad hominem, cui ulcus inter glandem & praeputium eroſerat arteriolam, ſequente valida haemorrhagia, quae miſerum fere exſanguem reddiderat, nec variis ſtipticis remediis compeſci potuerat. *Ruyſchius* glandem praeputio texit, illudque productum digitis ſtrinxit, ſicque aegrum ab hoc periculo liberavit.

Hinc etiam intelligitur ratio, quare in initio Luis Venereae tam prompte reſorbebatur contagium, & paucorum dierum ſpatio totum corpus inficiebat. In Lue incipiente contagium Venereum mobile admodum videtur fuiſſe, & facillime abſorbendum. Poſt plures annos incepit quaſi miteſcere, &, qua parte contrahitur, primo ſe manifeſtare ſolebat (vide §. 1442.), tuncque Gonorrhoea orta fuit, quae, ſi rite tractetur, a Lue Venerea univerſali corpus praeſervat ſaepiſſime; uti poſtea in curatione dicetur. Figitur enim tunc contagium Venereum in loco, cui applicatur; & tunc non adeo cito per reliquum corpus diſpergitur, aut ſe multiplicat.

(t) Drake Anthropol. Lib. I. Cap. XVIII. pag. 137. 138. (u) Aphrodiſiac. in Praefat.
(w) Obſervat. Anat. Chirurg. n°. 100. pag. 97. (x) Ibidem pag. 96. & fig. 75.
(y) Obſervat. 42. Ibidem pag. 41.

Cum penis in concubitu impuro omnium maxime contagio exponatur, intelligitur, cur adeo frequens hac parte contagium fiat? Cur tam crebro fungosa glandis pars plena turgeat materie ulcerosa; quae praecedenti paragrapho descripta fuit, ita ut pressa glans hanc sudet? Cur ulcera nata in spongiosa hac fabrica, depascentia omnem hanc compagem, & in tabum Venereum convertentia, glandem totam siderari, decidere, a reliquo Veretro saepe caeterum intacto separari, faciant? Denique & palam est, a capite penis, ope corporis spongiosi urethrae, continuatum commercium, haberi usque sub collo Vesicae; quum totum hoc idem sit unumque continuatum cellulosum corpus; & quum superficies cellularum harum inungatur semper unctuoso pingui humore, ut lubrica simul & expansilis facile sit, vel inde iterum liquet, quare susceptum hic semel contagium tanta semet luxurie alat, sustineat (z). Porro ex his patet, pro diversitate partis, cui in toto hoc tractu adhaeret contagium, diversa sequi debere mala, & quaedam ex his facilius, alia difficillime, curari posse: de quibus nunc agendum.

Contingit ab impuro concubitu, ut contaminans materies, resorpta meatibus, in superficie glandis arrectae oestro Venereo dilatatis, primo momento, quo flaccescere incipit, se insinuet cellulis corporis spongiosi glandis, quod continuatur inter binas membranas urethrae usque ad collum Vesicae. Facit autem continuatae fabricae commercium, ut facile propagetur toto hoc tractu minimum adspersi mali contagium. Ubi vero admissum ad tenerrimam hic pinguetudinis membranulam, extemplo creat ibi ulcusculum; quod colligit materiam, de qua ante dictum fuit. Ulcerosa haec nata foeditas, in loco structurae tenuissimae subpingui, scrobiculum capacem format semper; in quo illa fit, accumulatur, retinetur, lente inde exit, at ubertim exprimitur. Si cavum exesum in fungosa glandis fabrica sistitur, atque per superficiem ejus dilatata sibi emissaria paravit, tum spurcissimus mador hac parte transsudat, glandem & praeputium corrumpit, tabefacit quandoque, & siderat. Haec vocabatur *Boerhaavio* Gonorrhoeae Venereae virulentae *prima species* (*a*).

Cognoscitur foedo madore, minus crasso quam in caeteris hujus nominis morbis, assidue genito intra glandem & praeputium, vel materia per glandem pressam extrinsecus transsudante. Caeterum, ablato contagio, non difficilis hujus Gonorrhoeae sanatio. Quandoque rubra macula in glandis superficie apparet (omnium primum suscepti contagii signum), quae aliquando evanescit brevi, & sequitur postea excretio materiae Gonorrhaicae per ipsam glandis substantiam; quandoque stigma illud morbosum in ulcusculum degenerat prius, & ex hoc ad fungosam glandis substantiam pergit infectio. Ubi tale ulcusculum, vel in praeputii interna parte, vel in glande, haeret, fundit similem materiam, & satis copiosam quidem, qualis est illa, quae pressa glande exit, quando cellulosa illius fabrica fuit infecta.

Cum autem Gonorrhoeae materies per ipsam urethram exstillare soleat frequentius, ita ut seminis fluxum vocaverint plures, dum crederent, materiam hanc esse genitalem humorem, sed corruptum per contagium Luis Venereae, hinc ubi per glandis substantiam prodibat illa materia, & nihil ex urethra, vocaverunt quidem Gonorrhoeam; sed *spuriam*; ut nempe ab aliis speciebus distingueretur. Legitur (*b*), celebrem facultatis Monspeliensis Medicum *Masson* in tribus aegris vidisse peculiarem Gonorrhoeae speciem, in qua tabus Venereus ex glandulis coronam glandis cingentibus emanabat, & qui morbus solitis ad alias Gonorrhoeas remediis curabatur: additur, Celeberrimum *Barbeyrac*, & alios Medicos Monspelienses, eundem observasse morbum antea: Cumque Celeberrimus *Littre* tales glandulas (*c*) descripserit in hoc loco,

(z) Aphrodis. In Praefatione. (a) Ibidem. (b) Academ. des scienc. 1729. Hist. pag. 16.
(c) Ibidem, l' an 1700. Hist. pag. 39. & seq.

loco, novum argumentum pro harum glandularum exsistentia desumptum fuit. Eandem sententiam tuetur Celeberrimus *Astruc* (*d*) de morbi nomine, & loco, ubi de Gonorrhoea spuria, sive de Venereo stillicidio e Balano, agit.

Illas glandulas adesse, demonstratum est; quae virosi odoris smegma effundunt, quod originem dat sordibus inter praeputium & glandem colligendis. Cum autem, uti antea dictum fuit, Venereum virus soleat irretiri facile mucosis, lentis, & subpinguibus, humoribus, quales hae glandulae fundunt, satis probabile videtur, has glandulas saepius infici: verum & aptissimae videntur, ut contagium susceptum figant, & inde nascantur ulcuscula Venerea, quibus totam coronam glandis obsitam vidi aliquoties. An autem Gonorrhoea, spuria dicta, his glandulis affectis originem debeat semper, non videtur pro certo statui posse. *Sydenhamus* (*e*) testatur sequentia: *Ipse scilicet vidi, virulentam hujusmodi materiam per substantiam glandis porosam exsudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante, vel praeputium*. Plurimos sic affectos se vidisse, testatur & *Vercellonus* (*f*), qui *albam saniem plorabant per substantiam glandis porosam, etiam citra ullum ulcus*. Memini probe, me vidisse aliquoties, pressa glande in talibus aegris, exivisse per totam glandis substantiam guttulas tabi Venerei, licet nihil mali detegere potuerim, nec in praeputio, nec in limbo coronae glandis, ubi illae glandulae ponuntur.

Altera Gonorrhoeae species (*g*) observatur, quando virus Venereum, per poros glandis se insinuans, penetrat usque in fabricam cellulosam urethrae circumnatam, ulcusculumque ibidem format, quod meatus in urethrae ductum hiantes exedit, hinc ulcerosam materiam hac via effundit, assiduo quidem destillantem hoc exitu, sed imprimis, ubi veretrum hac parte premitur; pressu ab inferiori parte sursum adacto. Si prematur mane post somnum, lotio nondum reddito, penis ad pollicis distantiam a penis apice, a retro antrorsum, notabilis copia materiae foedae exprimitur. Unde patet, illam non haesisse in urethra, sed pressione in eam derivatam fuisse ex cavernoso urethrae corpore. In hac Gonorrhoeae specie nil talis materiae ultra ex toto pene, a collo Vesicae presso ad glandem usque, prodibit. Unde concluditur, hunc solum locum affectum esse.

Haec est frequentissima in initio Gonorrhoea, quotidie occurrens, ingentem plerumque copiam tabi Venerei gignens, diu satis durans, praecipue in laxis hominibus, &, si modo materies libere excernitur, licet diu, raro luem generans, imo fere ab ea praeservans. Verum id praecipue incommodi habet, quod, in sinuosis illis cellulosae membranae ambagibus diu haerens, diuturna stillicidia, vix ulla arte sananda pariat; praecipue, si neglectum, vel male tractatum, in initio fuerit hoc malum; tunc enim poterit virus propagari per totam longitudinem corporis cavernosi urethrae, ad ejus bulbum usque.

Hinc locus affectus est imprimis circa finem urethrae; quae circa glandem dilatatur, & facit fossulae ovalis speciem, quae & navicularis dicitur (*h*).

Cum autem corpus cavernosum urethrae, uti ante dictum fuit, retroflexum, glandis penis molem constituat, in inferiori parte urethra ibi tenuior est in sua substantia, & quandoque in hoc loco eroditur foraminulum, quod curatu difficile est; imo aliquando tota vita manet.

Ante dictum est, urethrae canalem per totam suam longitudinem pertundi orificiis, majoribus, minoribus; his etiam satis facile communicari Luis contagium potest;

(d) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. III. pag. 190.
(e) Epistola secunda Responsoria pag. 414.
(f) De Pudandor. Morbis Cap. III. pag. 86. (g) Aphrodisiae. in Praefatione.
(h) Winslow Exposit. Anatom. pag. 569.

test; a quo Gonorrhoea sequitur. Solet hoc malum fieri ab acrimonia vel copia majori veneni Venerei, ab ardenti & repetito impuro concubitu, a prioribus Gonorrhoeis praegressis, a Veneris usu dum Gonorrhoea jam adest, a calore magno aëris, saltatione, equitatione imprimis; quibus omnibus contagium Venereum redditur actuosum magis, & noxium.

Sentiunt aegri molestum sensum in pene, ac si coarctaretur urethra: major copia exit materiae, sed lentiori stillicidio, ob urethram eo magis coarctatam, quo plures tales loculi affecti sunt: a loco posteriori penis premendo, glandem versus, exprimi potest materia; quod non contingit, ubi in superiori parte urethrae prope glandem haeret mali sedes: albus humor exit, qui exsiccatus flavescit, & lintea reddit rigida: si pejoris indolis fuerit malum, viridescit; pessimum, si amurcosus, saniosus, sanguinolentus, humor effluat; designat enim tunc, fabricam cavernosam urethrae exesam esse; unde difficultas curae praesagitur; solet autem hoc imprimis contingere illis, qui tentigine Venerea vexantur frequentius, dum Gonorrhoea laborant. Pari etiam ordine color materiae exstillantis mutatur, dum idonea medela adhibita morbus in melius tendit; Amurcosa & sanguinolenta sanies viridescere incipit; dein flavescere; postea albescit, & copia minuitur.

Observatum fuit saepius, eo pejorem esse Gonorrhoeam, quo tardius prodeat post concubitum cum infecta muliere. Sentitur tunc molesta quasi strictura in pene, quae, dum urina excernitur, non excitat dolorem quidem; sed tamen alicujus obstaculi sensum facit. Vidi, secundo vel tertio die post infectionem Gonorrhoeam jam adfuisse, in aliis quandoque tantum decimo quarto, imo & serius.

Causa materialis Gonorrhoeae videtur esse humor naturaliter a lacunis urethrae exiens, & urethrae internam superficiem obliniens, & lubricans: ille humor in sanitate paucus est; cui dum intricatur Luis contagium, augetur copia secretionis, & simul conciliatur rodens acrimonia. Si, aucta secretione, per stimulum contagii, eluatur virus, antequam locum, cui adhaeret, erodere possit, sanatur absque ulceratione malum; si virus acrius, vel copiosius, fuerit, aut diutius latuerit in loco, antequam prodierit Gonorrhoea, erosio, & exulceratio, metuenda sunt.

Optime notat (i) *Sharp*, posse talem fluxum a sola irritatione, secretionem humoris naturalis augente, produci, absque ulcere; sic a stimulo purgante ingens copia humorum in intestinis secernitur, & per alvum expellitur; a fumo tabaci, talis abundantia salivae exspuitur, ut quandoque totum corpus in marasmum incidat. Fluor albus in foeminis magnam affinitatem habet cum materia purulenta, & tamen larga copia exit, licet nullum ulcus detegatur. In viris longe major copia materiae Gonorrhaicae exit, quam a paucis ulcusculis urethrae superficiem internam obsidentibus exspectari posse videatur. Ulterius hoc probatur in Gonorrhoea muliebri; fluxus enim in his quandoque est admodum copiosus; & tamen sollicita investigatione nullum exulcerationis Vestigium in vagina detegitur; quod tamen fieri deberet, si fluxus ille foret pus ulcerosum.

In viris interiora urethrae oculis vix patent; verum in cadaveribus illorum, qui, Gonorrhoea laborantes, aliis morbis correpti perierunt, quandoque inventa fuerunt signa inflammationis, mucosae lacunae turgidae, & emissaria oscula ulcerata. Magna etiam copia colligitur quandoque materia in his partibus. Sic invenit *Morando* (k), in juvene viginti annorum, qui ex lenta febre perierat, ante mortem totus marasmo exsiccatus, tumorem subnigricantem circa caput gallinaginis: ex quo collegit novem drachmas similis materiae. Dumque probare nititur adversus illos, qui

(i) Sharp Critical inquiry of the present state of Surgery pag. 133. & seq.
(k) Prima Decade di Lettere Famigliari pag. 108. 109. 110.

qui aliter sentiebant, non esse semen quod in Gonorrhoea ex urethra stillat, testatur, quod pauculum illius fluxus immiserit urethrae canis, cum hoc effectu, ut de pene hujus animalis perpetuo stillaret flavescens sanies ad mortem usque: periit autem rabie canis ille.

Celeberrimus *Morgagni* (*l*), qui plures urethras viriles dissecuit, quam forte ullus alius Anatomicus, testatur, quod illa vitia in urethra, quae contagiosam Gonorrhoeam comitantur, vix unquam, aut ne vix quidem, conspexerit: in primo enim Gonorrhoeae initio, humor, qui exit, non est purulentus, saltem non est verum pus, nec dolor adest tantus, qui erosionem designet, neque sanguinis adhuc vel levissima tinctura, nedum guttula, apparet. Unde videtur confirmari, quod ille fluxus, in initio saltem, pendeat ab aucta copia naturalis muci, quo urethrae cavum inungi solet. In juvene enim, vigesimum quintum annum agente, qui virulentam Gonorrhoeam vetustam recentiore altera ante sex menses renovaverat, &, hac adhucdum perstante, haemorrhagia ex vulnere perierat, attente perlustrans genitalia (*m*), invenit in *praeputio*, *glande*, *urethra*, *nihil usquam ulcerum*, *erosionis*, *ruboris*, *nec quidpiam aliud*, *quod ad praesentem Gonorrhoeam attineret*, *si madorem excipias*, *quam soleat*, *majorem*, *a media urethra ad glandem usque pertinentem*. *Ad Gonorrhoeam autem illam Veterem*, *diuturnamque*, *spectare haec*, *credidit*; *primum*, *ab eo ferme loco*, *unde mador incipiebat*, *exstantem oblongam albidam lineam*, *ulteriora versus oblique tendentem &c.*: Huic madori urethrae quandoque se jungit rubedo; quam abfuisse in hoc homine, mirum non est; cum perierit Haemorrhagia. Vestigia autem ab antecedente erosione relicta se saepe vidisse in urethra candidissimus auctor (*n*) fatetur; Lacunarum mucosarum nempe abolitionem, cicatrices in urethra, ejusdem coarctationem, in ipsa lacunarum sede luxuriantis carnis excrescentiam. Imo, in alio cadavere (*o*), *tractus erat transversorum digitorum trium*, *aut eo amplius*, *quo proclive erat intelligere*, *urethram olim fuisse ulceratam*. *Per eam enim faciem*, *in qua illi erant canaliculi*, *tres quatuorve exstabant*, *in transversum ductae*, *albidae*, *& quasi tendineae*, *chordulae*, *vel potius instita*e, *non valde prominentes*, *nec usquam se ab interna membrana urethrae sejungentes*.

Unde videtur lis illa, quae inter auctores, qui de his morbis scripserunt, obtinet, facile componi posse. Quidam enim voluerunt, in Gonorrhoea nunquam adesse ulcus, sed majorem tantum obtinere secretionem, & excretionem, muci naturalis, quo urethrae superficies interna obducitur: alii materiam ex pene effluentem dixerunt esse purulentam, & inde concluserunt, ulcus Venereum adesse in omni Gonorrhoea; praecipue, cum viderent, a Luis contagio suscepto in aliis corporis locis ulcera exedentia nasci. Cadaverum sectiones demonstraverunt, post Gonorrhoeas apparuisse quandoque ulcerum relicta vestigia, quandoque non.

Certe homo sanus, aestivo tempore, raro nares emungit, licet membrana interna narium folliculis mucosis scateat: si autem coryza laborare incipit, ingens copia liquidi ex naribus depluit; ita ut continuo nares emungere cogatur. Ubi vero maturescere, ut dici solet, coryza incipit, crassior humor de naribus prodit, qui circa morbi finem puri cocto simillimus evadit, licet nullum omnino ulcus in cavis narium adfuerit. Similis materia per sputa excernitur, ubi interna pulmonis superficies eodem modo afficitur ac nares a coryza, & tunc catarrhus adesse dicitur; qui molestissimam tussim inducit; quae mitigatur, simulac sputa cocta, puriformia, prodeunt; & sequitur perfecta sanitas, absque ullo pulmonalis ulceris vestigio.

Unde

(*l*) De Sedibus & causis Morbor. per Anat. detectis Tom. II. pag. 194. & seq.
(*m*) De Sedibus & causis Morbor. per Anat detectis II. pag. 196.
(*n*) Ibidem pag. 197. (*o*) Ibidem pag. 198.

Unde Celebris Auctor (*) statuit, hunc humorem esse eundem, *qui in Gonorrhoea rheuma verum suppeditat, in quo virulenta Veneni materies haeret : unde & tunc dolor maximus in loco, ubi glans deficit; quo vero plures horum folliculorum inficiuntur, eo pejor hic morbus; & contra; cumque, injecto liquore, communicare inter se demonstraverit* Cocburnius, *facile proserpit, ex uno in alium, malum.*

Sic etiam intelligitur ratio, quare minus frequenter contagium Luis Venereae per totum corpus dispersum fuerit, postquam Gonorrhoea se manifestare incepit: dum nempe haerens in urethra virus, copia majori muci secreti inviscatum, abluitur, & de corpore expellitur: tuncque adest tumefactio, & dilatatio, potius horum folliculorum, & vasorum vicinorum, quam erosio. Unde *Celeberrimus Morgagni* invenit in cadaveribus, uti modo dictum fuit, rubedinem in membrana urethrae, & madorem majorem. Hinc & intelligitur ratio, quare *Botallus* (p) dixerit: *Qui Venerei morbi principia parvi faciunt, juvantur mirum in modum seminis effluvio diuturno: nam paulatim, quod putidum erat conceptum, effluit cum caetero, quod nondum corruptum, sed incoctum, labitur.*

Quoties vero usque ad glandulas urethrae, *Cowperianas* dictas, virus intravit, hasque obsedit, per emissaria harum in cavum meatus urinarii se exonerat materies; & tunc *tertia Gonorrhoeae species* adesse dicitur.

Glandulae illae *Cowperianae*, uti ad eandem hanc paragraphum descriptae sunt, utrimque adjacent urethrae, supra ejus bulbum, & ductus excretorii illarum per dimidium pollicem decurrunt juxta convexam superficiem membranae urethrae, dein oblique penetrant in ejus cavum, illo loco, ubi sub ossibus pubis in Perinaeo urethra flectitur.

Si virus Venereum has glandulas invaserit, & in his sedem fixerit, inde vix extricari poterit; sed haerens, ipsaque mora assiduo pejor facta, ingentes ibidem erodet sinus, cavos, fistulosos, plurimo hoc pure assidue manantes, difficillimae detersionis, hinc & sanationis. Hoc imprimis metuendum est, si, quacumque de causa, impediatur materiae in glandulis collectae exitus in cavum urethrae: tunc enim ulcera quandoque pessima generantur ad latera urethrae, & vicina inquinantur; unde aliquando & subcutanea penis posterioris pinguia, vel cellulosa, occupantur; pessimaque mala fiunt (q).

Saepius hoc malum originem ducit a prima & secunda specie Gonorrhoeae praegressis; imprimis, si repetitis vicibus jam talibus morbis laboraverit aeger: rarius occurrit absque his, & Celeberrimus *Littre* (r), qui magnum numerum cadaverum Gonorrhoea laborantium dissecuit, tantum semel invenit has glandulas *Cowperianas* affectas solas. In loco autem, ubi emissaria harum glandularum hiant in cavum urethrae, aderat rubedo, quatuor lineas larga, magis tendens versus sinistram, quam dextram, partem. Fere in medio hujus rubedinis ulcus erat subrotundum, dimidiam lineam sua diametro aequans, quod magnam partem orificii sinistri arroserat, uti & parvam portionem urethrae vicinae. Glandula respondens huic orificio, rubra, dura, & tumida, inveniebatur; glandula dextri lateris minus affecta erat.

Cognoscitur haec species Gonorrhoeae, tumore, & dolore, in medio Perinaei, qui quandoque ad anum usque extenditur. Nec multum materiae per penem exit in hac specie Gonorrhoeae; quandoque vix ardorem urinae sentiunt; si nulla nempe exulceratio adsit in vicinia ductuum excretoriorum. Contingit plerumque, ut, in ultimo actu reddendae urinae, copia materiae saniosae, ichorosae, foetidae, ex pene prodeat; uti etiam, quando tumor in Perinaeo manu comprimitur; dum nempe

(*) Abrah. Kaau Perspirat. Hippoc. pag. 124. (p) Aphrodisiac. pag. 872.
(q) Ibidem in Praefatione. (r) Acad. des scienc. l' an 1711. Mem. pag. 267. &c.

pe materia in his glandulis collecta haeret ; quod saepius contingere debet , ob situm declivem harum glandularum .

Prognosim satis facilem hujus Gonorrhoeae dat *Celeberrimus Littre* (*s*) , credens illam sine magna difficultate curari posse , imo longe facilius , quam alias Gonorrhoeae species ; quod mirum videri posset. Sed haec admiratio evanescit, si consideretur , quod egregius ille vir triplicem tantum Gonorrhoeae sedem agnoverit , glandulas nempe has *Cowperianas*, Prostatas , & Vesiculas seminales (*t*) . Nullam enim mentionem fecit binarum priorum specierum Gonorrhoeae , de quibus jam dictum fuit . Accedit , quod vix unquam tractaverit hanc speciem Gonorrhoeae , quam semel tantum in Cadavere viderat, & hac occasione reminiscebatur, quod olim talem aegrum curandum habuerit. Fatetur simul , quod tunc temporis nondum satis noverat glandulas *Cowperianas*, hincque non adhibuerit omnem attentionem , qua uteretur, si denuo morbus talis ipsi occurreret. Quod si contigisset , non dubito , quin egregius ille Vir sententiam mutasset de cura facili hujus Gonorrhoeae (*u*). Tamen hoc verum est, quod infectio harum glandularum minus metuenda sit, quam si idem malum prostatas, aut vesiculas seminales, occupet , de quibus tribus locis ille tantum egisse videtur.

Notandum est , ab aucto tumore harum glandularum ; & vicinarum partium , sic posse comprimi illarum ductus excretorios, ut vel nihil omnino , vel parcam valde copiam, materiae in cavum urethrae transmittant ; tunc Auctores vocaverunt hoc malum *Gonorrhoeam Virulentam siccam* , *sive Dysuriam Veneream siccam* (*w*) ; quam Celebris ille auctor statuit vehementiores Gonorrhoeas virulentas incipientes praecedere , vel suppressas sequi . Binas autem talis mali causas ponit ; Phlegmonen Prostatarum aut Vesicularum seminalium nempe ; & Phlogosin Erysipelatodaeam urethrae. Priorem causam adesse docent, tumor , calor, rubor, dolor , Perinaei. Nulla tamen hic mentio fit glandularum *Cowperianarum* similiter affectarum ; quod mirum videtur ; cum alio in loco (*x*) diserte moneat sequentia : *Experientia compertum est, Gonorrhoeam quidem, quae in vesiculis seminalibus tantum , aut prostatis , sedem habuerit, rarius in abscessum degenerare ; sive quod major firmiorque illarum moles dilacerationi, sine qua suppuratio nulla fit, magis resistat ; sive quod multa , lata , brevia, emissaria , quae ex illis partibus in urethram aperiuntur, liberiorem viam haerenti & corrupto semini praebeant, unde minori efficacia concludentes cellulas debet erodere. Contra vero Gonorrhoeam, in qua glandulae* Cowperianae *affectae sunt, in abscessum frequentius abire, ratione contraria ; sive quod minor & mollior illarum moles facilius corrumpatur, sive quod semen inibi collectum (cum longo, obliquo, angusto, ductu in urethram effundatur) diutius in ipsis restitet , atque adeo ipsarum contextum promptius pessundet.*

Unde videtur colligi posse, quod glandulae *Cowperianae*, miasmate Venereo infectae, Gonorrhoeam siccam dictam, producant. Cum autem, his male affectis , mucus ab his secretus vel non excernatur in urethram, vel parcius solito, cum dolore urina excernitur ; qui major erit , si urethrae vicina pars inflammetur , ut saepius observatur, & ichor, ex ductibus harum glandularum exstillans , in rodentem acrimoniam degeneret ; quae aliquando tanta est, ut has glandulas vix non integre destruat. Sic in cadavere hominis frequentes Gonorrhoeas passi , quarum ultima ultra annum duraverat, *Morando* (*y*) invenit, de his glandulis tantum superesse bina inaequalia

(s) Acad. des scienc. l'an 1711. Mem. pag. 271. (t) Ibidem pag. 263.
(u) Ibidem pag. 267. (w) Astruc de Morbis Vener. Lib. III. Cap. III. pag. 185.
(x) Ibidem. Cap IV. pag 197.
(y) Prima Decade di Lettere famigliari pag 109.

qualia & minutissima fragmenta, quae callosam contractissimam pellem referebant. *Celeberrimus Morgagni* (z) in cadavere juvenis invenit dextrum ductum glandularum *Cowperianarum* aequo tenuiorem, sinistrum vero crassiorem, subflavo mucoso humore distentum: emissarium autem ductum invenit perangustum, & ob exitus difficultatem turgidum, uti & totam hujus lateris glandulam tumentem, quae in dextero latere gracilis & strigosa apparebat.

Sequitur *quarta Gonorrhoeae species* (a), dum virulentus tabus, usque ad *prostatas* productus, has tabefacit, inque abundantissimum pus virulentum resolvit. Id mali ex durantibus diu, aut imprimis repetitis saepe, Gonorrhoeis oritur. Cognoscitur, tumoribus in perinaeo, propinquioribus ano, quam dum glandulae *Cowperianae* inficiuntur; uti & interceptionibus saepe pessimis urinae; rejectu copioso purulentae subputridae materiae; insanabili fere suppuratione ad partes; saepenumero ulcere maligno, nec sanabili, in perinaeo nato; aliquando ulceribus pessimis, circumquaque ad loca prostatarum prodeuntibus, & vicina depascentibus, foedissimo spectaculo. Sed imprimis, in hoc casu, subito, & sine manifesta causa, lotium intercipitur; unde dirissimi, sed inanes, ad exonerandam vesicam tenesmi; neque catheteri inducendo via datur, donec, ita excruciatis diu, subito purulenti quid urethra dimittitur; nec ita diu post simile malum infestat denuo. Quandoque & vidi contigisse, ut urethra circa regionem prostatae rupta, vel erosa, urinam demiserit in tunicam cellulosam perinaei, scroti, & vicinarum partium; quae, mora acrior facta, in variis locis cutim erodebat; perque foramina omnia haec urina exprimebatur, dum vesicam exonerare tentabat; tuncque parca tantum urinae copia per urethrae extremum exibat. Imprimis turpe tale spectaculum vidi in iuvene, cui terebinthinae ingens copia data fuerat, dum simul adstringentibus injectionibus, in penem valida syringae vi expressis, sextae jam Gonorrhoeae, qua per decem menses laborabat, curam tentabat impudentissimus agyrta. Quando ille urinam excernere tentabat, per numerosa scroti foraminula undique depluens conspurcabat omnia vicina. Miser ille, ut scortis plus largiri posset, plura furatus fuit, &, horum criminum convictus, laqueo vitam finivit. Honestae familiae precibus concessum fuit, ut cadaver non inferretur in theatrum Anatomicum, sed sepeliretur. Operae pretium fuisset, in cadavere lustrare tetri talis morbi effectus. *Morgagni* (b) propriis aliorumque observatis confirmat, Prostatam in Gonorrhoeis, imprimis repetitis, vel inveteratis, pessime quandoque affici. Quamvis autem ex dictis magna curae difficultas evidenter appareat, contigit tamen, in cadaveribus, *circa prostatas, miram cicatricum ex ulceribus antiquis, inveteratis, tunc persanatis, faciem conspicuam fuisse* (c); ex quibus apparet, & hanc Gonorrhoeae speciem, curari posse; licet non sine magna difficultate. Videtur *Sydenhamus* (d) credidisse, Prostatas in initio Gonorrhoeae non affici, sed serius. *Tandem*, inquit, *altius penetrans, glandulas Prostatas efferato ulcere solet depascere; quod haud raro cernitur in eorum cadaveribus, quos hic morbus e medio sustulit*. Eandem sententiam *Cockburn* (e) tuetur, & multis argumentis probat, quod nec Prostatae, nec Vesiculae seminales, primum hospitium Gonorrhoeae praebeant. Cum autem per vicinas undique partes vis contagii aliquando se spargat, Prostatas, Vesiculasque seminales, in processu Gonorrhoeae vitiari tandem posse, confiteri non veretur (*f*). Haec autem alibi (*g*) latius deducit.

Ultima

(z) De sed. &c. causis Morbor. per Anat. detect. Tom. II. pag. 198.
(a) Aphrodisiac. In Praefatione.
(b) De sed. & caus. morb. per. Anat. detectis Tomi II. pag. 199. & seq.
(c) Ibidem pag. 200. (d) Epist. 11. Responsoria pag 414.
(e) De virulenta Gonorrhoea pag. 24. (f) Ibidem pag. 23. 24.
(g) Ibidem pag. 30—35.

Ultima tandem, & abominatiſſima, Gonorrhoeae ſpecies eſt, quae, infectione Proſtatarum, emiſſaria vaſculorum ſeminalium, inter exeuntes meatus proſtatarum hiantia, erodit, & Venenum ſuum, per hos ductus, uſque in veſiculas ſeminales communicat, illarumque liquidum & vaſa contaminans, profluvium largiſſimum & foediſſimum creat; dum loca interim ſinuoſa, atque labyrinthi inſtar intorta, exulcerat. Si jam conſideretur, Proſtatas incumbere recto inteſtino, quod copioſa undique pinguedine cingitur, intelligitur, totum illum apparatum celluloſum, qui veſiculas ſpermaticas, veſicam urinariam, inteſtinum rectum, perinaeum, ambit, atque interjacet, exulceratum, putrefactum, exeſum, hiatus fiſtuloſos ad ſcrotum, perinaeum, anum, producere, ita ut, per cuniculos ſimul & fiſtulas, omnes hae partes conſumantur, nec balneis, fomentis, injectionibus, emplaſtris, unguentis, cataplaſmatibus, inciſionibus, dilatationibus, aliquid proficiatur, quin tandem & urina ipſa de his ulceribus demittatur (*h*).

Tantas calamitates *Celeberrimus Boerhaavius* ipſe vidit dolens; ſimilium & ego quandoque oculatus teſtis fui; quae ſaepius repetitas, diu inveteratas, imprimis mala arte tractatas, Gonorrhoeas ſequebantur. Horrui toties, dum perditi & temerarii juvenes, cum triobolaribus ſcortis effroeni libidini indulgentes, Gonorrhoeam ridebant, leve tanquam malum, & vix morbi nomine dignum. Vidi talem, qui, omni pudore depoſito, rerum geſtarum Epochas determinabat ordine numerario Gonorrhoearum, quas toleraverat; peſſime invehebatur in illos, qui de memoriae fidelitate dubium movere audebant, dum pejerabat, hoc illudve contigiſſe tertiae, quartae &c., Gonorrhoeae tempore. Miſer ille, dilapidatis omnibus, genitalibus, femoribus, clunibus, horrendum in modum exeſis, ſub dio repoſitus, dum nemo illum domo recipere voluit ob intolerabilem foetorem, periit quam miſerrime.

Celeberrimus Morgagni (*i*), licet non dubitet, Proſtata glandula infecta, contagium venire poſſe uſque ad veſiculas ſeminales, tamen directe non vidit, illas affectas fuiſſe in cadaveribus Gonorrhoea laborantium, quae diſſecuit; ſed, indicium hujus rei ſe obſervaſſe, credidit in cadavere juvenis 25. annorum, qui vetuſtam virulentam Gonorrhoeam cum altera recentiori commutaverat, ſex menſibus antequam morte violenta periret: deprehendit enim Veſiculas ſeminales ſtrigoſas, atque exſuccas; cum illa aetate turgidae, & ſucco plenae, ſoleant inveniri. Simul optime monet, ſi alicui, longa & dira Gonorrhoea laboranti, per ſomniorum Venereorum ludibria expellatur ſemen ſanguinolentum, foetidum, ſordibus ac pure inquinatum, non inde pro certo ſtatuendum eſſe, veſiculas ſeminales infectas eſſe; *potuerunt enim aliquando purulentae & foetidae ſordes, & cruoris aliquid, a tranſeunte, ſano alioquin, ſemine abripi, atque averri, ex ulceribus, quae urethram, proſtatam glandulam, & ſeminalem carunculam, occuparent. Ab his enim ultimis ipſis ulceribus non ſemper neceſſe eſt vitium cum Veſiculis communicari, tametſi non difficile communicari poſſe, diximus.*

Talis eſt Gonorrhoea Virilis; quae, prout in diverſis locis ſedem fixerit malum, varias moleſtias parit incautis, & quandoque triſtiſſima mala, & curatu difficillima; uti patuit ex praedictis. Quin imo, licet feliciter evaſerint, & de corpore expulſum fuerit omne contagium Venereum, quandoque tamen ſic mutata manet partium fabrica poſt Gonorrhoeam virulentam, praecipue, ſi frequentius repetita fuerit, ut generationis opus turbatum, vel & impeditum, maneat toto vitae tempore. Singularem talem caſum deſcripſit *De La Peyronie*, cui ars Chirurgica tantum debet (*k*).

(h) Aphrodiſiac. In Praefatione. (i) De ſed. & cauſ. morbor. per Anat detect. Tom. II. pag. 201.
(k) Mem. de l'Acad. Royale de Chirurg. Tom. I. pag. 425. & ſuiv.

Homo triginta annorum, cujus uxor quatuor annorum spatio ter pepererat, inficiebatur Gonorrhoea; quam, varia coactus suscipere itinera, admodum negligebat, & quae a pluribus agyrtis, biennii spatio, tractata fuit, absque ullo omnino successu. Praecipua symptomata morbi erant, suppressiones & ardores urinae, fluxus copiosus, nunc viridis, nunc flavus, ac saepissime sanguinolentus. Ab equitatione fluxus supprimebatur; unde multum intumuit dexter testiculus. Bona medela adhibita, sanabatur quatuor mensium spatio ab hoc malo, & vivebat cum uxore, ante adeo fertili, per biennium, ut solitus fuerat; neque haec concipiebat; tamen, sollicitus de hac re, consuluit *De La Peyronie*, narrans, coitus tempore non expelli semen cum impetu, sed retineri, &, detumescente pene, exire spumosum, majorique copia, si comprimeretur penis, vel urethra; cujus canalis liber erat ab omni impedimento; nam pleno rivo exibat urina. Caeterum sanissimus erat. Post quinque vel sex annos morbo acuto periit. Dissecta in cadavere urethra, apparuit cicatrix in illa parte veru montani, quae vesicam respicit; haec, corrugando locum hunc, sic mutaverat directionem orificiorum semen ejaculantium, ut non versus glandem penis, sed versus dextram partem colli vesicae, tenderet. Ut certius constaret haec res, injectio tentata fuit per vasa deferentia in vesiculas seminales; quibus repletis, liquor injectus, propulsus per vasa ejaculatoria, impingebat in latus dextrum colli vesicae; dum, in statu sano, versus finem urethrae debuisset propelli, & libere exire.

Facile patet, tale fertilitatis impedimentum vix cognosci potuisse, nisi post mortem; &, si in vita cognitum fuisset, quomodo potuisset curari?

Plura alia exempla, eodem loco memorata, docent, post Gonorrhoeas toleratas superesse impedimenta, quae liberam seminis ejaculationem reddunt difficilem.

Unicum adhuc superest symptoma, quod in Gonorrhoea observatum fuit, & magnam meretur attentionem; Ophtalmia nempe Venerea, quae, nisi cito auxilium feratur, immedicabilem inducit caecitatem. *Erndtelius* (*l*) testatur, non semel sibi obvenisse Ophtalmiam, quae Venerea dici potest. Dum nempe, ab impura venere Gonorrhoeam passi, balsamicis, & adstringentibus fortioribus, utuntur; suppressa Gonorrhoea, subita metastasis fit ad oculos, &, inducta simul per totum oculi bulbum inflammatione acerrima, excrescentiam quandam circa corneam transparentem format, quae, nisi cito per incisionem chirurgicam auferatur, subito in suppurationem properat, atque, ipsam corneam perforando, turbatis jam atque infectis intra humoribus, ad effusionem totalem viam parat. *Solet tunc prius quidem per vulnusculum illud materia Gonorrhoeae prorsus similis excerni*. Monet autem, *nihil hic juvare Venae sectiones, nihil Purgationes, nihil Mercurialium & Panacearum decantatarum usum internum; nisi enim carnosa illa, ac ferinae indolis, excrescentia auferatur primis, statim atque apparet, diebus, perforatio sequitur corneae, humorumque effusio, sine ulla visum retuperandi spe*. Nemo hoc mirabitur, qui considerat, quanta damna, & quales erosiones, faciat miasma Venereum in durissimis etiam corporis partibus: quanto magis enim metuendum erit pro tenero visus organo, dum per metastasin materiae morbosae male mulctatur. Gonorrhoeae materiam retentam, & resorptam, ad alia loca corporis deponi quandoque, vel inde patet; quod toties Lues universalis, per corpus universum dispersa, oriatur a mala Gonorrhoeae curatione. Quandoque & ad peculiaria corporis loca resorptum virus deponitur prius, antequam per totum corpus dispergatur: Sic, ab injectionibus adstringentibus, ad curandam Gonorrhoeam adhibitis, toties bubones sequuntur, & testiculorum indurationes; de quibus postea dicetur; quae partes quidem viciniores sunt loco, qui primo affectus fuit;

(*l*) Warsavia Physice Illustrat. Cap. VI. pag. 193.

fuit; verum obſervavit *Störckius* (m), *Gonorrhoea per adſtringentia ſuppreſſa*, *exulceratum fuiſſe umbilicum*, *& eandem ibi prodiiſſe materiem*, *quae antea per urethram exſtillaverat*.

Talem ad oculos Metaſtaſin confirmant obſervata Celeberrimi *Aſtruc* (n), qui teſtatur, *ſe obſervatione compertum habere*, *Ophtalmiam Gonorrhaicam*, *in ſummo etiam incremento*, *dicto citius remiſſam fuiſſe*, *vel evanuiſſe derepente*, *redintegrato Gonorrhoëae fluxu*, *vel erumpente bubone Venereo in inguinum alterutro*. Monet autem, hanc Metaſtaſin a genitalibus ad oculos in illis contingere, *quibus oculi natura molles ſunt*, *aut infirmi*, *aut quibus*, *ictu*, *aut affrictu*, *aut feſtucae elapſu fortuito*, *male habent*.

Interim videtur non improbabile, Ophtalmiam Veneream quandoque naſci, non per Metaſtaſin, ſed a contagio immediate oculis applicato. Notum eſt omnibus, qui hos morbos curandos habuerunt, quod Gonorrhoea laborantes ſaepius de die ſoleant ex pene exprimere collectam in urethra materiam, ut ejus dotes, colorem nempe, ſpiſſitudinem, copiam, explorent, & ſic de curatione judicent; nec abſtinent ab hoc examine, licet moniti, frequentes has penis expreſſiones noxias eſſe, dum irritatur locus affectus. Imprimis hoc in illis obtinet, qui ab aliis audiverunt, vel, ſaepius Gonorrhoeam paſſi, propriis experimentis didicerunt, morbum miteſcere, dum materia effluens ſpiſſior fit, & alba; unde, inter pollicem & indicem, materiem ex pene exprimunt leviter; dein digitis lente diductis variam ejus cohaeſionem ſollicite examinant; & poſtea minus ſolliciti ſunt, ut digitos lavent, & abſtergant. Si ergo oculos digitis fricant illi, vel nares fodicent, periculum & Ozaenae Venereae, & talis Ophtalmiae, incurrunt; uti facile patet.

Quod ſolo attactu materiae Gonorrhaicae oculi inflammari poſſint, rara, ſed certa, obſervatione probatur (o). Adoleſcens quidam dudum conſueverat ſingulo mane oculos abſtergere urina calente, ut oculorum firmaret aciem. Poſt contractam Gonorrhoeam virulentam ab hac oculorum lotione non abſtinuit, nihil mali ſibi inde metuens. Cito ſequebatur Ophtalmia gravis, & Venerea, cum acri involuntario lacrymarum fluxu, & lippitudine. Verum haec mala iiſdem remediis tandem perfecte curata fuerunt, quibus ipſa Gonorrhoea.

Merito notat *Aſtruc*, talem Ophtalmiam ab externe applicato contagio, dum interim Gonorrhoea pergit, minus gravem eſſe, quam ſi, ſuppreſſa Gonorrhoea, virus impetuoſius, & majori copia, irruat in oculos.

Cum autem tunica adnata, quae & conjunctiva dicitur, licet tenuis eſſe videatur, cellulis innumeris, confertiſſimis, diſcretis, inter ſe perviis, conſtet, illae inflammatae, infarctae, tumidae, undique ambiunt corneam pellucidam, quae tumore tali in omni ambitu cincta apparet, acſi profunde in foſſa quadam haereret, dum eminens ambitus rubram carnem quaſi refert, ſatis foedo ſpectaculo; praecipue, ſi & palpebrarum interna ſuperficies, bulbo oculi contigua, ſimiliter afficiatur; quod facile fit, cum adnata tunica & palpebrarum internam ſuperficiem veſtiat.

Si talis Ophtalmia a veneno externe applicato, vel a benignioris Gonorrhoeae ſuppreſſione, ortum duxerit, levior erit, & poterit vulgatis remediis reſolvi, ac curari. Si contra a virulenta valde Gonorrhoea, ſubito ſuppreſſa, idem malum fuerit natum, coecitatis imminet periculum. Viderat celebris auctor (p) duos adoleſcentes ex tali Ophtalmia oculorum alterutro captos, eluſa omni Medicorum curantium

(m) Anno Medico ſecundo pag. 221.
(n) De Morbis Vener. Lib. III. Capit. III. Edit. 2. Tom. I. pag. 291.
(o) Ibidem pag. 295. & in Prima Edit. pag. 192.
(p) De Morbis Vener. Lib. III. Capit. III. pag. 293.

industria. Nec fidendum est Mercurii ipsius viribus: licet enim magna dosi adhibentur, & subito, praeceps morbi impetus illius efficaciam anticipat; citius enim oculus perit, quam Mercurius vim suam exerit.

Diagnosis talis Ophtalmiae pendet imprimis ex cognitione causae, fluentis nempe Gonorrhoeae suppressione. Illum enim tumorem adnatae tunicae, ita ut cornea appareat acsi infossa haereret, vidi aliquoties in ophtalmiis, de quibus certissimus eram, quod nullo modo Gonorrhoeam suppressam pro causa haberent. Cura praecipue in eo imprimis versatur, ut, per balnea, fomenta, ex emollientissimis remediis parata, perpetuo peni & vicinis applicata, renovetur fluxus, qui cessaverat; dum eodem tempore oculis applicantur modice roborantia fomenta; quale v: g: est *acetum Lithargyrii*, centupla aquae copia dilutum. Simul adhibeantur animose illa, quae ad curam Inflammationis §. 395. laudata sunt. Cum enim contagium Venereum acre, & rodens, sit, pessimi inflammationis effectus (§. 388.) metuenda sunt,

Notandum imprimis est, quod tunica adnata, sive membrana conjunctiva dicta, interposita textura cellulari adhaereat tunicae albugineae suppositae, quae ex unione tendinum musculorum oculi nascitur, & quod in his cellulis tumor ille inflammatorius haereat, dum vasa tenerrima, & cellulae, sanguine intruso, crasso, liquidiori parte orbato (vide §. 382. 2.), replentur. Tunica autem adnata tenuis est, &, una cum translucente tunica albuginea supposita, constituit *album oculi* dictum: adnata tota vasculosa est, sic tamen, ut maxima horum pars contineat tantum humores sanguine rubro tenuiores; unde & in junioribus tota apparet candida. Vasa haec facile dilatantur, & tunc crassiora etiam admittunt fluida. Si sanus homo fricet oculos, mox rubet adnata: idem fit, si arenula, vini, aceti, guttula, intra bulbum oculi & palpebras haeserint: validissima enim vi palpebrae tunc stringuntur, & sanguinem rubrum in vasa illa, facile cedentia, premunt; unde totum album oculi rubro colore perfunditur. Verum ipsa haec adnata, adeo vasculosa, tegit & pellucidam corneam, a qua apice scalpelli separari potest, & in hoc loco vasis adhuc longe tenuioribus constat, quae, una cum liquidis contentis, luminis radios transmittere possint. Si ergo a valida inflammatione vasa adnatae, ubi corneam tegit, infarciantur humoribus crassioribus, actum est de pelluciditate corneae, quae, vel per totum, vel pro parte, obscuratur.

Sic nascuntur in cornea maculae albae, opacae, post validas oculorum inflammationes toleratas, & tunc saepe apparet vas arteriosum rubrum, oculis etiam non armatis facile conspiciundum, quod ex tunica adnata, ubi albugineam tegit, tendit ad limbum corneae, illam suprascandit, & in centrum talis maculae terminatur. Nemo morbos oculorum attente tractavit, quin haec viderit saepius: injectiones anatomicae, colorata materia factae, idem confirmaverunt quam manifestissime. Dum hoc considerabant Ocularii Chirurgi, vas tale arteriosum rubrum, quod ad talem maculam directe tendebat, disciderunt, antequam corneae limbum supergrederetur; sic enim cavere conabantur, ne per illud vas crassiores humores ad corneae maculam venire possent. In uno alterove tali vase turgente forte hoc tentari posset, exercitata & suspensa manu; sed macula opaca corneae manet, vase quamvis discisso. Hoc & fatetur *Astruc* (*q*), dicens: *Porro tamen, quantacumque sit operationis virtus, & efficacia, potest illa quidem praesenti noxae mederi, & imminenti occurrere, at vero nequaquam potest jam contractam tollere, vel corrigere*. Unde ocyus hoc tentandum suadet, tanquam unica, quae superest, medendi via. Voluit *scilicet circularem tumentis conjunctivae ambitum ex toto exscindere, & exstirpare, ne qua compres-*

(q) De Morbis Vener. Lib. III. Capit. III. pag. 293.

pressionis causa superesset, unde oculus male haberet (r). Modum, quo talis operatio tentari deberet, describit; ut nempe totus circularis ambitus adnatae proxime ad sclerotiden summis forficibus attondatur. Quin imo, si interior palpebrarum facies simili tumore occupetur, *summis forcipibus pariter detondenda est, & deglubenda*. Sed, quam sensilis, quam irritabilis, sit interna palpebrarum superficies, nimis notum est; &, si considerentur illa quae in generali vulnerum historia (§. 158. n°. 5.) dicta sunt, quod nempe labia vulneris incipiant postea calere, dolere, tumere, retorqueri, simul comitante febricula & calore, quae molestiae tunc tantum incipiunt minui, quando pus factum est, credo, facile patet, periculosae inflammationis augmentum metuendum esse a tali sectione, quae fit in parte inflammata, & forfice, qui semper inter secandum plus minusve contundit vulneris labia. Nec parvum potest dici tale vulnus, quod toti circumferentiae corneae aequale est, & adhuc longe majus erit, si interna palpebrarum superficies simili modo rescindatur. Quid fiet de ipsa cornea, vel saltem de extima ejus lamella, quae adnatae tunicae continuatio est, ut dictum fuit, si, resectis in omni ambitu vasis, influxu humorum vitalium subito privatur integre? Hae sunt rationes, cur nunquam hanc operationem suaserim. Semel praesens fui, dum circularis talis resectio adnatae tentabatur, ad curandam diuturnam ophtalmiam: quidam admirabantur dexteritatem artificis; ego dolui pessimum eventum. Nulla tamen aderat Gonorrhoea, cujus suppressioni tribui potuisset origo; adeoque levior erat causa mali.

In Vagina fluor dictus albus. Simili morbo, ac est Gonorrhoea Virilis, inficiuntur, ab impuro concubitu, Foeminae, & pariter foedo stillicidio Venereo laborant, sed, ob aliam partium structuram, in symptomatibus diversitas occurrit. Vagina infecti hominis penem undique ambit, fricatur, agitatur, una cum semine Gonorrhoeae tabum excipit, qui postea lente relabitur; hinc mirum non est, hanc partem frequenter infici, & foedari postea ulceribus Venereis. Cum autem glandulae sebaceae (s) dictae adsint in alis, nymphis, confertissimae, & in labiis pudendi muliebris, ac circa orificium meatus urinarii, inveniantur plurimae cryptae, sive lacunae, uti & in vagina, quae naturaliter lubrico humore, madet, adsunt in omnibus hisce partibus loca apta, praesto est mucosus humor, cui virus Venereum intricari poterit, & similia, ac in aliis corporis locis, mala producere.

Tabus Gonorrhaicus, a viro infecto projectus cum semine in coitu, tangit vaginae partem superiorem, ubi os uteri prominulum in se excipit. Haec superior vaginae pars glabra est; nulla hic ruga; ideo hic loci rara est infectio, ob politam superficiem, & quia liquidum immissum in vaginam sponte descendit. Ad tertiam circiter longitudinis vaginae partem ab illo fastigio, apparent semiorbiculares eminentiae membranae internae vaginae, sive rugae, quae majores & numerosiores occurrunt descendendo, donec vagina desinat, angustior jam, & quasi connivens, in sinum muliebrem. In his rugis disponuntur papillae nervosae, voluptatis instrumenta; adsunt & folliculi mucosi.

Observatum fuit, in vagina a concubitu impuro produci ulcera, tres quatuorve digitos transversos longa, in inferiori parte lata, in superiori arcta, quae referunt vulnera per fissuram quasi facta; talium ulcerum decursus perpendicularis est ad vaginae rugas: haec ulcera emittunt materiam saniosam, tenuem, pessime rodentem, & citissime inficientem viros, qui cum talibus mulieribus concumbunt.

Quamdiu malum in vagina haeret, imprimis si mitius fuerit, solet saepe pro fluore albo haberi, qui cum satis frequenter occurrat, quandoque tales mulieres nequi-

(r) Ibidem pag. 294.
(s) Perspirat. dicta Hippocr. Cap. XIIJ. pag. 124. Morgagn. Advers. Anat. I. tab. 3.

quidem suspicantur, se infectas esse; imprimis, si antea albo fluore, licet modico, laboraverint.

Videtur autem Gonorrhoea muliebris a fluore albo distingui posse, cognitione causae praegressae; suspecti nempe concubitus; quam causam tamen plerumque tegere solent. Praeterea, fluor albus, a levi initio, per menses, imo per annos, augetur sensim, & tarde tantum redditur acrior, flavus quandoque, viridescens tandem; Gonorrhoea subito oritur, increscit continuo, & festinans vestigia auget mali; color, qui initio albicat, quandoque, in flavum, & viridem, transit satis cito, erosisque vasis, effluit tabus sanguinolentus; ardoris, ac doloris, sensum in vagina percipiunt. Sed & fluor albus, si jam inveteratus fuerit, majorem copiam dat materiae effluentis, quam in Gonorrhoea observatur (t).

Patet etiam, si in vagina haereat causa mali, mulieres, Gonorrhoea correptas, posse esse liberas ab urinae difficultate, quae Gonorrhoeam virilem comitatur. Unde statuitur, Gonorrhoeam in foeminis toleratu faciliorem esse, caeteris paribus, quam in viris (u).

Haec Gonorrhoea muliebris, ab infecto solius vaginae cavo pendens, posset vocari, distinctionis causa, *prima species*.

Urethrae orificium in foeminis sub Clitoride, in nympharum intervallo, ponitur, referens tuberculum, rugosum utcumque, & pertusum pluribus emissariolis, ex quibus viscidus, sive mucilaginosus, humor exprimi potest. Ab impuro concubitu lacunae illae mucosae inficiuntur, vel solae, vel simul cum ipsa vagina. *Graafius* (w) hunc locum solum pro sede muliebris Gonorrhoeae habuit; & ideo, ad distinguendam hanc a fluore albo, voluit, genitalia esse inspicienda: *Siquidem meatus urinarii exitum circumsistentes partes (in quibus lacunarum exitus terminantur) mucosa quadam materie obsessas, ac interdum exulceratas, reperies*. Et in cadavere mulieris hoc vitio infectae vidit: *utero ejusque vagina innoxiis, corpus glandosum, sive prostatas urethrae circumpositas, solum male affectas fuisse*. Cognoscitur adesse haec muliebris Gonorrhoeae species, dum tuberculum illud glandulosum, in cujus medio urethrae orificium ponitur, tumet, dolet, & tabum Venereum plorat, sive sponte, sive dum premitur. Musculus, quem *Santorini* (x) descripsit, & depressorem urethrae nominavit, irritatus, tentigine afficitur, & prominere facit totum hoc glandulosum corpus; unde difficultas urinae reddendae; nec tamen semper ardorem sentiunt, dum urina transfluit, sed tunc tantum, quando locus affectus, exulceratus, ab urina expressa irritatur: sentiunt autem molestam satis rigiditatem, ac tensionem, dum urina emittitur, & conqueruntur, acsi aliquid excideret de vulva, vel saltem exitum moliretur. Quum vero haec pars cum vicina cellulosa communicet, metus est, ne virus propagetur ad montem Veneris dictum, qui membranam adiposam crassiorem habet, aptissimam sedem retinendo contagium, & turpia ulcera, in hoc loco nata, propagando. Metus pariter est, ne urethra a vicino ulcere corporis glandosi erodatur; tuncque sequitur fastidiosissimus urinae ad loca exteriora, & superiora, vulvae effluxus.

Hoc malum vocari posset *secunda species* Gonorrhoeae muliebris.

Urethra muliebris, a vesica, seu cervice ejus, orta, vix transverso pollice longior, curvo incessu, paulo in superiora converso, extrorsum fertur, & infra Clitoridem hiat. Canalis est spongiosus, urethrae virili similis, sed multo brevior; decurrit

(t) Astruc Malad. des. femmes Tom. II. pag. 228. & seq.
(u) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. I. pag 167.
(w) De Mulierum organis. Cap. IX. pag. 140. 141.
(x) Observat. Anatom. Cap. XI. pag. 208.

currit inter truncum Clitoridis, ac vaginam suppositam, & utrisque adhaeret: in interna superficie inveniuntur similia emissariola, ex quibus viscosus humor exprimitur; unde, si urethra a contagio Venereo inficiatur, fiet *tertia species* Gonorrhoeae muliebris, quae similia pariet mala ac in historia Gonorrhoeae virilis recensita sunt. Materies effluit similis, stranguria molesta est, & metus est, ne, erosa urethra, in vaginam depluat urina.

In Labiis sinus muliebris, utrimque ad latera, ad partem infimam fere, sub sphinctere vaginae, ponitur magna glandula, pisum majus aequans: unaquaeque harum glandularum notabile emissarium habet, ex quo copia liquidi viscosi exprimi potest, & sponte oestri Venerei tempore exire creditur. *Celeberrimus Morgagni* (y) patula harum glandularum orificia delineavit, & unam talem glandulam, separatam a reliquis partibus, figura expressit. *Santorini* (z) unam ex his glandulis, quae imae vaginae extrinsecus adstant, *Casparo Bartholino* Prostatae dictae, pariter delineavit. Patulis illarum orificiolis miasma Venereum recipi posse, sponte patet. Solet hoc malum incipere cum pruritu molestissimo, quem sequitur tumor partis, & dolor: augetur copia effluentis humoris, tabum Gonorrhoeae referentis: tumor talis quandoque unicus, aliquando bini, & in interfoemineo apparent, distincti a bubonibus, cum quibus quandoque confunduntur. Omnia illa, quae dicta fuerunt in Gonorrhoea virili de glandulis *Cowperianis*, hic pariter metuenda sunt. Nisi enim extrorsum possit adduci talis tumor, aut libere evacuetur per emissariola in vaginam tabus Venereus, omnia vicina eroduntur; oriuntur ulcera sinuosa pessima; vagina & vicinum adeo intestinum rectum eroduntur; ita ut foeces alvinae per vaginam exeant: turpissimum malum, quod quandoque impudentissima prostibula sibi invicem exprobrari solent in nosocomiis, dum illarum cura habetur.

Haec *quarta* Gonorrhoeae muliebris *species* vocari posset.

In his autem Gonorrhoeis locus affectus in vagina frequentissimus est; in urethra ipsa, & ejus orificii ambitu, idem malum observatur; ut dictum fuit; &, cum illud, quod coitus tempore Gonorrhoea laborans vir in sinum muliebrem ejaculatur, sponte descendat versus inferiorem vaginae partem, ubi hiant emissariola glandularum modo descriptarum, videntur & illae infectioni Venereae satis expositae.

An altius penetret Gonorrhoea, & uterum, tubas Fallopianas, ovaria, inficiat, merito dubitatur: possibile quidem videtur, lue per totum corpus dispersa, & has partes affici deinde: sed non constat, quantum novi, Gonorrhoeam ad uterum usque penetrasse, & ibi excitasse simile malum. Verum tamen est, Celebres Anatomicos invenisse in cervice uteri *quasdam vesiculas, varia magnitudine, omnes vero subrotundas, aut ovales, internam prope totam cervicis faciem confertis agminibus obtinentes* (a). Delineatae habentur in utero disciffo (b). Varium usum harum vesicularum voluerunt diversi auctores: quidam dixerunt, esse Hydatides; alii pro Ovis muliebribus habuerunt; alii statuerunt, harum fabrica confici viscidum humorem, quo obturatur os uteri gravidi. Celeberrimus *Morgagni* semper ex his vesiculis lentum mucum exprimere potuit copiosum. Cum autem in praecedentibus dictum fuerit saepius, mucosa, viscida, pinguia, lentore suo aptissima esse, ut miasma Venereum irretiant, & ad locum quemdam corporis figant, videtur hic frequenter, in cervice nempe uteri, idem contingere debere. *Santorini* (c), qui has vesiculas descripsit accurate, & delineavit (d), negavit, *Hydatides esse, neque novas foeminei semi-*

(y) Adversar. Anatom. I. Tab. III. * * & litera H.
(z) Observat. Anatom. Tab. II. fig. 1. f.
(a) Morgagni Adverf. Anat. I. pag. 44.
(b) Ibidem Tab. III. L. L.
(c) Observat. Anatom, Cap. XI. §. 9. pag. 213. & seq.
(d) Observat. Anatom. Tab. III. fig. 3. lit. B.

feminis scatebras, *aut novum muliebri cervici datum ovarium*; dein addit sequentia: *Ne vero id praeteream*, *quod a Clariss. Morgagno*, *harum partium*, *ut & caeterarum*, *scrutatori accuratissimo*, *adnotatum fuit*, *vix unquam quidquam vitii in iisdem me deprehendisse*, *licet putidissima scorta*, *caeteris alioqui partibus corrupta*, *dissecuissem*. Leguntur quidem apud Celeberrimum *Morgagni* (*e*) observationes de tubis uteri a Lue Venerea exulceratis, dubium tamen videtur manere, an Gonorrhoea hucusque propagata fuerit, an vero, ex infecta prius humorum massa, per metastasin virus ad haec loca fuerit depositum.

Gonorrhoeam toleratu faciliorem esse in mulieribus, quam in viris, si reliqua paria fuerint, satis patet: nam in illis potest adesse hoc malum, licet urethra nullum patiatur damnum; dum nempe fomes mali in loculis vaginalibus haeret; hinc vel nulla adest dysuria, vel longe levior, quam in viris, licet etiam muliebris urethra affecta fuerit: Longe enim est brevior, & minus incurvatur. Praeterea, ob easdem rationes, molestis Gonorrhoeae sequelis, Phymosi, Paraphymosi, urethrae cicatricibus, carunculis &c., minus obnoxiae sunt mulieres (*f*).

Difficilius tamen in illis curantur haec mala; quia facile negligunt levia stillicidia, quae post male curatam Gonorrhoeam supersunt; eo quod pluribus mulieribus familiare sit, vulvam & vaginam madescere perpetuo: cum autem vix doleant tunc, omnem medelam spernunt. Viri e contra longe dociliores sunt, & semper pejora metuunt, quamdiu vel minimum quid insoliti de pene exit. Celebris auctor (*g*), ubi Prognosin Luis Venereae describit, in haec verba erumpit: *Caetero*, *quod Gonorrhoeam muliebrem: hanc jam dudum immedicabilem statuimus*. In laxis illis, & semper fere quid humidi plorantibus, partibus, aliquod leve stillicidium diu superesse poterit, licet totum virus Venereum jam fuerit edomitum: Verum illud stillicidium album erit, & mucosum, nec inficiens amplius. De hac re postea adhuc dicendum erit ad §. 1459, ubi de Gonorrhoeae curatione agetur.

§. 1448. TUm glandulae inguinales tumentes utroque in sexu, bubones venerei, communicato per lymphatica resorbentia contagio.

Inguina βουβῶνες dicuntur, & glandularum tumores in inguinibus eodem nomine designantur (vide §. 416.) Aliarum glandularum tumores, per reliquum corpus dispersi, similiter bubones vocati sunt. Usu tamen obtinuit postea, ut tumores sub axillis nati & in inguinibus hoc nomine insignirentur. Frequenter observantur in Lue Venerea, & cum inguina olim haberentur pro hepatis emunctorio, ex bubonibus desumebatur argumentum, primam in Lue infectionem hepar obsidere, & dein vi hujus visceris ad varia corporis loca depelli; de qua re videantur illa, quae ad §. 1445. dicta sunt. Unde *Fallopius* (*h*) dixit: *Hepar*, *infectum Gallico*, *tentat emissionem ad propria emunctoria. Si materia crassa*, *transfundit ad inguina; si tenuis*, *ad colem; aliquando ad dextrum*, *aliquando ad sinistrum*, *aliquando ad utrumque*, *latus*, *aliquando in media pube. Ego tres vidi bubones*, *indicantes maximas vires expultrices*, *& materiae infectae copiam*.

Alterutrum, vel utrumque, inguem bubones occupare solent; pubem raro: nunquam

(*e*) De sedibus, & causis morbor. &c. Tom. II. pag. 369.
(*f*) Astruc de morbis Vener. Lib. III. Cap. I. pag. 167.
(*g*) Vercellonus de Pudendor. morb. & Lue Vener. Cap. IV. pag. 227.
(*h*) Aphrodisiac. pag. 820.

quam mihi contigit bubonem in pube videre, & credo plures esse, qui nunquam hoc viderint: caeterum *Fallopii* observationem in dubium vocare non est animus. Aliquando contingit, bubones acquirere magnam molem, &, si in utroque inguine talis adsit, expansa talium tumorum massa posset contigua fieri, sicque intermediam pubem occupare. Monet ipse *Fallopius* (*i*); *Quoties glandula talis intumuerit, ita magnus fit tumor, ut excedat magnitudinem panis unius solidi.*

Optime autem notat sequentia (*k*): *Natura hujus tumoris est, ut statim incipiat erumpere tumor, qui duum est generum: aliquando colligitur materia circa glandes in membrana vestiente glandulas, vel replente cavitatem inguinum; aliquando substantia propria glandulae intumescit.* Certum est, glandulas inguinales laxa satis tunica cellulosa involvi, & tegi, quae multum distendi se patitur in omnem ambitum. Unde videtur major moles bubonis metuenda esse, si miasma Venereum hanc membranam cellulosam infecerit simul, quam si in sola glandula sedem fixerit; quam bubonis speciem valde turbare Medicos, monet, *quod nunquam pervenit ad maturationem.* E contra *illius, qui est extra glandes, primum signum est parvitas; secundum, celeris mutatio; tertio, cognoscimus ad tactum, tumorem esse in membranis, & non esse aliquod corpus circumscriptum, quod intumeat.* Facile apparet, tumoris parvitatem potius exspectandam esse a glandula affecta, quam a tumente membrana adiposa.

Nascentes bubones sedulo consideravi saepius. Aegri incipiunt conqueri de quadam tensione in inguine; quandoque de obtuso dolore; tunc tangere potui in profundo haerentes glandulas, parum tantum auctas, distinctas adhuc inter se, & secundum longitudinem inguinis dispositas: cito satis augentur moles, & in unam quasi coëunt massam; quae postea in tumorem, saepe satis magnum, assurgit; & tunc non solae glandulae videntur hunc tumorem constituere, sed simul infecta esse membrana cellulosa. Videtur praeterea hoc confirmari observatis practicis. Magni bubones, per argenti vivi efficaciam, incipiunt minui feliciter in omni ambitu, & quandoque satis cito: verum, dum pro magna parte jam disparuerunt, superest quasi nucleus, durus, renitens, qui difficillime cedit, & quandoque in scirrhum transit indomabilem.

Videantur illa, quae antea ad §. 1337. dicta sunt, ubi de suppuratione mammarum agebatur, & pariter de diversitate curationis, prout vel in parte cellulari mammarum, vel in parte glandulari, vel in utraque simul, inflammatio non resolvenda adest.

Bubo aut statim apparet, antequam aliud malum in corpore cernatur, aut postquam ulcuscula penis Chirurgorum curiositate nimis propere sanata sunt, aut postquam Gonorrhoea intempestive suppressa est (*l*). Demonstrat *Celeberrimus Alexander Monro* (*m*), multis in corporis locis, vasa lymphatica valvulosa osculis suis fluida sorbere; simul notat, plerasque glandulas conglobatas insignes, saltem quosdam, ramos harum venarum in se recipere. Non mirum ergo videbitur, dum fervida Venere cum foedis scortis volutantur juvenes, miasma Venereum haec vasa resorbentia ingredi, & ad glandulas conglobatas una cum lympha venosa deduci, illasque inficere. Idem metuendum erit, si virus in pene ulcus fecerit, vel in urethra Gonorrhoeam produxerit, nec satis attenditur, ut perpetuis lotionibus, fluxuve copioso, eluatur ex his locis contagiosum virus, quod; resorptum, circa glandulas has haerebit facile, illasque in tumorem attollet. Probabile videtur admodum, infici illas glandulas prae reliquis, quae loco primum affecto sunt viciniores; sic, ab infectis pudendis per concu-

(i) Ibidem. (k) Ibidem.
(l) Alex. Trajan. Petron. de Morbo Gallico Lib. VII. Cap. V. Aphrodis. pag. 1325.
(m) De Venis Lymphat. Valvul. pag. 46. & seq.

concubitum, bubones fiunt; in nutricibus, quae Lue Venerea infectos infantes lactant, ficque inficiuntur, inter prima contagionis figna faepe fe manifeftant tumores fubaxillares. In infantibus, quibus ab infectis nutricibus communicatur contagium, faepe primo invaduntur colli glandulae conglobatae.

Ulterius hoc confirmatur ex illis, quae in Variolarum infitione contingere obfervantur. Leve vulnufculum brachio infligitur, cui applicatur filum pure variolofo imbutum. Sequuntur faepe tumores fub axillis; unde periti concludunt, non fruftra inftitutam fuiffe infitionem; fignum enim eft, venenum Variolarum reforptum effe. Cum autem nunc foleat in unico brachio, non in ambobus ut olim, infitio fieri, glandulae fubaxillares ejufdem lateris folent intumefcere tantum (*n*).

Unde patet, bubonem in inguine dare fignum recepti in venas contagii; quod fi totum figitur in hoc tumore, a Lue liber poteft effe hactenus aeger. Verum hoc incertum omnino eft: Poterit enim pars mali tantum hic haerere, & reliquum, maffae humorum miftum, totum corpus inficere. Intelligimus hinc, quare bubones a peritis femper fufpecti habeantur. Unde & *Sydenhamus* (*o*), poftquam de Gonorrhoea egerat, fubjungit fequentia: *At vero, quoties morbi diuturnitate, & in dictis partibus mora, contagium furfum fertur, & fenfim fanguini labem imprimit, aut materia virulenta, indebito adftringentium ufu, in corpore retenta eft, putrefcunt humores, vera Lues exoritur, in qua tumores, five bubones, faepe in inguine comparentes, primum ejus gradum conftituunt*. Contingit, & ipfe hoc vidi aliquoties in aegris, ut poft impurum concubitum, cito, & abfque ullo alio malo apparente in ulla corporis parte, bubones prodeant; nec leve hoc malum eft; defignat enim, Luis contagium, mobile admodum, & actuofum, non haefiffe partibus, quibus immediate applicatum fuerat, fed, vafis receptum, ulterius penetraffe; hinc, nifi bona medela cito illud diffletur de corpore, metus eft, ne totum corpus contaminetur. Vidi fic, tertia die poft concubitum cum fcorto, non tantum bubones in utroque inguine juvenis robuftis emerfiffe, fed & totam cutim varis foedatam fuiffe. Idem contingit faepius, dum cancri Venerei (cariem vocaverunt olim Auctores, qui de Lue fcripferunt) repellentibus, & exficcantibus fubito, tractantur remediis. Unde *Fallopius* (*p*) fevere monet: *Si fuerit caries vere Gallica, & non levis, fed maligna, vel maligniffima, fugite valide, & pure, repellentia; quia nafcerentur bubones*. Bubones recentem infectionem fequi folent, vel cancros Venereos in genitalibus mala tractatos methodo, vel Gonorrhoeam fuppreffam: addidit his *Celeberrimus Aftruc* (*q*) aliam caufam; fi *demum citra ullum coitum proxime praegreffum fponte contingunt, & fignum latentis luis Venereae Pathognomicum conftituunt*. Verum quidem eft, quod Venereum virus, humoribus circulantibus miftum, deponi poftea poffit ad varia corporis loca; adeoque nihil repugnat, quod & hoc modo bubones excitari poffint; tamen videtur hoc raro contingere; faltem non memini, me unquam vidiffe bubonem, qui non deberet originem recenti coitui, aut cancris, vel Gonorrhoeae, male curatis. Notum etiam eft, talibus aegris folenne effe, ut malint delicta juventutis confiteri, quam ob fimiles errores, matura jam aetate commiffos, erubefcere.

Diftinguitur bubo Venereus ab aliis inguinum tumoribus, fequentibus Caufis praegreffis; impuro, vel faltem fufpecto, concubitu; cancris Venereis, Gonorrhoea, praecedentibus.

Si in ipfo initio bubonis tangatur inguen, in profundo plures glandulae, jam plus folito tumentes, percipiuntur, quae, magis auctae, in unam maffam duram adunantur,

(n) Ibidem pag. 48. (o) Epiftol. Refponfor. II. pag. 416.
(p) De Morb. Gallic. Cap. LXXXI. Aphrodif. pag. 814. (q) Lib. III. Cap. V. pag. 218.

tur, & constituunt tumorem, latiorem in basi, in fastigio plerumque magis acuminatum. Color cutis non mutatus apparet a naturali; postea rubescit, dum bubo inflammatur, & in suppurationem tendit.

Cum hernia inguinali bubo non confunditur facile, nisi ab imperitis; oblongus enim est ab initio, inaequalis superficiei, & latae basi innititur; in hernia inguinali superficies laevis est, & ad figuram sphaericam proxime accedens; digitoque prementi cedit facile, nisi fuerit incarcerata; & tunc gravia adsunt symptomata, febris, vomitus, passio iliaca &c.; quae bubonem nunquam comitantur. Si incarcerata non fuerit hernia, tactui cedit, pressione tumor minuitur, flatus & borborygmi in abdomine obmurmurant; quae omnia in bubone non obtinent. Imo, si in bubone, jam suppurato, vel adhuc suppurante, aliqua percipiatur mollities, vel obscura fluctuatione animadvertitur liquidum in bubone latens, id omne paucum est, & profundum, mediumque tantum tumorem occupat (r). Ubi autem henia jam in scrotum descenderit, nullam omnino cum bubone similitudinem habet.

Diu quandoque immutatus bubo perstat, postquam totam suam magnitudinem adeptus est, &, pro varia ejus mutatione, diversum nomen acquirit. Si dolere, calere, rubere, incipiat, dicitur *Phlegmonodes*; si suppuratio sequatur, *Puodes* dici posset; si totus indurescat, & diu talis maneat, *Schirrhodes* nominatur; & sic porro.

Inde etiam patet diversa Prognosis, pro varia tumoris conditione. Suppuratio non adeo hic metuitur, sed laudatur potius, si per totum tumorem aequabilis obtineat. Schirrhus metuitur prae reliquis, cum pessima mala inde sequi possint. De quibus omnibus postea ad §. 1461. agendum erit.

§. 1449. ET in viris membri inflammatio ingens, brevi in gangraenam soluta.

Penis, uti dictum fuit, tempore impuri concubitus, omnium maxime exponitur contagii periculo; hinc toties omnium primo inficitur. Verum in illo loco, ubi miasma Venereum adhaerere incipit, oritur macula pruriens, calens, cum leni inflammatione (vide §. 1444.); a qua, si exasperetur quacumque de causa, ob sensilitatem partis affectae, pessima sequi possunt mala. Tentigo Venerea, qua membrum affectum tumet, & erigitur, saepe validioris inflammationis causa est: ob hanc causam, uti postea in curatione dicetur, juvenibus hoc malo affectis imperatur victus tenuis mollis; vini, & liquidorum spirituosorum, usus interdicitur; monentur, ne colloquiis, librorum lectione, tabularum lascivarum conspectu, occasionem praebeant erectioni penis, & venereis in somno ludibriis, quibus nihil nocentius. Si malum jam adultius sit, & ulcus venereum erodat has partes, quantum rupturae vasorum periculum adest! Observatur quandoque, in pessima Gonorrhoea, urethram graviter inflammari, vel & ulceribus exedi; unde non potest absque dolore acerbo distrahi, dum penis erigitur; nec potest tamen peni in erectionem nitenti coëxtendi; unde rigens penis deorsum flectitur, & incurvatur, quasi chorda subtensa; tuncque *Gonorrhoeam Chordata* dicitur (s). Quandoque, sed raro, & in gravissima Gonorrhoea tantum, contingit, ut ligamentum penis, quo commissurae ossium pubis nectitur, imo alterutrum ex corporibus cavernosis, quae penem constituunt, inflammentur; tunc necesse est, & penem cum dolore distendi, &, distentum, vel sursum flecti, vel ad alterutrum latus oblique declinare. Quandoque contingit miseris,

 licet

(r) Ibidem pag. 223. (s) Ibidem Lib. III. Cap. I. pag. 161. & Lib. IV, Cap. XI. pag. 400.

licet omni cura Veneris illecebras vitent, tamen erigi penem somni tempore; praecipue, si dorso diutius incumbant; & quandoque seminis ejaculationem sequi, cum acerbissimi doloris sensu. Quanta tunc vis infertur peni inflammato, & in hoc illudve latus distorto! Quantum periculum vasorum rupturae! En rarum exemplum.

Juveni rigidus penis vehementer inflexus fuerat. Post ibi loci tumor nasci, crescereque; cute super eum, ut super corpus penis reliquum, mobili. Quum inesset mollitudo quaedam, qualis maturiori apostemati, mollia unguenta apposita, & cataplasmata, quo maturaretur, quod credebatur, apostema: ex quo increvit. Spe nulla apparente, hac curatione ruptum iri, tumor, quod dissuaseram, incisus est plaga magna. Mox sanguis erumpere, praetereaque nihil: erumpere cum impetu, ut reprimi primum non posset, deinde aegre repressus fuerit, nec plane. Juvene, post paucos dies mortuo, incido membrum, sedem quaerens vitii, modumque. Invenio corpus nervosum majus alterum dilatatum in tumorem fuisse, extendente sanguine; quemadmodum in aneurismate arteriae. Viventi, quum languebat membrum, tumor minor, molliorque; quum erigebat se, major, tensusque (t).

Quare subitus inflammationis ad gangraenam transitus in pene inflammato metuendus sit, facile deducitur ex illis, quae in Capitulis de *Inflammatione*, & *Gangraena*, dicta sunt. Periculum in his malis augetur, si acrioribus diureticis copiose usi fuerint miseri, qualia turpes agyrtae, stolidaeque, incautis obtrudere solent; balsama sulphuris dicta, ol: stillat: terebinthinae &c.

Notandum est, sub cute penis & praeputii haerere tenerrimam tunicam, cellulosam, quae, male affecta si fuerit, in tumorem ingentem attollitur, & subjectas partes suffocare posset. Ab attritu rudiori penis, ab acri quocumque collecto inter praeputium & penis glandem, sic irritantur hae partes, ut miros tumores inde productos viderim; imprimis in talibus quibus praeputium longius ultra glandem prominet, dum simul ejus orificium corrugatum connivet magis; uti in junioribus pueris observatur: inflata tenera haec tunica cellulosa quandoque ultra glandem prominet, illam totam occultat, liberumque exitum urinae impedit, cujus pars inter praeputium & glandem collecta manet, mora acrior facta, has partes magis irritat; sicque omnia mala augentur. Tumor ille fere pellucidus est, vario modo intortus, digiti pressioni cedens utcumque; vocatur *Phimosis*. Ubi vero praeputium, pone glandem retractum, simili tumore afficitur, tunc solet dici *Paraphimosis*, &, turgente annulo, pariter fere pellucido, penem cingit circa coronam glandis, quae ultra tumorem hunc annularem prominet tota nuda: in *Phimosi* tumens praeputium retroduci nequit, nec adduci in *Paraphimosi*.

Fiunt tales tumores, licet nil Venerei mali subsit, nec difficulter curantur. Vidit *Heers* (u) *juvenem, decimum quintum aetatis annum agentem, impollutum, Venerisque nescium, cum in imperforatam diu valida latera exercuisset, glandis habuisse inflationem maximam, & lucidam, quam Lutetiae crystallinam vocant, una cum insano penis dolore. Immisit per praeputii hiatum cicutae folium, digitis leviter tritum; sedabatur brevi dolor, &, repetito hujus usu, tumor omnino discussus est. Postea, remedii hujus effectum saepius expertus, illud in secretis habuit.* A laboriosa & difficili Venere, cum pura muliere, tales tumores nasci, monet & Celeberrimus *Astruc* (w); sed simul affirmat, illos periculo immunes esse, & facile discuti, modo evitetur causa.

In

(t) Albini Academ. Annotat. Lib. III. pag. 27.
(u) Observat. Medic. no. VII. pag. 85.
(w) De Morb. Vener. Lib. III. Cap. 8. pag. 259.

In pueris junioribus, praecipue, si praeputium angustam habuerit aperturam, urina quandoque colligitur inter praeputium & glandem; unde Phimosis sequitur, cum magno tali tumore pellucido; qui quandoque liberum urinae exitum impedit plurimum: Si per orificium praeputii siphunculo injiciatur aqua pura tepida, ut abluatur glandis & praeputii interna superficies, ita ut nihil acris urinosi hic maneat, causa irritante ablata, tumor ille cito satis subsidere solet; praecipue, si *acetum Lithargyrii*, ducentis partibus aquae *florum sambuci* dilutum, applicetur perpetuo, instar fomenti: injectiones autem aquae tepidae aliquoties de die repeti debent; sed leni vi, & suspensa manu; tunc enim facile hoc toleratur, etiam in tenellis; cum absque ullo dolore fiat.

Vidi, in octenni puero validam phimosin natam fuisse, dum, aestivi caloris impatiens, inter dormiendum corpus inferius nudaverat: culicum puncturae, in femoribus, & cruribus, plura stigmata manifesta reliquerant, & unicum tale observabatur in praeputio: hunc locum puer, pruritus impatiens, valide fricaverat; unde, post tres horas, tumens valide Phimosis sequebatur; quae tamen eadem hac methodo feliciter curabatur.

A similibus causis nata Phimosis, vel Paraphimosis, molestiam quidem parant, & adstantibus magnum saepe incutiunt metum; sed tamen feliciter, imo facile, curari solent. Ubi vero a malo Venereo ortum habent, longe majus periculum faciunt, nec adeo facile curantur. Plerumque enim a latentibus ulceribus praeputii & glandis ortum ducunt; quae, immaniter tumente praeputio, occultantur, nec Chirurgi manum admittunt: de horum curatione ad §. 1463. dicetur. Mala omnia augentur, dum tumens praeputium exitum tabi ulcerosi liberum impedit; unde non tantum a resorpto tabo Lues metuenda est; sed & ulcera ipsa, mora acriori reddito hoc tabo, perpetuo madent, & majorem acquirunt malignitatem; ita ut vicina saepe miserrime erodantur, antequam detumescat praeputium, & liber concilietur exitus virulentae materiae; unde omnia in pejus ruunt, & Gonorrhoea, si simul adsit, augetur perpetuo, copia, & virulentia. Quare *Sydenhamus* (x) dixit: *Quod si aegri glans praeputio undequaque contegatur, atque ejusdem ora prae inflammatione usque adeo tumida, dura, ac callosa, reddatur, ut nullo modo queat reduci; laterem lavat quisquis Gonorrhoeam remediis purgantibus, etiam fortissimis, & quotidie ad nauseam repetitis, aggreditur; nisi eodem tempore id agatur, ut pars ita affecta ad statum sibi naturalem redeat, sublatis duritie & tumore, unde Gonorrhoeae novus utique fomes ministratur.* Mollissima autem remedia ad hunc scopum laudat; cum certum sit, ab acrioribus haec mala exasperari, & inflammationem adeo hic metuendam augeri. Unde, vel simplici aqua, vel decocto emollientissimo, eluendus est tabus, qui inter praeputium & glandem collectus haeret; & cura valida antiphlogistica opus erit; uti postea ad §. 1460. dicetur.

Quamdiu tumor, phimosin aut paraphimosin faciens, albus, pellucidus, digito cedens, & fere indolens est, minus periculosum est malum; sed, si validae inflammationis signa se manifestent, acer dolor urgeat, & valida adsit febris, nisi subito efficax adhibeatur medela, gangraenae metus est. In Phimosi enim a tumente inflammato praeputio glans undique compressa suffocabitur; at longe citius, si & glans pariter inflammetur: In Paraphimosi, durus annularis tumor sic constringet totum penis ambitum pone glandis coronam, ut impediatur influxus & effluxus humorum vitalium; unde gangraena necessario sequetur; & postea glans siderata decidet; sicque turpiter mutilati manebunt tota vita.

Talis calamitas in regionibus calidioribus non infrequens est; uti etiam, dum horum

(x) Epist. Respons. II. pag. 424.

horum malorum initia contemnunt aegri, & genio indulgent ſtrenue. Omnium maxime tale malum metuendum eſt, ſi, intra praeputium & glandem nato Venereo ulcuſculo, iter ſuſcipiatur, & veloci curſu perficiatur, imprimis equitando. Vidi triſtem talem caſum, ubi imprudens juvenis medio in itinere Phimoſi corripiebatur; dumque miſer tanto magis feſtinaret, ut ad magnum Emporium perveniret, ubi commode curari poſſet, gangraena jam aderat, quae medium penem fere deſtruxerat: a perito Medico vita quidem ſervata fuit; ſed tota pars gangraenoſa cecidit.

§. 1450. TUm teſtes tumidi, dolentes, ſaepe in ulcerationem abeuntes, inflammatorio tumore ad veſiculas ſeminales orto.

In Gonorrhoea quandoque ſolent teſtes intumeſcere; *teſtes Venerei* ſolent vocari tales tumores. Incipit teſtis, in uno vel altero latere, mole augeri, ſic ut aequabiliter per totam ſubſtantiam, veluti a centro ſuae gravitatis, quaquaverſum extendatur: Sentiunt aegri tenſionem quandam ingratam in ipſo quaſi meditullio teſtis, acſi extrorſum urgeretur interior ejus ſubſtantia: Dum tumere incipit teſtis, ſimul indureſcit; ſed non duritie ſcirrhoſa; nam digito leniter prementi utcumque cedit: Raro ſubito tumor augetur; ſed lente creſcit, in notabilem ſaepe molem. Dolor non eſt adeo magnus; imprimis in initio; ſed ingratus diſtenſionis ſenſus; dein, mole aucta, teſtis gravitate ſua diſtrahit partes, a quibus pendet; &, ſi decubitu in lecto, vel molli ſuſpenſorio, teſtis tumens ſuſtineatur, dolor ille, a diſtractione per pondus teſtis natus, ceſſat, vel ſaltem levatur plurimum. Saepius Epidydimis ſola tumere ſolet, ubi malum levius eſt, & tumor lente increſcit; poſtea reliqua teſtis ſubſtantia tumere incipit. Quandoque uterque teſtis tumet; plerumque in uno latere tumor major eſt, quam in altero: cum autem tumor ille, dum augetur, aequabilis ſit, videtur teſtis ſubſtantia augeri mole per aggeſtam materiam; cumque, eodem hoc tempore, in vaſis humores ad teſtes advehentibus, & poſt ſecretionem factam revehentibus, nulla diſtentio percipiatur, videtur tumor teſtis potius naſci ab impedimento evacuandi humoris, qui, teſtium fabrica a ſanguine ſecretus, in veſiculis ſeminalibus colligi, & ſervari, debet.

Sed, cum omne, quod in teſtibus ſecernitur, per vas deferens tandem ad veſiculas ſeminales deducatur, concluſerunt celebres Medici, veſiculas ſeminales affectas eſſe, ſi teſtes tumere inciperent. Sic *Aſtruc* (y) ſtatuit; *Si teſtes, ſine cauſa, vel ſaltem levi de cauſa* (loquitur de ſede Gonorrhoeae inveſtiganda), *in morbi ſocietatem veniunt*, tunc proſtatas, & veſiculas ſeminales, a Gonorrhoea infectas eſſe. *Conjicitur autem veſicula alterutra tantum affici, ſi alteruter tantum teſtis caleat, doleat, tumeat; utraque, ſi uterque.*

Antea ad §. 1447. dictum fuit, ipſas veſiculas ſeminales affici a miaſmate Venereo, & tunc peſſimam Gonorrhoeam adeſſe, quae difficillime curabilis ſit, & quam triſtiſſima mala ſequantur; verum hic agitur, an teſtium tumor certum ſignum det, contagium Venereum ad veſiculas ſeminales uſque pertigiſſe. Sufficit ad tumorem teſtis, ſi liber tranſitus ſeminis, in teſte elaborati, per vas deferens impeditus fuerit: hinc videtur teſtis tumere poſſe, licet contagium Venereum nondum ad ſeminales Veſiculas pervenerit.

Mira enim hic obſervatur fabrica (z). Vas deferens, Epidydimi continuatum, una

(y) De Morb. Vener. Lib. III. Cap. I. pag. 164.
(z) Winslow Expoſit. Anatom. pag. 564. & 568.

una cum vasis spermaticis, pone illa locatum, ascendit per vaginalem tunicam, & ubi pervenit ad laminam membranosam Peritonaei, quae tegit initium vaginae spermaticae, ab his vasis secedit retrorsum, arcus forma, per cellulosam fabricam Peritonaei decurrens ad posteriorem partem vesicae, cui fortiter adhaeret; uti etiam lamellae Peritonaei, qua tegitur; transit porro inter ureteris extremum & vesicam; ibi occurrit canali deferenti alterius lateris, pone vesicam; & simul descendunt, usque ad collum vesicae. Cavum vasorum deferentium cylindricum est, & dilatatur, ubi pone vesicam decurrunt; postea, circa extrema sua, demum angustiora fiunt, & inter vicina extrema vesicularum seminalium locantur ita, ut liquor, allatus per vas deferens, sensim se insinuet in vesiculam seminalem ejusdem lateris; nec tamen ille, qui in vesicula seminali continetur, regurgitare possit in vas deferens; quod, flatu in vas deferens unius lateris immisso, probatur. Postea, bini canaliculi, quorum singuli componuntur ex extremis vasis deferentis & vesiculae seminalis ejusdem lateris, se subducunt inter basin prostatarum & canalem urethrae, cujus substantiam oblique penetrant, & terminantur in caruncula, quae caput gallinaginis dicitur.

Quidquid ergo in toto hoc decursu vasis deferentis impedire potest liberum transitum liquidi in testibus secreti, potest esse causa tumoris testium. Vidi hoc in juvene, qui Gonorrhoea laborabat satis miti; cumque potus tenuis, lenis, copiosus, ipsi suaderetur, & vernum tempus adesset, ingentem seri lactis copiam potaverat. Dum quodam die (studiis enim alacriter operam dabat) per bihorium intererat exercitiis Academicis, imprudenter urinam retinuit, quam postea dimittere non potuit, quantumcumque etiam niteretur. Subitus tumor, & dolor, testis dextri sequebatur: Cumque peritus Chirurgus jamjam catheterem introducturus esset, magna vi urina prorupit; & statim dolor tumorque testis evanuit. Non poterat ille tumor contagio Venereo, ad testem delato, aut vesiculis seminalibus infectis, adscribi: nam Gonorrhoea erat mitis, & per bonam curationem adhibitam jam multum emendata; nec materiae fluxus erat suppressus, sed libere prodibat. Unde videtur admodum verosimile, vas deferens a vesica immaniter distenta compressum fuisse; quare etiam, hac causa ablata, totum malum cessavit brevi.

Verum quidem est, & exitum vesiculae seminalis in hoc casu pariter compressum fuisse, sed illae colligendo & servando genitali humori dicatae sunt, & in caste viventibus per plures menses manent plenae absque ulla noxa. Quod autem tumor testium non semper sequatur, videtur inde fieri, quod cavum canalis deferentis firma habeat latera, subcartilaginea quasi, unde, dissecto hoc canali, non collabuntur, sed cavum circulare manet.

Duplicem tumentis testis causam recenset *Celeberrimus Astruc* (a); suppressum nempe, vel cohibitum, Gonorrhoeae fluxum; virusque Venereum, quacumque de causa, ad ipsam testis substantiam delatum. Prior causa a Gonorrhoea semper dependet, & illam saepe comitatur: solet haec calorem ac dolorem majorem excitare, & velocius tunc tumor increscit; verum etiam citius feliciusque curatur, & plerumque sine ulla duritie superstite; si nempe fluxus suppressus cito redierit, antequam major noxa in teste orta sit. Si resolvi non possit talis tumor, in suppurationem saepe abit, &, rupto abscessu, in fistulosum ulcus degenerat, difficulter curabile. Altera causa erat, si virus Venereum in ipsam testis substantiam penetraverit, absque comitante, vel immediate praegressa, Gonorrhoea; testis a tali causa tumens minus calet & dolet; sic ut Chronicum magis fiat malum; sed difficilius curabile, & plerumque duritiem in teste relinquens, quae quandoque in scirrhum degenerat; quem dein & Hydrocele, & alia adhuc pejora mala, sequuntur.

Negari

(a) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. IV. pag. 192.

Negari non poteſt, in Lue inveterata praecipue, virus Venereum, per totum corpus diſperſum, ad teſtes deponi poſſe: nec improbabile videtur, poſt frequentes imprimis Gonorrhoeas toleratas, miaſma illud morboſum teſtibus communicari poſſe, cum locis affectis ſatis ſint vicini. Interim in illis caſibus, quos curandos habui, ſemper aderat Gonorrhoea; &, binis vicibus, tumorem teſtis mox inſequebatur acris, & copioſo fluxu inſignis, Gonorrhoea, cum imminutione tumoris in teſte ſubita ac notabili. E contra, Gonorrhoeae fluxus ſi ſubito ceſſaret, vel inſigniter minueretur, obſervavi, metuendum eſſe teſtis tumorem; omnium maxime, ſi ſigna docerent, ſedem mali circa proſtatas haerere; quod ſemper ſuſpicandum credo, ubi, ultimo nixu in reddenda urina, per penem exprimitur copia materiae Gonorrhaicae. Habui talem aegrum curandum, qui recenti quidem, ſed virulenta admodum, laborabat Gonorrhoea; cui & corpora cavernoſa penis intumeſcere ceperant: Poſt novem dies, adhibitis animoſe optimis remediis, emendata plurimum fuerunt omnia mala, fluxus antea virideſcens in album colorem mutabatur, ſtranguria moleſtiſſima plurimum emendata, penis tumor ſubſederat plurimum. Pertaeſus ſeverae diaetae, cum omnia in vado eſſe crederet, abiit inſalutato hoſpite, ut libere genio indulgere poſſet. Poſt quinque dies rediit; ſuppreſſus erat omnis fluxus; ſed teſtis dexter intumuerat, ſummo cum dolore: Suo damno prudentior, morigerum ſe fore, per omnes Deos jurabat: ſequenti die incepit redire fluxus; qui in dies augebatur; minuebatur dolor & tumor teſtis, & menſis ſpatio integre curatus fuit.

Ab adſtringentium remediorum uſu, imprimis, ſi in penem talia remedia injicerentur, teſtes intumuiſſe, vidi aliquoties: omnium frequentiſſime, ab imprudenti uſu *Balſami Copaybae*, *Terebinthinae*, *ejuſque olei ſtillatitii*, *balſami ſulphuris &c.*

Homo triginta duorum annorum, ſiccae & calidae temperiei, ex vicina urbe ad me advolavit, oſtendens teſtem dextrum, tumentem, & acriter dolentem. Faſſus eſt, quod ante quinque ſeptimanas virulenta Gonorrhoea, una cum ulcere Venereo penis, laboraverat: ex conſilio barbitonſoris ſumſerat copiam *balſami ſulphuris terebinthinati*; quod, uti notum eſt, ex ſulphuris floribus & oleo terebinthinae aethereo componitur; ſimul aderat fervidiſſimus aëris calor. Cum ſe, ceſſante fere fluxu, ſanatum crederet, rediit ad antiquos mores, &, coitu dum utebatur, jam imminente ſeminis ejaculatione, ſenſit ſubito dolorem acerrimum, qui verſus teſtem dextrum vergebat; paulo poſt ſanguinolentam minxit urinam, & teſtis dexter dolens intumuit; quae ma ſequenti die adhuc augebantur: poſt biduum Gonorrhoea rediit, licet parca tantum copia, & teſtis incepit detumeſcere: ſed ſequenti die dolor tumorque teſtis augebantur denuo: urina dabat copioſum ſedimentum; teſtis tumentis durities minuebatur; & pergebat Gonorrhoea fluere, aucta ſenſim copia: dolor adeo lenis jam erat, ut lenem teſtis frictionem, quam propriis digitis tentabat aeger, abſque moleſtia ferre poſſet. Fluxus Gonorrhoeae erat albus, cum levi tantum ſtranguria. Decima ſexta die, poſt inceptum teſtis dextri tumorem, in inguine ſiniſtro bubo tangebatur; qui tamen brevi poſt diſparuit integre; &, adhibitis bonis remediis, de quibus poſtea ad §. 1462. dicetur, integre convaluit.

Ex his apparet, teſtis tuniorem ſaepius naſci a ſuppreſſa Gonorrhoea; praecipue, ſi circa proſtatas malum ſedem fixerit; ſicque, a tumentibus his, & vicinis, liber tranſitus per orificium vaſis deferentis impeditur. Unde, dum redit Gonorrhoea, detumeſcentibus his partibus, tumor & dolor teſtis affecti minuuntur brevi; quod non fieret, ſi cauſa mali in ipſa teſtis ſubſtantia haereret. Confirmatur inde, quod teſtium tumores Venerei tunc imprimis in hiſtoria Luis occurrant, poſtquam Gonorrhoea incepit.

Quam periculoſus uſus ſit *balſami Sulphuris terebinthinati*, & ſimilium, in Gonorrhoeis curandis, patet ex miro illo caſu, quem ad §. 432. Tom. I. recen-

recensui. In hoc homine nulla omnino suspicio aderat Luis praegressae, aut praesentis; nec unquam Gonorrhoeam passus fuerat; levem patiebatur stranguriam; sine ulla causa cognita natam. Olim simile malum cessisse usui balsami sulphuris reminiscebatur; unde denuo illud sumsit, & quidem repetitis vicibus; irrito non tantum, sed & infortunatissimo, cum successu. Ingens enim secuta fuit inflammatio genitalium, in gangraenam terminata; a qua vix evasit; & binis in locis urethrae pars per gangraenam consumta cecidit; unde postea tota vita urinam per hiatum in perinaeo relictum dimisit. Remedia haec, acri stimulo, & diu continuato, in vias urinarias agunt; uti notum est; in misero hoc, post integrum quatriduum ab assumpto hoc sulphuris balsamo, urina spargebat ejus foetorem ingratum, simulque copiam crassi mucosi sedimenti dabat; quod solet fieri ab acrioribus diureticis assumptis; & quandoque contingit post externam applicationem emplastri vesicatorii ex Cantharidibus parati. Simul stranguria molestissima aderat, sequente valido dolore inflammatorio in Perinaeo.

Si in sano, robusto, & optimae temperiei, homine tanta mala fuerint secuta imprudentem talis remedii usum, quanto plus metuendum erit, si per Gonorrhoeam irritatis genitalibus talia propinentur.

§. 1451. UT & carunculae, stranguriae, erosio urethrae, prostatarum, colli vesicae, vasorum seminalium; similia Mulieribus.

Ex illis, quae ad §. 1447. de Gonorrhoea in utroque sexu dicta fuerunt, ratio symptomatum hic recensitorum facile colligi poterit. Stranguria enim a defectu muci urethrae internam superficiem oblinientis, ab ejusdem inflammatione, aut erosione ulcerosa, facile intelligitur. Dictum tunc simul fuit, quandoque, in pessima Gonorrhoeae specie, prostatas, vesicae collum, vasa seminalia, & vicina omnia, exedi. Superest tantum, ut dicatur de Caruncula, molestissimo saepe malo, de cujus indole, & curatione, nondum unanimis est in arte peritorum sententia. Pro carne luxuriante plures habuerunt carunculam; & *Sydenhamus* (b), describens mala, quae Gonorrhoeam sequuntur, vel comitantur, sic habet: *Nonnunqam etiam, erosa atque excoriata urethra jugi puris acrioris fluxu, natura, in carne nova vice jam deperditae justo occupatior, laxam quandam & spongiosam substituit, quae, mole quotidie aucta, & sensim indurata, caruncularum excrescentiis ita meatum urinarium infercit, ut tandem lotio non detur exitus; quae quidem carunculae nihilo minus ex ulceribus sibi adnatis ichorem quemdam evomunt, & tum Medico crucem figunt inter curandum, tum aegro magis ipsa morte timendum malum.* Facile patet, a carne tali luxuriante angustari cavum urethrae, & impediri liberum urinae exitum, imo & veram ischuriam, sive integram suppressionem urinae, sequiposse. Dum nascitur tale malum, nec tamen integre replet urethrae canalem, urina non exit pleno rivo, ut in sanis solet, sed tenui filo, aliquando etiam bifurcato, dum in quodam urethrae loco carunculae tali fungosae occurrit urina, si vesicae se contrahentis, & valido nixu aegri, propulsa. Si pergat augeri malum, urina guttatim prodit, & fere tota ab hoc obstaculo renitente supprimitur. Miseri tunc, aëre copioso inspirato & retento, anxii, vix non desperabundi, conantur urinam exprimere maximo molimine; sicque tristissimum medentibus spectaculum exhibent. Interim omnia haec symptomata demonstrant tantum, impediri liberum urinae exitum ab obstaculo angustante cana-

(b) Epistol. II. responsor. pag. 415.

canalem urethrae; five illud haereat in ipfo cavo, five extra illud; dum tumor v. g. vicinus, urethram premendo, ejus cavum minuit, vel integre delet. A proftatis tumentibus toties urinae difficultas, & tandem totalis fuppreffio, obfervata fuit, licet in urethrae canali nullum inveniretur obftaculum. Sic in milite quinquaginta annorum tumor fentiebatur in Perinaeo, qui, variis licet tentaretur remediis, adeo increvit, ut ovi gallinacei magnitudinem aequaret: urethram ille tumor fic comprimebat, ut, poft dyfuriam, & ftranguriam, lethalis Ifchuria fequeretur. Catheter in veficam deduci non poterat; nec Chirurgus pertundere tumorem, aut alia arte veficam exonerare, tentabat; unde aeger, mille cruciatus paffus, periit. In cadavere patuit, proftatas, in abfceffum converfas magnum, partim pure, partim fanguine, plenum, feciffe hunc tumorem (c).

Ars certe potuiffet fuccurrere huic mifero; verum, fi durus tumor in eadem parte nafcatur, qui nec refolvi, nec fuppurari, poteft, aut manu Chirurgi tolli, tunc vix ulla fpes fupereft. Sic circa virgae radicem fupra fphincterem veficae inventus fuit tumor carnofus, molem minoris ovi gallinacei aequans, durus: dum medius difcindebatur tumor, plenus inveniebatur materia alba gypfea. Proftatae, & Veficulae feminales, admodum induratae erant. Teftatur *Petit* (d), quod ter invenerit, proftatas tumentes fic compreffiffe collum veficae, ut totalis urinae fuppreffio fequeretur. Simul notat, quod in duodecim cadaveribus a fuppreffione urinae mortuorum, quae diffecuerat, nullas carunculas invenerit. Breviter tantum, & quafi per tranfennam, hoc notat; fed admodum verofimile videtur, quod, ante fectionem, carunculas urethrae caufam ifchuriae dediffe fuerit fufpicatus; vel faltem, quod inquirere voluerit; an tam frequenter adfint carunculae, ac quidam ftatuebant.

Cum autem, uti autem ad §. 1447. pluribus dictum fuit, canalis urethrae cingatur corpore cavernofo, fimilis naturae ac funt corpora cavernofa penis, & contagium venereum in has partes penetrare, tumoremque producere aliquando, per obfervata conftet, imprimis in corporibus cavernofis penis, hinc egregii in arte viri cogitare ceperunt, an non & corpus cavernofum urethrae a fimili caufa fic intumefcere poffet, ut canalis cavitas minueretur infigniter, vel & deleretur integre: inde etiam intelligi poffe credebant, quare, poft mortem, urethrae cavum appareret liberum, licet vitae tempore anguftatum, imo penitus deletum, fuiffet. Non enim videbatur illis abfonum, quod tales tumores poft mortem cito fubfiderent. Egregius Chirurgus *Sharp* (e) hanc opinionem, ut meram hypothefim, proponit, & fatetur, fe ab hac opinione non alienum fuiffe, cum certum fit, in quibusdam cafibus, paucis horis poft mortem, urethrae canalem penitus liberum inventum fuiffe, qui vitae tempore impeditus apparuerat. Confirmari haec credit, quod mucofa membrana narium quandoque fic tumeat, ut patula narium foramina integre obturentur. Fatetur tamen, hanc impediti exitus urinae caufam nondum adeo evidenter demonftratam effe, ut haberi poffit pro maxime communi; ut quidam voluerunt.

Cum urethra, ut ante dictum fuit, in parte penis inferiori locetur, talis tumor digitis explorari non difficulter poffe videtur. Celebris *Antonius Benevoli* (f), qui magna cum laude Chirurgiam docuit, & exercuit, in Nofocomio Florentino, quod ad *S. Mariam novam* dicitur, dum de caufa Ifchuriae fcribit, quae frequentius incufari folet, notat, in Hetruria plurimos infignes Medicos ftatuiffe, carunculae, five tuberculo circa collum veficae nato, urinae fuppreffionem effe tribuendam, quae ceffat, fi tale tuberculum refolvi poffit, fin minus, tunc a fuppuratione, & rupti abfcef-

(c) Baader Obfervat. Medic. pag. 136. (d) Academ. des fcienc. l'an 1718. Hift. pag. 40.
(e) Critical Enquiry &c. pag. 165.
(f) Differtazioni &c. Differt. II. pag. 42. & feq.

abſceſſus purulenta evacuatione, libertatem urinae excernendae reſtitui: unde methodum medendi ad hunc ſcopum dirigebant omnes. Fatetur *Benevoli*, quod haec opinio ipſi minus placuerit; cum non adeo difficulter potuerit Catheterem in veſicam introducere, ut retentam urinam educeret; quod ipſi videbatur vix fieri potuiſſe, ſi tale obſtaculum impediret egreſſum urinae ex veſica.

Statuit hinc, in cadaveribus hac iſchuria mortuorum inquirere in cauſam morbi. Affirmatque fide digniſſimus vir, quod omnia cadavera, imprimis in Noſocomio vaſto, cui praeërat, mortuorum ex hoc malo, inciderit; nunquam autem invenerit vel umbram talis tuberculi circa collum veſicae, nec in vicinia. In omnibus autem his cadaveribus conſtanter vidit, internam ſuperficiem veſicae raſam quaſi, & omnino ſpoliatam muco naturali; quo defenditur contra acrimoniam urinae: quandoque etiam invenit in loco illo veſicae, ubi mucus deërat, aliquam excoriationem, majorem minoremve, prout morbus diutius duraverat, vel non: ita ut, poſt diuturnam urinae ſuppreſſionem, membrana interna veſicae plus excoriata, imo quandoque nigricans, inventa fuerit. Simul etiam in plurimis ex his cadaveribus vidit Proſtatam non parum tumidam; nunquam tamen invenit ſuppuratam, aut alio modo inquinatam.

Ex his obſervationibus inclinat egregius ille Vir, hanc iſchuriam non naſci a caruncula, ſed eſſe ſequelam excoriationis internae membranae veſicae, & illam materiam, quae exit per catheterem una cum urina, non eſſe pus, ſed mucum oblinientem internam ſuperficiem veſicae, cui aliquando ſanguis miſceatur, qui ab eroſis veſicae vaſis venire poteſt. Cum autem, in cadaveribus mortuorum a teneſmo, internam ſuperficiem inteſtini recti excoriatam obſervaret, credidit, perpetuum & irritum teneſmum reddendae urinae in iſchuria a ſimili veſicae excoriatione naſci. Unde etiam poſt ani teneſmum toties ſequitur eadem moleſtia in reddenda urina; quae quandoque tanta eſt, cum urina turbida, viſcoſa, & ſanguinolenta, ut in puello ſic affecto Medici calculum in veſica latere ſuſpicarentur (g): exitus tamen morbi contrarium docuit.

Verum quidem eſt, ſic intelligi, quare dyſuria, ſive difficultas urinae, fiat, non autem inde ſequitur, cur a tali excoriatione iſchuria fieret, ſive totalis urinae ſuppreſſio: hanc difficultatem auctor ſenſit, & illam diluere conatur (h) vario modo; ſed non videtur facile, allatis ibi argumentis, ſententiam ſuam probare. Ex caſibus enim practicis, quos allegat, videtur potius concludi poſſe, excoriationem veſicae effectum eſſe iſchuriae praegreſſae, quam cauſam. Dum enim veſica in totali ſuppreſſione urinae diſtenditur immaniter, &, mora, urina fit acrior, mirum non eſt, veſicam inflammari, ſuppurari, excoriari, poſſe, ſecedente interiori membrana. Aliquot tales vidi caſus, plures in hiſtoria Medica habentur, qui modo dicta confirmant. Cum Auctor ipſe affirmet, quod in maxima parte cadaverum talium invenerit proſtatam non leviter tumentem, poſſet veroſimilius huic obſtaculo iſchuria tribui. Ex dictis ſaltem hoc patet, non adeſſe toties carunculam in urethra, quoties creditur. Obſervavit enim *Morgagni* (i), in cadavere aſthmatici, ſigna, quod urethra olim exulcerata fuerat: *Aderant tres quatuorve chordulae, albae, tendineae, in tranſverſum ductae, non valde prominentes, nec uſque ſe ab interna urethrae membrana ſejungentes. Erat intra has chordulas interſtitium; tum, medio ferme inter primam & ultimam loco, urethra ſe tanto ſpatio, quantum duo circiter occupaſſent tranſverſi digiti, coarctabat, ut ibi, dimidio propemodum, quam ſupra, aut infra, eſſet anguſtior.* Cum autem & chordulae in urethrae cavo prominerent eodem loco, ſpecillum non

(g) Ibid. pag. 44. (h) Ibidem pag. 48.
(i) De ſedibus & cauſis Morbor. Tom. II. pag. 197. 198.

poterat transire, nec a glande sursum, nec per urethram discissam, ubi prostata desinit, deorsum: nullius tamen excrescentiae carnosae meminit; quae certe tanti Anatomici oculos non fugisset, si adfuisset.

Haec causa dysuriae, & ischuriae, a sola strictura urethrae pendens, videtur satis frequens esse; imo celebris Chirurgus (*k*) credidit, esse omnium frequentissimam, & obtinere quandoque in parvo loco tantum urethrae, aliquando ad notabilem longitudinem; frequenter in tribus quatuorve locis diversis; & talem constrictionem sufficere producendis omnibus illis malis, quae carnosis excrescentiis urethrae tribui solent.

Contractilitatem nimiam in membranosis corporis partibus quandoque difficiles morbos producere, certum est. *Sharp* (*l*) quater viderat intestinum rectum adeo contractum circa anum, ut in uno ex his aegris cavum intestini non excederet diametrum calami scriptorii; cicatrices vulnerum & ulcerum sanatorum relinquunt saepe talem constrictionem per aliquot septimanas, & menses; hinc mirum non videtur, tales urethrae stricturas frequenter occurrere post Gonorrhoeas, praecipue saepius repetitas. Hoc autem mirum videtur, quod quandoque multis annis post sanatam Gonorrhoeam recurrat tale malum. Incipiunt cum molestia urinam reddere; quae sensim augetur; urina tenui filo exit; quandoque & bifurcato rivulo prodit; nisi bona medela adhibeatur cito, sequitur totalis urinae suppressio; omnium maxime, si compotationibus & pergraecationibus indulserint impensius. Notum est, quantopere omnia turgeant in corpore, dum venae hesterno inflantur Iaccho: forte leve in urethra impedimentum, quod absque noxa ferri potuisset, canalem obturat, dum, vicinis vasis subito turgentibus, irritatur contractilitas urethrae, sicque angustatur canalis amplitudo. Notandum, quod in tali casu minuantur molestiae, si crassiori candelula, aut stylo plumbeo, dilatetur urethra contracta; dolor enim ac stranguria leniuntur, & urinam longe diutius continere possunt aegri. Mirabatur *Sharp* (*m*), quod extensio canalis contracti minueret dolorem: Verum observaverat in aliis contractionis speciebus idem contingere. A ganglio, sub ligamento carpi locato, contrahebantur digiti (ut solet fieri), adeo, ut illorum apices palmae manus apprimerentur, cum magno dolore, qui minuebatur eadem proportione, qua extendebantur digiti, & idonea ligatura in hoc situ retinebantur. Gradatim talem extensionem fieri debere, non simul & semel, facile intelligitur; unde etiam in dilatatione urethrae successive crassiores styli adhibentur. Postquam digiti penitus in rectum extensi fuerant, cessabat dolor; qui redibat, simulac sibi relicti sponte iterum contrahi inciperent.

Cum autem subito adeo levamen sentiant tales aegri ab urethrae dilatatione, ita ut credi non possit, suppurationem tam brevi tempore in urethra excitari potuisse, per quam latens obstaculum in canali potuisset consumi, vel insigniter minui, & simul, educta candelula, aut stylo distendente, redeat statim stranguria, patet, levamen illud tribuendum esse sustentationi fibrarum, quae in validam contractionem nituntur.

Ex his, aliisque pluribus similibus, observatis, quidam crediderunt, carunculas nunquam adesse in canali urethrae, cum tot aliae causae cognitae sint, quae possint omnia illa mala producere, quae his carunculis tribui solent. Legi merentur illa, quae collegit celebris in his morbis curandis *Daran* (*n*). Credidit quidem *Sharp* (*o*), raro

(*k*) Sharp Critical Enquiry &c. pag. 143. &c. (*l*) Ibidem pag. 144.
(*m*) Sharp Critical Enquiry &c. pag. 145.
(*n*) Observat. Chirurg. sur les maladies de l' urethre. Discours Prelim. pag. 36. &c.
(*o*) Critical Inquiry &c. pag. 160. 161.

raro contingere, folas carunculas adesse in ischuria Venerea, sed plerumque comites habere stricturam urethrae, cicatrices callosas, protuberantias corporis spongiosi urethrae (quae certe ad excrescentias carnosas pertinent), tamen fatetur, quod & carunculas viderit in urethra, sed tam parvae molis, ut aciculae caput non superarent; unde videbantur vix obturare posse canalem urethrae, nisi & aliae causae simul accesserint: credit etiam, minutae adeo molis carunculas neglectas fuisse ab illis, qui in cadaveribus rimabantur ischuriae causas, cum longe majoris molis excrescentias carnosas exspectarent se inventuros, & ideo caruncularum existentiam negavisse: verosimile quoque videtur, quod fungosa illa corpora, post mortem collapsa, multum minuantur mole. Observatum fuit, uti antea ad §. 1423. dictum fuit, ubi de signis Calculi vesicae agebatur, vesicae internam superficiem obsideri quandoque carnosis excrescentiis diversae molis; cumque urethra, continuatione quasi substantiae, a collo vesicae produci videatur, mirum non videtur, si in canali urethrae similia contingerent. Observavit autem *Sharp*, excrescentias tales, etiam parvas, multum molestiae produxisse in urethra virginis, occupantes orificium meatus urinarii, & per plures menses acerbissimo dolore excruciantes; qui non cessavit, prius quam omnes exstirpatae essent. Addit, quod aliquot urethras dissecuerit, in quibus manifeste carunculae deprehendebantur: sed simul alia impedimenta invenit in quibusdam: in uno invenit filamentum transversim positum in canali urethrae, prope veru montanum, quod impediverat omnino transitum catheteris in vesicam; unde lethalis reddebatur ischuria. In alio vidit plura talia filamenta, uno suo extremo accreta urethrae membranae, dum alterum libere fluctuabat: unicum tamen ex his, novem lineas longum, utroque suo extremo adhaerens urethrae; decursus ejus erat paralelus ad axim canalis. In tertio, praeter contractionem urethrae, occurebat parva excrescentia, quae referebat unam ex valvulis tricuspidalibus cordis.

In viventibus carunculae illae oculis videri nequeunt, nisi prope orificium urethrae haeserint. Contigit mihi bis videre talem carunculam. Juvenis viginti duorum annorum laboraverat Gonorrhoea, a qua jam curatus fuerat, ita ut nulla amplius morbi vestigia superessent. Post aliquot septimanas consilium petiit, ostendens mihi excrescentiam fungosam, parvam, ad lineae circiter distantiam ab orificio urethrae, quod leniter dilatans, vidi adhaerere membranae internae urethrae, & ex illa quasi enasci: erat autem concolor parti, cui adhaerebat. Tetigi lapide infernali carunculam, suspensa manu, quae ilico sine ulla doloris molestia subsedit, nigricans tota; postea, escharula hac decidua, cum nondum integre deleta esset, secunda vice tetigi infernali lapide, sicque totam abstuli: Verum, ut caverem, ne tacta caustico hoc caruncula oppositum urethrae latus statim tangeret, per aliquot minuta orificium urethrae dilatatum retinui, & partem, caustico tactam, fovi spongiola madida aqua tepida, in qua dilueram paucas guttulas olei tartari per deliquium. Notum est, lapidem infernalem in instanti fungosam carnem destruere; hinc levis, & momentaneus, attactus sufficit: oleum vero tartari per deliquium, aqua multa dilutum, adeo mite redditur, ut nullo modo irritare valeat, dum simul concentratissimum nitri acidum (quod argento purissimo unitum constituit lapidem infernalem) ad se rapit; quo facto, solum argentum manet, a quo nihil metuendum est.

Post aliquot menses idem ille juvenis denuo Gonorrhoeam ex impuro concubitu contraxit; qua feliciter sanata, nova caruncula in eodem loco enata fuit, & eadem methodo curata: territus ille, postea caste vixit, & ab omni malo mansit immunis.

Quandoque contingit, canalem urethrae, praecipue circa ejus orificium, obsideri verrucis Venereis; quae a carunculis distinguuntur, quod duriores sint, & magis callosae: an profundius tales verrucae in urethra haereant, non liquet; certe, si adessent, simile possent urinae impedimentum facere, ac carunculae, & forte majus, cum quandoque in glande, & interna praeputii parte, natae tales verrucae in ma-

magnam satis molem excrescant. Alia occasione ad §. 1372. Tom. IV. pag. 737. notavi, in juvene, Gonorrhoea virulenta laborante, post validum purgans mercuriale, quod ex *Turbith minerali*, *Scammoneo*, *Resina Jalappae*, constabat, non tantum Gonorrhoeam fuisse emendatam, sed & plurimas verrucas venereas, urethrae orificium obsidentes, incepisse corrugari, ac flaccescere, & post paucos dies cecidisse. In tali casu, multum boni sperarem, fateor, a simili remedio dato. Credo, me vidisse post ejus usum excretas flaccidas pelliculas cum urina, quae referebant verrucas Venereas corrugatas, dum brevi decident; cum tamen semel tantum hoc observaverim, pro certo nollem adfirmare.

Constat quidem ex dictis, dysuriam & ischuriam, post Gonorrhoeam, non semper oriri ab excrescentiis carnosis, sed & plures alias causas eadem mala producere posse: verum videmus, olim plures Medicos ac Chirurgos de carunculis solis fere cogitasse, & ad has delendas omnem curationis methodum direxisse. Cum autem carnem fungosam in vulneribus & ulceribus externis exsiccantibus reprimi non infeliciter nossent, imo & erodentibus cum prudentia applicatis consumi posse, hinc & cogitaverunt de similibus ad carunculas urethrae applicandis, neque semper satis solliciti fuerunt, ut integras & sanas partes munirent contra erodentium actionem. Sic *Paraeus* (p) suadet, ut cylinder plumbeus urethrae immittatur, cujus extremum ad digiti latitudinem scabrum sit, & asperum, instar limae rotundae; hunc protrudi vult ultra carunculam, & dein agitari, ut sic abradantur, & destruantur, illae excrescentiae carnosae. Satis ruditer hoc faciendum voluit; ut nempe sequatur notabilis haemorrhagia; quam laudat ad deplenda vasa infarcta. Describit & instrumentum scindens, quod tuto deduci posset per urethram ad carunculam usque; tuncque jubet, penem debere premi contra hunc apicem scindentem, ut sic tollatur caruncula. Dedit quoque methodum, acres, imo & rodentes, pulveres deducendi ad carunculam, ex *sabina*, *antimonio &c.*: imo & *viride aeris*, *auripigmentum*, *vitriolum Romanum*, adhibenda suasit, neque cautelam adhibuit, ut sola haec caro fungosa tangeretur ab his erodentibus, & reliqua superficies urethrae immunis maneret.

Postea alii crudelem hanc methodum imitati sunt. Sic legitur (q), quod *Solingius*, consultus ab homine, cujus urethra fere tota malignis callosisque excrescentiis impleta erat, *immiserit in illam specillum incurvatum argenteum, undique crenis sive incisuris tusum, cujus ope, quamvis non sine ingenti dolore, tantum ibidem effecit spatium, ut illico urinam quodammodo reddiderit miser*. Tentavit postea, remediis has callositates consumere; sed incassum. Unde totam urethrae longitudinem, excepta glande, incidit, corrodente remedio totam callosam substantiam consumsit, dein urethram parvis acubus argenteis consuit, uti in cura labii leporini fieri solet: immittebat autem simul tenuem flexilem catheterem curationis tempore, ut liber urinae exitus conciliaretur. Tantos cruciatus passus homo ille impudenter jactabat postea, se, propter nodosas in pene cicatrices, Italis meretricibus gratiorem fuisse, quam antea.

Nemo facile imitabitur hanc curam, quae totius urethrae dissectionem requirit; & minus adhuc illam, quae erodentibus, per urethram integram ad locum obstaculi usque demissis, tentatur. Nunquam tutus esse poterit rodentium usus, nisi oculi manus dirigere possint. Dum similia tentantur ab impudentissimis agyrtis, quorum audacia stupidissimam ignorantiam aequat, quanta sunt metuenda mala! Miserrime tales

(p) Oeuvres d' Ambroise Parè Livre XIX. Chap. XXVII. pag. 458.
(q) Stalpart. van der Wiel observat. rar. part. 2. observat. 40. pag. 410.

tales aegros sic periisse, vidit insignis Chirurgus (*r*), qui floruit circa finem elapsi saeculi; imo & quandoque periisse viginti quatuor horarum spatio, postquam candelula, rodenti remedio obducta, in urethram dimissa fuerat. Sed, cum ille auctor crederet, nunquam in urethrae cavo carunculas inveniri, unicam spem talis ischuriae sanandae posuit in dilatatione successiva urethrae, per candelulas, sensim crassiores, immissas, & diu gestatas, dum simul his malis obnoxii sobriam vitam degerent: observatur enim frequenter, haec mala recrudescere, dum comessationibus, & pergraecationibus, indulgent incauti.

Prudentiores Chirurgi, licet de consumenda excrescentia carnea in urethra cogitarent, mitioribus remediis, & majori cautela adhibitis, rem aggressi sunt. Candela cerea crassiori explorabant urethram, donec tangeretur obstaculum, quod liberum transitum per urethram impediebat; mensurabant longitudinem, quae urethram ingrediebatur; sicque exacte determinabant locum, ubi haerebat malum. Si plura talia aderant obstacula, sic poterat distingui, an, primo sublato, jam profundius in urethram demergi posset candelula.

Cum autem cera, ex qua candelulae illae parantur, antequam calore corporis mollescat, satis quandoque fragilis sit, & urethra, per penis partem inferiorem decurrens, aëri exponatur ambienti, contigit aliquando, ceram frangi, integro manente ellychnio; unde in hoc loco angulum faciebat candelula, & vix sine laesione educi poterat: ob hanc causam tela vetustissima, & tenuissima, obvolvi candelam curaverunt Chirurgi jam saeculo decimo sexto (*s*). Hodie, uti notum est, vix candelis cereis utuntur, sed turundas, ex linteo convoluto, & sparadrapi in modum Emplastica medicata materia imbuto, adhibent; quae frangi nequeunt, sed semper integrae educi possunt.

Extremum talis candelae inungebant ejusmodi remedio, a cujus applicatione sperabant, leni erosione, vel & suppuratione, consumi posse obstaculum, quod liberum urinae transitum impediebat; dum simul conabantur hoc efficere, ut remedium tale exedens non irritaret reliquam urethrae superficiem internam. Alii tubum argenteum cavum per urethram protrudebant ad obstaculum usque; & dein per hunc tubum deducebant candelulam minorem, vel turundam, in apice erodente remedio imbutam. Tale unguentum describitur (*t*), quod acria erodentia non habet; sed potius exsiccantia; *Cerussam*, *Tutiam*, *Lithargyrium*, *Antimonii pollinem &c.*; addito etiam *opio*, ut sensibilitas loci affecti minueretur. Haec, & his similia, sufficere possent, si luxurians caro, fungosa dicta, tale obstaculum constitueret tantum. Sic pergebatur *per* 15, 18, *aut* 20, *dies*, *juxta mali magnitudinem*, *& prout carnositas videbatur aperiri*, *ac in pus resolvi*. Nunquam enim tutius poterit obtineri talis curatio, quam per blandam suppurationem. *Cum autem videbis*, *urinam libere & facile reddi*, *pauco pure turbatam*, *tunc oportebit*, *primum unguentum griseum* (quod nempe Cerussam, Tutiam &c., continet) *a candela tollere*; *sed illines candelam totam secundo unguento* (quod ex unguento rosato Galeni, albo Rhasis camphorato, & pomato sine speciebus, paratur), *continuando octo aut decem dies*, *quousque pus non amplius effluat cum candela*, *nec ullus dolor inter mejendum percipiatur*, *quo tempore abstinendum erit a remediis* (*u*).

Facile patet, vastum hic relictum fuisse campum versatis in arte Viris, ut diversa tentarent ad curandam hanc molestissimam ischuriam, quae toties repetitas Gonor-

(r) Saviard noveau Recueli d' observat. Chirurg. nº. 74. pag 325. &c.
(s) Astruc de Morbis Venet. Tom. II. pag. 817. (t) Ibidem.
(x) Astruc de Morbis Vener. Tom. II. pag. 817.

norrhoeas sequitur, & frequenter redit in multis, qui se integre ab hoc malo curatos, & liberos, credebant.

Prudentiores nihil magis in votis habebant, quam invenire methodum, & remedia applicanda, quibus possent deleri haec urethrae obstacula, absque laesione notabili ipsius canalis, & pessimis symptomatibus, quae imprudentes conatus toties secuta fuerant; saepe non sine vitae periculo. Efficax requirebatur medela; sed tuta simul: absque omni dolore, & molestia, curam obtineri posse, vix sperabant; debebat tamen evitari, ne tanta haec essent, ut periculosa sequeretur inflammatio. Cum autem toties suspicio adsit, in his malis latere Luis contagium, mirum non est, argentum vivum, & varia ejus praeparata, adhibita fuisse, ut illud deleretur non tantum internis remediis, sed & topica applicatione similium ad ipsum locum affectum in urethra. *Alexander Trajanus Petronius*, qui ante bina saecula de Lue Venerea scripsit (*w*), laudavit praecipitatum rubrum ad carunculas urethrae consumendas; sed simul monuit, vulgare illud officinarum, quod ex argento vivo & aqua forti simul ad siccitatem decoctis paratur, sine periculo vix adhiberi posse, cum concentratum nitri acidum in se contineat, hinc valide rodat. Unde commendat praecipitatum, quod, absque ullis acribus additis, ex argento vivo, cum auro vel argento mistis diu digesto, paratur. Dein addit: *At si verum est, (ut a quibusdam accipio), ex solo ipso argento vivo, absque ulla alia mixtura, confici posse, id profecto & omnibus anteponi debet, & minime omnium dolore afficiet. Neque nos deterreat, quod iidem dicant, id egere longissimo temporis spatio, ut puta decem pluriumque mensium, & summa tum cura tum diligentia; hoc enim, quominus paretur, impedire quidem potest; sed, ubi paratum est, magis quam alia prosit, non potest.* Interim & laboriosa haec praeparata mercurialia, licet minus acria sint illis, quae per additos spiritus acidos acres conficiuntur, tamen non carent omni acrimonia; uti alia occasione ad §. 135. n°. 4. monui.

Plerumque illi, qui se jactabant felicissimos esse in curandis his malis, celaverunt arcana sua. Sic *Trincavellii*, & *Alexandri Massariae*, testimoniis celebratur *Petrus* quidam, natione Gallus, qui Venetiis tanquam peritissimus in exstirpandis carunculis his inclaruit, & post illum ejus filius: Candelulas immittebat urethrae, quarum apices obliniebat medicamento quodam erodente; postea consolidante, & ad cicatricem deducente, remedio utebatur. Arcanum hoc Parmensis Dux obtinuit; qui illud Avo *Francisci Roncalli* Medici Brixiensis communicavit: constabat una parte *unguenti Cerussae Camphorati*, & binis partibus *unguenti de tutia Vigonis*, quibus simul mistis addebatur *praecipitati rubri* subtilissime triti talis copia, quae sufficiebat ad massam rubro colore tingendam (*x*). Certe prudentius fuisset, limitare accurato pondere quantitatem praecipitati rubri, quam colore massae, cujus intensitas variare admodum potest.

Henricus IV, Franciae & Navarrae Rex, per octo annos stranguria, & dysuria, laborasse legitur (*y*), quae antiquioris Gonorrhoeae pedissequa erat; & simili methodo intra quinque hebdomadas sanatus fuisse dicitur. Pulverem, cujus praeparatio secreta mansit, butyro recenti mistum, ope cannulae, super urethrae carunculam levi & suspensa manu deponebat vesperi *Loyseau*, qui Medici & Chirurgi Regii munere fungebatur; sequenti mane blandis remediis eluebat urethram: sic perrexit, donec consumta foret caruncula, & postea cicatricem facientibus remediis utebatur, &c. Li-

(*w*) Aphrodisiac. pag. 1354. 1355.
(*x*) Astruc de Morbis Venereis Tom. II. Lib. VI. pag. 761.
(*y*) Ibidem Lib. VII. pag. 897.

&c. Licet autem Medicus ille natu grandis, & emeritus, foret, orbatusque filio, quem suorum arcanorum haeredem destinaverat, tamen in occulto reliquit remedia, quibus utebatur. *Usque adeo magnam vim consuetudo obtinet in plerisque, ut ea, quibus assuevisse olim fructuosum fuit, pergant agere, etiam dum sibi nullus inde fructus futurus est* (z).

Alii adhibuerunt alia remedia ad carunculas urethrae sanandas; plerumque admiscebant mercurium vivum, vel crudum, vel leniora praeparata mercurialia, praecipitatum album, mercurium dulcem, &c. Omnes laudaverunt sua remedia, & felicissimos inde effectus se vidisse testati sunt. Plerique sollicite texerunt arcana sua, ne revelata vilescerent forte, & lucrum, quod inde sperabant, minueretur. Singula haec anxie rimari, nimis longum foret, nec forte taediosum laborem compensaret utilitas. Sufficiet, speciminis instar, quaedam dicere de Candelulis, quibus usus fuit *Jacobus Daran*, qui in exercitu & nosocomiis Caesareis olim stipendia meruit; postea, Chirurgi Regis Galliae honorificum munus adeptus, caruncularum urethrae curationi operam praecipue impendit, & tractatum edidit (*a*) de nova methodo curandi haec mala. Attente legi hunc tractatum, & inde collegi sequentia.

Turundae, sive candelulae sic dictae, ex basi latiori in apicem desinunt, flexiles sunt, vel saltem calore ipsius urethrae sic mollescunt, ut debitam flexilitatem acquirant, & commode ab aegris gestari possint.

Effectus est, suppurationem excitare in urethra, &., per hanc, fundere, ac consumere, carnes fungosas, excrescentias, verrucas; sed absque erosione: simul, sub harum usu, prodit fluxus materiae Gonorrhaicae, flavae, viridescentis; sicque Gonorrhoeam, quem suppressam statuit dedisse originem his malis, redintegrat, & quasi recentem reddit: hoc imprimis inde probat, quod aegri in illo curationis stadio, si coëant cum foemina, illam inficiant.

Turundae istae dicuntur habere mirabilem hunc effectum, ut non agant in partes sanas urethrae, sed tantum in illa ejus loca, in quibus haerent obstacula, urethrae cavum minuentia, quae sic, suppuratione producta, consumunt. Unde etiam, in urethram sani hominis introductae, nihil faciunt, cum careant vi rodente: imo & in aegris nullum dolorem excitant, licet adeo prompta sit illarum actio, ut, tribus vel quatuor horis post harum applicationem, pus jam incipiat prodire.

Praeterea, eodem remedio scirrhosas indurationes solvi posse, testatur: hoc non semper succedere tamen, inde patet, quod scirrhosam duritiem, bulbum urethrae occupantem, se non potuisse curare, fateatur auctor.

Nulla vivendi norma praescribitur curae tempore; pauca, vel nulla, remedia interno usu adhibentur; sed tota curatio a topico hoc remedio exspectatur, modo locum affectum tangere possit. Ubi tamen curatio ultra solitum tempus protrahitur, tunc specifico, ad virus Venereum delendum, remedio opus esse, fatetur auctor.

Curatio per has candelulas triginta dierum spatio absolvitur; quandoque prothraitur per duos tresves menses, imo & diutius in casibus difficilioribus.

Adhibebantur in hac curatione candelulae variae efficaciae, pro diversitate mali, quod per has tollendum erat. Quamvis autem nullum dolorem excitari ab hoc remedio asserat, fatetur tamen auctor, quod quandoque immiserit in urethram candelulas anodynas, quae dolorem lenirent a prioribus productum. Aliquando contingit, ut, in initio curae, candelula profunde in urethram demitti nequeat, dum occurrit obstaculo in urethae principio haerenti; quo per remedii hujus efficaciam ablato, profundius demergitur, donec novo obstaculo occurrat; quod simili methodo remove-

(z) Ibidem pag. 898. (a) Observat. Chirurg. sur les maladies de l'urethre &c.

tur, donec tota urethrae longitudo penitus libera fit, & nihil purulenti prodeat amplius, aut candelulae poft fatis longam in urethra moram adhaerere obfervetur. Sic enim certitudo integrae curationis haberi poterit, abfque recidivae metu. Cum autem ftatuat auctor, vim remedii agere tantum in locum, ubi haeret obftaculum impediens urinae exitum, non in reliquam fuperficiem fanam urethrae, hinc putat, fe diftinguere poffe, in educta candelula, longitudinem & latitudinem loci affecti; ex pure fcilicet adhaerente candelulae, in illo loco, qui obftaculo morbofo contiguus fuerat. Alii & celebres quidem in viri fuerunt potius in hac opinione, per applicatam candelulam fic irritari fenfilem fuperficiem internam urethrae, ut augeatur copia muci naturalis, quo cavum urethrae in fanis oblinitur; adeoque craffum illud, quod candelis, diutius in urethra relictis, adhaeret, non effe habendum pro pure, fed pro muco naturali copiofius fecreto. Hanc difficultatem folvit *Daran* fequenti argumento: affirmat nempe, candelulam, introductam in utrethram fani hominis, qui nunquam Gonorrhoea laboravit, & ibi per quatuor horas relictam, dum educitur, prodire omnino puram: fi dein eadem haec candelula immittatur in urethram hominis, qui Gonorrhoea laborat, intra quatuor horas fi educatur, & adhuc citius, craffam materiam in fuperficie habebit, quod & contingere debuiffet aeque in homine fano, fi illud craffum, candelulae adhaerens, foret mucus naturalis, per irritationem candelulae in urethra haerentis, majori copia fecretus. Praeterea notat, totum candelulae ambitum tunc debere tegi hoc muco, non vero folam illius partem, quae contigua fuit loco male affecto, quod conftanter fieri, audacter affirmat.

Egregius in Arte Chirurgica *Samuel Sharp* (*b*) folito fuo candore fatetur, haec argumenta *Daran* magni effe ponderis; fufpicatur tamen, haec experimenta non fatis frequenter repetita fuiffe in hominibus fanis, qui nunquam Gonorrhoea laboraverant; quod probari videtur ex ipfis verbis *Daran* (*c*), qui dicit, fe hanc veritatem probaffe experimento, quod fe repetiturum promittit toties, quoties defideratur: addit poftea, fibi videri parum utile illud experimentum; cum afferti veritas fatis pateat ex eo, quod materia purulenta tantum adhaereat candelulae in illo loco, qui obftaculum in urethra tetigit.

Ut hoc dubium elucidaret ulterius *Sharp* (*d*), perfuafit adolefcentibus, variae aetatis, a duodecimo ad vigefimum annum ufque, ut paterentur fibi in urethram introduci candelulam; quae, dum poftea educebatur, femper aliquam copiam materiae habebat adhaerentem, majori quantitate in quibusdam, minori in aliis. Certus autem erat *Sharp*, nullum ex illis, in quibus hoc experimentum tentabatur, unquam laboraffe Gonorrhoea. Vario tempore has candelulas in urethra reliquit, fex nempe, quinque, quatuor, vel & tribus, horis. Non defcribit quidem auctor, ex quibus remediis fuerint compofitae candelulae, quibus utebatur; fimpliciter enim vocat *candelulas mercuriales*. Verum concipere non poterat, tam brevi temporis fpatio ab his in urethra fana pus produci potuiffe; unde concludebat, materiam candelulis adhaerentem non fuiffe pus ulcerofum, fed mucum naturalem, per candelulae irritationem copiofius fecretum. Cum autem opponi poffet, candelulas *Daran* effe longe majoris efficaciae, nec producere novum pus intra paucas horas, fed latens in ulcere tecto pus educere, dein locum ulcerofum depurare, & fanare depuratum, poftquam omne miafma Venereum per hanc fuppurationem, fluxumque excitatum, ablutum penitus fuerit; ut hanc difficultatem elucidaret *Sharp*, candelulam, quam certus

(b) Critical Inquiry into the perfent ftate of furgery pag. 134. & feq.
(c) Obfervat. Chirurg. fur les malad. de l' urethre &c. Difcours Prelimin. pag. 35. 36.
(d) In loco modo citato pag. 140.

tus erat methodo *Daran* compositam fuisse, & quam fortuito acquisiverat, urethrae sanae immisit; omnino similis sequebatur effectus, ac in prioribus experimentis, dum propriis suis utebatur candelulis.

Cum autem *Daran* per totam Europam fere dispergeret emissarios, qui in majoribus urbibus candelulas ejus distribuerent, non difficile erat, illas comparare. Unde merito concludi potest, non demonstrari ulceris praesentiam in urethra, si, post applicationem candelulae, aliquid effluat ex urethra; cum & in sanissimis idem contingat.

Magnum certe beneficium praestitit generi humano optimus *Sharp*, haec experimenta tentando in sanis, & ab omni suspicione Venerei contagii liberis. Notum nimis est, plurimos, qui in juventute Veneri indulserunt, perpetuo metu cruciari, ne forte insciis lateat alicubi in corpore contagii Venerei fomes, qui post seros annos in nervum erumpere possit. Fovent hunc metum lucripetae homines, & facile persuadent miseris, ut vel ipsam salivationem subeant, licet ne minimum quidem Luis vestigium adsit, tantum ut a perpetuo illo metu liberentur. Postquam rumor increbuerat, his candelulis non tantum sanari certo pessimas Gonorrhoeae sequelas, sed applicatione candelulae intra paucas horas detegi posse, an lateat in membro virili adhuc Virulentus fomes, qui postea recrudescere possit, non pauci fuerunt, qui has candelulas adhibuerunt, ut ab omni metu forent liberi. Absolute enim affirmabat *Daran* (e), candelulam suam immissam urethrae hominis sani, & relictam debito temporis spatio, dum postea educitur, omnino puram esse, ita ut nequidem acutissimo oculo vel minimum peregrinae materiae, candelulae adhaerentis, distingui possit. *Sans que l' oeil le plus fin puisse s' appercevoir, qu' aucune liqueur etrangere s'y soit attachèe.* Quanto terrore percelletur homo, qui, olim Gonorrhoeam passus, hoc experimentum tentabit in se ipso, dum in candelulae eductae superficie mucosam striam inveniet? certo se infectum credet; praecipue, si non in toto candelulae ambitu, sed in uno aliove tantum loco, talem mucosam materiam adhaerentem invenerit.

At, si considerentur illa, quae ante ad §. 1447. de urethrae fabrica dicta sunt, patebit facile, hoc contingere posse; cum in cavum urethrae hient orificia quaedam ductuum excretoriorum majora, quae post Gonorrhoeam dilatata, quandoque & erosa, majorem muci copiam illinunt candelulae immissae, in illo loco, quem tangunt. De hac re adhuc quaedam dicentur ad §. 1459, ubi de Gonorrhoeae curatione agetur.

Nunquam credidi, *Daran* egisse mala fide; sed videtur nimis praecociter conclusisse, omne, quod exit de pene, post candelulas applicatas, esse materiam Virulentam, in qua contagium Venereum certo haereat. Unde monet, dum, post applicationem candelarum, fluxus redit, ut abstineant ab uxoribus, ne illae inficiantur. Notum est, post Gonorrhoeam, bona etiam methodo curatam, ablatis omnibus molestis symptomatibus, superesse hoc incommodum, ut, mane imprimis, post bonum somnum, aliquid ex pene effluat sponte, vel leni pressione exeat, sub forma muci subpellucidi. Hoc diu quandoque durat, &, post excessus in cibo, ac potu, imprimis augetur, semperque metum incutit aegris, ne lateat aliquid virulenti. Observavit *Sharp* (f), maritos sic affectos cohabitasse cum uxoribus, nec illas infecisse: imo affirmat, se vidisse tales casus, ubi ingens copia hujus fluxus aderat, absque ulla infectione sequente. Notandum etiam videtur, quod *Suppurationis* vocabulo usus fuerit, dum designat mucosum illum fluxum, post Gonorrhoeam sequentem,

K 2 quem

(e) In loco modo citato ad literam C.
(f) Critical Enquiry &c. pag. 142. 143.

quem praecedenti pagina *Gleet* dixerat. Sed & paulo ante (*g*) monuerat, quod Suppurationis nomine uteretur, ad designandum fluxum, quem candelula, in urethra haerens, excitaverat.

Sed *Daran* fuit in hac sententia, virus Venereum latere in ulcere urethrae; in corpore cavernoso urethrae ipso; qui locus ulcerosus, in fungosam substantiam prominens, applicatione candelularum consumeretur, sicque per suppurationem natam extricari virus Venereum, & cum pure exire. Quandoque etiam latere credebat miasma Venereum in substantia cellulari, sive fungosa, urethrae dicta, ibi manere iners, & quasi dormire, donec a pergraecationibus, vel aliis causis fortuitis, redderetur actuosum, locum, ubi haerebat, undequaque distenderet, sicque canalem urethrae arctaret primo, dein obturaret integre, & totalem ischuriam produceret. Candelulis autem suis hanc tribuebat potentiam, quod ulcus tale clausum aperirent, detergerent, &, omni contagio Venereo deleto, perfecte consolidarent. In hac suppositione, non poterat non timere contagium, si maritus cohabitaret cum uxore, illo tempore, dum, tectum antea ulcus, nunc apertum candelularum usu, funderet contagiosum pus, & virus Venereum, antea silens ac iners, nunc redderetur actuosum.

Confirmat *Daran*, multis observationibus, suam opinionem, quae in tractatu ejus de morbis urethrae legi poterunt. Inter illas imprimis notabilis est, quam egregius Chirurgus de proprio morbo scripsit, a quo usu candelularum se curatum fuisse testatur (*h*). Laboraverat ille in juventute Gonorrhoea; quae solitis auxiliis curata erat integre, ita ut sanus viveret postea per viginti annos; &, cum toto hoc temporis intevallo nunquam se exposuisset periculo contrahendae Luis Venereae, ab omni malo se immunem credebat. Mirabatur hinc, dum sentiret, urinam tenuiori filo exire, & difficulter, cum dolore. Sed, cum Chirurgi cohortis primarii munus gereret in exercitu, equitationem evitare non poterat; a qua difficultas urinae augebatur multum: uti autem exercitum in Italiam tendentem sequi debuit, defuit tempus, ut idoneis remediis malo succurrere potuerit. Inevitabiles muneris, quod gerebat, labores, & aëris in montibus Sabaudiae inclementia, quam tolerare debebat, adeo exasperaverunt malum, ut stranguria quotidie increscere, una cum excretione muci viscidi, quem magno cum dolore exprimere cogebatur. Successit dein ischuria, vix non lethalis; unde munus Chirurgi campestris abdicare debuit, ut propriis melius succurrere posset malis; Monspelium se deferri curavit, & Medicorum celebrium ope insigne adeo levamen obtinuit, ut, refectis viribus, de castris denuo sequendis cogitaret non tantum, sed & ad hybernas stationes excurreret, ut prodesse posset illis, qui ipsius opem anxie implorabant. Dum jam in procinctu staret, ut ad castra pergeret, sensit parvum tumorem in Perinaeo; qui cito augebatur mole, ita, ut pugnum aequaret; quo dissecto, inventum fuit foramen in urethra; ne autem in fistulam degeneraret malum, scalpello dilatavit ipse aeger incisionem prius factam, hoc cum successu, ut, sanata fistula, post binos menses nondum finitos castra sequi potuerit. Sed brevi post ischuria secuta fuit, per quatuor dies durans; a qua se evadere posse, desperabat aeger. Evasit tamen; sed mucum viscidum magna copia excernere, & ingenti quidem cum molestia, debuit. Omni spe sanationis deposita, ad suos rediit, &, saevos dolores per sex menses passus, incepit candelulis uti, felici adeo successu, ut testetur, se per mensem, & ultra, frui integerrima sanitate, dum hanc morbi sui historiam scribebat.

Non videtur ex hac historia sequi, contagium Venereum latuisse per viginti annos in urethra, manente integra sanitate, antequam denuo in nervum erumperet, & toto

(*g*) Ibidem pag. 141. (*h*) Daran sur les maladies de l'urethre pag. 96. & sequentibus.

& toto hoc temporis intervallo nulla praesentiae suae indicia dedisse. In intimis ossium recessibus foedum Luis miasma diu haerere posse, & difficulter extricari, non adeo mirum videtur. Cum lente ibi moveantur humores vitales, & medullare oleum det aptum nidum contagio retento. Sed dum ibi haeret, nocet, & suae praesentiae indicia non obscura praebet, doloribus ossium, tumoribus, corruptela &c.; de quibus postea adhuc dicendum erit. Sed vix videtur credibile, in pene, ejus corporibus cavernosis, aut urethrae cavernoso corpore, per tot annos virus Venereum latere posse, penitus iners, & nullum dare in loco, ubi haeret, vel in reliquo corpore, indicium. Penis enim, dum erigitur, turget sanguine effuso in cellulas corporum cavernosorum penis, & ipsum corpus cavernosum urethrae, ante seminis ejaculationem, similiter sanguine impletur. Post ejaculationem, omnis ille sanguis, qui turgere fecerat penem, per venas redit in humorum massam, & per totum corpus dispergitur; unde brevi flaccescit virile membrum. An verosimile est, sanguinem vivum, calidum, agitatum, alluentem fomitem infectum, mox per venas resorptum, non inficere corpus? An non miasma Venereum, tempore oestri Venerei excitatum, rosisset, inflammasset, loculum in quo latebat? Quaenam probabilis causa determinari posset, quae Veneno, per viginti annos dormienti, veternum excuteret, ut illud, jam oblitum nocendi, subito produceret tot & tanta mala?

Multae aliae possunt esse stranguriae, & ischuriae, causae; unde nulla necessitas jubet, recurrere ad fomitem Venenatum, relictum a Gonorrhoea ante viginti annos sanata. Credo ex illis, quae ad §. 1440. dicta sunt, satis constare, veteres Medicos non cognovisse Luem Veneream, & tamen apud *Hippocratem* leguntur talia symptomata, quae hodie haberentur pro signis Diagnosticis carunculae urethrae, post Gonorrhoeam natae. In *Coacis Praenotionibus* (i), postquam signa vesicae inflammatae dederat, & monuerat, periculosum morbum esse, qui, a septem annis, usque ad decimum quintum, imprimis infestaret, solvereturque urina purulenta, habet sequentia: *Quibus tuberculum est circa vesicam, quod Dysuriam inducit, quocumque situ decumbant, moleste se habent. Hujus autem solutio fit, pure erumpente.* Vocem illam *σχηματισέντες* de situ corporis aegri intelligendam esse, docet textus immediate praecedens, qui de calculosis agit, ubi monet, illos, si tali in situ ponantur, ut lapis in meatum urinarium non dilabatur, facilius mingere. Ubi de calculo agebatur, dictum fuit, miseros illos tentare varium corporis situm, ut calculum a vesicae orificio removeant; imo & quandoque capiti insistere, ut calculus retrolabatur, & liber urinae exitus fiat. In hoc autem textu idem Graecum vocabulum occurrit; quod igitur manifeste de mutato corporis situ intelligendum est.

Inde patet, *Hippocratem* cognovisse hanc Dysuriae, & Ischuriae, causam; tuberculum nempe; & quidem circa vesicam, in vicinia ejus; nam paulo ante de vesica inflammata & suppurata egerat. Sed & certam Diagnosin dedit, qua distingui possunt molestiae per tale tuberculum natae a cruciatibus calculosorum. An non videtur *Hippocrates* hic loqui de illa parte urethrae, quam ambit prostata, & quae vesicae vicina est? talis tumor, in glandulosa hac parte natus, dum mole augetur, comprimendo, poterit minuere, & tandem delere, urethrae cavum, ita, ut dysuriam praegressam sequatur perfecta ischuria; dum simul manifestus tumor tangitur in Perinaeo, qui aliquando extrorsum rumpitur. Tunc autem mali origo in vicinia quidem vesicae, sed extra cavum urethrae, haeret.

Neque tantum extra cavum urethrae, in vicinia Vesicae, tale obstaculum nasci, quod urinae liberum exitum impediret, observavit *Hippocrates*; sed & in ipso cavo ure-

(i) N°. 472. 473. Charter. Tom. VIII. pag. 879.

urethrae tuberculum nasci, alio loco (*k*) monuit. *Quibus in urethra tuberculum nascitur, eo suppurato, & rupto, solutio.* Cum autem Solutionis vocabulum saepius adhibeatur pro benigna resolutione inflammationis, absque suppuratione sequente (vide §. 386.), disputat *Galenus* (*l*), in Commentariis ad hunc textum, an, praeter suppurationem tuberculi, & rupturam suppurati, nulla alia solutionis via superesset, licet frequentissime tale tuberculum urethrae in abscessum iret. Concludit tandem, verissimum esse, a sola suppuratione, & puris exitu, curam exspectandam esse. Unde patet, per *solutionem* hic non intelligi blandam resolutionem inflammationis, sed tantum ablationem obstaculi, quod liberum urinae transitum per urethram impediebat. Acris enim urina lente per urethram transit, & cum magno nixu exprimitur, dum cavum urethrae nondum integre obturatum est; ubi vero Dysuria jam abivit in Ischuriam, perpetuus adest tenesmus, & omnibus viribus urinam exprimere conantur; unde perpetuo irritatur tuberculum inflammatum; adeoque nulla blandae resolutionis spes superest: validis iisdem nixibus abscessus, urethram obturans, citius rumpitur.

Alio *Hippocratis* textu (*m*) confirmantur illa, quae de *solutionis* vera significatione dicta sunt. Sic enim habet. *Quibus in urethra tubercula procreantur, iis, suppuratis, & ruptis, dolor solvitur.* Constat ergo, talia mala Veteribus descripta fuisse, qui Luem Veneream non noverant; & hodie tamen communiter contagio Venereo latenti adscribi solent. *Celsus* (*n*), qui plures *Hippocratis* textus Latinissimo sermone reddidit, dum de his malis scribit, habet sequentia, maxime notanda: *Quibus, in fistula urinae, minuti abscessus, quos φύματα Graeci vocant, esse coeperunt, iis, ubi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraque ex se proveniunt, scire licet, inter ea, quae ars adhibet, naturam plurimum posse.* Cum ergo a causis non Venereis talia mala oriri posse, certum sit, non videtur evidens ratio adfuisse, cur ischuria attribuatur Gonorrhoeae ante viginti annos perfecte sanatae, ut causae. Verum quidem est, *Celsum* hic loqui de minutis abscessibus, & in Chirurgo illo, cujus historia modo descripta fuit, tumor in perinaeo natus pugnum mole aequabat; Verum in urethra tantam tumoris extensionem non patitur loci angustia, in Perinaeo quidem. *Celsus* (*o*) autem probe noverat tales abscessus, quos in fistula urinae minutos vocabat, posse extendi ad magnam molem aliis locis corporis, ubi spatium datur. Sic enim habet: *Phyma vero nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, saepe etiam majus. Nam Furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consuevit; sed inflammatio, dolorque, sub eo minores sunt.*

An non Ischuria illa potuit fieri in hoc Chirurgo a diuturna equitatione, potius, quam a Gonorrhoea per integros viginti annos jam sanata? Certe *Hippocrates* (*p*) notat, *Scythas*, ob perpetuam equitationem, in Venerem segnes fieri non tantum, sed & tandem penitus steriles, & effoeminatos, reddi; ita ut muliebria munia obeant, & loquantur ut mulieres. Tuncque, muliebri stola amicti, suam ignaviam agnoscunt, &, cum mulieribus victitantes, earum opera tractant. Notat *Hippocrates* hac affectione tentari opulentissimos quosque Scythas, minime autem infimos, sed generosissimos, qui maximas opes per equitationem acquisiverunt. *Pauperes minus affligit hoc malum; non enim equitant.* Dein subjungit sequentia: *Quin & in*

(k) Aphor. Sect. IV. nº. 82. Charter. Tom. IX. pag. 191. (l) Ibidem.
(m) Aphorism. Sect. VII. nº. 57. Charter. Tom. IX. pag. 323.
(n) De Medicina Lib. II. Cap. VIII. pag. 70.
(o) De Medicina Lib. V. Cap. XXVIII. nº. 9. pag. 325.
(p) In Libro de aëre locis & aquis Cap. XI. Charter. Tom. VI. pag. 210.

& in reliquis hominibus ad eundem se habet modum. Ubi enim plurimum, & creberrime, homines equitant, ibi plurimi cedmatis, ischiadibus, & podagris, corripiuntur, & ad Venerem exercendam pessime se habent.

Videtur ex his concludi posse, diuturnam, & frequentem, equitationem nocere posse genitalibus virorum partibus, & in illis varia mala producere, ob perpetuos inter equitandum succussus, & pressionem non interruptam fere a pondere corporis equo insidentis; uti alia occasione in Commentariis ad §. 1063. notavi.

Notandum etiam videtur, vocabulum Κέδματα non semper significare longas in articulos, & imprimis juxta coxendicem, defluxiones, sed & diuturnam affectionem, quae partes genitales occupat (q). Cum autem *Hippocrates*, in textu modo citato, dum recenset mala metuenda a nimia equitatione, Ischiadi, & Podagrae, adnumeret *Cedmata*, & Impotentiam ad Venerem, non ita absonum videtur, quod per hoc vocabulum potius designaverit morbos genitalium, quam articulorum. Ex dictis constat manifeste, Dysuriam, & Ischuriam, non semper a malo Venereo originem ducere, sed & a diversis aliis causis: imo, licet olim Gonorrhoea quis laboraverit, & post illam sanatam supersit impedimentum in urethra, non semper concludi debere acsi adhuc lateat morbosum virus in hac parte, quod nisi extricari possit & expelli, nunquam sperari queat integra sanatio. Post Gonorrhoeas toleratas, urethra contrahi potest a duris, rugosis, ulcerum sanatorum cicatricibus; filamenta, transversim in urethra posita, liberam urinae excretionem impediverunt aliquando, & resistentiam non superabilem produxerunt catheteri inducendo. Omnia haec mala tristes reliquiae Venerei contagii esse possunt; licet illud integre expulsum fuerit de corpore. Num quid ulcera Venerea, in cute externa, foedas, & contractas, cicatrices relinquunt, dum integre sanata sunt, nec in vicinis locis repullulant amplius? has interim cicatrices, quibus quaevis remedia applicari possunt quam liberrime, se sanare posse, nemo facile promittet. Cogitetur jam, urethram, in Gonorrhoea ulcerosam redditam, similiter affici posse. Dum autem urethrae cavum angustatur a vicinis tumoribus, licet nullum adsit in ipsa urethra malum, uti saepe fit, ubi prostatae tument, a quacumque demum causa, tunc tanta debet esse in candelulis, quae in urethra haerent, efficacia, ut illarum vis medicata per ductus excretorios prostatarum se insinuet, & solvat obstacula; sicque liberum humorum circuitum per illarum substantiam obstructam restituat.

Talia vero mala solent pro Carunculis haberi, & simili modo tractari. Exemplum habetur in Epistola *Theodorici de Mayerne*, Jacobi primi magnae Britanniae Regis Archiatri, quam scripsit *Hildano* (r), de nobili viro, qui post Gonorrhoeam in urethra carunculam habere credebatur, cujus extensio circa caput Gallinaginis finiebatur; quod & tumidum invenit. Cum autem urinam magno conamine emittere cogeretur aeger, & stillatim tantum, conclusit *Mayerne*, hoc obstaculum sensim per cathaeretica exstirpandum esse; quod & prudenter tentavit; interposito subinde mollissimorum remediorum usu; ut irritationem ab erodente remedio natam sopiret. Probe enim noverat, *carunculae curationem plus cunctando, quam festinando, promoveri*. Tantum autem profecisse se hac methodo, monet, *ut pateat regia seminis & urinae via, atque amplo, continuo, recto, filo reddatur lotium*.

Urethrae canalis ergo erat liber quidem, sed remansit ulcus oblongum, respectu partis satis magnum, quod non potuit ad cicatricem deducere; cum aeger, ob publica negotia, ex Anglia redire deberet; unde reliquum, quod in cura perficiendum erat, *Hildano* commisit; & dein addit; *Ut facias Exeretici nostri periculum, ejusdem tan-*

(q) Vide Foësii Oecon. Hippoc. in litera. K.
(r) Epist. Centur. n°. 100. Hildani opera omn. pag. 1032.

tantillum mitto, quod tamen sit ad quatuor ingentes carunculas penetrandas, & exaequandas, satis; si tardius opus perfecerit, animum non despondeas. Tuto, & jucundo, operari satius, quam cito, & cum periculo. Varius nunquam erit medicamenti effectus; quem tamen accelerabis pro libitu, Mercurii praecipitati rubri additione.

Verum, ex alia Epistola *Hildani* (*s*), in qua de eodem aegro agitur, patet, malum nullo modo eo usque emendatum fuisse, ut sola cicatrisatio ulceris in urethra superesset; ut credebat *Mayerne*; nam in Helvetiam redux nobilis aeger de ardore urinae, & de ejus retentione, adhuc conquerebatur; quae mala, emulsis, enematibus, candelulis, adhibitis, satis facile levabantur quidem, sed in sinistra parte Perinaei incepit sentire dolorem punctorium, non quidem adeo acutum, continuum tamen. Cum autem in Diaeta errores commisisset, & in exercitiis modum excessisset, foetorem insignem in urina percepit; simul in fundo urinae materia quaedam viscida, spermati ranarum non dissimilis, conspiciebatur. Venae sectione, emulsis, &c., leniebatur malum; imprimis sero lactis cum saccharo, potato multum, videbatur emundari. Sed breves fuerunt hae induciae; accessit febris continua, ardentissima, urinae retentio, tumor inflammatorius, ovum anserinum aequans in Perinaeo, cum maximo dolore pungitivo, tumore & duritie scroti, ac penis; aderant Syncope, & alia quaevis pessima symptomata, quae instantem mortem nunciare credebantur ab omnibus. Tandem in medio Perinaei rumpebatur abscessus; exivit pus, intolerabilis, & plus quam cadaverosi, foetoris; totum perinaeum mortuum excidit; & ingens ulcus remansit; quod tandem, *Hildani* peritia, ac arte, depuratum, & integre consolidatum, fuit, absque fistula relicta, & incolumi manente sphinctere Vesicae, ita ut urinam continere potuerit, etiam in ipso tanti mali vigore.

Notari imprimis merentur sequentia, quae *Hildanus* (*t*) affirmat: *Ulcus nihilominus, quod deorsum versus Vesicam tendebat, profundum erat, & ad ipsas Prostatas, quas ego a longo tempore male affectas existimo, tendebat.*

Si obstaculum, Dysuriam & Ischuriam faciens, in urethrae cavo haereat, candelularum ope possunt remedia topica ad locum affectum deduci; quae, pro diversa conditione mali, varia esse debent; sed & simul cavendum est, si rodentem vim habeant applicata remedia, ut tantum applicentur loco affecto, nec tangere possint sanam urethrae partem. Sic per tubum argenteum, in urethrae cavum demissum ad obstaculum usque, quidam deduxerunt talia remedia, quae fundere, vel consumere, possunt carnem fungosam, sicque transitum liberum urinae conciliare. Patet, illa erodentia debere eligi talia, ut diffluere non possint; ne vicinae parti sanae noceant, & periculosam inflammationem producant. Simul apparet necessitas, ut in arte periti diversa applicent remedia, pro varia conditione obstaculi, quod removendum est. Alia requiruntur ad tollendam verrucam Veneream, saepe satis callosam, quam, si luxurians caro, quae mollis & fungosa est, cavum urethrae obstruat. Omnes boni hodie in eo conveniunt, acriora rodentia non adhibenda esse; quod olim tentatum fuisse constat; ut in praecedentibus dictum. Pariter damnata fuit crudelis illa methodus, qua aspero corpore, limae fere instar, obstaculi abrasio intendebatur. Vidi, optimos Chirurgos, ubi credebant, carunculam fungosam Ischuriae causam esse, foramina oblonga, quae utrimque adsunt circa extremum apicem catheteris, replevisse molli recenti butyro, ne caro fungosa ingrederetur haec foramina, & laceraretur, dum catheter per urethram protruditur ad vesicam exonerandam: dum enim

(*s*) Oper. omn. Centur. V. observ. 64. pag. 454.
(*t*) Oper. omn. Centur. V. observ. 64. pag. 456.

enim in vesica haeret catheter, calore loci statim funditur butyrum, & urina libere effluit.

Verum, ubi causa Ischuriae haeret extra cavum urethrae, an tunc sanari poterit hoc malum candelulis medicatis in cavo urethrae haerentibus? vix videtur. Ipse *Daran* candide fatetur (*u*), candelulas suas non agere nisi in partes, quas immediate tangere possunt; adeoque, nec in prostatas, nec vesiculas seminales, nec vesicam ipsam. Dat simul sequentia signa Diagnostica, quae docent locum, ubi malum haeret. Si pus praecedat urinam, ulcus haeret in cavo urethrae, & urina propellit pus, quod in urethrae canali collectum haerebat. Si vero urinam expulsam pus sequatur, illo nixu, quo in sanis ultimae urinae guttae exprimuntur, tunc pus non fuit in canali urethrae; sed ex prostata, quae ultimo illo nixu reddendae urinae comprimitur, in urethrae canalem derivatur. Simul & obtusus dolor percipitur, si prematur, si prematur Perinaeum in illo loco, ubi Prostata locatur. In tali malo minus sperat ab effectu remedii sui; licet credat, illud agere posse in ductus excretorios illarum partium, quae in canalem urethrae eructant suos humores, imo saepe easdem has partes sic in integrum restitui. Ubi autem ulcus prostatarum antiquius jam est, aut malignioris indolis, ita ut illarum substantiam destruxerit, tunc, candelulis curari non posse, statuit.

Sola enim tunc spes est, ut via fiat quantocyus per exteriora, pertuso loco affecto in Perinaeo; quod nisi factum fuerit, exeduntur omnia vicina, & horrenda mala sequuntur; uti patet ex casu modo enarrato. Tristissima talium malorum specimina, a neglectis aut male tractatis Gonorrhoeis orta, aliquoties vidi.

Varia adhibita fuerunt remedia ad liberandam urethram ab his obstaculis; quae a plerisque habebantur pro fungosa substantia, ex superficie interna urethrae excrescente; hinc applicata fuerunt talia, quae in externis corporis partibus ad similes excrescentias carnosas tollendas laudabantur: prudentiores tantum adhibuerunt talia, quae sensilem hanc partem laedere non possent; vel, si quandoque acriora tentabant, omnem possibilem cautelam adhibuerunt, ut haec tantum in carunculam agere possent, non in locum vicinum sanum. Cum autem multi fuerint in ea opinione, haec mala semper supponere latens miasma Venereum in loco affecto, mercurialia erodentia praetulerunt reliquis; sed plerumque mitiora tantum; v. g.: *mercurium praecipitatum album*, *mercurium dulcem*, &c.: horum omnium vis adhuc pro lubitu infringi poterat, si copia minueretur, vel pinguibus, emplasticis, admistis sic obvolverentur, ut mitius agerent.

Alii maluerunt curam crudo argento vivo tentare; cum illud nullum dolorem excitet; imprimis, si in vapores per ignem resolutum agat. Sic *Chevalier* (*w*) testatur, se aliquot curasse vapore mercurii, ope infundibuli in urethram deducto; & hanc curandi methodum candelulis praefert, quae semper plus minusve molestiae faciunt.

Egregius Chirurgus *Sharp* (*x*) praetulit mercurium crudum reliquis praeparatis mercurialibus; jussit autem illum, subactum prius, & exstinctum per *balsamum sulphuris*, intime permisceri emplastro *Diachylo*; cui addebat pauculum de *Pice Burgundica*; ut augeretur emplastri tenacitas: addidit & partem *antimonii crudi*, in pollinem laevigati; non adeo, ut augeret vires remedii, sed potius, ut sic conciliaretur candelulis inde parandis consistentia firmior, & laevitas superficiei. Proportio horum ingredientium erat sequens: *Diachyli Emplastri*, *una cum addita Pice*

(u) Sur les Malad. de l' urethre Disc. Praelim. pag. 85.
(w) Lettres a M. de Jean sur les maladies de St. Domingue &c. pag. 91.
(x) Critical Inquiry &c. pag. 174. & seq.

Burgundica, *partes quatuor; Argenti vivi partes duas; Antimonii crudi partem unam.* Simul exacte describit, quomodo haec ingredientia inter se misceri debeant; uti & methodum candelulas inde conficiendi. Addit deinde omnes cautelas, quae in usu, & applicatione, harum candelularum observari debent.

Cum autem, uti antea dictum fuit, a constrictione urethrae sola simile impedimentum in urethra nasci possit, plures tentaverunt dilatare urethram specillis plumbeis, sensim augendo illorum crassitiem, ut gradatim haec distensio fieret (*y*). Alii usi fuerunt ossibus balaenae &c.; dum metuebant, ne specilla plumbea quandoque frangerentur; quod facile fieri poterit, si tenuiora fuerint; vel etiam, si crassiora immergantur argento vivo, antequam in urethram dimittuntur; uti quibusdam solitum est; ut non tantum distendendo urethram, sed & vi mercuriali, agant. Notum est, plumbum facile penetrari ab argento vivo, & in amalgama abire. Sic talia specilla plumbea friabilia redduntur, & facile rumpuntur, dum illorum eductio tentatur. Fragmentum tale relictum, nisi solvi possit, vix nisi sectione educi poterit. Memorabilis talis casus legitur (z) in epistola, quam celebris Chirurgus *Le Dran* scripsit auctoribus Diarii Eruditorum. Homini pars specilli plumbei fracti in vesicam delapsa fuerat, longa quatuor pollices cum dimidio, ponderis sex drachmarum. Medicos & Chirurgos peritissimos consuluerat plurimis in locis; qui unanimiter statuebant, sola sectione curam tentari posse; ad quam subeundam exhortabantur, simulac majores molestias perciperet. Antea, ubi de *calculo* agebatur, pluribus probatum fuit, corpus quodcumque insolubile, in vesica haerens, posse dare basin, cui accrescens materia calculosa, semper praesens in urina etiam sanissima, possit formare calculum immensae molis; unde sequebatur, non cunctandum esse nimis diu. Aliter sensit *Le Dran*, & suscepit, plumbum in vesica relictum reddere tam fluidum, ac argentum vivum: tentavit varia experimenta; etiam in vivis animalibus; sicque vidit, posse in fluorem redigi plumbum, haerens in vesica, absque ejus laesione. Quod plus est, in hominis vesicam plumbi massam introduxit, &, in aegri domo, decumbenti huic homini plumbum in vesica haerens fudit, sic ut difflueret. Quo experimento securus aeger curam subivit, quam *Le Dran* octidui spatio perfecit; per injectiones in vesicam factas reddidit plumbum fluxile, ut exire potuerit; & dein illud, in solidam massam redactum, aegro tradidit. Scripsit hanc epistolam octiduo post curam perfectam. Reticet auctor solvens illud remedium, quo curam hanc perfecit; sed justa suspicio legenti nascitur statim, argentum vivum adhibitum fuisse, ut haec solutio perficeretur. Confirmatur autem ex eo, quod auctor affirmet, illud solvens non agere in calculum vesicae, sed magni usus esse posse in solvendis globis plumbeis, qui Chirurgi dexteritate educi non potuerint, verum, consolidato vulnere, in quadam parte corporis relicti fuerint, & aliquando molestiam pariunt.

Circa idem tempus literas accepi ab Eruditissimo Medico *R. Sanches*, qui Parisiis, literato in otio, honoratam vitam transigit; postquam deposito munere Archiatri, quod apud Russorum Imperatricem magna cum laude gessit, Musis & amicis redditus est. In illis literis testatur, quod Londino acceperit, egregium *Sharp*, cujus toties mentionem feci, detexisse, unciam argenti vivi cum dimidia drachma Bismuthi in amalgama redactum, & vesicae injectum, solvisse plumbum in ejus cavo haerens.

Apparet ex omnibus his, ingenti remediorum varietate obstacula haec, in urethra nata, fuisse tentata, & quidem vario cum eventu. Nec finis facile in his erit, dum unusquisque sua prae reliquis extollit: judicium autem de his formari nequit, nisi descri-

(y) Critical Inquiry &c. pag. 249. (z) Journal des Scavans. Mars 1750. pag. 141.

describantur medicamenta. Hoc candide fecit *Sharp*, uti dictum fuit, & a fide dignis viris audivi, simili cum successu has candelulas adhibitas fuisse, ac illas, quas sollicite texit *Daran*, & quas devinare conatus fuit Anonymus auctor Anglus (*a*), qui inter ingredientia numerat soleas calceorum combustas, aliaque plura. Fides sit penes auctorem.

Celebris Chirurgus *Goulard* (*b*) usus fuit *extracto saturni*, ut vocat; quod est solutio lithargirii saturatissima in aceto vini: hujus liquoris unciam dimidiam miscet librae cerae solutae leni igne, dein huic miscelae linteum intingit, & postea inde candelulas format. Si his non cedant obstacula duriora, auget quantitatem extracti saturni, donec optatus sequatur successus. Pluribus observatis confirmat utilitatem hujus remedii.

§. 1452. HInc fertur in membra, cum dolore nocturno medios artus occupante, ut & flexurarum rigiditate.

Ex illis, quae in praecedentibus dicta sunt, patet, Luis miasma quandoque ipso infectionis momento in sanguinem resorberi, &, circulantibus humoribus mistum, per omnes corporis partes moveri, postea que ad diversa loca deponi, hinc &, pro diversitate loci, ad quem deponitur, varia mala producere.

Frequentius vero illud miasma solet in genitalibus partibus, pinguibus aut mucosis humoribus inviscatum, sedem figere; &, cum illud Venenum potestatem habeat sanissimi etiam corporis humores, ad locum affectum affluentes, sibi assimilandi, ita ut contagiosi fiant similiter, patet, quare, ex parvo ulcusculo Venereo, totum corpus successu temporis possit infici; quod in malo hoc inveterato fieri observatur; uti pluribus ad §. 1445. demonstratum fuit.

Illa mala, quae in superficie externa corporis a Lue fieri solent, §. 1444. 1445. 1446, enumerata fuerunt, & descripta, simulque patuit, in ipsis etiam visceribus ab hac causa difficillimos morbos quandoque produci. Sequentibus autem paragraphis de morbis partium genitalium, a Lue ortis, satis fuso sermone dictum fuit.

Sequitur jam, ut dicatur de illis malis, quae observantur, dum tetra Lues sedem in artubus figit, & tendines, membranas, ligamenta, ossa ipsa, occupat; quod in Lue inveterata contingere toties solet.

Demonstratum antea fuit, tunicam cellulosam latissime, per totum corpus, per omnia viscera, distribui, omnibus musculis interponi non tantum, sed & totos ambire, inter fibrarum muscularium fasciculos interseri, imo & singulas involvere. Cum autem Luis Venenum pinguibus & mucosis intricari soleat, patet facilis via ad ossa ipsa, & ossium meditullia; unde tristissima mala sequi solent; ut in sequentibus apparebit.

Hoc tempore, dolores ossium solent adultam Luem comitari, recentem rarius; unde etiam, uti postea ad §. 1467. dicetur, pro signis confirmatae Luis habentur, quae validam curam requirit. Illo vero tempore, quando Lues in Europa primum increbruit, etiam in morbi initio his doloribus excruciabantur aegri. Sic legitur apud *Gasparum Torellam* (*c*), qui anno 1497. parvum libellum de Lue Venerea scripsit, de *Nicolao minore Valentino*, juvene 24. annorum, quod eadem die, qua rem habebat cum muliere pudendagra laborante, ipse infectus fuerit: *Infectio incepit*

 appa-

(a) Theor. and Practice of Chirurgical Pharmacy London 1761. 8°. pag. 224. & seq.
(b) Remarques & observat. Pratiq. sur les Malad. Vener. &c. &c. pag. 317. & seq.
(c) Aphrodisiac. pag. 545. 546.

apparere in virga, uti solet ut plurimum aliis evenire: nam sequenti die apparuit ulcus in virga, cum quadam duritie longa, tendente versus inguina, ad modum radii, cum sorditie, & virulentia. Post sex dies, ulcere semicurato, correptus fuit intensissimis doloribus capitis, colli, spatularum, brachiorum, tibiarum, & costarum; & praesertim in eorum musculis; cum maximis vigiliis, a quibus molestabatur non nisi in nocte post primum somnum. Post decem dies apparuerunt multae pustulae in capite, facie, ac collo; nec malum ab eruptione pustularum levari videbatur. Dolores enim, & pustulae, manebant; nec augebantur, nec minuebantur, binorum mensium spatio. Accesserunt & nodositates in membris.

In alio viro 46 annorum (d), triginta diebus ab infectione virgae, subito, post somnum prolixum, totum corpus infectum fuit maculis latis rubris, sine pustulis. *Elapsis quinque diebus, fuit correptus doloribus intensis capitis, colli, spatularum. Maculae vero inceperunt cortices ad modum furfuris emittere. Postremo multiplicati sunt dolores per totum corpus, infestantes eum in nocte, & non in die.* In alio aegro (e), morbus inceperat a doloribus: tandem post duos menses, facto tota die laborioso exercitio, in nocte, hora, qua molestabatur a doloribus, a capite usque ad pedes correptus fuit pustulis grossis, crustosis, cinereis, cum dolorum levamine.

Patet ex horum symptomatum congerie, Luis miasma, humoribus mistum, varia corporis loca afficere, nec adeo cito in parte quadam figi, sed vagari per diversas partes, quarum functiones laedit, & locum mutare. Saepius occurrit hodie, maculis pustulisque in cute subito apparentibus, levamen dolorum sequi; & contra. Verum, ubi semel in ossibus ipsis fixum haeret, tunc dolores non tolluntur per materiae metastasin ad alia loca; sed pertinaciter haerent. Hoc autem a primis morbi incunabulis ad haec tempora usque constanter obtinuit, ut molestissimi illi dolores noctu ingravescant, interdiu vero minuantur insigniter, imo quandoque & integre cessent.

Graphice Luis progressum descripsit *Sydenhamus* (f), & dolores illos vagos a fixis distinxit. *Dolores, tum caput, tum artus in articulorum interstitiis, humores scilicet, brachia, & talos, crudeliter laniant, nullo ordine invadentes, & per intervalla, licet noctu aegrum, lectuli calore perfusum, rarissime destituant, nec nisi sub auroram libenter evanescant.* Sed simul notat, si crustulis, porrigine, varis, cutis deturpetur, in leprae fere modum, tunc levari dolores, ita ut, quanto magis cutis foedatur, tanto minus aegri discrucientur. At levamen hoc dolorum durabile non est; *Nam universa symptomata pedetentim incrudescunt, dolor prae reliquis, qui tandem eo usque exacerbatur, ut se nequeat miser in lecto continere, sed, protinus exiliens, huc illuc in cubiculo cursitet, irrequietus ferme, donec illucescat.* Fixum enim tunc in ossibus haeret malum, quae in dura tubera & nodos attolluntur, cariosa fiunt, & dein ulcera phagaedenica pessima in parte affecta producunt, &c.

§. 1453. Unde in Cartilaginibus, nasi maxime, & palato; erosio.

Notum est, ossium articulatorum extrema, tam excipientia, quam excepta, cartilagine incrustari, mucosis, pinguibus, humoribus illiniri, unde conciliatur articulis facilis mobilitas. Illud smegma articulare aptum nidum dare poterit miasmati Venereo, & pessima mala producere. In cadaveribus hunc morbum passorum tales ossium

(d) Ibidem pag. 547. (e) Ibidem pag. 550.
(f) Epist. II. responsor. pag. 116.

offium degenerationes circa articulationes obfervatae fuerunt aliquoties; quas & ipfe vidi.

Omnium maxime tales cartilaginum erofiones a Lue occurrunt in nafo, & palato; quae poftea infanabiles deformitates relinquunt. Accedit, quod Luis Venenum difficilius ex his locis extricari queat; uti omnibus in cura hujus morbi verfatis notum eft.

Sed de his malis antea ad §. 1445. dictum fuit.

§. 1454. MOx, media offa occupans, caries producit; praecipue in cranio.

Quando in offibus cranii mediis, vel in media parte craffiffima offium majorum, quae artus conftituunt, oriuntur dolores enormes, acfi compages tabulata horum finderetur, vel quafi diffilitura effet, atque hi, poft occafum folis inchoati, fenfim lento gradu procedunt, donec media nocte intolerabiles evaferint, coëgerintque extortum aegrum lectum deferere, verfus auroram fponte quiefcentes, tunc certi fumus, malum in pinguetudine offium ipfa jam haerere (g).

Cum autem diploë offium cranii medullae officio fungatur, hinc toties tetra haec mala in capite occurrunt. Obfervatur enim in Lue Venerea, caput frequentius affici, quam reliquas corporis partes, dum Luis miafma, quamvis genitalibus partibus receptum, per univerfam humorum maffam difpergitur, & poftea, ad varias partes depofitum, illas lenta tabe peredit.

Fernelius optime notat (h) figna, quibus dolores arthritici a Venereis diftinguuntur. *Arthritis enim brevi parvoque tempore exoritur, idque ex defluxione, quae repente in articulum incubuit. Dolores vero Luis Venereae fenfim procedunt, multoque tempore, ab eo excremento, quod pars male affecta paulatim congeffit. Ad haec, arthritis in articulo, aut circa hunc, confiftit, fixaque eft. Dolores ex Lue non articulos, fed medios artus, obfident; in quibus & plerumque tophi concrefcunt; maxime vero in fronte, & capite, in clavibus, in medio humeri offe, in medio cubiti radio, & in parte priori tibiae; nonnunquam & in aliis quoque offibus.*

Praeterea hoc in doloribus Venereis obtinet, quod non augeantur ad attactum, imo faepius a valida preffione partium dolentium aliquid levaminis fentiant miferi. Cum arthritis tactum, rudiorem imprimis, minime ferat. Hoc autem intelligendum eft, antequam offa in tophos duros eleventur; illi enim rudius attacti dolent.

§. 1455. TUmque fuperpofitae partes in apoftemata affurgunt: peffima.

Norunt Chirurgi, quam difficulter curentur mala, quae ab offe prius affecto originem ducunt. Si a laefione externa os affectum fuerit, poft vulnera, fuppurationes &c., tardius quidem cura procedit; fed fuccedit tamen; cum per incumbentes partes molles, quarum unio pariter foluta eft, via facile pateat corruptis humoribus. Verum, dum, poft nocturnos illos dolores, fuperpofitae molles partes in maligna ulcera degenerant, merito metuitur, offium meditullia jam perdita fuiffe, antequam partes molles afficerentur. Vifum fuit, offa jam penitus exefa fuiffe carie, licet incumbentes partes molles adhuc forent integrae; ita ut ipfum os femoris frangeretur in

(g) Aphrodifiac. In. Praefatione. (h) Ibidem pag. 614.

in homine, dum tibialia exueret. Si offa cranii, poft cephalaeam intolerabilem diu toleratam, fic fenfim erodantur, quot & quanta imminent mala! Videantur illa, quae antea ad §. 1445. dicta fuerunt; ubi triftiffimi tales cafus enumerantur. Legi certe merentur illa, quae *Joannes de Vigo* (i) de Lue Venerea habet, in operibus ejus, quae anno 1503. incepit colligere, & anno 1513. edidit. Cum autem fummi Pontificis *Julii fecundi* Chirurgus fuerit, vidit procul dubio Luem, dum primo in Europa apparuit. Incipiebat morbus a puftulis genitalium in utroque fexu, quae deinde per totum corpus difpergebantur; *Interdum cum dictis puftulis, vel faltem poft earum ortum inde ad menfem cum dimidio, vel circa, patiens laborabat doloribus clamofis, interdum circa frontem, interdum in fpatulis, & humeris, & brachiis, & aliquando in tibiis, coxis, & anchis. A quibus doloribus aliquando multum poft tempus, videlicet poft annum & ultra, quaedam oriebantur fcirrhofitates, ad inftar offium, a quibus aegrotantes clamofis doloribus vexabantur, praefertim tempore noctis, & fedabantur in die &c.* Dolorum autem illorum finis femper fuit os corrumpere; prout in fpina ventofa accidit: *Tranfacto vero anno cum dimidio, vel circa, quaedam tuberofitates exiturales, materia groffa & phlegmatica plenae, ad modum non parvae caftaneae, albi coloris, fubftantiae durae ad inftar chordae, aut nervi femiputrefacti, generabantur, quarum maturatio a natura tantum, abfque auxilio alicujus medelae, plerumque faciliter efficiebatur. Qua de re, poft earum crepaturam, feu apertionem, omne genus ulcerum videbatur &c.*

Deinde, varias ulcerum malorum fpecies enumerando, latius hanc rem deducit, & probat, omne dolorum genus, omnes cutis foeditates, omnes ulcerum diverfitates, in hoc morbo concurrere; additque: *Ultimo loco vidimus, febriculam oriri, quae tot praenominatis malis hominem quafi ad ethicam, aut ad ultimam ejus diem, conducebat.*

§. 1456. QUin & in tophos duros elevat, dolentes obfcure, fenfim acutius, tumque & fuperpofita corrumpentes.

Lues Venerea, uti patuit, offa inficit faepius, imo & vera carie deftruit: quandoque lentius in offa agit, & illa in duros tumores elevat fenfim, qui fatis diu perftant, antequam caries fequatur: rudius etiam attacti, vix dolent, vel obfcure tantum, & dolor ille lente augeri folet, accedente nempe, vel & aucta, offis tumentis corruptione, a qua deinde impofitae partes molles corrumpuntur, fequentibus omnibus malis, quae paragrapho praecedenti enumerata funt.

Solent tamen hos tophos praecedere dolores illi ofteocopi, nocte exacerbati, molestiffimi. Tumores illi, ad media offium loca nati, molles quandoque, & lenti, funt, &, tenaces utcumque, prementi digito cedunt, & *gummi*, vel *gummata*, vocantur; quia gummi, ex arborum cortice ftillans, concretum jam, & aere exficcatum, nondum tamen omnino induratum & fragile, fatis apte referunt. Si durioris confiftentiae fuerint, & prementi digito vix cedant amplius, dicuntur *tophi*; ubi vero induruerunt, offei penitus, tunc folent vocari *exoftofes*, fi tota offis fubftantia tumeat in hoc loco, vel & *hyperoftofes*, fi tumor talis durus offi quafi infideat tantum. Vidit talem tophum, mediam tibiam obfidentem, *Ten Rhyne* (k), in nauta triginta quinque annorum, qui, lue infectus, moleftos, quos patiebatur, dolores credebat effe arthriticos; quos durum hoc hominum genus, noctu diuque aëris injuriis

(i) Ibidem pag. 449. 450. (k) Differtat. de Arthrit. part. 2. pag. 64.

juriis expositum, saepe tolerare debet. Dum, pedes nudus, nauticos labores strenue perageret, loro aspero, ruditer radendo, tophum disrupit. Chirurgus discidit locum; & cauterio ac scalpris, periosteo prius abraso, malum destruere conabatur, ingenti cum cruciatu, sed incassum. Attentius dein locum lustrans, invenit foramen parvum, quod specilli apicem vix admittebat: exscidit trepano laminam osseam, sicque viam fecit in cavum ossis tibiae usque, viditque, medullam in fungosam quasi carnem degenerasse, admodum sensilem: tentabat dein similem methodum, ac in cranii ossei fracturis adhiberi solet, &, instituta cura luis Venereae, convaluit aeger.

Haec observatio confirmat, tophos tales affecto prius osse, elevari, & hinc saepe difficilis curationis esse.

Tales tumores in locis quibusdam haerent quandoque, ubi summas molestias pariunt; cujus exemplum notabile vidi. Vir triginta trium annorum, dum in Indiis versabatur, ab impuro concubitu cum muliere Inda Gonorrhoeam habuit, quam *oleo Juniperi*, *balsamo Copaybae*, aliisque calidissimis remediis, curare tentaverat: sequebatur Phymosis, tumor varicosus circa testes, &, postquam per integrum annum pertinax Gonorrhoea manserat, incepit minui; sed mox natus bubo ingens in dextro inguine; quem inciderunt scalpello in Indiis, & curaverunt. Successerunt Rhagades, sive fissurae cutis in manubus ac pedibus, dolore molestae, &, dum post quadriennium a prima infectione in patriam rediret, itineris tempore, inceperunt Rhagades minui sensim, quo magis Hollandiae appropinquaret, brevi sanatae, dum ad suos rediit. Dira tamen supererant tetrae Luis vestigia, tam in faucibus, quam in diversis corporis ossibus. Inter alia mala, quibus affligebatur, tophus magnus, integumentorum colorem non mutans, haerebat sub musculo temporali sinistro; similis, sed multo minor, latebat sub temporali dextro; unde miser os diducere non poterat, & solis jusculis vitam sustinebat; donec tot & tantis malis supervenit hydrops, tandemque periit.

§. 1457. Unde facile constat de signis, quibus morbus hicce cognoscitur.

In his, quae hactenus dicta sunt, ni fallor, habentur signa, quae Luem Veneream adesse in corpore docent; uti & illi effectus, qui a diversis corporis partibus, hoc morbo affectis, pendent. Simul conatus fui, sollicite notare, quid sperandum, quid metuendum, sit. Pro vario enim corporis habitu, pro varia intensitate contagii, prout recentius fuerit malum, vel jam diu in corpore delituerit, prout has illasve corporis partes occupaverit, eroserit, destruxerit, diversa sequentur mala, cura facilior erit, aut difficilior.

Cum ergo de Luis Diagnosi, & Prognosi, actum fuerit, sequitur, ut de curatione agatur.

Sincere dicam, quae viderim in hoc morbo tractando, quae tuta, & vera, noverim, laudabo illos, per quos profecerim, indicabo rationes, quae me permoverunt, ut quaedam praeferrem aliis. Paratissimum me sentio, ut meliora sequar, simulac mihi innotuerint: donec haec fortuna mihi contigerit, utar meis.

§. 1458. Gonorrhoea curatur, balneo, fotu, injectione, purgatione mercuriali saepe repetita, emulsionibus, balsamicis, abstinentia ab omni cibo, potuque lauto & ad venerem stimulante, victu contra potuque tenui.

Generalis indicatio in curandis malis, a Luis contagio suscepto ortis, consistit imprimis in eo, ut contagiosum miasma removeatur quantocyus de loco, cui haeret, & expellatur de corpore; ne ulterius noceat parti, quam occupat, nec propagetur, ad vicina non tantum, verum etiam ad loca admodum remota.

Varios effectus a Lue metuendos esse, pro diversitate loci affecti, & materiae contagiosae, pro majori vel minori calore excitante, uti & pro diversa temperie corporis infecti, pluribus ad §. 1444. dictum fuit.

Solet autem miasma Venereum in loco, cui adhaeret, se manifestare, leni inflammatione, pustula subalba, squammosa, rodente, mucosa, quae vulgatis remediis pertinaciter resistit, & postea stillat foedam saniem, mucosam, lentam, subviridem, rodentem; tuncque in latum magis, quam in profundum, proserpit malum.

Si in Veretro externo infectus locus haeserit, vocatur *Cancer*, ob difficultatem curationis. Si interiora obsederit, citius vel serius ex urethra depluit similis sanies; & tunc vocatur *Gonorrhoea*; quae in plures species distingui solet, pro diversitate loci, quem in toto decursu urethrae occupat, & partium adjacentium, aut humores suos eructantium in cavum canalem urethrae, quae Luis contagio infectae sunt. Ut haec mala exacte cognosci possint, requiritur absolute Anatomica cognitio harum partium, ex qua intelligi possint diversa & taediosissima mala, quae Gonorrhoeam Veneream comitantur quandoque, aut sequuntur. De his omnibus dictum fuit §. 1447, & sequentibus. Sequitur, ut de cura Gonorrhoeae agatur.

Balneo, fotu. Praecipua cura consistit in eo, ut expurgetur miasma inficiens, & concilietur liber facilisque exitus materiae effluenti: hinc prudentes Medici conantur, per balnea, & fomenta, hoc obtinere, ut perpetuo madescant, & tepescant, partes; sicque susceptum virus foras alliciatur, ut effluat totum cum pure facto.

Materiam balneo, & fomento, dant emollientes herbae, & farinae, additis simul lenibus antisepticis. Talis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur, ex emollientibus *malvae* foliis, & antisepticis, *ruta*, *scordio*, *alliaria*, compositum; cui & saponis veneti pauculum, & parum spiritus vini, additur. Ad lubitum poterit emollientium copia augeri, uti & antisepticorum, prout remedium magis minusve detergens desideratur: ex similibus & Cataplasmata, quibus hae partes obvolvuntur, parari poterunt; quibus solet pauculum *olei lini* addi; ut caveatur nimis cita harum pulticularum exsiccatio. Quam maxime cavendum est, ne inter praeputium & glandem colligatur sanies, & moram trahat; unde nova infectio, glandis & interni praeputii erosio, phymosis, & alia mala, metuenda sunt. Sollicita hinc fiat ablutio, & dein, reducto praeputio, glans obvolvatur cataplasmate emolliente, materiam extrorsum alliciente, simulque leniter antiseptico. Haec ablutio, & mundatio, aliquoties de die repeti debent.

Fateor, incommodum satis esse talibus, qui munera publica gerunt, aut sui juris non sunt, ut his mundationibus saepius de die vacare possint, absque eo, quod suspicionem dent latentis mali; quod, ut non innotescat, anxie desiderant. Talibus suasi, ut aliquoties interdiu Veretrum immergerent vasculo, aquae & lactis recentis aequali quantitate pleno; in quibus pauculum saponis Veneti dissolvitur; ut leniter abstergat, nec irritet tamen, sensiles has partes. Reducto praeputio, nudatae glandi applicetur, post emundationem factam, molle *Emplastrum mucaginum*, vel *meli-*

loti,

loti, aut his similia. Quamvis autem balneis, fomentis, cataplasmatibus, primae partes debeantur, tamen & urgente necessitate haec illorum loco adhiberi poterunt (*i*).
Veneris Nepotuli, & prostibula, magnam impunitatis spem ponunt in ablutione genitalium, statim post absolutum opus facta.
Injectione. Sollicita & frequens ablutio, & mundatio, imprimis utilia sunt, imo necessaria, in illa Gonorrhoeae specie (vide §. 1447.), ubi sanies, pressa glande, per ejus substantiam quasi exsudat, & sub praeputio colligitur; uti etiam, quando Gonorrhoeae sedes non distat multum ab orificio urethrae. Verum, ubi mali sedes magis distat, fomenta haec, & balnea, non directe veniunt ad locum affectum; licet prosint, abluendo Gonorrhoeae saniem, quae ex urethra stillat, & inter praeputium & glandem colligitur. Hinc cogitaverunt plures, qui his morbis curandis operam dabant, insigniter profuturum, si similia, quae sub forma balnei, fomenti, cataplasmatis, proderant, per siphonem injicerentur saepius in urethram; ut ex loco affecto sic elueretur contagium, molesti lenirentur dolores, & stranguria emendaretur.
Cum tales injectiones totam urethrae longitudinem abluere, ac mundare, possent, &, pro diversa conditione mali, varia adhiberi remedia, sperabant, se curaturos Gonorrhoeam, tanquam malum topicum, solis injectionibus. Talis erat opinio Celebris Medici (*k*), qui *aquam calcis vivae*, *saccharum saturni*, *vitriolum album*, *decoctum guajaci* &c., injicienda voluit in urethram, & per haec certam Gonorrhoeae curam promittebat. Longe me abesse ab hac methodo, fateor, quam periculosam credo, dum talia remedia, constringendo, certe nocent, &, effluxum sistendo, fallacem sanationis spem faciunt tantum, nullo modo curationem. Nec, sensilis adeo, urethra fert acria impune; sed intolerabiles quandoque dolores patitur; corrugatur tota, donec occallescat, repetito similium usu; unde postea difficillima mala sequuntur, praeter illa, quae a retento miasmate Venereo sunt metuenda.
Prudentiores Medici mollibus tantum, & leniter detergentibus, injectionibus usi fuerunt, ut mundaretur locus affectus in urethrae canali; qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur. Si ingens ardor in urethra percipitur, ex *seminibus Cydoniorum*, in aqua rosarum infusis, paratur tenuis mucilago, quae, tepide injecta, prodest, demulcendo, & invíscando, rodens acre.
Sed & hoc notandum est circa injectiones, in curatione Gonorrhoeae adhibendas. Eo difficilior cura praevidetur, quo locus affectus in urethra magis distat ab ejus extremo, & versus prostatas ac vesicam tendit. Per injectiones autem retropellitur sanies Gonorrhoeae, in canali urethrae collecta, & contagium remotioribus locis applicatur, quod periculosum est. Verum quidem est, quod urethra, per inferiorem partem penis decurrens, facile comprimi possit, sicque impediri, ne liquor injectus versus posteriora veniat; tumque tota urethrae pars, inter locum digitis pressum & urethrae aperturam, tuto eluatur & mundetur. Ast si, minima hic negligentia in eligendo compressionis loco, vel si, quacumque de causa, non integre comprimatur urethra, pars injecti liquoris superabit illud obstaculum, & virosam saniem propellet ulterius.
Antea ad §. 1447, ubi penis fabrica mirabilis describitur, notatum fuit, membranam internam urethrae pertundi copiosis foraminulis oblongis, sive poris, majoribus, minoribus, quos dant canales excretorii glandularum, quae in corpore cavernoso urethrae locantur: canales illi juxta membranam internam urethrae per ejusdem corpus cavernosum decurrunt, & dein oblique penetrant in urethrae cavum, quod secreto humore blando obliniunt, & contra acrimoniam urinae muniunt. Canalium

(*i*) Aphrodis. in Praefat. (*k*) Morando-Morando Prima Decade di Lettere &c. pag. 111. 112.

horum orificia obliquo ductu in urethram hiant, & ideo femilunarem figuram habent. Licet ergo injectiones non protruderent faniem verfus pofteriora, dum digitis comprimitur urethra, poffunt tamen urgere virus in has lacunas, & fic in corpus cavernofum urethrae propagare malum.

Si omnia haec confiderentur, videtur tutiffima effe, & facillima illa depuratio, quae fit per urinam ipfam, qua tota longitudo urethrae, abluendo, depuratur; haec valida fatis vi ejicitur, dum vefica contracta agit poft fuperatam fphincteris refiftentiam: Directio autem jactus urinae talis eft, ut averrat faniem in urethra haerentem, fed nullo modo illam urgeat in Canales illos, qui per urethrae cavum diftribuuntur, & quorum aliqui fatis patulis orificiis hiant.

Verum quidem eft, quod urina, etiam fana, acrimoniam habeat, quae molefta fit locis illis excoriatis, & ulcerofis; aft in artis poteftate eft, urinam adeo tenuem & blandam, reddere, ut nullo modo urethram irritare poffit. Ideo injungitur aegris, ut plus potent, quam fitis requirit. Aqua pura, infufa lenia aquofa, decocta ex herbis emollientibus parata, glycirrhizae infufum, lactis ferum, hydrogala, emulfa, cerevifia tenuis & mollis fimul, &c., amplam potui communi materiam praebere poterunt; ex quibus eligantur illa, quae aegri palato magis arrident.

Cum autem quies, & fomnus longior, conducant in hoc morbo, & urina, tota nocte in vefica retenta, femper acrior fiat, fimul accumulabitur in cavo urethrae copia materiae, fomni longioris tempore; at damna, inde metuenda, facile vitari poterunt; fi aeger libras duas tenuis potus fumat, antequam fe ad fomnum componat, poft tres vel quatuor horas fponte evigilabit, urinam redditurus; quo facto, largum hauftum potus mollis hauriat, & obdormiat denuo; fic urina tenuis manebit, & nullo modo acris reddetur, dum fimul, frequenti mictu, urethra mundabitur a collecta fanie; atque ita evitabitur, vel lenietur multum, molefta ftranguria, quae ita evitabitur, vel lenietur multum, molefta ftranguria, quae Gonorrhoeam toties comitari folet. Hac methodo omnis utilitas, quae ab injectionibus fperari poterit, obtinebitur, abfque metu ullius damni.

Si injectionibus, quae molles funt, & leniter tantum abftergunt, parum fidendum fit, facile patet, quid cogitandum, dum acriora remedia ab Agyrtis injiciuntur, qualia quandoque Venereis ulcufculis, in loco cute tecto, folent applicari; uti poftea ad §. 1463. dicetur. Si liquida fuerint haec remedia, rodente vi fenfilem internam urethrae fuperficiem peffime afficiunt, & fummos dolores creant. Quam parum autem a folis topicis remediis exfpectari poffit, poftea videbimus. Idem incommodum exfpectandum a candelulis cereis, quae acria rodentia remedia habent admifta; de qua re videantur illa, quae ad §. 1451. habentur. Imo, licet molli cera conftent, nifi perita manu introducantur, mala certe non levia producere poterunt. Homo, pertaefus diuturni ftillicidii ex urethra, confilium accepit, in urethram dimitteret candelulam ceream, longam valde, & fatis tenuem; cum facile fuccederet haec introductio, in veficam penetravit; ita ut notabilis pars talis candelulae in Veficae cavo haereret, & emollita loci calore, flexilior reddita, nodum fecit. Dum poftea tentabat educere candelulam, tranfitum impediebat nodus; vi tandem produxit, fequente valida haemorrhagia, penis & fcroti tumore, cum ventris intumefcentia. Periti Chirurgi ope tamen evafit ex hoc difcrimine; quod certe non leve erat (*).

Purgatione mercuriali faepe repetita. Methodum curandi Gonorrhoeas per cathartica remedia, faepe repetita, plurimi celebres Medici adhibuerunt cum fucceffu; imo & laudaverunt, tanquam unicam. Sic *Antonius Mufa Brafavolus* (l), & poft eum plures alii, cenfuerunt. Cum autem argenti vivi efficacia, in Lue Venerea

(*) Academ. Royale de Chirurg. Tom. III. pag. 610. (l) Aphrodifiac. pag. 684.

nerea curanda, adeo celebris esset, ideo purgatio mercurialis solebat praeferri a multis. Interim certum est, alia purgantia sufficisse saepius ad debellandum hoc malum. Sic *Sydenhamus* (m), dum de Gonorrhoea agit, dicit: *Curationis omnis cardo in remediis catharticis vertitur, quantum huc usque usu comperimus; quorum auxilio vel educitur humor peccans, vel procuratur diversio succorum corporis naturalium, qui aliter hosti in pabulum cederent.* Fatetur simul, quod quaevis cathartica, saepe & diu exhibita, morbum hunc sanare possint; elegit tamen validiora, quae bilem, maxime vero quae ichorem serosum, fortiter e sanguine expurgant, & subducunt.

Antea pluribus probatum fuit, contagium Luis Venereae intricari lentis, & pinguibus, corporis humoribus, illisque uniri. Proderunt ergo illa remedia, quae omne lentum, ac pingue, solvunt, &, solutum, educunt de corpore. Spes magna est, susceptum miasma, quod illis unitum fuerat, hoc nexu liberum, exire posse de corpore. Validorum enim purgantium usu repetito, obesus homo emaciari poterit integre. Antea ad §. 761., ubi de purgantium usu in cura febrium intermittentium agebatur, monitum fuit, a purgante medicamento bonos humores corrumpi, dein corruptos excerni: quod *Helmontius*, uti ibidem dicitur, dum a scabie curabatur, suo damno expertus est; repetito purgantium usu, emaciabatur adeo, ut tremerent genua, vox rauca fieret, & omnes labascerent vires. Unde conclusit, quod vividam corporis substantiam liquassent purgantia, & in putrilaginem resolvissent. Talem virtutem habent imprimis illa purgantia, quae a Medicis *Hydragoga* vocari solent. Testatur *Sydenhamus* (n), quod, *sola Jalappae radice, pauperibus aliquoties subvenerit, quorum tenuitati, & rebus angustis domi, consulendum erat.*

In *Materia Medica* ad hunc numerum habentur tres formulae remediorum purgantium, quarum binae priores largam satis mercurii dulcis dosin continent; quod tamen non absolute, aut semper, requiri videtur. Ipse *Celeberrimus Boerhaavius* (o), mercurialia praeparata non laudavit, ad Gonorrhoeam sanandam, sed *Jalappam Hermodactylos, Scammoneum, Senam, imprimis. Haec, crebro usurpata, potestatem habent dissolvendi sanguinem in aquam, hanc depellendi deorsum, & evacuandi per intestina; haec agunt valide semper & in urinae vasa, vesicam, urethram. Hinc & laudatissimus horum usus in locis huic malo nativis, Africa, & America; quin & probatissimus quoque apud optimos fere nostrorum in arte magistrorum.* Eandem methodum laudavit, ubi in uno loco externo recens labes unice haeret, & ulcusculum producit; deinde addidit: *Nunquam probabo temerarios ausus illorum, qui consulenti super hoc malo juventuti, ilico suadent usum argenti vivi; quod semper corpori nocet; nec necessarium saepe habetur* (p). Diserte autem monet *Sydenhamus* (q), vel ipsam salivationem mercurialem non sanare Gonorrhoeam, dum Luem tollit, quae comitem Gonorrhoeam habeat. Unde statuit sequentia: *Quoties Lues, & Gonorrhoea, una stabulantur, vel ante salivationem, vel ea jam peracta, Gonorrhoeae curatio tentanda est; quod & tutius fit, me judice, & facilius etiam, post finitam salivationem, cum, Luem habens comitem, Gonorrhoea aegrius dometur; quae vero a praegressa salivatione quadantenus subacta fuit, minori negotio expugnari soleat.* Idem affirmat *Boerhaavius* (r), nisi quod in illa specie Gonorrhoeae, quae in glandulis *Cowperianis* nidulatur, curanda dixerit: *Quare etiam subinde hic recurrendum erit ad gravissima remedia ptyalismi. Quamvis enim Gonorrhoeae priores eo nunquam curentur, tamen posterior haec species, in parte solidiore glandulosa nidulans, in qua vasa arteriosa, & cordis impetus, magis actuosa deprehenduntur, mercurii vim longe promptius excipit.*

 Notan-

(m) Epist. Responsor. II. pag. 418.
(n) Epist. Responsor. II. pag. 419.
(o) In Praefatione ad Aphrodisiacum.
(p) Ibidem.
(q) Epist. XII. responsor. pag. 432.
(r) In Praefatione Aphrodisiaci.

Notandum eſt, has glandulas extra urethram haerere, licet illarum emiſſaria in urethrae cavum hient, & per miaſma ſuſceptum ſic erodantur, ut in ſinus cavos, profundos, ulceraque moleſtiſſima, degenerent; unde & Luis univerſalis periculum imminet; ad quod praecavendum ſalivatio tentari ſolebat.

Recentiora obſervata pariter confirmant, remedia mercurialia, quae Luem Veneream feliciter eradicare ſolent, parum, imo nihil, prodeſſe in curandis Gonorrhoeis. Teſtantur celebres Chirurgi Angli, qui militum, Venereis morbis laborantium, frequentem curam habuerunt in caſtris, in Gonorrhoea curanda mercurium ſublimatum corroſivum in ſpiritu frumenti ſolutum (de quo remedio poſtea pluribus dicendum erit) Luem ſanaſſe quidem, etiam ſatis confirmatam, nullo modo autem Gonorrhoeam virulentam; quae, ſi nullis aliis ſtipatur malis, abſque ullis remediis mercurialibus ſanari poterit (s).

Nullam omnino fiduciam poſuit *Sydenhamus* (t) in uſu decoctorum, quae ex lignis exſiccantibus, guajaco &c., praeparantur, & a multis, ut ſpecifica morborum Venereorum remedia, laudantur. Ab his enim *univerſum aegri corpus, tum praecipue pars affecta, jam pridem nimis incaleſcentia, ulterius adhuc inflammabantur; nonnunquam etiam Gonorrhoea, quae paulo ante evanuerat, quod me obſervaſſe memini, denuo in conſpectum prodiit.*

A ſanguinis miſſione Gonorrhaeae curam inchoandam, ſuadet *Celeberrimus Aſtruc* (u): habet enim illam pro morbo inflammatorio, omneſque inflammationis exitus hic metuendos eſſe, imo & blandam reſolutionem hic obtineri poſſe, ſtatuit, licet raro, nec fere unquam, niſi in levioribus Gonorrhoeis tantum, & ſi aegri iteratis ſanguinis miſſionibus, & exactae diaetae, acquieſcere velint. Sed hoc malum, ſi leve fuerit, tanta ſanguinis jactura non indiget, & ſolis decoctis mollientibus abluitur facile leve contagium, nondum pertinaciter haerens in parte affecta; imo, ut ſincere dicam, nullam ſanguinis miſſionem requirit. Ad reſolutionem enim, uti §. 386. dictum fuit, requiritur blanda humorum indoles, quae nunquam ſperari poterit in loco, cui adhaeret Luis contagium, quod non tantum cutim, ſed & ſolida oſſa, corrumpere & erodere valet. Tota enim ſpes curationis in eo conſiſtit, ut exeat, per fluxum, miaſma ſuſceptum. Rariſſime praeterea contingit, aegros medelam quaerere, antequam quid inſoliti ex pene exſtillet; adeoque de cura per reſolutionem vix cogitandum videtur, nec operae pretium erit, in omni Gonorrhoea ſanguinem mittere; Interim ſi ardor, erethiſmus, cum graviſſima dyſuria, adſint, credit *Celeberrimus vir* (w), *haud ſegnius, parciusve, venam eſſe tundendam, quam in ipſa peripneumonia, vel dyſenteria*. Verum, ſolo decocto *radicum althaeae cum glycirrhiza*, potato magna copia, & fomentis molliſſimis applicatis, graves tales moleſtias ſaepius lenire, & ſuperare, potui; quae minuebantur ſtatim ac fluxus largiori copia prodire inciperet. Plus enim hic exſpectandum eſt, ab acris irritantis obvolutione per molliſſima remedia, & laxatione viarum, ut tuto exire poſſit, quam ſi tota curatio ad ſanandam inflammationem dirigatur. Lues enim Venerea non adeo in inflammationem prona eſt ex ſua indole; uti apparet, ſi contagii effectus in loco oculis conſpicuo conſiderentur: prima enim ſigna ſunt, *pruritus, calor, lenis inflammatio*; quam brevi ſequitur *puſtula, ſubalba, ſquamoſa, erodens*; de quibus videantur illa quae ad §. 1444. habentur. Contigit quidem aliquando, membrum inflari virile in calidis juvenibus, lauta diaeta & vino copioſo uten-

(s) Medical obſervat. and inquirys Vol II. pag. 83. (t) Epiſtola reſponſoria II. pag. 224.
(u) Lib. III. Cap. I. §. IV. & V. pag. 165. & ſeq.
(w) Ibidem pag. 168.

utentibus, dum aestivis sub caloribus immodica Venere abutuntur, & se totos exhauriunt: ut & aliquando recens nuptis, dum optatis amplexibus fruituri vi adhibita viam novis gaudiis parant, quod similem membri inflammationem, cum rubore, & dolore, patiantur. Idem malum toties experiuntur illi, qui ad curam Gonorrhoeae acribus diureticis, balsamis nativis, vel & artificialibus, copiose utuntur. In similibus casibus subita sanguinis missio locum habet; uti §. 1470. dicetur. Hoc tantum monere volui, Gonorrhoeam Veneream non indigere sanguinis missione ad curationem, neque illam inchoandam esse semper a Venae sectione, sub spe felicioris, & citioris sanationis.

Sydenhamus (x), qui, ut notum est, in morbis inflammatoriis curandis abundanti sanguinis missione utebatur, in cura Gonorrhoeae, praecipue in initio, illam nullo modo admisit; cum non speraret inde benignam morbi incipientis solutionem. Sic enim habet: *In temperamento admodum sanguineo, & affectu pertinaciori, post mensem catharsi datum, aut circiter, ut plurimum sanguinis unc.* VIII, *vel* IX, *e brachio dextro detrahendas suadeo. Ut maturius celebretur Venae sectio, auctor non sum; ne hac προφάσει contagium penitius inferatur.*

Purgantia per alvum praecipue conducunt ad Gonorrhoeae curam, & saepius repetenda laudantur. In aegris, quibus facile alvus movetur, *decoctum Tamarindorum, cum foliis senae*, suffecit saepius, si quotidie potaretur, donec symptomata, ardor nempe urinae, stranguria, stricturae sensus in urethra, leniantur, materiae effluentis copia minuatur, & color in melius mutetur. In initio enim rubellum quandoque colorem fluxus habet, vel & profunde viridem; dein flavescentem; augeri tunc solet spissitudo, & succedit postea albus color. Majori tunc intervallo dantur cathartica, ne largis & diuturnis dejectionibus vires exhauriantur, nimisque tabescat corpus. Illis, qui duriori stimulo indigent ad catharsin, validiora propinantur remedia. Ita *Sydenhamus* (y), qui fatetur, se pauperes sola radice *Jalappae* curasse; dabat communiter calidiora purgantia, quae *Aloën*, *Colocynthidem*, *resinam Jalappae*, continebant, &, addito *Opobalsamo*, in massam redigebantur, cujus grana quadraginta exhibebat, omni mane, hora quarta, vel quinta, per dies 12, 14, vel etiam plures, *donec urinae ardor, & materiae seminiformis color flavus admodum, imminuantur*. Postea dabat cathartica alternis diebus adhuc per duas septimanas; *quo tempore elapso, sufficit, ut bis in septimana sumantur pilulae, donec humor, ex urethra stillare solitus, prorsus evanescat; quod, ut plurimum, non nisi post multos dies contingit.*

Patet facile, semper habendam esse rationem aetatis, virium, ac temperiei, dum valida dantur purgantia, & adeo frequenter repetuntur. Obesa corpora haec tolerare possunt; macilenta & exsucca minime; in quibus leniora conducunt, nec adeo frequenter debent repeti. Diebus a catharsi liberis decoctorum emollientium copiam bibere debent tales, & molli victu corpus reficere. Lentius forte curabuntur; sed longe tutius. Summo certe jure monuit *Celsus* (z): *Purgationes quoque, ut interdum necessariae sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum adferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit.*

Accedit, quod purgantia, praesertim acriora, dum intestinum rectum frequenti tenesmo alvum deponendi irritant, & vix non excoriant, vicinum collum vesicae similiter afficiant, & stranguriam excitent, vel augeant illam, quae Gonorrhoeam comitatur. Optime notavit celebris in hoc morbo curando auctor (a), quod, postquam usu purgantium minuta fuerat fluoris quantitas, & emendata qualitas, si pergere-

(x) Epist. Respons. II. pag. 422. (y) Ibidem pag. 414.
(z) Lib. I. Cap. III. pag. 31. (a) Turner Siphylis. pag. 70.

geretur in horum usu ulterius, non emendetur amplius malum, sed de novo accedat Dysuria, & Priapismus, & materiae effluentis qualitates denuo pejores fiant: Unde cogebatur, lenioribus postea curam absolvere. Hoc imprimis contingebat in hominibus sicci, calidi, biliosi, temperamenti. Frigidae, laxae, phlegmaticae, temperiei homines has evacuationes per alvum facilius ferunt. Quantum noceant penis erectiones in Gonorrhoea curanda, statim dicetur; &, simulac, post frequentiorem validorum catharticorum usum, priapismus oritur, leniora & majori intervallo data conducent sola.

Contigit quandoque, imprudentes juvenes, dum turpe malum celare volebant, & citam sanationem anxie desiderabant, drasticis usos fuisse purgantibus quotidie, per plures dies; novi contigisse, ut, erosa intestinorum tunica, unus ex his, affatim erumpente per anum sanguine, subito defecerit. Alios vidi, totos exhaustos, pallidos, languisse per menses, antequam vires aliquantum recolligere potuerint. Quot non sunt metuenda mala, dum, vix sanati, se novis periculis exponunt, repetitis Gonorrhoeis pessime mulctantur, &, vel proprio, vel turpium Agyrtarum, consilio, similem curationem repetunt. Emerita enim, & effoeta, publicae libidinis prostibula se turpi experientia jactant esse versatissima in hoc morbo curando.

Quamvis autem lenioribus purgantibus, & tamen satis evacuantibus, Gonorrhoea curari soleat, contingit tamen aliquando, curationem tardius procedere; & quidam difficilius purgantur; tunc, aucta dosi, & in forma liquida, remedia similia dedit *Sydenhamus* (b); quae ex *Tamarindis*, *foliis Senae*, *Rheo*, *Manna*, *syrupo ex Spina cervina &c. parabantur*. Quibus si non succederet cura, pro dosi dedit drachmam mediam *pilularum ex duobus*, cum granis viginti mercurii dulcis, & quidem bis in septimana. Constant illae *pilulae ex duobus* aequali copia *Colocynthidis*, & *Scammonei*; unde merito drasticum remedium dicitur. Praecipuam autem spem in hoc posuisse videtur, *si Turbith minerale ad gr. viij, tantum bis, vel ter, daretur* (idque *interposito debito temporis spatio, ne forte oboriatur Ptyalismus*); *quod quidem remedium in eradicanda difficiliori Gonorrhoea facile primas fert*. Eandem methodum laudavit *Turner* (c), si Gonorrhoea admodum virulenta foret, simulque adessent cancri Venerei in genitalibus.

Ex omnibus dictis patet, versatissimos in curandis his malis viros praecipuam curae spem posuisse in repetito catharticorum usu; mitiora dedisse primum; quibus si non emendaretur malum, validiora, imo & drastica, adhibuisse; praecipue, in repetitis, vel admodum virulentis, Gonorrhoeis; quales solent esse illae, quae longiori tempore post suspectum concubitum se manifestant tantum. Simul patuit, non semper necesse esse; ut adhibeantur remedia mercurialia; nec salivationi obedire Gonorrhoeam.

Purgandi haec methodus multis displicere solet, & taedium non leve facere; de quo *Celeberrimus Boerhaavius* habet sequentia (d): *Neque crediderim, temere excultam usque methodum huic propositae praeripuisse: novi quippe alias plerasque, tentavi, cum hac comparavi. Fateor, incommoda est aulicis, in celebritate versantibus, vel munera publica gerentibus; sed tuta saepe ardua sunt, & molesta. Novi promissa Agyrtarum; se curaturos vel in regali natantes luxu, equitantes, omnia voluptatum genera exercentes. Sed mihi, & haec conanti, haud licuit esse tam beato. Quin & dolui saepe, dum sic tractatos Illustres viros vidi per annos vitam agere reliquiis veteris mali obnoxiam.*

Laudabatur a quibusdam aquarum mineralium potatio, ad Gonorrhoeam, vel saltem

(b) Epist. II. Respon pag. 420. (c) Siphylis pag. 71.
(d) Aphrodisiac. in Praefatione.

tem leves ejus reliquias, exſtirpandas; imo jam in receptum morem hoc abiviſſe, indignabatur *Sydenhamus* (*e*): ſtatuit enim, ſolam catharſim hic inſtar omnium eſſe, & ſevere inculcavit, ut aegri ſibi temperarent ab aquis mineralibus; certo namque ſibi conſtare, ait, ab his *morbi reliquias, e corpore eliminandas, vi adſtringente, & plus ſatis ſanativa, arctius conſtringi, & quaſi clavo figi trabali; unde, quod ſaepius obſervavit, ſcroti tumores enaſcebantur, quoties in morbi principio, vel ſtatu, pejoraque adhuc ſymptomata, ut carunculae, ſi quando ſub exitu ejus, potarentur.* Videtur de aquis martialibus hoc intellexiſſe optimus vir. Dantur enim aquae minerales, quae vel parum omnino, vel nihil, de martiali principio continent, & quae potatae per alvum purgant ſatis. An non hae poſſent conducere ſub finem morbi, cum non debilitent purgando, & circa finem curae leniora tantum cathartica ſoleant dari? *Celeberrimus Hofmannus* (*f*) Selteranarum potum laudat ob vim mucum viſcidum incidendi; dein addit: *Et quoniam in Gonorrhoea inveterata, & in morbis veſicae & urethrae ex hac prodeuntibus, per aliquot exempla, mirabilem thermarum Carolinarum potum, & earum injectionem in membrum crebriorem, deprehendiſſem, non dubitavi ejus uſum, & fructum, de meliori commendare.* Thermae autem Carolinae per alvum evacuant ſatis.

Sed & recens Gonorrhoea, qua per dies quindecim juvenis ruſticus laborabat, comitata intenſiſſima phymoſi, dyſuria ſumma, doloribus peracutis, plurimiſque ulcuſculis, quibus referta erat corona balani, admodum etiam tumentis, ſolis thermalibus Baregianis, intus extuſque adhibitis, perfecte curata fuit (*g*).

Ubi ergo contingit, ut aegri temperies, debilitas, repetitis Gonorrhoeae virulentae curationibus exhauſtum corpus, nimia Venere deletus vigor, impediant, quo minus per repetita purgantia cura tentari poſſit, tunc Medici, vel inviti, leniora adhibere debent. Laborabat homo jam a quatuor annis peſſima Gonorrhoea, vires omnes amiſerat, noctes agebat inſomnes, ob febrem depaſcentem, quae omni veſpera increſcebat. Omnia tentata fuerunt ſine fructu; lenta tabes imminebat. Facile patet, in corpore exhauſto, tabeſcente, non potuiſſe amplius tentari evacuationes. Datum fuit *extractum Cicutae*, ſuperbibendo infuſum florum ſambuci, cum lacte paratum, & intra paucos dies malum emendatum fuit, auctae ſunt vires, appetitus & ſomnus redierunt. Sexto menſe, his ſolis, miſerrimus aeger convaluit robuſtus, & pinguis (*h*).

Emulſionibus. Pro potu communi poſſunt haec potari ad lubitum, cum blanda ſint, omnem acrimoniam leniant, urinam diluant, & minus acrem reddant. Quibus res anguſta domi eſt, his ſubſtituuntur, lactis ſerum, decoctum althaeae, addita quarta parte lactis, aut his ſimilia. Dantur & quandoque emulſa medicata, ex ſeminibus quatuor frigidis majoribus & minoribus dictis; emulſo colato miſcetur *nitrum, ſyrupus diacod.* &c.; qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur. Solebant haec dari veſperi, poſtquam purgantia aſſumta operationem ſuam peregerant.

Balſamicis. Dum in urinae tranſitu haeret malum, & cum urina ſolet ſaepe prodire fluor, hinc balſamica remedia fuerunt data a pluribus; quae & a vi diuretica laudantur, & vulneribus ulceribuſque curandis adhiberi ſolent. Balſama nativa, pura, fragrantia, qualia ſunt, *Balſamum de Mecca, Peruvianum album, & nigrum, Tolutanum, de Copayba, Terebinthina, &c.*, magnam famam in curandis Gonorrhoeis habuerunt. Laudaverunt & Chemici olea ſtillatitia ex balſamis nativis parata

(e) Epiſt. II. Reſponſ. pag. 423. (f) Med. Rat. Syſtem. Tom. IV. part. 2. Sect. 2. Cap 7. pag. 450. (g) Specim. novi Medic. Conſpect. Edit. alter. pag 175. in notis.
(h) Anton. Storck Libell. 2us. de. Cicuta Cap. III. pag. 250.

ta; qualia sunt oleum Terebinthinae, de Balsamo Copayba &c., quae quidem admodum penetrabilia sunt, sed semper acriora, & calidiora, ipsis balsamis, ex quibus parantur; adeoque nonnisi prudenti usu prodesse poterunt. Nunquam frequentius testes intumescunt, quam post largum similium usum; praesertim, si, absque Catharticis sumptis, in morbi initio statim exhibeantur; uti rudibus Agyrtis in more est.

Videmus tamen, optimos Medicos purgantibus remediis datis incepisse curationem Gonorrhoeae, &, emendato jam malo, dedisse balsama nativa. *Sydenhamus* (*i*) quidem siccioribus purgantibus addebat aliquot guttulas Opobalsami, ut ex his massa ductilis fieret, unde formarentur pilulae. Sed prius jam aliquoties purgaverat aegros, antequam omni nocte daret xxv. Guttulas Opobalsami, sacchari frustulo exceptas (*k*). Eandem methodum secutus fuit *Turner* (*l*), celebris in his morbis curandis Medicus; prius enim rite, & sufficienter, purgato aegro, & in melius mutato colore fluoris, curam absolvebat, dando unciam Balsami Copaybae, in pastam albam redacti addito Saccharo albo; vel cum conserva fructuum Cynosbati in electuarii formam redigebat: Utriusque formulae quantitatem nucis moschatae dabat, mane, & vesperi. Quandoque purgantia leniora admiscebat huic balsamo; & quidem optimo cum effectu. Sic & in *Materia Medica* ad hunc numerum praescribitur massa, quae constat ex uncia Terebinthinae, & uncia media Rhei Barbari, addito pulvere Glycirrhizae, donec fiat massa, unde formentur pillulae granorum quatuor, quarum unam capiat aeger omni hora. Ubi notandum imprimis hoc est, balsama illa dari limitata dosi, ne nimis calefaciant, & irritent. *Turner* (*m*) praefert balsamum Copaybae; quia minori constat pretio, quam opobalsamum; & quia non conciliat urinae adeo illum odorem violarum martiarum, ac quidem terebinthina; unde saepe tota familia intelligit, de qualis morbi cura agatur; quod minime conducit.

Hac cum limitatione balsama illa nativa dari tuto possunt, ubi jam per usum purgantium emendatus est morbus; calidioribus illis artificialibus, quae a Sulphure nomen habent, abstinui semper; nimis enim inflammant; imprimis, si oleis essentialibus acribus parentur, ut *balsamus sulphuris terebinthinatus*, *anisatus*, *juniperatus*, *succinatus*, *&c.* Imo &, inter usum balsamorum nativorum, copia mollium decoctorum commendari solet, ut urina lenis maneat, ne irritetur locus affectus, quem alluit.

Haec considerans, non potui intelligere rationem, quare Celeberrimi Medici laudaverint acerrima diuretica in curatione Gonorrhoeae, imo ipsas *cantharides*. Legitur (*n*), Medicum quemdam Lugduni Batavorum *Gonorrhoeam virulentam solis Cantharidibus feliciter curasse, quas vino Rhenano macerabat, infusionem alio liquore temperatam propinans; sed, cum initio non sine summo cruciatu & exulceratione vesicae curam absolveret, miscuit tandem cum oleo Amygdalarum dulcium, syrupo Fernelii, succo Tapsi barbati; & intra triduum, beneficio copiosae urinae, malum suaviter sustulit*: Scripserat hoc ad Avunculum suum *Thomam Bartholinum*, Lugduni Batavorum degens, *Matthias Jacobus Matthiades* nepos; cui post mensem respondit *Bartholinus* sequentia (*o*): *Infusum Cantharidum alibi quoque in historiis laudavi, Gonorrhoeae virulentae, & ischuriae, remedium; cujus felicem successum non semel ipse sum expertus. Notandum vero, ne noceant cantharides, integras esse sumendas. Ubi vesicis exulceranda cutis, extrema abjicienda, in quibus benignior facultas latet; quae servanda sunt in infuso hoc, urinae vias expurgaturo. Legitimo modo mistum infusum*; num-

(i) Epist. II. Responsor. pag. 419. (K) Ibidem pag. 421. (l) Siphylis pag. 73. (m) Ibidem (n) Thom Barthol. Epist. Med. Centur. IV. pag. 289. (o) Ibidem pag. 301.

nunquam, quantum ego viderim, vel cruciatum, vel exulcerationem Vesicae, provocavit, ut nec pinguioribus abstergentibus opus fuerit. Magni in arte nominis auctor *Celeberrimus Mead* (p) laudat & tincturae cantharidum usum in hoc morbo; non quidem directe ad curam Gonorrhoeae virulentae; sed ad superandum molestum illud, licet parcum, stillicidium, quod post Gonorrhoeas quandoque superest, licet miasma Venereum de corpore expulsum fuerit; de qua re sequenti paragrapho dicendum erit. Jubebat infundi cantharidum drachmas duas in libra cum dimidia spiritus vini rectificati: addebatur *rheum*, *gummi guajaci*, *gummi laccae*, & pauculum *cochinellae*. Colatum hoc infusum prudenti dosi dabat bis de die, mane & hora decubitus, dilutum haustulo aquae tepefactae, a guttis triginta, ad quinquaginta usque (quantum scilicet sine urinae difficultatis metu ferri poterat). Facile patet, reliqua medicamenta, quae cantharidibus in hac compositione adduntur, refracta adeo dosi, vix quid virtutis medicatae praestare posse; adeoque totum hujus remedii effectum a Cantharidibus admistis pendere.

Cantharidum virus molestissimam stranguriam producere, urinam sanguinolentam reddere, vesicam, & imprimis ejus collum, inflammare, ex Historia Medica notum est; praecipue, si per os assumta fuerint haec insecta. Similes effectus, licet leniores, ab externa applicatione observati fuerunt aliquando. Majori copia ingesta, satis citam mortem fecerunt. Sexagenarius homo, validus, robustus, propriis diffidens viribus, ut languentem excitaret Venerem; cui strenue operam daturum se statuerat, sumsit Cantharidum pulverisatarum drachmam: brevi post sensit dolorem in hypogastrio, & summam urinae difficultatem. Sequenti mane Medicus vocatus invenit miserum frigidum toto corpore, viscido sudore madentem; pulsu vix perceptibili; extremis corporis gelidissimis, lividis; abdomine tumente, tenso: post paucas horas periit. In cadavere, Peritonaeum ex rubro livescebat in Hypogastrio; Vesica erat admodum distenta, coloris profunde rubri in fundo, & imprimis in collo; interna superficie vesicae tota livida, gangraenosa (q).

Tentiginem Veneream excitari acribus diureticis, omnium maxime cantharidibus, notum est. Indomabilis Satyriasis, ad mortem usque perstans, inde nata legitur (r). Verum omnibus in confesso est, nil magis obesse curationi Gonorrhoeae, quam Venerem. Unde prudentes Medici omni modo cavent, ne penis fiat erectio; tenuem diaetam imperant aegris; ab omnibus potibus spirituosis abstinendum jubent; pauculum carnis albae coctae concedunt tantum; piscium esum vitandum monent. *Alexander Trajanus Petronius* (s) severe imperat, *Abstinere a sale, a salsis, a motu nimio, ab aromatibus, denique ab omnibus calefacientibus, & mordicantibus, & ab omni Veneris non solum usu, sed etiam imaginatione &c. Et profecto potissima diuturnitatis causa haec ipsa est, quae quoad perstitit, purges corpus, temperes, optima victus ratione regas, nihil proficis.* Unde profuit quibusdam, locum mutare, ut fieret *ejus oblivio, quod coitum irritabat: sic etiam alii, quia in exilium missi*, alii quia in carcerem detrusi, *aut graviori animi cogitatione affecti sunt, ab antiquissima Gonorrhoea se vindicaverunt. Ita ut mirum non sit, si viris, vel postquam illa incepit, nunquam coeuntibus, diuturna tamen illa contingat.*

Hinc evidens est, quam noxius sit Cantharidum usus in Gonorrhoea curanda, cum vel unica penis erectio curam adeo retardare possit, ut *Celeberrimus Boerhaavius* (t) monuerit sequentia: *Vidi hinc, saepe vanos fuisse hoc in morbo vel probatissimos*

(p) Monit. & Praecepr. Medic. pag. 256. (q) Barrere observat. Anatom. pag. 205.
(r) Jobi a Meeckren observat. Medic. Chirurg. Cap. XXXIV. pag. 141.
(s) De Morbo Gallico Lib. VII. Cap. IV. Aphrodisiac. pag. 1322. 1323.
(t) Ibidem in Praefatione.

mos sanandi modos, si, quacumque demum de causa, quae hercle multiplex hic nimis, homo arrigit, imo, sanatas jam jam Gonorrhoeas, unico incitatae libidinis impetu, recruduisse actutum, novamque denuo sanationem de integro exegisse. Quidquid ergo prurientem imaginem titillat, in cibo, condimento, potu, medicamento, vel per conversationem cum amabili sexu, tabularum aspectum, sermones, lectionem, cane pejus & angue fugiendum. Aquae potus, vel seri lactis, cerealia, horaei fructus, conducunt.

Omnia valida exercitia corporis vitanda sunt; malum enim augent; cursus, digladiatio, saltatio, pendulas partes genitales quassant, agitant: omnium maxime nocet equitatio, imprimis si velox, & diuturna, fuerit. Nunquam tristiorem casum me vidisse memini, quam in nobili juvene, qui, a publico prostibulo nocte infectus, mane iter auspicatus est; dumque post quatuor dies Gonorrhoea se manifestaret, noctu diuque pernici vectus equo festinavit, ut ad suos redux curari posset.

§. 1459. PErsistendum in curatione, donec nihil amplius insoliti ex pene exstillet, vel in urina se manifestet.

Molesta satis est Gonorrhoeae cura, quia, ut dictum fuit, repetitam catharsin requirit: hinc operae pretium quam maxime est, novisse curationis limites, quando tuto aeger sibi relinqui possit, absque recidivae periculo. Cum tutissimam viam sequi hic Medici soleant, plerumque curam parum protrahere solent, saltem quoad exactam vivendi normam. Saepe etiam aegri vix se integre curatos credunt, & novas malunt subire molestias, quam de salute integra vel minimum dubitare.

Quamdiu aliquid notabile ex pene exstillat, Gonorrhoea merito adhuc perennare creditur; licet fluxus dotes emendatae fuerint, difficultas urinae & ardor imminuta multum. Unde *Sydenhamus* (*u*) sollicite monuit, non confidendum esse curae, quando *ejusmodi ichor, qui, ardore urinae & flavo materiae extillantis colore disparentibus, mane praesertim, in summitate colis digitis compressi, ad guttulam unam alteramve, cernitur, a debilitate tantum & laxitate partium, ob diutinam virosi fomitis in eis moram, oritur; miseri enim experiuntur magno suo malo, reliquias esse contagii non penitus deleti, quod, licet quadantenus subactum, ex levissima quaque occasione (a potu scilicet nimio, aut exercitio vehementiori quolibet, aut simili alia causa) novas excitat tragoedias, Gonorrhoea postliminio recrudescente*. Negari nequit, in tali casu leniorum purgantium interpolatum usum conducere, & imprimis insistendum esse severis diaetae regulis; nam, uti optime *Sydenhamus* notat, tunc recrudescit tantum malum, quando aegri ab illis recesserunt; quod sensim minutum se subduxisset integre, si cautius vivere perrexissent.

In initio Gonorrhoeae fluxus a levi copia increscit quotidie; ardor urinae, & stranguria, admodum molesta sunt; ichor effluens viridis, aliquando cum striis sanguineis intermistis, tenuis; quandoque flavus color viridi interspergitur; aliquando flavum viridi intime miscetur, & ochroleucum dictum colorem producit; quandoque & flavo colore tincta materia fluit; quae sensim, magis magisque emendato malo, in albedinem vergit; simul tunc minuitur materiae copia, & spissitudo augetur. Notavit celebris auctor (*w*), in quibusdam colorem flavum materiae effluentis manere ad finem usque, sequente tamen integra curatione. Solet autem malignitas Gonorrhoeae sequi horum colorum ordinem successivum, ut plurimum; ut pessima habeatur viridis cum sanguine admisto, mitissima albicans; &, dum idonea medela adhibetur, emen-

(u) Epist. II. Resp. pag. 419. (w) Turner Syphilis pag. 61.

emendationis gradus recensitis coloribus respondent. Unicum hoc excipitur, ut monitum fuit, colorem flavum quandoque ad finem usque manere; quod aliquoties observavi.

Antea ad §. 1447, ubi de Gonorrhoea dictum, patuit, per ductus excretorios in cavum urethrae excerni humorem mucosum, blandum, qui cavum internum urethrae oblinit, & ab acrimonia urinae transeuntis defendit. Ille humor naturalis est, parcaque copia exit per patulum extremae urethrae orificium, in sanissimis quoque hominibus, & leves quandoque maculas in indusio facit, licet nulla etiam suspicio toleratae olim Gonorrhoeae adfuerit unquam.

Quavis occasione data, ubi certissimus eram de integerrima puritate corporis masculini, in hanc rem inquirere conatus sum, & talia stigmata maculosa in linteis inveni. Pariter ante patuit, hunc humorem naturalem infici a miasmate Venereo, post impurum concubitum recepto, augeri ejus secretionem, exulcerari aliquando, & erodi, hos ductus excretorios; unde, expulso jam de corpore omni contagio, poterit liquor naturalis, omni infectione purus, exire, & quidem majori copia, quam ante morbum solebat. Ab eadem causa in urina observantur filamenta, flocculi, anguillulae quasi, omnium frequentissime in illis, qui repetitas Gonorrhoeas tolerarunt. In talibus hominibus, post bonum somnum, si leniter prematur penis, exit aliquid mucosi, subpellucidi, fere instar albuminis ovi; Angli Medici *Gleet* vocare solent; quod nihil inficientis in se habet, & quandoque per plures annos durare solet, hoc unico molestum, quod mali cujusdam latentis adhuc, nec satis ex corpore expulsi, tristem & perpetuam miseris suspicionem faciat.

Nec facile est, hunc metum tollere illis, qui juvenilibus annis vixerunt imprudentius. Novi, qui, decies repetita salivatione, in tabem immedicabilem incidit, dum latens metueret malum. Fovent turpes Agyrtae hoc scrupulos, &, scelesti lucri causa, argentum vivum larga copia exhibent miseri; ad exstirpandum scilicet radicitus malum, cujus nequidem adest vestigium. Quivis Agyrta novum jactat arcanum; aliam argenti vivi administrandi methodum habet, nemini mortalium cognitam; mercurium, ubicumque latet in corpore, extricare & expellere novit de corpore; aliasque plures similes ineptias venditat, quibus creduli aegri fidem facile adhibent, & miserrime decipiuntur.

Si ergo orificia ductuum, mucosum humorem in urethram eructantium, dilatata manserint, post Gonorrhoeam sanatam, vel erosa hiaverint, perget effluxus perpetuus viscidi talis liquidi, majori minorive quantitate, absque ullo latentis contagii Venerei metu. Imo talis effluxus poterit esse immedicabilis.

Opportunitatem habuit *James Drake* (x) videndi hanc rem in cadavere proprii famuli, qui per aliquot annos pertinacem talem fluxum materiae viscidae toleraverat, dein Peripneumonia mortuus. Inveniebatur caruncula, quae in ductu excretorio glandulae *Cowperianae* sinistrae locari solet, ulcere olim erosa fuisse, ita ut binorum ductuum orificia in unum abiverint: figuram addidit, quam ipse *Cowperus* delineavit. Sequi hinc debuit perpetuus fere effluxus viscidae materiae, quae ab his glandulis paratur (*Gleet* vocant); quod idem contingere debebit necessario omnibus, quibus simile infortunium accidit; sive in his glandulis *Cowperianis* dictis, quae conspicuam satis molem habent; sive in aliis ductibus excretoriis minoribus, per urethrae cavum dispersis.

Inde etiam intelligitur diversitas copiae illius fluxus; prout nempe majores vel minores tales ductus, majori minorive numero, simili modo affecti fuerint.

Quidam crediderunt, semen esse, quod sic perpetuo stillicidio efflueret; unde

 tabem

(x) Anthropolog. Nov. Tom. I. pag. 140.

tabem dorsalem, & summam debilitatem, metuebant; sed mucosus humor est, a semine omnino diversus.

Solet ille fluxus, licet absit Venereum contagium, tamen incommodus esse, quod plerisque latentis adhuc alicujus mali metum faciat perpetuum; imprimis autem illis, qui frequentius Gonorrhoeam virulentam passi sunt; unde anxie quaerunt remedia, ut ab hoc metu liberentur saltem, dum fluxus ille siccatur. Ex dictis patet, non semper curari posse; interim quaedam laudari solent, quae saltem nocere nunquam poterunt, & quandoque aliquantum prosunt, dum simul cavent, ne tales aegri ad periculosa remedia confugiant, & ab Agyrtis decipiantur.

Primum, quod suadere soleo, est, ut a perpetua fere genitalium contrectatione caveant: solent enim curiose inquirere, an augeatur, vel minuatur, fluxus, vel colorem mutet; penem premunt, experturi, an quid exprimere possint; sicque secretionem & excretionem illius mucosi augent potius. Magnam spem in adstringentibus ponunt; laxitatem enim harum partium morbosam accusare solent. Si innocua, imprimis interno usu adhibenda, petunt, facile poterunt concedi. *Corallos rubros*, *cancrorum lapides*, *succinum*, *mastichen*, *conservam rosarum rubrarum*, & alia his similia, quidam auctores impense laudaverunt; in quibus adhibendis faciles nos esse oportet. In illis vero, quae topice sunt applicanda urethrae, magna cautela opus est. Si enim per injectiones validiora adstringentia applicentur, *alumen*, *vitriolum*, *saccharum saturni*, constrictiones urethrae, calli, dysuriae, ischuriae, toties sequuntur, quae postea difficillime curabiles sunt.

Plures casus colligit *Turner* (*y*), qui docent, tali fluxu, licet satis copioso, sed viscido, instar albuminis ovi, laborantes, matrimonium inivisse, nec infecisse uxores, & sanas generasse proles. Simul patuit, integram curam difficulter successisse. Varia quidem tentavit. Spadanorum, & his similium, fontium usus, uti & Balsami Copaybae usus moderatus, profuerunt prae reliquis.

§. 1460. INflatio membri virilis tollitur cataplasmate anodyno, discutiente, emolliente, fotu simili, venae sectione larga, & dictis (1458.)

Antea ad §. 1447. de mirabili structura penis dictum, & quomodo in tantam molem possit erigi, dein iterum flaccescere; turgentibus nempe corporibus cavernosis penis solius, vel & corpore cavernoso, quod urethram ambit, glandisque penis externam substantiam constituit; uti tunc pluribus dictum fuit. Ad §. 1449. patuit, quomodo saeva inflammatio penem occupare queat; unde mira membri deformatio, & distorsio in hoc illudve latus, incurvatio sursum, aut deorsum, dysuria, dolor acerbus, sequi possunt, & alia gravissima mala.

Si sic affectus penis caleat, doleat, nullo modo cunctandum est; sed cito valida cura antiphlogistica adhibenda, vel brevi gangraena sequetur; quam curatu difficilem esse, antea ad §. 432. monitum fuit. Unde statim larga sanguinis missio instituenda est; repetenda, si opus fuerit; ut cita fiat penis subsidentia. In praecipiti casu, turgentem admodum venam, quae per dorsum penis decurrit, pertudi lanceola; dum simul & ex brachio sanguis mittebatur. Simul dabam decoctum purgans, ex *tamarindis*, *foliis senae*, *agarico*, *sale polychresto* &c.; omni hora ad uncias duas, donec alvus copiose solveretur, fere ad animi deliquium usque, sicque tumens penis subsidere inciperet: artificialem diarrhoeam, eodem remedio, sed minori copia dato; susti-

(y) Syphilis pag. 445. & seq.

sustinui per aliquot dies; incepit fluxus materiae viridis Gonorrhaicae ex pene stillare, & quidem copia magna; sicque ab imminenti siderationis periculo, & penis mutilatione, evasit aeger. Mollissimis fomentis, additis & antisepticis, tegebatur penis, & vicina; de nocte ex similibus cataplasma paratum applicabatur perpetuo (formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur); quod, ex lacte ebutyrato acido paratum, omni putredini resistebat efficaciter; addebatur & aliquid de spiritu vini, vel alio liquido aromatico spirituoso, ne nimis flaccescerent partes affectae ab assidua fomentatione. Spirituosa enim nocerent, nisi admodum diluerentur; unde huic cataplasmati vix trigesima pars *spiritus vini theriacalis* admiscebatur. Vidi, juveni, cui imprudens & ignarus barbitonsor, incipientem scilicet Gonorrhoeam curaturus, applicuerat spiritum vini larga copia, penem intumuisse horrendo modo; dum alter prudentior vocatus curationem antiphlogisticam adhiberet animose; ex pene sanguis ad libram & ultra prorupit; unde tumor subsedit, & sequenti die foedus fluxus amurcosus sanguinolentus prodiit; a quo malo tamen integre curatus fuit trium mensium spatio.

Praeputium pendulum, & laxum, nullis fibris muscularibus praeditum, cuticula constat, & cute tenui; adest & membrana cellulosa tenuis, admodum dilatabilis, quae nunquam pinguedinem colligit, nisi in castratis: textura tota vasculosa, & nervosa, est. Miri tumores in membrana cellulosa praeputii fiunt, pellucidi, inflati quasi, qui glandem totam tegunt, & ultra illam prominent; tuncque talis tumor *Phimosis* dicitur; quando tumens praeputium reduci nequit, nec glans detegi; ubi vero praeputium, pone glandem retractum, simili tumore pellucido inflatum, tumet, annulo turgente penem cingit circa coronam glandis, quae tota nuda prominet ultra hunc annulum, tunc praeputium adduci nequit, ut glandem tegat; Vocatur tunc *Paraphymosis*; de quibus antea ad §. 1449. pluribus dictum fuit.

In hoc casu dicitur penis inflari; licet tumor, non in corporibus ejus cavernosis, nec in corpore cavernoso urethrae, sed tantum in praeputio, haereat. Talis tumor saepe adest absque ulla inflammatione; adeoque non semper curam antiphlogisticam requirit. Verum quidem est, tales tumores, dum multum augentur, premendo, glandem inflammare posse; imprimis in paraphimosi; liberum exitum urinae, & fluxus Gonorrhoeae, impedire; praecipue in Phimosi; sicque plura, & pessima, producere mala, quae oculis non patent, cum nec glans nudari possit, nec interior superficies tumentis, & miro modo intorti, praeputii conspici; unde semper metus adest: hoc tamen notandum videtur; si nec calor, nec alia inflammationem comitantia signa, deprehendantur in parte affecta, tales tumores non indicare validam curam antiphlogisticam.

Simul patet, homines circumcisos, vel recutitos, quibus praeputium pone coronam glandis perpetuo retroductum haeret, Phimosin nunquam pati, & raro Paraphimosin.

Phimosis saepe fit, dum ulcus Venereum penis glandem, vel internam superficiem praeputii, erodit; & quandoque tantus tumor nascitur, & praeputium tumens adeo intorquetur, ut urinae liberum impediat exitum; dum simul tabus ulcerosus inter praeputium & glandem retinetur, mora acrior redditur, & teneras partes, quas alluit, profunde exedit; unde pessima mala metuenda sunt, nisi cito exitus parari possit tabo retento. Omnium optimum est, siphunculo, suspensa manu inter tumens praeputium & glandem introducto, aquam puram injicere, frequentius de die, sed egelidam; sicque omnem eluere sorditiem. Detergentia enim, etiam leniora, adeo augent dolorem, ut ferri nequeant: mollissimis simul fomentis, & cataplasmatibus, perpetuo obvolvitur penis, ut omnis caveatur inflammatio. Hoc si obtinetur, aliquid plus de spirituosis additur, ne tenera hic cellulosa contabescat a perpetuis fomentationibus, & in tabum gangraenosum diffluat, dum incipit collabi.

Ubi

Ubi omnia haec artis molimina tentabam in nobili juvene, pessima tali phimosi laborante, in ipsa cute penis prodierunt plus quam quinquaginta ulcuscula, quae ingentem puris Venerei copiam fundebant, dum major adhuc quantitas similis materiae ex spatio inter praeputium & glandem medio prodibat: gravitas mali mutilationis metum incusserat; cum tamen integrae vires essent, & ingens periculum reddidisset morigerum aegrum, ex tanto discrimine evasit incolumis.

Praecipitur quidem ab auctoribus, si urina parce, & cum dolore, exeat, vel pro parte sub praeputium regurgitet, ut cannula plumbea, vel argentea, tenuis, urethrae intrudatur (eo scopo, ut urina facilius exeat); & sic firmetur funiculis cannula, ut in loco maneat; aliquoties tamen removenda, ut urethrae status exploretur, & sordes, quae adhaerescunt, eluantur (z). Sed, qui hos morbos frequentius viderunt, probe norunt, adeo tumere in valida phimosi praeputium, & tam miro modo intortum esse, ut cannulam urethrae immittere vix possibile sit, antequam partes affectae detumescere ceperint; & simul, hoc tentari non posse absque doloris augmento, omniumque malorum exacerbatione. Purgantibus antiphlogisticis largas evacuationes tentavi, praemissa Venae sectione, etiam repetita, si valida inflammatio hoc posceret; sicque obtinui, ut tumores illi subsiderent, urinae rediret libertas, & ulceribus detergendis, sordibusque eluendis, commoda daretur occasio; solis tamen lenioribus usus fui tantum, metuens, ne, acrioribus adhibitis, recrudesceret malum. Prudentius consilium est (a), ut aeger, si morbus urgentior fuerit, in lecto decumbat, situ corporis supino, & quietus otiose jaceat; tum, ut remedia commodius possint admoveri & contineri; tum potissimum, ut coles ad ventrem deligari possit; quod in omni curatione ejus necessarium est, *Celso* (b) monente, qui hos morbos vidit, & descripsit, sed non ortos a contagio Venereo, de quibus hic agitur. *Si ex inflammatione coles intumuit, reducique summa cutis, aut rursus induci, nequit, multa calida aqua fovendus locus est &c.; isque homo continere se, & abstinere a cibo, debet, & potione aquae tantum a siti vindicari.* Sic, molli aquae fomento, & tenuissimo victu praemisso, jubet, *vi quoque experiundum, an cutis sequatur. Eaque, si non parebit, leviter summa scalpello concidenda erit. Nam, cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.*

Licet autem Phimosis, & Paraphimosis, uti ante dictum fuit, absque contagio Venereo nascatur frequenter in innocuis infantibus, & pueris, tamen & saepe ulcerationem comitem habet, sive a retenta urina inter arctius praeputium & glandem, sive a laesione externa per frictionem, contusionem, &c.: *Celsus* (c) enim dein addit sequentia; *Sive autem hoc modo victa erit, sive nunquam repugnaverit, ulcera, vel in cutis ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole, reperientur.* Dein varia ad haec ulcera sananda recenset remedia.

Si idoneis adhibitis remediis non cedat inflammatio, & a tumente praeputio compressio ac suffocatio glandis suppositae metuenda sit, forfice, vel scalpello, findi praeputium, ad alterutrum, vel utrumque, glandis latus, jusserunt auctores (d), ut solvatur haec strictura. Celeberrimus *Astruc* rem hanc levioris momenti habet; hinc, vel forfice, vel scalpello, pro cujusvis arbitrio, tentari posse voluit. Scalpellum tamen videtur forfici praeferendum, qui inter scindendum semper plus minusve contundit. Locum autem inflammatum, & adeo sensilem, discindere, summum dolorem

(z) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. VIII pag. 261.
(a) Ibidem pag. 260. (b) Lib. VI. Cap. XVIII. pag. 393.
(c) Lib. VI. Cap. XVIII. pag. 393.
(d) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. VIII. pag. 263.

lorem excitat, nec ſtatim evanidum poſt ſectionem factam; imo merito metuendum eſt, ne inflammatio augeatur immaniter; quod factum novi. Cum periculo enim, & ſine profectu, diſcindi locum inflammatum, alibi ad §. 405. demonſtratum fuit. Sincere fateor, me nunquam conſuluiſſe praeputii fiſſuram, dum valido tumore inflammatorio occupabatur, imo impediviſſe, dum potui. Animoſe adhibita cura antiphlogiſtica, ſemper obtinere potui, ut ſubſideret tumor, & cura ſuccederet. Ubi autem praeputium tumet valde, & non inflammatum eſt, vel leviter tantum, *acetum lithargyrii*, ducentis aquae partibus dilutum, fomenti inſtar, cum ſucceſſu adhibui. Si talis caſus contingeret, ut a tumoris mole ſuffucatio, vel urinae ſuppreſſio, metuenda forent, tunc profundae inciſioni praeferenda eſſet *Celſi* methodus, de qua ſtatim dictum fuit, qui ſumma tantum concidi voluit, ut ſanie profluente attenuetur locus.

Celeberrimus *Alexander Monro* (*e*) collegit curationes quaſdam Medicas, quae praeter exſpectationem contigerunt, & inter illos habetur ſequens.

Homo ſanus, mediae aetatis, contuſionem extremi penis paſſus fuerat: praeputii pars, quae froenum glandis conſtituit, in largum cryſtallinum tumorem ſurgebat. Topice applicabantur fomenta aromatica, & ſuffumigia; purgantia dabantur; abſque tumoris decremento. Setaceum tenue traducebatur per tumorem, hoc ſcopo, ut via pararetur liquido aquoſo diſtendenti, & blanda conciliaretur ſuppuratio. Eventus ſpem conceptam fefellit. Acutus enim dolor, & violenta inflammatio, ſequebantur, ita ut ſetaceum educi debuerit, & applicari cataplaſma emolliens, ex lacte & pane paratum. Sequenti die tumor multum erat imminutus; altero die integre diſparuit; nec redivit amplius.

Si levis pertuſio tumentis praeputii, per ſetaceum facta, acutum produxerit dolorem, & validam inflammationem, videntur adhuc pejora metuenda eſſe a profunda inciſione ſimilis tumoris.

Quandoque contigit, ut tumores penis inflammatorii, copioſis ſanguinis miſſionibus tractati, pro parte reſolverentur tantum, & durum quid ſcirrhoſum maneret. Imprimis autem hoc contingit, ſi, deferveſcente jam malo, dum flacciditati partium harum propriae, & per fomenta ac cataplaſmata emollientia perpetuo applicata auctae, proſpicere volentes, ſpirituoſa liberalius applicant. Praeputium corii inſtar craſſum, & rigidius, tota vita manſit, dum imprudens homo, abſque Medici conſilio, ſpiritu vini Camphorato foverat tumens praeputium. Ubi recens adhuc malum eſt, emendari poterit; imo & quandoque integre ſuperari; ſi nocte foveatur ſex partibus vini & aquae, una parte aceti, addendo ſingulis libris talis fomenti drachmam ſalis ammoniaci. Mane, poſt lenem frictionem, tegatur pars *Emplaſtro de mucilaginibus*, vel *meliloti*. Caſus tales non ſunt oppido rari. Celebris *De La Peyronie* ſaepius obſervavit tales indurationes in corporibus cavernoſis penis, quae reſiſtebant efficaciae argenti vivi, ſed, deleto omni contagio Venereo prius, cedebant feliciter fontibus Baregianis, externo imprimis uſu adhibitis ſatis diu (la douche); harum aquarum defectum lixivium cinerum ligni novi ſupplere creditur (*f*).

§. 1461.

(e) Medic. Eſſays and. obſervat. Vol V. part. 2. n°. 47. pag. 494.
(f) Mem. de L' Acadt de Chirurg. Tom. I. pag. 428. &c.

§. 1461. **B**Ubo Venereus tollitur; dissipando per Emplastra singularia; suppurando, si haec non prosunt; & aperta depurando.

Antea ad §. 1448. de Bubone Venereo dictum fuit, & data fuerunt signa, quibus possit distingui ab aliis tumoribus, qui occupant inguina, & quandoque in aliis morbis occurrunt.

Observatur aliquando, bubones resolventibus remediis cedere haud difficulter; frequentius tamen haerent diu, satis lente in suppurationem vergunt, tarde maturantur, & in ulcera satis difficilis curae degenerant; quae non leve taedium parant. Aliquando in scirrhum indurantur, ad optima etiam remedia rebellem.

Dissipatio bubonis, si obtineri queat, a pluribus desideratur; cum autem contagium Venereum in bubone adsit, hinc & multi metuerunt certam Luem Veneream, si, dissipando tumorem, contagium sanguini admisceretur.

Antonius Musa Brasavolus (g), qui in Lue curanda magnum olim habuit nomen, ambigit, *numquid immaturus aperiri debeat ejusmodi abscessus, an ultima concoctio sit exspectanda? ego semper immaturum potius incidi voluerim; non tamen penitus immaturum; ne ob dolorem inflammatio exoriatur: imo, si incisio etiam fieret, antequam pus adesset, conveniret. Nam malum non est, ut aliquis adsit dolor, ob quem materia ad locum trahatur, & decurrat; postea apertum servetur, quantum fieri poterit, ulcus*. Plures deinde in eadem opinione fuerunt non tantum, sed duros, inflammatos, bubones disciderunt, cum summo aegri cruciatu, secundum totam tumoris longitudinem; ut quantocyus viam pararent, per quem exire posset contagium susceptum. *Brasavolus* tamen caveri jussit, ne penitus immaturus bubo incideretur; licet noluerit, ultimam concoctionem duri tumoris exspectandam esse.

Ubi de cura inflammationis, quae in glandulosis carnibus nascitur, agit *Galenus* (h), citam talium tumorum aperturam damnat. *Quin, si pus aliquod notabile in suppurante parte sit contentum, non expedit (quod nonnulli faciunt) protinus incidere, imo discussionem moliri medicamentis ad id valentibus, quorum usus ex affectu sit conjectatus. Quum enim phlegmones quidquam in parte restat, acria medicamenta potius irritant, quam discutiunt. Quum vero, quod ex phlegmone relinquitur, scirrhosum effectum videtur, fidenter jam valentibus medicamentis uteris.* Jubet, mane & vesperi sollicite inspiciendum esse locum affectum, ut, pro re nata, imponantur mollientia, si locus tumentior aut rubicundior sit, aut magis doleat, & contra adhibeantur validiora, *si scirrhosiores phlegmonae sint. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum discutere posse, secare, quod sic abscessit, eo potissimum loco oportet, quo est editissimum; quippe tenuissimam etiam illic invenies cutim.*

Novi quidem, qui aliam opinionem tuentur, urgere posse, quod *Galenus* Luem Veneream non cognoverit; adeoque illa de curandis bubonibus monita nullam in tractandis bubonibus Venereis auctoritatem habeant; cum in hoc casu imprimis requiratur, ut susceptum contagium, in bubone fixum haerens, quantocyus expellatur de corpore, & ob hanc causam locus quantocyus incidendus sit. Verum illud inficiens haeret in parte dura bubonis, aeque ac in illa, quae jam incipit maturescere; aut & in pauco pure, quod jam factum est, & quod, diutius relictum, solvisset sensim durum illud ambiens, ac in pus mutasset. Quando autem cito discinduntur

(g) Aphrodisiac. pag. 684.
(h) Method. Med. Lib. XIII. Cap. V. Charter. Tom. X. pag. 298.

duntur bubones, aër accedens maturationem reddit difficiliorem, & dura haec longe diutius haerent, neque raro in scirrhum degenerant.

Acrius in illos, qui crudos bubones incidunt, invehitur *Fallopius* (i); maturos vero incidi jubet per totam longitudinem secundum inguinis ductum: *Laudat tamen magis causticum; quia per illud auferimus quantitatem corii, & fit latius ulcus, nec remanent cavernae*; sinus nempe, & fistulae, curatu quam maxime difficiles. Ob eandem rationem noluit, bubonem jam maturum manere clausum, donec sponte aperiantur integumenta a sanie erosa pluribus & parvis aperturis; unde pariter fistulae metuendae sunt. Similia & *Botallus* (k) consulit.

Gravissima enim mala a bubonibus, & fistulis inde natis, metuenda sunt, si in profundum vergant, ita, ut integre discindi nequeant. Pus enim quandoque satis virulentum fit, & gangraenam facit, versus abdomen prorepentem; quandoque & arteria cruralis, a tali pure erosa, subito lethalem haemorrhagiam fecit. Binos milites sic periisse testatur celebris *Goulard* (l). Cum ergo Celeberrimi Viri, *Boerhaave*, *Astruc*, & alii plures, incipientes bubones resolvere tentaverint, &, ni hoc succederet, ad suppurationem deduxerint, crudos, duros, inflammatos, bubones discinderint nunquam, tantorum virorum vestigia sequens, propriis observatis illorum curandi methodum confirmare póssum.

Recentes bubones, nec mole nimis magnos, dissipare tentavi Emplastris efficacibus, quae gummi, ferulacea dicta, *galbanum*, *ammoniacum*, *sagapenum*, & his similia, continent; quorum plura in officinis prostant, quae, ab illis singulis, vel simul junctis, nomen obtinuerunt, & vires insignes. Ad eundem scopum laudatur *Emplastrum, de ranis* dictum in officinis; praecipue illud, cui argentum vivum additur, & quidem varia quantitate; unde Emplastrum de ranis vocatur cum mercurio, duplicato, triplicato, &c. Monendum tamen est, ab hoc Emplastro non raro salivationem excitari, si larga nimis copia argenti vivi admista fuerit; quod, cum non semper requiratur, caute hic agendum est.

Bubones plerumque non resolvuntur facile, &, ubi suppuratio requiritur, difficulter ad maturationem deducuntur; hinc videmus, omnes fere adhibuisse talia, quae cuti fortiter adhaerent, sed & efficacem satis aromaticam, ac solventem, vim habent; ob quam, cum fructu, aliis tumoribus pertinacibus applicantur: Utramque virtutem possident gummi ferulacea, & pix sutoria; praestat autem, prius pilos inguinum resecare, ne magnam molestiam parent, dum haec emplastra renovari debent. Binae talium emplastrorum formulae in *Materia Medica* ad hunc numerum describuntur; in quibus notandum est, quod *flores sulphuris* larga copia addantur; &, in uno, *saccharum saturni* constituat $\frac{1}{14}$ totius massae circiter, in altero, quod picem sutoriam pro basi habet, tantum $\frac{1}{21}$ totius sit idem saccharum plumbi; quod, ut notum est, ex aceti acido & plumbo, ejusque calcibus, conficitur.

Vim stipticam, repellentem, in saccharo saturni adesse, communis erat opinio; hinc olim multi damnaverunt has formulas; sed *Goulard* (m), magno cum successu, adhibuit saturatissimam plumbi solutionem in aceto, quam *Extractum Saturni* vocat, ad curandos bubones Venereos. Diluebat illud ducentis partibus aquae purae, & fomenti instar adhibebat (vocabat hanc miscelam *aquam Vegeto-mineralem*), vel in eodem coquebat micam panis ad cataplasma; parabat & ex *Saturni Extracto* Ceratum. Talia applicabat bubonibus, & resolvebantur, licet magnae forent molis, & fluctuatio manifesta tangeretur, transsudante puris copia per integrae manentis cutis poros,

(i) De Morbo Gallico Cap. XCI. Aphrodis. pag. 821. (k) Aprodisiac. pag 873. 874.
(l) Remarques & obseruat. prat. sur les Malad. Vener. §. 71. pag. 106.
(m) Ibidem Cap. III. pag. 99. 111. &c.

poros, quae totum apparatum humectabat quotidie (*n*). Idoneis testibus hujus afferti veritatem firmat.

Si speratae resolutioni pertinacius resistat bubo, nec mole minatur, imo potius augeatur, de suppuratione promovenda cogitandum est. Quaenam requirantur, ut maturatio in abscessum obtineatur, dictum fuit ad §. 403., ubi de hac re agebatur. Eliguntur autem, ad bubonem maturandum, quae potenter emolliunt, & stimulo moderate calefaciente solvunt impacta. Ad hunc numerum in *Materia Medica* habetur formula Cataplasmatis suppurantis, cui basin dant ficus molles maturae, in aqua concoquendae diu, donec in pulpam mutentur, cui additur mel, & *Gummi Galbani* solutum in vitello ovi prius, ut aequabilissime per totam cataplasmatis massam possit distribui. Optimum est, si talis puls nudae cuti imponatur, & tegatur dein vesica suilla discissa, cujus superficies, cataplasmati contigua futura, inungitur, & fricatur, oleo amygdalino, ut mollescat. Sic impeditur, ne cataplasmatis humiditas, & Galbani fragrantia, a calore corporis dissipentur facile extrorsum, sed fit, ut perpetuo in bubonem agant. Ita longe citius obtinebitur maturatio; simulque cavebitur, ne indusium, & lecti lintea, tam facile conspurcentur. Mane, & vesperi, renovatur tale cataplasma.

Facile patet, ad normam hujus cataplasmatis plura similia, mutatis ingredientibus, posse componi, quae eandem habent efficaciam. Ubi maturatus bubo est, sectione paratur via contento puri, ut liberrime possit effluere non tantum, sed & facilis detur occasio applicandi remedia varia fundo bubonis, qui saepe sordidus invenitur, & acriora etiam detergentia postulat, ut depurari, & dein sanari, possit.

Haec est ratio, quare bubo, emollitus, secundum longitudinem totam discindatur potius, quam minori apertura pertundatur tantum. Hoc facto, premendo digitis vicina loca, inquiritur sedulo, an quid sinuosi, aut fistulosi, in ambitu ulceris occurrat, ut & haec discindantur, si tuto fieri possit, sicque sanatio acceleretur, quae alioquin in longum protrahitur.

Fortia depurantia, imo & erodentia, prudenter applicari solent fundo ulceris, ut levis quandoque eschara nascatur, quae, aucta suppuratione, facile separatur, & fundum puriorem relinquit. Si quaedam loca jam pura sint, molli digestivo teguntur, dum reliquis, quae adhuc sordescunt, insperguntur acriora. Talis pulvis in *Materia Medica* ad hunc numerum describitur; qui ex unciis duabus foliorum *scordii* pulverisatis, drachmis duabus *vitrioli albi*, & *aloës* drachma, componitur. Alii applicuerunt acriora adhuc, ex praecipitatis mercurialibus. Celebris *Grashuis* edidit dissertationem de generatione puris, quam Academia regia Chirurgica coronavit; & huic addidit notas; ubi (*o*) testatur sequentia: *Bubones Venereos, difficulter suppurantes, escharotico applicato, ex Mercurio sublimato, brevissimo tempore in tabum purulentum liquescere, docuit experientia.* Multa tamen hic prudentia opus, ut rite administrari possit illud remedium, etiam externo usu: horrendus casus legitur apud *Degnerum* (*p*) in dissertatione, historiae Dysenteriae Neomagensis annexa, ubi nobili matronae, tumorem in femore gerenti, suasit impudentissimus Agyrta, ut emplastrum causticum applicaret loco dolenti, quod, re postea examinata, mercurium sublimatum corrosivum larga copia inspersum habebat: in tertiam vicem usque simile emplastrum fuit applicatum, suasu audacissimi hujus nebulonis; unde miserrima aegra, post cruciatus intolerabiles perpessos, orta salivatione immani, suffocata periit. Horrui, dum legebam apud *Fallopium* (*q*), de curatione bubonis scriben-

(n) Ibidem pag. 118. 119. (o) Pag. 100.
(p) De Dysenteria biliosa-contagiosa pag. 234. & seq.
(q) De Morbo Gallico Cap. XCI. Aphrodisiac. pag. 811.

bentem, quod buboni jam aperto *aliquando inspergeret pulverem, ex arsenico, & auripigmento.* Certe decoctum Arsenici ad scabiem curandam a quibusdam laudatur, simplici lotione adhibendum. Arsenici decocto, ab anicula accepto, bini milites laverunt loca corporis infecta scabie; quae quidem hac lotione evanuit; sed *utriusque genitalia tanta inflammatio, atque intumescentia, invasit, ut adspectu horrendum esset; quibus conjuncti erant intolerabiles dolores, vehemens febris, sitis, vigiliae; totusque locus affectus brevi tempore tantam contrahebat nigredinem gangraenosam, ut de perfecto sphacelo jam sollicitus essem* (r).

Sollicita *Degneri* cura, separatio obtinebatur sphacelati, & paulatim restituebantur miseri. Interim partibus genitalibus non fuerat applicatum decoctum Arsenici, sed aliis corporis locis scabiosis. Quid non metuendum foret, si discissi bubonis ulcerosae superficiei inspergeretur Arsenici pulvis.

Saepius quidem apertus bubo tractari debet instar ulceris sordidi, ut depuratio obtineri possit, & dein cicatrisatio; sed tutis remediis hoc obtineri poterit, ne aegri salus, & Medici fama, in discrimen veniant.

Caeterum bubo, si perita manu tractetur, periculo fere caret, licet longa curatione non leve fastidium moveat quandoque. Si recenter, a suspecto concubitu, post ulcuscula Venerea genitalium, post Gonorrhoeam parcius fluentem, vel cessantem sine bonis signis, bubo assurgat, felicior, & brevior, cura sperari potest. Aucto enim Gonorrhoeae fluxu, ulcusculis Venereis multum tabi eructantibus, toties incipientem bubonem subsedisse vidi, absque Lue sequente. Simul adhibentur illa, tam in victu, quam in catharticis, quae in Gonorrhoeae cura ad §. 1458. laudata fuerunt.

Ubi autem bubo mala arte tentatus fuit, diu, optimis etiam remediis adhibitis mansit immutatus, & mole magnus est, tunc curam Luis poscit; uti ad §. 1467. dicetur; praecipue, si alia simul Luis Venerea confirmatae signa adsint. Si in scirrhosam duritiem degeneret, salivationi mercuriali quandoque resistit pertinax. Modo nondum lapideam duritiem acquisiverit bubo, spem ponit *Celeberrimus Astruc* (s), *aquarum thermalium super bubonem embrochen iterando, inguen morbosum stillicidio aquae fluentis supponendo, demum tumori limum, qui in aquae fundo colligitur, apponendo quotidie, ut coagulata limpha sensim liquefiat, & tandem resolvatur &c.; cauto tamen opus est; ac, si bubo inde rarescere, calefieri, dolere, incipiat, Thermarum usu statim abstineat, ne scirrhus in Carcinoma degeneret.* Baregianas Thermas reliquis praefert; quarum defectum, uti alia occasione monui, Celebres Chirurgi Galli lixivio cinerum ligni novi suppleri posse censent. Probabile videtur, & alias Thermas non sine fructu tentari posse. Olim, praxin exercens in locis, in quorum vicinia nullae erant thermae, arte illas imitari conatus sum, dum limaturae ferri, & sulphuri, simul tritis, aquam affudi, quam ad altitudinem duodecim pedum delabi curavi in partes corporis affectas. Nec infeliciter cessit.

Alia occasione ad §. 1228. monui, ex observatis *Ruyschii* (t), discisso bubone Venereo, ante perfectam maturitatem, vas lymphaticum dissectum fuisse, unde magna copia lymphae effluebat quotidie. Peritissimus ille Anatomicus, splenіis infra locum affectum impositis, & per fibulam arcte compressis, compescuit lymphae per vasa ascendentia lymphatica motum, & curavit feliciter molestum illud stillicidium.

(r) Degnerus de Dysenteria bilioso contagiosa Pag. 214. 215.
(s) De Morbis Venereis Lib. III. CaP. VI. pag. 236.
(t) Observat. Anatom. Chirurg. N°. 41. pag. 40.

§. 1462. TEstis tumidus fovendus similibus (1460.): si urget, educendus sanguis ex brachio; Emplastro quoque scroto applicato levandus; donec redierit in statum plane naturalem.

Antea ad §. 1450. de tumore testis, in Lue Venerea, vel saltem a contagio Venereo, nato, pluribus dictum fuit: patuit tunc, ad talem testis tumorem producendum non semper requiri, ut miasma Venereum, in ipsam testis substantiam usque penetraverit, sed sufficere, si liber exitus humoris, testium mirabili fabrica parati a quacumque demum causa fuetit impeditus. Notatum fuit simul, omnium frequentissime sequi testis tumorem a Gonorrhoea suppressa, aut parcius solito fluente, uti etiam post usum imprudentem acrium calidorum diureticorum. Unde & , dum redit fluxus materiae Gonorrhaicae, cavent aegri ab usu diureticorum irritantium; qualia sunt, balsama sulphuris, oleum terebinthinae aethereum, &c.: Feliciter subsidere solet testis tumor breviter, & integre curari, si recenti malo debita adhibeatur medela; secus vero, inflammatio, & omnes ejus sequelae, metuendae sunt.

Si ergo testis tumere incipiat, tumor augeatur cito, caleat ad tactum, cutis scroti tendatur & rubescat, febris adsit, ilico larga sanguinis missione succurrendum erit; quae & repeti debet, donec symptomata minuantur multum. Purgans tunc datur antiphlogisticum, satis actuosum; cujus formulae diversae in *Materia Medica* ad Sectionem 396. No. 2. habentur, ubi de cura inflammationis agitur; scrotum fomentis mollissimis obvolvitur, in quibus additur ad singulas libras drachma salis ammoniaci, & una vel altera aceti uncia. *Sydenhamus* (u), licet etiam non adeo recens esset testis tumor, simili methodo utebatur: *Neque mihi religio est, quocumque hujus mali tempore sanguinis uncias, novem, vel decem, e brachio isto detrahere, quod testiculo tumefacto respondet, si tumoris magnitudo, & vehementia doloris, id mihi suadeant*. Omni enim modo tentanda est resolutio testis tumidi, ut praecaveantur alii inflammationis exitus, saepe hic periculosi, & semper curatu difficiles. Unde & fotus, ex emollientibus paratos, laudat *Sydenhamus*, additis *hyoscyami* foliis, quae acutos dolores, testium tumorem toties comitantes, topica applicatione, leniunt feliciter. Cataplasma, ex *Oxycrato*, & *farina fabarum*, applicabat tumori, catharticis & refrigerantibus remediis, ac tenuiori diaeta, utebatur simul, ut morbum debellaret. Emulsis dilutis nitrosis, copiose potatis, praecavetur tentigo Venerea, hic metuenda.

Pondus tumdi testis distrahit funiculum spermaticum, sicque dolorem, satis molestum, producit: Decubitus in lecto hinc requiritur; sic enim testis sustinetur, fomenta commode applicantur, & pro lubitu facile renovari poterunt. Ubi per haec tumor testis minuitur, tunc subligaculo suspensorio sustineri debet testis, ut aegri de lecto surgere possint tuto. Simul tunc scrotum tegitur molli *Emplastro mucilaginum*, *diapompholygos* &c. (vide *Materiam Medicam* ad hunc numerum). Multi utuntur *Emplastro de ranis cum Mercurio* ad eundem scopum; vel & unguento Mercuriali tumentem testem fricant, dum, post inflammationem jam multum imminutam, scirrhosa induratio metuitur. Frictionem autem mercurialem tamdiu quandoque adhibent; donec sequatur levis salivatio; quae profuit (w). Alii purgantibus mercurialibus validis usi fuerunt; praecipue, *turbith minerali*; nec infeliciter; si nempe

(u) Epist. II. Responsoria pag. 425.
(w) Hoffm Med Ration. & systemat. Tom. IV. part. V. pag. 184.

nempe adhuc recens fuerit malum, & per sanguinis missionem, methodumque antiphlogisticam, sublatus fuerit suppurationis metus.

Si Gonorrhoeae suppressio testis tumorem praecesserit, subita resolutio speranda est, simulac redierit fluxus satis copiosus per urethram; qui ergo, omni modo, proliciendus est; de qua re ante ad §. 1458. dictum fuit.

Dum scirrhosa in teste durities, post testis inflammationem, manebat, externum & internum usum Cicutae profuisse novi. A Gonorrhoea, subito per injectionem adstringentem suppressa, oriebatur viro, quadraginta septem annorum, in scroto tumor, durus, scirrhosus, pugno virili major: Testiculi tamen ambo erat immunes, & sani. Per sesquiannum mansit ille tumor, frustra tentatus emplastris, fomentis, remediis mercurialibus fortissimis, ipsa salivatione. Extractum cicutae datum fuit, aucta successive dosi; sed, licet vigesimo die integram extracti cicutae drachmam ceperit sumere aeger, nulla observabatur in tumore mutatio. Trigesimo die drachmam & dimidiam sumsit ejusdem remedii; post triduum incepit tumor mollescere; post aliud triduum datum fuit purgans, mercurio dulci mistum. Quadragesimo die aeger jam sumebat quotidie extracti cicutae drachmas duas, & tumor minuebatur. In hac dosi perrexit in quintum mensem, interponendo omni decimo quarto die lene purgans mercuriale; tunc tumor fuit penitus dissolutus, & homo integre sanus. Potaverat autem curae tempore copiosum decoctum radicum Bardanae (*).

§. 1463. PUstulae, & Cancri dicti Mercurialibus erodendi ad vivum usque, tum sensim lenioribus sanantur iisdem.

Quomodo cognosci haec, & ab aliis malis similibus distingui, possint, antea pluribus ad §. 1444. dictum.

Facile intelligitur, in tractandis his malis magna cautela opus esse: constitit enim ex illis, quae ad §. 1445. dicta sunt, miasma Venereum, in cute externa haerens, quod Pustulam, aut Cancrum Venereum, produxit, posse ex loco affecto dispergi per totum corpus, & pessima mala facere.

Crediderunt quidam, posse tolli totum malum, si simul & semel pustula talis suspecta, vel cancer dictus Venereus, destrueretur integre; quod validis escharoticis remediis tentabatur; hac spe, ut ipsum miasma susceptum, una cum integumentis corporis, quibus adhaeret, in escharam mortuam converteretur.

Succedebat talis cura olim in similibus malis, quae, non a contagio Venereo, sed ab aliis causis, nata fuerant in genitalibus utriusque sexus. *Lanfranc*, celebris olim Chirurgus, qui circa annum 1296. scripsit, ducentis circiter annis ante Luem Veneream in Europa cognitam (x), utebatur ad ulcera penis curanda collyrio, quod ab ipso nomen habet: constabat illud remedium, ex *libra vini albi, drachma viridis aeris, & drachmis duabus auripigmenti;* quod dabat acre satis remedium topicum. Alii auctores, qui similia mala in genitalibus a contagio Venereo nata tractabant, tentaverunt simili modo exstinguere illud contagium in illo loco, ubi per pustulam, aut ulcusculum, se manifestabat.

Sic *Joannes de Vigo* (y), de cura Luis Venereae agens, monet, curam perfici administratione localium: *Imprimis veniendo ad originem morbi; videlicet ad pustulas, quae solent accidere in virga; dico, quod, ex quo istae pustulae (ut superius dictum*

(*) Anton. Storck de Cicuta Tom. II. pag. 169. 170.

(x) Le Clerc histoire de La Medecine pag. 790. (y) Aphrodisiac. pag. 452.

dictum fuit) *non eveniunt nisi a causa primitiva*, *sine aliqua temporis intermissione protinus medicamine acuto*, *malignitatem earum interficiente*, *sunt delendae*, *ut exinde earundem malitia per totum corpus non extendatur*.

Verum nunquam absolute certi esse possumus, an contagium susceptum haereat in sola hac pustula, vel ulcusculo; potuit enim facile pars contagii, per venas bibulas resorpti, humorum massam jam infecisse; dum altera pars, in vasis, aut folliculis cutaneis, irretita, topicum malum producit.

Ex hactenus dictis enim patuit, miasma Venereum saepius inficere totum sanguinem, licet nullibi vitium in cute appareat; &, post aliquod tempus tantum, maculas, pustulas, in cute apparere, saepe cum magno levamine dolorum, quibus miseri torquentur, per metastasin deposito ad cutim malo. Licet autem aliqua spes foret, ubi reliquum corpus adhuc illibatum est, topice haerens contagium, rodenti remedio, una cum parte integumentorum, quibus adhaeret, destrui posse, nullo modo haec felicitas exspectari poterit, dum idem contagium, cum humoribus corporis per vasa fluens, postea per metastasim ad cutem depositum, pustulas & ulcera Venerea produxit. Patuit enim ex illis, quae ad §. 1442. dicta sunt, quasdam pustulas, & cancros Venereos, a topica applicatione contagii nasci; alias, a malo per metastasim ad cutim deposito; tuncque topicis nunquam tuto confidere licet.

Distinxit hanc rem etiam *Joannes de Vigo* (z), dum modo citatis statim subjunxit sequentia: *Secus faciendum esset*, *si praedictae pustulae ortum accepissent a causa antecedenti*; *quia* (*nisi facta universali purgatione*) *localia auxilia*, *ante corporis purgationem*, *regulariter operando*, *non essent applicanda*. Quin imo videtur saepe infeliciter cessisse huic auctori erosio cancrorum Venereorum ad vivum usque per corrodentia: fatetur enim, aliquando debuisse repeti hanc erosionem; *quia interdum hae pustulae sanabantur*, *&* *iterum ad crepaturam veniebant*, *cum malignitate carnis*; *unde operae pretium fuit*, *saepenumero curationem renovare*.

Dum haec erosio tentatur, eschara fit in loco affecto, sub qua latet saepe miasma susceptum, quod, venis resorptum, totum corpus inficit, & in pluribus corporis locis manifestatur brevi. Memini, hoc contigisse sanissimo juveni, qui post impurum coitum contraxerat ulcusculum Venereum in cute externa penis. Chirurgus lapide infernali tetigit locum affectum, jactans citam & certam curationem, per destructionem topici mali. Verum longe aliter cessit haec cura: post quatriduum enim tota facies foedis deturpabatur varis; quae brevi post & per reliquam corporis superficiem dispergebantur; simul, doloribus nocturnis artuum torquebatur; in faucibus dolorem sentire cepit; unde miser aeger, pessima quaevis sibi metuens, severam satis salivationem subivit, ut radicitus curaretur. Similia & *Vigo* (a) habuit post erosionem talium pustularum Venerearum infortunia: fatetur enim, quod, licet sua methodo, *malignitatem ulceris*, *&* *pustularum*, *interficiendo*, *locum ulceratum*, *vel pustulosum*, *ad digestionem materiei benignae*, *&* *mundificationem loci*, *cum purgatione multarum materierum*, *perduxisset*, tamen, *post cicatrizationem*, *pustulae scabiosae*, *&* *ulcerosae*, *&* *interdum verrucosae*, *per totum corpus spargebantur*. Unde balnea, linimenta, aliaque, adhibere debuit; *&*, *quia aliquando hujuscemodi morbus obedientiam minime praestare solet*, *praesertim ad dolores auferendos*, *idcirco*, *quum antedicta curatione iste morbus*, *cum suis doloribus*, *&* *pustulis*, *removeri non possit*, *tunc ad ulteriora remedia transeundum est*; *praesertim*, *ad unctiones*, *&* *cerota*, *in quibus ingreditur argentum vivum*.

Ex his omnibus patet, magna cautela opus esse, dum tentatur exstinctio, & deletio, contagii Venerei suscepti, per erodentia, topice applicata illi loco, cui soli totum

(z) Aphrodisiac. pag. 452. (a) Ibidem.

totum contagium adhaerere creditur. *Botallus* (*b*) candide fatetur, quod junior, & aliorum veſtigia ſequens, acria erodentia adhibuerit; aetate vero maturior, & artis exercitio cautior factus, mutavit ſententiam. Didicit enim, haec applicata *illis duntaxat fuiſſe praeſidio, qui recenter morbum contraxerant; ſic ut totum, vel pene, quod infectum erat, illo extingueretur: ſed hos vel etiam ſanat integre ſimplex aquae fotus, vel repetita (ſi aliqualis ſit durities) praecipitati aſperſio, in nullum diſcrimen aegrum inducentia.* In praecedentibus autem ſaepius monitum fuit, omnium tutiſſime recentia mala Venerea tolli, ſi per fomenta, & leniora rodentia, ſic diſponatur locus, ut miaſma morboſum una cum pure exeat. *Ab adminiſtratione enim eorum, quae vehementer carnem ſubditam exſtinguunt, ulcus ſiccum manet octo dierum ſpatio, quod tantum abeſt, ut prodeſſe poſſit, ut obſit potius non leviter; nam, quantum fieri poteſt, colluvies a parte affecta e veſtigio eſt eximenda; nec quia illud altius imprimitur, ob id plus juvat; non enim omne infectum enecat; ſic, quod reliquum eſt, occcluſa per cauſticum illi via, circumſitam ulceri carnem valentius inficit &c.*

Non incongruum erit, quaedam hic addere de *Verrucis Venereis*, quae ſaepe genitalia in utroque ſexu obſident, & non leves moleſtias pariunt. Notum eſt, quandoque praeputii internam ſuperficiem, & imprimis penis glandem totam, talibus verrucis hirtam reddi. Adeſt enim hic numeroſa ſeries papillarum ſentientium nervoſarum, quae, a corona glandis, uſque ad urethrae orificium, ordinatis ſtratis, ſuperficiei fabricae ſpongioſae incumbit, atque exteriorem ita glandis ambitum tegit, ut extremi hic nervi, voluptatis & doloris inſtrumenta propria, ſub tenerrima glandis membrana extima coerciti, ſibi mutuo incumbentes, jaceant. Si ergo, tenuiſſimam tranſgreſſum membranam externam glandis, virus Venereum hanc ipſam exederit, nudantur hae papillae (*c*), & quandoque intolerabilem dolorem excitant. Si nunc celluloſa tenuis fabrica conſumitur tabo Venereo, ſolutae ab hoc nexu papillae excreſcunt; faciuntque Verrucas Venereas, quae aliquando echini inſtar glandem deformant, & omnem fere praeputii motum impediunt. Similes verrucae in pudendis muliebribus, ac circa anum, obſervantur.

Aliquando & in ipſo urethrae canali tales verrucas Venereas natas vidi; imprimis, prope urethrae finem. In nymphis, & vagina muliebri, hae verrucae pruritum vix tolerabilem quandoque faciunt, &, ſcalptae, in malignam indolem degenerant, magnaeque molis fiunt; tunc criſtae, ficus, mariſcae, vocari ſolent. Vidit *Botallus* (*), *dum junior adhuc eſſet, Hiſpanum, glandem univerſam, atque praeputium, magnis verrucis obſitam habentem; quae ad tantam molem pervenerant, ut totam glandem obtegerent, praeputium in ſummum extendentes, cum maximo dolore; quem ſecare fuit neceſſum per longitudinem, uſque ad glandis radicem; ſic enim omnia patebant, & dolor quievit: multae autem verrucae erant, quae parvi digiti magnitudinem excederent.* Vidit Henricus *ab Heers* (*d*) ab impuro concubitu natas in ima glande, interque illas unam, quae nucis juglandis magnitudinem excedebat, & ſexaginta quinque capitella, ſive verrucas minores, oſtentabat.

Norunt Medici, verrucas ſemper caute tractandas eſſe; praecipue, ſi lata baſi cuti quaſi inhaereant: ubi a tenui filo quaſi pendulae haerent, ligatura, vel ſectione, tolluntur ſatis tuto. Ubi autem a miaſmate Venereo enaſcuntur, pejorem habent indolem, & quandoque difficillime eradicari poſſunt, repullulantque ſaepe majori numero.

Crudeli quandoque cura tentatae ſunt, dum majores novacula vel forfice reſcindeban-

---

(b) Aphrodiſiac. pag. 870. (c) Aphrodiſiac. In Praefatione. (*) Aphrodiſiac. pag. 872.
(d) Obſervat. Medicar. libro unico pag. 84.

debantur, & dein locus, ex quo enatae fuerant, tangebatur aqua forti, minores vero aqua forti tactae erodebantur. Tali methodo usus fuit *Botallus* (e). Findebat praeputium, ut omnes verrucae in conspectum venirent; & tunc illas, vel secando, vel erodendo, curabat. Simul tamen commendabat usum remediorum, quae domando, vel eradicando, contagio Venereo adhiberi solent.

Vidi aliquoties, resectas tales verrucas Venereas brevi post repullulasse, & numerosiores, & pejoris indolis. Vidi, post salivationem toleratam, nullo modo deletas fuisse, sed, immaniter excrescentes, totam texisse glandem penis: lapide infernali, prudenter adhibito, ceciderunt omnes, & integra rediit sanitas. Juvenis, post impurum concubitum, plures habuit cancros, in glande, & praeputio, qui satis profunde erodebant vicina, & magnum aegro incutiebant metum; unde statim ad salivationem confugit: Sanabantur satis cito cancri Venerei; sed mox numerosae propullulabant in glande penis verrucae; quae postea satis tuto lapidis infernalis attactu sanatae sunt.

Hoc autem pluribus observationibus similibus didici, tutiorem longe esse escharoticorum usum, si, vel purgantibus mercurialibus satis validis, vel aliis similibus, enervata fuerit contagii Venerei malignitas, vel integre deleta; &, si prius emollientissimo decocto foveantur verrucae, antequam acriora applicentur, post adhibita erodentia, ut cito cadant escharae. Postea vidi laetus, alios, in morbis Venereis curandis celebres, viros ejusdem esse opinionis. Sic *William Fordjice* (f) recenset casum hominis, qui, infeliciter curatus a Gonorrhoea, glandis coronam cancris Venereis & verrucis obsitam habebat undique: Meraco decocto Zarzaeparillae potato, emendabantur cancri Venerei quidem; sed non cedebant integre; donec sex uncias unguenti mercurialis, per repetitas frictiones, consumsisset. Supererant tamen, post cancros sanatos, verrucae; quas statim delevit communi caustico. Et ideo commendat hujus remedii usum, ubi, post deletum per medicamenta antivenerea contagium, verrucae rebelles manent. Lapidis infernalis usus hoc commodi habet, quod loco determinato possit applicari, absque eo quod diffluat ad vicina, quae non debebant erodi; & simul, cito, & fere sine dolore, destruat partem, quam tangit: emolliens fomentum citam separationem promovet escharae mortuae, &, si quid supersit de verruca, novo attactu lapidis infernalis tollitur.

Interim magna semper cautela opus est, dum tales verrucae penis, & praeputii, sectione, vel escharoticis, vel & ligaturis, auferendae sunt. Si enim incipiant prurire, dolere, rubescere; vel livescere; quod longe pejus est; si inflammentur verrucae, imprimis majores, margines, abstinui semper ab acribus, & solo emolliente decocto curavi foveri perpetuo; dum simul darem valida purgantia mercurialia; ubi imprimis profuit *Turbith minerale*, uti alia occasione ad §. 1372, ubi de vermium expulsione agebatur, notavi. Sic intra paucos dies vidi cecidisse verrucas, absque ligatura, vel erodentibus adhibitis.

Celeberrimus *Alexander Monro* (g), agens de curationibus fortunatis, quae quandoque praeter spem contingunt, recenset unum alterumve casum felicis successus emollientium remediorum in genitalium morbis, qui alia methodo exasperabantur multum. Juvenis extremo praeputii margini insidebat parva verruca, quam novacula resecuit. Non diu post, praeputii interior superficies cepit obsideri plurimi excrescentiis pallido-rubris, angusto pedunculo praeditis, a quo pendebant. Dum reducebatur praeputium, in glande videbantur cristae majores. Unguenta Mercurialia, Adstrin-

(e) In loco modo citato. (f) Medical observat. and Inqniries Vols 1. pag. 155.
(g) Medical Essays and observat. Vol. V. parte 2a. pag. 495. 496.

Adſtringentia, Eſcharotica, & plura alia, incaſſum tentata fuerant, imo & per ſex ſeptimanas ſalivationem paſſus erat, abſque ullo emolumento.

Tentavit Celeberrimus *Monro* ligaturam, in una tantum verruca, circumducendo filum ſericeum anguſtiori cervici: dum nodus conſtringebatur, acutum dolorem percipiebat aeger, ſed cito evanidum, & bidui ſpatio cecidit ligata verruca, locuſque, quem occupaverat, apparuit laevis, & ſanus. Juniori Chirurgo, qui huic ligaturae adfuerat, mandatum fuit, ut & reliquas ſimili tractaret modo. Sequenti die, in alia verruca fuit tentata ligatura; verum, cum meticuloſus eſſet Chirurgus, & aeger minus obediens, ligaturae nodus non fuit ſatis conſtrictus, ut intercipi potuerit omne commercium inter vaſa viva & verrucam. Tota die aeger validum dolorem patiebatur, & ſequenti die aderat fortis inflammatio, quae copioſam requirebat ſanguinis miſſionem. Simul applicabantur loco affecto fomenta, & cataplaſmata, ex emollientibus parata; quibus intra biduum inflammatio minuebatur, & omnes illae excreſcentiae inſigniter minuebantur. Penitus autem ſedata inflammatione, omnes verrucae fiebant rugoſae, &, uſu emollientium non interrupto per octiduum, omnes verrucae evanuerunt, ita, ut nullum maneret veſtigium, quo indicarentur loca, ex quibus emerſerant. Inflammationi natae felicitatem curae tribuere voluit *Celeberrimus Monro* potius, quam applicationi emollientium. Sed ante jam *Boerhaavius* (*h*) emollientium uſum omnibus inculcare conatus fuit: *Si imprudens rerum Chirurgus nudatam tenui ſua membranula ſuperficiem vivam papilloſam glandis acribus irritaverit, contigit ſaepe, ut totum penis corpus diriſſimum in modum inflammaretur, turgeret, priapiſmo, exquiſitiſſimos dolores pariente, laboraret. Unde & ad hoc mali genus emollientia, laxantia, humectantia, anodyna, extrorſum allicientia, ſecuriſſima praeſidia ſunt; quae vel ſero applicare cogeris, ubi turbas, per rodentia excitatas, compeſcere debebis. Lacte, & Althaea, praeſtiti hic, quae argentum vivum nequiverat; Unguento altheae, aut nutrito, perfeci, quod Aegyptiaco, & mercurialibus, negabatur.*

Poſtea vidi, celebrem Facultatis Pariſinae medicum (*i*) cum ſucceſſu adhibuiſſe ſolutionem ſublimati corroſivi in ſpiritu vini gallici factam, quadrula aquae tepidae copia dilutam: viginti autem grana ſublimati corroſivi ſoluta erant in libris duabus ſpiritus vini; adeoque, octo libris aquae additis, grana duo ſublimati corroſivi continebantur in ſingulis libris hujus miſcelae, quae certe externa applicatione non potuit nocere verrucis Venereis, nimis irritando. Bis de die lavabantur hoc remedio Anus, & Perinaeum; quae loca obſeſſa erant verrucis his; quae pallidi coloris erant, ac mollioris conſiſtentiae; & quaedam ex illis craſſitie aequabant minimi digiti apicem. Poſt paucos dies manifeſto patebat harum lotionum utilitas; poſt decem dies omnes verrucae diſparuerunt; ſed non ceciderunt; maculae ruffi coloris ſupererant tantum in illis cutis locis, quae majoris molis verrucae occupaverant, omnino ſimiles illis, quae in reliqua corporis cute manebant poſt ſanatas puſtulas Venereas, per totam corporis ſuperficiem diſperſas. Simul & interno uſu adhibebatur mercurius ſublimatus corroſivus, tali nempe copia, ut nycthemeri ſpatio quinque octavas partes grani de ſublimato corroſivo ingereret. Licet autem reliqua Luis ſymptomata delerentur ſolo interno hujus remedii uſu, verrucae tamen manebant pertinaciter, donec, externa lotione ejuſdem remedii, quadrupla copia aquae diluti, delerentur.

Quod autem Verrucarum Venerearum curatio externae lotioni debeatur, certo concludi poteſt: Gerebat enim in labio dextro pudendi duas verrucas, quas lavando nunquam attigerat aegra, ſollicita tantum de illis, quae in perinaeo, & ano,

(h) Aphrodiſiac. in Praefatione. (i) M. Le Begue de Presle, Memoire pour ſervir a l'hiſtoire de l'uſage interne du mercure ſublimé corroſif pag. 215.

aderant; quibus jam disparentibus, binae illae in labio pudendi remanserant pertinaciter. Dum, monita, lavaret illas eodem remedio, paucorum dierum spatio evanuerunt.

§. 1464. SEmper autem utendum iisdem fere internis, ac (1458.) praescripsi.

Haeret enim in loco infecto contagium, quod delere, una cum parte, cui adhaeret, per acria erodentia tentatum fuit a multis, antequam inficeret totum corpus. Prudentiores, per fomenta emollientissima, laxabant locum infectum; dein, per leniora irritantia, conabantur suppurationem excitare in loco affecto, ut sic miasma Venereum expelleretur per eandem viam, per quam ingressum fuerat. Sic, uti dictum fuit in *Gonorhoeae* curatione, conamur promovere effluxum per urethram, ut eliminetur contagium, dum eodem tempore omnis cura adhibetur, ut diffletur de corpore, vel iners reddatur, si quid, de contagio resorptum, cum humoribus per vasa fluit, ne illud, ad alia loca corporis depositum, nova producat mala.

Quomodo autem, & per quae remedia, hic scopus obtineri possit, pluribus dictum fuit ad §. 1458, dum de cura Gonorrhoeae agebatur.

§. 1465. IN mulieribus fluor Venereus curatur iisdem (1458.)

Antea ad §. 1447. pluribus dictum fuit de Gonorrhoea Muliebri, & quomodo illa differat a Gonorrhoea Virili; uti etiam, quomodo distingui possit fluor Venereus a fluore albo mulierum. Simul tunc notatum fuit, quod Gonorrhoea muliebris in diversas species dividi possit; prout diversa loca sinus muliebris occupat; a qua re etiam major vel minor curationis difficultas sequitur. Cum autem omnia, quae ad Diagnosin, & Prognosin, spectant, ibi explicata fuerint, superest, ut de curatione dicatur.

Generalis indicatio eadem est, quae in cura Gonorrhoeae virilis laudata fuit; ut nempe eluatur per hunc fluorem omne contagium, quod, ab impuro concubitu susceptum, loca muliebria infecit. Hinc ab omnibus adstringentibus remediis abstinendum sedulo; sed potius augendus fluor, ut exeat una cum illo contagium, ne, resorptum, inficiat reliquum totum corpus.

Omnia ergo, quae laudata fuerunt ad §. 1458, etiam in cura Gonorrhoeae muliebris conducent: notandum tamen est, foeminas non ferre validas adeo purgationes, nec tam frequenter repetitas, ac quidem virilis sextus tolerare potest: praecipue, si laxo corpore praeditae fuerint, & systemate nervoso facile irritabili. *Tamarindi*, *Manna*, *folia sennae*, *cassia*, *&c.*, sufficiunt in talibus, ut solvantur humores, ne haereat facile miasma susceptum. Purgantia mercurialia rarius adhibentur, & leniora tantum, minori dosi, ne nimiae turbae excitentur in mobilibus illis corporibus.

Monitum fuit in cura Gonorrhaeae virilis, valida corporis exercitia nocere, imo quandoque malum reddere incurabile, in sexu muliebri motus corporis non nocet; sed potius prodest; cum faciliorem exitum fluoris Venerei per vaginam promoveat. Structura partium Genitalium in sexu muliebri docet hujus rei rationem.

§. 1466.

§. 1466. SEd praecipue fotibus detergentibus validis, & mercurialibus.

In Gonorrhoea virili malum in urethra haeret, ubi applicatio remediorum topica difficilior est, & minori copia tantum, adhiberi potest, per injectiones, vel candelulas, simulque magna cautela opus est, ne irritetur interior pars urethrae a remediis applicatis, imprimis, si acriora fuerint. Minus metuendum est in vagina muliebri, si haec ulceribus, copiam fluoris Venerei stillantibus, scateat. Spongiae enim, remediis detergentibus madidae, applicari poterunt, & vagina satis facile haec fert, licet satis actuosa sint. Unde in *Materia Medica* ad hunc numerum tale decoctum detergens habetur, quo pudenda muliebria lavantur, frequenter de die, si in alis externis pudendorum, & nymphis, malum haeserit; imo &, si altius locentur in vagina ulcera Venerea, spongia hoc fomento plena irrigari poterunt, & abstergi. Cum mercurialibus prudentia major requiritur; imprimis, si acriora fuerint, & sordida vaginae ulcera talibus indigeant: Unde ad eundem numerum formula habetur, quae triginta granis mercurii sublimati corrosivi constat, quae diluuntur in 160. partibus aquae stillatitiae rutae; his dein adduntur 64. partes mellis rosarum; sicque rodens vis sublimati corrosivi per hanc miscelam obtunditur, ut facile ferri possit, & tamen satis depuret sordida ulcera. Ab horum usu solet augeri fluor Venereus primo; dein gradatim decrescit; & pura jam ulcera consolidantur. Pro diverso ulcerum statu, & mutata indole fluoris Venerei, magis minusve actuosa fomenta adhibentur. De qua re videantur illa, quae de curatione Gonorrhoeae virilis ad §. 1458. dicta sunt.

Omnia haec remedia tunc imprimis locum habent, quando fluoris Venerei sedes in labiis, aut nymphis, pudendi muliebris, aut in cavo vaginae, locatur: In memoriam revocari debet, quod ad §. 1447. dictum fuerit, tunc adesse *primam speciem Gonorrhoeae muliebris;* cui non semper comes urinae difficultas, quae in Gonorrhoea virili adest.

Verum simul monitum fuit, quod urethrae orificium in foeminis, sub clitoride, in Nympharum intervallo, ponatur, referens tuberculum rugosum, quod pluribus emissariolis pertusum est, ex quibus viscidus humor exprimi potest: ab impuro concubitu lacunae illae mucosae inficiuntur quandoque, vel solae, vel simul cum ipsa vagina. Ubi illud tuberculum glandulosum, in cujus medio urethrae orificium aperitur, tumet, dolet, & tabum Venereum plorat, sive sponte, sive dum premitur, tunc dicitur adesse *secunda species Gonorrhoeae muliebris.* Musculus, a *Santorini* Depressor urethrae vocatus, tentigine afficitur, & prominere facit hoc corpus glandulosum; unde difficultas urinae nascitur; sentiunt enim molestam rigiditatem, & tensionem, dum urina emittitur, & credunt, aliquid excidere de vulva, vel saltem exitum moliri. Ubi autem hoc corpus glandulosum ulcere Venereo depascitur, tunc ab urina profluente urens dolor excitatur.

Facile patet, huic loco, si a contagio Venereo affectus fuerit, non debere applicari remedia acriora illa, quae a vulvae cavo, & exterioribus partibus pudendi muliebris, facile feruntur: Augerent enim haec, stimulo suo, tentiginem molestam; periculum foret, ne urethrae orificium comprimeretur a tumore ambiente; sicque sequeretur periculosa urinae suppressio. Sola ergo mollissima, in hoc casu, requiruntur, ut extrorsum alliciatur inficiens materia, & relaxetur molesta partium tensio; decoctum, ex foliis *malvae*, *althaeae*, *verbasci*, cum aqua & lacte paratum; *serum lactis* cum seminibus *lini* contusis decoctum; quibus addi possunt *folia papaveris hortensis*, aut *hyoscyami*, si urgeat dolor, & tensio valida adsit. Ex his fomenta, & cataplasmata, parata applicentur perpetuo, donec tensae partes subsidere

incipiant; tuncque usus leniorum depurantium conducet; qualia sunt, *mel*, *alöe*, & his similia.

Sed & urethra muliebris affici poterit; quamvis videatur hoc rarius fieri; tumque foret tertia species *Gonorrhoeae muliebris*. Cum autem canalis ille similis structurae sit quam in viris, sed multo brevior, hinc omnia, quae de cura Gonorrhoeae virilis dicta fuerunt, hic pariter conducent. Si negligatur morbus; quandoque, erosa urethra, sequetur turpis urinae in vaginam effusio, quae aliquando incurabilis manet.

Praeterea, utrimque ad latera, ad partem infimam fere pudendi muliebris, ponitur magna glandula, pisum majus aequans fere. Singulae hae glandulae per emissarium satis conspicuum eructant humorem viscidum, satis copiosum. Videantur de his illa, quae ad §. 1447. dicta sunt. Cum autem illud, quod vir, Gonorrhoea laborans, coitus tempore, in sinum muliebrem ejaculatur, sponte descendat versus inferiorem vaginae partem, ubi harum glandularum emissaria hiant, patet ratio, quare satis facile a miasmate Venereo possint infici; tuncque *quarta species Gonorrhoeae muliebris* adesse dicitur.

Nisi infectae hae glandulae, & tumentes, virus contentum eructaverint per emissaria sua in vaginam libere; retinebitur materia, & totum corpus inficiet. Simul etiam in pessima ulcera degenerabit; per quae vicina omnia erodentur; non tantum vulva, sed & intestinum rectum; tuncque foeces alvinae, foedo certe spectaculo, per vulvam exeunt. Omnia enim, quae dicta fuerunt de *glandulis Cowperianis* similiter affectis in Gonorrhoea virili, etiam hic locum habent; & similis requiritur curatio. Cataplasmata mollissima, additis *bulbis Ceparum sub cineribus assatarum*, & *gummi ammoniaco*, cum vitello ovi optime subacto, applicantur perpetuo tumentibus his glandulis, ut versus exteriora determinetur virulenta materies, ne, introrsum vergens, pessima producat mala.

§. 1467. UBi vero pustulae ubique dispersae, dolores artuum, nocturni labores, bubones magni, torturae ossium, saepe tolerata Gonorrhoea, docent adesse Luem, salivatio Mercurialis requiritur.

Hactenus consideravimus illa mala, quae a suscepto contagio Venereo nascuntur in corpore; prout diversis corporis locis applicatum fuit; vel, humoribus circulantibus mistum prius, dein ad has illasve partes depositum, varios morbos produxit; hinc diversa his malis fuerunt data nomina, & singulorum Diagnosis, Prognosis, & Curatio, fuerunt descripta; in quibus omnibus magna occurrit diversitas; licet idem fuerit contagium, pro varietate partium corporis, ad quas delatum fuerit. Agendum nunc de methodo curandi, quae adhiberi debet, dum *Lues Venerea*, stricte, & proprie, dicenda, adest.

Optime certe *Fernelius* (*k*) de Lue Venerea monuit sequentia: *Quum ex dubiis signis de Lue ambigitur, ejus origo est altius investiganda, a qua parte initium habuerit. Etenim, quoniam non nisi attactu contrahi potest, necesse est, labes aliqua, in ea primum parte comparuerit, per quam insertum est virus. Haec enim prima se profert,*

(*k*) Aphrodisiac. pag. 614.

fert, in partibus obscoenis, si concubitu, in summa cute, si accubitu, contracta est; in nutricum mammis, si inquinatus erat infans; in infantis ore, & faucibus, si nutrix infecta. Emergunt autem in obscoenis partibus pustulae, ulcera maligna, virulenta Gonorrhoea, inguinum Bubones. Sed haec, nisi altius introsubeant, nondum sunt Lues Venerea, sed rudimentum & velut character ejus impendentis.

Sic una alterave pustula Venerea in corpore nata, vel in pudendis, non vocatur a Medicis Lues; licet in illis miasma Venereum adsit, quod totum corpus inficere poterit; sic bubo, in inguine natus, non dicitur Lues; licet in illo fomes metuendae Luis haereat: idem de reliquis hactenus enumeratis malis, a contagio Venereo oriundis, verum est; quae singula seorsim, tanquam topicum malum, considerari solent, & curari. Verum, ubi plura simul concurrunt in corpore, vel, postquam mitescere inceperint, imo integre cessaverint, recrudescunt denuo, justa suspicio est, universam humorum massam infectam esse; tuncque efficax curatio adhibenda est, ut eradicetur totum. Imprimis hoc requiritur, si dolores artuum, nocte aucti, miseros excrucient. Antea jam dictum fuit, maxime metuendum esse, si contagium Venereum ad ossa usque penetraverit: sensim enim illa exedentur lenta carie, cum ingenti cruciatu, & difficile extricari poterit, in ossibus haerens, contagium; unde toties morbi recidivae sequuntur, etiam post molestissimas, & diu protractas, curationes. Medici, versatissimi in Lue Venerea curanda, norunt, talia contingere infortunia: imprimis, si aegri, emergentes ex hoc morbo, indulserint genio statim, exhaustumque doloribus toleratis, & severa curatione, corpus opimo victu impleverint subito, Cereri & Baccho indulgentes affatim, ut perditas scilicet vires recuperent citius. Magnum certe fastidium curantibus movet, dum Veneris mancipia, vix absoluta cura, oblita malorum, ad solitum perditissimumque vivendi genus redeunt, &, de novo infecti, male se curatos clamant. Vidi talem hominem, eodem die, quo, post severam salivationem toleratam, ex ergastulo suo prorepserat, cum foedo prostibulo rem habuisse; unde virulentissima Gonorrhoea mulctatus rediit. Fassus tamen est crimen; quia nemo fidem habuisset neganti.

Operae pretium videtur, attentius considerare, quid tentaverint Medici, ut tetram Luem dabellarent.

Probatum fuit pluribus ad §. 1440, novum esse in Europa morbum, quem videntes Medici obstupuerunt merito, cum nullum huic similem tractassent antea. Unde plures fuerunt, qui declinabant omnino, aegris Lue affectis medicinam facere: alii obiter tractabant tantum malum, dum nondum ulla medendi methodus cognita erat; hinc, pertaesi molestiarum, & morbi indomabili ferocia territi, aegros relinquebant suae sorti.

Cum tamen infectorum numerus cresceret, non poterant amplius negare auxilium miseris, & novum morbum talibus remediis sanare conabantur, quae in aliis morbis adhibere solebant. Apozematibus copiose potatis, Syrupis compositis ex farragine inepta plurium simplicium, quos syrupos vocabant *magistrales*, materiam morbosam conabantur solvere, & reddere mobilem; dein, purgantibus validioribus datis, expellere illud morbosum, jam solutum, tentabant. Quo facto, denuo redibant ad priora Apozemata, & syrupos, quibus pariter succedebant cathartica. Variis formulis, eidem tamen medendi methodo insistentes, fastidium curae demulcere conabantur, & easdem ad quatuor temperamentorum varietates artificiose adaptabant. Sic saltem famae suae consulere volebant, dum pertinax morbus non cedebat; ut possent aegros convincere, quod omnia artis cognitae molimina adhibuissent, nihilque intentatum reliquissent, quod prodesse posset. Curationes autem suas auspicabantur plerumque a sanguinis missione; post quam, per enemata, & leniora purgantia, quae eccoprotica dici solent, primas vias liberabant ab omnibus sordibus; ut facilior ingressus foret reliquis, quae Lui debellandae idonea credebantur. Passim hoc videri

ri potest apud illos auctores, qui primis morbi nati temporibus scripserunt, & ad nauseam usque repetiverunt talia. Haec vocabatur curatio per alterantia, & purgantia; hac methodo parum proficiente, de aliis cogitatum fuit, quae efficaciora credebantur.

Cum Lues Venerea in initio cutim defoedaret pustulis ac ulceribus mali moris, & novissent Medici, qui primis morbi temporibus vixerunt, unguenta mercurialia ad impetiginem, herpetem, scabiem, aliasque cutis defoedationes, cum successu adhiberi, ex analogia Luem tentaverunt curare iisdem unguentis, ex argento vivo paratis. Notum est, Medicos Graecos proscripsisse argenti vivi usum, tanquam noxium, imo deleterium (*l*).

Arabes autem primi ausi fuerunt Mercurium adhibere, tum ad necanda insecta cutanea, tum ad scabiem, herpetem, aliasque cutis defoedationes. Famosum erat olim *unguentum Saracenicum* dictum, quod continebat *staphydem agriam*, certum satis insectis cutaneis venenum: si enim haec semina contrita capillis inspergantur, pediculos necant. Cum autem unguentum illud nonam partem contineret circiter argenti vivi, debuit salivationem movere in plurimis, licet tantum semel in septimana aeger se ungeret hoc unguento.

Monet *Celeberrimus Astruc* (*m*), quod *Theodoricus* Medicus celebris circa annum 1280, & *Guido de Cauliaco* anno 1363, hoc unguento *Saracenico* usi fuerint in perniciem pediculorum, & salivationem inde natam viderint. Prior enim monuit: *Hoc linimentum educere superfluiditates per os, balneando (bavando), & per subascellas resudando*. Additque *Guido*: *Argentum vivum nocere membris principalibus, & dentibus, atque gingivis*. Bini illi Auctores creduntur esse primi, qui salivationem observaverint, ab applicatione externa argenti vivi excitatam. Notandum autem est, binos hos auctores floruisse diu antequam Lues Venerea cognita erat.

Cum ergo argentum vivum a plurimis haberetur pro remedio periculosissimo, & tamen viderent, prodesse ejus usum in hoc morbo, prudentiores inceperunt uti unguentis, quae parcam tantum continebant argenti vivi copiam; haecque sensim aucta fuit: optimum certe erat, & laudabile, consilium, in usu remedii, nondum satis explorati, pedetentim pergere, ut tuto experiri possent novi remedii in morbo efficaciam.

Verum Agyrtae rudes, qui toties in humano corio ludunt, & impune quidem ut plurimum, spe lucri allecti, magnis laudibus exaltabant arcana sua remedia, nemini mortalium scilicet cognita, quae, magno labore nec minoribus impensis parata, se possidere jactabant; persuadebant facile credulo vulgo (nomen hoc late extenditur), se solos sua arte delere posse illud noxium, quod in argento vivo latere credebant vix non omnes; sicque Luem Veneream sua opera cito & tuto curari posse, licet etiam inveteratissima foret. Dum temerarii illi homines, absque ulla cautela, copiam argenti vivi magnam miscebant unguentis suis, aegrosque inungebant largiter, & diu, multis tanta fuit subito orta salivatio, tantus ortus fuit circa fauces tumor, ut suffocarentur subito, vel, si illud periculum evaderent, nimia salivatione exhausti perirent. Pauci, qui virium robore, post tot & tanta mala, vita superstite emerserant, *macilenti*, *luridi*, *squallidi*, *edentati*, *balbutientes*, *ore obligato*, *capistrati*, *post miserias diuturnas*, & *miserrimas*, *lente convalescebant* (*n*).

Hae calamitates fecerunt, ut vix non omnes argenti vivi usum in Lue Venerea curanda cane pejus & angue vitarent, donec prudentes Medici docuerunt, tutius longe tentari posse hanc methodum, si debitis cum cautelis adhibeatur.

Nico-

(l) Vide de his Astruc de Morbis Venereis Lib. II. Cap. VII. pag. 118. & seq.
(m) Ibidem pag. 119. (n) Ibidem pag. 121.

Nicolaus Massa, qui optime de Lue Venerea scripsit, & in curando hoc morbo magnum acquisivit nomen, post tentata leniora remedia, si non succederet curatio, unguenta mercurialia, ac suffumigia, adhibuit, & felici quidem eventu. *Tametsi haec duo remediorum genera a quibusdam Medicis, qui non ex omni parte bene discurrunt, neque experimentis discursum confirmant, sed, ab apparentibus nominibus decepti, remedia reprobant, accusantur, & tanquam perniciosissima increpantur, illi tamen nullum auxilium adferunt talibus, praeter quaedam millies exhibita, & nihil proficientia, sicque aegros in deterius, & in perniciem, procedere sinunt. Sed audiant, & sciant, quod in magnis morbis, non obedientibus fortibus medicinis, ad fortiores, & ultimas, medicinas confugere, si credimus Hippocrati, oporteat* (o).

Unde patet, quod argentum vivum pro efficacissimo quidem remedio habuerit; sed & simul agnoverit, requiri prudentem cautelam in ejus administratione. Cum autem minor metus soleat esse, si externae corporis superficiei applicetur remedium, hic videtur praevaluisse usus applicandi argentum vivum cuti per unguenta & emplastra mercurialia; dum simul sic & commode medela applicari poterat topicis malis, a Lue Venerea ortis, bubonibus, ulceribus, ossium tumoribus &c. Idem obtinebat, dum Cinnabaris, ex argento vivo, & sulphure, sublimando, unitis inter se, igni inspersa, in vapores resoluta, corporis superficiem undique ambiebat: solebant enim nudos aegros, in cubiculo calefacto, cistula lignea inclusos, sic, ut solum caput emineret, exponere tali suffumigio, cujus vapor & poterat determinari ad certam corporis partem, quae potissimum affecta credebatur. Varii modi, quibus suffumigium illud Cinnabarinum adhiberi potest, descripti habentur apud *Alexandrum Trajanum Petronium* (p), in libro sexto de morbo Gallico: pro dosi Cinnabaris monet, quod non debeat in singulis suffumigiis excedere unciam, nec minor esse semiuncia. Simul notat, quosdam semel intra 24. horas suffumigium illud adhibere, quosdam bis, sed rarius. Multos etiam longius intervallum interponere singulis fumigationibus. Sed longe tutiores inunctiones mercuriales credit; & tandem concludit, *Suffumigia, nisi morbo jam inveterato, & ferme jam desperata salute, viribus tamen constantibus, nunquam administrari debere.*

Certum enim est, incensa Cinnabari, mercurium, in minutissimas moleculas divisum, igne agitatum, undique applicari cuti calidae & sudanti; facile igitur per vasa cutanea absorbentia recipi, & sanguini misceri; sicque subito effectus argenti vivi in corpore sequi; licet modica tantum quantitas Cinnabaris adhibita fuerit.

Docet hoc sequens casus (q): Procerae admodum staturae foemina, sexaginta trium annorum; integro quadriennio Lue Venerea laboravit. Pulsus intermittebat omni tertio vel quarto ictu. Omnis fere generis excrescentiae Venereae pudenda occupabant; ita ut sine dolore nec incedere posset, nec sedere. Cephalaea, aliique dolores nocturni, adeo molesti aderant, ut frequenter penitus insomnes duceret noctes. Morbi diuturnitas, repetitae Venae sectiones, valida remedia adhibita, omnem torositatem corporis absumpserant adeo, ut sceleto similis esset misera.

Cum desperatus videretur morbus, & aegra anxie opem quaereret, tentatum fuit, quid facerent suffumigia Cinnabarina; sed prudenter tamen.

Mane hora nona Cinnabaris artificialis grana triginta incendebantur, ita ut naribus & ore fumum reciperet aegra; quae hoc facile ferebat, & avide fumum Cinnabaris inspirabat; unde levis tussis sequebatur. Bene tecto corpore, sudare cepit, & exspuere; ita ut hora duodecima libra media sputorum jam prodiisset: aderat tussicula; & foetor, incipientem salivationem comitari solitus, totum replebat cubicu-

(o) Aphrodisiac. pag. 90. (p) Ibidem pag. 1300. & seq.
(q) Medical Essays and observat. Tom. IV, Artic. VIII. pag. 41.

biculum. Pulfus erat plenior, & celerior, fed fimul admodum irregularis, & intermittens: hora tertia pomeridiana tantus foetor cubiculi aderat, ac folet effe, dum tres quatuorve libras intra nucthemerum exfpuunt falivantes. Incepit vis mercurii per alvum ruere; quam ter depofuit cum validis torminibus: pulfus celer erat, depreffus, tremulus, intermittens. Datis ftatim decem guttis Laudani liquidi, dilutis in julapio Cardiaco adftringente, in lectum deponebatur aegra, veftita adhuc, & ftragulis tegebatur, ad provocandos fudores; qui nona vefpertina jam aderant largi, una cum pulfu celeri, pleno, forti, vigefimo primo aut vigefimo fecundo ictu intermittente tantum. De nocte, poftquam, veftibus depofitis, frigidiori aëri fe expofuerat, redierunt tormina, & alvi fluxus; quae omnia fedabantur repetito ufu Laudani liquidi; & redibat fudor.

Sequenti die, omni decima vel duodecima hora redibant tormina, anxietas, & pulfus intermiffio: verum fedabantur ftatim, dato Laudano liquido; & redibat fudor.

Mane tertiae diei omittebatur opiatum, & vigefies alvum depofuit, cum folitis fymptomatibus; quae, dato opiato, ceffabant, redeunte fudore.

Quartam diem tranfegit, ut fecundam: manebat foetor, falivationis mercurialis comes.

Quinta die, mane, hora feptima, fumfit purgans; hoc cum non moviffet alvum hora nona, datum fuit ftimulans, quod prioris vim augeret; fumfit illud imprudens aegra, licet jam ter alvum depofuiffet; unde fecuta fuit hypercatharfis tam valida, ut fexta vefpertina morti proxima videretur. Opiato dato, ftatim omnia fedata fuerunt, & totam noctem pacatam tranfegit, fudore perfufa.

Dolor faucium, & reliqua inveteratae Luis fymptomata, ablata erant omnino. Sequenti die, quod mirum videtur, feptem milliaria anglica pedeftri itinere perfecit, & duo alia curru vecta, in aëre humido & frigido.

Alvi fluxus ille faepius rediit per fex feptimanas. Poftea fumfit pilulas, ex *Sulphure antimonii*, *&* *Calomela*, fuperbibendo decoctum lignorum. Ab horum ufu fudor copiofus fequebatur; dum calida tempeftas aderat; fed omnia Luis Venereae fymptomata evanuerant. Simulac frigida tempeftas, autumnali tempore, adeffet, redibat diarrhoea; quae tandem ceffabat penitus menfe Februario; qui erat decimus poft fuffumigationem Cinnabarinam adminiftratam. Inceperunt tunc crura intumefcere; datis duabus purgationibus emendabatur hoc malum; fed redivit denuo; quod neglexit; magis increvit tumor; contabuit; & verfus finem Aprilis, decimi tertii menfis poft fumigationem, periit.

Ex fingulari hoc cafu patet, pauca grana argenti vivi, in halitum tenuiffimum refoluti vi ignis, ore & naribus infpirati, fudorem excitaffe, ac falivationem, ftatim; & quidem ita, ut poft tres horas jam totum cubiculum repleretur foetore incipientis falivationis. Unde licet concludere, parvam etiam quantitatem mercurii fufficere ad fanandam confirmatam, & annofam, Luem. Adeoque de efficacia fuffumigii Cinnabarini nullum dubium fupereft. An vero tutum fit, hac methodo Luem curare, alia quaeftio eft: in hac foemina vis argenti vivi per alvum ruebat ftatim, & hypercatharfin periculofam excitabat, cum torminibus validis, opio dato, & fudoribus copiofis, ceffantem quidem, fed redeuntem faepius, ac diu. Dum penitus ceffabat tandem, hydropicus crurum tumor fucceffit; contabuit totum corpus; & mors finem malorum fecit.

Praeterea, dum Cinnabaris comburitur, fulphuris vapor fuffocans exit, qui, majore copia infpiratus, fubitam mortem facit, vel, fi hoc periculum effugerint, immedicabile Afthma relinquit, & faepius phthifi pulmonali originem dat. Si jam confideretur, quod, uti paulo ante dictum fuit, non minus quam uncia media, nec plus quam uncia, Cinnabaris adhibebatur pro fingulis fuffumigationibus, repetendis quotidie, quandoque & bis de die, facile intelligitur, quantae ftrages contigerint olim,

olim, dum agyrtae, balneatores, emeritae dudum in palaestra Veneris anus, & quivis alii de faece plebis, hanc periculosam curam tentare audebant.

Videtur satis constare, potentius agere cinnabaris suffumigium, dum naribus & ore attrahitur; sed, quanto cum periculo suffocationis hoc fiet, praecipue, si major quantitas cinnabaris addita fuerit? *Antonius Musa Brasavolus* (r) monet sequentia: *Scitote, nonnullos Medicos istos suffumigasse; capite etiam a conopeo non exerto; quod periculosissimum est. Nam quempiam vidi, qui ex fumo, caput petente, in apoplexiam incidit; & statim mortuus in terram corruit: idcirco laudo, & jubeó, ut, exerto capite, suffumigentur, imo papilio circa collum stringatur, tum ne fumus exeat, tum ne nares feriat.* Licet autem statuat, hunc hominem apoplecticum periisse, longe verosimilius videtur, quod suffocatus subito fuerit. Nam inter Apoplexiam & Mortem aliquod temporis spatium intercedit semper, nec posset morbus praesens distingui, nisi hoc esset.

Quamvis *Nicolaus Massa* (s) suffumigationes has maxime efficaces laudet in pessima Lue, non dissimulat tamen gravissima mala, quae ab illis metuenda sunt; hinc medentes monet; *quod iste modus non sit sine timore nocumenti membrorum principalium; immo saepe recidivant, & ad malas aegritudines complicatas cum ista deveniunt; quae sunt, asthma, tussis, hydrops, & marasmus; quare non est administrandus, nisi in inveteratis, & in virtute forti, cum aegritudine mala.* Adeo potentem resolvendi vim ab his suffumigiis observaverat, ut in duobus, qui saepius inunctiones mercuriales passi fuerant sine salivatione sequente, post suffumigia adhibita viderit non tantum omnia apostemata resolvi, sed etiam nervorum mollitiem, & paralysim, secutam; quod tamen non magni faciebat, cum, Lue Venerea sanata, post aliquot menses etiam a Paralysi restituti fuerint.

Monet autem optime sequentia; *Scias etiam, quod omnes virtutes unctionis possumus suffumigio attribuere, praemissa securitate, ut supra; & ratio est nota, cum basis sit virtus argenti vivi operans; quapropter dico, quod digerit, & praeparat ad omnia, sicut unctiones.*

Ex his, & pluribus aliis, quae sparsim apud auctores leguntur de suffumigiorum utilitate ad curandam Luem Veneream, patet evidenter, quod ab argento vivo, in minutissimas moleculas diviso, per ignem moto, forma vaporis per vasa cutanea recepto, tota haec efficacia derivetur: nisi enim his fumigationibus addantur talia, quae argentum vivum in se continent, nullus effectus in curanda Lue observatur; licet aromata selectissima, resinae fragrantes, & plura alia, adhibeantur. Voluerunt enim Medici, qui ex argento vivo parata remedia in universum detestabantur, quaevis tentare potius, putantes, sudore per halitum calidum aromaticum ex nuda cute prorumpente, expelli foedum virus. Quidam & haec praemittebant suffumigiis Cinnabarinis, mitiora tentantes prius & innoxia, antequam efficaciora, & simul minus tuta, posceret morbi Venerei pertinacia.

Sic *Fallopius* (t) bina suffumigiorum genera descripsit; nempe suffumigia, parata *ex materia benigna*, quae nihil argenti vivi continebant, sed mere tantum aromata; & suffumigia *maligna*, ubi cinnabari artificiali addebatur sandaracha Graecorum, & auripigmentum; suspecta certe merito remedia. Videtur enim credere, quod Luis Venereae virus non possit destrui, nisi per aliud venenum. Sic autem habet: *Ut redigamus rem ad summam, sciatis, quod tota res consistat in Hydrargyro, vel in alia materia consimilis naturae cum eo, ut est Arsenicum, Sandaracha, Cinnabaris artificialis, & Praecipitatum; condiuntur ista cum aromatibus, ut viscera roborentur.* At, cum

(r) Aphrodisiac. pag. 687. (s) Ibidem pag. 100. 101.
(t) Ibidem pag. 806. 808. 809.

cum omnes noverint, in argento vivo adesse talem efficaciam, a qua Luis Venereae cura sperari potest, temerarium foret, arsenicalibus additis, augere periculum, & exponere miseros pessimis malis, quae arsenici applicationem, etiam externam, sequi solent.

Credibile videtur, quod *Fallopius* (u) nunquam malignis his suffitibus usus fuerit; nam, capite septuagesimo secundo, ponit sequentem titulum: *De modo suffumigandi universum corpus materia valida, sed non venenosa*. Et dein, capite sequenti, breviter enumerans illa, quae sequuntur illas suffumigationes, dicit; *Succedunt in suffitibus symptomata quaedam, aliquando alvi solutio, aliquando corruptio palati, aliquando labefactatio omnium dentium; quae solent succedere etiam in inunctione ex Hydrargyro.* Verum omnia haec sunt effecta validae salivationis mercurialis; arsenici enim vapor longe alia producit mala. Si jam considerentur illa, quae *Celeberrimus Astruc* (w) ex variis experimentis in Nosocomiis institutis collegit, patebit evidenter, suffumigiorum methodum in curanda Lue Venerea non posse praeferri ullo modo aliis curationibus, per argentum vivum tentatis; hinc hodie satis eviluit, & raro adhibetur, nisi ab Agyrtis: Subinde tamen adhuc Cinnabaris suffumigium adhibetur, ita, ut, topica determinatione, fumus ille tangat quasdam partes; bubonem e. g. in inguine, durum, qui suppurantibus remediis pertinaciter resistit, ulcera Venerea narium periculosa. Vidi hoc aliquoties tentatum fuisse a Medicis prudentibus, refracta admodum dosi. Commendabatur, uti dictum fuit, pro curanda Lue per Cinnabaris suffumigia, ut in singulis dosibus adesset non minus quam uncia media Cinnabaris, nec tamen dosis excederet unquam unciam integram. Tale suffumigium adhibebatur quotidie; imo aliquando bis de die. Prudentiores, qui hoc tentabant, grana quindecim tantum adhibebant, & post triduum repetebant, per biduum abstinentes ab hoc suffumigio. Decem grana pro dosi adhibebant tantum, ubi per os vel nares attrahi debebat vapor, ne noxam inde contraheret pulmo. Eandem de suffumigiis Cinnabarinis sententiam dixit *Fracastorius*, qui tam bene Luem elegantissimo carmine descripsit (x); dicens:

At vero & partim durum est medicamen, & acre.
Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipsis
Spiritus, eluctansque animam vix continet aegram.
Quo circa totum ad corpus nemo audeat uti,
Indice me; certis fortasse erit utile membris,
Quae papulae informes, Chironiaque ulcera, pascunt.

Cum tamen Lues Venerea se potissimum manifestaret malis cutaneis, pustulis, maculis, ulceribus, vidissentque Medici insignem efficaciam argenti vivi in curandis cutis defoedationibus, mirum non est, quod novi morbi curam quaesiverint vix non omnes in usu mercurii, dum usitata morbos curandi methodus vix levaret morbum, curaret nunquam.

Verum, quia mercurius a veteribus Medicis damnabatur, diversa in adhibitione ejus fuit Medentium sententia. Cum enim ejus efficaciam viderent in domanda Lue, sive externe applicaretur, sive in corpus ingereretur, plurimi maluerunt, externo ejus usu aggredi hunc morbum. Revera satis similes effectus praestat mercurius, quacumque via sanguinem ingrediatur, & cum illo per vasa moveatur. Solvuntur humores, soluti exeunt de corpore viis diversis, emaciatur totum corpus, &, nisi

---

(u) Ibidem pag. 807. (w) De Morb. Vener. Lib. II. Cap. IX. pag. 178. & seq. in secunda editione. (x) Aphrodisiac. pag. 191.

&, nisi cum prudentia adhibeatur hoc remedium, quandoque miseri pereunt, exhausti penitus.

Omnium maximus Mercurii effectus est salivatio mercurialis dicta, quae aeque externam, quam internam, argenti vivi applicationem sequitur; uti omnibus notum est. Magna nempe copia salivae, foetidae, acris, totum os internum saepe erodentis, ore exit; continuo fere fluxu. Simulac incipit salivatio, magna mutatio conspicitur in ulceribus Venereis, quorum color, & pus, in melius mutantur, dolores nocturni osteocopi minuuntur, pustulae, foedaeque in cute maculae, sensim disparent. Fingit *Fracastorius*, miserum juvenem, dira Lue infectum, supplicem, fudisse preces, &, Nympha duce, ac comite, ad intima telluris viscera pervenisse, ibique vidisse *Lacus, late undantes, liquidoque fluentes argento*. Deinde Nympha aegrum

Argenti ter fonte salubri
Perfundit, ter virgineis ter flumina palmis
Membra super, juvenem toto ter corpore lustrat,
Mirantem exuvias turpes, & labe maligna
Exutos artus, pestemque sub amne relictam (y).

Dum laetabantur aegri, malum adeo pertinax cedere salivationi, magno animo tolerabant ejus molestias; quae certe non sunt leves.

Postquam autem ille juvenis, argenti vivi balneo sanatus, e tenebris ad lumen optatum rediisset.

Accepit nova fama fidem, populosque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen, coeptaque primum
Misceri argento fluitanti axungia porcae.

Porro varia enumerat, quae unguentis mercurialibus addi solent; & monet, totum corpus inungendum esse, exceptis capite & praecordiis; simul jubet, ut stragulis multis tegatur corpus ad sudorem eliciendum; dein addit:

Haec tibi bisquinis satis est iterasse diebus;
Durum erit, at quidquid tulerit res ipsa, ferendum est.
Aude animis, tibi certa salus stans limine in ipso
Signa dabit liquefacta mali excrementa videbis
Assidue sputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tabi mirabere flumen,
Ora tamen foeda erodent ulcuscula ....

Videntur quidem cogitasse, foetorem sputorum, salivationis tempore, pro causa habere foedum Luis miasma, humoresque per illud corruptos, hac via expulsos de corpore. Confirmabantur in ea opinione, cum viderent, labia, genas, palatum, linguam ipsam, exedi, & quandoque satis profunde, ab acrimonia salivae, quae totum os internum alluit. Certum est, quosdam periisse, dum Agyrtae crederent, per salivam hanc educi de corpore omne malum; hinc audaces excitarent ingentem salivationem, non sine suffocationis periculo; vel protraherent eo usque, donec aegri exhausti deficerent.

Sed certum est, & numerosis experimentis probatum, sanissimos homines, in quibus

(y) Aphrodisiac. pag. 193.

bus nunquam vel minima Luis ſuſpicio fuit, dum, interno vel externo uſu, illis applicatur imprudenter argentum vivum, incidere in ſalivationem, & exſpuere ſalivam olidiſſimam, aeque magna copia, ac illi, qui peſſima Lue affecti, hanc curam tolerant. *Georgius Dordonus*, Placentinus Medicus, ut hunc errorem impugnaret, & probaret, etiam in ſanis ſalivationem ſequi poſt imprudentem argenti vivi attrectationem, monet, *Sibi multoties, in componendo talia medicamenta, tantam humiditatem ab ore reſudaſſe, ut ſibi ſummo faſtidio eſſet* (z).

Tentaverunt quidam, acribus Sialagogis ſalivae fluxum provocare, abſque remediis ullis mercurialibus exhibitis, ut Luem ſanarent; nec unquam ſucceſſit cura. Requiritur argentum vivum ad Luem ſanandam; & ſalivatio, ejus uſum ſequens, denotat certo, vim medicatam argenti vivi in actum deduci; ſed inde non ſequitur, per ſalivationem expelli de corpore tabum Venereum.

Negari enim nequit, quandoque Lue Venerea infectos fuiſſe ſanatos, licet poſt uſum mercurii, etiam repetitum, nulla ſequeretur ſalivatio. Securos tamen jubet eſſe tales aegros Celeberrimus *Aſtruc* (*a*), illiſque gratulatur, *quod illis datum ſit, rara ſatis felicitate, abſque taedio & periculo ſalivationis, atque adeo tutiuſque commodiuſque, a Venereo morbo convaleſcere*. Cum autem tales aegri metuere ſemper ſoleant, ne lateat adhuc in corpore ſaevum contagium, ſopitum quidem, ſed non exterminatum penitus, hinc bonis verbis confirmandos, & erigendos, tales aegros voluit, *veritos, ne defectu ſalivationis, curatio quoque defectura ſit; Acſi ſeminium morboſum profligari non poſſit, niſi foras exterminetur*. Ut ergo omnem ſcrupulum adimat miſeris, addit ſequentia: *Sane, cum morbus ille contrahatur absque ullo humore conſpicuo, qui intro ſubeat, nequaquam mirum videri debet, ſi perfectam curationem recipere poſſit, ſine manifeſta ullius humoris evacuatione. Adde porro, defectum ſalivationis plerumque ſuppleri alvi fuſione, diureſi, ſudatione, vel ſaltem inſenſibili perſpiratione; quae ſingulae evacuationes deficientis ſalivationis vicariae eſſe ſolent* (*b*).

Dum attenta mente luſtrarem omnia, quae in ulceribus Venereis contingerent, poſtquam argentum vivum adhibitum fuerat ad excitandam ſalivationem, vidi manifeſte, fundum horum ulcerum depurari, ſordes ſeparari, labia ulcerum ſublividum, aut profunde purpureum, colorem deponere, moleſtos dolores oſſium, nocturno tempore ſaevientes, miteſcere; antequam ſalivatio inciperet. Cepi tunc ſerio cogitare, cum omnia haec ſigna docerent, argentum vivum jam agere efficaciter in morbum, an non poſſibile foret, curare Luem, ſine ſalivatione; modo continuaretur ille rerum ſtatus, quo mercurius agere incipit. Simul incidebat haec opinio, an non poſſet idem effectus obtineri, licet longe minor copia argenti vivi adhiberetur, quam eſt illa, quae requiritur ad ſalivationem excitandam. Vidimus ante, illam argenti vivi copiam, quae in granis triginta Cinnabaris adeſt, ſuffeciſſe ad ſalivationem excitandam, totumque corpus miris modis turbandum, dum halitus forma inſpiraretur.

Difficultatem movebat, fateor, quod ſummi in arte Viri ſtatuerent, actionem mirabilem mercurii pendere a ſumma illius diviſibilitate, ejuſque pondere. *Argentum vivum enim, quacumque via immiſtum ſanguini vitali, quum ſit ſanguine ipſo decies & ter ponderoſius, agetur, vi cordis, & arteriarum contractione, tanto majore impetu in compagem ſanguinis, ut eam penitus deſtruat, globos rubros reſolvat, feroſas flavas imminuat ſphaerulas, reliquaſque etiam partes ejuſdem in minutiſſimas frangat, & ita in laticem ſubtilem, putridum, vaſis exeuntem, convertat. Sed & notum eſt, elementa argenti vivi incredibiliter exigua agnoſci, utique globis feroſis ſanguinis longe*

(z) Aſtruc de morbis Venereis edit. ſecund. Tom. II. Lib. VI. pag. 784.
(a) De Morbis Vener. Lib. IV. Cap. VIII. § 1 pag. 368.
(b) De Morbis Vener. Lib. IV. Cap. VIII. §. 1. pag. 308.

longe tenuiora; sane, dum poros cutis, intacta virtute, ingreditur, cognoscitur, quod elementis majoribus sanguinis longe sit penetrabilius. Dum vero in meatus densissimi corporum, auri, tam facile se insinuat, ipsa forte aqua magis, divisis in tenuitatem particulis constare, colligitur; licet, attractione ingenita suarum partium, ad certum gradum tenacitatis se colligat. Tandem & maxime immutabile hoc ipsum fossile videmus, omniumque forte corporum cognitorum minime rodens, vel acre. Quibus sane cunctis rite expensis, apparet vera vis, qua ad expugnandum hoc malum solus efficax, sufficiens solus, Mercurius habetur (*c*).

Ingeniosa, simplex, ex proprietatibus argenti vivi certis & cognitis deducta, haec explicatio placuit vix non omnibus; hinc ipsis *Celeberrimi Boerhaavii* verbis illam describere malui, ne ullo modo sensus immutaretur. Sed liceat mihi proponere illas difficultates, quae fecerunt, ut crederem, argenti vivi efficaciam in corpore humano non posse explicari ex ejus pondere, & divisibilitate, solis.

Antea, in *Capitulo de obstructione*, ad §. 135. no. 4, ubi agebatur de illis, quae, attenuando concreta, solvebant obstructiones natas in corpore, quaedam dixi, quae ad actionem mercurialium remediorum pertinent; &, hoc loco illa in memoriam revocare, non erit inutile.

Pitcarnius statuit, solam gravitatem argenti vivi sufficere, ut explicentur mirabiles ejus effectus; imo audacter addidit, aurum, in formam sanguini permiscendam redactum, habiturum vires ponderi proportionales, & omnia medicamenta tantum superaturum virtute, quantum pondere superaverit.

Sed an ex argenti vivi pondere poterit explicari, quare soluti ejus vi humores per salivales ductus potius ruant, quam per alia corporis loca? Praeterea, praeparata mercurialia officinarum, parva quantitate data, omnes edunt effectus, quos longe major quantitas argenti vivi facere potest. Praecipitato rubro usus fuit Agyrta, quod in pilulam formabat, &, unica tali pilula data, summopere turbabatur totum corpus, ac vehementissime exagitabatur; imo, debiliori homini data talis pilula illum e vivis sustulit, eadem die, ante prandium (*d*). An verosimile videtur, argentum vivum excitare tantas turbas per excessum ponderis sui, dum a praecipitato albo, vel mercurio dulci, quae longe mitiora sunt, salivatio mercurialis excitatur? an potest in corpore humano argentum vivum inde extricari, ut nativa ipsi forma redeat, cum per artem non possit obtineri, nisi magna ignis vi, & additis illis, quae acidum, argento vivo unitum, trahunt potentissime, ut pauca tantum grana mercurii ad pristinam formam redeant, a quibus tantus effectus sperari nequit?

Dici quidem solet, quod mercurii moleculae sphaericae, spiculis salinis infixis horridae, pondere metallico, unito concentratissimo acido, plus dividant omnia concreta, quibus occurrunt, quam argentum vivum solum efficere possit. Sed, dum mercurius, in spiritu nitri solutus, affusa muria salis marini praecipitatur, dein saepe aqua abluitur, pulvisculus, in fundo vasis subsidens, fere insipidus, & blandus, est; attamen viginti grana, imo & minor copia quandoque, divisis dosibus data, sufficiunt, ut salivatio excitetur.

Sed alia vis latet in argento vivo, quod adeo blandum, & molle, videtur. Absque ullo enim alio addito, illud, solo tritu mechanico in vase purissimo vitreo, dat pulverem mollem, nigrum, tenuissimum, saporis acris metallici, cupri saporem utcumque referentis. Sexaginta & una destillationibus purissimum redditum argentum vivum dedit majorem copiam similis pulveris. Sed & Argentum vivum in cucurbitis vitreis conicis, fundo plano instructis, phiala chemica inversa clausis, calori 180. graduum per plures menses expositum, dedit similem omni dote pulverem. Sim-

(c) In Praefatione Aphrodisiaci. (d) Aphrodisiac. pag. 613.

Simplici destillatione in retorta vitrea purissima, ex argento vivo nascebatur pulvis ruber, splendens, valde friabilis, saporis acerrimi metallici, nauseosi, penetrabilis, vix ex ore delendi, corpus humanum diu ac valide turbans, & ad excretiones disponens. Tamen omnes illi pulveres, adeo acres, adeo turbantes totum corpus, absque addita ulla alia re, ex mercurio puro producuntur, vel succussu mechanico, vel digestione in tali calore, qui duplo major est calore corporis sani. Et, quod mirum est, pulveres illi, in vitrea retorta destillati, valido igne, toti fere mutabantur in argentum vivum, manentibus tantum paucis granis fixioris materiae in fundo retortae.

An ergo argenti vivi efficacia a communibus omnium corporum proprietatibus pendet? An non potius singulari ejus naturae, per experimenta sola cognoscendae, haec attribui debet? An ullo unquam experimento constitit, aurum, argento vivo ponderosius, similes effectus produxisse in corpore; ob majorem nempe specificam gravitatem? Quis unquam vidit ab auro salivationem nasci? Dum aurum, solutum in aqua regia, per affusum salem tartari praecipitatur, saepiusque abluitur aqua calida, calx auri remanet, quae acquisivit vim talem, ut a calore paulo majore cum ingenti fragore displodatur. Argentum vivum, simili modo tractatum, dat calcem, quae, absque ulla displosione, magnum calorem ferre potest, dum denuo in pristinam suam formam redit.

Praeterea notandum est, metallica corpora vix agere posse in corpus humanum, nisi fuerint prius soluta in menstruis suis, & sic fluida reddita. Argentum vivum cum ex sua natura fluidum sit, potest, absque miscela, vasa nostra ingredi, & humoribus circulantibus misceri; cumque malleabilitas ipsi desit, multi crediderunt, improprie dici metallum, & voluerunt potius vocare aquam metallicam. Reliqua autem metalla, dum solvuntur in menstruis, producunt novum quid, ex metallo & menstruo simul junctis compositum, in quo deprehenduntur vires medicatae, quae, nec in menstruo solvente, nec in metallo soluto, praeëxstiterunt; sed, ex unione horum, natae sunt novae, quae nec praevideri potuerunt ex legibus communibus omnium corporum, nec per illas explicari.

Haec latius deducere, non est hujus loci. Legi meretur circa han rem *Capitulum de menstruis chemicis* (e), in quo utilissima habentur, tam de menstruorum actione, quam de novis viribus medicatis, quae, ex unione diversorum corporum inter se, nascuntur.

Sufficit Medico, novisse, quid agat argentum vivum humano corpori applicatum, licet modum, quo agat, ignoraverit. Eandem difficultatem inveni in determinandis modis, quibus alia remedia agunt in corpus humanum: plures legi auctores, qui de viribus medicamentorum scripserunt; plura, & optima quidem, inde didici, de remediorum usu, & applicatione varia; sed nunquam potui liquido intelligere, quare *Rhabarbarum* purget alvum, quare *Opium* somnum faciat. Sinceram propriae ignorantiae confessionem nemo bonus aegre feret.

His ergo in medio relictis, considerari meretur, qua via, & qua methodo, argentum vivum corpori humano tuto applicari possit, ut efficaciter Luem Veneream curet.

Notum est, summos in arte viros diversam, circa methodum curandi Luem per argentum vivum, habuisse sententiam. Quidam laudaverunt externam Mercurii applicationem; alii ingerebant in corpus aegrorum crudum argentum vivum, vel ex illo, sollicita arte, praeparata remedia. Mirum non est, multos ab interno usu argenti vivi abhorruisse; nam a Veteribus Medicis damnatum fuit, tamquam deleterium;

(e) Herm. Boerh. Chemiae Tom. I.

rium; uti antea §. 135. 4. dictum est. Damnavit *Dioscorides*, utpote gravitate erodens interiora. *Plinius* vocavit vomicam liquoris aeterni, & rerum omnium venenum; unde & minii (cinnabaris), ex quo argentum vivum excoquitur, usum in medicina temerarium statuit. *Galenus* paucis de argento vivo egit, fassus, se non habere ejus ullam experientiam, neque ut interimentis, si epotum fuerit, neque an id faciat, externe appositum. Cum autem recentiores Medici Graeci *Galenum* vix non in omnibus secuti fuerint, hinc & ab illis argenti vivi usus in Medicina vix non integre proscriptus est. Arabes laudaverunt externum ejus usum ad morbos cutaneos curandos.

Postquam autem Lues Venerea in Europa increbuit, argenti vivi usus tentatus fuit, ut novum morbum insolito remedio aggrederentur Medici. Neque externo usu tantum, sed & interno, adhibuerunt. Credit *Celeberrimus Astruc* (*f*), primum *Petrum Andream Mathiolum*, interno usu mercurii praecipitati rubri, curam Luis Venereae tentasse. *Joannes de Vigo*, & *Nicolaus Massa*, noverant illud remedium, ejus efficaciam in curandis ulceribus experti, quibus ille pulvisculus inspergebatur. Sed pluribus in eodem loco probatur, admodum verosimile esse, quod solo usu externo hujus remedii fuerint contenti. *Mathiolus* autem (*g*), postquam exacte descripsit praeparationem *praecipitati rubri*, jubet illud ablui aqua plantaginis & acetosae, dein, additis *margaritis*, *hyacinti* lapillis, & cardiacis quibusdam, grana quinque hujus praeparati dabat, cum viginti granis *electuarii Conciliatoris*, ut formarentur inde catapotia quinque, quae hora ante diluculum sumebantur; & debebat, his sumtis, aeger se in lecto continere per quinque horas. *Brevi (mihi crede) Gallici dolores hoc catapotio elidentur; pituita etiam, & atrabilis, vomitu, nec non alvi dejectione, evanescent.* Adeo autem confidebat viribus hujus pulvisculi, ut & in aliis morbis gravissimis hoc remedium, ad grana quinque, vel septem, exhibuerit, & cum successu quidem.

Post adhibuerunt mercurium crudum in forma pilularum; additis simul purgantibus remediis: tales erant pilulae *Barbarossae*, ita dictae a famoso illo rege Algerii, & rei maritimae apud Turcas praefecto; constabant Argento vivo, cum *rharbarbaro*, & *diagridio*: addebatur vigesima pars farinae frumenti, *ambra grisea*, & *moschus*; quae, simul sumta, aequabant farinae additae pondus; unde haec massa validam fragrantiam spirare debuit. Formabatur inde cum succo limonum massa, de qua quotidie dabatur, vesperi, ante coenam, pilula, quae magnitudine aequabat cicerem: Tali autem pilulae vix inerant quatuor grana argenti vivi (*h*). Plures aliae harum pilularum formulae legi possunt (*i*), quae conveniunt inter se in eo, quod contineant argentum vivum, cum succo limonum tritum tam diu, *donec taliter fuerit extinctum, ut amplius internosci non possit*. In variis his formulis diversa occurrunt purgantia; minor copia ambrae, & moschi; unica adest, quae nulla habet admista purgantia.

Monet alibi (*k*) *Celeberrimus Astruc*, similes pilulas adhuc hodie pro panacea omnium vix non morborum circumferri, & laudari tanquam specificum arcanum ad curandam Luem Veneream sub titulo pilularum.

Belloste, qui hoc saeculo vixit, magnam famam in arte Chirurgica acquisivit, & imprimis edito suo tractatu, *le Chirurgien d'Hopital*, saepius impresso, postquam prima vice Parisiis prodierat 1695. Huic libello subjunxit alterum, qui anno 1724. pro-

(f) De Morbis Vener. Lib. II. Cap. VII. pag. 126. (g) Aphrodisiac. pag. 266.
(h) Astruc de Morbis Venereis Lib. II. Cap. VII. pag. 127.
(i) Idem. Lib. V. edit. 2. Tom. II. pag. 672. 673.
(k) Ibidem Lib. IX. pag. 1091. 1092. 1093.

prodiit Parisiis, sub titulo *suite du Chirurgien d'Hopital &c.*, in cujus prima dissertatione totus versatur, ut commendet pilulas quasdam Mercuriales, quas venales habebat; illarumque compositionem sollicite tegit; ut nempe meliorem redderet *inopem familiae suae conditionem, quam, iniquitate temporum, fortunis omnibus eversam esse queritur, & quam sperat sustentatum iri pilulas suas venditando*. Eadem enim semper est arcanorum origo, & unicus scopus, lucri spes. Non diffitetur tamen, pilulas suas constare argento vivo crudo, additis simul catharticis, quae alvum blande movent: unde patet, pilulas *Belloste* non differre virtute sua a pilulis, *Barbarossae* dictis; saporem, odorem, in similibus compositionibus mutare, facile est; haec vel illa purgantia addere, sive drastica, sive leniora, copiam argenti vivi augere, minuere, quisque potest pro lubitu. Unde ad arcana remedia excudenda quivis artis Pharmaceuticae tyro sufficit; hinc vasta illorum seges facile intelligitur, quae in majoribus urbibus fere quotannis repullulat. Simulac advena venit, cui Paphiis aetas lusibus apta videtur, mox

Porrigitur turpi charta pudenda manu,

quae hyperbolicas vires hujus illiusve arcani ad Luem Veneream curandam pomposis verbis exponit.

Cum autem Agyrtae quandoque vanam creduli vulgi spem eluderent inertibus remediis; alii, longe pejores, temerario ausu dabant remedia mercurialia interna, efficacia quidem, sed periculosa simul, nisi cum magna cautela, sub directione Medici periti & prudentis, administrarentur; unde multae contigerunt strages; hinc praeparata Mercurialia, chemica arte confecta, horrorem incusserunt pluribus; & celebres in arte viri maluerunt externo mercurii usu Luis Venereae curationem aggredi; cum hanc methodum longe tutiorem crederent, illamque ideo miris laudibus extollerent.

Multis argumentis utitur *Celeberrimus Astruc* (*l*), ut probet, praeparata ex argento vivo spiculis salium acidorum hispida, nocere ventriculo, intestinis, visceribus, pulmoni, & reliquis partibus corporis mollibus, adeoque, illorum usum nunquam plane innoxium esse. Sed quis unquam vidit in praeparatis mercurialibus haec spicula? Abstinendum tamen ideo jussit a praecipitatis mercurialibus fere omnibus; cum vomitiones & catharses immodicas moveant, stomachum pervertant, imo saepe rodant.

Dum argentum vivum in acidis solvitur, &, affusione aliorum salium, liberatur a nexu, quem cum acidis contraxerat, instar pulveris ad fundum vasis cadit, qui dein, aqua saepius ablutus, in officinis servatur. An verosimile est, in tali praeparato mercuriali omnia illa spicula superesse, a quibus tantum metuit? Dum cum acido, acri, oleo vitrioli argentum vivum in vase vitreo coquitur, ad siccitatem usque, in fundo vasis manet massa salina, ex vitrioli acido & mercurio conflata. Adeo autem debilis unio est acidi cum argento vivo, ut, affusa aqua purissima, statim illud cadat ad fundum vasis, sub forma pulveris flavi, quem *turbith minerale* vocant in officinis; qui, saepius sollicite ablutus, & in quibusdam locis spiritu vini accenso super hunc pulverem, liberatur ab omni acido adhaerente. Attamen satis efficax dat remedium in verrucis Venereis curandis; uti antea ad §. 1463. dictum fuit. An & hic spicula illa eminentia salina undique eminentia supersunt?

Neque damnat modo haec praeparata mercurialia, quatenus noxia, sed & vult, illa reprobanda esse, tanquam parum efficacia ad domandam Luem, quia parce transfun-

(l) De Morbis Venereis Lib. II. Cap. IX. pag. 1047. 1048.

fundantur in sanguinem, adeoque debilem vim exercent in sanguinem, & in virus cum sanguine confusum. Simul notat, quod Atomi praeparatorum mercurialium, dum tandem in sanguinis massam perveniunt, cum spiculis acidis alte adactis confixi sint, aegre, tarde, parce, ad nativam Mercurii formam redeant, adeoque parvam tantum efficaciam habere possint ad debellandum virus Luis Venereae. Pro certo autem ponit Celeberrimus autor (*m*), quod tota Mercurii vis ab ea forma dependeat, qua divisibilis est in minutias indefinite parvas, quarum singulae globosam figuram affectant liberrime.

Sed puto, me in praecedentibus evidenter demonstrasse, quod mirabilis argenti vivi efficacia nullo modo pendeat a gravitate specifica, & figura sphaerica, quam in minimas moleculas divisus mercurius semper retinet. Sola conquassatione, sola digestione, mercurius figuram sphaericam amittit, & mutatur in pulverem acris metallici saporis, qui in parva dosi corpus humanum turbat valide, & diu; idemque ille pulvis igni majori expositus, denuo mutatur in argentum vivum, non acre, & quod eandem, imo majorem, fluiditatem habet, quam antea.

Facile assentior, quod praeparata mercurialia nunquam revivificentur in corpore humano: hoc enim nunquam possibile esse credidi; cum constet per certa & toties repetita experimenta, tam magnum calorem ad hanc rem requiri, qui nunquam in corpore humano vivente adesse possit. Sed ideo concludi nequit, eadem haec praeparata non habere efficaciam requisitam ad debellandam Luem Veneream: Directis enim experimentis probari potest, per illorum usum obtineri posse illud, quod ab inunctione mercuriali exspectari potest.

Salivatio, post inunctiones mercuriales sequens, speratur ab omnibus, qui externam applicationem argenti vivi laudant, internum mercurii crudi & praeparatorum mercurialium usum damnant. *Celeberrimus Astruc* (*n*) pro generali axiomate practico ponit sequentia: *Compertum est experientia, Mercurium exstirpandae Lui Venereae parem esse, quoties legitimum ptyalismum movet &c.: Errant igitur, qui putant, salivationem in curanda Lue cane pejus & angue vitandam esse, ideoque in eo toti sunt, ut parcissimas rarissimasque frictiones adhibeant. Sic enim operam ludunt suam, suosque deludunt aegrotantes. Nec multo levius peccant, qui motam, vel imminentem, salivationem intempestivis coërceent purgationibus, vel reprimunt; atque adeo Mercurium, dum optato instat operi, evocant, & amovent; sic enim id unum videntur agere, ut operose nihil agant.*

Prudenter monet egregius iste vir, salivationem illam, post unguenta mercurialia adhibita natam, prudenti moderamine indigere, ne subitanea, tumultuaria, immodica, ingruat; quod nunquam periculo caret; *sed placida, moderata, remissa, facile tractabilis, quae ori inflammationem nullam, vel levem, quae ulcera pauca, & superficiaria, inferat, quae unam, aut alteram, vel ad summum tres, libras, salivae intra viginti quatuor horas suggerat.*

Si nondum apparerent salivationis imminentis indicia, aut torperet salivatio jam nata, dum copiosiorem morbi symptomata poscere viderentur, frictiones vel augeri debebant numero, vel breviori intervallo repeti, vel major copia argenti vivi misceri unguento, ut debita copia salivae prodiret.

Verum omnia haec requisita ad salivationem mercurialem excitandam, & moderandam, ubi jam nata est, certius obtineri poterunt, imo & tutius, dum a praeparatis mercurialibus interne sumtis excitatur salivatio, quam dum per frictiones mercuriales haec facta fuerit.

(*m*) De Morbis Venereis Lib. II. Cap. IX. pag 146.
(*n*) De Morbis Vener. Lib. IV. Cap. IX. pag. 382.

Nemo dubitat, salivationem excitari posse per praeparata mercurialia, interne sumta. Dum haec, divisis dosibus, exhibentur, facile patet, quod omnino in potestate Medici sit, illam citius, vel serius, provocare, prout morbus requirit. Si exorbitet, abstinet statim; si segnius procedat, novam praeparati Mercurialis dosin propinat; si debito cum moderamine procedat, illam sustinet; datis aliquot dosibus longiori temporis intervallo, ne salivatio minuatur nimium, vel citius cesset, quam requiritur.

Praeterea, constat observatis numerosis, in quibusdam corporibus mercurium cito, & vehementer, agere; in aliis longe tardius, & remissius. Hinc prudens Medicus facile pro re nata determinabit, quid agendum sit: semper enim novit, quam copiam mercurii in corpus ingesserit, quod nunquam per inunctiones mercuriales exacte determinare poterit. Novit quidem copiam argenti vivi, quae in unguento mercuriali est; novit pondus unguenti, quod in singulis frictionibus cuti applicabitur; sed ignorat semper, qua copia argentum vivum ingrediatur per vasa cutanea; Linteamina imbuuntur, vel post primam frictionem, unguento mercuriali, & tempore intercalari inter frictiones, cutim calidam tangunt perpetuo, cum non soleant removeri toto curationis tempore. Augetur haec sordities ad singulas frictiones repetitas; hinc quandoque, praeter curantis voluntatem, subito augetur salivatio, cum periculoso & subito tumore faucium, qui suffocationem minatur. Jubent quidem, tunc statim removenda esse linteamina unguento mercuriali consspurcata, & subministranda pura, sicca, calida, postquam cutis inuncta saponis lixivio detersa, & nitida, fuerit; sed hac lotione abstergetur minime illud, quod inter squamulas epidermidis de unguento haeret, vel saltem quam difficillime, & miseri non sine magno taedio ferunt sollicitas illas ablutiones, & linteorum renovationes, illo tempore, dum severae salivationis graves molestias patiuntur.

Praeterea, locus, in quo decumbit aeger, qui inunctionibus mercurialibus curatur, aërem continet atomis mercurialibus plenum, quem inspirat continuo, qui totam corporis superficiem alluit. Et ab hac causa poterit sustineri, quandoque & augeri, salivatio quam Medicus imminutam vellet.

Notabile hujus rei exemplum habetur apud *Hildanum* (o). Curabat virum juvenem, Lue Venerea gravissime laborantem, cujus uxor triginta circiter annorum ab eo pariter infecta fuerat. Licet hyems asperrima foret, non ausus fuit differre mariti curam, sed illum multoties inunxit mercuriali unguento; ob morbi jam inveterati magnitudinem suasit mulieri, ut marito suo adstaret, neque ex hypocausto discederet; ne ab injuria aëris magis magisque laederetur, & morbus fieret contumacior. Hypocaustum angustum erat, & humile. *A solo vapore unguenti ita alterata, & ad salivationem inducta fuit mulier, ut fere eodem modo ipsi atque marito pituita ad os deflueret, exulceratio quin etiam oris superveniret &c.: Tandem adeo aucta fuit salivatio, ut in proprium cubiculum, a marito separatum, collocanda fuerit. Haec, una cum viro suo, a dira ista Lue plenissime convaluit, etsi inuncta non fuisset.*

Hinc intelligitur, quam male agatur cum aegris, qui plures simul in eodem conclavi tractantur per inunctiones mercuriales; quod toties in nosocomiis, ad Luem curandam destinatis, locum habet, ubi inunctionum methodus praevaluit.

Imo salivationis periculum imminet etiam sanissimis hominibus, qui, dum inserviunt miseris, noctes & dies in tali aëre haerere debent.

Jussit Celeberrimus *Astruc* (p), ut frictiones fiant, non ab aegro ipso, sed a ministris potius, qui ad opus hoc habiliores, & alacriores, sunt; nec voluit, ut manubus,

(o) Observat. Chirurg. Cent. V. observ. 98. pag. 495.
(p) Lib. 2. de Morbis Venereis Cap. IX. pag 149.

nubus, Chirothecis munitis, jatraliptae munere fungantur, sed nudis, ut calor major frictioni accedat. Fatetur quidem, talem ministrum venire in discrimen salivationis, si pluribus eodem die fricandis vacaverit; testatur tamen, nullum periculum adesse, si uni tantum serviat, &, finita frictione, manus probe abluat. Sed nemo prudens hoc ministerium in se suscipiet; & quis possit promittere, quod nihil a salivatione metuendum habeat? Volis manuum imponitur unguentum mercuriale, & forti frictione adigitur in vasa cutanea aegri, in quo salivatio excitanda est; hinc aequaliter ingredi poterit per vasa cutanea ministri, quae numerosa, & satis patula, sunt in volis manuum, nisi duris laboribus hae partes occalluerint.

Pluribus contigit, ut volae manuum perpetuo fere sudore madeant: in morbis, ubi blando sudore crisin salutarem futuram sperant Medici, prima ejus vestigia in volis manuum percipi, notum est. Haec ergo pars corporis & exhalationi & resorptioni aptissima est. Unde plerumque obtinet, ut jubeantur aegri, qui salivatione indigent, se ipsos perfricare, ne alter sanus in discrimen salivationis veniat; vel, dum in nosocomiis plures simul a Lue curantur eodem tempore alter, alterum unguento mercuriali perfricat (q), praesente Chirurgo, qui curam dirigit.

Sic saltem cavetur, ut nullus argenti vivi efficaciam experiatur, qui non indiget; quatenus nempe per frictiones applicatur. Verum, dum plures curandi in eodem loco decumbunt, semper metuendum est, ne atomi mercuriales, per aërem dispersi, corpus ingrediantur, inscio illo, ac invito, qui curam suscipit. Dum salivatio jam adest talis, qualis sperabatur, prudentes omnes cessant quidem ab inunctionibus, vel saltem illas adhibent parciori manu, vel repetunt longiori intervallo, ut nempe sustineatur salivatio praesens, non augeatur; attamen, cum in hoc casu pergat Mercurius ingredi corpus, licet suspendantur inunctiones, patet facile, plura nasci posse infortunia.

Nec vanum hunc esse metum, patet observatis (r). Mirabatur *Celebris Goulard*, illos, qui praeparabantur ad subeundas inunctiones mercuriales, incepisse salivationem pati, dum, ob penuriam loci, in eodem conclavi morabantur, cum illis, quibus Mercurius jam inunctus fuerat. Fatetur autem, hoc *saepissime* contigisse. Casum recenset militis scorbutici (s), qui in eodem loco decumbere debuit, ubi cura Luis Venereae per inunctiones mercuriales instituebatur in pluribus aegris: Misero intumescebat caput; salivatio, copiosa valde, secuta fuit, & ulcera oris interni, sequente gangraena, qua periit, cum nulla arte ejus progressus impediri posset. In arte Chirurgica adeo celebris *Petit*, dum de exostosibus Venereis agit (t), commendat salivationem, per frictiones mercuriales excitatam, & condemnat usum internum praeparatorum mercurialium, tanquam *inefficacem*, & *semper perniciosum*. Nec tamen, diffitetur, quod, inunctionis mercurialis tempore, non possit determinari dosis argenti vivi requisita ad curam Luis, secundum temperamentorum diversitatem; cum in locis, ubi per inunctiones curandi decumbunt in Nosocomiis, atmosphaera sit plena atomis Mercurialibus; unde aegri debiles & delicati, praeter argentum vivum per inunctiones receptum, participant etiam de illo, qui per aëra volitat, sicque nimiam Mercurii copiam acquirunt, minime proportionalem viribus; adeoque post, febres, convulsiones, capitis tumorem immanem, pereunt (u). Quare suadet, ut hydrargyrosin subeuntes aegri in separatis cubiculis locentur, vel saltem parvus illorum numerus sit in vasto conclavi, & fenestrae subinde aperiantur, ut renovetur aër; sed, salivatio-

(q) Goulard sur les Malad. Vener. pag. 12. (r) Ibidem pag. 55. (s) Ibidem pag. 51.
(t) Traité des maladies des os. Tom. II. pag. 496.
(u) Gonlard sur les malad. Vener. pag. 56.

vationis tempore, fenestras, aperire, imprimis frigidiori tempestate, tutum non est; uti omnes noverunt.

Praeterea, licet singuli aegri in separatis cubiculis habitarent, minueretur quidem illud periculum, sed non tolleretur integre. Notum est, partem argenti vivi transpirare ex cute aegrorum, qui inuncti sunt, vel qui Mercurium crudum per os assumpserunt; hinc tales aegri haerebunt in propria atmosphaera, atomis mercurialibus gravida, &, si in parvis cubiculis reclusi fuerint, similis sequetur noxa. Singulos autem aegros, inunctione mercuriali curandos, in amplo conclavi locare solos, impossibile est in Nosocomiis.

Omne hoc periculum, quod grave est, evitatur, si per Mercurialia praeparata, ore assumpta, excitetur salivatio. Certissimi sic esse possumus de quantitate mercurii, qui corpori ingeritur; possunt haec praeparata dari divisa sic quantitate, ut nullo modo ventriculum aut intestina laedant, nec vomitum vel alvi evacuationem producant; & tamen salivatio sequatur; possunt mitiora ac tutiora, efficacia tamen, eligi; potest incepta jam salivatio sustineri per eadem, augeri, si opus videatur. Praeterea, argentum vivum non agit aequaliter in omnes homines: in quibusdam enim a parva copia Mercurii mox oriuntur symptomata, quae imminentem salivationem indicant; in aliis longe major quantitas requiritur; quod imprimis fieri solet frequentius in illis, qui saepius argenti vivi efficacia opus habuerunt; uti passim ab omnibus, qui curam hujus morbi descripserunt, observatum fuit. Unde patet, quanta opus sit prudentia, & attentione, ad curandam Luem, per usum Mercurii: verum, dum miseri tales aegri saepius evitant peritos in arte viros, ob foedi morbi pudorem, incidunt in Agyrtas, qui illotis manubus haec sacra tractant, & plurimos miserrime perdunt temerario ausu.

Argentum enim vivum, quidcumque de blanda ejus indole dicatur, nocet corpori humano, si, vel externe applicatum, majori copia corpus ingrediatur, etiam sanissimum. Plures videntur fuisse in illa opinione, tunc felicius curam procedere, & certius, quando copiosas inunctiones tolerare possunt aegri, antequam salivationis signa appareant: sperant enim, a copia argenti vivi imprimis Luem debellari posse: imo, pro axiomate practico, certissimis experimentis comprobato, statutum fuit, *tanto certius sanari Luem, quanto copiosius argentum vivum in corpore haereat* (w); omni cura cavendam hinc esse salivationem; partim, quia per hanc viam elaberetur nimis cito Mercurius, qui cum humoribus per vasa fluit; partim, quia unctiones mercuriales suspendi debent salivationis tempore, vel saltem minori copia, & longiori intervallo, possunt applicari tantum; sicque aeger non posset satis magnam copiam argenti vivi in se recipere. Haec Luem curandi ratio vocabatur Methodus per *exstinctionem*; quae a regis Galliae archiatro primario *Chycoineau* laudata fuit, in Universitate Monspeliensi 1718. habita publica dissertatione innotuit, & postea a pluribus in usum deducta est.

Certum tamen est, illos, qui, in vapores solutum, argentum vivum magna copia in corpus recipiunt, miserrimos reddi, omnes vires perdere, paralyticos fieri, tremulos, elumbes ad omnia inhabiles vivere, &, si mala haec jam inveterata fuerint, vix in sanitatem restitui posse. Familiares tales morbi occurrunt apud illos artifices, qui metallis deaurandis occupantur multum; uti & apud alios, qui argentum vivum, quocumque modo, diu & imprudenter tractant. Illi, qui ex mineris argentum vivum excoquunt, misere vivunt, & in vigore aetatis pereunt saepissime.

Unde concludi potest, minime tutum esse, replere corpus argento vivo; illud enim, praeter enarrata mala, ab humoribus, cum quibus fluit, separatum, ad varia

(w) Goulard sur les Malad. Vener. pag. 10. 11.

ria corporis loca deponitur quandoque, & novas molestias creat. *Antonius Musa Brasavolus* (*x*) non semel, in sepulcris, argentum vivum in mortuorum capitibus reperit. Alium vidit, qui, ter tantum in brachiis cruribusque inunctus fuerat, argentum vivum evomuisse. Similia apud *Bonetum* (*y*) legi poterunt. *Schenckius* (*z*) refert, in cadavere meretriculae, subito mortuae, inventum fuisse argentum vivum in ventriculis cerebri, satis magna copia. *Fallopius* (*a*) testatur, *se vidisse homines, inunctos per triennium ante, &, venientibus gummatibus in tibiis, detecto osse, vidisse ibi collectum argentum vivum. Hac ratione*, inquit, *ego non probo medicamentum: utor aliquando, quando non potui via Regia assequi intentum.* Dum ossa, a Lue Venerea cariosa, ferro excidebat *Fernelius* (*b*), guttulas argenti vivi tremulas non raro invenit. Plura alia possent adferri testimonia; sed haec sufficere puto, ut probetur, argentum vivum, unctione corpus ingressum, per vasa cum humoribus motum, posse coire in majorem molem, & ad varia corporis loca deponi; saepe non sine noxa, & periculo.

Celeberrimus vir *Targioni Tozzetti* (*c*) codicem Manuscriptum vidit, ab auctore incerto exaratum, qui Medica & Anatomica continet plura, scitu dignissima, decimo sexto saeculo scripta, ab anno nempe 1567, ab 1584. In hoc codice leguntur sequentia: *Qui laboraverunt Venerea Lue, & illiti fuerunt, his, dum secatur corpus in Anatome facienda, magna fit haemorrhagia, etiam invito plerumque sectore: similiter illis viventibus Aneurisma accidit: utrumque accidit, quoniam hi habent venarum membranas admodum tenues, & subtiles, enervatas longo, & forti, litu. Hoc de magistro Carolo habui, qui id apprime in quam plurimis observavit; & verum esse comperi.*

Non crederem, fateor, vasorum tunicas debilitari per frictiones sic, ut ab hac causa nascerentur Aneurismata; sed, cum argentum vivum, tenuissime divisum in unguentis mercurialibus, per vasa motum, coire possit in majorem molem, & sub nativa sua forma per vasa nostra moveri, ac dein in varias corporis partes deponi, non videtur inanis metus esse, ne fluidum illud metallicum, toties gravius sanguine, tota cordis sinistri vi in arcum aörtae, ex corde egredientis, pulsum, tunicarum locum, in quem impingit, extendat longe magis, quam sanguis eadem vi cordis pulsus. Sed notum esse omnibus puto, cum numerosis observatis constet, locum talem aörtae, vel leviter debilitatum a nimia distensione, brevi formare saccum aneurismaticum, satis cito crescentem mole, qui tandem ruptus mortem subito infert.

Puto, argentum vivum, in minutissimas moleculas divisum, non facile coire posse in majores globulos, quamdiu per arterias movetur, vasa nempe convergentia, & per quae celer, nec interruptus, est humorum motus. Sed, in venis, ubi tardior motus, interruptus per valvulas, & imprimis in majoribus alveis, in quos sanguis Venosus, magna copia, & minori impetu, derivatur, quales sunt, sinus venosi, auriculae & cava cordis, ibi coire poterunt in majores globulos, qui momento post vi cordis sinistri in curvaturam aörtae incurrent, tanto majori impetu, quanto pondus specificum argenti vivi sanguinis gravitatem excedit; unde Aneurismatis metus.

An tale quid contigit primo, qui, inter Christianos, pilulis *Barbarossae* usus fuit, & *qui cecidit repente mortuus super pontem Avenionis, cum ipse ibi profugus esset propter praelia?* Nihil certe est periculosius Aneurismate laborantibus, quam subi-

(*x*) Aphrodisiac. pag. 694. (*y*) Sepulchret. Tom. III. pag. 452. 423.
(*z*) Observat. Medic. Lib. VI. Observ. XII. pag. 811.
(*a*) De Morbo Gallico Cap. LXXVI. Aphrodisiac. pag. 809. (*b*) Patholog. Lib. VII. Cap. VII. pag. 229. (*c*) Prima Raccolta di Osservazioni Mediche. pag. 91.

subitus, & celer, corporis motus. Verum tamen est, quod notet *Celeberrimus Astruc* (*d*), unicam harum pilularum vesperi aegris datam fuisse, quae vix quatuor grana mercurii crudi habebat, adeoque, mortem illam subitam harum pilularum usui adscribi non posse. Cum autem hae pilulae dicantur mirabilem fecisse operationem, procul dubio, vel majori dosi, vel diuturniori tempore, fuerunt adhibitae, sicque argenti vivi copia in sanguinem ingesta fuit, quae tandem haec mala producere potuit.

Omnia haec, quae de externa applicatione argenti vivi ad curandam Luem Veneream hactenus dicta sunt, fecerunt, ut nunquam meo consilio adhibita fuerit. Nam *tanta est ejus inconstantia, ut nunquam omnino exacte administrari possit; quum enim nimio ejus usu nocere times, parum proficis; cum eo, quod satis est, juvare cupis, saepe numero valde laedis; adeo difficile est ejus vires metiri, & rectum ab eo, quod non est rectum, in illo discernere* (*e*). Praetuli semper, praeparatis mercurialibus, quae tuta noveram, salivationem excitare. Sic enim certus eram de quantitate Mercurii, quam aegris ingerebam, nec quid metuendum habebam ab argento vivo, diutius, quam par est, in corpore nidulante, & ad varias partes deposito.

§. 1468. QUae ut fiat, aliquot diebus prius impleatur aeger ptisana.

Sequenti methodo usus fui semper, ad excitandam salivationem mercurialem pro cura Luis Venereae, donec alia curandi methodo postea inceperim uti; de qua dicam in sequentibus.

Examinabam prius aegros, an vires forent satis firmae ad tolerandas salivationis molestias; quae certe leves non sunt. Si exsucca, arida, forent corpora, si pulmo laesus videretur, haemoptoici fuissent antea, febricula continua vesperi exacerbata laborarent, salivationis curam semper distuli, tentans prius; bono victu, balneis, rusticatione, emendare praesentem corporis conditionem. Quidam ex his, morarum pertaesi, indulgentiorum consilia petiverunt; sed vix non omnes perierunt inter salivationis decursum: pauci, qui supererant, miseram, & brevem, vitam duxerunt. Plures tales casus leguntur apud Observatores (*f*). Nisi hac methodo crescant vires, & aliqua corpori torositas redierit, credo, salivationem in tabidis, & emaciatis, talibus corporibus tentari non posse absque periculo. Monendi sunt aegri, requiri ad hanc curam perficiendam otium liberrimum sex septimanarum.

Integra septimana, ante usum mercurii, utantur victu molli, humectante, antiseptico, ex oryza, hordeo, avena, oleribus mollibus, lacti vel jusculo incoctis, pomis coctis, carne alba, pauca quantitate, elixa potius, quam assa. Potus sit aqua pura, addita tertia parte lactis recentis. Cerevisia mollis, tenuis, non inebrians, facile conceditur illis, qui huic potui assueverunt.

Vinum, spirituosa omnia, aromata, pariter exulare debent.

Cum enim per actionem mercurii humores solvantur, & magnum foetorem salivatio producat, molli tali victu, & antiseptico, munientur omnia contra putredinis noxas, quantum fieri poterit.

Leni purgante eccoprotico, vel & clysmatibus, evacuantur intestina, ne relicta stercora molestiam creent, salivationis tempore; quando strictior alvus esse solet. Quo-

(d) De Morbis Venereis. Lib. II. Cap. VII. pag. 127.
(e) Alex Trajan, Petronii De Morbo Gallico Lib. VI. Cap. IX. Aphrodisiac. pag. 1292.
(f) Turner Siphylis pag. 327.

Quotidie in hac feptimana balneum adhibetur, ut tota cutis terfa & nitida fit, quia, falivationis tempore, linteamina non mutabuntur.

Si plethoricum corpus fuerit, fecatur Vena; fin minus, haec omittitur. Toto hoc octiduo impletur corpus decocto molli, penetrabili, ex radicibus *Chinae*, *Sarzaeparillae*, *Graminis*, &c. Pro minus opulentis decoctum *radicum Bardanae*, *Althaeae*, *cum Glycirrhiza*, eundem producet effectum. In Materia Medica ad hunc numerum formula talis decocti habetur.

His factis, induat aeger veftes, quas per fex feptimanas non deponet; cucupha lanea caput tegat & foveat; periculofum enim eft, falivationis tempore, fi frigidior aër caput alluat.

Haec praeparatio fufficiet, antequam aeger falivationem fubibit. Operofas, & diuturnas, praeparationes ad Ptyalifmum, per cathartica, digerentia, balnea, &c., damnavit *Sydenhamus* (g). Confideravit enim argentum vivum tanquam *Venenum*, quo opus eft ad falivationem excitandam; quod facilius tolerari poterit a corpore vegeto, & valente, quam per miffiones fanguinis, & tenuem diaetam, debilitato. *Haud dubie fatius effe duxerit aequus rerum aeftimator, nihil agere, quam, ita fatagendo, nocere. Quid quod experientia teftatur, nullis evacuationibus, aut alio modo, infirmatos falivationis impetum multo melius fuftinere, quam eos, quorum quafi ante praelium incifi funt nervi.*

§. 1469. TUm utatur quolibet bihorio dofi apta Mercurii dulcis.

Ille, qui falivationis curam fubibit, verfari perpetuo debebit in aëre calido, ita ut nunquam deprimatur mercurius in Thermometro Fahrenheitiano (cujus gradus trigefimus fecundus conglaciationis punctum indicat) infra fexagefimum gradum; fi adfcenderit mercurius ufque ad feptuagefimum gradum, facile toleratur; fed octuagefimum tranfcendere vix unquam debet; pauci enim funt, qui caloris gradum majorem abfque moleftia & anxietate ferre poterunt; unde & fomnus impediri folet. Quamvis enim calidior aëris temperies laudari foleat, falivationis tempore, attendendum tamen eft ad facilem, aut difficilem, caloris tolerantiam; quae varia invenitur in diverfis hominibus.

In mulieribus folet mercurius dari, ftatim ac ceffat menftrua evacuatio; ut falivationis moleftiffimum tempus non incidat in fequentem fluxus menftrui periodum.

Praeparata mercurii elegi talia, quae fatis commode feruntur a corpore, nec vomitum, aut alvi fluxum, provocant. A *praecipitato rubro*, & *turbith minerali* dicto, abftinui femper, quia corpus valide turbare folent. Vidi, haec ab aliis adhibita fuiffe, & in robuftis hominibus citam ac copiofam produxiffe falivationem, fed faepe fatis periculofam, quam ad debitum moderamen reducere non adeo facile erat. Accedit, quod, ab his affumtis, largae & debilitantes alvi evacuationes fequantur faepius; quandoque non fine periculo.

Ufus fui *mercurio praecipitato albo*, vel *mercurio dulci*, ter fublimato. Novi quidem laudari *Calomelam*; qui eft mercurius dulcis, fepties fublimatus; uti & *Panaceam* dictam mercurialem; quae quindecies repetitis fublimationibus conficitur. Sed credo, me obfervaffe, operofas has praeparationes tuto quidem adhiberi poffe, fed fimul, repetito toties hoc labore, augeri pretium, vires minui. Hinc uti malui talibus, quae

(g) In Epiftola II. Refponf. pag. 426.

quae efficaciora erant, & quae in dosi limitata pro lubitu exhibere poteram, absque ullo periculo.

His autem formulis usus fui.

℞ *Mercur. praecipit. albi gran.* xxx.
Sacchari alb. puriss. drach. j.
Diu simul trita in mortario vitreo, in xxiv. *partes aequales divisa, exhibe.*

℞ *Mercur. dulc. ter sublimati gran.* Lxxxx,
Sive drach. iß.
Sacchari albi puriss. drach. ij.
Diu simul trita in mortario vitreo, in xxiv. *doses aequales divisa, exhibe.*

Dabam talem dosin, mane, hora sexta, nona, duodecima; post meridiem, hora sexta, & nona.

Ne autem vomitus sequeretur, aut ventris tormina, & alvi fluxus, post singulas doses sumebat aeger cochleare sequentis:

℞ *Aq. still. Cort. Citri Unc.* iv.
Laudan. puri gr. ij.
Misce.

Haec quantitas sufficiebat pro robustis hominibus; pro junioribus, vel debilioribus, minuebam dosium numerum, vel praeparatorum mercurialium quantitatem in singulis dosibus. Nihil enim hic generaliter certum statui potest; sed determinari debet ab illo, qui curae salivationis praeest, & aegrum saepius invisit, ut mutationes post haec remedia assumta sedulo notet.

In multis, primo die, dedi tantum tres doses; si facile ferrent, augebam numerum dosium sequenti die.

In *Materia Medica* habentur grana novem *Mercurii dulcis* pro dosi; sed, quantum novi, nunquam Celeberrimus *Boerhaavius* tantam copiam hujus remedii pro unica dosi exhibuit; quod facile unusquisque credet, cum in textu legatur, omni bihorio dosin Mercurii dulcis dandam esse. Verum additur vocabulum *apta*; unde patet, quod quantitatem mercurii dulcis reliquerit indeterminatam. Diaeta autem manet eadem, quae, tempore praeparationis ad salivationem, laudata fuit.

§. 1470. Simul ac anima foetere, gingivae dolere, dentes erigi, videntur, attendendum, an pergere, consistere, vel inhibere, deceat.

Oritur his aegris, post assumtum mercurium, citius, vel serius, febricula; raro primo die, quandoque secundo, saepius tertio, aliquando & serius; calescunt; anxii fiunt, sitiunt, molestum sentiunt languorem, acsi totius corporis vires resolutae forent. Sequitur tunc halitus foetor insolitus, molestus aegro, nec minus adstantibus, salivationis brevi secuturae signum, & qui toto tempore salivationis manet. Qui versati sunt in his morbis curandis, de salivatione futura non dubitant, simulac, cubiculum ingressi, ingratum hunc cadaverosum foetorem percipiunt.

Gin-

Gingivae tunc incipiunt dolere; dentes assurgunt; buccae rigescunt; ita ut difficilior fiat loqueia; tument dein labia; totum caput inflatur; lingua tumens, ad latera, ubi dentes tangit, ulcerosa, quandoque profunde exeditur, cum magno dolore; buccae internae profunde exulcerantur; quandoque & valida sequitur haemorrhagia; copiosus viscidae salivae effluxus succedit, nocte dieque; admodum olidae.

Tot, & tantae, calamitates comitantur salivationem mercurialem: unde prudentiores, simulac prima signa incipientis salivationis se manifestant, malunt sollicite suspendere efficaciam mercurii, vel saltem dosin minuere, donec noverint, non nimis impetuose procedere inceptam curam.

Longe autem tutius hoc fieri poterit, dum, interno usu mercurii, tentatur salivatio, quam si per inunctionem argentum vivum sanguini miscetur, uti ex ante dictis patet; certus enim sum de quantitate mercurii, quam interne exhibui; nullo modo certus esse possum de quantitate argenti vivi, quod per cutim se introduxit, & quod quandoque subito agere incipit.

Quamdiu dubitari potest, an salivatio incepta subito augebitur, abstinetur a nova mercurii dosi; si lente, & moderate, pergit, sustinetur, dato subinde uno, vel altero, pulvisculo mercuriali. Si vehementior ptyalismus sequatur, inhibendus potius est; de qua re postea dicetur.

Largus hoc tempore, & mollis, potus requiritur; quem componere solent, uvis passis exacinatis, hordeo mundato, glycirrhiza; & colaturae additur tertia pars lactis puri recentis. Plures aliae, his similes, ptisanae parari poterunt, prout aegris magis placet.

§. 1471. SI exspuitur ad ℔. iij, vel ℔. iv, quolibet nucthemero, sufficit.

Facile patet, quantitatem liquidi, quod exspuitur, variam esse, pro varia aetate, & diverso corporis robore. Plerumque, librae tres, vel quatuor, intra nychtemerum si exspuantur, sufficere creditur; vidi aliquot, qui quinque, vel sex, libras exspuebant, sine magna virium jactura. Si quatuor librae exeant quotidie, triginta dierum spatio exibunt centum viginti librae, & eo plures, quo diutius salivatio protrahitur, vel major copia exspuitur quotidie. Veteres corporis humores per hanc viam exire, & non tantum novorum, qui subministrantur, ingredi, manifeste patet inde, quod, salivationem passi, macilenti, & exhausti, ab hac curatione resurgant, ita ut torositatem corporis pro maxima parte perdiderint. Nec potus mollis copiosus, mox laudatus, potest jacturam factam supplere, cum in loco calido haerentes, aegri plerumque satis sudent, nec exiguam copiam urinae excernere soleant. Accedit, quod non raro, salivationis tempore, contingant alvi evacuationes, satis quandoque debilitantes.

Ut vera dicam, per salivationem, & per curam decoctorum, de qua postea dicetur, solvuntur humores Luis veneno inquinati, soluti expelluntur de corpore, & subministrantur nova, pura, in locum perditorum; sicque illibata posset redire sanitas. Cum autem, curae hujus tempore, plus pereat de corpore, quam restituatur, patet, requiri prudens moderamen, ut salubris ille scopus obtineatur, nec succumbat aeger curae, postquam tanta passus est.

Ex his iterum nova patet ratio, cur tam infeliciter cum miseris agatur, dum Agyrtae, imo ipsa plebis foex, talibus curis se miscere audet.

Similis methodus fuit laudata ad longaevitatem; ut nempe fierent in senili corpore mutationes fere radicales humorum per resolventia, horumque dein excretiones

cedentes; ut funt receptae curationes per virtutem argenti vivi, aut per decocta, attenuantia, exficcantia, fudorifera: Haec faepe difponunt corpus quam optime ad expulfum veterafcentis, & inftaurationem novae vitalis materiae (*h*). Optime tamen additur: *Unde prudens ars per has ad vitam longam ducit*. Pauci numerabuntur, credo, qui incertam longaevitatis fpem redimere hoc pretio vellent.

§. 1472. SI minor, excitandus erit, ftimulo eodem.

Augetur numerus dofium, vel quantitas mercurii in fingulis dofibus. Multum juvare folet ad augendam falivationem, fi caput, & collum, pannis laneis tegantur. Non nimis tamen hic feftinandum eft; malui femper in eadem quantitate mercurii fubfiftere diutius, quam fubito augere: quandoque enim fequitur ingens falivatio, praeter fpem, quam moderari Medicus poterit difficilius, poftquam copiam mercurii ingeffit.

§. 1473. SI major, quam vires ferre queant, fiftendus erit leni clyfmate, vel purgante, vel fudorifero.

Aliquando contingit, praecipue, fi mercurius, imprudenti quantitate, aut nimis repetita dofi, datus eft, vel per inunctiones plus argenti vivi corpus ingreffum fuit, ac credebatur, quod incipiat mercurius fimul & femel quafi in nervum erumpere; tunc fubito intumefcunt caput, labia, lingua, totum os internum; &, dum vafa harum partium fatis pervia funt, fequitur ingens ac perpetuus ptyalismus, qui, fi eodem pede pergeret, totum corpus brevi fic exhauriret, ut fubito omnes caderent vires, inftaret animi deliquium; imo mors metuenda foret. Monentur aegri femper, hifce praecavendis, ut liberaliter utantur potu §. 1470. laudato, ita ut ejus copia fuperet ptyalismi quantitatem; nutrimentum datur tale, quod tenue eft, fine moleftia poteft tranfire, fatis nutriens, vix ullam vifcerum actionem pro fua concoctione requirens; quale, cremor hordei, avenae, oryzae, cum jufculis carnis vitulinae, aut lacte, paratus; hac fpe, ut fuftineri poffint vires ad tolerandum validae falivationis impetum.

Si haec non fufficiant, minuendus eft ptyalismus, determinatione facta ad alia loca, quantum fieri poterit. Qui internis remediis ufi funt, facile ab his abftinent tantum; qui unguentis mercurialibus rem tentarunt, ilico detrahunt tibialia, femoralia, indufium, lecti linteamina, quae omnia ab illito mercurio fordent; totamque cutim follicite depurant, ne pergat argentum vivum, his fordibus inhaerens, corpus ingredi, & falivationem augere, quae jam nimia eft.

Simul laudantur cathartica, ut partem hujus faburrae per alvum deturbent, ficque partibus fuperioribus aliquam parent requiem, quae diu noctuque abfque intermiffione diffluunt, & hac ratione miferis omnem fomnum impediunt.

Non levi tamen hic circumfpectione opus eft: patebit enim ex illis, quae ad fequentem paragraphum dicentur, minime optandum effe, ut vis Mercurii per alvum ruat tota. Tentatur haec res leni clysmate purgante; qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum legitur. Notum eft, clyfmata, cathartica dicta, quae pur-gando

(h) H. Boerhaave Inftitut. Medic. §. 1062.

gando per alvum agere debent, non vero simpliciter eluendo foeces, componi ex quadrupla copia ingredientium, quae per os ingeri solent, ut purgatio per alvum obtineatur. Quibus positis, patet ratio, quare hoc clysma *lene* dicatur.

Adest & alia formula ad eundem hunc numerum, interne sumenda, quae grana quindecim *Diagrydii* (quod est *Scamoneum* fumo sulphuris cicuratum, aut inertius factum), & sex drachmas *syrupi rosarum solutivi cum sena*, habet; praeterea nihil; adeoque lenem tantum vim purgantem continet.

Nemini validiora cathartica suadere auderem; multo minus talia, a quibus vomitus sequi posset. Celeberrimus *Astruc* (i) mitiora purgantia consuluit tantum; sed dein addidit. *Imo, si grave periculum immineat, cum aqua benedicta Rulandi, seu vino Emetico, ad unciam unam & dimidiam.* Si quis vel semel viderit hominem in media salivatione haerentem, ore interno toto ulceroso, labiis, buccis, tumentibus, rigidis, lingua dolente, tumida, ad latera exesa, vix ore contineri potente amplius, horrebit, certus sum, si cogitet, intra pauca horae minuta forte, post diras anxietates, miserum hunc vomitu violento corripiendum. Non praetervidit hanc difficultatem celebris autor, dicens: *Verum tamen, si ob praeclusum guttur a tonsillarum tumore vomitio difficilior esse videatur, praestaret, grana aliquot tartari stibiati solubilis, v. g. quinque, in aquae libris duabus solvere, &, partitis haustibus, potanda praebere; sic enim fracta, adeoque vomitioni promovendae impar, deorsum ire perget stibii vis, quae paulo fortior impetum sursum factura fuisset.*

Ast certe *tartarus emeticus*, dilutus, assumtus, saepius solet nauseam & vomitum producere, licet pro maxima parte per alvum agat: notum est, validiora purgantia frequenter vomitum excitare, dum corpus turbare incipiunt. Sed vel unicus vomitus multum hic mali facere potest, si consideretur, quam misere se habeant fauces, lingua, totum os internum, salivationis tempore. In homine sano, dum omnes illae partes integrae, flexiles, mobiles, sunt, non sine magno molimine fit, dum contenta ventriculi cum impetu exploduntur. Quantum metuendum erit, dum lingua, tonsillae, velumque palatinum, tument, rigent, ne pars per vomitum expellendorum in trachaeam delabatur, cum suffocationis periculo; nisi statim per validissimam tussim haec excuti possint? Quam acerbus dolor aderit, dum omnes illae partes, tensae, inflammatae, tam ruditer agitantur? Quantus metus haemorrhagiae, quae tempore salivationis infrequens non est, dum omnes illae partes semiexesae conquassantur, vomitu, vel tussi. Unde, ni fallor, evidens est, vomitionem vitandam esse semper, salivationis tempore.

Cum ergo multa cautela opus esset, ut salivatio nimia minueretur per alvi evacuationem, tentatum fuit, per sudorifera impetum & copiam humorum avertere a capite ac faucibus. Dum enim sudore universa cutis perfunditur, spes est, minus urgendas partes illas, quae salivam secernunt & excernunt; atque hoc modo salivationem nimiam minui posse.

In *Materia Medica* ad hunc numerum commendantur *Diascordii Sylvii* grana XXIV. pro sudorifero. Cum haec compositio in Germaniae officinis Pharmaceuticis non semper obvia sit, pauca de hac monere debeo.

Diascordium, a *Scordio* herba dictum, quae praecipuum hujus electuarii ingrediens est, ab *Hieronymo Fracastorio. Lib.* 3. *de morbis contagiosis Cap.* 7. describitur, & magnis encomiis extollitur in morbis contagiosis, ac praecipue in peste. Dabat nempe haustum, qui drachmam continebat illius electuarii, uncias duas succi *Lujulae*, sive *trifolii acetosi*, unciam *Succi Citri*, & unciam *aceti*: addebat *specierum cordial. de gemmis* scrupulos duos. Omnes autem hujus haustus medicati vires in peste curanda

(i) De Morbis Vener. Lib. IV. Cap. VIII. pag. 364. 365.

randa videtur imprimis tribuisse *Electuario Diascordii*; cujus tres quartae partes melle constant; unde grana quindecim reliquorum ingredientium, simul sumtorum, in hoc haustu aderant. Sedecim, ni fallor, ingredientia hoc electuarium constituebant; unde singulorum exigua portio in hoc haustu aderat; & ideo quidam efficaciam hujus remedii maluerunt tribuere succis acidis potius, quam drachmae Diascordii. Adest quidem & opium in hoc electuario; sed non magna copia; Attamen varia in diversis locis. In quibusdam pharmacopoeis drachma *Diascordii* habet tertiam partem grani opii; in Viennensi tantum quartam partem. Haec compositio fere ubique in officinis pharmaceuticis inveniri solet; sed non exacte talis, qualem *Fracastorius* descripsit.

Franciscus de le Boe Sylvius (k) composuit aliud *Diascordium*, a priore diversum: multa enim abstulit inde, & nova addidit; *radices angelicae*, *folia cardui benedicti*, *crocum*, *acaciam*, *radicem imperatoriae*, *nucem moschatam*. Maxima differentia in eo consistit, quod nullum omnino addiderit mel; quod in similibus compositionibus molem adeo auget, non vires remedii. Digeri enim jussit ingredientia omnia in vini spiritu; quem deinde, leni igne, per alembicum abstrahebat; manebat tunc in fundo vasis extractum, quod nec corrumpitur, nec situm contrahit; sicque dedit specimen, quomodo in officinis similia remedia componi possent, quae in parva mole egregias vires habent. Facile patet, augeri opii admisti proportionem ad reliqua ingredientia, dum nullum mel tali compositioni additur. Non potest exacte in *Diascordio Sylvii* limitari proportio opii ad reliqua; cum haec variet, prout hoc extractum magis minusve spissum est. *Sylvius* ipse grana quindecim determinat pro dosi sufficienti, ut instar remedii sudoriferi agat: in *Materia Medica*, uti dictum fuit, grana viginti quatuor praescribuntur. Vidi, ad triginta grana, & ultra; datum fuisse absque ullo damno.

Aromatum concentrata vis, & penetrabilis croci efficacia, commendant hujus remedii vires. Pulchre prodierit, si, post purgans datum in hoc casu, turbas a cathartici operatione natas, compescat & sopiat, simulque nimiam sensibilitatem in partibus oris interni, unde ptyalismus augeri solet, mitiget, eodemque tempore, sudore excitato, derivationem humorum aliorsum promoveat.

§. 1474. SI ruit vis Mercurii ad alvum, opus erit opiato, & diaphoretico.

Effectus argenti vivi, sive externe inuncti, sive interne sumti, est solutio humorum corporis, & solutorum evacuatio per os, saliva olida copiosa excreta. Sed quandoque contingit, ut vis tota Mercurii ad alvum ruat; quod minime optandum est. In quibusdam salivatio ne quidem incipit, sed statim alvi fluxus sequitur: Ut hoc caveatur, post singulas doses praeparati Mercurialis assumptas, propinatur cochleare medicamenti opiati; uti ad §. 1469. dictum fuit; & repetitur saepius; si de ventris torminibus conqueratur aeger; nec dedi alteram mercurii dosin unquam, nisi haec tormina prius sedata essent. Simul minuebam quantitatem mercurii, & longioribus intervallis tantum exhibebam, si observarem, intestina facile irritari.

Cum enim, antequam salivatio incipiat, os prius doleat, suspicabar, quod irritans, dolens, inflammatoria, exulcerans, causa, partibus oris interni applicata, versus haec loca alliciat putridorum humorum colluviem. Idem hinc metuendum videbatur a ventris torminibus, quae assumtum mercurium sequebantur; &, si totum os

(k) Prax. Medic. Lib. I. Cap. XLVIII.

os internum salivationis tempore exulceretur undique, quanta mala fient, si, a simili confluxu humorum, salivatio per intestina fieret? Posset certe vocari salivatio haec intestinalis; quia eundem effectum praestat; uti didici in casu sequenti: Consilium petebat a me mulier 34. annorum, macilenta, tenera, quae diuturnos in faucibus dolores perpessos voce rauca conquerebatur. Inveni in palato pendulo foramen erosum, qvod digiti minimi apicem capiebat. Postquam corpus hoc exsuccum per aliquot dies impleveram decocto avenae, addita tertia parte lactis, dolor faucium minuebatur, fauces prius aridae apparebant humidae, & tentabam salivationem excitare, dato Mercurio dulci; sed refracta dosi tantum. Molestus, cum torminibus, statim aderat alvi fluxus; & levis salivationis vestigium tantum apparebat; nec tumebat lingua, nec labia; ita ut saepius de die ulcus palati lustrare oculis potuerim: Opiatis compescebam alvi fluxum: Vidi manifeste, margines ulceris madescere, fundi quasi, foraminis amplitudinem minui, recrescere perdita, & ad consolidationem tendere ulcus. Perrexi tamen caute in usu mercurii dulcis; qui nihil videbatur agere. Subito post prorupit salivatio. Accessit vomitus, & dysenteria; quae opio compescui; salivationem, os fovendo perpetuo, sustinui; sicque perfecte curatam vidi; & per plures annos sana, ac vegeta, vixit.

Simulac ergo observavi, vim mercurii versus alvum ruere, dedi opiata, & quidem repetitis vicibus, donec dolores abdominis, & fluxus alvi, sisterentur. Talis formula *in Materia Medica* habetur, ubi, omni quadrante horae, medium granum opii adhibetur tamdiu, donec sedentur haec mala. In eundem effectum commendatur *Theriaca Andromachi*, super alutam extensa, & Emplastri instar abdomini applicata. Cum autem, in Diarrhoea curanda, laudetur semper liberrima per cutim perspiratio (secundum effatum *Hippocratis* (*l*) *cutis raritas*, *alvi densitas*), hinc & sudorifera, opiatis mista, in hoc casu laudantur. Tale remedium in *Materia Medica* habetur, compositum ex *Diascordio Sylvii*; de quo praecedenti paragrapho dixi.

§. 1475. UBi os, gingivae, fauces, nimis tument, dolentve, utendum molli, blando, liquido, gargarismate, vel collutione, vel (1473.)

Contingit quandoque, imprimis, si salivatio per inunctiones mercuriales tentata fuerit, praeter opinionem, simul & semel, os, gingivas, fauces, linguam, tumere immaniter, inflammari, cum dolore acerrimo; ita ut, a tumore subito partium, non leve suffocationis discrimen adsit. Ubi, mercurialibus interne datis, salivatio producitur, raro hoc contingit; quia, simulac in gingivis levem modo pruritum sentiunt aegri, & dentes quasi elevari incipiunt, prudens Medicus vel abstinet omnino a mercurii exhibitione, vel refracta tantum dosi dat, ut sustineat statum praesentem, post quem salivatio sequetur brevi. Dictum enim fuit ante, facilius longe ad justum moderamen reduci posse efficaciam argenti vivi, dum interne adhibetur, quam dum externe inungitur.

Si, in tali casu, valida salivatio statim sequatur, solent plerumque tumentes subsidere partes; & periculum suffocationis a nimio tumore minuitur. Metuere tamen solent artis periti, dum a parca quantitate argenti vivi salivatio cito surgit; usus enim docuit, curam Luis tunc minus certam esse, & mali symptomata redire saepius de novo. Idem observatum fuit post validam inflammationem partium oris interni,

(l) Epidem VI. Charter. Tom. IX. pag. 433.

terni, una cum larga salivatione (*m*). Unde patet, quare omnes prudentes tentaverint semper, ita adhibere mercurium, ut salivatio sequeretur; sed moderata; uti ad §. 1471. dictum fuit. Semper habita ratione aetatis, sexus, & virium. Dum autem aeger in his angustiis haeret, succurrendum ilico est; quod fit, si totum os internum perpetuo foveatur emollientium herbarum decocto calido; tumentes enim, & inflammatae, partes oris interni, a motu ad gargarizationem requisito, acerbissime dolerent, simulque metuendum foret, ne gargarismatis pars, in asperam arteriam delapsa, aegrum suffocaret, vel saltem aegro summas molestias pareret, si valida tussi ex trachaea expelleretur omne, quod illapsum erat; valide nempe concussis inter tussiendum partibus inflammatis, & dolentibus.

Tales herbae enumerantur ad §. 1426. in *Materia Medica*; quarum decoctum huic usui servire poterit non tantum, sed & potari, & forma clysmatis injici saepius; laxant enim, aperiunt, emolliunt; ut nempe salivatio largior prodeat.

Nisi cito sequatur levamen, sanguis mittendus est, & tentandum, an humorum impetus, ac copia, versus alvum deduci, possit; de qua re dictum fuit §. 1473; ut subsideant partes superiores, nimis tumidae. Metuendum quidem est, ne intestina male afficiantur ab acri, putrida, hac colluvie; sed, in ancipiti tali casu, minus malum eligendum esse, nemo dubitat. Si itaque turgeant fauces, ut cathartica deglutiri nequeant, quadrupla horum dosis per clysma injici debet.

Quandoque haec mala non adscribi debent medentibus, sed aegris ipsis. Curandum a Lue habebam juvenem, artis medicae non ignarum. Dederam aliquot doses mercurii praecipitati albi, jamque prima incipientis salivationis signa apparebant: abstinere cupiebam, ut semper, per aliquot horas saltem, ab ulteriori mercurii exhibitione; ut viderem salivationis successum prius. Aegre hoc tulit aeger, &, me inscio, ex pharmacopolio jussit adferri grana quinque turbith mineralis, quae statim deglutivit, omnis morae pertaesus, ut ajebat, & cupiens, cito sanari, vel mori. Hoc facto, aperuit cubiculi fenestras, frigida & humida tempestate hyemali, mortem minitatus custodi, qui aderat, dum volebat impedire insanum facinus. Post trihorium vocabar ocyus, ut succurrerem misero, vix non moribundo. Caput totum tumebat immaniter; oculi turgidi, prominentes, sanguinei; lingua ex ore protensa, tumens, livida; labia tumida, inversa, pariter livida; anxietas summa; nunquam videram spectaculum magis horrendum. Advolans ex vicinia chirurgus sanguinem misit ad animi deliquium usque; curavi, injici clysma purgans, forte; quod incredibilem copiam humorum eduxit; & subsiderunt partes tumentes brevi, ita, ut libere respirare, & oblatum potum deglutire, potuerit: sequenti die, salivatio copiosa aderat; quae sequentibus pergebat satis feliciter; donec sanaretur. Per aliquot menses tamen languit, antequam solitas vires recuperare potuerit.

§. 1476. PErgendum, donec omnia symptomata evanuerint, vulgo per xxxvj dies.

In partibus Lue Venerea affectis, quae oculis patent, evidenter observamus argenti vivi efficaciam; pustulae enim elevatae subsident, exsiccantur, cadunt, vel & quandoque suppurando tolluntur; ulcerum fundus sordidus depuratur, rubet; color vicinae cutis purpureus, lividus, mutatur in colorem sensim naturalem; dolores nocturni minuuntur; tophi & gummata Venerea mollescunt, ac minuuntur pariter quan-

(m) Medical Essays and observat. Tom. III. pag. 557.

quandoque idem in exostosibus Venereis observatur; praecipue, si recens enatae fuerint; in annosis enim haec felicitas raro obtinet, & illae diutius persistunt: tenera ossa narium, & palati, cadunt saepius; lamellae cranii, a Lue erosae, separantur a reliquis, adhuc sanis. Verum omnibus his tempus requiritur, ut cura absolvatur. Quandoque etiam dantur tales casus, ubi argenti vivi efficacia nequidem sufficit. *Argentum enim vivum, sola vi vitae actum, hoc malum sanat, motu expellit. Ideo & ejus medicata potestas haud valet corrigere Venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quae actio cordis & arteriarum vix pertingit. Hinc cariem diploës cranii non sanat; sed, in cellulas ejus offusus, consumto pingui vacuas, iners effusus, stagnat. Inde & ossium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat. Gonorrhoeas, in sola cellulosa penis fabrica haerentes, per quas vix ullus circumeuntium humorum impetus, nunquam sanat; licet Luem, simul dominantem, perfecto eo tempore tollat. Ossicula tenerrima, solis tenuibus tecta membranis, servare nequit, ne excidant. Sed mala Venerea, quae latitant in locis, per quae arteriae rubrae, flavae, serosae, pellucidae, caeteraeque, per quas liquida cum idonea velocitate ruunt, argentumque vivum in se admittere possunt, atque illud fortiter urgere vitali potestate, perfecte sanari queunt Mercurii virtute. Quae profecto observata proderunt Medico, ne diffidat in his, ne vanus sit in illis* (n). Unde evidenter patet, quo sensu intelligenda sit haec regula; *pergendum, donec omnia symptomata evanuerint*. Si enim aliqua maneant in locis, ad quae argenti vivi efficacia non pervenit, si ossa infecta, cariosa, nondum separata fuerint a sanis, & sub hoc praetextu pergeret salivare aeger, succumberet certe, antequam sanaretur. Haec infortunia toties contigerunt, dum Agyrtae arcanorum jactatores, mulierculae, &c., Salivationis curam tentare ausi sunt.

Quodnam ergo indicium habet Medicus, ex quo cognoscit, cessandum esse a salivatione? Antea pluribus probatum fuit, Venereum miasma lentis, mucosis, & imprimis pinguibus, humoribus misceri facilius, illisque intricari tenaciori nexu. Per argenti vivi actionem solvuntur omnia pinguia corporis, attenuantur lenta viscosa omnia, & per varias vias exeunt de corpore, una cum Luis miasmate, quod illis adhaeret. Ubi ergo corpus aegri totum emaciatum est, ubi ulcera Venerea depurata minuuntur, & sub bono jam pure consolidantur, vel saltem manifeste in consolidationem tendunt, tunc videtur salivatio fecisse omne illud, quod ab hac curatione exspectari potest; & ideo tunc prudentes Medici illam sensim decrescere sinunt, donec cesset.

Nec sane actioni Mercurii, in tractanda hac inveterata aegritudine, fas esto, nisi prius, ne gutta quidem intacta, universos corporis humores, qui ullo modo pingues sunt, in aquam redegeris, expuleris de corpore, sicque simul immistum his tabum Venereum ablueris quam perfectissime de corpore affecto. Aliter, si quid restitit, statim ac novi ex alimentis succi, qui semper tunc renascuntur, magis quam olim pingues, perfecte vasa repleverint, ilico novus recrudescit morbus. Unde deducitur, rite non curari malum, nisi pallescat instar mortui aeger, nisi emacietur prorsus, nisi alimentis inter curandum quam minime pinguibus nutriatur, nisi tam diu protrahatur ipsa curatio, donec antiqui humores omnino de corpore migraverint. Neque ideo uniuscujusque est, fortunato dirigere argentum vivum in felicem exitum (o).

Sic definiri optime potest salivationis limes; & simul patet ratio, quare communiter statui soleant triginta sex dies pro salivationis decursu. Dictum fuit §. 1471, sufficere, si tres vel quatuor librae exspuantur quovis nucthemero. In decursu salivationis igitur 144. librae exibunt de corpore, si quatuor librae, 108. librae, si tres

(n) Herm. Boerhaave in Praefat. Aphrodis.
(o) Herm. Boerhaave in Praefat. Aphrodis.

tres librae, exſpuantur quotidie. Verum quidem eſt, ſalivationis initio, uti & dum ad finem vergit, non tantum exſpui; ſed in vigore ſalivationis ſaepe & major copia expuitur. Si jam ſimul computentur illa, quae hoc tempore, per alvum, urinam, & imprimis per ſudores, exeunt de corpore (aegri enim ſalivationis tempore degunt in aëre calido, probe tecto corpore), patebit, veteres humores migraſſe de corpore, & cum illis Venereum virus, ſi cura fortunato ceſſerit; ſimulque patet neceſſitas, ſubminiſtrandi perpetuo, toto ſalivationis decurſu, victum liquidum, tenuem, minime pinguem, a putredine alienum. Decoctum hordei, avenae, oryzae, panis, addita tertia parte lactis, cremores ex iiſdem, cum juſculis carnis albae, omni pingui ſollicite ablato, addito pauco ſucco arantiorum, fere ſola uſui veniunt, cum partes oris interni, tumentes, dolentes, exeſae, non ferant alia. Haec minori copia, ſed ſaepius repetita, dantur, ut ſuſtineantur vires.

§. 1477. TUm ſubinde leni doſi mercuriali utendum per alios xxxvj dies, ut leniſſimae ſputationis maneat veſtigium.

Mirum videri poſſet, quod poſt ſalivationem toleratam, & abſolutam, adhuc laudetur uſus mercurii per alios triginta ſex dies, cum hoc licet moderamine, ut lenis tantum doſis, & longiori intervallo, exhibeatur: Scopus non eſt, novam ſalivationem excitare, ſed retinere corporis humores adeo ſolutos, ut ſi quid ſupereſſet adhuc de miaſmate Venereo, ſive fluens cum humoribus, ſive inhaerens cuidam parti, illud inde potu copioſo elui poſſet, ſicque integre foedo morbo liberari aeger. Simul, toto hoc tempore, a pinguibus, a vino, & omnibus ſpirituoſis, abſtineat; cura quoque habenda eſt, ne ſubito nimis exhauſta haec corpora repleantur nutrimentis, etiam optimis. Latent enim oleoſa in nutrimentis, quae macilentiſſima creduntur. Vacca potat aquam puram, & paſcitur ſolo gramine, quod ſucco aquoſo, minime pingui, turget; bis tamen de die ex hoc animali ſano emulgentur plures librae lactis, quod copiam pinguis butyri largitur. Hinc metuunt lautiorem victum, poſt ſalivationem abſolutam, prudentes Medici, & ſeveram diaetam imperant aegris, qui, pertaeſi omnium harum moleſtiarum, minus morigeri ſaepe inveniuntur; ſed ſemper ſuo periculo; dum ſimul Medicis ingens taedium creant.

Vidi aliquoties tales calamitates, &, inter alios, curandum habui juvenem, qui ante ſex ſeptimanas cum muliere, quam Lue infectam noſſet, rem habuerat: Sequenti die, cancrum Venereum habebat in parte interiore praeputii; poſtea bubones oriebantur, una cum intolerabili capitis dolore nocturno, qui ceſſabat, erumpentibus maculis rubris, copioſis, in fronte; dein cepit conqueri de dolore naſi; paulo poſt dolebant fauces. Peſſima mala metuens, ſuaſi ſalivationem; undecim grana praecipitati albi, diviſis doſibus data, ſuffecerunt ad ſalivationem excitandam, & ſuſtinendam toto curae tempore.

Monueram ſedulo, ut praeſcriptam ipſi diaetae normam ſervaret, recidivae metu: Petulanter riſit monentem, & monſtravit lagenas vini Burgundici, quas heſterna coena evacuaverat cum amicis, reſiduumque pernionis, quem ſapidiſſimum fuiſſe jactabat. Poſt ſex ſeptimanas, turpes in fronte maculae redierunt; uti & faucium dolor, ac exulceratio. Decoctorum, ex *radice bardanae*, *Chinae*, *Sarzaeparillae*, copioſo uſu, interpoſitis ſubinde purgantibus hydragogis mercurialibus, una cum diaeta ſevera, haec Luis recidiva curata fuit.

In alio caſu ſimili, ſecunda ſalivatione opus fuit, ut tollerentur omnia Luis ſymptomata, quae rediverant ferociora quam ante. Verum ille monita, poſt ſecundam

dam salivationem, ad amussim servaverat, quem, post duodecim annos ab ultima curatione, salutavi sanum, formosa conjuge, & prole robusta ac sana, beatum.

Si enim antiqui mali post salivationem quid adhuc remanserit in corpore, silet morbus quidem, & fallaces dat inducias, quamdiu vis vitae magna non est, nec humores pingues sunt, sed postea turpiter recrudescunt omnia.

Certissima pariter sanatae Luis fiducia est, si omnia ulcera cicatrice firma claudantur, &, post largiorem vitam, nihil de pristino malo repullulet.

Ex omnibus, quae hactenus de salivatione dicta sunt, patet, illam raro vitae periculum inducere, si peritus & prudens sit, qui curam dirigit, facilisque aeger morem gerat praeceptis Medici; imprimis, si remediis mercurialibus, interne datis, salivatio excitetur; quorum efficaciam moderari, minuere, augere, melius possumus. Neminem vidi mortuum a salivatione, cujus curam gessi; unicus fuit in summo discrimine; quod ipsius temeritati unice tribui debebat; uti ante patuit.

Omnes tamen Medici facile dabunt, salivationis curam taediis & molestiis gravissimis plenam esse. *Celeberrimus Boerhaavius* (*p*), qui salivationem commendabat tanquam efficax ad Luem curandam remedium, monet, post salivationem finitam, adhuc magnam reconvalescentis aegri curam habendam esse. *Nisi enim curatum jam hominem per mensem unum alterumve a pinguibus arcueris pabulis, atque a putrescentibus facile cohibueris, dolebis frustra, te discruciasse miserum crudeli durissimi remedii tortura; quum fere semper aliquid haereat, unde sepultus resurgat morbus, novasque vires capiat.*

Dolores ingentes linguae erosae, quae aliquando profundis rimis finditur, haemorrhagiae ex partibus oris interni erosis, quae saepius contingunt, ubi dentes cariosi adsunt (*q*), & quandoque tanta copia, ut ferro candenti compesci debeat, deglutitio difficilis, vix non impedita, sputi noctu diuque fluentis copia, vix non omnem somnum miseris impediens, dentium ante sanissimorum lapsus, unde in flore aetatis turpiter edentuli ex morbo resurgunt, erosae partes oris interni quandoque inter se concrescentes dum sanantur, ita ut postea maxillas diducere nequeant, lingua lateraliter aliquando gingivis aut buccis internis accrescens, tot miseriis excruciati aegri curae tempore saepius mortem optant, ut tantis calamitatibus eripiantur.

Verum quidem est, saevissima haec mala tunc imprimis contingere, cum curationi praesunt imperiti; uti nimis saepe in curanda Lue contingit; interim negari nequit, salivationem esse molestissimum curandi genus. Consuli possunt omnes autores, qui methodum salivationem administrandi per totum ejus decursum descripserunt.

Nullum foedius, & magis miserabile, spectaculum excogitari potest, quam videre in Nosocomiis, ad curandam Luem destinatis, numerosos aegros, in conclavibus amplis locatos, media in salivatione versantes. Si quid incautam juventutem a libidinis illecebris tutam reddere posset, hoc certe foret spectaculum.

Nemo ergo mirabitur, Medicos semper optasse, ut Luem Veneream absque foeda hac salivatione curare possent. *Joannes Almenar* (*r*), Hispanus Medicus, quem Celeberrimus *Astruc* (*s*), non sine ratione, inter antiquissimos scriptores de morbo Gallico numerandum censet, unctionibus mercurialibus usus fuit quidem, sed salivationem inde secuturam impedire conatus est. Sic autem habet: *In generatione saniei febres & dolores fiunt magis, quam facta sanie; & ideo optimum, & singulare, eo tunc administrare solutivum, ut, antequam humor per os expellatur, deorsum evacuetur; & sic*

(p) In Praefatione Aphrodisiac. (q) Turner Siphylis pag. 202. (r) Aphrodisiac. pag. 368. (s) De Morbis Vener. Tom. II. edit. 2. pag. 614.

ſic nocumentum in ore evitatur, ut ego ſaepius expertus ſum; *aut*, *ſi puſtulas*, *aut plagas ulceroſas*, *habuerit*, *ibi attrahentia ponantur*: *ut humor inde evacuetur*, *& ab ore divertatur*. Hinc apparet, methodum, ſine ſalivatione curandi Luem Veneream, jam primis temporibus morbi cogniti in Europa adhibitam fuiſſe; quam poſtea laudaverunt plures alii, *Amatus Luſitanus* dictus, *Leonardus Botallus* Aſtenſis, &c. Poſtea haec methodus dicta fuit *Monſpelienſium*. Unguenta Mercurialia illinebant, vel & Emplaſtris argentum vivum in ſe continentibus tegebant varia corporis loca: Alii dederunt praeparata mercurialia varia interne. Simulac anima olere incipiebat, & dentes quaſi aſſurgere, dabant ſtatim purgans, ut evitaretur inſtans ſalivatio; ſicque conabantur per alvum educere illa, quae caeteroquin per os fluxiſſent; pergebant in uſu purgantium; donec os aegri non amplius doleret, nec foeteret, nec caleret. Dein de novo applicabant argentum vivum corpori, donec apparerent ſigna inſtantis ſalivationis; quam denuo praeoccupabant datis purgantibus. Hac methodo procedebant, alternatim excitando, & ſufflaminando, ſalivationem, donec Luis ſymptomata evaneſcerent. Vocabatur a quibuſdam methodus ſanandi Luem *per exſtinctionem*; quia ſalivatio incipiens, datis purgantibus, quaſi exſtinguebatur.

Sed eſt & alia methodus ſanandi Luem per inunctiones, ſine ſalivatione excitata, & abſque purgantibus datis ad ſalivationem impediendam. Celeberrimus *Chevalier* (t), ſe hac methodo in America uſum fuiſſe, teſtatur, & ſalivationem damnat omnino, tanquam inutilem, imo noxiam; ideoque ſemper ſollicite evitandam eſſe vult. Vocat hanc methodum *frictionem per exſtinctionem*. Conſiſtit in eo, ut parcior copia argenti vivi illinatur ſingulis vicibus, quam fieri ſolet, dum frictiones mercuriales adhibentur hac intentione, ut ſalivatio excitetur. Utilitatem talium frictionum inde deducit, quod ſic major quantitas argenti vivi corpus aegri ingrediatur, nihilque de illo exeat ex corpore per alvi fluxum vel per ſalivationem. Monet enim, quotidie os internum aegrorum ſollicite inſpiciendum eſſe; ſi vel minima indicia ſalivationis inſtantis obſerventur, ilico a frictione abſtinendum jubet; &, niſi prius omnia ſigna imminentis ſalivationis diſparuerint omnino, frictionem non eſſe repetendam, monet. Ut autem citius haec ſigna futurae ſalivationis evaneſcant, laudat decoctum plantaginis, in cujus ſingulis libris duodecim grana aluminis ſoluta fuerint; ut os hoc colluatur.

Praecipuam curae felicitatem deducit ab eo, quod hoc modo major copia argenti vivi permiſceatur humoribus humanis, & longiori tempore cum illis moveatur per vaſa; unde ſequitur omnium humorum major ſolutio; quam ad curationem ſufficere, credit. Axioma enim practicum ſtatuit ſequens: *Redde ſanguinem & lympham fluidiora*, *& deſtruxiſti virus*.

Botallus teneros infantes, Lue infectos, ſimili fere methodo tractabat (u). Cum enim ab illis difficulter ſumantur remedia, *parcius igitur in iis agendum eſt*, *imo quam parciſſime*, *leviſſimeque*, *ſtatim deſinendo ab illitu*, *dum leviuſculum quidquam ori apparere inceperit*. Verum quidem eſt, quod jubeat, alvum lubricam reddere, purgando nutrices; *polypodii* vel *ſenae folia* epulis incoquendo. At *Botallus* fatetur candide, ſe didiciſſe, illitionibus mercurialibus curare infantes, a muliere, quae ſic proprium filium curaverat, nondum biennem, qui, a foeda nutrice infectus, matrem ſubinde ſugendo polluerat, quae, nil mali ſuſpicata, maritum infecerat inſcia: *Botalli*, fratriſque ejus, pariter Medici, conſilio, parentes illitionibus mercurialibus a Lue curati ſunt; infanti nihil applicatum fuit. Sed ſupererat forte quid de unguento mercuriali; quod mater clam ſervaverat, &, Medico ac marito inſciis, clam

(t) Lettres a M de Jean ſur les maladies de St. Domingue &c. pag. 69. &c.
(u) Aphrodiſiac. pag. 887. 888.

clam illinivit filium. Cum, paucos post dies, *Botallus* videret puerum, hilarem, sanum, in matris gremio ludentem, inquirebat, unde tanta contigisset mutatio; nec fassa est mater; maritus enim aderat, qui illam temerariae audaciae accusasset. Post aliquod tempus, dum solam inveniret *Botallus*, anxie perscrutatus est, quid puero, antea miserrimo, nunc sano, contigisset; Mater, sub silentii sigillo, illi revelavit sequentia: *Artus, ait, ter illevi leviter, &, diebus alternis, gingivas ubi rubescere conspexi, ab illitionibus quievi; stillavit huic os; sed non multum, neque diu; eumque a conjuge omni industria divertebam, ne, conscius facti, culparet me criminis; verum, divino nutu, non minus prospere infanti cessit, quam nobis ipsis; sic ut omnes firmiter domi valeamus.*

Plures Medici fuerunt in hac opinione, Luem Veneream, antiquam nimirum, & confirmatam, non posse radicitus exstirpari, nisi per salivationem, & severam quidem.

Celeberrimus Astruc (w), salivationem, quam tamen laudat, & utilem credit, statuit, ad exterminandum morbum absolute necessariam non esse, modo de admissa intra corpus debita quantitate mercurii constiterit. Unde credit, *salivationem medentibus cynosurae instar esse, unde possint certius colligere, tum quanta Mercurii copia admissa sit, tum quantam vim Mercurius admissus exerat in sanguinem; atque adeo, unde sciant, remedii efficaciam, pro nata morbi natura, aut inveteratione, tutius moderari.* Sed certe durum videtur, exponere aegros gravissimis salivationis molestiis, ut Medicus melius cognoscat quantitatem mercurii in corpus admissam, ejusque actionem. Haec longe commodius determinari poterunt: Si enim interne exhibetur, exactissime determinare possum, pondere, quantitatem ingestam; de effectu judicare potero ex symptomatum Luis decremento observato. An autem per salivationem, tanquam maxime naturalem viam, expellatur felicius foedum Luis miasma, nullo experimento constat. Fatetur *Astruc* (x), per alias vias expelli posse; unde monet, quod, si salivatio desit, *opus sit, evacuationes alias quasdam substitui, quasi vicarias, natura quidem, per sudorem, vel urinam, arte vero, per alvum, ut virus qua data porta possit effluere.* Praeterea, certo novimus, foeditatem & molestias salivationis non produci a Lue, sed ab argento vivo, etiam sola inunctione corpori applicato. Sanissimi homines, qui unguentis mercurialibus perfricant alios, toties molestissimam salivationem passi fuerunt; uti nimis notum est.

Hinc incepi suspicari primo, salivationem non requiri ad Luis Venereae curam, vel saltem levissimam tantum. Adstipulabatur huic opinioni *Celeberrimus Astruc* (y), qui sic temperandam voluit esse salivationem, ut pauca tantum fiant in ore ulcera, & lenis tantum salivatio. Imo tarda, & parca, Mercurii administratione de industria salivationem declinandam voluit, aut, si appareat, arte reprimendam catharticis; in quibusdam saltem casibus, ubi salivationis decursum non videretur absque vitae periculo sustinere posse aeger.

Sed norunt omnes, qui Lui Venereae curandae operam navarunt, non tam facile argentum vivum posse coërceri, dum actuosum esse incipit; praecipue, si inunctionum methodo adhibitum fuerit. Antea, ad §. 1473, 1474, patuit, non impune semper Mercurii vim ad alvum ruere, cum justus metus sit, ne acris salivae, quae totum os internum exedit, copia, per intestina transiens, similia in his mala excitet. Praeterea, non omnes homines eodem modo afficiuntur ab argento vivo; dum parva quantitas in quibusdam validam salivationem excitat cito, & sustinet diu, quae in aliis nullum adhuc activitatis suae indicium dedisset; quod denuo novam difficultatem parit.

(w) De Morb. Vener. Lib. II. Cap. IX, pag. 149. (x) Ibidem. (y) Ibidem pag. 150.

Attentus, vidi aliquoties de die aegros, quos a Lue curabam; contuli cum illis, quae olim obſervaveram; ſicque credidi, me vidiſſe prima ſigna in ulceribus Venereis, dum argentum vivum, corpori ingeſtum, incipiebat fieri actuoſum, licet adhuc nullum ſignum incipientis ſalivationis obſervarem. Videbam enim ulcerum fundum humeſcere, ſordes vacillare, vicinae cutis colorem emendari. Conabar tunc, hunc ſtatum praeſentem conſervare diutius, non urgendo ſalivationem repetitis Mercurii doſibus, ſed procraſtinando potius; nulla tamen dabam purgantia: incipiebant dolores nocturni miteſcere; bubones minuebantur mole.

Hoc ſucceſſu incitatus, incepi cogitare de alio remedio mercuriali, quod quidem magnae foret efficaciae, ſed tamen poſſet dilui pro lubitu, adeoque vel in minutiſſima doſi tentari.

Cum autem explicatio virtutis argenti vivi, per ſolum pondus, & diviſibilitatem, minus arrideret, aliamque efficaciam Mercurio ineſſe crederem, uti pluribus ad §. 1467. deducere conatus fui, ideo magis incitabar ad quaedam hic tentanda.

Multa olim tentaveram in morbis difficilibus curandis, circa ſolutiones metallorum: ab illis enim fateor multum ſperabam. Vegetabilium & animalium partes, vix non omnes, citius vel ſerius ſubiguntur per vires vaſorum & viſcerum, ita ut noſtris liquidis aſſimilentur omnino. Metalla manent immutata fere ſemper, donec de corpore expellantur: quamdiu manent in corpore, dotes ſuas retinent. Ferrum v. g., communiſſimum & ſaluberrimum metallum, ſemper fere in animalibus & vegetabilibus invenitur, per corporis vaſa cum liquidis noſtris tranſit, nec tamen mutatur; hinc vel in ipſo mellis exuſti carbone reperitur, & in rubra ſanguinis parte, & in calculo; uti alia occaſione dictum fuit.

Verum ferrum, & alia metalla, tunc facillime feruntur a corpore, aguntque, efficaciter tamen, quando maxime diluta ſunt, & ventriculum ac inteſtina nullo modo irritant, ſed ſe ſubducunt, abſque ullis turbis excitatis, vel in intimos receſſus corporis. Sic ferrum propinatur nobis, a Natura, in acidulis ferratis dictis, ſolutum menſtruo, forte nondum bene cognito, nec hactenus facile imitabili.

Quaedam alia in diverſis metallis tentavi, per propria menſtrua in vitriolum converſis, deinde larga copia aquae dilutis. An non ſic vere potabilia reddi poſſunt metalla?

Metallorum Vitriola conſtant aqua diluente, acido ſolvente, & metallo ſoluto: Quamdiu haec tria intime permiſta manent, vitriolum eſt pellucidum, quod in quavis aquae copia dilui poteſt ad lubitum; &, ſi vel in centenis aquae libris unicum granum Vitrioli diluatur, in ſingula gutta totius maſſae haeret proportionalis particula metallica; uti Chemicis experimentis ad oculum demonſtrari poteſt; ſi, exſiccando, tollas aquam, perit tota vitrioli pelluciditas; ſi majori ignis gradu acidum ſolvens exprimatur, roſum metallum ſupereſt, non amplius diſſolubile in aqua; ochram vocant.

Sed dum uniuntur haec tria, aqua, acidum, metallum, in vitriola, naſcuntur novae vires, quae non fuerant in ſingulis, ſed ex unione omnium naſcuntur. Vitriolum argenti, ex ſe inſipidi, ſaporem amariſſimum acquirit, & acerrimum: Si lamella cuprea immittitur aquae purae, quae vigeſimam partem vitrioli argenti in ſe habet ſolutam, redit totum argentum, aeque inſipidum, ac ante: Omnis enim amaror evanuit.

Dum haec omnia animo volvebam, incidit in mentem, tentare vitriolum mercurii, ſed dilutiſſimum. Argenti vivi inſignem efficaciam in curanda Lue Venerea omnes agnoſcimus; ſed ſpem hanc animo fovebam, forte, efficaciſſimo tali remedio mercuriali, Luem curari poſſe, ſine ſalivatione; quod praecipue in votis erat.

Noveram quidem, argentum vivum facile ſolvi in aqua forti, & ſpiritu nitri: aqua

aqua Regia, & spiritus salis marini, solvit difficilius. Sed sciebam (z), si Argenti vivi pars una cum duplo salis marini purissimi decrepitati teritur diu, dein ex cucurbita vitrea igne satis forti, per quinque vel sex horas, agitur, tuncque frigefacta frangitur cucurbita, deprehendi Mercurium sublimatum, solidum, siccum, vera vitrioli forma. *Est enim verum vitriolum argenti vivi solidum, siccum, in aere ipso satis constans (a). Basis hujus vitrioli est argentum vivum purissimum; altera pars est spiritus salis marini omnium meracissimus, qui ulla arte haberi potest, hic forma solida existens.* Praeterea, argentum vivum, in spiritu nitri solutum, si imponitur retortae, & abstrahitur spiritus nitri omnis, ad siccitatem usque, urgendo in fine per duas tresve horas, igne arenae maximo, tunc in fundo retortae invenitur argentum vivum, sub forma massae solidae, coccineo fulgore splendentis; & vocatur praecipitatum rubrum in officinis; quod insignem fixitatem acquisivit; dum e contra spiritus marini salis cum soluto argento vivo concrescit in massam semivolatilem; qui *Mercurius sublimatus* dicitur; &, quia omnes partes animalium, quas attingit, erodit quam citissime, & in escharam mortuam convertit, hinc appellatur corrosivus; & merito.

Non deterrebat me cognita hujus remedii acrimonia; poteram enim illud, aqua solutum, diluere pro lubitu, sicque haec tentamina vel a millesima parte grani incipere, si vellem. Animum certe addebant illa, quae apud optimum praeceptorem leguntur (b): *Sapor hujus vitrioli terribilis, austerus. Granum unum, aquae uncia dilutum, dat remedium cosmeticum prudenter usurpantibus. Venenum omnium insectorum cutaneorum, simplici lotura. Si drachma talis mixturae, syrupo violaceo mitificata, potatur bis, terve, in die, mira praestat in multis morbis incurabilibus. At prudenter, a prudente Medico! Abstine, si methodum nescis!*

Nec statim Lui Venereae curandae adhibui hoc remedium; primo, a vigesima grani unius parte, in libra aquae purae diluta, incepi; sic dividendo hanc dosin, ut nycthemeri spatio absumeretur tota, a muliere quinquagenaria paupere, quae annosum ulcus gerebat in crure dextro, quod volam manus amplitudine excedebat, foedamque saniem copiosam plorabat quotidie, & lancinante dolore molestum erat; nulla tamen omnino suspicione labis Venereae: Ulcus curavi tegi *Emplastro diapompholygos* in officinis dicto. Sensim auxi dosin, donec quartam partem grani sumeret intra diem naturalem; sed, dum augebam sublimati quantitatem, augebam & copiam aquae. Simulac observabam, sordidum hoc ulcus mundari, saniem spissescere, & minus foetere, mansi in eadem dosi per plures dies: Ubi advertebam, stare malum, nec progredi curam, addidi denuo vigesimam grani partem; sicque tandem, viginti quatuor horarum spatio, medium granum, binis ad minus aquae libris dilutum, sumsit. Bonum, & mollem, victum subministravi aegrae, vix non omnium indigae; &, praeter infusum florum sambuci, quod ad lubitum potabat, addita tertia parte lactis, nullum purgans, nullum aliud remedium, dedi, ut certus essem, curam soli remedio dato adscribendam esse. Post trimestre spatium, ulcus sanatum, & firma cicatrice clausum, vidi. Sanitas erat emendatior; quod & meliori victui, ac curis animi mordacibus ablatis, tribui potest; cum, sanata, potuerit postea honesto opificio sibi necessaria comparare.

Aliquot similibus casibus confirmatus in usu hujus remedii, cepi illud adhibere Lui Venereae curandae; & magnam inde spem concepi. Hoc tamen contingebat sinistri in quibusdam, quod molestam asperitatem in faucibus perciperent, quandoque satis

---

(z) H. Boerhaave Chemiae Tom. II. pag. 481. Processu 195.
(a) Ibidem Processu 198. pag. 467. 488. (b) Ibidem.

satis diu, post deglutitum remedium. Cum metuerem inde aliquid damni, multum minuebam quantitatem remedii; sed & decrescebat efficacia, simili proportione.

Vidi postea, quod, a largiori dosi sublimati corrosivi in aqua soluti, vomitus ortus fuerit, primis binis dosibus; & deinde semper nausea, ac aegritudo, cum sensu ardoris, a ventriculo ad fauces usque; sed absque vomitu: sequebantur porro tormina, alvi evacuationes, & borborygmi. Sed notandum est, quod, dum septem grana mercurii sublimati corrosivi soluta fuere in unciis octo aquae fontanae, & hujus solutionis mane ac vesperi dabatur cochlear, ita ut totam hanc quantitatem octidui spatio sumeret aegra, salivatio secuta fuerit, & brevi tempore, felix curatio plurium, ac pessimorum, ulcerum (c).

Cum a minima dosi inceperim in mea aegra, & nunquam dederim plus quam medium granum intra nucthemerum, illudque longe majori copia aquae diluerim, cura fuit lentior, sed & nullo stipata incommodo.

Illo autem tempore, dum varia tentabam, ut possem dare aegris talem quantitatem sublimati corrosivi, & sic dilutam, ut nec ardorem ullum in faucibus, aut oesophago, faceret, nec ventriculum, vel intestina, irritaret, & tamen curaret efficaciter, literas accepi ab eruditissimo viro, quem magni semper feci, & facio, *Ribeira Sanches*, Russorum Imperatricis tunc Archiatro, in quibus indicat, quod Veteranus Chirurgus daret mane ac vesperi, in desperatissimis etiam malis Venereis, unciam sequentis remedii: ℞ *Mercurii sublimati corrosivi drachmam, spiritus fermentati ex hordeo, vel secale, parati, semel rectificati, uncias centum & viginti:* Augebat, vel minuebat, dosin, pro ratione effectuum sequentium; sicque curabat hos morbos certissime, absque ullo secuto malo. Additur, *salivationem sequi pro ratione*.

Multum me delectabat hujus remedii communicatio: Discebam inde, cum in singulis unciis contineretur medium granum sublimati corrosivi, posse illius integrum granum dari spatio diei naturalis, absque noxa. Cum autem moris esset Chemicis, accendere Alcohol vini supra *turbith minerale*; & *praecipitatum rubrum*, ut haec, mitiora sic reddita, tutius interno usui servire possent, sperabam simile quid fieri posse, dum sublimatus corrosivus digereretur, & solveretur, in tam larga copia spiritus frumenti rectificati. Adhibui hoc remedium; sed statim dabam superbibendam libram decocti *rad. althaeae*, vel alterius decocti emollientis, addendo aliquam glycirrhizae partem, ob saporis gratiam; quandoque tertia, vel quarta, parte lactis addita. Aliquando simplici decocto hordei, vel avenae, addebam quartam partem lactis, in usum similem. Hoc modo facile ferebant remedium aegri, & de nulla re querebantur.

Adhibuerunt alii spiritum vini, loco spiritus frumenti, &, quantum novi, eodem cum effectu.

Constanter usus fui hoc remedio, in hac porportione, quam *D. Sanchez* mihi indicaverat; medii nempe grani sublimati corrosivi ad unciam spiritus; unde miratus sum, quod invenerim apud Eruditissimum Medicum Parisinum (*d*), in literis *Sanchez ad Gmelin* datis, laudari aliam proportionem, nempe, ut quatuor grana sublimati corrosivi solvantur in quadraginta octo unciis spiritus vini; sic duodecima tantum grani pars in singulis unciis haberetur. Dubitabam, an forte numeris in epistola scripta fuissent 24. grana, & casu excidisset primus character, adeoque error hic contigisset? Consului erratorum Catalogum, & non inveni.

Notan-

(c) Medical Observat. and Inquiries Tom. II. pag. 229.
(d) Le Begue de Presle sur l' usage interne du sublimè corrosif pag. 33.

Notandum est, quod in literis *Di. Sanchez* legeretur, salivationem sequi hujus remedii usum: Dum septem grana mercurii sublimati corrosivi, in aqua fontana soluti, absumebantur octidui spatio, quarta die jam aderat salivatio, ita ut tres quatuorve librae quotidie exspuerentur (*e*). Notatur quidem, quod os internum minus tumeret, nec halitus oris adeo foeteret, ac fieri solet, dum, data *calomela*, salivatio excitatur. Sed, cum in votis haberem, Luem curare, absque salivatione, minorem remedii quantitatem exhibui, nempe cochlear; sive unciam mediam, mane & vesperi, ut illam evitarem. Si in hominibus robustis, aut in Lue Venerea magis inveterata, lentius procederet cura, mane & vesperi dabam drachmas sex, id est, cochlear cum dimidio; si nec sic votis responderet eventus, dabam duo cochlearia mane, & totidem vesperi. In juniori aetate, minuebam remedii quantitatem.

Cum per plura experimenta jam certus essem de utilitate hujus remedii, & facile praeviderem, plures forte elapsuros annos, antequam quintum Commentariorum tomum absolverem, volui communicare pluribus hujus remedii usum, ut citius innotesceret illius utilitas; hinc Medicis pluribus, & quidem in diversissimis regionibus, cum quibus mihi commercium literarium intercedebat, uti & illis, qui me de aliis morbis consulebant, indicavi simpliciter, Commentariis reservans deductionem rationum, quae me impulerunt, ut *sublimato corrosivo* uterer, cum honore laudaturus illos, per quos profeceram.

Haec est ratio, quare plures Medici crediderint, mihi deberi usum hujus remedii; cum pauci antea ausi fuerint uti hoc remedio, quod pessimam fere ubique famam habebat.

Nosocomium, ad S. Marcum vocatum, a piis fundatoribus constitutum erat in Viennensi suburbio, ut pauperes Lue Venerea affecti curarentur.

Bis in anno haec cura instituebatur per salivationem satis validam; ut nempe radicitus curarentur. Miseri aegri, magno numero collecti, toto salivationis tempore, supini decumbere non poterant; si enim, in tali situ, obdormire vel inciperent, mox peribant convulsi. Aliis haemoptoë, vomitus, dysenteria, accedebant, non sine ingenti molestia, & periculo.

Jam a multo tempore utebantur in hoc nosocomio remedio quodam mercuriali; quod tegebatur sollicite; cujus administratio committebatur homini artis medicae omnino ignaro, qui arcano hoc superbiebat; quo mortuo, obtinui tandem, ut miserorum cura susciperetur a Medico; hoc munus per plures annos gessit egregius vir *Maximilianus Locher*, qui, dum munus auspicaretur, horrendam hanc calamitatem detestatus, me consuluit, certam & mitiorem foedi morbi medelam anxie desiderans. Suasi solutionem sublimati corrosivi in spiritu frumenti semel rectificato, ea proportione, & exhibendi methodo, uti dictum fuit. Primum periculum fecit 1. Maji 1754, in centum viginti octo aegris, qui jam parati ad salivationem in lectulis decumbebant; sanatos mihi monstravit omnes, absque ulla salivatione.

Exulavit postea semper ex hoc nosocomio salivationis methodus; & , octo annorum spatio, a 1754. ad 1762. usque, curavit 4880. Lue Venerea laborantes eodem remedio; postea sic perrexit eodem tramite, ad mortem usque, qua nobis ereptus fuit anno 1768, longiori vita dignissimus. Manet tamen sub digno ejus successore eadem curandi norma (*f*).

Testatur autem sequentia: *Nullus ex vi remedii mortuus, vel gravius, & periculosum, symptoma expertus, est.* Praeterea hoc inde Nosocomio commodum contingit,

(*e*) Medical observat. and Inquiries Tom. II. pag. 230.
(*f*) Vide de his libellum Maximil. Locher observat. Practic. circa Luem Vener. &c. a pag. 1.—36.

git, ut non gravetur aegrotantium numero bis in anno, vere nempe & autumno, sed omni mense, omni die, Lue Venerea affectis, quotidie adventantibus, medela fieri possit.

Nisi saburra in primis viis, vel plethora, adsit, nulla praeparatio requiritur. Caeterum sanguinis missio, aut purgans, adhibetur.

In Nosocomio, post sumtum remedium, retinentur aegri in hypocausto, donec sudent. Victus datur, ex jusculis, farinaceis, tenuioribus, carne alba, pane bono: Vinum, pinguia, salita, exulant: Conceditur levioris cerevisiae usus.

Pro potu communi, decoctum hordei, vel avenae, vel aliud, ex emollientibus paratum, addito lacte, in aegris siccioris temperamenti: Monentur, ut largius potent; sic enim felicius cura succedit.

Qui a remedio sumto bis terve de die purgantur, restituuntur citissime. Hoc observans *Locher* subinde curae tempore purgans interposuit.

In quibusdam observavit, remedium agere per alvum; in aliis, per urinam; in multis, per sudorem.

In millenis vix unquam vidit salivationem ortam; & tantum in illis, qui prius alia remedia mercurialia sumserant: Ad prima salivationis signa cessabat ab usu remedii; copiam dabat decocti emollientis; sic solebat sponte cessare salivatio; quo facto, redibat ad remedii usum; in quo pergebatur, quamdiu aliquod Luis symptoma superesset. Plurimi sanabantur spatio sex septimanarum: In illis autem, in quibus malum profundas egerat radices, & in partibus mollioribus ulcera profunda produxerat, binis vel tribus mensibus opus erat.

Observavit, viros citius sanari, quam foeminas; in quibus morbus se tardius manifestare solet, & hinc saepe difficilius medelam admittit. Praeterea, tempore menstruorum solent mulieres omne remediorum genus respuere; & quidem multae satis pertinaciter; unde cura protrahebatur. Multis tamen observationibus certus sum, menstruam evacuationem non turbari usu hujus remedii.

Certus sum, non nocere usum, etiam satis diuturnum, hujus remedii. Dedi enim nobili juveni, cui, post ophthalmiam pessime tractatam, utraque cornea, uti & utraque lens crystallina, opaca manserat, per octodecim menses mane & vesperi cochlear; cessabam tantum, si opthalmia recrudesceret; qua brevi sanata, pergebam denuo; optatum habuit successum curatio (*g*). Scripseram haec Eruditissimo apud Londinenses Medico, *Silvestre*, tertio Martii 1758; vidi eundem hoc anno 1769. sanissimum. In radicata admodum Lue diu usus fui saepius; nec ullam inveni noxam.

Cum multis lucrum minuendum videretur non leviter, si salivatio obsolesceret, insusurrabant omnibus, ingens facinus esse, dum homines in vitae discrimen deducebantur, dato veneno, citius seriusve nocituro quam certissime. Calculum subducebant, & inveniebant, triginta dierum spatio, sumi ab aegris quindecim grana sublimati corrosivi; quae quantitas vel tribus sanis & robustis viris necandis sufficeret. Unde concludebant, decimam partem vitae destrui necessario temeraria hac medela. Mirum hoc argumentandi genus in quibusdam scriptis impressis legi; vidi &, in disputationibus Medicis publice ventilari. Tentatum quoque fuit, negare factorum veritatem.

Trecenti milites ad Nosocomium S. Marci fuerant missi, ut a Lue Venerea curarentur; sex ex illis repudiare voluit Medicus *Locher*, tanquam incurabiles, cum, saepius Luem passi, haberent vix non omnia ossa majora corporis cariosa: Sed precibus

---

(*g*) Le Begue, de Presle sur l' usage interne du sublimé corrosif pag. 11.

cibus ac lacrymis desiderabant, ut ultimum hoc tentamen illis non negaretur; hinc, cum reliquis, admissi sunt.

Miseri illi vix levamen ullum senserunt; reliqui exiverunt sani.

Dabatur mihi brevi post rescriptum ex Consilio Bellico, quo accusabatur Nosocomii Medicus, quod trecentos illos milites dimisisset ex Nosocomio, nullo modo curatos, imo longe pejus se habentes, quam dum Nosocomium ingressi fuerant.

Protocollum Nosocomii statim mihi attulit Medicus; inveni nomina militum, cohortes, legiones &c., diem introitus, & exitus ex Nosocomio, omnia sollicite notata. Bona fortuna, omnes milites, qui in Nosocomio curam subiverant, aderant adhuc in praesidio Viennensi: Medicus jure urgebat severum rei examen; nec minus ego. Sub vario praetextu nectebantur morae; & interea calumniator abiit, excessit, erupit, evasit. Postea tranquille perrexit optimus *Locher* curare Lue Venerea affectos solito more.

Quibus displicebat haec methodus, semper plenam libertatem habuerunt alia uti pro lubitu. Aegri, qui credebant, se nunquam sanari tuto posse, nisi salivationis torturam subirent, inveniebant semper quosdam paratissimos, ut illorum voluntati morem gererent libentissime.

Gavisus sum, si quis, convictus, sequeretur illa, quae credebam meliora; sed semper sollicite cavi, ne quis, coactus, hoc faceret. Illos, qui turpis lucri causa manebant pertinaces, contempsi tantum, & suo reliqui fato. Agyrtas, nocivam hominum foecem, severe cohibui, vel expuli quantocyus, ne fallerent imprudentes, dum temerariis ausis impune grassantur in genus humanum. Hactenus non excessi quantitatem duarum unciarum, sive quatuor cochlearium, de die, in Lue magis inveterata; frequentissime unicum cochlear mane & vesperi suffecit; lentius forte succedebat curatio; sed nec ullum incommodum ab aegris percipiebatur; poterantque sic tegere foedi mali curationem, si vellent, ut nulla oriretur de hac re suspicio; dum simul plurimi ex illis poterant vacare solitis laboribus, & aestivis praecipue mensibus libera aura frui. Aëre humido frigido, & hyemali tempore, consului semper, ut domi se continerent, dum hoc remedio uterentur. Non pauci tamen fuerunt immorigeri; de quorum fortuna actum erat, si in suspicionem foedi morbi venissent; hinc, quavis tempestate anni, in publicum prodibant; ditiores curru vehebantur tecti pellicea veste, quam deponebant, calefacta conclavia ingressuri; publica frequentabant spectacula; in quibus moris est fere, pellicea veste tegi; unde & hoc absque ulla suspicione facere poterant. Hoc modo plures, curae tempore, aulam, spectacula, amicos, frequentasse novi, sine noxa.

Tenuioris sortis homines, hybernis mensibus, in nosocomium recipiebantur; praesertim illi, qui sub Dio labores suos peragere debebant, ut victum comparare possent. Reliquis dabatur, petentibus, dosis remediis, & decocti emollientis, quam intra 24. horas sumerent.

Militibus, sereno, calido, tempore, licuit semper in apricum prodire. Mirabantur Belli Duces, quosdam potuisse solitos militares labores peragere, dum hoc remedio utebantur ad Luem curandam (*h*).

Celeberrimus Archiater *Pringle* commendavit hoc remedium Chirurgis castrensibus, ut illud tentarent in militibus Lue Venerea affectis (*i*); quod & cito factum fuit; dum plures tales aegri aderant, & simul deerat opportunitas ad salivationem, adhiberi solitam. Viginti tales casus describuntur, & monetur, plures addi potuisse similes. Ex triginta militibus, hac methodo curatis, nequidem unus recidivam passus est.

 Unde

(h) Ibidem pag. 60. (i) Medic. obsfervat. and Inquiries Tom. I. pag. 365. Tom. II. pag. 73. &c.

Unde conclusum fuit: *Methodum hanc Luem curandi praeferri debere Salivationi, ob brevitatem curae, ob securitatem & lenitatem, ob corporis habitum post curam finitam*. Omnes enim norunt, quam debiles, exhausti, & pessime mulctati, a Salivatione resurgant quandoque miseri, ita ut postea nunquam pristinae sanitatis vigorem recuperent; praecipue, si minus prudentem & peritum salivationis directorem nacti fuerint.

Observatum in Anglia, paucis alvum leniter solvi, & tantum in curae principio; nunquam enim pergebat haec alvi evacuatio ultra tertiam, vel quartam, diem: Agebat remedium per diuresin imprimis, & de nocte excitabat sudores. Pauci levem molestiam circa cardiam sentiebant a dosi matutina; neque haec molestia crescebat in eadem proportione, dum augebatur dosis remedii. Nulla praemittebatur praeparatio, nullum purgans remedium. Si febricitarent, symptoma aliquod inflammatorium adesset, aut phymosi laborarent, vena secabatur; caeterum non. Bubones sanabantur feliciter, absque ullo apparatu Chirurgico. Nec, praeter lapidem infernalem ad verrucas Venereas, sordida ulcera, fungosas excrescentias, aliis externis remediis opus fuit.

Verrucae autem Venereae, dum persistunt curae tempore, si laventur solutione Sublimati, quae interne sumitur, diluta quadruplo aquae purae, evanescunt; cujus rei notabile exemplum legitur (*k*): Foemina 23. annorum, delicatula, quinto graviditatis mense, totum corpus, a capite ad pedes, tectum habebat scabie Venerea, cum dolore, & tumore, glandularum inguinalium. Data fuit ipsi solutio Sublimati corrosivi in spiritu vini, ita, ut quinque octavas partes grani intra 24. horas sumeret; primis autem quatuor curae diebus, tantum mediam partem hujus quantitatis sumserat. Post quindecim dies, fere totum hoc malum disparuit. Querebatur tamen, se multum incommodi ab haemorrhoidibus pati: examine instituto, patuit, non esse haemorrhoides; sed anum, & perinaeum, obsita esse verrucis Venereis, subalbi coloris, mollis consistentiae; quarum quaedam minimi digiti apicem aequabant; quaedam in apice tendere videbantur ad suppurationem.

Suasum fuit illi, ut pergeret in usu interno solutionis Sublimati; simul lavaret verrucas eadem solutione, quadruplo aquae diluta. Intra decem dies omnes verrucae disparuerunt; sed non ceciderunt: majores reliquerunt maculas fuscas in cute. Cum nihil amplius mali sentiret, a remediis cessare cupiebat: fatebatur nihilominus, unum alterumve superesse tuberculum; &, re examinata, patuit, binas verrucas, prioribus similes, insidere pudendi labio dextro; fassaque est, quod illas nunquam lavasset. Monita, & his eandem lotionem adhibuit; quae post paucos dies disparuerunt, simili modo, ac priores.

Unde apparet, idem illud remedium, externe applicatum, prodesse; vidi, tophos, nodos, exostoses, sub interno usu solo diutius resistentes, omnino solvi, dum aquae dilutum quadruplo, idem remedium topice applicaretur. *Petrus Andreas Mathiolus* (*l*) dissolvebat uncias binas Sublimati corrosivi in sex circiter aquarum stillatitiarum libris, hocque remedio *egelido omnes corporis compages lavabat, brachiaque, cum tibiis, a genu & a cubito, donec dolores cum caeteris evanescerent*. Verum salivatio sequebatur. Addit enim: *Diebus lotionis, e cubiculo pedem male affectus non efferat; sed caveat omnia, perinde acsi inungeretur. Huic etiam, quae praemisimus, accidere solent; oris exulceratio scilicet, defectus animae, ventris deductio, somni difficultas*. Sed ex dictis patet, non requiri immanem hanc Sublimati copiam, sed minimam sufficere, ut externo usu prosit.

Hacte-

(k) Le Begue de Presle sur l' usage interne du sublimè corros. pag. 215.
(l) Aphrodisiac. pag. 2570

Hactenus semper mansi in eadem proportione; medii nempe grani Sublimati corrosivi ad unciam spiritus; sed vidi (*m*), prudenter, & sensim, quantitatem Sublimati auctam fuisse, donec sedecim grana in quatuordecim unciis, sive viginti octo cochlearibus, spiritus solverentur; cumque talis mixturae cochleare daretur mane & vesperi, plus quam granum sublimati dabatur quotidie: pulchre quidem successit hoc; sed, dum tentabatur ulterius augmentum, vomitus sequebatur; unde redeundum fuit ad priorem, proportionem, sedecim granorum nempe ad quatuordecim uncias spiritus. Notatur tamen, quod, sic utentes hoc remedio, salivabant; sed absque ullo incommodo.

Licet minime absonum videatur, augere remedii efficaciam, semper vitavi, ne primae viae inde afficerentur; & cavi salivationem; quam si subrepere videbam, per aliquot dies abstinui a remedii usu, donec omnis metus ptyalismi cessaret. Malui, in casu difficiliori, augere quantitatem mixturae exhibendae, quam mutare proportionem Sublimati ad spiritum, in quo solvitur; tunc enim vomitus secuturi minus periculum erit. In illis, quibus, a majori spiritus copia, irritabuntur fauces, poterit singula dosis dilui decocto emolliente, quod superbibendum est. Dum junioribus dari debuit illud remedium, aqua diluendum curavi, grato quodam syrupo addito, effeci, ut libentius sumerent, & quantitatem Sublimati, pro ratione aetatis, & virium, minui; ita ut quandoque tantum octavam partem grani dederim nycthemeri spatio.

Cum ergo certissimi debeamus esse de quantitate Sublimati, quam exhibemus, merito repudiatur illa methodus, qua magna copia Sublimati corrosivi in parca copia spiritus, vel alcoholis vini, solvitur, & dein haec solutio guttatim datur. Talis formula legitur (*n*): ℞ *Sublimati corrosivi drachmam*, *Alcoholis vini unciam fiat solutio*. Dabantur hujus guttae X, XII, XV, in decocto avenae, vel alio potu diluente, singulis auroris, & robustis nonnunquam vesperi. Gradatim augebatur dosis, usque dum XXX. guttas attingeret. Audax certe, & anceps, remedium! Sed & effectus satis violenti sequebantur: Sursum enim, ac deorsum, evacuabat valide: *Sputationem frequenter etiam per horam unam aut alteram excitat*; *sed aeger*, *finita operatione*, *res suas prosequitur*, *neglecta custodia*. Egregius *Turner* tentavit hanc methodum; sed brevi repudiavit (*o*); ubi aliae formulae, audacissimae pariter, habentur, & quas nemo prudens adhibebit unquam. Quantis periculis se exponunt miseri, dum arcanorum jactatoribus salutem committunt, qui immedicabiliter sanitatem destruunt, dum Luem se curare jactant! Dolens vidi toties, dysenteriis diuturnis exhaustos defecisse, tandem plures haemoptysi, & sequente phthisi, contabuisse, post temerarias tales curas; quosdam superfuisse quidem diutius, at nunquam recuperasse vigorem sanitatis, sed semper languidos calamitosam vitam duxisse, donec in ipso virilis aetatis vigore deficerent.

Dum periculosa talia remedia guttatim dantur, longe difficilius determinari poterit quantitas; pro diversa enim proportione aperturae phialae ad collum ejus, majores minoresve guttulae excidunt.

Licet autem solutio mercurii sublimati in spiritu copioso potuerit ferri, refracta dosi, etiam in teneris infantibus, aliquando tamen, quamvis raro, contigit, ut nec adulti hoc remedium ferre potuerint. Testatur, se hoc observasse, conjunctissimus mihi *Störck* Archiater (*p*), qui tot a foedo hoc morbo liberavit in *Nosocomio Pasmaniano*, hujus remedii usu; etiam, post frustra tentatam salivationem.

 Illi

(m) Medic. observat. and inquir. Tom. I. pag. 403. 404.
(n) Turner Siphylis on the Vener. disease. pag. 99. (o) Ibidem pag. 100. & seq.
(p) Ann. Medic. 2. pag. 223. & seq.

Illi enim, qui pectus siccum habent, qui tussi vexantur, quorum systema nervosum admodum mobile est, qui haemorrhagiis subjecti sunt, citra detrimentum hoc remedium non ferunt; licet etiam copiam decoctorum mollium superbibant.

Fatetur, quandoque contigisse, ut mala Venerea huic remedio, per plures menses adhibito, non cederent. Solvit tunc grana XII. mercurii dulcis in aqua, edulcoravit unciis binis syrupi, & quater de die unciam talis remedii dedit, cum bono & celeri effectu. Aliis nec hoc remedium profuit; sed saturatum decoctum radicis bardanae, in cujus libris quatuor duo grana mercurii praecipitati rubri soluta fuerant, optime juvit; &, hoc remedio, pertinacissimos furunculos Venereos, qui aliis remediis nequaquam cesserant, sanavit.

Sic, bona fide, dixi illa, quae de usu Sublimati corrosivi in curanda Lue Venerea novi, nihil hic dissimulans. Scopus mihi fuit, evitare periculum & molestias Salivationis, & tam parca uti argenti vivi copia in cura Luis, quam fieri poterat: metuebam enim semper a copia mercurii ingesti, cum indomabile corpus sit, & naturae humanae inimicum; uti antea pluribus probatum fuit.

Non mirabar, multos suspectam habuisse facilitatem curationis, quae ante laboriosa adeo erat, & credidisse, quod nunquam possit sic eradicari morbus, nisi levior fuerit; hinc metuendam esse recidivam semper. Sed certe, post salivationem etiam repetitam, rediisse Luem, nemo negabit. Fatetur hoc ipse Celeberrimus *Astruc* (q); sed simul excusat rem: *Probe gnarus sum*, inquit, *hydrargyrosin*, *sine praevia praeparatione*, *dosi nimia*, *breviore temporis intervallo*, *adhibitam*, *frustra saepius adhibitam fuisse*. *At vero pernego*, *virus ullum unquam esse*, *quod radicitus non exstirpetur*, *si Mercurius*, *praemissa debita praeparatione*, *parca manu*, *legitimis intervallis*, *tempore satis diuturno*, *illinatur*. Ante enim dictum fuit, quod praecipuam curae felicitatem, poneret in eo, ut major copia Mercurii corpus ingrederetur. Quod autem recidivam Luis, post Salivationem omni cum cura institutam, viderit, satis evincitur ex illis, quae mox subjungit: *Cave tamen*, *credas*, *exstirpato semel seminio*, *omnia jam in vado esse*. *Si nulla quidem partibus corporis solidis labes illata fuerit prius*, *res planissime confecta erit*, *sine ullo recidivae periculo*. *Secus vero*, *si qua supersint solidarum partium vitia*, *ante inusta*, *utpote*, *quae non raro eo usque latenter deducta sunt*, *vel partes adeo nobiles obsident*, *ut nullam jam curationem*, *sed palliationem tantum*, *admittant*; *imo plerumque palliationem non satis diuturnam*. Certe, cum toties ossa a Lue Venerea inficiantur, & foeda carie erodantur, frequentes erunt satis casus, ubi solidis corporis partibus inhaeret contagium.

Longe aliter videtur antea sensisse Celeberrimus *Astruc* (r), ubi, argenti vivi vires extollens, & decocti Guajaci efficaciam deprimens, scripsit sequentia: *Quod si quae vasa in corpore toto impervia superesse possunt*; *quod quidem rarum est*, *sed quod tamen de vasis duriorum exostosium*, *gummatum*, *nodorum*, *&c.*, *interdum verum est*; *ea certe tantum*, *quae cum momento Mercurii ineluctabilia sunt*, *vi nulla alia debiliore unquam in posterum reseranda sunt*; *& quae proinde pro vasis omnino obliteratis haberi debent*, *humorque*, *iisdem impactus*, *pro humore nunquam resolubili*, *& a quo nullum recidivae periculum futurum sit*. Bona fide fateor, me nunquam securum fuisse, si tale quid in ossibus superesse viderem post salivationem; nec vidi alios, qui Luis curationi omnem operam navabant, integram sanationem promisisse in simili casu, sed semper recidivam suspicatos fuisse, & aliis remediis usos, ut hanc caverent (s). Celebris olim in cura morbi Venerei *Turner* (t) nullo modo dissimulat, post

---

(q) De Morbis Vener. edit. 2. Tom. II pag. 995. (r) De Morbis Venereis Libr II. Cap. IX in prima edit. pag. 142. (s) Medic. Essays Tom. I. pag. 57. Tom. III. pag. 328.
(t) On the Venereal Disease pag. 148.

post salivationem rite administratam copiosam per triginta dies, dum omnia mala penitus curata viderentur, repullulasse Luem ita, ut novam salivationem posceret. Hinc caute monuit Medicos, ne nimis absolutam morbi certo curati Prognosin statuant cum famae propriae periculo.

Curatio Luis usu sublimati corrosivi, jam descripta, & hoc emolumenti habet, quod possit absque incommodo diutius protrahi; imo & repeti, si vel minima suspicio latentis adhuc alicubi miasmatis Venerei oriretur. Vidi autem plures, qui mortem repetitae salivationi praetulerunt pertinaciter.

§. 1478. NEque ullum aliud remedium tum ad sanitatem requiritur.

Supposito nempe, quod, per argenti vivi actionem, penitus de corpore expulsum fuerit omne miasma Venereum; tunc enim nihil superesset, quam, exhaustum post salivationem toleratam, corpus blando, & bono, nutrimento implere, sub cautelis antea recensitis.

Verum antea ad §. 1476. monitum fuit, dari casus Luis Venereae, ubi argenti vivi efficacia nequidem sufficit; quocumque etiam modo applicetur corpori. Qui solius mercurii efficaciae confidunt, & reliqua artis auxilia spernunt, repetunt ejus usum, donec aegri, repetitis salivationibus exhausti, deficiant, vel incurabile malum pronunciant.

Operae pretium est, expendere, quaenam in arte Salutari supersint adhuc auxilia quibus succurri possit miseris.

Celeberrimus *Freind* (*u*), dum de Luis Venereae prima origine agit, notat sequentia, ex *Leone*, qui Africae historiam scripsit, non ita diu postquam novus his morbus ex America in Europam delatus fuit: *In Barbaria hoc morbo* (*Lue Venerea*) *infecti pereunt plerumque*, *&* *curantur raro*. *In Numidia*, *&* *Lybia*, *vix notus est morbus*. *Unde Barbari*, *Lue infecti*, *in Numidiam*, *Nigritarum regionem*, *tendunt*, *&*; *sola aëris temperie*, *dum morantur ibi*, *perfectam recuperant salutem*, *&* *sani in patriam redeunt*, *nec Medici auxilio*, *nec medicamentis*, *usi*. *Propriis oculis se plures sic sanatos vidisse*, *affirmat*. In calido admodum aëre versatos fuisse hos homines, certum est; nec opimo victu illos usos fuisse, admodum credibile; dum simul & laboribus victum sibi quaerere debebant. Puro, & campestri, in aëre labores validos, in pulchro de *Siphylide* carmine, laudat *Fracastorius* (*w*), venationes, cursus, montium ascensus, imo & rusticanos duros labores, commendat.

Vidi ego saepe malum qui jam sudoribus omne
Finisset, sylvisque Luem liquisset in altis.
Sed nec turpe puta, dextram summittere aratro,
Et longum trahere incurvo sub vomere sulcum:
Neve bidente solum & duras proscindere glebas,
Et valida aëriam quercum exturbare bipenni,
Atque imis altam eruere a radicibus ornum.

Dum autem valido labore sic corpus exercetur, sollicite monet, in victu omnia pinguia vitanda esse:

tibi

(*u*) Histor of Physik Vol. II. pag. 343. (*w*) Aphrodisiac. pag. 189. 190.

. . . . tibi pinguis Anas, tibi crudior Anser,
Vitetur, potiusque vigil Capitolia servet.
Viteturque gravi Coturnix tarda sagina.
Tu teneros Lactes, tu pandae abdomina Porcae,
Porcae heu terga, fuge, & lumbis ne vescere Aprinis,
Venatu quamvis toties confeceris Apros.

Macilentam diaetam, & labores validos, laudaverunt & alii probatissimi auctores, qui de cura Luis Venereae scripserunt. Sic *Gonsalvus Fernandes* (x), qui vixit, dum Lues ex America in Europam devecta fuit, & postea ipse in Hispaniolam, ac Americae continentem, missus est, ut fusionibus auri & argenti praeësset, quo nec locupletior, nec oculatior, testis adhiberi potest, dum de Ligno Guajacano agit, scribit sequentia: *Apud Indos haud est adeo saevum malum, nec tantum affert discrimen, sicut in Hispania, & frigidioribus climatibus; sed parvo negotio, hujus arboris ope, incolae curantur: Curatio multam inediam, & praeterea aquae potum, in qua lignum hoc decoctum fuerit, expostulat. Et, absque inedia, ipsa nihil prodesse, sed obesse, consuevit.*

Per inediam non intelligit omnimodam a cibis abstinentiam, sed tenuem valde victus rationem: *A carnibus abstinet, & piscibus; sed passulis vescitur, & siccis eduliis; iisque paucis (quae scilicet ad sustentandum tantum corpus sufficiant); & aliquo panis assi (biscoctum vulgus vocat) frustulo.*

Validi laboris efficaciam in Lue Venerea curanda testatur *Antonius Musa Brasavolus* (y), dicens: *Denique sunt nonnulli, qui, ex vehementissimo motu, quotidie frequentato, a Gallicis doloribus evasere; ut contigit Dono Batano Campanario, qui saevissimis doloribus cruciabatur, sed, chordas trahendo magnae campanae Episcopii Ferrariensis, ab eisdem doloribus evasit.* Audivi aliquoties a fide dignis, homines ad triremes damnatos, dum in mari mediterraneo quotidie duris fatigantur laboribus, & macilentissima tantum diaeta sustentantur, sanari a Lue Venerea, absque ullis remediis adhibitis: Idem confirmat *Fallopius* (z), qui, defendens virtutem medicatam ligni Guajaci in Lue curanda, contra illos, qui affirmabant, decocta aliorum lignorum similem effectum praestitura, scribit: *Ego vidi aliquos curatos ligno fagi, qui, conjecti in triremes, atque, instituta victus ratione tenuissima, laborantes, ex toto liberantur. Sed iste non est usus Medicus.* Nisi enim dura cogat necessitas, vix invenientur aegri, qui calamitosam adeo vitam ducere velint, ut a foedo morbo liberentur.

Vidi ipse memorabilem casum, qui me docuit, quid constans aegri animus, cum victu penitus macilento, ac validorum laborum tolerantia, efficere possit in Lue Venerea inveterata, & vix non desperata.

Nobilis juvenis petebat a me consilium, qui in calamitosissimo statu versabatur. Quater salivationem mercurialem subiverat, semper postea repullulante Lue Venerea, quae sanata credebatur. Ter tentata fuerat cura per decoctum Guajaci; nec meliori successu. Gerebat in sterno, ac claviculis, tumores, in fronte similem unicum; cutis in variis locis maculis foeda erat; & dolores nocturnos ossium patiebatur. Omnium rerum inops cum esset, nemo illum recipere volebat, aut curam ejus gerere; universa familia detestabatur miserum. Fatebatur, se non semel cogitasse, ut violenta morte miseriarum finem quaereret.

Moerentem animum erexi, lenimen malorum promittens, dum integram curam spondere non audebam in morbo adeo inveterato. Fidem dabat, se omnia tentare velle

(x) Ibidem pag. 357. (y) Ibidem pag. 689. (z) Ibidem pag. 709.

velle, & posse, etiam durissima, modo aliqua sanationis spes affulgeret. Cum satis robusta esset nativa corporis compages, & adesset aetatis vigor, rustica veste indutum hominem elocavi agricolae, ut, absque ulla duri laboris mercede, famulum ageret, solo victu contentus, & vili quidem. Praeter panem enim, alebatur dauci & pastinacae radicibus, solani esculenti tuberibus, pomis, pyris, hordeo, avena, in sola aqua coctis, & similibus. Potus erat lactis ebutyrati serum acidulum, tenuissimum. Mensis Aprilis initio incepit hoc vitae genus, & duros ruris labores constantissime tulit usque ad mensis octobris initium, quando me accessit sanus. Toto hoc tempore, a carnibus, piscibus, ovis, lacte, butyro, caseo, abstinuit severissime. Vidi illum, post aliquot annos, in foecundo conjugio viventem, & formosa sanaque prole beatum.

Mirum certe exemplum, quod docet, Venereum contagium elui potuisse ex locis corporis, quibus pertinaciter haerebat, & expelli de corpore, per sudores, validis laboribus in calido aëre excitatos, dum simul diaeta macilentissima servabatur, & copiosus liquidi solventis potus sudori aptum vehiculum praebebat. Rari tamen sunt, qui possent, rariores, qui vellent, constanti animo hanc curandi methodum tolerare.

Hinc, ubi argenti vivi efficacia in curanda Lue deficit, ad usum decocti Guajaci confugere solent Medici; quod magnam famam obtinuit; praecipue, postquam *Ulricus de Hutten*, eques Germanus, hoc remedio se curatum publice testatus fuit (*a*), licet curam salivationis undecies absque successu tolerasset, & penitus inveteratus esset morbus. Scribit enim: *Tanto periculo, tam acerbo discrimine, cum hoc morbo nonum jam annum luctor, non segnius interim & alia, quibus obsisti morbo putabatur, aggressus. Nam & balneis curabamur, & herbarum potu, ac potionibus, & erosione ulcerum. Ad quem usum assumebatur arsenicum, atramentum, calchantum, viride aeris, aut aqua, quae fortis vocabatur; tanta cum doloris acerbitate, ut credi possent nimis vivendi cupidi, qui non mori maluerint, quam sic vitam proferre.* Natus fuit, antequam Lues Venerea adhuc in Europa apparuerat, anno nempe 1488., &, cum anno 1523. obierit, laboravit Lue Venerea, dum morbus primo innotuerat; quo tempore longe pejus furebat malum, & ruditer ab imperitis tentabatur cura, nec minus infeliciter; uti ipse testatur, quod post inunctiones *vix centesimus quisque levabatur, recidivis ut plurimum aegris, cum vix paucos ad dies duraret ejus juvamentum* (*b*). Quam misere autem, foedis ulceribus, exostosibus, doloribus, torqueretur, ipse describit (*c*); ita ut esset aspectu ac odore foedus, & omnibus gravis. A tot tantisque malis se omnino liberatum fuisse usu decocti Guajaci, testatur; hinc illud adeo laudat, & commendat omnibus; simulque normam illud parandi, eoque utendi, cum cura, describit; quae apud autorem legi merentur.

Scriptum tamen fuit, *Huttenum*, ex recidiva Lue Venerea, miseram mortem obiisse, & ante diem, 35. vel 36. aetatis anno (*d*). Sed sane, minime mirum videbitur, hominem, undecies salivationem mercurialem passum, novem annis cum Lue Venerea pessima conflictatum, profugum, exulem, indigum, citius vitam finiisse. Nec certum est, illum ex recidiva Luis periisse, cum, liberius vivens, novo malo causam dare potuerit; forte jam minus cautus; cum, se metuendae Luis certum remedium scire, firmiter crederet. Si auctor, ut fertur, fuerit *Huttenus* libelli, cui titulus, *Epistolae obscurorum virorum*, in quo barbaries illius temporis salse perstringitur, non videtur a moribus multum laudari posse.

De methodo autem parandi, & exhibendi, decoctum Guajaci dictum fuit antea, ad

(a) Aphrodisiac. pag. 282. (b) Ibidem. (c) Ibidem pag. 304.
(d) Astruc de Lue Vener. edit. 2. pag. 630.

ad §. 529., in Capitulo de *Morbis Ossium*, & in *Materia Medica* ad eundem hunc numerum formula talis decocti habetur. Indicatio est, corpus totum replere decocto Guajaci. Hinc, quater de die, dantur unciae aliquot decocti Guajaci meracissimi; pro varia aetate, temperie, & viribus, aegri, major minorve copia exhibetur. Proderit semper, potare, quantum aeger ferre poterit; *utique in singulas vices ut minimum uncias sorbeat octo; si plures, tanto rectius* (*e*). Aeger loco calidissimo includendus est, ut fere sponte ad sudandum pronus sit.

Ab omni cibo, potuque, abstinendum, in quo vel minimum pinguis est. Unico macilento, biscocto pane, uvisque passis, & nulla alia re, alendus. Nullo omnino reficiendus potu, nisi sincero, at paulo leviori, Guajaci decocto. Plerumque solet ille potus parari ex residua scobe ligni Guajaci, quae a decocto meracissimo superest; non enim unica decoctione educitur ex hoc ligno vis tota medicata; & illud decoctum secundarium satis sapidum adhuc est; licet cum larga copia aquae coquatur; & pro potu communi servire poterit commode.

Dum Medici inceperunt uti ligni Guajaci decocto, illud parce ex America advehebatur in Europam; hinc caro vendebatur pretio: *Nicolaus Massa* (*f*) refert, unicam ligni hujus libram *undecim scutatis aureis* constitisse; hinc minus opulentos, ut sumptibus parcerent, idem lignum saepius decoxisse, nova aqua affusa; & sic totam vim medicatam exhausisse, antequam inutiles ligni reliquias abjicerent. Efficacem tamen fuisse talem decoctorum potum, testatur; ita ut homo, per plurimos annos morbum Gallicum passus, cum doloribus & tumoribus plurimis, decocto potato unius librae hujus ligni, integre curatus fuerit; plus quam duodecies coctionem repetendo; quamdiu nempe ultimum decoctum aliquem saporem & odorem retinebat primae decoctionis; quae omnium meracissima erat. *Huttenus* (*g*) testatur, quod fere quinque libris hujus ligni opus habuerit, cum alii octo, nonnulli decem, libras insumerent. Cum autem *Huttenus* ante *Antonium Massam* vixerit, forte adhuc majori pretio Guajaci lignum redimere debuit. Saltem, in Praefatione tractatus (*h*) de curatione morbi gallici per lignum Guajacum, conqueritur, quod multum pecuniae in curando hoc morbo elocaverit.

Hoc tempore, cum levi pretio lignum Guajaci comparari possit, non servatur lignum, quod parando decocto meracissimo servivit, ut paretur decoctum secundarium, sive levius; sed adhibetur recens lignum minori quantitate: Uncia media sufficit pro singulis libris decocti secundarii, quod potui communi serviet.

Praestat tamen semper, in decoctis his parandis, macerare Guajaci lignum per aliquot horas in aqua, quae decoctioni serviet; tunc enim decoctum reddetur magis dives virtute medicata hujus ligni.

Decoctum Guajaci, meracum imprimis, satis acuti saporis est, ita ut fauces bibentium quandoque leviter exasperet; quod incommodum brevi tamen post potum tempore evanescit sponte. Caveri hoc, vel saltem insigniter minui, potest, si *liquiritiae* radix addatur decocto, tali quantitate, ut medium pondus ligni Guajaci aequet. Additur autem liquiritiae radix, quae & γλύκυς ῥίζα vocatur, tantum finita coctione, & infunditur decocto per dimidium horae. Coctione enim, praesertim longiore, dulcis liquiritiae sapor mutatur, & minus gratus redditur.

Postquam ergo, aliquot dierum decursu, potata fuerunt, larga copia, haec decocta, tunc aegri *corpus plenum est hoc liquore ligni, cujus penetrabilis acrimonia, & acuta balsamica virtus, talis est, ut omnem fere pituitam solvat, pingue diluat, tenax*

(*e*) H. Boerhaave in Praefat. Aphrodisiaci. (*f*) Aphrodisiae. pag. 71.
(*g*) Ibidem pag. 285. (*h*) Ibidem pag. 277. 278.

nax attenuet, putridum a fracedine ulteriori condiendo praeservet, cohibeat. Tum medicatus ille liquor fovit, maceravit, malos humores; restat dein, ut, velocissime motus, perque omnia vasa trajectus celeriter, intima quaeque abluat, detergat, repurget, atque ita pinguia corporis infecta de corpore quam accuratissime eliminet; sicque, continuata hac expurgatione, sanet (i).

Ultimus ille scopus obtinebitur, si vapori calido penetrabili spiritus vini accensi exponatur nudum corpus aegri; ut excitentur sudores; per quos difflabitur liquidum ingestum, & nova opportunitas dabitur corpus implendi similibus. Hoc fiebat duplici modo; vel enim in cistella lignea, ad hunc usum facta, sedebat aeger, erectus, capite libero, extra cistellam prominente, accenso sub craticula spiritu vini, ut ejus vapor undique totum corpus allueret; solet tunc mox sequi profusus sudor; qui ubi per dimidium horae sic duravit, eductus ex cistella aeger in vicinum lectum, siccum, calefactum, deponitur, ut adhuc sudare pergat per horulam, plus, minusve, prout vires ferunt. Cum autem periculosum foret, si frigidiusculus aer allaberetur ad corpus aestuans, & sudoribus diffluens, multi praetulerunt, si aegro nudo, & in lecto jacenti, applicaretur spiritus vini accensi vapor, per tubum longiorem sub stragula deductus; quod satis commode fieri potest. Sic enim translatio aegri sudantis ex cistella in lectum evitatur, & minus periculum animi deliquii est, dum in situ horizontali decumbit, quam si erectus sederet. Si quae ossis pars malo Venereo infecta fuerit, pannis laneis, meraco decocto Guajaci madidis, obvolvitur, sudationis tempore, simulque spiritus vini accensi vapor per tubum sic dirigitur, ut in hanc partem agat imprimis; quae omnia, in lecto jacente aegro, commodius administrari poterunt. *Hac arte; intima ossium, & reconditissimarum partium abdita, purgantur penitus: etiam, quo mercurii virtus cum efficacia haud pertingebat. Etenim videre memini, juvenem, penitissime ad ossa usque infectum, hac tractatum methodo, tanto impetu ejecisse sudores, ut, in vigore operationis, subviridis a Guajaco sudor elevaret separaretque ulcerum eschara, vacillantes jam, & inferne labefactatas* (k).

Expressio sudoris, quae fit accensi spiritus vini ope, ultra dimidium horae vix debet protrahi. Extincto jam spiritu, & remoto tubo deducente, perget sudor in lecto; sed moderatior; quem per horulam aeger facile tolerare poterit; imprimis, si unciae octo, vel decem, juris macilentae vitulinae carnis, cum pauca oryza cocti, calide exhibeantur. Praestat, ut sudoris tempore adsit Medicus, qui curam dirigit, ut ministrantium temeritatem coërceat praesens, & aegro succurrere possit ilico, si animi deliquium, aut aliud quid improvisum, contigerit. Dein corpus pannis laneis calidis detergeatur; & postea surgat aeger. Vesperi sudatio repetitur, eodem modo, & iisdem cum cautelis, simul continuandum semper in potu decocti Guajaci meraci, uti & dilutioris pro potu ordinario. Per quatuordecim dies, bis de die, mane nempe & vesperi, sudatio adhibetur; tum demum, aliis quatuordecim diebus, semel in die, mane nempe, sudet aeger: quo facto, cura haec absoluta est; & sensim aucta ciborum non pinguium copia, resocillandus est aeger; curae enim tempore, praeter jus carnis vitulinae macilentae sudoris tempore, stricta diaeta servatur. *Nicolaus Massa* (l), cura felici Luis Venereae celebris suo tempore, scripsit sequentia: *Notandum est, quod infecti, ultima infectione morbi Gallici, non sanantur nisi fortissimis & ultimis remediis, ut est potus dicti decocti, cum tenuissimo victu, scilicet, cum abstinentia a carnibus, & vino; & ideo, tam in prandio, quam in coena, biscoctum panem ad uncias tres, & passularum uncias duas, comedant, modo virtus soleret.* Sed & *Massa* (m) dabat decoctum Guajaci satis meracum: duas enim libras

(i) H. Boerhaave in Praefatione Aphrodisiaci. (k) Ibidem. (l) Aphrodisiac. pag. 71.
(m) Aphrodisiac. pag. 62. 63. 64.

ligni Guajaci, in pulverem triti, miscebat cum aquae purae sedecim libris; macerabat per unum alterumve diem, dein decoquebat ad consumtionem medietatis. Talis decocti calidi dabat, mane, ab unciis sex ad uncias duodecim, & totidem vesperi; intermedio tempore jubebat aegros bibere de decocto secundario, quantum poterant.

Monet tamen in hoc loco, Medicum semper attendere debere ad aegri consuetudinem & vires: *Sunt enim homines, non tolerantes famem, stomachi aut consuetudinis defectu; quare esto prudens; & istis dabis plus de pane, & etiam de carne; ut puta uncias sex panis, & quatuor carnis*. Videtur autem praetulisse carnes albas, vitulinam, hoedinam, pullorum; quandoque & aviculas concessisse; sed semper parca copia tantum.

Leonardus Fuchsius (n), qui in Germania Medicinam exercuit, & docuit, plus concessit aegris, qui decocto Guajaci utebantur ad curandam Luem Veneream per sudores; Panis enim, bene fermentati, & cocti, modice saliti, uncias quatuor, quinque, ad summum sex, dedit, & pullum Gallinaceum elixum in aqua. In coena, non plus quam in prandio, sumendum esse monuit: *Imo, si caput defluxionibus idoneum habet aeger, coena multo levior, & minor, sit prandio*. Notat autem, Germanos vehementius appetere, & melius concoquere; hinc pluri ac copiosiori alimento indigere; adeoque liberalius in usu Guajaci cibandos esse; caeteroquin, tenui exquisito illo victu, & sudoribus, accedentibus vigiliis, & immensis doloribus, vires mirifice prosternentibus, in hecticas febres & marasmum incidere.

Cum enim omnes mutationes subitae periculosae dicantur, & sint, hoc imprimis verum erit, si quis, lautiori diaetae assuetus dudum, subito ad tenuem exquisitum victum transeat. Unde non sine ratione suadet *Huttenus*, ut per decoctum Guajaci curandis paulatim subtrahatur cibus, primo quarta pars ejus, quem sumere consueverat; dein tertia; paulo post dimidium; *ut esurire discat*; & vinum detur, aqua valde dilutum (o). Unde apparet, quam male agatur cum aegris, dum rudibus & imperitis hominibus operosa haec cura committitur, quae nunquam tuto nisi a perito & prudenti Medico administrari poterit. Pro varia enim aegrorum tolerantia, sudorum copia determinanda est; an semel, vel bis, de die, sudor excitari debeat? An ciborum copia, quae aegro conceditur, viribus sustinendis sufficiat? Plura alia hujus curae tempore contingere possunt, quae praesens Medici auxilium, & consilium, desiderant; v. g. in animi deliquiis, in augendo, vel minuendo, aestuarii calore &c. *Huttenus* (p) *noverat quemdam sic medentem, qui tres una die viros agricolas, cum intra hypocaustum plus aequo aestuans conclusisset, ac illi, salutis, quam sic adepturos se sperabant, studio, patientius quam par erat consisterent, donec, defectis per caloris vehementiam cordibus, mori non sentirent, misere jugulavit*. Bonum thermometrum, in cubiculo aegri suspensum, docebit facile Medicum, imo & adstantes, si nimis exaestuet, vel deficiat, calor loci.

Cum autem tam valida per sudores hic fiat evacuatio, & subita quidem, peritus Medicus non tentabit hanc curationem in debilibus & exsuccis corporibus. Male ad Guajaci decoctum confugiunt tales, qui, repetitas salivationes passi, exhausti sunt toti, & marasmo vix non confecti. Nisi enim adhuc illa adsit viscerum integritas, ut bono victu renutriri possint, & repleri vasa collapsa, sicque augeri exsucci corporis torositas aliquantum, deficient inter medios sudores.

Unde aliquoties, per duos tresve menses, & diutius, salubri victu cogebar reficere tales aegros, antequam curam per decoctum Guajaci tentare auderem. Si non reficetur corpus post bonum victum, diu administratum, alia potius tentanda consului;

(n) Ibidem pag. 599. 600. (o) Ibidem. pag. 284. (p) Ibidem pag. 281.

fului; de quibus poftea adhuc quaedam dicenda erunt. Interim certum eft, in tali cafu, firmam curae fpem non amplius fupereffe; cum, per morbi inveterati virulentiam, faepiufque per imprudentes curationes, fic enervatum fuerit vifcerum & vaforum robur, fic minuta humorum copia, fic depravata illorum indoles, ut corpus non amplius ex ingeftis optimis eupeptis cibis & potibus poffit conficere bonum chylum, & fanguinem talem, unde reftituantur illa, quae perierunt. Solent tunc faepe miferi immedicabili phthifi confumi, vel lento marafmo tabefcere.

Inde etiam intelligitur ratio, cur prudentes Medici non provocent fudores per vaporem accenfi fpiritus vini, antequam per octiduum corpora aegrorum impleverint decocto Guajaci, copiofe potato, ita ut quandoque tumere incipiant. Penetrabilis enim ille vapor accenfi fpiritus vini, dum accenfa pars inflammabilis corpus nudum undique alluit, tantam copiam fudoris elicit, ut, nifi prius copiofus humor in vafis fuerit, homines, a fubita tali vaforum depletione, in animi deliquium inciderent, imo in mortis periculum.

Cum ergo & haec methodus non omni difficultate careat, & ob feveram diaetam, fudorefque profufos, minus arrideret plurimis, inceperunt cogitare Medici, an non poffent eluere miafma Venereum de corpore commodiori methodo. Sic *Celeberrimus Aftruc* (q) refert, *Alexandrum Maffariam* crediviffe, poffe decoctum Guajaci eadem ratione adminiftrari, ac aquas thermales; nempe, copiofe illud bibendo, ad decem, & plures, libras; per intervalla deambulando. Hanc methodum a nemine, praeter *Manardum*, excogitatam fuiffe miratur; *teftatur autem, fe non femel hoc modo ligni decoctum dediffe, fumma cum facilitate, & felicitate.*

Certum tamen eft, *Antonium Maffam* (r), qui circa idem tempus fcripfit, fimilem methodum tentaffe; & apud illum leguntur fequentia: *Quoniam non pauci funt homines, qui inediam, vel cibi & potus praefcriptam abftinentiam, minime ferre poffunt; ideo ii non funt in mediocri cibi quantitate detinendi fed dentur illis carnes optimae, & vinum mediocre, ifta decoctione dilutum. Etenim plures liberati funt ex fola permiftione decoctionis ligni Indici, tam prima, quam fecunda, bibita in prandio, & coena, copiofe, feu liberaliter, comedentes etiam optimas carnes, & exeuntes ad propria munia. Sed, qui hac via fanati funt, non brevi tempore, fed per aliquot menfes, ufi funt hac regula. Notandum etiam eft, quod infecti ultima infectione morbi Gallici non fanentur nifi ultimis & fortiffimis remediis &c.*

Summo certe oblectamento vidi in magno & utiliffimo Opere Celeberrimi *Morgagni* (s), cujus eruditionem, perfpicaciam, & immenfos labores, omnes Medici mirantur, & fera ftupebit pofteritas, ex cujus operibus tot & tanta me didiciffe, gratus agnofco, methodum hanc decoctum Guajaci bibendi, aquae medicatae inftar. Celeberrimo Valfalvae in mentem venerat, ad curam Luis Venereae hoc decocto uti, non aliter, ac thermalibus aquis uti folemus: *Dabat primum duas trefve libras, animadvertendo, an facile & per veficam, non per inteftina aut cutim, ut aliquando, redderetur. Nam fi non facile, aut fi per has duas exiret vias, defiftebat. Sin facile, & tantum per urinae vias, prodiret, poftridie pondus, & fic magis magifque indies, augebat; donec perveniret ad libras decem. Sic multum, citoque, proficiebat; ut aliquando intra tres, haud amplius, dies vetufta ulcera fanari, gummata deprimi, confpexerit.* Ipfe *Morgagni* eadem fe ufum methodo teftatur cum felici fucceffu; ita ut perfanatam viderit mulierem, quae jam per biennium ulcera Venerea gerebat, magnum unum in altero genu, tria vel quatuor in palato, parva quidem, fed per quae tamen alimenta, gravi incommodo, ex ore in nares tranfirent. In viro, cui

X 2 ex

(q) De Morbis Venereis edit. 2a. Tom. II. pag. 844. (r) Aphrodifiac pag. 705 71.
(s) De fedibus & caufis morborum Per Anatomen indagatis Tom. II. pag. 370. 371.

ex Lue hypogastrium & femora late ac foede exulcerata erant, ejusdem methodi similem successum observavit. Unde probat, errasse illos, qui, propter celerem aquarum thermalium, magna copia potatarum, excretionem per vesicam, finxerant quasdam vias, per quas illae, minime cum sanguine circumductae, in vesicam descenderent. Nisi enim Guajaci decoctum, in sanguinem receptum, & cum illo per vasa motum, omnes partes corporis adiisset, non potuissent ulcera Venerea, in diversis adeo, & a se mutuo dissitis, corporis locis, tam cito & feliciter percurari.

Facile intelligitur, decoctum illud Guajaci, dum, thermalium aquarum instar, ad decem libras potatur, non posse esse meracum adeo, ac illud, quod curationi Luis per sudores validos inservit; quod adeo saturatum est, ut fauces irritet multum, imo quandoque leviter inflammet; imprimis in curae initio; postea enim aegri assuescunt, & illud facilius tolerant. Caveri potest tamen, si sub finem coctionis addatur liquiritiae radix; ut alibi dixi; uti etiam, si aegri, ante, & post, assumtionem meraci decocti, ficum manducent; cujus molli succo obductae fauces longe minus exasperantur.

Duplici ergo modo adhiberi poterit decoctum Guajaci: Vel enim hoc decocto impletum corpus, valido sudore, calore loci, & vapore spiritus vini accensi, expresso, una cum severa & macilenta diaeta, exhauritur, orbatum omni pingui. Totum enim hujus curae *artificium consistit in eo, ut rursum omnia pinguia resolvantur, corpusque ita emacietur, nihil ut olei retineat; unde hanc exsiccationis curam vocant* (t); tuncque spes est, una cum pingui, cui inhaeret, expelli de corpore Luis venenum. Alter modus est, si decoctum Guajaci, magis dilutum, potetur magna copia, instar aquarum thermalium, hac spe, ut transeat per urinam, sicque eluat ex corpore contagium Luis. Cum jam hujus methodi vestigia manifesta inveniantur apud auctores, qui, circa initia Luis Venereae in Europa, de cura hujus morbi scripserunt, & testimoniis, omni exceptione majoribus, summorum virorum, *Valsalvae*, & *Morgagni*, confirmetur utilitas hujus methodi, operae pretium videtur, ut & ab aliis tentetur. Longe enim minus molesta est, quam cura exsiccationis; quae & severam adeo diaetam, vix non omnibus displicentem, simul requirit; neque inde procul dubio corpus adeo debilitabitur.

Ad praecedentem paragraphum dictum fuit, post usum decocti Guajaci ad curam Luis, de die augeri urinae copiam, de nocte sequi sudores, quibusdam & alvum aliquoties solvi; unde videtur variis viis miasma Venereum elabi de corpore. *Valsalva* tamen abstitit ab usu decocti Guajaci, more thermalium aquarum dati, nisi per solas urinae vias ageret. Forte levis sudor, vel paucae evacuationes per alvum, non adeo nocerent, si simul maxima decocti Guajaci potati pars per urinam evacuaretur. Verum haec tantum conjectura est; &, cum adeo celer, adeo salubris, effectus hanc methodum coronaverit, videtur diuresi insistendum esse potius, dum haec methodus tentatur. Dedit autem *Celeberrimus Boerhaave* (u), circa usum argenti vivi, & decocti Guajaci, in curanda Lue Venerea, sequens monitum: *Quum ad summa haecce mala, ut plurimum, ptyalismus, & haec decoctorum methodus, soleat adhiberi, semper observanti constitit, ptyalismo feliciter sudoris expulsionem succedere; sed, quoties Guajaci liquore humores corporis penitissime prius dissoluti fuerant, ut ad hanc curationem desideratur, tum salivatio, postea mercurio excitanda, praescripta vix boni quid praestitit; quin imo, vel maxima datus copia, aut per frictiones corpori applicatus, nihil quidquam salivationis excitavit. Credidi inde, postquam illud aliquoties viderám, argentum vivum in attenuatos penitus humores nihil fere agere, sed sine offensa dilabi, atque iterum exire, vix turbato sanguine.*

Sed & radicis *Zarzaeparillae* decoctum adhibitum fuit ad Luem Veneream curandam;

(t) Aphrodisiac. in Praefatione. (u) Aphrodisiac. in Praefatione circa finem.

dam; imo a quibusdam miris encomiis depraedicatum; ita ut Guajaci decocto praeferendum esse voluerint: Multi tamen judicaverunt, non inutile esse remedium; sed haud tantam inde exspectarunt efficaciam. *Nardus Antonius Recchi* (w) statuit, esse *Smilacem asperam*, jam a *Dioscoride* descriptam; unde dixit: *De forma ejus nihil dicam; quoniam illam affabre descripsit Dioscorides.* Quatuor Zarzaeparillae species recensuit, & figuris expressit; firmiterque credidit, *Smilacis asperae* radiculas iisdem viribus pollere, quae in Americanis his plantis tot laudibus extollebantur. *Mos est hominum ita admirari extera, ut nihil putent apud se nasci, quod, longius devectum, in maximo habeatur pretio.* Laudat hujus radicis vim sudoriferam; per quam dolores articulorum, caeterarumque partium, sedantur, rebellesque & insanabiles profligantur morbi. Habet haec planta, prope stipitem, radicem satis crassam, & brevem; ex qua plurimae radiculae tenuiores, sarmentosae, non crassiores calamo anserino, emergunt undique, & sub terra horizontaliter prorepunt. Has radiculas, in orbiculum convolutas, vendunt officinis mercatores: & his utuntur Pharmacopoei tantum. Vidi tamen aliquoties crassam illam radicem, ex qua sarmentosae istae radiculae emergunt; quam ideo quidam *matrem Zarzaeparillae* vocant. Verum illa non utuntur officinae; sed inter rariora servari solent; cum plerumque tenuiores radiculae adferantur tantum, orbiculatim convolutae, quae in magnam longitudinem evolvi possunt.

Radiculae hae externe fuscum colorem habent, intus albae, & facillime findi possunt secundum totam suam longitudinem; quod Pharmacopoei facere solent, antequam illas in minores particulas discindant pro decoctis parandis; sic enim aqua melius intimam harum radicularum substantiam penetrare, & omnem vim medicatam inde elicere, poterit.

Gustavi saepius *Zarzaeparillae* radices; saporem inveni lentum, farinosum; paravi ex his decoctum valde meracum; in quo inveni saporem fatuum, farinosum, lenissime quasi subsalsum. Radiculam hanc semper inveni inodoram. Mirabar hoc praecipue; cum *Nicolaus Massa* (x), qui inter auctores, qui de Lue Venerea scripserunt, merito magnum nomen habet, scripserit sequentia: *Si quis, masticando, & in ore detinendo, ejus gustum scire voluerit, manifestam amaritudinem, cum aliquali stipticitate, sentiet, & qualitatem gustum offendentem cognoscet; & ideo sileant, qui eam insipidam ex omni parte, & inodoratam, esse dicunt; Experientia enim, & sensus, contra eos pugnant.* Fatetur quidem Zarzamparillam inodoram esse; cum siccata radix ad nos adferatur; sed affirmat, decoctum ejus spirare odorem, qui potius ingratus est, quam suavis; ita ut sit quodammodo graveolens.

Licet autem laudet decoctum Zarzaeparillae in curanda Lue Venerea, fatetur nihilominus, non posse comparari ejus efficaciam cum viribus decocti Guajaci, *verum esse medicinam securitatis, & sine discrimine dari posse.* Vires enim debiliores habet. *Siquidem, qui cum hac medicina sanantur, facile ex causa, & non multum post tempus, in eandem aegritudinem revertuntur* (y).

Vesalius, qui Zarzamparillam (Hispani Spartam parillam, id est, Humilem morum, vocant), ex Indiis missam, sedulo examinavit & perfectissime descripsit, in *Epistola de radice Chinae* (z) testatur sequentia: *Stipites hos, aut sarmenta, non minus quam Chinam, dicas esse insipida, imo magis omni manifesta qualitate, quae in ejusmodi medicamentis merito desideratur, quam Chinam, destituta.* In schedula autem, radicibus Zarzaeparillae annexa, legebatur, praemissa purgatione, unciam Zarzaeparillae mensuris duabus aquae incoquendam, & decocti hujus cyathum, mane, ac

(w) Rerum Medicar. novae Hispaniae Thesaur. Lib. VIII. pag. 288. & seq.
(x) Aphrodisiac. pag. 81. (y) Ibidem pag. 82. (z) Ibidem pag. 594.

ac ante coenam, calide bibendum, esse: pro potu communi, in prandio, & coena, idem decoctum dabatur, nullo ciborum usu interdicto; simul hoc decocto utentibus libere in publicum prodire licebat: Ulceribus, & membris dolentibus, applicabantur lintea, eodem hoc decocto madida. Propinabatur hoc modo decoctum Zarzaeparillae per viginti quatuor dies; & dein, dato remedio purgante, cura finiebatur.

Non videtur, *Vesalius* magnam fidem adhibuisse Zarzaeparillae viribus; fatetur enim, quod nullum ejus periculum faciendum duxerit; *quandoquidem, cui ab amicis, divini auxilii vice, haec sarmenta missa sunt, Guajaci decocto jam videretur restitutus; &, neglectis sarmentis illis, eorum portiones quasdam assumere, ac amicis, ut Indicas has imposturas expendant, transmittere, aliisque medicis proponere, mihi liceat.*

Eodem fere tempore cum *Vesalio* vixit *Gabriel Fallopius*, cujus tractatum de morbo Gallico habemus; sed posthumum, & ab ejus discipulis editum; qui plus virtutis medicatae in Zarzaparilla agnovisse videtur; quam exacte describit; & fatetur, se credidisse, quod sit radix *Ebuli*; donec Hispanus ad Ducem Florentinum integram attulit plantam; tuncque vidit, radicem *Smilacis asperae* esse Zarzaparillam; quod experimentis probatum fuit; cum enim in *monte sancti Juliani*, *Pisis*, videret crescentem Smilacem asperam, effodiendas ejus radices curavit; quibus *semper usus fuit loco Salsaeparillae; & per biennium illud, quo ibi fuit, semper felici cum successu plurimos a Lue Gallica liberavit* (a). Notat tamen, ex Hispania delatam Zarzamparillam habere radices majores, crassiores, carnosiores; Smilacem asperam breviora habere capillamenta; quod credit fieri, quia, in saxoso solo crescens, minus nutrimenti accipit planta. *In reliquis, idem est sapor, idem cortex, eadem medulla, & facultas; imo vivacior in nostra;* Smilace aspera scilicet.

De viribus autem Zarzaeparillae talia habet, quae vix inter se componi posse videntur: *Fido salsae magis, quam ligno* (*Guajaco*)*; imbecillior est certe ligno; habet tamen & ipsa nobiles vires, quibus superat Guajacum; & est, quod, si post superatum morbum Gallicum restent ulcera, aut Rhagades circa sedem, duplo citius sanat haec quam lignum Indicum.* Videtur hinc in Zarzaparilla posuisse spem, quando, per efficaciora remedia, Luis contagium debellatum erat eo usque, ut tantum leves reliquiae mali, suspectae semper, superessent adhuc; quod & recentioribus observatis confirmari videtur. Tamen *Fallopius* fatetur, quod, si prima cura per Zarzamparillam non suffecerit, secunda, vel tertia saltem, effectum praestet. Sic autem habet: *Cum ergo in Gallico adsunt ulcera, ad hoc medicamentum confugio, tanquam ad certissimum & tutissimum auxilium; &, si non facit prima diaeta, facit saltem secunda, vel tertia. Praestans est Guajacum, tamen ego utor Salsa in levibus. Soleo etiam miscere haec duo simul*; quod etiam, in sequenti Capitulo, describit (b); additque *Guajacum*, primo, quia leviter offendit ventriculum Zarzaeparillae decoctum, & aliquando solvit ventrem; secunda ratio erat, *quando volebat eradicare morbum, & opus erat uti Salsa*: tertia, quando inveteratam Luem curandam habebat; tunc *utrumque sumebat, & Lignum, & Salsam.*

Methodus haec addendi Guajacum decocto Zarzaeparillae adhuc his temporibus obtinuit; sic in Nosocomio Florentino, *Arcispedale de gl' incurabili* dicto, decoctum Zarzaeparillae, addita parca copia Ligni Guajaci, Lue Venerea affectis potandum datur. *Fallopius* ex aequali copia Guajaci & Zarzaeparillae sua decocta parabat; verum in hoc nosocomio, teste *Celeberrimo Targioni Tozzetti* (c), consumuntur quotannis sexcentae quinquaginta librae Zarzaeparillae, & sex tantum librae ligni Guajaci. Mallet egregius ille vir, si major copia Guajaci adderetur decoctis, per quae Luis

(a) Aphrodisiac. pag. 804. (b) Ibidem pag. 865.
(c) Prima Raccolta di osservazioni Mediche pag. 157.

Luis Venereae cura tentatur in hoc nofocomio; faltem in ufum illorum, qui gravius hoc morbo affliguntur.

Imo & indicavit (*d*) moderatoribus hujus nofocomii, utile futurum, fi inveterata Lue laborantibus, praecipue illis, quibus offa carie exefa forent, daretur decoctum folius ligni Guajaci, cum omni regimine & cautelis ante praefcriptis. Facile enim intelligebat, curam talium malorum a decocto Zarzaeparillae non facile exfpectandam effe.

Egregius *Fordyce* (*e*) plures recenfet cafus Lue Venerea laborantium, qui infignem utilitatem perceperunt ab ufu decocti Zarzaeparillae; imprimis, ad fedandos dolores nocturnos, ofteocopos, vix tolerabiles, a Lue Venerea ortos. Decoctum illud fequenti modo parabatur (*f*).

℞. *Rad. Zarzaeparillae unc.* iij. *decoque in libris fex aquae fluviatilis, vafe aperto, ad colaturam duarum librarum (civilium nempe, quae faciunt triginta duas uncias)*. Monet, eligendam effe Zarzamparillam, quae nec aetate vires perdidit, nec teredinibus exefa, nec humiditate, aut aqua marina (in itinere), corrupta fuit. Aliquando addebat huic decocto aliquam copiam liquiritiae, ad faporis gratiam. Hanc decocti quantitatem dabat intra fpatium viginti quatuor horarum, binis vel ternis hauftibus fumendam, calide, vel frigide, prout magis arridebat aegrorum palato. Omni biduo parabatur recens illud decoctum; & quidquid fuperftes manferat, in cellari frigido fervabatur. Diaeta parca commendabatur fimul, & abftinentia ab ufu vini.

Tentavit ufum Zarzaeparillae, in pulvere, & decocto, in junioribus; fed non potuit fic radicitus exftirpare Luem Veneream; forte, quia non praeceſſerat argenti vivi ufus, vel quia non fatis diu Zarzaparilla uti volebant.

Decocti hujus ufus optime profuit illis, qui macilenti & ad phthifim difpofiti, erant, a caufa Venerea; redibant enim vires, appetitus, torofitas corporis, & color naturalis (*g*).

Tunc imprimis multum boni ab ufu Zarzaeparillae fperabat, ubi argentum vivum, & ufus decocti Guajaci, non fanaverant Luem integre (*h*).

Unde conclufit, argentum vivum, in genere loquendo, curare pleraque mala Venerea; Zarzaparillam fanare forte illa, quae argento vivo refiftunt; adeoque probabile effe, quod, combinatione binorum horum remediorum, omnia mala Venerea curari poffint. Cujus rei exemplum in eodem volumine legitur (*i*).

Decocti Zarzaeparillae efficaciam fuis quoque obfervatis practicis confirmavit poftea *Störckius* (*k*), & quandoque illud aliis, quae tentaverat, longe efficacius deprehendit; quod miro fatis cafu probat: Foemina, bubonibus Venereis laborans, petiit a balneatore auxilium; qui, unguento applicato, intra biduum tumores difpulit; fed mox adfuit ingens dolor in infimo ventre; qui, verfus vefperas, praegreffa horripilatione, magna cum febre exacerbabatur; & copiofo fudore finiebatur ille paroxyfmus. Non anxia erat; fed mane aberat omnis dolor; & pulfus erat naturalis. Poft meridiem redibant omnia mala, & eodem quidem ordine. In Nofocomium delata, reticuit morbi caufam; fed, cum remedia, nec ipfe quidem cortex Peruvianus, ullum levamen facerent, fponte morbi originem faffa eft. Tentatum fuit decoctum radicis bardanae, una cum mercurio dulci, in aqua diffoluto; ita ut, quater de die, circiter granum affumeret: intra biduum febris, & dolor, erant mitiores; fed, licet in horum ufu per binas feptimanas pergeret, major in melius muta-

(*d*) Ibidem pag. 158. (*e*) Medical ofervat. and inquiries Tom. I. pag. 149 & feq.
(*f*) Ibidem pag. 181. (*g*) Ibidem pag 169. (*h*) Ibidem pag. 171. 172.
(*i*) Ibidem pag. 406. (*k*) Ann. Medic. fecund. pag. 225. & feq.

mutatio non observabatur. Tentatus fuit usus mercurii Sublimati corrosivi; sed ingens ardor in sterno, siccitas pectoris, sitis, capitisque dolores, fecerunt, ut ab illo abstinendum fuerit. Data fuerunt purgantia mercurialia, cum decoctis emollientibus copiosis; sed absque fructu; & vires imminuebantur.

Tandem sumpsit meracissimum decoctum Zarzaeparillae; &, quarto die post, per urinam, multa materies subfusca tenax prodiit; quinto die, urina erat tenuis; verum, per vaginam, acris, crassa, foetens, subfusca, materia exstillavit; dolores, una cum febre, multum remiserunt; &, post binas septimanas, nil amplius ex vagina prodiit; febris doloresque penitus siluerunt; vires quotidie auctae sunt; & aegra tandem optimam recuperavit sanitatem. Consultum ipsi fuit, ut eodem decocto, sed dilutiore, uteretur adhuc per aliquot septimanas, ut, si quid morbosi forte adhuc lateret, penitus elueretur.

Circa annum 1535. in Europam deferri coepit *Chinae radix*; quae laudabatur, tanquam incomparabile remedium, ad Luem Veneream debellandam. Cum longe minus stricta servaretur diaeta, tempore toto, quo propinabatur decoctum *radicis Chinae*, concederetur & moderatus usus vini, diluti hoc decocto, & magno satis pretio venderetur, brevi hoc remedium inclaruit apud ditiores; quod etiam ad morbos articulares certissimum efferebatur praesidium; quam ob causam *Imperatori Carolo quinto* hoc decoctum propinatum fuit. Sequenti parabatur modo: Uncia una in minutas taleolas dissecabatur, quae unguis tenuitatem habebant; haec segmenta macerabantur in modica quantitate aquae per 24. horas; dein coquebantur in duodecim libris aquae, ad consumtionem tertiae partis. Vas autem, in quo parabatur hoc decoctum, debebat esse magnae capacitatis, ne quidquam prorumperet inter ebulliendum, & operculo tegi, ne virtus exhalaret. Colatura facta, taleolae radicis decoctae servabantur in alios usus. Quotidie debebat parari novum decoctum; quia, servatum diutius, acescit.

Hujus decocti poculum magnum, calidum, dabatur aegro, in lecto, sub diluculum, & bene coöpertus, tentabat sudorem elicere per duas horas; quo plus enim sudoris elicietur, eo plus accedet beneficii; dein, bene abterso corpore, surgebat, vestibus probe muniebatur, & a vento cavebat: Interdiu de eodem decocto bibebat; modo tepidum illud foret; praestantius autem erit, quo calidius potatur. Pullis, aut caponibus, elixis, sed absque sale, vesci licebat. Usque ad diem octavam domi manebat aeger; post hanc exibat, corpore vestibus bene munito. Ab omni acido, & carnibus assis, abstinendum erat per 14. dies. Mellis usus laudabatur, ut alvi obstructio praecaveretur. *Ex quocumque tamen ferculo sumendum mediocriter est; constat enim, non minus beneficii accedere a diaetae norma, quam ab aquae (decocti Chinae) sumptione* (l). Nec jure ullo, nec alio liquore, utendum erat, toto tempore curae, quae per 24. dies durabat: Integro hoc tempore Veneris usus interdicebatur.

Taleolae radicis Chinae, quae decoctis his parandis servierant, & exsiccatae servabantur, sumebantur, duarum unciarum quantitate, &, eodem modo ut prius, cum duodecim libris aquae coquebantur ad consumptionem tertiae partis; hoc decoctum, post absolutam curam 24. dierum, inserviebat aegro pro potu communi, per octo vel decem dies. Ulcera si adessent, fovebantur eodem decocto, dum aeger domi erat; si exiret, tegebantur aliis quibusdam; domum reduci applicabatur denuo idem decoctum. Post decimum quartum curae diem, concedebatur modicum carnis assae. Radix Chinae, quae in officinis sub hoc nomine prostat, crassa satis est, tuberosa, nodosa, lignosa; externa superficies laevis est, & fusci coloris; intus rosei fere

(l) Andr. Vesal. Epist. de radice Chinae, in Aphrodisiaco pag. 584. 589.

fere coloris eſt; ſaporem & odorem evidentem vix ullum habet. Toties illam guſtavi, & nunquam aliter invenire potui. *Nicolaus Maſſa* (*m*) nihilominus iraſcitur illis, *qui hanc radicem inodoratam dicunt*, *& ſcribunt; cum ſenſus illos redarguat: Ego*, inquit, *non ſemel tantum fruſtum iſtius radicis volui mandere*, *& dentibus confregi*, ſed *& aliis doctis & ſenſatis viris ad maſticandum dedi* (*ne forte in proprio ſenſu deciperer*); *qui omnes*, *& ego etiam*, *affirmant*, *poſt maſticationem*, *ſaporem aliquem amarum ſentiri manifeſtum*, *& ſtipticitatem quandam. Similiter poſt ebullitionem odoravi*, *& aliis ad olfaciendum dedi*; *qui mecum omnes odorem aliquem levem percipi affirmant*, *& cognoſcunt*, *ut ego cognovi &c.*

Dolendum eſt, & in dedecus arti ſalutari cedit, dum Medici, in arte ſua periſſimi, in diverſas adeo ſententias abeunt, circa remedii cogniti qualitates, quae ſenſibus determinari poſſunt. *Veſalius* (*n*), qui non levi cura examinavit Chinae radicem, novum tunc temporis remedium, & magnis decantatum laudibus, cujus virtutem *Imperatus Carolus quintus* experiri ſtatuerat, ſequentia ſcripſit: *Utcunque Chinam*, *modo alioqui ſiccam & lignoſam*, *maſtices*, *ac dentibus conteras*, *nullo illam ſapore praeditam affirmare poſſis; longeque adhuc minus* (*quantum in illius*, *non autem in adjacentium pharmacorum*, *natura eſt*) *odorati quidquam prae ſe fert*; *neque unctuoſi quidquam*, *quod alii in ipſa obſervaſſe contendunt deguſtanti*, *aut alias pertractanti*, *oſtendit.* Deinde ingentem ſubjungit catalogum virum medicatarum, quae Chinae radicis decocto tribui ſolebant, tandem concludit: *Interim dictus jam antea ſtupidus ſapor*, *citra omne adſtrictionis indicium*, *in China occurrit*, *neque*, *quantumvis ſimplici aquae incoquas*, *alium ſaporem*, *quam ex hordeo corticibus non emundato*, *& minima dulcis radicis portione*, *conſurgere animadvertas*, *rubeſcente pariter nonnihil Chinae decocto*, *fulvi admodum vini inſtar*, *aut ejus*, *quod ex longa in cantharo mora ruborem contraxit; adeo ut hinc*, *quod ad manifeſtas qualitates ſpectat*, *vix tantum in ſudoris urinaeque provocatione*, *& illis virtutibus*, *quibus China hodie probatur*, *ex ipſius decocto*, *quam ex hordei*, *ſperandum ſit.*

Nec multum virtutis radicis Chinae in Lue Venerea curanda tribuit *Gabriel Fallopius* (*o*); qui caeterum in *obſervationibus ſuis Anatomicis* ſatis acriter carpſit *Veſalium*. Ille dabat meracius Decoctum hujus radicis; nam uncias duas decoquebat in duodecim libris aquae ad medietatis conſumtionem. Licet autem ad alios morbos non inutile crederet hoc remedium, in morbo Gallico curando diſſuadet ejus uſum: Teſtatur enim, quod ter & quater Luem curare tentaverit hoc decocto; ſine ullo ſucceſſu. Unde monet ſequentia: *Ego uſus ſum iſto medicamento*, *in infirmitatibus viſcerum*, *in cancris exulceratis*, *& in lippitudinibus*, *felici ſatis ſucceſſu; ſed non in morbo Gallico. Nota tamen*, *quod ex uſu radicis illius valde pinguis fiat homo: Reliqua miracula in noſtro orbe edere reſpuit.*

Illius efficaciae, qua corporis pinguedinem auget Chinae radicis decoctum, oculatum teſtem ſe fuiſſe, dicit *Proſper Alpinus* (*p*). Aſiatici nempe populi in Gynaeceis ſuis obeſulas mulieres praeferunt.

Quamvis ex dictis pateat, non adeo inſigni virtute Medicata praeditam eſſe hanc radicem, tamen, ratione aquae, qua copioſe diluitur haec vis, locum meretur in illa remediorum claſſe, *quae ſanguinem depurantia* a Medicis vocari ſolent; utpote quae, abſque motu humorum aucto, diluendo, attenuando, urinae & ſudoris excretionem promovendo, ex humoribus acria eluere poſſunt, & ſimul vaſa ſic diſponere, ut facile tranſmittant humores. Aquam ſolam magnum remedium eſſe, omnes Medici norunt; cui ſi jungatur ſimul frugalis diaeta, multum boni ſperari poterit.

(m) Aphrodiſiac. pag. 86. (n) Ibidem pag. 588. 589. (o) Aphrodiſiac. pag. 803.
(p) Medicin. Aegypt. III. pag. 26. & ſeq.

Pro illis, quibus res angusta domi erat, saepius dedi decoctum *radicum bardanae;* quae levi pretio ubique haberi possunt; & similem effectum, imo majorem, quam a decocto radicis Chinae potato, vidi.

Recentissimis observatis constitit, *Cicutae* usum insigniter profuisse in Lue Venerea, quae nec salivationi, nec aliis remediis mercurialibus, nec decoctis, cesserat ullo modo, sed ad omnia rebellis perstiterat. Homini, quadragenario majori; post Gonorrhoeam subito suppressam per injectionem adstringentem, nascebatur tumor in scroto, durus, scirrhosus, pugno virili major: ambo tamen testiculi erant immunes, & sani. Per sesquiannum hunc tumorem gessit; tentata fuit salivatio, & alia plura, externe, & interne, absque ullo successu.

Cicuta tunc data fuit; una cum copioso decocto radicum bardanae. Sed, licet vigesimo die jam integram drachmam extracti Cicutae sumeret aeger, nihil in tumore observabatur mutatum. Trigesimo die drachma cum dimidia extracti Cicutae dabatur: Trigesimo tertio die mollior erat tumor, & aeger bene se habuit; trigesimo sexto die datum fuit purgans addito mercurio dulci; quadragesimo die sumsit quotidie sumsit quotidie drachmas duas extracti Cicutae, & tumor fuit minor.

In hac Cicutae dosi, usque in quintum mensem, perrexit aeger, interponendo omni decimo quarto die lene purgans mercuriale: Tunc tumor erat penitus dissolutus, & homo integre sanus (q). Juvenis, novemdecim annorum, per totum corpus ulcera Venerea habebat, & tibiae os utrumque erat profunde cariosum. Remedia antivenerea cujuscumque generis nocuerunt misero: Aderat jam debilitas, & summa macies. Dubitabat *Störckius* (r), an quidem, dosi & cautelis debitis, haec remedia administrata fuissent; hinc de novo tentavit varia; sed incassum omnia.

Statuit igitur, Cicutae vires tentare. Ulcera, & loca cariosa, linteis fomento Cicutae madidis tegi curavit; interne datum fuit extractum Cicutae, cum larga copia decocti radicis bardanae, addita tertia parte lactis. Intra paucos dies, magna in melius mutatio contigit; & vires increverunt. Circa finem secundi mensis, omnia cariosa optime separata erant; ulcera plura obducebantur firmissima cicatrice; dolores nocturni, qui atrocissime torserant aegrum, sedati erant penitus.

Nec magna adeo Cicutae dosi opus fuit; cum maxima dosis intra 24 horas non excesserit drachmam. Finito tertio curationis mense, optima videbatur adesse sanitas; nulli aderant dolores; & vires erant bonae. Notabilis effectus Cicutae & alibi (s) habetur.

Insuper pulcherrimis *Störckii* experimentis evictum fuit, *Aconitum* ipsum morbis his curandis servire; infamem olim, si ulla alia, plantam; in omnium enim ore erat tritum illud;

Lurida terribiles miscent Aconita novercae.

Stupebat *Linnaeus* (t), dum videbat, vetulam, in Lapponia, ex Aconito parare ferculum familiae suae, quod impune comedebatur. Unde in mentem venit *Störckio*, tentare, in Lue Venerea pessima, quid praestare posset. Foemina, 40 annorum, jam in octavum annum laborabat Lue Venerea; in omnibus corporis ossibus tophos habebat exulceratos; maxime in sterno; fauces erant exulceratae; velum pendulum palatinum totum exesum. Omnes Luem curandi methodi in hac aegra tentatae sunt; sanabantur multa ulcera; plurimi tophi disparebant; fauces autem, & os sterni, in

(q) Anton. Störck Libell. secund. de Cicuta pag. 169. (r) Ibid. pag. 171.
(s) Henr. Jos. Collin Nosocomi Civic. Pazmanniani Anni tertii pag. 131. & seq.
(t) Florae Lapponicae pag. 179.

in eodem statu permanserunt; nec dolores nocturni fuerunt imminuti; unde aegra vires amisit.

Ter de die dedit Störckius granum extracti *Aconiti*, cum triginta granis Sacchari tritum, superbibendo singulis dosibus bina vascula decocti radicum bardanae; quo ante jam utebatur larga copia.

Dolores nocturni brevi mitigati, imo sedati, sunt, & ulcera omnia in melius mutata. Somnus, appetitus, vires, redierunt; membra movebat facilius.

Doloribus nocturnis sedatis, stetit malum; nec tumores amplius minuebantur, nec ulcera consolidabantur; licet extracti Aconiti dosin auxerit, ejusque sex grana quotidie dederit, per quinque septimanas. Unde mutavit consilium; sex granis extracti Aconiti addidit totidem grana Mercurii dulcis, & cum tribus drachmis sacchari albi confecit pulverem, cujus dracham mediam dedit, ter de die, superbibendo jusculum, vel infusum quodcumque.

Usu hujus remedii intra binos & dimidium menses disparuerunt omnes tumores ossium; separata sunt magna fragmenta cariosa; coiverunt ulcera; partes deperditae ex velo pendulo & uvula recreverunt ita, ut aegra optime deglutiverit, & voce distincta potuerit loqui. Sana dein ad solitos labores rediit. Unde conclusit, *Extractum Aconiti* non tantum tuto, & cum salubri effectu, dari posse; sed &, aequali copiae Mercurii dulcis junctum, quandoque esse efficacius remedium, quam omne aliud remedium mercuriale, etiam fortissimum (*u*).

Sic enumeravi remedia, & varios methodos illa exhibendi, quae profuisse novi in Lue Venerea curanda. Omnia evacuant, per varias corporis vias, plus minusve. Multa ex iis turbant sanitatem, & vires laedunt. Mihi, fateor, semper placuerunt ista, quae morbum tollere poterant, corpusque minus turbabant, dum agerent; licet curatio lentius procederet. Multos quidem novi curatos a Lue drasticis remediis, quae rudi agebant modo, saepe non sine vitae periculo; sed & ex his plures vidi in morbos immedicabiles incidisse, quosdam languisse tota vita, ad omnia vitae munera ineptos, sibi aliisque molestos & odiosos. Ipse, fateor, acerrimo remedio mercuriali usus sum, mercurio nempe sublimato corrosivo, ad curandam Luem, illudque aliis suasi, ut tentarent. Verum adeo parca dosi dedi, & tali cum regimine, ut nunquam inde quid noxae viderim. Attentus semper eram, si aliquod observarem symptoma, quod metum incutere posset vel minimum; tunc enim statim vel minui dosin remedii, vel integre seposui, & alia tentavi, uti in praecedentibus monui saepius.

Sed nec in America Luem Veneream aggrediuntur uno quodam remedio; plura tentaverunt, & commendant. Sic enim legitur (*v*), *Luem Veneream non requirere certum, & specificum, aliquod remedium, quod tota substantia, vel ex occulta aliqua causa, huic morbo medeatur; cum videamus, plurimas plantas, inter se diversissimas, ab Americanis ad hunc morbum debellandum adhiberi. Quae tamen omnes in eo conveniunt, ut sint acres, vel amarae, habeantque vim, vel purgandi, vel diaphoreticam; ut ab authore nominantur in hoc opere, Convolvuli, Tithymali, Corymbiferae multae.* Eamdem rem confirmat *Gonsalvus Fernandes* (*w*), cujus ad eandem hanc paragraphum mentionem feci; qui vixit, dum Lues in Europa apparuit, & postea in Hispaniolam, ac Americae continentem, missus fuit: Postquam enim de Ligno Guajaco dixit, addit sequentia: *Nec solo hoc ligno Indi curantur; maximi enim sunt herbarii, multarumque plantarum tenent cognitionem, quarum facultates ad hunc aliosque complures profligandos effectus experimento didicere.*

(u) Anton. Storck libellus, quo continuantur experimenta &c. pag. 117. 123. (v) Rerum Medicar. novae Hispaniae Thesaur. Lib. VI. pag. 200. in notis. (w) Aphrodisiac. pag. 358.

Nondum enim, uti *Sydenhamus* (x) optime monet, *inventum est immediatum aliquod specificum, cujus ope, sine evacuatione praegressa, Lues debellari queat; neque enim, vel Mercurius, vel Ligna exsiccantia dicta, specificorum titulo sunt donanda, nisi, exemplis in medium allatis, probare quis possit, vel Mercurium absque salivatione, vel Lignorum decoctum nullo subsequente sudore, Luis Venereae curationem quandoque absolvisse*. Solutio sublimati corrosivi curat Luem sine salivatione; sed non sine omni evacuatione; cum rarius quidem alvum moveat, sudores tamen & urinam moveat crassam, sedimentosam, quam frequentissime; unde nec hoc remedium absque evacuatione curat. Dictum fuit antea, validos labores, in aëre calido, cum diaeta rigida, macilenta, curasse Luem quandoque; sed & tali sub curatione sudores copiosi exprimuntur, & corporis pinguetudo fere tota consumitur, cui contagium Luis adhaerere imprimis in praecedentibus probare conatus sum.

Minime hinc mirum videbitur, satis numerosa inveniri remedia, quae levant dirum hunc morbum, & quandoque curant; evacuando nempe; licet a lucripetis pro specificis decantentur plenis buccis, & magno pretio sub arcani titulo vendantur credulis. Medici, quibus generoso incoctum pectus honesto, & salus publica cordi, est, non tegunt illa, quae norunt utilia. Hinc spes est, quod plura forte, & cognitis meliora, sera docebit dies.

Sic a Celeberrimo, & fide dignissimo, viro accepi, radicem *Lobeliae*, si lente & leniter cum aqua pura coquatur, vel & infundatur, dare remedium, quod certo & tuto, intra decem, vel ad summum viginti, dies, Luem Veneream curat. Vacuo ventriculo propinatur hoc decoctum; cujus largior dosis vomitum facit, parcior per alvum purgat, minutior adhuc sudores provocat. Est autem *Lobelia, caule erecto, foliis ovato lanceolatis, crenatis, floribus lateralibus. Prodrom. Florae Leydensis. Linnaei hort. Cliffort. pag.* 426. *Rapunculus Americanus flore dilute caeruleo. Boerhaave Index plantar. Tom.* I. *pag.* 25. Sed & illud remedium evacuando curat.

§. 1479. TOphi minuuntur Emplastris (1461.); vel, apertura facta, osse abraso.

Quid Tophi sint, dictum fuit ad §. 1456. Solent plerumque curae generali Luis Venereae cedere. Dictum antea, pertinaces etiam Tophos resolutos fuisse, si solutio Mercurii sublimati corrosivi, quae interne datur, diluatur quadruplo aquae purae, & externe applicetur, fomenti instar. Si ne sic quidem cedant, os suppositum cariosum erit, &, discissis integumentis, illa curatio adhibenda, de qua dictum in *Capitulo de morbis ossium*.

RACHI-

(x) Epistola Responsoria Secunda pag. 428.

RACHITIS.

§. 1480. MEdio fere labente feculo decimo feptimo, in mediterraneis Britanniae primo, deinde per totum hoc regnum, denique & per omnia Europae borealis loca, ortus eft morbus novus, hodie frequentiffimus, qui *Rachitis* appellatur.

Primus auctor, qui de induftria de hoc morbo fcripfit, fuit *Gliffonius*, in Inclyta Academia Cantabrigienfi Medicinae Profeffor, qui teftatur (quantum quidem ex aliorum relatione, diligenti facto examine, colligere potuit), morbum hunc innotuiffe primo in Occidentali Angliae parte, triginta circiter retro annis, dum tractatum de *Rachitide* fcribebat. Cum autem fecunda editio hujus tractatus prodierit anno 1650, & prima hinc citius, collegit eruditiffimus *Floyer* (*a*), Rachitidem morbum in Anglia primo apparuiffe circa annum 1620. Teftatur *Gliffonius* (*b*); quod morbus hic peragraverit dein omnes pene auftrales & occidentales Angliae partes. In feptentrionalibus autem comitatibus multo rarius hic morbus occurrebat, imo vixdum vulgo communiter innotuit in his locis.

Nomen morbo impofitum fuit in Anglia *the Rickets*. Quis primus morbum hoc nomine donaverit, valde incertum eft, ut & qua occafione, an cafu, an confilio, id factum fuerit.

Attamen videtur verofimile, cum dorfi fpina in hoc morbo, faltem adultiori, male afficiatur, quod morbum fpinae dixerint hoc mali genus; νόσον τῆς ῥάχεως; & ficuti laterum morbum ac dolorem πλευρῶν νόσον καὶ πόνον uno vocabulo πλευρῖτις expreflerunt Graeci Medici, fic fimili modo ῥαχῖτις vocatus fuerit morbus, in quo fpina toties deformabatur miferrime, & quae vel in ipfis morbi primordiis fenfim amittebat folitum robur, quo truncus corporis fuftineri debet, in fitu erecto imprimis. Aptiffimum videbatur hoc nomen, quod notabilem aliquam conditionem morbi comprehenderet, & fatis diftinctum foret ab aliorum fymptomatum & morborum nominibus, fimulque fatis facile pronunciatu effet, nec difficulter memoria retinendum. Facile autem intelligitur, quomodo vocabulum Graecum ῥαχῖτις, errore vulgaris pronunciationis in *Rickets* mutari potuerit; quod nomen adhuc hodie in Anglia in communi ufu eft, ut defignetur hic morbus.

Poftquam *Rachitis* in aliis pluribus Europae locis fedem figere cepit, ubi lingua Anglica vernacula non erat, vocaverunt hunc morbum a regione, in qua omnium primo apparuiffe credebatur; ficque *morbus Anglicus* plerifque dictus fuit. Quibufdam placuit a fymptomate quodam maxime obvio in Rachitide nomen defumere, atque ita, cum offa circa articulos tumeant in hoc morbo, *articulos duplicatos* vocaverunt Germani, *Enfants nouez* Galli; unde & alii diviferunt Rachitidem in *perfectam* & *imperfectam*. Quamdiu offium Epiphyfes circa articulos tumebant tantum, & tamen aeger adhuc incedere poterat utcumque, dicebatur Rachitis *imperfecta*; ubi vero inceffus fiebat tardior, minus firmus, ita ut facile laberentur, unde perpetuo federe, & decumbere, cupiebant aegri, vocabatur Rachitis *perfecta*. Curandos fae-

(a) Ψυχρολουσία or the hiftory of Cold Bathing pag. 77.
(b) De Rachitide pag. 3. & feq.

saepius habui infantes, quos matres sollicitae dicebant laborare *magno hepate*, dum Rachitide aegrotabant manifeste. Postea videbimus, in hoc morbo hepatis molem saepissime auctam fuisse, licet nihil vitii caeteroquin in hoc viscere deprehenderetur post mortem. Haec sufficiant de variis morbi nominibus.

Glissonius (c), qui hunc morbum, una cum aliis septem Medicis Londinensibus, omni cura examinavit, habito cum iisdem consilio de morbi indole, natura, signis tam Diagnosticis quam Prognosticis, ubi singuli suam symbolam conferebant, conclusit, Rachitidem novum morbum esse. Dum enim omnes infantum & puerorum morbos hactenus descriptos conferebat cum Rachitide, tunc temporis in Anglia grassante, nullum invenit, qui exacte cum hoc morbo conveniret. Quin imo ipsa insoliti mali novitas impulit egregios hos Medicos, ut unitis viribus rimarentur morbi indolem, sicque felicius possent detegere optimam medendi methodum. Sollicite hinc, & fideliter, collecta signa morbi incipientis, increscentis, descripserunt; consideraverunt, quomodo & quibuscum symptomatibus abiret in sanitatem, mortem, vel alios morbos; notaverunt, quid inventum fuerit in cadaveribus hoc morbo defunctorum; & ex his omnibus deduxerunt indicationem agendorum in hoc morbo curando.

Tribus ex his octo Medicis, *Glissonio*, *Bate*, *Regemortero*, tradita fuit provincia, ut in ordinem redigerent illa, quae communibus omnium suffragiis probata fuerant, & dein typis evulgarent. Ne autem sequeretur styli diversitas, dum tres, partitim diviso labore, eidem tractatui conscribondo incumberent, mutaverunt egregii viri consilium, & soli *Glissonio* sparta commissa fuit, ut prima totius operis stamina pertexeret solus; suscepit hunc laborem, ea conditione, ut reliqui duo symbolam suam, ex propriis circa hunc affectum observationibus, in subtegmen conferrent, & de ejus labore praestito judicium dicerent.

Sic simul habetur norma, & pulchrum exemplum, quomodo novi morbi examinandi sint, & quantum humano generi prodesse possit concordia, dum, absque partium studio, absque invidia, cordati Medici collimant in scopum artis unicum, publicam nempe utilitatem. De novitate morbi non omnes convenerunt Medici, dum quidam in illa fuerunt opinione, Veteribus cognitum, sed alio sub nomine descriptum, postea a *Glissonio* Rachitidem fuisse dictum. Alia occasione, ad §. 1379. nempe, ubi de Variolarum historia agebatur, notavi, quod ex Medicis Veteribus, & etiam recentioribus, quos legeram, excerpserim semper illa, quae mihi profutura sperabam, ad cognoscendos & curandos morbos. Haec excerpta tali ordine in adversariis meis disposui, ut uno quasi intuitu videre possem, quae unquam de morbo quodam legeram, vel ipse observaveram. Dum evolvo, quae de Rachitide collegi, vidi, quod de hoc morbo nihil excerpserim ex Veteribus Medicis; unde saltem hoc concludere mihi licebit, non adeo obviam esse Rachitidis descriptionem in Veterum Medicorum monnmentis, ut ab omnibus facile observetur.

Multis antiquitatem hujus morbi evincere conatur argumentis (d) eruditissimus Medicus, integro capitulo, in quo collecta habentur praecipua argumenta illorum, qui novitatem Rachitidis impugnaverunt; quae certe legi merentur.

In genere vult, omnia, praecipua saltem, symptomata hujus morbi a Veteribus enumerata fuisse, vel separatim, vel simul unita: Sed certe symptomata morbi unita definiunt morbum; separata possunt adesse in aliis hominibus, etiamsi definitus morbus non adsit in illis. Ut morbus determinetur, requiritur syndrome symptomatum hujus morbi, non vero unum aut alterum tantum.

Mi-

(c) De Rachitide pag. 1, 2.

(d) Zeviani della cura de' Bambini attaccati dalla Rachitide 35—39.

Mirabar imprimis, egregium *Zeviani* (e) credidisse, reliquos Medicos, qui tractatui de Rachitide conficiendo una cum *Glissonio* operam dederant, non credidisse, quod Rachitis novus morbus foret, & ideo noluisse subscribere nomina sua, nisi prius indicassent, se aliter sentire quam *Glissonium*, quia res haec longe magis intricata erat, quam ille quidem credebat. In notis autem citatur Praefatio, quae huic opusculo praefigitur. Legi, relegi, hanc Praefationem, nec diversas has opiniones octo Medicorum detegere potui. Hinc videtur ex incuria error subrepsisse.

Dein conatur idem auctor (f) probare, quod *Glissonius* sibi ipsi contradixerit. Sed, si attente legantur loca citata, patebit, quod tantum miretur, non potuisse se invenire primum hujus nominis auctorem. Certe nihil insoliti est, si morbo incognito, & nondum viso, nomen imponatur in illis locis, ubi primo apparet, quod deinde retinetur, dum ad alia loca idem malum progreditur. Admodum probabile videtur, nomen illud a vulgo impositum fuisse, cum nullus ante *Glissonium*, quantum novi, de hoc morbo scripserit. Nec facile certe est, post triginta annos elapsos, invenire primum hujus nominis auctorem, vel aegrotum, cui primum nomen morbi accommodatum fuit. *Glissonius* (g) ipse rationem hujus difficultatis dat: *Populus, nomen morbi nactus, quasi re graviter gesta, acquiescit, neque ulterius se sollicitum vult de nominis autore, aut re ipsa.* Ut morbi hujus major antiquitas demonstretur, deberet demonstrari vocabulum illud *Rickets* ante epocham Rachitidis in Anglia usitatum fuisse, vel saltem dari ratio, quare morbo jam dudum cognito novum & insolitum nomen vulgus imposuerit.

Sed & postea in aliis regionibus, dum observabatur Rachitis, novum pariter nomen datum fuit, sive a regione ubi primo apparuit, sive ab alio quodam morbi symptomate manifesto; uti paulo ante dictum fuit.

Postquam Londini observari cepit Rachitis, Londinenses Medici non dubitaverunt de novitate insoliti mali, sed collata opera plures una cum *Glissonio* hoc pensum sibi sumpserunt, ut indagarent novi morbi indolem: Hinc non judicaverunt ex auditu aliorum, sed propriis oculis viderunt morbi decursum totum, rimati sunt in cadaveribus hoc morbo defunctorum illas mutationes, quae morbi tempore factae in sensus incurrebant manifeste, &, cum haec omnia non observavissent antea in ullo alio morbo, concluserunt, Rachitidem esse novum morbum, cujus historiam scribere dum proponebant, indagaverunt merito, in quo loco primo observatus fuerit morbus, & quodnam fuerit illius nomen. Haec ex aliorum relatione se collegisse fatentur candide; reliquorum omnium fuerunt testes oculati, idonei, & attenti.

Allegat *Zeviani* (h) magnae in Praxi Medica Auctoritatis *Sydenhamum* (i), acsi ille cum tabe infantum, quae febres autumnales tum continuas tum intermittentes sequitur, confudisset, imo & iisdem remediis sanasset. Ventres enim infantum, post diuturnas febres autumnales inflati, tumentes, & duri, evadunt; saepe etiam tussis, aliaque tabidorum symptomata, nascuntur; sed mox addit, quae *Rachitidem plane mentiantur*. Hunc infantum morbum purgationibus, per plures dies repetitis, aggrediebatur, sed moderatis; dein jussit, inungi abdomen penetrabili unguento. Cum autem abdomen Rachiticorum saepe tumeat, & morbus ille quandoque in tabem desinat, patet ratio similitudinis inter binos hos morbos, licet a se mutuo distinctissimos. Addit *Sydenhamus*, se quam plurimos infantes, etiam *Vera Rachitide* laborantes, curasse eadem hac methodo; purgantia autem post diuturnas febres autumnales locum habere, modo prudenter adhibeantur, & abdomen infarctum tumeat, nemo dubitat; at in Rachitide, dum non semper in hoc morbo talis saburrae

---

(e) Ibidem pag. 30. (f) Ibidem pag. 31. (g) De Rachitide pag. 4.
(h) De Rachitide pag. 33. (i) Sect. I. Cap. V. pag. 121.

rae copia in primis viis adest, sed turgente hepate & inflatis intestinis tumet in his abdomen, longe minus purgantibus indigent illi, qui hoc morbo laborant. Audiamus ipsum *Sydenhamus* (k) in alio loco monentem sequentia. *Quoad Rachitidem hoc notandum, quod in tumoribus istis, qui ventres infantium post longas intermittentes febres olim infestarent, verae Rachitidi non multum abludentes, repetita catharsis omnino videretur indicari; cum ante usum corticis Peruviani istae febres in diuturnitatem longam se extenderent, ac proinde sedimentum deponerent, hujusmodi tumorum causam, quae ideo non nisi purgatione repetita abigi poterat. Attamen in Rachitide Vera cathartica locum non habent, nisi ut semel vel bis ut plurimum aeger purgandus, antequam usum alterantium aggrediatur &c. Denique hoc, quod innui, diligenter advertendum volo, cum non paucos infantes atque pueros a catharticis saepe repetitis (quae forte tumor ventris invitaverat) interemptos fuisse satis sciam.*

Ex his evidens est, *Sydenhamum* non confudisse Rachitidem cum tabe infantum, nata post diuturnas febres autumnales, nec eadem methodo curasse binos hos morbos, licet quid commune videantur habere inter se, tumorem nempe abdominis, & quod uterque morbus quandoque in tabem desinat.

Sed ut nullum dubium superesse possit, notanda sunt sequentia: Clarissimus *Sydenhamus* in usum dilectissimi Filii, Medicinae Doctoris, conscripserat propria manu Elenchum Praxeos Medicae, quem & egregio Medico usurpandum dedit pro sua humanitate; qui, ne labili memoria exciderent utilissima tanti viri praecepta in Arte Medica, typis mandavit, & viginti circiter exemplaria curavit imprimi, ut amicis quoque inserviret. Cum autem postea in *Miscellaneis curiosis* inveniretur idem ille tractatus, sed inepta mole inutilis, genuinum hunc elenchum non tantum amicis, sed & publico, communicavit; unde postea omnibus ejus operibus annexus fuit ille tractatus. Si jam conferatur descriptio Rachitidis (*l*), quae in hoc tractatu habetur, cum habitu corporis puerorum, quibus abdomen post febres longas autumnales intumuit, ingens occurret diversitas, & evidentissime patebit, binos hos morbos esse omnino diversos. Dein & patet, *Sydenhamum* non eandem commendasse curationem in utroque malo. Leguntur enim ibi sequentia: *In tumoribus Infantum ventres occupantibus, ab evacuationibus nimiis procedentibus, sanguis & viscera herbis corroborantibus confortentur, ut in vera Rachitide, nisi quod axillae etiam utraeque inungantur, at non artus.*

Quantum ad Bootium attinet, inveni (*m*) quidem *Arnoldum Bootium* scripsisse tractatum *de affectibus omissis*, editum Londini 1649. in 12°; sed inter titulos morborum, de quibus egit, non inveni Rachitidem, nec hunc autorem reperire potui, dum haec scriberem. Cum autem secunda editio *Glissonii* de hoc morbo fuerit anni 1650, credibile est, hunc auctorem vidisse primam editionem *Glissonii*. Dicitur & ille *Bootii* tractatus editus fuisse una cum *Petri Borelli* Historiarum & observationum Medicarum Centuriis IV. Francof. & Lips. 1676, sed mala fortuna *Borelli* editionem illam tantum habebam ad manus, quae Parisiis anno 1656. prodiit, in qua ille tractatus *Bootii* non invenitur. Hinc illud testimonium de Rachitide prius in Galliis familiari, antequam hunc morbum in Anglia observavit *Glissonius*, uti asserit *Zeviani* (*n*), in medio relinquo, cum in loco citato tantum legantur sequentia: *Morbum in Anglia dumtaxat & Hibernya, sed & in aliis quoque regionibus, grassari verisimile est &c. Boot. de affectibus omissis Cap.* 12. Ibi saltem nulla fit mentio Galliae.

Illud

(k) Differtat. Epistol. pag. 511. (l) Differtat. Epistol. pag. 778. 779.
(m) Lindenius renovatus a Georgio Abrahamo Mercklino pag. 88.
(n) De Rachitide pag. 33. & in notis.

Illud autem teſtimonium, quod ex *Boyle* (*o*) adducitur, nullo modo docet, quod negaverit, Rachitidem eſſe morbum novum, ſed tantum, quod nihil hic affirmare vel negare voluerit. Praeterea egregius ille vir nec Medicus erat, & per tranſennam de hoc morbo loquitur, ut commendet utilitatem *Florum Colcotharis* in hoc morbo curando; de quo remedio poſtea dicetur.

Mirum certe videri debet, Anglos Medicos ſolos obſtupuiſſe novitate rei, dum Rachitidem videbant, quam certe non perfunctorie examinaverunt; dum quidam ex Germanis Medicis audacter aſſerebant; Nullos novos naſci morbos, ſed omnes humani generis calamitates *Veteribus non ſolum utique innotuiſſe, ſed jam ante Hippocratis tempora mortale hominum genus afflixiſſe, creduntur ſimul ac demonſtrantur, licet aliis atque diverſis nominibus indigitati* (*p*). Novi quidem, quoſdam Medicos in hac opinione fuiſſe, ſed demonſtrationem ignoro. Nec ſcio, ante Hippocratis tempora exſtitiſſe vetuſta monumenta, quae ad nos pervenerunt, ex quibus probari poſſet, omnes morbos, quos ſera poſteritas vidit, etiam in remotiſſima antiquitate cognitos fuiſſe. Ubi de *Variolis*, *Morbis Epidemicis*, *Lue Venerea*, egi, talia credo me attuliſſe argumenta, quae contrarium probant.

Dum autem *Celeberrimus Boerhaavius* de hoc morbo ſcripſit, non renovavit de Rachitidis novitate ſententiam, quae jam fere exulabat (*q*); ſed plurimi apud Batavos & alibi Medici idem credebant. Verum quidem eſt, quod medio fere labente ſaeculo decimo ſexto ſtatuat, Rachitidem apparuiſſe, ſed novi, hoc per errorem factum fuiſſe, & ideo in textu correxi. Ratio haec eſt: Dum notis numeralibus exprimitur ſaeculum, manet nomen ſaeculi elapſi toto decurſu ſaeculi ſequentis, & hinc facilis error naſcitur, dum literis romanis cifrae Arabum deſcribuntur. Novi enim certo, optimum praeceptorem circa Epocham Rachitidis ejusdem cum *Gliſſonio* fuiſſe ſententiae, neque hoc tempus Rachitidis voluiſſe propinquius reddere origini Luis Venereae, ut credidit egregius *Zeviani* (*r*), quia in hiſtoria hujus morbi notaverat §. 1482, illum magis infeſtum eſſe his, quorum parentes tabi Venereae & iteratis Gonorrhoeis multum obnoxii fuerant. Sed notari meretur, quod §. 1488, ubi cauſam proximam Rachitidis deſcribit, non affirmet, ad cauſam proximam Rachitidis concurrere Luem Veneream, ſed dubii inſtar proponat ſequentia: *Latente forte leni labe Venerea permiſta.* De hac re poſtea dicendum erit: Nunc pergendum ad reliqua.

Tota autem lis illa componeretur ſtatim, ſi conſtaret, antiquiores Medicos deſcripſiſſe morbum, licet alio nomine indigitatum; qui Rachitidis ſymptomata haberet illa, quae ſollicita obſervatione hujus morbi, per celebres Medicos facta, hodie cognita & deſcripta habentur, illo ordine, quo ſe mutuo ſequuntur in morbo incipiente, creſcente, adulto. Sed, quantum novi, hoc hactenus demonſtratum non fuit.

Egregius Medicus *Navier* (*s*), in pulchro tractatu de mollitie morboſa oſſium, tale exemplum adfert de auctore Medico, qui circiter ſaeculo integro ante Epocham dictam Rachitidis ſcripſit, & hunc morbum ſic creditur deſcripſiſſe, ut nullum dubium ſupereſſe poſſit, quod illum cognoverit, licet ad cachexiam retulerit, nec aliud quoddam ſingulare nomen ipſi dederit. *Joannes Baptiſta Theodoſius* Bononienſis Medicus ſcripſit Medicinales Epiſtolas, quas filius ejus *Philippus Theodoſius* poſt patris obitum collegit, & *Cardinali de Caeſarinis* dedicavit Nonis Aprilis 1541. Prodierunt in lucem Baſileae apud Epiſcopium juniorem menſe Martio 1554. Epiſtola

(o) De utilitate Philoſ. Experim. Sect. V. pag. 270. (p) Zeviani de Rachitide pag. 34. in notis. (q) Ibidem pag. 35. (r) Ibidem pag. 36.
(s) Obſervat. Theor. & Pratiq. ſur l'amolliſſement des os. pag. 24.

ſtola autem quadrageſima ſecunda (*t*) in fronte habet ſequentia: *Pro puero ex canſri & hum. multis malis affectibus laborante conſilium*. En morbi deſcriptionem: *Ejus temperamentum declinat ad frigidum & humidum, ex quo color totius cutis pallidus redditur, ita ut ad cachexiam tendere videatur, & multae in eo cruditates generentur. Affectus eſt debilitas virtutis motivae, ita ut, cum menſium jam ſeptendecim ſit, non poſſit ullo modo ſe movere, nec ſtare, &, cum in ulnis a nutrice defertur, vix caput poteſt erectum tenere. Symptoma aliud omnium ſaeviſſimum eſt vertebrarum trium in coſtis notis ad exteriora declinatio, & eſt modus gibboſitatis, & in modum arcus coſtae etiam incurvari videntur*. Si quis haec conferat cum Rachitidis ſignis Diagnoſticis, quae §. 1485. 1486. 1487. enumerantur, videbit facile, magnam eſſe horum ſignorum inter ſe diverſitatem: Nulla fit mentio in textu hoc tumoris abdominis, protuberantiae oſſium ad juncturas, nec praematuri ingenii acuminis, nec appetitus & digeſtionis bonae ſatis &c. Imo, coſtas in arcus incurvari in hoc puero, dicitur, cum in Rachitide thorax ad latera compreſſus ſit, & ſternum in acumen aſſurgat, nodoſis coſtarum extremis.

Antiquiores Medicos obſervaſſe Cachecticos pueros, & gibboſos, & debiles, nemo dubitavit unquam, ſed illos noviſſe morbum, quem hodie Rachitidem vocamus, hactenus demonſtratum non eſt. Cum autem plurima militari videantur pro morbi hujus novitate, liceat mihi hanc opinionem ſequi, donec meliora & certiora edoctus fuerim.

§. 1481. INfantibus ille nunquam connatus, raro ante nonum aetatis menſem, vix unquam poſt biennium vitae, ſed ſpatio hoc medio frequens, accidit.

Rachitis, vel nunquam, vel admodum raro, connaſcitur, nec memini, me unquam vidiſſe recens natum, qui hoc morbo jam laborabat. Licet enim parentum vitia, uti paulo poſt dicetur, prolibus talem corporis diſpoſitionem concilient, ut facilius hoc morbo corripiantur, rariſſime tamen accidit, ut Rachitis in actum erumpat ante foetus partum. Cum autem *Gliſſonius*, & alii Medici Londinenſes, invigilarent huic morbo obſervando, ſcripſit ſequentia (*u*): *Teſtatur aliquis noſtrum, ſe ſemel, & ſemel tantum, vidiſſe puerum recens natum hoc morbo afflictum. Atque in eo ſpina dorſi, & collum, adeo debilia, ut nulla ratione valuerint grandiuſculum caput ſuſtinere. Obiit hic intra tres menſes poſt partum. Quibus patet, eum graviſſime fuiſſe affectum*. Unde & poſtea, ubi de Prognoſticis Rachitidis ſignis agit (*w*), ſtatuit abſolute ſequentia: *Morbus hic proprie nativus, ſive qui ante partum invadit, periculoſiſſimus eſt, & rariſſime, ſi unquam, in ſanitatem terminatur. Quo citius a partu, hoc eſt, quo juniores, hic morbus invadit, eo caeteris paribus periculoſior eſt; tanto enim debiliores ſunt vires. Similiter aetate grandiores junioribus, pedibus incedentes non incedentibus, facilius curantur.*

In opere poſthumo Celebris *du Verney* (*x*) ſtatuitur, Rachitidis morbum plerumque invadere quinto vel ſexto a nativitate menſe; non quidem negari poteſt, quod hoc tempore quandoque incipientis morbi veſtigia obſervata fuerint, ſed plerumque ſerius morbus incipit; imo, uti ad §. 1486. dicetur, ſatis frequenter morbus pueros aggreditur, poſtquam jam inceperint ambulare, & ſignum morbi habetur fere primum,

(t) Theodoſii Epiſt. Medic. pag. 250. (u) Gliſſonius de Rachitide cap. XV. pag. 172.
(w) Gliſſonius de Rachitide cap. XXIII. pag. 285.
(x) Traité des Maladies des os Tom. II. Livre III. Chap. I. pag. 289.

mum, quod incessus in his fiat tardior & infirmior, donec aucto malo debilitati perpetuo decumbere cogantur. Si nulla signa Rachitidis se manifestaverint ante vitae biennium, morbi hujus periculum evaserunt plerumque, & ossa jam adeo solida evaserunt, ut corporis pondus sustinere possint, absque eo quod incurventur facile. Accedit, quod agiles maxime sint infantes hoc aetatis tempore, & perpetuo fere corpus moveant, nisi a severis custodibus quiescere cogantur; unde major firmitas & robur corpori conciliatur. Unde etiam ad curam morbi gestationes, concussiones, oscillationes, vectiones, frictiones, commendantur, donec propriis viribus corpus movere possint; de quibus ad §. 1489. agetur.

§. 1482. MAxime autem infestus habetur proli, cujus parentes laxa & debili conditione corporis, otiosi, molles opipara mensa, cibis pinguibus, saccharatis, pauco pane, vinis dulcissimis, & aqua multa calida, usi, morbis chronicis, venere, aetate, exhausti, Tabi imprimis Venereae, & iteratis Gonorrhoeis, multum obnoxii, effoetam ferme geniturам impenderunt generandis liberis.

Dum Medici omni cura examinabant omnia, quae morbum praegressa fuerant, ut indagarent morbi causas, viderunt, illos infantes imprimis rachiticos fieri, quorum parentes debilioris constitutionis erant, & molli in otio languidam vitam trahebant, vix corpus moventes, dum simul opipara mensa quotidie invitabat, ut ultra satietatem manducarent. Unde *Glissonius* (y) statuit *Morbum hunc potissimum infestare generosorum cunas, praesertim eorum, qui molliter vivunt, deinde eorum, qui sedentariam & securam vitam agunt: Minime omnium cunas eorum, qui mediocris sunt fortunae, & qui laboribus assueti sunt*, per quos sibi & suis necessaria ad vitam sustentandam comparare possunt. Infimae enim plebis infantes saepius Rachitide afficiuntur, dum, una cum parentibus, minus congruo victu ob penuriam uti coguntur, simulque frigidas humidas domunculas inhabitant, non satis defensi ab aëris injuriis; quod in hoc morbo nocere quam maxime postea dicetur.

Multi ex nobilibus, venatu, equitatione, pilae lusu, aliisque corporis exercitiis, liberi manent ab illis malis, quae lauta convivia & quotidianas fere comessationes tandem sequi solent; sed in amabili sexu praecipue a tali vivendi genere enervantur omnia, dum & longiori somno indulgere simul solent, & sedentariam vitam agunt, inerti torpentes otio. Sapiens *Lycurgus*, uti alia occasione ad §. 1291. notavi, futurae progeniei curam habens, mandavit, ut *corpora virginum, cursu, lucta, discorum & telorum jactu, exercerentur, ut & foetus radix, validum in valentibus exordium sumens, germinaret melius*. Sic cavit, ne molles & delicatulae mulieres, licet robustis & validis jungantur viris, debilem & morbosam prolem in lucem ederent.

Saccharatis. An Sacccharum adeo noxium sit sanitati, ut quidam voluerunt, saltem dubitari potest: *Celeberrimus Boerhaavius* (z) habet sequentia de mirabili hoc corpore, quod vix sibi simile habet. *Saccharum in corpore humano, naturali latice dilutum, lixivium praebet saponaceum, quod oleosa, viscosa, vi vitae adjuvante, dissolvit; hinc pituitam nunquam generat, sed dissolvit, nec bilem auget, aut in illam converti-*

(y) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 286. (z) Elem. Chemiae. Tom. II. pag. 168.

vertitur, *sed aperit*, *attenuat*, *dividit*. *Interim tamen*, *olea nimis solvendo*, *macilentiam inducere*; *ut & attenuatione nimia debilitatem producit*, *& laxitatem nimiam*. *Quare & Rachiticis & scorbuticis nocuisse visum*. Paulo ante monuerat (*a*); *Sine culpa male audit Saccharum quasi noceret hominum saluti*, *cum nunquam hoc probatum fuerit*. Ob nimiam vim solventem forte culpari posset, si nimia ejus copia sumeretur. Memini me legisse olim de *Bernardo Costero* (*b*), egregio jurisconsulto Batavo; qui sedentariam vitam egit, sed simul sobrie admodum vixit, dulcia autem in cibo & potu amavit adeo, ut tantam copiam Sacchari absumpserit solus, quae quinque vel sex aliis hominibus suffecisset, nec tamen inde unquam nauseam sensit, vel biliosas eructationes, nec morbis obnoxius vixit, sed ultra nonagesimum annum, senio exhaustus, non morbo, in lecto mortuus inventus fuit. Plura exempla hominum, qui sacchari ac mellis ingenti copia usi fuerunt, alibi (*c*) habentur, & tamen longaevi sanique fuerunt.

Salse risit optima mater morosum Medicum, qui praescripserat mixturam paucarum unciarum, quae unciam unam syrupi continebat, dum simul severo vultu monuerat, ne vel minimam sacchari miculam daret aegrotulo, si filium servatum vellet. Non meminerat Medicus, in omnibus syrupis officinalibus duas tertias partes adesse sacchari.

Multo evidentior noxa sanitatis percipitur in illis, qui perpetuis aquosis potibus corpus debilitant; qualis mos pessimus apud Batavos invaluit; dum una, cum vitae sedentariae indulgent, tota die potibus Asiaticis, ex baccis Caffae aut foliis Theae paratis, abutuntur. Vidi tales, qui toto anno nec aquam frigidam, nec cerevisiam, nec vinum, potabant, imprimis dum celebris olim apud Batavos Medicus *Bontekoe*, & ejus sequaces, inculcabant omnibus, nullum praestantius esse in morbis remedium, nullum efficacius sanitatis conservandae praesidium, quam si corporis humoribus, potibus tepidis copiosis, conciliaretur maxima fluiditas, ut liberrime per omnia vasa moveri possent. Unde Chlorosis frequentissima, abortus frequentes, fluor albus, languores puerperarum &c., toties fastidium pariebant Medicis, ubi vix curatae mulieres de novo his potibus tepidis indulgebant, sicque recidivam patiebantur frequenter. Cum autem saccharum male audiret apud multos, novi plures, qui omnino ab hoc abstinebant, vel saltem quam parcissime utebantur.

Morbis Chronicis, Venere, Aetate, exhausti. Tales parentes, debiles, morbosos, languidos, infantes gignere, nemo dubitat. Unde inter signa sanitatis optimae numeratur (*d*), si quis natus sit parentibus, sanis, vegetis, plenae aetatis, rara sed fervida Venere utentibus. *Lycurgus*, qui validis exercitiis firmabat virginum corpora, antequam viris jungerentur, voluit, ut recens nupti non cohabitarent, sed clam & furtiva quasi Venere uterentur tantum, adeoque rara & fervida. Talem curam gessit robustae & bellicosae posteritatis. Facile patet, qualis proles exspectanda sit a decrepitis, uti & ab illis, qui, in ipso aetatis vigore, libidine ac perditissimo vivendi genere exhausti, conjugia ambiunt, dum, ante trigesimum annum jam imbelles senes, lectissimas virgines turpiter decipiunt.

Tabi imprimis Venereae &c. Tota historia Luis Venereae, de qua praecedenti Capitulo fusius actum fuit, docuit, quam multiplicia mala in tetro hoc morbo contingant partibus genitalibus utriusque sexus; si jam cogitetur, humorem genitalem foedo tabo Venereo allui, partemque contagii cum illo simul abripi, misceri, facile intelligitur, qualis progenies a talibus parentibus exspectare poterit respublica.

Cer-

(a) Ibidem pag. 159. (b) Historisch Verhaal &c. in de Voorreeden.
(c) Slare de Saccharo & Lapid. Bezoar. Londin. 1715. in 8°.
(d) H. Boerhaave Institut. Medic. § 885. 1.

Certum est, Lue Venerea infectos ex utero materno prodire infantes saepius, qui nutricibus traditi inficiunt miseras, illae maritos; cujus calamitatis exempla plura recensita fuerunt. An vero tales infantes citius aut pejus Rachitide afficiantur, quam alii, nondum videtur penitus constare. Rachitis enim, uti postea patebit, diversus a Lue Venerea morbus est; qui & facilius curatur, & longe aliam sanandi methodum requirit, quam Lues; qua infecti nascuntur infantes, non autem Rachitide; quae vel nunquam, vel rarissime, a nativitate incipit, sed notabili postea tempore se manifestare solet. Lui congenitae Rachitidem succedere posse, nullus dubitat; sed & certus sum, sanissimos, dum nascebantur, infantes Rachitide correptos fuisse, licet nullum omnino nec in illis adesset Luis vestigium usquam in corpore, nec in parentibus ullum signum praegressae olim Luis inveniretur.

Unde, dum constat, Luem & frequentes Gonorrhoeas sic enervare quandoque totum generationis apparatum, ut effoetam ferme genituram impendant miseri procreandis liberis, videtur concludi posse, sed nullo modo certum est, quod & inde pendeat origo Rachitidis. Praeterea Lues Venerea integro saeculo antiquior est Rachitide. Forte hoc verum esse posset, vitia parentum, hac paragrapho recensita, posse sic disponere infantes, ut in Rachitidem incidant etiam a levioribus causis, quas, firmiore corpore donati, proprio robore superasse potuissent.

Quantum autem ad Rachitidem prolium faciat laxa, debilis, mucosa, materni corporis dispositio, docet sequens observatio (*e*). Agebat celebris auctor, ut monet (*f*), de fluore albo simplici, nulla acrimonia Venerea &c. admista, qualis in laxis, mollibus, otiosis, & opipara mensa fruentibus, toties occurrit. Monebat; tales mulieres, nisi integre curentur, antequam nubant, facile abortiri, si conceperint. Dum felici arte cavebatur abortus ita, ut foetus ad maturitatem perveniret, notavit sequentia: *Tales autem foeminae pariunt plerumque infantes crassos, pingues, robustos, & hi tales manent per plures menses; postea vero emaciantur, lassi fiunt & membra pendula gerunt; tandem subsequitur pessima Rachitis, quae raro huc usque sanari potuit.*

§. 1483. UBi vero nutricem iisdem affectam malis nactus est, magis augetur infanti praecoci incremento morbus.

Cum recens nati infantes solo fere lacte ex uberibus ducto vivant, patet facile, quod, si victum praebeat infanti nutrix, in qua similia vitia occurrunt, ac praecedenti paragrapho enumerantur, tunc potius mutanda foret nutrix, ut ingruenti malo obex ponatur. Quamvis autem semper hortari soleam matres, ut propria largiantur prolibus ubera, si sanae fuerint ipsae, tamen in hoc casu sanae & robustae foeminae lac praeferrem materno, si illa inerti otio vitam ducat, debilis sit corpore, & a levi etiam animi affectu turbetur tota. Saepius Rachitis nobilium cunas aggreditur; hinc ex pluribus oblatis optimam eligere poterit peritus & prudens Medicus; de qua re dictum fuit in *Capitulo* de Morbis *Infantum*. Sed, cum ut plurimum tardius Rachitis ingruere soleat, saepius ablactandi tempus adest, antequam Rachitis incipiens magnum progressum fecerit; etenim satis lente incedit, & in initio, a plebe saltem, non tam cito cognoscitur.

§. 1484.

(*e*) Anton. Störck Ann. Medic. secund pag. 215. (*f*) Ibidem pag. 211.

§. 1484. INprimis si frigidius, humidiusque, tractatur; aquosis, mucosis, crudis horaeis, piscibus, farinosis azymis, & saccharatis, pascitur; febre autumnali intermittente, morbo chronico, vel acuto, diu laboravit; a scabie, herpete, ulceribus, suppressis male curatus; balneo, fotu, linimentis, unguentis, vaporibus humidis, enervatus; perpetuae quieti in sella perforata addictus, nudato inferius corpore.

Consideranda jam sunt illa, quae praecedere observantur Rachitidem incipientem saepius, & illum morbum jam praesentem augent insigniter.

Si frigidius humidiusque tractatur. Nimis humidus aër laxat, solvit, debilitat, fibras; ob perpetuam respirationem talis aër pulmones afficit, serum pulmonum retinet, auget, accumulat, & illorum perspirationem prohibet (g); cum autem cellulae pulmonum aëreae, si evolutae forent, totam corporis superficiem extensione superarent multum, hinc magna admodum per pulmonem perspiratio. Si jam humido aëri simul frigus se jungat, serosae colluvies metuendae sunt, & in pulmone, & in ipsis thoracis cavis; uti antea, dum de pectoris hydrope agebatur, pluribus dictum fuit. Haec videtur una ex causis esse, quare toties pectoris vitia comitentur Rachitidem.

Unde etiam fit, ut Rachitis non tantum generosiorum cunas, sed & pauperum tabernas, pulset, dum, inopia pressi, nec cubicula calefacere, nec lintea infantum debito modo exsiccare, possunt. Si jam miseri tales in locis humidis & uliginosis habitare cogantur, augmentum malorum sequitur. Postea, ubi de cura hujus morbi agetur, patebit, quantum prosit aër calidus & siccus; si enim humiditati accedat aestus, in putredinem omnia cito tendunt, & vix non certa pernicies imminet.

Aquosis, mucosis, crudis horaeis &c. Omnia enim haec laxant, debilitant, & ultimo effectu enervant actionem viscerum primae coctionis. Sponte patet, vitiosum talem victum tantum locum habere posse in adultioribus jam pueris, cum junioribus lac nutricis sufficiat. Solent quidem mulierculae lactentibus infantibus, imprimis si famelici fuerint, dare subinde pulticulas ex farina & lacte, imo quandoque misellos infarciunt, dum quemvis ejulatum infantum oblata pulticula sedare tentant. Dum autem farinosus lentor non attenuatur per inceptam fermentationem, ut in pane conficiendo fieri solet, brevi totum abdomen, glutine collecto infarctum, tumet, & miserrime languent infantes. Piscium usus damnatur imprimis ideo, quod in debilioribus naturam suam sequantur, & facile putrescant: Praeterea in pluribus piscibus copia pinguis olei adest, quod, facile rancescens, & acre redditum, insigniter nocere poterit.

De sacchari usu ad §. 1482. dictum fuit. Notavit tamen *Glissonius* (h) sequentia: *Observatum est, hoc morbo laborantes dulcia, ut syrupos, tum bellaria, multoque saccharo aut melle condita, quae aliis pueris in delitiis esse solent, aversari.* Dubitare videtur, an forte haec illis noxia sint; quod humores incrassarent. Saturatissima sacchari solutio, syrupus nempe, lentorem habet; sed, si syrupo addatur quarta tantum aquae pars, ilico diffluit, lentore sublato; &, uti dictum fuit, saccharum solvit atque attenuat, non incrassat.

Febre intermittente autumnali &c. Talia mala, debilitando juniorum corpora, ad

(g) H. Boerhaave Instit. Medic. §. 748. (h) De Rachitide cap. XXI. pag. 272.

ad Rachitidem illos disponere posse, videtur admodum probabile; imo videtur hoc Medicos induxisse, ut crediderint, Rachitidem non esse annumerandam novis morbis, sed semper genus humanum infestasse, licet alio nomine, cum post alios morbos chronicos, & post febres diuturnas, abdomen in junioribus tumere observetur, quod idem Rachiticis pueris solemne est.

Verum ad §. 1480. pluribus demonstrare conatus fui, optimum in dignoscendis morbis judicem *Sydenhamum* multum discriminis posuisse inter ventris tumorem, qui febres longas in junioribus sequi solet, & illum, qui Rachitidem comitatur. Monet enim de hac re sequentia *i*): *Observatu non indignum est, quod, cum febres autumnales teneram aetatem diu cruciarint, nulla spes sit easdem abigendi, donec abdominis regio, circa lienem praecipue, indurari atque tumefieri occoeperit; iisdem enim gradibus, quibus hoc symptoma supervenerit, febris etiam fugam meditatur. Neque forte ex meliori prognostico aliquo morbum hunc brevi abiturum dixeris, quam si sedula observatione suboriri hoc symptoma perspexeris.* Simul monet, dum febres autumnales praedominium obtinent, tunc tumores illi *tangentis digitum non aliter feriunt, quam si materiam aliquam continerent in scirrhum induratam, cum qui aliis annis, simili licet* προφάσει, *contingit, tactum ita afficit, ceu tensio tantum foret hypochondriorum a subjectis flatibus.* Unde etiam in compendio, quod in usum filii sui Medici scripsit *Sydenhamus* (*k*), dum enumerat Rachitidis signa diagnostica, legitur: *Abdominis repletio, hypocondriorum tensio.*

A scabie, herpete, ulceribus, suppressis male curatus. In junioribus saepius cutis eroditur acri sero; & frequentius sic afficitur cutis capillata capitis; quae incipit cum pruritu humescere; unde perpetuo caput affricant pulvinaribus lecti, vel aliis obviis: Cum in initio talis mali subacidus, satis nauseosus, odor percipiatur, hinc voluerunt quidam tales cutis eruptiones dictas fuisse *Acores*. Postea incipit rubescere cutis, & granulosa fieri, tunc vocaverunt *Herpetem miliarem*; quia & proserpit malum, & ex cute quasi grana milii prominent: Vocaverunt alii *Herpetem ficosum*; quia, uti in ficu discissa apparent semina parva*rotunda, sic & in cute talia tubercula. Augetur tunc seri effluxus, quod in foedas crustas brevi concrescit, quae aliquando satis densae fiunt, pluribus foraminulis pertusae sunt, & lentiori jam humido transitum permittunt adhuc utcumque; sed illud crustae undique haerere incipit, illiusque crassitiem auget: tandem sub his crustis serum ex cute prorumpens colligitur, putrescit, cutim erodit, haecque in ulcera profunda degenerat, quae saniem acrem foetidissimam plorant, &, uti tinea vestem, sic cutim ichor, destruit; unde & *tinea* solet vocari. Alia occasione ad §. 586. edixi, quod servaverim bregmatis ossa infantis, erosa penitus ab hac sanie, quae, licet mundata, eundem foetorem pluribus adhuc mensibus spirabant, qui intolerabilis omnibus videbatur, dum miser infans viveret.

Omnibus notum est, quam difficilis cura sit hujus mali, ubi ad illum gradum pervenerit, ut ipsa capitis ossa afficere jam ceperit, & quam funesti effectus metuendi sint, si imprudenter acris hujus ichoris effluxus supprimatur.

Imprimis hoc nocuisse junioribus, qui ad Rachitidem proni erant, testatur *Glissonius* (*l*). *Ad haec, quod intempestivam impetiginis aut scabiei suppressionem sequatur, ut frequenter observavimus, quando, rursus erumpente scabie, atque pruritu excitato, indeque aucto in externis membris calore, tales pueros facile restitutos vidimus.* Quod & postea confirmat alio loco (*m*), ubi signa prognostica colligit; *Scabies, & pustulae in cute, pruritusve huic morbo supervenientes, ad curam ejusdem multum conferunt.*

Balneo,

(i) Sect. I. cap. V. pag. 121. 122. (k) Ibidem. pag. 778.
(l) De Rachitide cap. V. pag. 36. (m) Ibidem cap. XXIII. N°. 27. pag. 289.

Balneo, fotu, linimentis, unguentis &c. Patebit ex sequentibus, in Rachitide omnia solida corporis emolliri, flaccescere, ne quidem ossibus ipsis exceptis, dum simul fluida degenerant in cacochymiam, inertem, mucosam, frigidam. Verum omnia hic recensita in textu, si diu continuentur, corpus sani infantis flaccidissimum reddunt & enervant, adeoque talem dispositionem inducunt, qui morbo huic favet; &, si haec jam adsit in corpore, augebunt illam brevi: Patebit autem, ubi de cura hujus morbi agetur, contraria his prodesse; aërem nempe siccum & calidiusculum, vestes siccas calefacientes, frictiones siccas &c.

Perpetuae quieti in sella perforata &c. Nihil magis noxium est Rachiticis, uti & infantibus ad hunc morbum dispositis, quam si perpetuo in sellis talibus perforatis sedere cogantur. Obtinet hic mos in pluribus locis, praecipue apud plebem, cui res angustior domi. Commodum hoc matribus est, dum sic domesticis laboribus operam dare possunt, & reliquae familiae curam habere, simulque cavetur, ne urina & foecibus alvinis tot conspurcentur lintea. In hunc finem nudato inferiori corpore imponuntur sellae perforatae, dum simul omnis ambitus hujus machinulae undique clausus est, ut frigus arceatur a nudis partibus. Truncus corporis per superiorem partem emarginatae tabulae cum artubus superioribus & capite eminet; tabulae imponuntur crepundia, ut sine taedio sic cistulae inclusus infans maneat per horas, nec importuno ejulatu matrem a laboribus avocet. Hyberno tempore pedibus ignis supponitur, ne frigescant infantes. Sic inferior trunci pars cum artubus inferioribus in aëre calido haerent perpetuo, & quidem repleto vaporibus exhalantibus ex corpore infantis, ejusque urina & foecibus accumulatis in receptaculo, quod sellae perforatae supponitur. Cum autem Rachitis vel in ipso sui initio assiduam sedendi voluntatem faciat, per integrum fere diem in hac machina sedent quietissimi, &, dum inde eximuntur, tetra mephitis undique dispergitur per aëra, quem ispirare debent miselli. Inde patet facile, omnia mala, vel ex hac sola causa, in Rachiticis pueris multum augeri.

§. 1485. Cognoscitur morbus hic incipiens in his, qui nondum incedunt, 1. ab aetate. 2. a causis praegressis. 3. a fratribus, sororibus, simili malo captis. 4. a tumore flaccido capitis, & faciei. 5. a cute laxa. 6. a tumore abdominis. 7. a macilentia reliquarum partium, inprimis musculorum. 8. a protuberantia epiphysian ad juncturas radii, ulnae, humeri, genu, tibiae, fibulae. 9. a magnitudine arteriarum & venarum jugularium, dum reliquae decrescunt.

Sequitur, ut indagentur illa signa, quae demonstrant, morbum incipere; ut statim tuta & efficax medela adhiberi possit, ne morbus pergat increscere. Caeteris enim paribus eo facilius morbi sanantur, quo minus invaluerint tempore. Cum autem, uti ad §. 1481. dictum fuit, diverso vitae tempore morbus incipiat, hinc primo agetur de signis Rachitidis incipientis in infantibus, qui nondum incedunt.

1. De hac re jam dictum fuit.

2. Et illae hactenus enumeratae fuerunt, tam quae in parentibus & nutricibus observari potuerunt, quam quae in ipso infante occurrebant.

3. In disputatione Medica, quam *Argentorati* anno 1754. habuit egregius *J. Petrus Büchner* de Rachitide perfecta & imperfecta, legitur (*n*) de undecim prolibus Rachi-

(*n*) Disputat. ad Morbor. Histor. opera Haller Tom. VI. pag. 285.

Rachiticis, genitis eadem matre, quae fcrophulofa erat, & quadragefimo aetatis anno facie vetulam & effoetam mentiebatur ita, ut miraretur Medicus illam de menfium anomalia conquerentem. Saepius contingit, plures in eadem familia Rachitide laborare, licet non omnes, uti in raro hoc cafu contigit. Cum autem pater, & ante, & quamdiu genuit, inconcuffae femper fanitatis fuerit, matris morbus fcrophulofus folus inter caufas praedifponentes (vide §. 1482.) poterit recenferi; cui tribui poffet numerofae prolis morbus. De reliquis enim caufis, eodem loco recenfitis, nulla poteft effe fufpicio facile, cum aerumnofam vitam egerint hi conjuges, inter illos numerandi, quos vitam merendi difficultas conterit & confumit.

Tales cafus, non fine aliqua ratione, fufpicionem fecerunt, an non per contagium ex uno in alium tranfiret Rachitis? Morbus enim ille, veteribus non defcriptus, occidentales Angliae partes invafit primo, & intra paucos annos per totam Angliam, dein & per alias regiones, difperfus fuit.

Alia occafione ad §. 1382. notavi, morbos poffe nafci in homine a caufis manifeftis, quarum caufarum illi morbi effectus fint; & tamen per hos morbos fic mutari corpus hominis aegri, ut per contagium iifdem morbis inficiat alios homines, qui non expofiti fuerant caufis illis manifeftis, a quibus ille aeger morbum fibi contraxerat. Contagium ergo nafcitur in humano corpore illo tempore, dum morbus adeft, abfque contagio natus, & per hoc contagium, natum femel, latiffime morbus differminari poterit. Pluribus eodem in loco hanc rem deducere conatus fui.

Forte & contagii in Rachitide fufpicionem poffent augere illa quae fequuntur. Celebris artis Chirurgicae Profeffor (*o*) Florentiae diffecuit cadaver nobilis pueri biennalis, Rachitide mortui, &, remoto fterno, invenit totum pulmonem tectum lamellis albis, figurae irregularis, magnitudine monetae (*un Giulio*), fubftantiae fubpolypofae, laxe adhaerentes pulmoni, ita ut quaedam ex his lamellis fponte ceciderint in cavum thoracis.

Celebris in arte noftra vir, & utiliffimis obfervationibus notus (*p*), invenit in cadaveribus illorum, qui perierant ex febribus contagiofis, in hoc vel illo corporis cavo largam puris collectionem. In uno cadavere hominis, qui undecima *febris flavae* die mortuus erat, in abdomine nihil praeternaturalis invenit, nifi quod bilis fuerit utcumque fpiffior & grumofa; fed in finiftro thorace aderat aquae flavefcentis copia, cui innatabant largae portiones cruftarum flavefcentium, five glutinis, quod perfecte referebat pelliculam illam, quae tegebat fanguinem venae fectione e brachio eductum: Lamellae illae referebant fubftantiam membranaceam, quae incipiebat converti in gelatinam purulentam. Similes laminae externam & internam pleurae fuperficiem, uti & externam membranam pulmonis tegebant, in quibusdam laxe adhaerentes, in aliis firmius.

Cum ergo in morbo, qui manifefte contagiofus erat, illae lamellae, modo defcriptae, in cavo thoracis, & in pulmonis ac pleurae fuperficie, invenirentur, & in Rachiticorum cadaveribus adeffent fimiles, hinc faltem aliqua fufpicio fubnafci potuit, an non & Rachitis fe per contagium propagaret. Videri poffunt & illa, quae habentur ad §. 1409, ubi de contagio morborum Epidemicorum actum, & demonftratum fuit, poffe caufam communem, in aëre haerentem, Epidemicos morbos producere, & quidem mali moris, qui plures quidem afficiunt eodem tempore, nec tamen ex uno homine in alium tranfeunt communicato contagio.

Gliffonius (*q*), de hac re difputans, non videtur multum alienus fuiffe a con-

(o) Anton. Benevoli Differtazioni & offervazioni &c. pag. 246. 247.
(p) James Lind' two papers on fevers and infections pag. 95. 96.
(q) De Rachitide cap. XVI. pag. 183. & feq.

tagii suspicione, dicens: *Forte equidem nonnullam leviusculam inclinationem alteri corpori possit imprimere; imo interdum ipsam forte morbi invasionem in corpore insigniter ad eum praedispositio accelerat aut promoveat; neque tamen propterea nomen morbi proprie contagiosi mereatur*. Postea, de industria in hanc rem inquirens, observavit frequenter *pueros, seu coaetaneos, seu prope coaetaneos, in iisdem aedibus enutritos, quorum unus aut alter hoc morbo afflictus fuerit, dum alius aut plures eorum minime laborarent. Imo novimus pueros, non tantum communibus aedibus, assiduoque mutua societate gaudentes, sed & quotidie communi mensa & lecto utentes, quorum alter hoc malo affectus socium convictus & concubitus nullo modo infecerit: quod sane vix videtur contingere potuisse in morbo proprie contagioso*.

In thesauro rerum naturalium Regis Galliae (r), a summis in historia naturali viris, *Buffon* & *Aubenton*, descripto, quem sera mirabitur posteritas, describitur & delineatur species canis, quem ob humilem staturam *Basset* vocant, licet longitudo corporis satis insignis sit. In horum canum sceletis quandoque deformitas in ossibus extremorum anteriorum invenitur, & tunc vocantur *cruribus tortis*: Simile in ossibus extremorum vitium observatur in pueris Rachiticis. In reliquis Sceleti talis canis ossibus nulla apparet difformitas; imo & in substantia ossium horum difformium nullum observatur vitium, sed sanissima sunt; cum e contra in Rachitide ossium substantia a naturali statu manifeste degeneret. Hinc dubitat Celeberrimus *Aubenton*, an non primi canes in hac specie laboraverint Rachitide, quae huic deformitati originem dedisset, & dein sensim evanido hoc morbo mansisset effectus; ossium deformitas nempe, ad posteros translata jure haereditario. Imo credere videtur, infantes, Rachiticis, parentibus natos, eandem corporis difformitatem per longam generationum seriem traducere posse; post morbum jam curatum, superstite manente tali deformitate. Ast, quantum novi, in humano genere hoc nondum observatum fuit.

4. In omnibus Rachiticis observatur, quod caput justo majus sit, & facies magis tumeat, quam requiritur, proportione habita ad reliquas partes corporis; saepe satis bonus faciei color manet; sed semper adest simul laxitas. Illi, qui voluerunt, Rachitidem veteribus Medicis cognitam fuisse, licet alio sub nomine descriptam, crediderunt, quod apud illos sub hydrocephali titulo latuerit, & a magnitudine capitis, quae semper hunc morbum comitatur, hoc probare conati sunt. Aliquoties Rachiticos hydrocephalo laborare certum est; sed in pluribus caput proportionaliter majus est, licet nulla seri hydropici copia adsit. Praeterea hydrocephalo decumbentes fiunt hebetes & obliviosi, dum copia extravasatae aquae augetur, cum e contra, uti sequenti paragrapho dicetur, Rachitici praematuro ingenii acumine, & sensuum sincero exercitio, a coaetaneis distinguantur.

Omnes auctores, qui de hoc morbo scripserunt, mentionem fecerunt illius magnitudinis capitis auctae. Imo *Glissonius* (s) testatur, quod in omnibus hoc morbo exstinctis, quos hactenus viderat, obtinuerit aucta haec capitis moles, unico tantum excepto, qui simul cum hoc affectu suppuratos habuit pulmones, & Phthisi confectus est. Sed & ille habuit per totum fere morbi decursum caput majusculum, faciemque pleniorem. Quatuordecim vero ante obitum diebus subito collapsae sunt partes carnosae circa caput, faciesque Hippocratica facta est; stupentibus omnibus subitam hanc mutationem.

5°. Et hoc observatur perpetuo: Cum enim musculosa caro in trunco & artubus minuatur mole, & quasi atrophia absumatur, ideo *cutis universa, tum vera, tum mem-*

(r) Histoire natur. generale & particuliere Tom. V. pag. 300. 301. Tab. 35. & 51.
(s) De Rachitide cap. II. pag. 10.

membrana carnosa & adiposa, flaccida & quasi pendula, laxaeque instar chirothecae, apparet, ita ut multo plus carnium eas continere posse putes (t). Imo nequidem a morte flaccidum corpus obrigescit, nec innatum calorem mox exuit; uti in cadaveribus fieri solet (u).

6°. Abdomen semper plus minusve tumet: consumitur quidem pinguedo, deficit in musculis torositas, & tamen abdomen prominulum est. Prudenter *Glissonius* (w) hoc notavit, dum recenset illa, quae apparent in cadaveribus Rachiticorum, antequam dissecentur. *Abdomen exterius quidem, respectu nempe partium continentium, macrum est, interius vero, respectu partium contentarum, nonnihil prominens & tumidiusculum sentitur.*

Notandum est, tumorem abdominis junioribus saepius contingere, licet non sint Rachitici: Postquam enim primi dentes prodierunt, solent infantes esse satis famelici, & saepe parentes oblectantur, dum vident, infantes quaevis oblata avide devorare, etiam duriora, sperantes inde robur insigne corporis futurum. Matres, saepe nimis sollicitae de incremento prolium promovendo illas infarciunt pulticulis farinaceis, ita ut aliquando ventriculus & intestina his distentissima inveniantur post mortem. In tali casu purgantia, collectam hanc saburram expellentia, cum prudentia adhibita, egregie prosunt; uti etiam, ubi post febres, tam continuas, quam intermittentes, diu toleratas, abdomen intumescit; prout ante ad §. 1480. dictum fuit. Sed tumor abdominis in Rachiticis diversus est, & ideo tunc notatum fuit, *Sydenhamum* non voluisse, ut Medici purgantibus in Rachitide uterentur copiosis, cum semel vel bis hoc tentasse sufficeret.

Dum cadavera Rachiticorum lustrabat *Glissonius* (x), testatur sequentia: *Hepar in omnibus a nobis dissectis justo majus, alias autem non male coloratum, neque valde induratum, aliove aliquo notabili vitio contaminatum.* Excipiebat nonnulla cadavera, in quibus nempe ante obitum alii morbi cum Rachitide complicati fuerant; uti in hydropico & extreme tabido se observasse meminerat. Inde patet ratio, quare in quibusdam locis sub nomine magni hepatis designetur Rachitis. Lienem, magnitudine, colore, substantia, invenit non contemnendum; non negat tamen, in hoc viscere, propter complicationem Rachitidis cum aliis morbis, aliter contingere posse.

In cavo abdominis serum hydropicum vidit, sed nec frequenter, neque adeo copiosum. Notum est, in cadaveribus, post morbos chronicos & languidos, fere semper in corporis cavis aliquam copiam seri extravasati reperiri.

Ventriculum & intestina, ultra morem sanorum nonnihil, flatibus distenta vidit, & inde causam tensionis hypochondriorum deduxit.

Mesenterium quandoque inculpatum invenit, aliquando glandulis majoribus, si non strumis, obsitum.

Cum autem Pancreas transversim sub ventriculo ponatur, duplicaturae partis posterioris Mesocoli involutum, dissecto abdomine non occurrit sensibus, hinc nihil certi de illius conditione statuere voluit *Glissonius*, sed aliis hoc inquirendum reliquit. Et ob hanc rationem meretur omnem fidem in illis, quae asserit se vidisse in Rachiticorum cadaveribus.

Viscera Uropoietica satis sana invenit in Rachiticis; nisi alius simul adfuisset morbus.

Ex omnibus his observatis concludit sequentia; circa tumorem abdominis, qui in Rachitide adest. *Notamus in genere de omnibus visceribus in hoc ventre contentis, quod,*

(t) De Rachitide Cap. II. pag. 10.
(u) Disputat. ad morbor. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 287.
(w) De Rachitide Cap. II. pag. 11. & Cap. XXI. pag. 270. (x) Ibidem pag. 11.

licet paries ea continentes, ut supra monuimus, multum extenuatae & emaciatae occurrant, ipsa tamen aeque magna & plena, si non majora, ut de hepate dictum, quam in sanis deprehendantur (y).

Unicum Rachitici cadaver aperuit ante laudatus *Benevoli* (z), & invenit viscera abdominalia mole aucta; intestina nempe ampliora quam naturaliter esse solent, habito respectu ad corporis staturam; lienem & pancreas invenit solito majora; hepar prae reliquis magnitudinem auctam habuit; in quo tamen viscere praeter molis incrementum nil praeternaturalis inveniebatur. Celeberrimus *Heisterus* (a), qui Weslariae per triennium habitavit, ut in Rachitidis naturam inquireret accuratius, hoc temporis spatio sex septemve Rachitide defunctorum puerorum biennalium & triennalium cadavera incidit; meminitque, abdomen in his omnibus tumidum fuisse; at, aperto abdomine, nec aquam nec flatus in ejus cavo invenit, sed intestina flatibus admodum distenta. Plerumque in intestinis inveniebantur vermes cum pituita copiosa, & in pluribus aderant glandulae induratae, ac quidem tantae molis in mesenterio, ut pugnum aequarent; & tunc in illis abdomen ad tactum durius apparebat, quam in aliis, quod minime mirum videtur. Non meminit, hepar mole auctum fuisse; cujus ne quidem mentionem fecit; uti nec lienis, nec pancreatis. Cum autem Celeberrimus *Heisterus* tantus in arte fuerit, & adeo versatus in Anatomicis, dubium inde moveri posset, an aucta hepatis moles adeo frequenter occurrat in Rachiticis, ac *Glissonius*, statuit.

Sed notari meretur circa hanc rem, sectiones illas Rachiticorum factas fuisse in juventute *Heisteri*, dum adhuc studio Medicinae operam daret, & sub auspiciis ductuque *Mölleri*, Camerae Imperialis Medici, felici & numerosa praxi celebris, in arte proficeret. Edidit autem has observationes, postquam septuagesimum iam aetatis annum absolverat, sanus & vegetus. Unde probabile videtur, illum tunc praecipue attendisse ad morbosa, quae in cadaveribus occurrebant; & hepar, quamvis mole auctum, satis illibatum in Rachitide mortuis inveniri solet, ut dictum est. Cum ergo alii graves & fide digni auctores de hoc hepatis incremento in Rachiticis conveniant (b), videtur statui posse, quod & hepar mole auctum concurrat tanquam causa tumoris abdominis, qui observatur in Rachiticis.

Variam autem in visceribus molem inveniri saepius, Anatomici noverunt, non tantum si morbosa haec fuerint, verum etiam, dum color, consistentia, situs &c., nihil praeternaturale docerent esse, sed sola moles aucta in sensus occurreret. Neque ante mortem ulla adfuerunt signa saepe, quae suspicionem facere potuissent, morbosi quid latere in hoc vel illo viscere, quod in cadavere solito majori mole conspicuum inveniebatur. Memini, me vidisse, in cadavere adolescentis, Lienem in situ naturali haerentem, sed adeo longum, ut extrema parte ad cristam ossis ilii descenderet: color erat optimus hujus visceris, nihilque praeternaturale in ejus parenchymate detectum fuit; licet cum cura, a perito Anatomico, & Medicis praesentibus, examinarentur omnia. Cum autem a primis incunabulis defuncti curam gesserim, nihil unquam detegere potui, quod vel levissimam suspicionem daret lienis male affecti.

Videntur veteres Medici similia observasse, & peculiari nomine denotasse. Vocaverunt enim sic affectos μεγαλόσπλαγχνους, illos, qui magna & in tumorem sublata habent viscera. Licet enim tales crederent morbis opportunos vivere, imo & quandoque eodem nomine uterentur, dum viscera mole aucta morbis afficerentur, tamen

(y) De Rachitide. Cap. II. pag. 12. (z) Dissertazioni & osservazioni &c. pag. 246.
(a) Medicin. Chirurg. und Anatomische Wahrnehmungen pag. 25.
(b) Vide Schenckium Observat. Lib. ij. de Phthisi observat. 3. pag. 258.

tamen videtur agnovisse, dari homines, qui naturaliter magna viscera habent; de qua re videri possunt illa quae *Foësius* (c) habet.

7°. Ad numerum quintum notatum fuit, omnem pinguedinem minui perpetuo, & tandem vix non penitus evanescere: Sed, uti notum est, musculi ambiuntur non tantum undique tunica cellulosa, sed & eadem se insinuat inter singulos fibrarum muscularium fasciculos, ex quibus major musculus componitur, ad ultimas etiam subdivisiones usque, sicque efficit, ut fibrae musculares cum vicinis non concrescant, sed maneant semper separatae. Hinc, ubi summa illa emaciatio adest, musculorum torositas minuitur ultra quam credi potest. Verum quidem est, in ultimo senio, dum totum corpus exsuccum & aridum obrigescit, vix ullum pingue superesse in corpore, & tamen nondum penitus deletum esse motum muscularem, uti nec in consummatissima phthisi, dum sola cutis ossa tegere videtur tantum; verum adhuc ipsa muscularis fabrica superest illibata, quae sensim in Rachitide minui, & tandem perire, videtur, dum, torositate & mole quasi musculorum fere abolitis, illud, quod superest, inerti flacciditate languet. Causa enim muscularis motus non est in musculis, sed in illos aliunde derivatur, dum agunt. Verum, ut illa actio fieri possit, requiritur debita structura musculi, ut causa movens, per nervos allata ad musculum, effectum praestare possit. Videantur de hac re illa, quae ad §. 1058. & 1059. dicta sunt.

Egregius in historia naturali *Daubenton* (d), ubi describit sceleta & ossa singularia Rachiticorum, quae in thesauro Regio servantur, ob bonae nutritionis defectum carneas corporis partes debitam firmitatem perdere notat; sed nec ossa satis consolidari, dum increscunt; hinc vertebrae, quarum substantia porosa admodum est, emolliuntur & subsident; unde sequitur compressio medullae spinalis, ac nervorum, qui ex spina dorsi emergunt, & potestas musculares motus trunci & artuum exercendi impeditur magis magisque, tandemque fere integre deficit, dum quotidie augetur malum. Mirae quidem depravationes spinae dorsi in sceletis Rachiticorum observantur, nec improbabile videtur, posse comprimi tandem medullam spinalem contentam in theca vertebrarum, & nervos inter commissuras vertebrarum ex spinali medulla emergentes; tamen verae paralyses in Rachiticis vix observantur. In miseris illis, quorum cura neglecta fuit penitus, videmus, quosdam emergere totos deformes, spina dorsi adeo distorta, ut vix possibile videatur, hoc contingere potuisse absque compressione spinalis medullae ac nervorum, & tamen non observatur paralysis. Quin imo *Glissonius* (e), cujus testimonium maximi ponderis est in Rachitidis historia, testatur sequentia: *Nunquam, quod meminimus, Paralysin, aut Apoplexiam huic affectui supervenisse novimus; deberet autem necessario saepius (saltem in morbo confirmato) evenire, si laxitas & debilitas haec nervorum a defectu influxus cerebri originem duceret.* Minori cum periculo contingunt distorsiones illae in spina dorsi, quia lente & sensim fiunt in Rachiticis; & theca illa vertebrarum, dum divergit a recto tramite, notabilem arcum circuli facit; unde sensim medulla spinalis se accommodat mutatae figurae canalis ossei, per quem deducitur. Idem verum est de nervis, qui ex vertebrarum theca toto hoc itinere egrediuntur.

8°. Ossa sustinendo corpori humano serviunt, firmum fulcrum praestant partibus mollioribus, quae illis adhaerent, nec possent vasti adeo musculi, in corpore humano, & animalium majorum, potentiam, quae adeo valida reperitur, exercere, nisi duris affigerentur ossibus illorum extrema.

Nascentis autem animalis corpusculum refert molle gluten, nec ossa ipsa plus solidi-

(c) Oeconom. Hippoc. litera M. pag. 242. (d) Histoire natur. gener. & particul. avec la descript. du Cabin. du Roy Tom. III. pag. 56. &c. (e) De Rachitide Cap. IV. pag. 26.

liditatis habent in prima origine, quae tamen postea tantum robur & duritiem acquirunt. Placuit Celeberrimo *Hallero* indagare illa, quae in ossibus contingunt, dum ex flexili glutine mutantur in duram adeo substantiam, quae per saecula aëris injuriis in coemeteriis publicis exposita manere potest vix non integra. Solita sua & incomparabili industria haec experimenta perfecit in pullis nascentibus in ovo incubato. Vidit autem glutinis hujus transitum in cartilaginem esse satis promptum & facilem; videbatur enim tantum requiri major soliditas; sed non tam facile intelligebatur, quomodo flexilis & elastica cartilago in durum & fragile os mutaretur. Cartilago, dum tenuis adhuc est, pellucet; primum ossescentis cartilaginis indicium est opacitas & color flavescens; simul in eodem loco incipit tunc apparere fibrosa compages. Haec mutatio in ossibus pulli octavo incubatus die apparet. Decimo die, sanguinis rudimentum adest in cartilagine ossescente; undecimo die, rubedo adest, dilatatis jam sic arteriis, ut rubras sanguinis moleculas transmittere possint; eodem tempore & ossea durities in eodem cartilaginis loco observatur: Omnia haec & in callis ossium fractorum apparent, antequam in os consolidentur. De omnibus his egi alia occasione ad §. 1261, ubi de *calce podagrica* agebatur. Illud autem, quod per arterias, quarum jam aucta magnitudo est, ut crassiora admittant, adfertur ad cartilaginem, videtur esse terra, quae interposita substantiae cartilagineae facit, ut ex flexili & elastica cartilagine durum & fragile os nascatur.

Unde sequitur, si terra illa, quae cartilaginem sua miscela in os convertit, tolli posset ex osse jam facto, tunc os denuo in cartilaginem mutari debere.

Pulchro & certo experimento hoc demonstratur (vide §. 1261.). Calvaria enim, quae per plures annos in coemeterio jacuerat, macerata in aqua forti, diluta copiosa aqua pura, tota flexilis & elastica facta fuit, ita, ut in pavimentum projecta, pilae instar, in altum resiliret. Unde merito concluditur, cartilaginem differre ab osse, quia caret substantia illa terrea, quae in acidis solvitur, &, si ex osse in acidis macerato auferatur illud terreum, redire cartilaginem, quae latuerat in vero osse, per tot annos in coemeterio exposito.

Praeterea constitit ex *Celeberrimi du Hamel* & aliorum experimentis, terream illam substantiam tingi rubro colore, si *rubia tinctorum* ingeratur cum cibo animalibus, & illis ossibus, in acido maceratis liquore, soluta terra perire omnem colorem, & manere cartilaginem non amplius coloratam.

Sed & inde patuit, per ipsas vitae sanae actiones deteri perpetuo partes solidas corporis, ne ossibus quidem exceptis; & iisdem vitae sanae actionibus restitui perditas. Dum enim alternatim nutriebat animalia cibis consuetis, nunc addita rubia tinctorum, nunc non, per aliquod tempus, invenit ossa illorum variegata circulis albis & rubris, simulque didicit, mensis spatio notabilem terrae copiam ossi appositam fuisse; quod ex colore facile distinguere poterat. Patuit pariter, intra sex septimanas evanescere illam rubedinem, si animal cibis solitis absque additione rubiae tinctorum uteretur; dum nempe jacturam terreae ossium substantiae supplet alia similis materia, sed non tincta amplius rubro colore.

Inde concluditur, quod terrea haec materies, quae cartilagini addita illam in os convertit, fluxerit per vasa cum sanis humoribus, & ossibus reddiderit illud, quod quotidie de illorum substantia periit, uti & id, quod ad incrementum ossium in junioribus requiritur. Unde ex ovo incubato pullus prodit vigesimo die, qui firmis jam ossibus insistit, & quaquaversum discurrit.

Verum eadem haec terrea materies, dum per morbum mutatur, vel partibus osseis rite applicari nequit, ad alia loca deponitur, vel & eliminatur de corpore; uti ad §. 1261. dictum fuit. An simile quid in Rachiticis quandoque contingit? *Glissonius* (f) habet sequentia: *Aliquis nostrum testatur, se semel vidisse glandulas strumosas*

(f) De Rachitide Cap. II. pag. 13.

mosas, tam numerosas, ut viderentur aequare, si non superare, magnitudinem ipsorum pulmonum: sitae autem fuerunt utrimque inter pulmones & mediastinum, & a thymo usque ad diaphragma protensae. In cadavere infantis Rachitici membrana pulmones succingens aspera erat protuberantiis, tuberculisque, verrucis non dissimilibus. *Apertis pulmonibus, in pluribus locis tartarea seu gypsea substantia concreverat* (g). In cadavere nobilis pueri Rachitide mortui *Benevoli* (h) invenit, substantiam pulmonis dissectam esse plenam & infarctam materia alba, tenaci, crassa, quam pressus pulmo spongiae instar exsudabat: credidit, pulmonem plenum fuisse chylo in hoc viscere collecto & indurato; quod vix verosimile videtur. Similis observatio legitur (i) de puero Rachitico, in cujus humero dextro, supra flexuram cubiti, inventa fuit tunica spissa, quasi cartilaginea; qua aperta, effluxit materia alba, grumoso lacti aut caseo coagulato similis. Similis in femore tunica crassa cartilaginea inveniebatur, quae obvolvebat tumorem, quo aperto, effluxit liquor priori similis, paulo quidem spissior, albus, caseosus, non foetidus, ad tres circiter uncias.

Si jam illa materies terrea, a qua ossium firmitas & robur pendet, non applicetur copia & modo debitis, major flexilitas ossium adest; unde, dum corporis pondus innititur ossibus nondum consolidatis, pressae epiphyses prominere ac tumere incipiunt, & in junioribus, qui nondum incesserunt, praecipue in carpis, tales prominentiae apparent, quia sedentes saepius manubus innituntur, uti *Glissonius* (k) notavit. Illae protuberantiae, si examinentur, non in partibus carnosis aut membranosis, sed in ipsis ossium extremis, praecipue in eorum epiphysibus, radicari deprehenduntur. Imo, si ossium illae prominentiae lima radantur, apparet, quod sint ejusdem similaris substantiae ac reliquae ossium partes (l). Hoc autem notatu dignum credidit ideo, quia (m) *conjectarunt aliqui, ossa in hoc affectu interdum esse flexibilia instar cerae. Sed nos nusquam id vidimus, neque ab oculato teste fide digno relatum audivimus. Quare, ut fabulosum, hoc signum plane rejicimus.* In adultis quidem observatum fuit aliquoties, ossa penitus emollita fuisse, sed in Rachiticis firma fiunt minus, incurvantur a pondere incumbente, epiphyses pressae protuberant, sicque corpus misere defiguratur, &, nisi curetur integre morbus in tempore, ossa illa difformia indurantur denuo, & tota vita manent miseranda tolerati morbi vestigia.

9°. Adeo frequens occurrit in Rachiticis vasorum, caput petentium, vel inde redeuntium, magnitudo, ut plures autores, qui de hoc morbo egerunt, voluerint, ejus essentiam tantum consistere in illa nutritionis depravatione per quam quaedam partes nimio graventur nutrimento, hinc mole augeantur nimis, aliae vero tanto minus recipiant, adeoque necessario contabescant. De visceribus mole auctis ante dictum fuit, & notatum, quod non semper morbosa videantur; uti etiam, quod caput & facies mole aucta appareant, dum reliqua decrescunt potius. Attenti ad causam aucti in superiore parte corporis incrementi, observaverunt, arterias & venas jugulares ampliores esse, dum reliquae decrescunt. *Glissonius* (n) idem quidem affirmat, sed solita fide addit, aliquoties augmentum illud vasorum capitis apparuisse *in corporibus novissime apertis*, non tamen audet inde concludere, illud perpetuo in hoc affectu obtinere, vel non, licet suspicetur, ita se rem perpetuo habere. Rationem, quare hujus rei oculatum testem praestare non posset, sequentem adfert: *Non venerat nobis in mentem, id antea ab initio nostrae Anatomicae circa hoc subjectum indaginis scrutari.*

§. 1486.

(g) Boneti sepulchret. Tom. I. pag. 912. (h) Differtazioni & osservazioni pag. 247.
(i) Acta Physico Medica natur. curiosorum Tom. I. pag. 103.
(k) De Rachitide Cap. II pag. 10. (l) Ibidem pag. 11.
(m) Ibidem Cap. XXI. pag. 269. (n) Ibidem. Cap. II. pag. 15.

§. 1486. IN illis vero qui jam ambulare inceperant noscitur adveniens malum. 1. ex omnibus antecedentibus. 2. ab incessu tardiore, infirmo, prolapsu, instabilitate, transeunte in assiduam sedendi voluntatem, mox abituram in decubitum perpetuum, tandemque in impotentiam motus quorumcunque artuum, collo flexili, capite nutante. 3. ab ingenii praematuro acumine, sensuum sincero exercitio, appetitu & digestione ferme illaesis.

Dictum fuit ad §. 1481, Rachitidem vix unquam connasci, raro ante nonum vitae mensem incipere, &, si nullum inchoati morbi vestigium apparuerit ante biennium aetatis absolutum, postea vix de hoc morbo periclitari pueros; actumque hactenus de signis morbi in illis, qui nondum incedunt; nunc indaganda sunt morbi indicia in illis, qui jam ambulare ceperunt.

1°. De his actum fuit.

2°. Sani infantes, quamdiu vigilant, vix unquam quiescunt, sed perpetuo artus movent & totum corpus, nisi coërceantur, perpetuo hinc inde discurrunt, quaevis obvia arripiunt, quibus dum potiti fuerint, mox rejiciunt, ad alia festinantes, sic non leviter custodes suas solent fatigare parvuli. Notum est, vix non omnes morbos, graviores imprimis, a lassitudine spontanea, & gravitate corporis, incipere; non ita diu post, febres, vel & morbi acuti, sequuntur haec morborum praeludia. Ubi ergo in junioribus agilitas corporis & puerilis petulantia incipiunt minui, licet nullus alius morbus sequatur, tunc Rachitidis suspicio nascitur; quae magis magisque confirmatur, si haec lassitudo insolita & tarditas ad motum corporis diutius perdurent, imo & augeantur. Haec motus muscularis debilitas incipit a primis morbi rudimentis. Si intra primum aetatis annum, aut circiter, pueri hoc morbo infestentur, tardius solito pedibus insistunt prae illa debilitate, & plerumque prius loquuntur, quam incedunt; quod in Anglia pro malo omine haberi solet (o). Si ambulare jam ceperunt, antequam morbus ingruat, tardius incedunt, pedibus infirmius insistunt, vacillant, titubant, cadunt. Si quando laetentur, non tam profuse rident, neque tanto cum vigore se excitant, artusve vibrant acsi tractantium manubus exsilire gestirent, nec irati adeo ferociter calcitrant, neque tanta cum animositate plorant, ac solent sani coaetanei. Jactatione corporis ab aliis praestita non delectantur, nec motu violentiore, uti aliis pueris in more est, imo potius, praevalente morbo, omnem jactationem aversantur. Dum plorant, non vehementiore aliquo lusu, ast molli placidaque tractatione & quiete, placantur. Nec oblectantur multum crepundiis, nec ludicra curant, nec tamen stupidi sunt, sed ingeniosi ac serii; &, uti *Glissonius*, cujus verbis utor in describendis hujus morbi signis, optime notavit (p); *Vultum videre est magis compositum & severum, quam aetas postularet, acsi in rem seriam aliquam meditabundi essent.*

Cum autem, exceptis illis, qui in capite & facie locantur, reliquorum musculorum firma torositas sensim minuatur, ita, ut laxi & penduli sub flaccida cute tangantur, hinc assidua sedendi voluntas tandem in decubitum perpetuum abit; eo quod sedentes corpus erectum tenere nequeant; sed, id inclinantes, modo antrorsum,

(o) De Rachitide Cap. XXI. pag. 563. 264.
(p) De Rachitide Cap. XXI. pag. 265.

fum, modo retrorfum, modo ad alterutrum latus, quaerunt fuftentacula, quibus recumbentes ignaviae fuae auxilium praebeant. Miferrimum vifu eft, quomodo caput mole auctum, dum adultior morbus jam eft, tenui collo fuftineri amplius nequeat, fed nutando in hanc illamve partem dilabatur. Similis debilitas in fpina dorfi obfervatur. Unde & *Gliffonius* (q) hanc Prognofin dedit: *Quo enormior eft mole capitis, eo longior & difficilior curatio. Quo debilior eft fpina dorfi, eo gravior & periculofior morbus.*

3°. Mifelli illi, licet debiles, & ad motum corporis artuumque inepti, acumine ingenii valent, ac quidem plus, quam in tenera tali aetate quis exfpectaret: Simul fenfuum omnium exercitium illibatum manet. Hinc functiones encephali in hoc morbo fatis integrae fuperfunt; deficit aut languet faltem illa, quae motui mufculorum voluntario praefidet. Forte in encephalo non haeret caufa labefactati motus mufcularis, fed potius pendet a perdita mufculorum torofitate & inerti languore, qui in Rachitide obfervatur. Ubi enim per idonea remedia emendatur vappida, quae in hoc morbo adeft, cacochymia, & reftituitur firmis partibus folitum hac aetate robur, mufcularis motus pari paffu redit, quo haec vitia folidarum & fluidarum corporis partium corriguntur.

Diffimulandum tamen non eft, egregium *J. Petrum Buchnerum* (r), qui indagando huic morbo non levem operam dedit, fcripfiffe, quae fequuntur: *Ego faltem plures ftupidos Rachiticos, quam facultatibus animalibus valentes, hactenus vidi: Etfi hos quoque viderim.* Verum notandum eft, quod hic agatur de fignis Rachitidis advenientis, in illis, qui jam ambulare ceperant, antequam morbus illos invaderet. Hinc non mirum foret, fi Rachitici in morbi principio ingenii acumine & fenfuum exercitio valerent, dein in morbi aucti decurfu ftupidi & hebetes fierent. Imprimis hoc continget, fi ferum extravafatum in calvariae cavo incipiat colligi. *Gliffonius* (s) de diffectis Rachiticorum capitibus teftatur fequentia: *Inter duram & piam matrem, atque in ipfis ventriculis cerebri, ferofas aquas in nonnullis a nobis diffectis reperimus; unde patet affectum, hunc cum hydrocephalo complicari poffe. Cerebrum in aliis a nobis diffectis fatis firmum & inculpabile, neque illuvie ferofa inundatum, deprehendimus.* Unde illa hebetudo, fi comitetur quandoque Rachitidem, non pendet ab ipfo hujus morbi genio, cum e contra infolitum ingenii acumen toties mirentur Medici in Rachiticis, fed ab alio morbo accedente ortum ducit, feri nempe aquofi collectione in calvariae cavo.

Sapienter enim *Gliffonius* (t) monet Medicos, morbos fere omnes tractu temporis alios diverfi generis fibi adfcifcere, & ideo morbos chronicos plerumque ante obitum jam effe complicatos. Non ergo credendum eft, quidquid in Rachitide defunctorum cadaveribus praeternaturale reperitur, ad hunc morbum pertinere, cum forte potius ad alium morbum, Rachitidi ante mortem fupervenientem, fpectet. Ut igitur certi quid ftatui poffit, plura cadavera eodem morbo defunctorum debent perluftrari, ut rite diftinguatur, quaenam perpetuo, quae plerumque, quae frequenter, quae raro, in diffectis corporibus eodem morbo exftinctorum obferventur. Simul monet, in memoria habendum effe, quod illi, quorum cadavera fecantur, Rachitide graviffime decubuerint, cum fuccumbere debuerint malo, adeoque non exfpectanda effe in vivis, recens affectis, eadem fymptomata, eandem morbi magnitudinem, cujus effectus in cadavere reperiuntur. Erroris periculo fe exponeret, qui poft Empyema in cadavere repertum concluderet, pus illud dediffe originem pleuritidi, quae, fuppurata, poftea Empyema produxit.

(q) Ibidem Capite XXII. pag. 286. (r) Difputat. ad morbor. hiftor. opera Halleri Tom. VI. pag. 285. (s) De Rachitide Cap. II. pag. 15. (t) De Rachitide Cap. II. pag. 8.

Caeterum in hoc morbo, imprimis incipiente, appetitus & digestio manent satis integra. Unde subdole prorepit malum, sensim auctum. Cum autem ex praecedentibus patuerit, viscera abdominalia in Rachiticis mole quidem augeri, sed caeterum satis sana inveniri, non adeo mirum videtur, quod illorum actiones in morbo incipiente perstent adhuc illibatae.

§. 1487. ADultior morbus exhibet magnum caput, suturis amplis interstinctum; thoracem ad latera compressum, ad sternum in acutum assurgens, cum nodosis costarum extremis; abdomen protuberans; cariosos cum nigritudine dentes; quae sensim aucta saepe in omni vita perniciosos similes morbos creant, maxime spinam ventosam & cariem ossium.

Sequuntur tunc illae mutationes, quae procedente morbo observantur in aegris. Caput magnum, suturis amplis interstinctum. In recens nato infante, uti notum est, calvaria nondum est tota ossea, sed capitis ossa a se mutuo adhuc separata sunt, & ossis defectum supplet membrana: hoc usum habet, ut caput infantis, partus tempore, per ultimas pelvis angustias transiturum, cedere possit validis parturientis nixibus, & prodire facilius. In illo calvariae loco, ubi ossa bregmatis cum frontis ossibus unientur postea per suturam magna plaga est, irregularis figurae, ubi nihil ossei, sed mera membrana tantum, tangendo deprehenditur. Locus ille *Fontanella* dici solet. Procedente aetate, membrana haec sensim in os mutatur, citius aut serius in diversis. Vidi non semel, fontanellam pro parte adhuc membranaceam fuisse septimo & octavo aetatis anno. Ossa cranii postea per suturas uniuntur, disparente omni illo membranaceo, ideo illud interstitium inter ossa cranii, nondum sibi invicem contigua reddita, suturarum nomine venit; quae eo ampliores ergo erunt, quo magis ossa cranii adhuc a se mutuo distent.

Notum est, calvariae cavum naturaliter semper plenum esse, & patuit ad §. 295, ubi de vulneribus capitis agebatur, nisi ossa cranii coercerent contentum encephalon molle, illud facile protuberaturum illo tempore, dum homo valido nixu pondus attollit, obstaculum quodvis totis viribus removere nititur, alvum duram magno conatu exprimit, subito & protracto risu agitatur, valida & repetita sternutatione concutitur. Unde fit, si per vulnera osseum illud propugnaculum laeditur, aut arte chirurgica exscinditur orbiculus ex calvaria ossea, ut paretur via humoribus extravasatis sub cranio collectis, & molle encephalon comprimentibus, quod Chirurgi adeo sollicite locum laesum muniant, probe gnari, si hoc neglexerint, encephalon in loco, ubi trepanum applicatum fuit, brevi emersurum, sub forma luxuriantis fungosae substantiae, quae resecta cito recrescit, & non tantum foramen exsectum replet, sed etiam ultra ejus margines protuberat undique.

Cum ergo notabilis cranii pars in recens natis adhuc membranacea sit naturaliter, sensim in os mutanda, patet ratio, quare caput proportionaliter majus sit in junioribus, etiam sanis, quod pictores & statuarii semper observant. Verum in Rachiticis ossa sunt molliora, interstitia membranacea inter ossa calvariae sunt ampliora, hinc calvariae tota compages facilius cedit encephalo distendenti; unde patet simul ratio, quare capitis moles auctior inter Rachitidis signa diagnostica numeretur. Si jam consideretur, copiam & impetum humorum versus caput augeri ob magnitudinem arteriarum & venarum jugularium (vide §. 1485. n°. 9.), patet evidenter, cur ob tres has causas concurrentes, ossium mollitiem, partem insignem calvariae adhuc

mem-

membranaceam, & copiosiorem sanguinis appulsum, capitis moles augeatur, dum reliquae partes decrescere videantur potius.

Sic & nascitur dispositio ad *hydrocephalum*; quod malum aliquando comitatur Rachitidem, quandoque sequitur.

Antea §. 1485. n°. 8. pluribus dictum fuit, soliditatem ossium pendere a terra, debita proportione admista, ac adunata, &, si illa terra tollatur, tunc os mutari in cartilaginem elasticam flexilem. Simul tunc notatum fuit, intime unitam ossibus terram vitae sanae actione deteri, eliminari de corpore, & in ejus deperditae locum restitui similem; quae debitam ossium firmitatem conservat. Haec firmitas minuetur, si non restituatur quotidie idem & tale, quale perierat, simulque addatur illa quantitas, quae ad debitum corporis incrementum in hac aetate requiritur. Firmitas certe in ossibus Rachiticorum minuitur; hoc omnia morbi phaenomena docent; & non sine ratione roboris in ossibus decrementum, vel minutae copiae terrae ad firmitatem ossium requisitae, vel vitiosae unioni ejus cum reliquis partibus os constituentibus, tribui posse videtur.

Pulchra quaedam, quae huc spectant apud *Celeberrimum Boerhaavium* (*u*) habentur. Agebat ibi de vi solvente aquae simplicis purae, quae sola non solvit terrestria pura corpora, verum, si haec acidis corrosa fuerint, tunc perfecte in aqua dilui possunt, & in illa latere, ita, ut totus liquor appareat limpidissimus. Animalium pariter verae ultimaeque terrae, osseae, carneae, testaceae, caeteraeque, ita possunt solvi in acidis, & solutae dilui in aqua, sicque efficere cum aqua, in qua latent, pellucidissimum liquorem.

Contrarium obtinet, dum terrestria corpora intime uniuntur salibus alcalinis; tunc enim terra his unita in aqua postea solvi & dilui nequit. Docet hoc vitrum evidentissime, utpote alcali & terra intime conjugatis constans; quod eo minus solubile habetur in aqua, quo arctius haec bina inter se unita fuerint: Sic enim formatur materies, quae non habetur alia aquae viribus solventibus magis intacta. Ideo credidit magnus vir, quod naturae auctor alimenta fere omnia animalium, paucis admodum exceptis, acescentia fecerit. Ita enim acidi sales, in prima ventriculi officina praedominantes, felicius ad dissolutionem disponunt nutrimenta assumta, quorum partes firmae per terram imprimis cohaerent, & ideo longe difficilius in liquidum chylum dissolverentur: Verum, ubi postea ex hoc chylo formanda est iterum materies solidis compingendis apta, tunc mutatur prorsus acescentia, quae in chylo parando necessaria fuerat, & alcalescentia salium enascitur, quae, apprehendens elementa terrestria, compagem format aqua non solubilem, sed humoribus coërcendis parem. Ex quibus omnibus tandem concludit sequentia: *Utique, quando vis mutandi acescentia in alcalia in corpore humano deficit, ossa tum, cartilagines, dentes, ligamenta, laxa, debilia, mollia, flexibilia, redduntur; ut in Rachiticis animadvertitur quotidie.*

Thoracem ad latera compressum &c. Ubi signa Rachitidis recenset *Glissonius* (*w*), quae apparent in cadaveribus hoc morbo demortuorum, antequam sectio instituatur, sequentia notat, quae circa thoracem apparent: *Pectus exterius macrum, & valde angustum, praesertim sub alis, & a lateribus quasi compressum conspicitur; sternum vero nonnihil acuminatum, instar carinae navis, aut pectoris gallinae. Costarum extrema, quibus cum cartilaginibus sterni committuntur, nodosa sunt, quemadmodum de articulis carpi & tali diximus.* Costae enim osseam requisitam firmitatem non habent; hinc facile intromprimuntur, dum custodes infantum, manubus utrimque lateribus applicatis, illos humo tollunt, vel & ulnis impositos gestant: In quibusdam locis mo-

(*u*) Element. Chem. Tom. I. pag. 737. (*w*) De Rachitide Cap. II. pag. 11.

ris est, ut non insideant infantes custodum brachio, nunc dextro. nunc sinistro, sed lumbis custodum circumligetur firmum pulvinar, ex crinibus equinis paratum, cui insidet infans, dum utraque manu custodis, thoracis lateribus applicata, sustinetur, ne in latus alterutrum declinans vacillet perpetuo, sed maneat in situ erecto, pedibus pendulis. Ubi autem latera tantum premuntur, columna vertebrarum retrorsum cedet, & sterni os antrorsum elevabitur; cumque vertebrae magis resistant, sterni os assurget magis ex hac causa; sicque thoracis cavum, lateribus compressis, reddetur angustius, pulmo difficilius poterit dilatari ab aëre inspirato; unde asthma, & alii periculosi pectoris morbi, toties sequuntur, & morbus hic, diuturnior si fuerit, facile in phthisin migrat. Hinc in Prognosi Rachitidis (x) statuitur: *Asthma (praesertim Orthopnoea, atque ea spirandi difficultas, in qua decubitus in neutrum latus admittitur) valde periculosum: Ante obitum tabem sibi comitem perpetuo fere adsciscit, nisi forte alius morbus aut symptoma grave interveniens, accelerata morte, tabem adventantem praevertat.*

Abdomen protuberans. De hoc dictum fuit §. 1485. N°. 6.

Cariosos cum nigritudine dentes. Cum Rachitis frequenter invadere soleat circa dentitionis tempus, primi dentes solent male affici, imo & sequentes aliquando, si morbus in longum protrahatur. Ita ut aliquot viderim adolescentes, quorum morbus in initio negligentius tractatus fuerat, qui edentuli manserunt tota vita: Raro quidem hoc contingit; sed saepius observatur in graviori morbo, aliquot, ex incisoribus imprimis, deficere dentes, quorum aliqui tamen, circa septimum annum, circa septimum annum, vel & serius aliquando, quando primi dentes, lactei dicti, vacillare solent & cadere, renovantur. Cum enim, si morbus validus fuerit & diuturnus, ossa male afficiantur, mirum non est, dentes similiter affici. Sub adamantina crusta dicta, quae extra gingivas prominet, tecta latet substantia ossea tenerior, quae dum corrumpitur, dens frustillatim excidit. Observavit *Glissonius* (y); dentitionem, dum jungitur Rachitidi, morbi progressum multum accelerare; simulque monet sequentia: *Dentes nigrescere, aut frustillatim excidere, periculo non vacat, atque id eo pejus est, quo tardius alii in eorum locum succrescunt*. Docetur enim ex his Medicus, validum fuisse malum, si secundi dentes, in alveolis adhuc latentes, a prioribus insidentibus corruptis male affecti fuerint, vel saltem difficilius cedere medelae adhibitae, & tardius eradicari posse. Observavit antea jam laudatus *Buchnerus* (z); *A dentibus oriri morbum; unde, si infans serius, post primum annum, v. g. anno uno & dimidio, aut quadrante, aut plane expleto jam annorum binario, dentes edat, utut antea vegetus & alacris fuerit, metuendum est, ne in spinalem morbum incidat, sive convulsiones dentitioni accedant, vel non. In Rachitide imperfecta dentes, carie ejecti, septimo anno reparantur, in perfecta vero non.* Notandum est, hunc auctorem perfectam Rachitidem tunc vocasse, ubi omnino desperabat de morbi curatione. *Rachitis imperfecta difficulter, perfecta vix aut raro curatur. Saltem, oblata licet occasione, curam periclitari noluit.* Quod tamen laudari nequit, cum toties & in hoc & in aliis morbis emerserint aegri, qui conclamati omnibus videbantur.

Observavit autem, si dentium cariei accederet insignis oris graveolentia, morbum fere lethalem esse. Sed & Prognosin *Glissonii* circa tardam novorum dentium in Rachitide eruptionem confirmavit (a). Tarde enim primi dentes prodierunt, & cum continuis fere convulsionibus: Postea Rachitidis incipientis omnia signa adfuerunt; dentes fiebant flavi, dein nigri, & exciderunt: ita per quinque annos vixit eden-

(x) De Rachitide Cap. XVIII. pag. 288. (y) Ibidem pag. 287. 288.
(z) Disput. ad morb. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 286. 287. 288.
(a) Disputat. ad morb. Histor. opera Halleri Tom. VI. pga. 280.

edentula; tandem undecimo aetatis anno unicus dens emersit, qui ad mortem usque perstitit, quae decimo quarto aetatis anno calamitosae vitae finem imposuit: Miram corporis deformitatem, Rachitidis tam diu toleratae affectum, tabula huic dissertationi adnexa exhibet.

Licet enim saepe citius longe morbo succumbant Rachitici, tamen non pauci emergunt, sed miseram vitam trahunt deformes, & ad omnia fere inhabiles, nisi in tempore idonea medela adhibeatur; de qua postea agetur. Unde *Glissonius* (*b*), de Prognosi hujus morbi agens, statuit sequentia: *Qui statum morbi attingunt, quo nempe is non amplius augetur, omnes, si recte tractentur, evadunt, nisi forte alius morbus sit conjunctus, aut casu aliquo superveniat, aegrumque in augmentum ulterius deturbet. Declinatio symptomatum similiter, sed certius, sanitatis restitutionem pollicetur.*

Quae sensim aucta saepe in omni vita perniciosos tales morbos creant, maxime spinam ventosam, & cariem ossium. Ossa debitam firmitatem non habere in Rachiticis, antea pluribus demonstratum fuit; hinc naturalem situm & figuram non retinent, dum premuntur a pondere incumbente corporis erecti; unde toties spina dorsi deformatur, uti & extrema inferiora; in extremis superioribus idem contingit, dum, sedilibus insidentes perpetuo, vel & decumbentes in lectulis, manubus & brachiis innituntur, ut situm corporis mutare possint; qui, si idem maneat diu, molestiam sanis etiam & robustis hominibus creat: unde & observatur in sanis dormientibus, quod somni tempore situm mutent aliquoties, ut molestiam leniant, quae sentitur, dum pondus corporis jacentis haec vel illa loca premit diutius. Nisi enim haec situs mutatio obtineret subinde, suffocaretur circulatio in partibus quibus incumbimus, & sequeretur gangraena in locis maxime pressis, uti toties dolent Medici factum fuisse, dum aegri hebetes & soporosi decumbunt, nec hanc molestiam sentiunt, simulque custodes, licet moniti, situm decumbentium mutare negligunt. Cum autem sensuum sincerum exercitium adsit in Rachiticis, miselli manubus utuntur frequentius, ut situm mutare possint; unde protuberant epiphyses radii, ulnae, humeri, & pars ossium inter articulos media, debitâ firmitate carens, incipit incurvari. Posset & musculorum, ossibus affixorum, actio mutare naturalem figuram ossium, quae in hoc morbo nimis facile cedunt; sed antea patuit, musculorum torositatem ac robur minui in Rachitide, & decrescere illorum activitatem; unde forte minus ab hac causa metuendum erit. Dum autem felici cura musculis robur redit, quod perierat, & simul firmitas in ossibus succedit sensim, tum musculorum ossibus affixorum sola vi emendatur ossium incurvatorum figura saepius; de qua re postea in curatione hujus morbi dicetur. Accuratissimus *Daubenton*, non tantum in describenda corporis humani fabrica, sed, cui nullus comparari nequidem potest, in Anatome comparata, ut solet vocari, quae plurimorum animalium partes describit, & cum humanis ejusdem nominis comparat, unde multum illustratur intellectus omnium functionum; celeberrimus, inquam, ille auctor, dum describit locupletissimum rerum naturalium thesaurum (*c*), cui conservando & augendo tanta cum laude praeëst, plura specimina describit, quaedam etiam figuris nitidissimis exprimit, quae docent evidenter, quam miris modis ossa humana mutari possint in hoc morbo, imo & quandoque ipsa ossium substantia miserrime destrui tandem. Cum autem morbosi hi ossium affectus accuratius conspici possint in ossibus siccis, hinc & sceleta descripsit & delineavit, in quibus ossa propriis ligamentis inter se nexa manserant. Omnia haec attente legi & considerari merentur.

Puel-

(b) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 287.
(c) Histoire naturelle avec la description du Cabinet du Roy. Tom. III. pag. 57. & suivantes.

Puellam, quae ad decimum quartum annum usque cum Rachitide luctata fuerat, antequam morbo succumberet, delineavit Buchnerus (d). In hac figura ingens membrorum deformitas apparet quidem, verum, ossium, partibus adhuc mollibus tectorum, status non apparet; sed in sectione cadaveris ejusdem puellae (e) leguntur sequentia: *Supra modum molles & scissu faciles cartilagines erant. Ipsa vero ossa cartilagineam naturam, & mollitie, & facie ipsa, aemulata sunt. Cultro Anatomico absque vi totum os femoris discidi. Articuli a naturali sua constitutione, uti totum corpus, degeneraverant. Ita contracta & collapsa pelvis ossa erant, ut digitum ano immissum vix admitterent, atque ut inde tota vesica in abdomen expulsa peregrinaret. Cavum ossium fistulosorum ex binis oppositis lateribus admodum compressum erat, ut cavitas cylindrica in planam & paralelogrammiformem mutata esset.* Miras tales ossium deformationes in Rachitide defunctorum cadaveribus observavit & Daubenton (f), sed tam varias, ut de exacta illarum descriptione desperaret, licet ossa sceleti hujus, per relicta ligamenta, quantum fieri poterat, in naturali situ manserint; unde historiam hujus sceleti sic finit: *Uno verbo dicam, pleraque ossa complanata fuisse diversimode secundum illorum longitudinem.* Tres pedes & duos pollices longum erat illud sceleton, licet ex dimensione ossium singularium, & ossificationis progressu observato, credibile videretur, subjectum hoc octodecim aut viginti annorum fuisse, dum ab hoc morbo moreretur. Antea ad §. 1316, ubi de partu difficili agebatur, notatum fuit, obstetricantes semper difficiliorem partum metuere, dum assistere debent parturientibus, quae in juventute laboraverunt Rachitide, praecipue, si circa ultimas lumborum vertebras, & ossa quae pelvis cavum constituunt, notabilis deformitas manserit, quae non tantum difficilem partum facere potest, sed & quandoque penitus impossibilem. Videantur illa, quae in hoc loco dicta fuerunt.

Similia incommoda ab eadem causa nasci poterunt, dum ob spinae deformationem angustatur thoracis cavum, ita, ut pulmones libere nequeant explicari; unde tusses molestissimae, perpetuae, asthma incurabile, anxietas incredibilis, cum facie livente tumida a motu corporis vel leviter aucto, pulmonis vomicae, phthisis incurabilis, scirrhi, concretiones pulmonum cum pleura, sequuntur; uti ex praecedentibus patuit.

Sed & in reliquis ossibus corporis mira vitia contingere observata fuerunt. Daubenton (g) in illo sceleto Rachiticae, cujus modo mentio facta fuit, partem ossium occipitis & parietalium abscidit, & invenit ossa parietalia in quibusdam locis sex lineas crassa, in aliis vero adeo tenuia, ut pellucerent; in ossibus frontis, temporum, in occipitalibus, tenuia talia loca invenit. An & in extremorum ossibus tenuia talia loca inveniuntur, in quibus a leviori vi fractura metuenda est? In alio sceleto, cujus figuram tabula aenea expressit (h), notavit litera E adscripta in media parte ossium humeri, radii, ulnae, femorum, tibiae, & fibulae, juncturarum quasi vestigia, per omnem ossis ambitum; imo & quaedam similia vestigia in costis apparebant. Dubitabat egregius Vir, an forent fracturarum per callum consolidatarum vestigia? obstare videbatur difficultas, quomodo frangi potuissent tot ossa in hoc corpore, & fracta iterum tam bene consolidari? Credere maluit, Rachitidi tribuenda esse, morbumque hunc, qui adeo turbat ossium incrementum, invertisse solitum osteogeniae ordinem, qui a parte media incipit, & versus extrema ossium progreditur; per morbum autem pars media ossis mansisset diu cartilaginea, dum interim

(d) Disputat. ad morb. Histor. opera Haller. Tom. VI. pag. 309.
(e) Ibidem pag. 281. (f) In loco citato. pag. 74. 75.
(g) In loco citato. pag. 74. (h) Ibidem pag. 76.

terim ossificatio ab utroque extremo ossis incepta versus medium progrederetur; binae illae ossificationes ab extremis ortae, dum in medio concurrunt, produxissent illa juncturarum vestigia; imo olim, antequam ossa penitus induruerant, ossa haec in medio flecti potuissent; praecipue primo post nativitatem tempore.

Unde infert, quod, si mater talis infantis, graviditatis tempore, crurifragii supplicium coram vidisset, Rachiticus infans natus, ossibus in medio flexilibus, speciosum argumentum potuisset dare illis, qui vim imaginationis maternae in foetum, ejus utero contentum, tueri conantur.

Verum notari meretur, rarissime vel nunquam Rachitidem connatum morbum esse, uti pluribus ad §. 1481. dictum fuit, &, licet foetus in utero matris jam incepisset hoc morbo infici, non potuisset primo post nativitatem tempore adeo invaluisse malum, ut tot ossa fracta fuissent. Tota enim morbi historia docet, tardius incipere Rachitidem, & lento gradu augeri.

Sed plures auctores meminerunt facilis ossium fracturae in Rachiticis. Celebris in arte sua *Petit* (i), ubi de morbosa mutatione ossium in Rachitide agit, monet, os humeri quidem vix mutari in figura, cum undique cinctum sit musculis, qui fere aequalis roboris sunt, nec pondus corporis sustinere debeat, ut os femoris, notat tamen, ubi per morbum jam multum emollita fuerint ossa, tunc, in loco insertionis musculorum Deltoidis & Brachialis antici, os humeri incurvari sic, ut convexa pars anterior reddatur, pars vero posterior concava fiat: *Verum saepissime in hoc loco os invenitur semifractum; quod pluribus vicibus viderat. Hoc infortunium non tantum ossi humeri accidit, sed saepe etiam costis, uti & mediae parti ossium femoris & crurum.* In puella, quae decimo sexto aetatis anno expleto Rachitide periit, extremo tempore vitae femoris os levissima vi fractum fuisse observavit *Buchnerus* (k), licet ultimo hoc morbi stadio nequidem sedere valeret, multo minus incedere. Alia puella, per duos ferme annos lactata, satis bene se habens, dein Rachitica facta, postquam tertium annum & medium expleverat, in platea currens os femoris fregit, &, licet in cadavere post decem & ultra annos mortuae fractura haec consolidata inventa fuerit, tamen, aucto morbo, post fracturam, gradiendi facultate privata fuit.

Haec sufficere credo ad probandum, ossium minutam firmitatem in Rachitide dare saepius occasionem fracturae ossium.

Praeterea notari meretur, quod epiphyses ossium protuberent ad juncturas (vide §. 1485. n°. 8.), adeoque generaliter omnia ossa tumere circa articulos, uti in sceletis Rachiticorum observavit *Daubenton* (l): imprimis ossa femoris & tibiae circa extrema articulata hoc vitio laborant, neque cava articulorum proportionatam amplitudinem habent, ut possint in se recipere caput ossis articulandi, mole auctum per morbum; unde facilis luxationis periculum; quae forte frequentius, quam creditur, in Rachiticis contingit. Dum signa Prognostica in hoc morbo recenset *Glissonius* (m), inter alia dicit: *Qui crura sursum trahunt, neque ea lubenter extendi patiuntur, difficulter curantur.* Si caput ossis femoris non satis profunde acetabulum ingreditur in Rachiticis, ubi ligamenta laxa sunt, facile excidit, &, ex articulo suo elapsum, sursum retrahitur a musculis; unde membrum accurtatur nec absque molestia extendi poterit. Forte huc & spectat ultima Prognosis (n): *Qui facilius tole-*

(i) Traité des maladies des Os Tom. II. pag. 547. 548.
(k) Disput. ad morbor. histor. opera Halleri. Tom. IV. pag. 279.
(l) Histoire naturelle avec la descript. du Cabinet du Roy Tom. III. pag. 74.
(m) De Rachitide Cap. XXXIII. pag. 287. (n) Ibidem pag. 290.

tolerant omnimodam jactationem corporis, caeteris paribus, facilius curantur. Haec enim tolerantia monstrat, articulos esse bonos non tantum, sed & pectus esse liberum; quod optimum signum est. Unde in provecta Rachitide, & ubi lethalis exitus metuitur, miselli aegroti non tantum proprium corpus movere nequeunt, sed nec ab aliis corporis situs mutari poterit absque instantis suffocationis periculo. Vidit summas tales miserias *Buchnerus* (o) in puella Rachitica, quae ultimo vitae tempore *integro pede brevior reddebatur, & magno capite, ac inter elevatas scapulas quasi gomphosi immisso, brachiis & pedibus curvatis mirumque intortis, elevato sterno & eminente abdomine, ex homine in monstrum degenerabat. Tunc, nequidem sedere valens, & brachiis & dorso, miserandum spectaculum! suspendenda erat. Et retro, nisi caput perpetuo muniretur, mox totum cadebat; quo nempe curvatura vertebrarum colli divertebatur.*

Maxime etiam metuendum videtur in illis, qui ex diuturniore Rachitide emerserunt, ne praeter difformitatem staturae supersit hinc inde in ossibus talis mutatio fabricae, unde postea mali ossium morbi, curatu difficillimi, sequuntur; caries nempe, & spina ventosa.

Antea patuit, in firmo & sano osse, per ipsas sanitatis actiones deteri & evanescere quasi de corpore illa, a quibus firmitas & robur ossium pendent; quae nisi ex ingestis, vasorum & viscerum actione in naturam fluidarum & solidarum partium nostri corporis conversis, restituantur, degenerabit ossium compages a nativa sua indole, & tandem morbosa fiet, si idem defectus diu manserit. Cum autem tota Rachitidis historia doceat, morbum solidis partibus corporis, praecipue ossibus, noxam inferre, mirum non videbitur, post morbum diutius toleratum in ossibus superesse mali vestigia, quae, refectis viribus, redeunte sanitate, se manifestabunt, & quandoque debebunt separari a sanis partibus ossis; quod quidem optime fieret, si bona suppuratione partium mollium via pararetur ossium affectorum exfoliationi; verum raro haec felicitas contingit, cum in morbo hoc, si gravior fuerit, magna in putredinem proclivitas adsit; quae quandoque in tantam malignitatem ascendit, ut viderit *Buchnerus* (p), miserrimam puellam, extremo vitae die, *adeo tetram ore exspirasse mephitim, a qua sanissimus volucris, caveae, quae puellae vertici perpendicularis imminebat, inclusus, mox enecatus est.*

Sed, cum antea ad §. 512. & sequentibus peculiari Capitulo de morbis ossium actum fuerit, omnia, quae ad hanc rem spectant, ibi videri poterunt.

§. 1488.

(o) Disput ad morbor. histor. opera Halleri. Tom. VI. pag. 279.
(p) Disput. ad morbor. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 279.

§. 1488. Toto interim decursu mali lenta febricula depascitur corpus usque in mortem; tumque cadaver omnes fibras, membanas, vasa, viscera, mollia, flaccida, humores solutos, mucososque, exhibet.

Qnare causa proxima mali cacochymia iners, mucosa, frigida, vappida, latente forte leni labe venerea permista, cum laxa partium firmarum fabrica.

Rachitis lente progreditur, & non tantum per plures menses, verum etiam per annos, decurrit, antequam corpus destruat, uti ex ante dictis colligitur facile. Exempla enim fuerunt allegata, ubi post primam dentitionem se manifestabant prima morbi inchoantis symptomata, & ad decimum quartum, imo ad decimum sextum, annum usque misera vita protrahebatur, antequam mors tantis calamitatibus finem imponeret. Considerandum autem est, plures, Rachitidem in tenera aetate passos, longe diutius superesse. Notavit enim *Glissonius* (q), illos, qui ante annum quintum aetatis completum non perfecte sanantur, postea miseros ac valetudinarios supervivere, & ante consistentem aetatem asthmaticos, vel cachecticos, aut phthisicos, perire, *vel saltem gibbosos, nanos, curvos, aut aliter deformes, postmodum superesse*. Verum notum est, omnem morbum triplici modo finiri: vel enim abit in sanitatem, vel in mortem, vel definit in alium morbum, diversum a priori, cui tamen ut causae originem suam debet. Sic gibbosus non amplius dicitur Rachiticus, licet gibbus Rachitidi praegressae originem debeat: idem de aliis deformitatibus, Rachiticis toleratae sequelis, verum est. Hinc autem affirmatur, lenta febricula sensim depasci corpus ad mortem usque, dum proprie dicta Rachitis adest, licet absit saepe, dum postea in alium morbum Rachitis transiverit.

Dubitari tamen potest, an in ipso invadentis Rachitidis primordio lenta febricula jam comes adsit.

Glissonius (r), qui tanta cum cura hunc morbum examinavit, fatetur sequentia: *Adeo lente sensimque obrepit, ut ad plures menses vix sui manifesta vestigia prodat, nisi forte a vehementissimis causis ejus progressus promoveatur, ut a morbo violentiore aut colliquante, seu antecedente, seu superveniente*. In morbo proventiori adesse illam febriculam lentam, satis convenit inter omnes; sed est *tarditas motus hujus morbi in sua prima invasione*. De signis autem incipientis morbi in junioribus, qui nondum ambulare ceperunt ad §. 1485. dictum, ubi simul notata fuit ad numerum 5. insolita illa flacciditas cadaverum Rachiticorum; cum caeterum in aliis morbis obtinere soleat, ut non tantum post mortem, sed quandoque & ante mortem, totum corpus obrigescat. Unde propinqui ultimum illud obsequium praestant defuncto, ut oculos claudant, maxillas ad se invicem adducant, ne, apertis post mortem oculis, & ore hiante, foedum spectaculum exhibeat cadaver; sic & caput in recto situ deponunt, manusque jungunt. Si nimis diu moras trahant post mortem, tanta observatur in cadavere rigiditas, ut hoc pietatis opus amplius perfici non possit, vel saltem quam difficillime. Sed in Rachiticorum cadaveribus omnes articuli flexiles manent, & magnum caput sola gravitate, nisi fulciatur, in hanc illamve partem dilabitur.

Humores solutos, mucososque. Merentur hic conferri illa, quae in capitulo *de morbis viscerum debilium & laxorum* ad §. 41. & sequentes dicta sunt; uti & il-

(q) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 289. (r) De Rachitide Cap. CXVIII. pag. 219.

la, quae notata fuerunt in morbis fibrae debilis & laxae §. 24; & de fimili vitio in vafis obtinente §. 38. & fequentibus; omnia enim haec in Rachitide quoque locum habent. Ad §. 25. demonftratum fuit, defectum motus mufcularis inter primarias caufas debilitatis & laxitatis fibrarum merito recenferi; §. 30. patuit, fibras effe debiles junioribus, quiefcentibus, & crefcentibus; §. 35. 2., per quietem in aëre humido frigidiufculo, cum fomno pleniore, fibras folidas nimis rigidas & elafticas emendari; dum nempe fic redduntur molliores & debiliores; §. 43. 3. deducitur inde inertia liquidi per majora vafa fluentis, quae pendet a minuta copia, fluiditate aquofa aucta, & motu mufculari torpefcente. Sed haec omnia in Rachitidis hiftoria habentur. §. 44, ubi mala, a vafis & vifceribus nimis debilibus & laxis oriunda, enumerantur, inter praecipua ponuntur *cachexia* & *cacochymia*, peffimaeque horum fequelae, *phthifis*, *empyema*, *hydrops*, *atrophia*; quae omnia in Rachitidis decurfu obfervantur. Ad §. 48. probatum fuit, ipfum fanguinem & cruorem effe in robuftiffimis maxime denfum, lentum, blandum, in tenerrimis diffolutum, levem, acrem.

Omnia ergo haec confpirant in Rachitide, ut humores foluti fint, nec habeant firmam illam confiftentiam fanguinis fani, fed mucofum aliquem lentorem tantum; de quo §. 69. & fequentibus dictum fuit.

Obfervata fidelia confirmant modo dicta: *Celeberrimus Du Verney* (*s*) affirmat: *Carnes Rachiticorum albas, molles, decolores, effe, fanguinem autem aquofum, & valde diffolutum.* In cadavere puellae Rachiticae *fanguis fummopere tenuis, refolutus, & rutilus, erat*, tefte *Buchnero* (*t*).

Quare caufa proxima &c. Ex tota hiftoria morbi hactenus defcripti fequitur caufa proxima Rachitidis, qualis hic defcribitur. Caufa proxima morbi dicitur, quae totum jam praefentem directe conftituit; cujus praefentia ponit, continuat, morbum; cujus abfentia eundem tollit. Degenerant enim humores ab illis conditionibus, quae requiruntur in fanitate, & tunc *Cacochymia* adeffe dicitur; quae varia effe poteft, fed in hoc morbo iners, vappida, & mucofa, invenitur. Adeft fimul laxa nimis partium firmarum corporis fabrica, uti demonftratum fuit; fed humores noftri robore vaforum & vifcerum fic perficiuntur, ut dotes ad fanitatem requifitas acquirant; adeoque fenfim degenerant, dum robur folidarum partium debilitatur.

Simul & dubii inftar proponitur, an forte adfit in Rachitide aliquid labis Venereae, fed lenioris tantum.

Celeberrimus *Aftruc* (*u*) credidit, contagium Luis Venereae aliquando poffe effe mitioris indolis, ita ut fenfim viribus extenuetur, & decrefcat copia, tandemque totum evanefcat de corpore. Verum fimul monet, hanc felicitatem nunquam fperari poffe, nifi virus Venereum benignum & paucum fuerit, fimulque fanguis purus, rite conftitutus, & perfecte elaboratus, adfit. Hoc modo, fi virus non integre diffaretur de corpore, concipiebat, illud diu fuperftes manere poffe in corpore *fed ita coërcitum & refroenatum, ut effectu careat; feu, quod idem eft, latebit quidem in fanguine, fed latebit innoxie, quemadmodum in praxi videre obvium eft.* Si autem per febrem, aliumque aliquem morbum, per diaetae errores, vigilias, crapulam &c., fanguis a fana indole degeneret, *eadem ratione venenum antea latens viribus & copia promte invalefcet, naturali ferociae reftituetur; unde Lues manifefta.*

Conatur fuam fententiam confirmare argumento a fylveftribus arboribus defumto, quarum fructus acerbum acrem fuccum fundunt; qui tamen hortenfi cultura fic mitefcit,

(s) Traite des maladies des Os Tom. II. pag. 291.
(t) Difputat. ad morb. hiftor. opera Halleri Tom. VI. pag. 281.
(u) De Morbis Veneeis Lib. II. Cap. V. pag. 102. 103.

tescit, ut blando sapore placeat. Si autem a debita cultura talium arborum cessatum fuerit, fructuum succus ad priorem acerbitatem redit. Idem obtinere statuit in Luis veneno, quod innoxie latet, *quamdiu sanguis purior largiorem similis veneni renovationem refroenaturus est; suae vero redditur nativae ferociae & virulentiae, ubi primum depravata sanguinis integritate datur latenti veneno nocendi locus.*

Inde explicat, quare aliquando Lues sequatur, dum conjugum alteruter miasma Venereum latens in corpore gerit, licet diu in connubio vixerint simul, a Lue manifesta penitus immunes. *Id enim supponit, quidpiam ex alterutra parte mutatum fuisse, unde contagium, quod ab infecto viro manat, jam efficacius sit, vel sanguis mulieris, qui inficiendus est, ad concipiendnm venenum magis comparatus.* Cum autem statuat egregius ille vir, strumosas & Rachiticas affectiones esse degeneris Luis symptomata, hinc ex eodem fundamento explicat, quare ex pluribus liberis, ab iisdem parentibus genitis, quidam postea laborent Rachitide, alii non. *Id enim arguit, hunc aut illum, nativa corporis constitutione, vel morbis, qui, dum utero gestantur, matrem debilitant, caeteris imbecilliorem esse, unde contagio altius inficiatur.* Verum ex historia Luis Venereae patuit, optimam & robustissimam sanitatem non enervare susceptum in corpore virus, sed econtra sanissimos & succis plenos juvenes pejus adhuc infici ab impuro concubitu. Imo, si post curationem Luis tentatam aliquid adhuc de contagio Venereo latet in corpore, silent omnia Luis symptomata, quamdiu languent miseri, validis curationibus & severa dieta exhausti, sed simul ac vires redeunt, & bono nutrimento impletur corpus, repullulant omnia mala, & quandoque repeti debet curatio. Praeterea Luis Venereae symptomata differunt omnino ab illis, quae Rachitidem comitantur: de qua re videantur illa, quae ad §. 1482. dicta sunt.

Videtur autem *Celeberrimus Astruc*, in secunda editione tractatus absolutissimi de *Lue Venerea*, accuratius determinasse, quid sentiat de Lue Venerea, tanquam causa Rachitidis. Quamvis enim in capite quinto Libri secundi eadem legantur, quae modo recensui, tamen alio loco (*w*) habentur quaedam, quae in prima editione non inveniuntur. Agit ibidem de variis Periodis Luis Venereae; ubi monet, se non pauca novorum morborum genera, quae a Lue Venerea sobolescere vel reviviscere multis credita sunt, prudenter silentio praetermisisse; & postea subjungit, non defuisse, qui putent, ex eodem fonte fluxisse Rachitidem. *Sed qui ita putant semper chorda oberrant eadem; scilicet probant quidem egregie virus Venereum degener producendae Rachitidi symbolam conferre, ut & producendis non paucis morbis aliis: probant vero minime, venenum idem esse conjunctam & adaequatam causam Rachitidis; cum certum sit Rachitide saepius tentari infantes plurimos, quorum parentes omni Luis Venereae contagio perfectissime semper vacavere.*

Non videtur ergo Lues Venerea inter causas Rachitidis numerari posse; cum certum sit, morbum illum nasci in infantibus, absque ulla suspicione contagii Venerei prius communicati.

Confirmatur haec sententia ulterius, quod longe alia curatione indigeat Rachitis, quam Lues; imo, quod illa, quae ad virus Venereum exstinguendum commendantur, in hoc morbo minime prosint. Monet enim *Glissonius* (*x*) sequentia: *Observavimus, pueros nonnullos, unguentis mercurialibus illitos ad necandam scabiem, in hunc postea morbum incidisse.*

Superest jam, ut de curatione Rachitidis dicatur.

(w) De Morbis Venereis Lib. I. Cap. XIII. Tom. I. pag. 101. 102.
(x) De Rachitide Cap. XVI. pag. 188.

§. 1489. Curatio optima fit. Cibo levi, eupepto, ficciori, minus pingui, aromatibus mitioribus condito, saepe dato & copia moderata. Potu pauco, meraco, ex Cerevisia inprimis, non veteri quidem, at diu cocta & spissa. Aëre sicco, & calidiusculo. Vestitu accurate sicco, calefaciente, ex lana praeprimis confecto. Decubitu super storeis, ex aromaticis, roborantibus, exsiccantibus, herbis factis, in elatiori aedium parte, supra tabulata lignea. Gestatione, concussione, oscillatione, vectione in rheda super strata viarum, frictione multa, calida, sicca, pannis fumo aromatum perfusis instituta, maxime ad abdomen & spinam. Cantharidum iterata quandoque applicatione, vomitoriis lenibus aliquoties cum prudentia repetitis. Purgantibus deinde roborantibus per aliquot dies successivos adhibitis. Denique usu diu continuato medicamentorum roborantium, exsiccantium, antiscorbuticorum, & spiritus excitantium. An & immersio in frigidam prodest? an linimenta? & quae?

Ex omnibus, quae hactenus de Rachitide dicta fuerunt, constat, laxam nimis esse compagem partium solidarum corporis, & in illis deficere elasticitatem ac robur. Unde omnia illa, quae antea ad §. 28. pro curatione fibrae solidae nimis debilis & laxae commendata fuerunt, hic etiam conducunt fere, nisi quod in Rachitide curanda siccior victus soleat potius commendari, adeoque a lacte, jusculis, panis decoctis, abstinere malint Medici; &ícciores potius cibos commendent.

Cibo levi, eupepto, ficciori &c. Seliguntur illa, quae facile digeruntur, & nihil glutinosi habent, sicque promptius vi viscerum chylopoieticorum subigi, & in bonum chylum mutari possunt. Notatum fuit ad §. 1486. n°. 3., appetitum & digestionem ferme illaesa manere in hoc morbo, qui absque hoc non tam diu tolerari posset. Dantur tamen haec alimenta copia moderata, & saepius de die, ne chylus copiosior pulmonem, ob mutatam thoracis cavitatem (vide §. 1487.) plus minusve pressum, gravet. Pinguia repudiantur in victu Rachiticorum, quia nimia mollities & flacciditas partium solidarum adest, & in debilibus corporibus jure metuitur, ne haec in rancidam acrimoniam, quae pessima est, degenerent.

In *Materia Medica* ad hunc numerum recensentur illa, quae praecipue conducunt pro victu in hoc morbo.

Laudatur imprimis panis bene fermentatus, biscoctus: farina enim lentorem habet insignem, qui emendatur, dum pasta, ex farina & aqua simul mistis parata, incipit attolli in majorem molem & fermentari, antequam clibano immittatur, & excoquatur panis. Offas enim, ex farina & aqua paratas, absque fermentatione, robusta & duro labore exercita corpora ferre possunt; debiliores autem homines, uti etiam qui sedentariis artibus sibi victum parare coguntur, a glutinoso tali victu misere languent. Rite sic paratus, & bene excoctus, panis in lamellas tenuiores discinditur, & in clibano rursus excoquitur, ideoque vocatur biscoctus panis; qui siccissimus tunc est, &, vasis ligneis siccis clausis reconditus, servari potest diu immutatus, ab humido nempe aëre defensus, ne situm contrahat. Notum est, in longis itineribus saluberrimum navigantibus victum dare panem sic bis coctum. Pro

Rachi-

Rachiticis paratur ex puriſſimo tritico panis biscoctus, additis gratiſſimis & roborantibus aromatibus, parca copia, quae majorem ſaporis gratiam conciliant, & languentes vires blando ſtimulo excitant. Tales panes biſcocti ſapore placent junioribus, ſaliva ſtatim molleſcunt, & penetrantur, ita ut quaſi integre deliqueſcere videantur, ſicque utiliſſimum nutrimentum praebent, quod a debilibus etiam cito & facile digeritur. Cum autem dentitio ſaepe tarda ſit in hoc morbo, dentes, qui jam emerſerunt, carioſi fiant, & fruſtillatim excidant, panes illi biſcocti, tenues cum parentur, etiam edentulis conveniunt, eo quod ſtatim in ore humido emolliantur. Vix credibile eſt, quantum beneficium a tali pane percipiant Rachitici: aliquoties incipientem morbum hoc ſolo curatum memini. Unde apud Batavos piſtorum officinae panum biſcoctorum varietate luxuriant, dum ſollicitae matres ſolas has delicias fere dilectis prolibus indulgent.

Ex claſſe animali conceduntur carnes macilentae, juniorum imprimis animalium, ſed aſſatae; ſolent auferre cruſtam exteriorem, quam ignis vis produxit, proximamque huic carnem, in propriis ſuccis coctam ſub hac cruſta, quae exhalationem ſubtilioris partis impedit, minutim concidere; &, cum pane biſcocto contrito, addito pauco ſale & lenibus aromatibus, ſic parant fercula ſapidiſſima, quae etiam edentulis prodeſſe poſſunt. Grati ſatis cibi etiam ex cerealibus cum uvis paſſis parantur, dum haec ſimul in aqua coquuntur ad molitiem, & poſtea pauculum vini additur cum lenioribus aromatibus.

Potu pauco, meraco &c. Imprimis hic laudatur cereviſia, antiquiſſimus potus: nam varii populi; quibus natura vitis culturam negaverat, ex frugibus aqua maceratis non inſuaves potus ſibi concinnarunt, ut nuſquam ceſſaret ebrietatis lenocinium: Unde Aegyptii, ab Oſiride edocti, potum ex hordeo, ſaporis bonitate paulo vino inferiorem, confecerunt, quem οἶνον κρίθινον, vinum ex hordeo, vocaverunt. Licet autem ex frumento & aliis cerealibus parari poſſit ſimilis potus, illud tamen nomen diu manſit: Cerviſia, & cereviſia, hinc ſolet vocari; *a Cerere, id eſt fruge, vocata: eſt enim potio ex ſeminibus frumenti, vario modo parata* (y). Unde & dictum fuit Cereris vinum, univerſo ſeptentrioni familiare: provida enim natura, ceſſante ibi vitis cultura, ob aëris inclementiam, incolis liberali manu frugum copiam dedit, unde non ſolum abunde alimentum ſumerent, ſed & potum ſibi, inſtar vini, nec inſalubrem, nec inſuavem, conficerent. Ab antiquiſſimis ſaeculis Germanos hoc potu uſos fuiſſe, *Tacitus* de moribus Germanorum teſtatur. *Potus humor ex hordeo, aut frumento, in quamdam ſimilitudinem vini corruptus.*

Notum eſt, Cerealia omnia abundare tali ſubſtantia, qua homines & plurima animalia nutriri commode poſſunt; ſed adeſt in omnibus plus minuſve lentor, qui, incepta fermentatione, dum panis ex frugibus paratur, dividitur & attenuatur; ubi autem cereviſiae parandae inſervient, aliud artificium adhibetur, ut lentor ille corrigatur.

Primo hordeum maceratur aqua, donec intumeſcat; mox germen emittit; deinde cum ipſo germine exſiccatur, ignis ope, quem in hunc uſum conſtructus fornax per exigua ſpiramenta emittit: raro citra ignis beneficium hoc obtineri poterit, idque nonniſi aeſtivis menſibus, vigente aeſtu, cum ſublimi loco in tabulatis ſaepius per diem convertitur, ut humiditas a maceratione relicta diſflari poſſit, & incepta germinatio ſuffocari: ſi enim haec pergeret diutius, germen plantulae cito creſcens conſumeret illud nutriens, quod, in ſingulis ſeminum cerealium granis contentum, cereviſiam parandam ditare debet. Magni momenti in praeparatione cereviſiae eſt, obſer-

(y) Videatur de his Nonnius de re Cibaria Lib. IV. Cap. XVI. & XVII.

obſervare illud tempus, quo incepta germinatio ſatis attenuavit farinaceam cerealium partem, ut germen in his latens evolvi & creſcere incipiat; nec tamen eo uſque protrahendum eſt calore & humidate germinis incrementum, ut conſumatur nimis illa farinacea frugum pars, a qua cereviſiae efficacia pendet; unde tunc exſiccatione impeditur ulterior germinatio. Hordeum, triticum, & alia frugum genera, quae variis cereviſiis parandis adhibentur, poſtquam hanc inceptam germinationem ſubierunt, non amplius ſuo nomine vocantur, ſed ſimpliciter dicuntur generali nomine *Maltum*; *Aetius* (z) Βύνην appellavit; *eſt autem hordeum madefactum, deinde cum enatis ligulis toſtum*. Unde cereviſiarii hominem verſatum in hac arte *Maltum* ex frugibus parandi conducunt, etiam majori ſtipendio, niſi ipſi huic operi invigilare maluerint.

Maltum mola frangitur in craſſiorem farinam, quam aqua fere fervida digerunt, non tamen ebulliente; ſed ſeparatum poſtea liquidum, *malti* ſubſtantia dives, decoquunt ad variam ſpiſſitudinem, prout meracior vel dilutior cereviſia deſideratur, quae vel recens potatur in menſis, vel poſt fermentationem abſolutam vim inebriantem & fragrantiam ſpirituoſam acquirit, & majori cum cautela uſurpari debet, cum largius potata temulentiam inducat & quidem magis durabilem, quam a vino naſci obſervatur. Miratus *Plinius* hanc rem, exclamat: *Heu mira vitiorum ſolertia; inventum eſt, quomodo aqua inebriaret*.

Cereviſiae, quae Rachiticis commendantur, non ſunt fermentatae, ſed ſaturatae admodum ſubſtantia nutriente frugum, ita ut cibi potabiles dici mereantur, & vix in fermentationem deduci poſſunt, ob majorem ſpiſſitudinem, niſi prius aqua addita diluantur. Quamvis enim in praeparatione cereviſiae, uti dictum fuit, *Maltum* non coquatur cum aqua, ſed infundatur aquae fere fervidae, & perpetua agitatione permiſceatur, ut frumenti ſubſtantia diluatur in aqua, tamen poſtea illud infuſum decoquunt, poſtquam a *Malto* ſeparatum fuerit, & inſpiſſant pro lubitu; unde pro varia ſpiſſitudine pretium talis cereviſiae creſcit. Tales cereviſiae recentes laudantur; veteres enim, poſt fermentationem peractam, depoſito ſedimento, lympidiſſimae fiunt, & vinoſam fragrantiam acquirunt; ſed & ſimul temulentae redduntur, & per plures annos ſervari poſſunt. *Mumma Brunſvicenſis* magnam famam obtinuit inter cereviſias huic uſui ſervientes; quae adeo ſpiſſa eſt, ut Cereris extractum liquidum vocari poſſet. Cum autem ad fermentationem requiratur certa humidi copia, hinc *Mumma*, ſaturatiſſima cum ſit frugum ſubſtantia, manet immutata, licet ad diſſita deferatur loca. In Indias orientales navibus defertur; & guſtavi inde reducem, nec mutatam tamen. Facile intelligitur, meracas has cereviſias ſiti ſedandae impares eſſe, ſed vim roborantem & nutrientem inſignem poſſident. Uncia una talis cereviſiae ter de die dari ſolet, cum pane biſcocto ante laudato, Rachitide laborantibus, optimo cum effectu. Anglorum & Batavorum cereviſiae meraciores, minus ſpiſſae quidem ſunt Mumma Brunſvicenſium, ſed ſaporis magis grati, hinc & inſtar potus communis adhiberi poſſent. In *Materia Medica* ad hunc numerum laudatur, ſi aeſtivo tempore, dum minus meraci potus magis placent omnibus, cereviſiae illae diluantur aequali copia aquae ſpadanae, vel alterius aquae ferratae. Raro obtineri poteſt, ut juniores tali potu utantur. Cereviſia enim aqua diluta multum de ſaporis gratia amittit, & plus adhuc, ſi aquis medicatis miſceatur. Vinum longe melius aquae connubium fert. Medicamenti loco potius ſervit vinum rubrum adſtringens, ſed ſimul bene maturum, ſi cum pane biſcocto ſumatur.

Vinum autem, Hippocraticum dictum, paratur, dum ſex libris vini generoſi rhenani

(z) Tetrabib. 3. Serm. 2. Cap. XIX.

nani infunduntur Unc. IV. Cinamomi lectiffimi forfice confciffi, fed non contufi; infundantur frigidae, vafe claufo, per 24. horas, addita fimul tali copia facchari, quae edulcorationi fufficit; dein vinum fic medicatum redditum coletur per faccum laneum conicum, quem *manicam Hippocratis* vocant in officinis, & lagenis optime claufis fervetur.

Gratiffimum fic habetur remedium, quod fubtiliffimam tantum Cinamomi fragrantiam continet, & ter vel quater de die ad mediam tantum unciam cum pane bifcocto datur.

Caeterum & fimilis potus parari poffet, fi vino rhenano fubftitueretur vinum Florentinum rubrum, Gallicum rubrum adftringens, vinum Graecum nigrefcens adftringenti fapore praeditum: talia enim vina & uberrima fpirituum copia, & roborante virtute, praeftant.

Aëre ficco & calidiufculo. Dictum fuit §. 1484, Rachitide corripi tales infantes, qui frigidius humidiufque tractantur; imprimis, fi balneo, fotu, vaporibus humidis, enerventur. Ad §. 1488. conftitit, caufam proximam morbi confiftere in cacochymia inerti, mucofa, frigida, una cum laxa partium firmarum fabrica. Unde fponte patet, prodeffe aërem ficcum, calidiufculum, utpote indoli morbi adverfum. Magnus enim calor enervat, debilitat, uti vel robuftiffimi homines experiuntur, &, nifi calori moderato aëris jungatur fimul ficcitas, nullo modo prodeffet; a calore enim humido folidarum partium laxitas augetur, & fubito increfcit morbus. Illi, qui maris littora incolunt, ufu edocti, infantes Rachiticos in collibus arenofis exponunt aprico foli, verno imprimis tempore, & ferena tempeftate, magno cum emolumento. *Buchnerus* (*a*) notat, puellam, quae Rachitica vixit ufque ad decimum quartum aetatis annum, tandem morbo fuccubuiffe, poftquam longa tempeftas Auftrina praecedens omnia mala auxerat. In alio puero Rachitico (*b*) obfervavit, quod pedum officio aeftate magis valuerit, quam hyeme; praefertim, fi ficca fuerit aeftas. Diuturna autem tempeftate Auftrina praegreffa adeo invaluit morbus, ut amplius pedibus incedere non valeret. Unde videtur in Prognofticis pro axiomate pofuiffe fequentia (*c*): *Auftrina tempeftas Rachiticis mala; mala hyems. Coelum humidum Rachiticos facit: hinc & morbum auget.*

Veftitu accurate ficco &c. Magni momenti monitum hoc eft; quod, fi obfervetur in Rachiticis curandis, infigniter prodeft. Nifi enim veftes ficcae fuerint, a corpore calefactae vaporem humidum emittunt, qui corpus alluens labefactat ulterius nimis flaccidas partes: hinc fuafi femper, ut veftes depofitae ficcarentur fedulo, & fuffumigiis, ex olibano, maftiche, imbuerentur, antequam induerentur denuo: idem verum eft de lectorum ftragulis. Indufia ex lana parata praeferuntur his, quae ex lino conficiuntur. Linea enim repercutiunt illa quae irruunt; hinc calefaciunt quidem corpus, fed calore humido ob repercuffam exhalationem cutaneam; quae fi copiofior fuerit, linea indufia penetrantur & tota madefcunt. Laneae veftes bibulae funt, &, cum craffiores fint lineis, plus humidi in fe recondunt, antequam humidae ad tactum appareant: hinc fedulo exficcandae funt, antequam de novo induantur. Cum autem & lanae afperior fuperficies fit, quam lini, fi nudum corpus tangant veftes laneae, ab omni corporis motu frictionis fpecies excitatur, quae infigniter prodeft, uti ftatim dicetur.

Decubitu fuper ftoreis ex aromaticis &c. Cum faepius Rachitici pueri compreffum

(a) Difputat. ad morbor. hiftor. opera Haller. Tom. VI. pag. 280.
(b) Ibidem pag. 284.
(c) Ibidem pag. 288.

sum ad latera thoracem habeant, qui ad sternum assurgit in acutum, hinc difficilius ab aëre inspirato pulmones explicantur, & fere semper, praecipue adultiori jam morbo, respiratio difficilior adest; unde storeas & culcitras plumis refertas non sine incommodo tolerant miselli; cum autem fere ubique locorum

Neglectis urenda filix innascitur agris,

Hinc illi, quibus domi res angustior est, colligere solent filicis folia, vel vili admodum pretio comparant, ut lectulos ac pulvinaria parent prolibus Rachiticis, & saepe solis his foliis utuntur, quae, firmioris substantiae cum sint, a pondere comprimentis corporis aegri non facile uniuntur inter se in majores massas; praecipue, si prius in umbra siccata fuerint; unde merito ad hunc usum laudantur aptissima.

In Materia Medica ad hunc numerum specimen habetur, quomodo tales lectuli vel pulvinaria parari poterunt ex foliis filicis & gratis aromaticis herbis; quae jubentur conteri in pulverem tenuem. Forte minutim conscissas forfice herbas addere conduceret magis: pulveres enim a corporis incumbentis humiditate conglobarentur facile, non sine aegrorum molestia, in majores massas, & fragrantia herbarum suaveolentium periret citius, dum in pulverem tenuem trita sunt; praecipue, cum tales lectuli saepe exsiccari debeant. Ne autem nimia fragrantia incommoda foret aegris, duplum ponderis omnium herbarum simul sumtarum additur de paleis hordei. Dum de diu adhuc surgere, & in sedili sedere, possunt, lectulus interea quotidie poterit exsiccari; si autem perpetuo decumbere cogantur, praestat binos tales lectulos conficere, quibus alternatim incumbant, ut singuli exsiccari possint.

In elatiori aedium parte, supra tabulata lignea. Maximam partem vitae nostrae omnes transigimus in illis locis, ubi dormimus; &, cum aër siccus calidiusculus adeo prosit Rachiticis, hinc convenit, ut in altiori aedium loco dormiant: inferiora enim domus conclavia semper humida sunt plus minusve. Aestivo tempore, occiduo sole, imo citius, in tellure ros humidus observatur, qui quandoque ad sex vel octo pedes ascendit, & inferiorem domuum partem reddit humidissimam; ita ut situ & fungis obsitos non semel viderim conclavium angulos, & pavimentum, ligneum si fuerit, perpetuo tali madore putrescere. Talis aër pessime nocet hoc morbo decumbentibus; unde patet necessitas, ut aegri superiorem aedium partem incolant, vel saltem ibi dormiant. Lectuli fiant ex ligno, & parietes ligno obtegantur, si sumtibus ferendis sufficiant parentes. Ligna autem, quae his usibus serviunt, sicca debent esse, nec obducta ullo pigmento aut vernice. Observatur enim, quod ligna in se rapiant humidum ex aëre, & quidem magna vi; unde, si libere distendi nequeant in omnem dimensionem, ligna dissiliunt toties cum magno fragore. Ubi autem lignum pigmento oleoso aut vernice obducitur, tunc non amplius absorbet ex aëre aquam in se, sed humida tempestate aqua striatim per superficiem lignorum decurrit.

Gestatione, concussione, oscillatione &c. Quantum prosit corporis motus in curanda fibra debili & laxa, antea ad §. 28. 2. dictum fuit. Verum omnia, quae ibi laudata fuerunt, in Rachitide curanda obtinere nequeunt; deficit enim sensim in hoc morbo vis muscularis, ita, ut tandem omnimoda impotentia motus quorumcumque artuum adsit. Unde beneficium motus ut sentiant miseri, aliorum viribus indigent, ut, absque virium propriarum dispendio, omnes fere fructus muscularis motus acquirant.

Facile intelligitur a lenioribus hic incipiendum esse, & sensim ad fortiora progrediendum,

Gesta-

Gestatio inter placidissimas atque debiles exercitationes numeratur a *Mercuriali (d)*; & *propterea non solum sanis & valetudinariis, verum etiam longis, ac inclinatis, morbis, & denique iis, quibus lentae morborum reliquiae remanent, nec aliter eliduntur, accommodatae sunt.* Gestationem Coeliacis commendat *Aretaeus* (*e*); sed illam fieri jussit in locis, ubi lauri, myrti, thymus, crescunt; & secundum *Petiti* emendationem (*f*), qui vocabulum τοιόνδε in genitivum pluralem τοιῶνδε mutandum voluit; quod nempe suaveolentium herbarum fragrantia ad bene concoquendum vim quandam haberet. Certe gestatio in talibus locis, ubi hae plantae crescunt, locum habere posset in Rachiticorum cura, cum in eundem finem decumbere jubeantur in lectulis, qui aromatibus repleti sunt; uti dictum fuit.

Nutricum vel gerularum ulnis juniores gestari possent quidem, sed ossium mollities magnam hic cautelam poscit. Dum enim ulnis insident aegri, circa thoracem illos sustinere solent manu apposita mulieres, cum proprium corpus sustinere nequeant; sed sic periculum est, ne figura thoracis mutetur. Ubi autem diu eidem brachio insident, dum gestantur, vertebrae in unum latus declinare incipient; hinc tutius est, ut jacentes in lecticis gestationis beneficio fruantur; quod vario modo fieri poterit, uti notum. Ditiores sellis gestatoriis uti possent, quas muli bajulant (litieres); plebs curriculis utitur in eundem usum, in quibus decumbunt Rachitici pueri satis commode; qui a mulieribus trahuntur. Huc referri potest navigatio; si sicca & calidiuscula tempestas fuerit; uti & lecti pensiles, quales sunt cunae fulcris sic sustentatae, ut pavimentum non tangant, quae levi vi agitari possunt absque ullo strepitu excitato. Imo cunae vulgares, quae insistunt binis segmentis circularibus, similem usum habent, nisi quod, dum rotantur supra pavimentum, somnum quandoque impediant sono, quem faciunt, dum moventur. Omnes autem illi motus debent esse primo lenes, sensim augendi, sed prudenter. Vidi non semel, a nimis valida cunarum agitatione vertiginem natam primo, dein sequente nausea molesta, & vomitu. Dum tentatur navigatio, sit illa timoribus carens, nec ullo pacto nauseam commoveat.

Oscillatio merito commendari meretur; quod exercitii genus sub *Oscellarum* appellatione a Veteribus appellatum putat *Mercurialis* (*g*); *Assere funibus quatuor ad laquearia suspenso, & ibi sedentibus pueris aut puellis per aërem jactatis.* Binis pariter vicinis arboribus funem alligare solent, cujus laxe dependentis medio insident, & per aera pelluntur a sociis: sic levi arte machinam oscillatoriam parant, qua se oblectant. Omnibus his modis, spes est, ut obtineantur sequentes effectus: scilicet, ut pendula viscera abdominalia illis concussionibus agitata roborentur, & concreta resolvantur; ut foeces ex ultima digestione residuae eliminentur ex primis viis, cum in Rachiticis intestina inflata minus in ingesta agere videantur; tandem &, ut impetus ac efficacia aëris in pulmones augeatur, ambiensque atmosphaera, calore corporis statim tepescens, renovetur assiduo.

Concussiones in teneris illis corporibus non nisi magna cum cautela tentandae sunt, & forte nunquam locum habent nisi in morbo incipiente, quando nondum ossa firmitatem amiserunt, vel circa finem curae, ubi denuo maximam roboris perditi partem recuperarunt. Docuit historia morbi, ossa sic debilitari, ut levi etiam vi frangantur; disponuntur enim ad cariem & spinam ventosam. Et licet nullum fracturae ossium periculum foret, tamen ossa cederent concussionibus, figura vitiosa illis induceretur; unde plurima & tristissima mala metuenda forent. Concussiones autem tentatas

(d) De Arte Gymnastica Lib. VI. Cap. IX. pag. 372.
(e) De curatione morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. VII. pag. 133.
(f) Ibidem pag. 294. (g) De Arte Gymnastica Lib. III. Cap. VIII. pag. 215.

tatas fuiſſe in curanda Rachitide, videtur concludi poſſe ex ultima Prognoſi *Gliſſonii* (*h*), cujus antea memini ad §. 1487; ubi ſic habet: *Qui facilius tolerant omnimodam jactationem corporis, caeteris paribus, facilius curantur*. Bonum ſignum hoc dare, lubens agnoſco; verum caput magnum nutat ſponte quaquaverſum, hepar mole auctum ultra limbum coſtarum prominet, anhelum pectus, difficili reſpiratione, vix non opprimitur in morbo jam provecto. An tutum eſt, concutere talia corpora? Molli carpento vehi lente miſeros ſuaderem facile; ſed vectione in rheda per ſtrata viarum abſtinerem potius, ob rationes dictas.

Frictione multa calida &c. Omnes Medici, qui frequenter hunc morbum vident, noverunt, quantum boni expectandum ſit a frictionibus. *Aſclepiades*, uti notum eſt, in morbis curandis plurimum ſperabat a frictionibus. Sed, uti optime monuit *Celſus* (*i*), auctor ille nihil reperit, quod non a vetuſtiſſimo authore *Hippocrate* paucis verbis comprehenſum ſit; quae ſequuntur: *Frictione, ſi vehemens ſit, durari corpus; ſi lenis, molliri; ſi multa, minui; ſi modica, impleri: ſequitur ergo, ut tum utendum ſit, cum aut adſtringendum corpus ſit, quod fluens eſt; aut molliendum, quod induruit; aut digerendum in eo, cui copia nocet; aut alendum id, quod tenue & infirmum eſt*. Perſricatur autem abdomen mane, vacuo adhuc ventriculo, panno laneo, qui, imbutus vapore *benzoini*, *ſuccini*, *olibani*, & his ſimilium aromatum, huic uſui adhibetur. In *Materia Medica* ad hunc numerum formula talis ſuffumigii habetur. Cum autem ex hiſtoria morbi patuerit, hepar mole auctum excedere limbos coſtarum, blanda tantum frictio abdomini applicari poterit, ne vis inferatur hepati. Simul & inteſtina, flatu turgida, molliter comprimuntur inter fricandum, ſicque cavetur, ne congeſtiones in illorum cavis accumulentur.

Cum autem caput majus in Rachitide ſit, lenes frictiones & huic adhibentur, ſed magna ſemper prudentia, cum ſuturae calvariae multum a ſe mutuo diſtent, & totum illud medium, interpoſitum oſſibus, ſit membranaceum, adeoque a validiore frictione comprimi poſſet, ſicque cerebri functiones turbari.

Toti ſpinae dorſi frictio prodeſt; ſed moderata tantum: ſemper enim debemus memores eſſe, corporis oſſa in hoc morbo molleſcere, atque ita, rudius tractata, facile naturalem amittere figuram; unde & eadem lenitas obſervanda eſt, dum artus ſuperiores ac inferiores, in carne muſculari, roborare tentamus ſenſim. Poſtquam morbus jam cepit in melius vergere, ſenſim frictionum robur creſcere poterit. Unde & *Celſus* (*k*) monet circa frictiones ſequentia: *At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior eſſe debet & lenior, ut tantummodo ſummam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novae materiae fiat*. Licet enim magnam ſpem in frictionibus poſuerit *Celſus*, tamen intelligebat facile, per illas quidem tolli poſſe obſtacula, quae ſanitatem turbant, verum nihil a frictionibus addi corpori, ſed potius aliquid tolli (*l*). *Nam & adſtringitur aliquid, eo demto, quod interpoſitum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipſa frictione, ſed eo cibo, qui poſtea uſque ad cutim, digeſtione quadam relaxatam, penetrat*.

Cantharidum iterata quandoque applicatione. Caput Rachiticorum mole majus eſt; hinc obtinuit, ut & illud minuere tentarent illi, qui olim morbi curam aggrediebantur, & quidem varia methodo. Memorat *Gliſſonius* (*m*), Empyricos Anglos, qui hunc morbum tractabant, adhibuiſſe ſcarificationem aurium, & ſine hac vix felicem curationem ſperabant. Plerumque bis vel ter illam adhibebant, & quidem

(h) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 290. (i) Lib. II. Cap. XIV. pag. 88.
(k) Lib. II. Cap. XIV. pag. 90. (l) Ibidem pag. 88.
(m) De Rachitide Cap. XXIX. pag. 339. & ſeq.

dem in concha auris: utebantur autem rarius lanceola, vel acutiori fcalpello, obtufiori cultello id perficiebant, non morantes infantum ejulatus. Sed & quidam jubebant, dextrae auris fanguinem lana exceptum finiftro hypochondrio, finiftrae dextro, alligari debere. Fatetur *Gliffonius*, quod hoc remedii genus non improbet quidem, *viderit tamen, abfque illius ufu nonnullos pueros fanatos*. Quantum novi, hodie illa fcarificatio aurium penitus eviluit; nec illam unquam tentatam vidi.

A *Fonticulo* videtur *Gliffonius* plus boni exfpectaffe, & dixit: *Hoc folo fere praefidio nonnullos puellos liberatos fuiffe novimus*. Credebat enim, potens effe remedium, fi inter fecundam & tertiam colli vertebram poneretur fonticulus, a quo fperabat, enormem capitis magnitudinem imminuendam fore, & fuperfluam ferofitatem evacuandam, uti & offium augmentum nimium impediendum, & nimiam fpinalis medullae humiditatem, quam metuebat, exficcandam. Cum tamen Rachitici collum flexile, & caput nutans, habere foleant, fonticulus talis difficile tractari poterit, nec levem faciet moleftiam; unde concludit, *fonticulum non praefcribendum, nifi ea morbi magnitudo fit, ut eam aliis remediis abfque hoc fatis domari poffe vix fperemus*. Fateor candide, quod nunquam fonticulum Rachiticis applicari fuaferim, & tamen fucceffit cura, fi adhuc fanabilis morbus foret.

Cum in Rachitide, adulta imprimis, tandem adfit impotentia motus omnium artuum, & antea ad §. 1069, ubi de paralyfi curanda dicebatur, veficatoria laudata fuerint, tanquam efficax remedium ad excitandum motum in mufculis paralyticis, mirum non eft, cantharides a quibusdam laudatas fuiffe ad curam Rachitidis. Dictum tunc fuit; paralyticis applicari veficatoria in illo loco fpinae dorfi, qui altior eft partibus paralyfi affectis; fic, fi hemiplecticus homo fuerit, veficatorium applicatur nuchae; fi unum ex extremis inferioribus paralyticum fit, vertebris lumborum potius cantharides applicabuntur. Unde in Rachiticis, in quibus omnes artuum mufculi languent, nuchae veficatorium applicari deberet: quod ob rationes modo dictas abfque moleftia fieri non poterit, & quandoque dolorem excitat. Sumus autem certi, in cura hujus morbi, rediturum mufculis motum, fi poffimus efficere per artem, ut redeat torofitas, quae per morbum perierat, mufculis. Nec videmur adeo hoc poffe exfpectare ab evacuatione lymphae, quae ex veficulis, per veficatoria elevatis, dein ruptis, exit. *Gliffonius* (*n*) fatetur, quod veficatoriorum ufum in hoc morbo curando nondum fatis expertus fuerit, tamen utiliter interdum admitti poffe conjectatur.

Notat autem, aliquem ex Medicis illis, qui cum ipfo Rachitidis indolem indagabant, bienni puello, hoc morbo affecto, qui in febrim quoque continuam & malignam inciderat, quique jam prope phreniticus factus fuerat, praefcripfiffe inter alia veficatorium vertebris colli adhibendum; unde manifeftum levamen fecutum fuit; & poft aliquot dies a febre liberatus eft. Poftea bis vel ter infufione rhabarbari purgatus, praeter omnium exfpectationem, fere abfque aliis remediis Rachitidem quoque excuffit.

Neque impedire potuit felix ille fucceffus, quin *Gliffonius* minus faveret Veficatoriis (*o*): talis enim remedii *vis fubito exeritur, & mox paulatim exhaufta eft; quod non ufquequaque Chronico morbo quadrat*. Unde tandem concludit fequentia: *Quocirca, vix medicamenti veficatorii applicationem, in hoc curando morbo, admittimus, nifi acutus una complicetur morbus, qui fui caufa hoc remedii genus exigat*.

Vomitoriis lenibus, aliquoties cum prudentia repetitis. Si nempe figna docuerint, ventriculum, & alia abdominalia, biliofis, pituitofis, aliifve, fordibus collectis fic gravata effe, ut actionibus fuis rite fungi nequeant. Talia quidem in Rachiticis con-

(n) De Rachitide Ibidem pag. 346. (o) Ibidem pag. 348.

contigere posse, negari nequit, attamen non semper in Rachitide curanda vomitoriis opus est. Verum quidem (§. 1485. 6.), abdomen plerumque in hoc morbo tumidius esse, licet aegri potius macilenti sint; adeoque posset credi, ventriculum & intestina infarcta, adeoque evacuatione opus esse. Sed ad eandem paragraphum dictum fuit, hepar in Rachiticis majorem molem habere, quandoque & lienem, licet eadem haec viscera bene colorata ac sana videantur, & nullo modo sint indurata, aut alio notabili vitio correpta. Intestina autem flatu distenta inveniuntur saepius post mortem; uti & in viventibus: ex quibus facile patet, quare abdomen nonnihil prominens & tumidiusculum inveniatur in Rachiticis.

Non ergo videtur concludi posse, vomitoriis semper opus esse, cum non semper saburra evacuanda adsit; imo saepius, uti §. 1486. 3. dictum fuit, *appetitus & digestio ferme illaesa*. Cum autem hepar mole auctum ultra costas toties eminere observetur in Rachiticis, an tutum foret unquam, valido vomitorio dato, viscus illud exponere validis concussionibus diaphragmatis & musculorum abdominalium? Hepar naturaliter costis incumbentibus tuto defenditur. Hinc prudens usus vomitoriorum lenium laudatur tantum, ubi opus erit.

Unde in *Materia Medica* ad hunc numerum ponitur formula vomitorii, ex granis viginti Ipecacuanhae parati, quae, per noctem in unc. j. vini infusa, mane depurata, exhibentur, saccharo edulcorata. Lenissimum vomitorium dat, & potest, si junioribus aegris propinari debeat, quantitas Ipecacuanhae tuto minui multum, manente tamen efficacia. Egregius Medicus, *Samuel Pye* (p), monet, *Sydenhamum*, cujus tempore *Ipecacuanha* nondum cognita erat, usum fuisse vomitorio antimoniato; vino benedicto nempe; sed saepius non ausum fuisse illud propinare infantibus, cum nimis valide ab illo corpus turbaretur, licet certo sciret, illos emetico indigere. *Ipecacuanha* licet longe mitius agat antimoniatis emeticis, tamen observaverat, & a viginti hujus radicis granis datis non leves in corpore excitari turbas. Egregius ille Medicus quadragenariae mulieri, quae emetico indigebat, dedit bina grana *Ipecacuanhae*, quae bis vomitum excitaverunt, summo cum levamine, & facile. Postea in pluribus adultis ac junioribus a tam parva dosi similem effectum vidit. Imo medium granum profuit recens natis, & paucorum dierum infantibus: tabellas plures curavit imprimi, quae nomina aegrorum, quandoque & aetatem, uti & vomituum ab exigua dosi Ipecacuanhae secuturorum numerum, exhibent. Possent ergo leves tales Emetici doses tentari, si signa docerent, illas requiri.

Facilius, credo, hanc methodum omnis prudens sequetur, quam in tenera aetate audacissima tentare. *Buchnerus* (q) Infanti Rachitico unius anni cum dimidio dedit largas doses resinae scammonei, tartari emetici, sulphuris antimonii aurati; sed frustra: *tandem, amplo cingulo mercuriali, cum spiritu vini saepius fricata spina dorsi, & tinctura veneris Helvetii, quae vitriolum cyprium spiritu vini solutum continet, ita data, ut vomituriendi quidem conatus, raros tamen vomitus, cieret, & appetitum plane prosterneret, in integrum restituit: furibundam praxim!* Excusat hanc audaciam, quod morbum crederet extremum esse, adeoque & extrema requiri remedia. Sed simul addit: *Id adhuc notabis, etsi doseos tartari emetici & vitrioli venerei oblitus sim, me tamen obstupuisse, ad excitandam nauseam & inappetentiam ea copia opus fuisse; non propterea, quod stupido drastica convenire, ex dogmatibus veterum ignorarem, sed quod eam vim requiri, non augurarer.* Admodum verosimile videtur, puerum, qui tot & tanta pati potuit, leniori arte curari potuisse.

Purgantibus; dein roborantibus per aliquot dies successive adhibitis. Antea ad §. 1480.

(p) Medical Observat. and inquiries Vol. I. pag 240. & seq.
(q) Disputat. ad morbor. histor. oper. Haller. Tom. VI. pag. 286.

1480. & 1484. pluribus demonſtratum fuit, Rachitidem eſſe morbum diſtinctum a tumore & duritie abdominis, quae in junioribus obſervatur, poſt toleratas diu febres autumnales. Probatum tunc fuit ipſiſſimis *Sydenhami* verbis, quod purgantibus frequenter repetitis expellere tentaverit illud, quod poſt febres colligebatur in ſiniſtro abdominis latere in junioribus; ſed in Rachitidis curatione ſemel vel bis tantum ſuadet purgantia dari, cum non paucos infantes a repetitis ſaepius catharticis periiſſe vidiſſet.

Unde etiam in *Materia Medica* ad hunc numerum non habetur formula remedii purgantis, quod unica vice ſumendum foret, ſed rhabarbarum, cum myrobalanis citreis, & parciori copia agarici trochiſcati, infunditur frigidae potui infantum communi tantum: ſuccedit enim plerumque ſatis feliciter in junioribus, ſi potus communis reddatur medicatus: in principio quidem difficulter ſumunt; ſed ſi ſitientibus non detur alius potus, citius aſſueſcunt, quam creditur: imo aliquoties vidi, quod poſtea puram cereviſiam repudiaverint, dum medicata non amplius indigebant.

Cereviſia fortior huic uſui adhibetur, qualis antea laudata fuit. Poſtquam frigida infuſione cereviſia per 24. horas cum his purgantibus digeſta fuit, incipiunt uti; hinc quandoque alvus in initio evacuatur; ſed, cum nulla ſit intentio corpus ſubito deplendi, ſi videant alvum nimis evacuari, ſtatim cereviſiam illam, vi cathartica imbutam, aequali copia cereviſiae purae diluunt, imo & majore, donec moderatus reddatur admodum alvi fluxus. Cum enim hepar majoris molis ſit ſemper, lenis alvi evacuatio, non debilitans, ſufficiet.

Satis commode obtinetur ille effectus, ſi omni veſperi lagena repleatur eadem cereviſia; ſic enim diluitur magis & magis efficacia catharticorum quotidie; quae non ſolent renovari: ſimul hoc commodi ſic habetur, quod medicamentorum ingratus ſapor quotidie fiat mitior, &, vi purgante rhabarbari ac myrobalanorum exhauſta, jam ſuperſit tantum virtus roborans & adſtringens; quae una cum cereviſia fortiori in cura Rachitidis quam maxime prodeſt.

Ubi aqua inſervit potui communi, difficillime hoc tentari poterit; quia aqua, ex ſua natura inſipida & inodora, ſapore purgantium imbuta, diſplicebit nimis. Unde aquae puritatem intemeratam reliqui; & purgantia *hydromelli* recenti, puro, infundi curavi; pauca copia corticis cinamomi addita; atque talis infuſi mane & veſperi cochlear, plus minuſve pro varia aetate, dedi.

Denique uſu diu continuato &c. Laxa omnium partium ſolidarum fabrica eſt; iners, mucoſa, frigida, vappida, humorum indoles; membranae, vaſa, viſcera, mollia, flaccida; oſſa ipſa conſiſtentiam requiſitam non habent. Omnia, quae hactenus ad curam mali laudata fuerunt, conſpirant, ut morboſas has ſolidarum & fluidarum partium dotes mutent, emendent.

In *Materia Medica* ad hunc numerum recenſentur ſimplicia, qualia & ad §. 28. 4. plura recenſita ſunt, quae diverſis ſub formis tentari poſſunt. Omnium commodiſſime potus communis aliquibus ex his medicatus reddi poterit. Habentur formulae in *Materia Medica*, quibus ſimiles plures concinnari poterunt. Vinum medicatum deſcribitur, in quo lenibus aromatibus & roborantibus additur ferri limatura; uncia media nempe libris octo vini; poſt frigidam infuſionem, ter de die uncia talis vini datur, & magno cum fructu. Quandoque hydromelli cortices cinamomi infundi curavi, cum parca quantitate limaturae ferri; & bis de die cochlear dedi; augendo quantitatem in adultioribus.

Sed, cum juniores repudient ſaepe oblata remedia, coguntur Medici quandoque talia adhibere, quae parva ſub mole inſigniter proſunt. Magnum nomen habuit remedium a *Boyleo* deſcriptum, *Ens Veneris* vocatum (r), quod ſpecificum contra Rachi-

(r) Robert. Boyle conſiderat. circa util. philoſ. natur. exper. Exerc. V. Cap. VI. pag. 234.

Rachitidem remedium laudabat auctor, cum jam *ultra centum infantes, malo hoc ad conditionem usque desperatam laborantes, sanati hoc fuissent.* Nec hoc remedium turbabat tenera haec corpora ullo modo, cum ad duo vel tria grana tantum daretur, licet *in quibusdam tamen corporibus absque periculo ad viginti vel triginta* exhiberi potuerit, ex aqua destillata; cerevisia tenui; aut vehiculo convenienti quocumque. Si sensibilem operationem faceret, per sudorem, & ex parte per urinam; agebat, eratque specificum certissimum Anglorum contra Rachitidem.

In Italia hoc remedium famam retinuit, & celebris *Antonius Benevoli* (s) felicissimum successum se vidisse testatur in nobilissima familia, in qua quatuor filii, dum ad terminum secundi aetatis anni pervenerant, Rachitide perierant. Quintus filius undecimo aetatis mense eodem morbo laborabat quam certissime; cujus symptomata enumerat. Genuensis Medicus, per Florentiam transiens, rogatus a Benevoli, suasit usum *Entis Veneris Boylei*; quod credebat esse remedium praeparatum ex sublimatione *salis ammoniaci* a *Vitriolo Cyprino*. Cum Florentiae non prostaret illud remedium, Genua missum adhibuit quotidie ad grana duo; post aliquot septimanas dedit omni die grana tria; & hoc modo pergebatur per duos menses, aliquo mali levamine. Cum autem utile crederetur, usum Entis Veneris subinde intermittere per aliquot dies, deinde denuo incipere, & hoc tentatum fuit; sed post octo vel decem dies augebantur mala, accedente diarrhoea sanguinolenta, quae 15. vel 20. vicibus alvum evacuabat de die, cum febre, urina parca, & macie totius corporis; iterum tunc Ens Veneris adhibebatur; cum autem adesset Anasarca, tentandus videbatur & ferri usus, licet defuncto uni ex fratribus sine fructu adhibitus fuisset. Hinc mane quatuor grana *croci martis aperientis* dabantur, & vesperi tria grana *Entis Veneris*. Sed non diu datus fuit crocus martis, quin sequeretur haemorrhagia narium, quae quodam vesperi notabiliter augebatur, cum vultu inflammato & delirio valido: Unde solo *Ente Veneris* cura tentabatur: Clysmata tamen adhibebantur ex aqua ferrata cum rosis rubris decocta, vel ex ovo in eadem aqua diluto, ad diarrhoeam sedandam. Cum a cibo angeretur, decocto panis, ovo subinde addito, nutriebatur. Indusio laneo tegebatur. In hoc languore mansit usque ad decimum nonum mensem.

Aliquot post biennium mensibus, paucorum dierum spatio, omnia in pejus ruebant subito; gingivae reddebantur nigrae putridae; maculae lividae tingebant varias corporis partes; cum tanta debilitate, ut morti proximus videretur. Aderant macies, debilitas, diarrhoea; datum fuit decoctum *radicum salsaeparillae*, additis aliquot foliis *cochleariae*, & *yvae arthritieae*; simul dabantur mane duo grana *Entis Veneris*, & totidem vesperi. Tentabatur una & usus lactis muliebris; in quo perrectum fuit per quatuor menses; una cum *Ente Veneris*; &, tertio aetatis anno completo, magna malorum pars cessaverat jam; diu adhuc perrectum in usu Entis Veneris, & integre convaluit. Postea alias similes curas enumerat, quae *Entis Veneris* in Rachitide efficaciam confirmant; imprimis, si simul daretur decoctum salsaeparillae, & lac muliebre.

Videtur *Benevoli* credidisse, parum sperandum esse ab usu ferri in Rachitide curanda; credebat enim, *Ens Veneris* Boylei ex vitriolo cyprino parari. Verum quidem est, quod *Boyleus* (t) dicat sequentia: *Quamvis Medicinae hujus experimenta & Helmontii neutiquam convenire, eam tamen e censu ordinariorum eximendam esse, observaverimus, a Minerali, e quo ipsam elicuimus, Ens primum Veneris vocavimus.* Sed sequenti pagina, ubi praeparationem ejus describit, nullam mentionem facit vitrioli

(s) Dissertazioni & Osservazioni: tre delle quali sulla Rachitide &c. pag. 229.
(t) In loco modo citato pag. 233.

trioli Veneris, sed in formula legitur: *Recipe vitriolum Dantiscanum (aut hujus defectu Ungaricum, vel Goslariense), & calcina, donec calx colorem purpureum, aut rufum, obtineat.* Vitriola haec ferri sunt; & colorem illum rufum, aut purpureum, calcinatione acquirunt. Jubet dein, hanc calcem aquae calidae affusione ab omni salsedine liberandam esse, quantum fieri poterit; adeoque supererit sola pars metallica. Misceri jubet hanc calcem, edulcoratam & exsiccatam, in mortario, contundendo, vel alio quocumque modo, exquisitissime cum *sale armoniaco puro* ejusdem ponderis; dein hanc miscelam ex retorta vitrea, igne arenae, per gradus aucto, sublimari jussit per decem aut duodecim horas; quibus praeterlapsis, ignis augeatur, donec, si fieri potest, retortae fundus igneo colore rubescat. Notat simul, sublimatum flavum seu rubicundum colorem habere, &, si non fuerit coloris egregie flavi, sed pallidi, hoc contingere ut plurimum, si ingredientia non fuerint exactissime inter se commista; tuncque monet, sublimatum illud cum residuo, capite mortuo nempe, exactius commistum, denuo sublimandum esse. Si vero flores illi, non a capite mortuo, *sed per se, iteratis resublimationibus tractentur, quod forsan mirabere, color & sublimatum, incrementi loco, diminuentur.* Si haec omnia considerentur, nullo modo videtur verosimile, *Ens Veneris* dictum ex vitriolo Cupri a *Boyleo* paratum fuisse. Nulla mentio coloris caerulei fit, & addit auctor, hoc remedium *in quibusdam etiam corporibus absque periculo ad viginti vel triginta grana* exhiberi posse. Omnes tamen Chemici periti norunt, remedia, ex cupro parata, tantum tentari tuto parca dosi. Si vero videantur illa, quae contingunt, dum recentissime limatum ferrum cum aequali copia salis ammoniaci simili modo tractatur, patebit, *Ens Veneris*, adeo laudatum in cura Rachitidis, agere vi medicata ferri.

Dum enim bina haec conteruntur simul in mortario vitreo (*u*), quo diutius eo melius, ex his, antea prorsus inodoris, vapor volatilis, subtilissimus, quasi alcalinus, prodit; nam, dum acidum salis ammoniaci in ferrum trahitur, pars volatilis alcalina ejusdem, liberari incipiens, sponte avolat. Pulvis ille imponitur cucurbitae vitreae, siccae, purae, capaci; ut in fundo satis late explicatus sit. Alembico imposito applicetur excipulum; luto muniantur omnes commissurae; apparatus totus imponatur furno arenae, sic, ut solum capitellum emergat; applicato igne 220. graduum prodibit vapor acer; stillabit liquor acer, penetrabilissimus, alcalinus, maxime volatilis: dum nil amplius ascendit, augeatur ignis, ut alembicus calescat; ascendent exhalationes, albae primo, mox variorum colorum, & tota cavitas alembici obducetur mistis variegatisque coloribus, albis, rubris, flavis, viridibus, rubris subnigris, ut variis picturis flores referant; & ideo in officinis *flores salis ammoniaci martiales vocentur*; qui, quamtocyus inde ablati, vitro sicco, calido, statim obturando, reconduntur; quod nisi fiat, ab aëris humido solvuntur statim in liquorem aureum, pinguiusculum, austerum, salinum. Certum est, salem ammoniacum sursum rapuisse secum ferrum divisum, dum in flores sublimabatur; qui ferri medicata virtute praediti sunt. Ideo *Celeberrimus Boerhaavius* (*w*) dicit: *Flores hi habent vires fere easdem, quas in Ente Veneris dicto Boyleus laudaverat. Est enim hoc medicamentum, mirifice instaurans, calefaciens, aperiens, habetque metallici sulphuris apertum corpus.* Si omnia haec inter se conferantur, bina illa medicamenta videntur ejusdem efficaciae esse; sed dubie tantummodo hoc voluit proponere *Boerhaavius*, quia *Boyleus* (*x*) paulo post addit sequentia de eodem remedio: *Interim, cum colcothar hoc exaltatum exigua saltem dosi propinetur, ubi dextre paratum est, haud secus quam*,

(u) H. Boerh. Chem. Tom. II. Processu CLXIX. pag. 447. (w) Ibidem pag. 449.
(x) Considerat. circa utilitat. philos. natur. Exerc. V. Cap. VI. pag. 235.

quam, *ex Helmontii sententia*, *Butleri Medicamen*, *Pauperum Medicina dici meretur*: *ut tamen bene praeparetur*, *plus curae*, *ne dicam artis*, *requirit*, *quam processum solum legens suspicari potest*. At, si conferatur descriptio *Boerhaavii* cum illa, quam *Boyleus* dederat, ratio facile patebit.

Cum autem junioribus saepe difficulter ingeri possint remedia, usus fui non semel *tinctura vitrioli martis aurea* (y), cujus paucae guttulae, vino hispanico exceptae, jejuno datae, instaurant, & vires excitant. Paratur ex vitriolo martis, in crucibulo ad calcem coloris purpurei rubri usto, quae calx digeritur mensis spatio in phiala alta chemica cum copia vigecupla optimi spiritus salis marini dulcis. Unica hujus tincturae guttula incredibilem vim possidet in atro colore producendo; si enim vigesima guttulae parte illinatur vasculum porcellanum purissimum, cui mox infunditur infusum herbae theae, mox nigredo adest. Verum ater ille color ferrum adesse docet; uti notum ex Chemicis. Sed spiritus salis marini nunquam totam hanc calcem solvit, licet saepius affundatur novus; unde ex calce rubra vitrioli martis partem solvendam tantum elicit. Quare crediderunt quidam, hanc tincturam esse Veterum Chemicorum aurum potabile. Pane biscocto, Cerevisia meraca, generosa, nec acida, nec inebriante, numerosos Rachiticos me curasse, laetus recordor, dum hujus tincturae, quandoque tantum, tres vel quatuor guttulas darem, semel, vel bis, de die, in adultioribus.

Haec videtur esse ratio, quare in *Materia Medica* ex quatuor formulis tres ferrum contineant: *Ens Veneris* enim ferri virtutem habere, ex dictis satis patere puto. Hoc remedio egregius *Zeviani* (z) feliciter utitur; sed a lactis usu, quod *Benevoli* commendabat simul, abstinere maluit, acidam in Rachitide acrimoniam non sine ratione metuens. Ossa certe in hoc morbo firmitatem perdunt, tument circa epiphyses, curvantur; acidisque mollescere ossa, constat experimentis. Econtra illa, quae acidam acrimoniam domant, prodesse, observatum fuit. Dedit *Celeberrimus De Haen* (a), in Rachitide curanda, *Ostracodermata*, in pulverem trita, bis vel ter de die, ad scrupulum: si simul infantes sole aprico, aëre rurali, motu in curru infantili creberrimo quotidiano, lecto & conclavi siccis, sanisque fruantur alimentis, propemodum omnes cito sanantur. Qui vero horum adminiculorum plerisque carent, solo hoc pulvere, motuque, tardius quidem, tuto tamen & certo, curantur; quamdiu degeneratio universae compagis curam necdum reddiderit cuivis noto huc usque remedio impossibilem.

Infans trium annorum pessima laborabat Rachitide, debilis, tumens toto corpore: Tentatis incassum multis, quae in hoc morbo prodesse solent, datum fuit extracti cicutae granum, mane & vesperi; quarto jam die grana quatuor per diem exhibita; melius appetiit. Octavo die sex grana data sunt; robustior erat; pedibus se sustinuit. Dosis extracti cicutae non amplius aucta fuit, cum omnia quotidie in melius tenderent.

Mensis spatio infans, hactenus piger, morosus, meticulosus, factus fuit agilis, jucundus; optime comedit; articulorum tumor ad duas tertias decrevit; color faciei fuit ruber & naturalis. Tertio mense fere finito, optime sanus erat; &, usu cicutae, multum increvit, nec unquam malum symptoma observatum fuit (b).

Cum radix *rubiae tinctorum* ingesta animalibus illorum ossa tingat rubro colore; uti alia occasione dictum fuit; celebris in arte obstetricia *Levret* (c) suspicabatur, utile

(y) H. Boerh. Chem. Tom. II. Processu CLXVI. pag. 444.
(z) De Rachitide Cap. IV. pag. 135. (a) Ration. Medendi Part. IX. Cap. VI. pag. 248.
(b) Ant. Störck libell. secund. de Cicut. pag. 150.
(c) L'Art des Accouchements §. 1431. pag. 244. & suiv.

utile posse esse in Rachitide hoc remedium; cum insignes vires diureticas haberet, & in multis morbis chronicis prodesset. Tentavit rubiae tinctorum usum, & profuisse testatur.

Ossa in hoc morbo nimis mollia cedunt corporis ipsius insistentis ponderi, vel &, a vicinis duris corporibus pressa, incurvantur saepius, unde mirae quandoque fiunt ossium deformationes; quae nisi in tempore emendentur, ossibus postea solitam duritiem acquirentibus, manent tota vita incurabiles.

Interim maxime notandum est, si idonea cura superetur malum, musculis redire citius, quam crederetur, robur & torositatem; quorum numerosissimi ex ossibus originem ducunt, vel ossibus inseruntur: vis autem muscularis magna est, & ossium figuram, per morbum mutatam, restituit perfectissime in multis; protuberantes tunc epiphyses mole minuuntur, gibbosa spina dorsi, vel in alterutrum latus declinans, ad naturalem figuram redit, licet nullae loricae adhibeantur, nullis fasciis vel ocreis utantur parentes, quandoque nimis solliciti de prolium figura, & hujus curam committentes mulierculis, quae valida compressione saepe plus nocent, prosunt quam rarissime. Notabile exemplum talis curae apud *Benevoli* (*d*) legitur, de sorore nobilis puellae, cujus casus ante descriptus fuit. Sana nascebatur, & primis vitae mensibus adeo bene colorata, ut omnes sperarent, quod fratrum calamitates evaderet penitus; vix primum vitae annum finiverat: quin jam inciperet pallescere, & angi; abdomen tumescebat, carpi, genua, malleoli, protuberabant, elevabatur thorax, claviculae incurvabantur, spina reddebatur tortuosa, omnia capitis ossa surgebant, acsi laborarent exostosi, omnium corporis ossium structura reddebatur vitiosa, scorbutus, anasarca, diarrhoea sanguinea, urinae parcitas, febris, tussis molesta, cum anxietate & suffocationis metu, affligebant: in his miseriis vixit ultra biennium. Fatetur ipse *Benevoli*, quod a remediis, quibus frater servatus fuerat, in hac aegra per triginta menses frustra adhibitis, vix non abstinuisset, cum nulla curationis adfulgeret spes, sed optima mater nullis taediis nec laboribus parcendum voluit, & perrexit indefessa.

Incepit tandem anxietas cum tussi minui, & febris cessavit: melior carnis evadebat color; tumor abdominis minuebatur; spinae curvatura dirigebatur; articulorum ptotuberantiae minuebantur; sterni elevatio descendebat; clavicularum arcuata figura decrescebat; ossa capitis subsidebant; stare incipiebat, dein incedere; tandem nullum morbi tanti ac tam pertinacis vestigium mansit, roboreque & sanitate aequavit coaetaneas.

Musculorum robur simulac incepit restitui, absque ullis artificiis adhibitis rediit ossibus debita figura, quae per triginta menses adeo vitiosa fuerat.

Confirmavit hoc suis observatis *Zeviani* (*e*), qui merito prohibet, ne Rachitici insistant pedibus, vel incedant, quamdiu ossa mollia sunt, & figura illorum a corporis pondere, vel pressione externa, facile vitiari potest; maluit, ut horizontaliter decumbant, quam ut circumgestentur in brachiis; quia metuitur, ne spina in hoc illudve latus inclinet, ossa extremorum incurventur magis, thoracis cavum mutetur, dum pectus manubus prehendunt nutrices. In multis locis moris est, ut lectulo incumbant, qui curriculo imponitur, quem protrahunt mulieres, quae Rachiticis inserviunt: sic certe aegri lenis beneficio motus, & aëre aprico, frui possunt, dum tempestas favet. Ubi morbus bonis remediis minui incipit, motus musculares, vix non deleti antea, vigorem acquirunt, incipiunt artus movere, & sponte cor-

(*d*) Dissertazioni & osservazioni, tre delle quali sulla Rachitide &c. pag. 236, & seq.
(*e*) De Rachitide Cap. pag. 133. & seq.

pus erigere in lectulo decumbentes, manubus crepundia tractant, crura movent, & pedibus insistere sponte cupiunt. Ubi hoc videbam, licet ossa crurum adhuc incurva forent, permisi facile, & redibat ossibus nativa figura, absque ullis etiam machinis adhibitis.

An & immersio in frigidam prodest? Frigida balnea antiquis temporibus in usu fuisse, hodiernis etiam ad quosdam morbos laudari, & cum fructu usurpari, satis notum est. In illis regionibus, ubi mos obtinet, ut mares natationem discant adolescentiae tempore, balnei frigidi usus frequens est. Legi de balneo frigido meretur Anglus eques *Joannes Floyer*, qui magnam hujus remedii vim contra Rachitidem commendavit, imo credidit, inter causas Rachitidis, novi morbi, neglectum balnei frigidi esse numerandum.

Pluribus demonstrat (*f*), antiquis temporibus Baptismi sacramentum trina totius corporis immersione administratum fuisse baptizandis, non sola aspersione aquae, uti nunc fieri solet. Certum est, olim satis familiare fuisse, ut in proximo flumine, aut piscinis, nudato corpore, baptizarentur homines utriusque sexus. Imo manifestum credit, non fuisse aedificata baptisteria, nisi tertio saeculo aerae Christianae; neque erigebantur tunc in templis, sed extra eadem; quod pluribus probat. Unde concludit, immersiones illas in aquis aëri communi expositis factas fuisse.

Simul ostendit, Baptismum per immersionem diutius in Anglia, quam in aliis regionibus, mansisse immutatum (*g*). Tempore enim Eduardi sexti Angliae Regis, in *Rubrica* 1547. edita, legitur sequens Baptismi forma: *Sacerdos manibus suis prehendet infantem, rogabit nomen, & ter in aquam demerget: primo immerget latus dextrum; secundo latus sinistrum; tertio demerget faciem versus fontem: sic ut fiat discrete, & prudenter.* Dum autem regnabat *Elisabetha*, tunc rubrica permittebat, si infans debilis foret, vel privatim baptizatus in casu necessitatis, ut aqua ipsi inspergeretur.

Cum auctor credat, Rachitidem sanari posse balneo frigido, hinc putat, baptismum per immersionem administratum praeservare illos ab hoc morbo; qui ideo frequens in Anglia apparuit circa annum 1620, dum immersio baptismi tempore incipiebat negligi.

Verum si consideretur, Rachitidem raro corripere infantes ante nonum aetatis mensem, an credibile videtur, trinam immersionem simul & semel brevi tempore factam profuisse morbo post tot menses nascituro. Si immersio baptismi frigida sic firmasset corpus, ut postea non afficeretur a Rachitide, cur novus ille morbus prius in Anglia observatus fuit, & increvit validius, quam in aliis regionibus, ubi immersio baptismalis cessavit citius; unde adhuc hodie Rachitis vocatur morbus Anglicus. Nec probatur, recens natorum immersionem factam fuisse semper in aquam frigidam; ex rubricis Anglicanis non improbabile videtur, aquam egelidam potius immersioni inserviisse. Imo, si gelidae immersi fuerint, mox linteis calidis exsiccabantur, & statim tegebantur vestibus; unde frigidae immersionis efficacia momentanea tantum esse potuit; quae tamen averteret morbum post plures menses nasciturum.

Nec immersio credebatur necessaria, ut baptismus sacramenti efficaciam haberet (*h*)? *Cyprianum* quaerebat *Magnus* sequentia: *Quaesisti, mihi charissime, quid mihi de illis videatur, qui infirmitate & languore gratiam Dei consequuntur; an habendi*

(f) Ψυχρολουσία, or the history of Cold-Bathings pag. 50. & seq. (g) Ibidem pag. 60.
(h) Ψυχρολουσία. or the history of Cold-Bathings pag. 54.

bendi legitimi Christiani, quod aqua salutari non loti, sed perfusi? Respondet: *In sacramentis salutaribus, necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente, totum credentibus conferunt divina compendia.*

Si jam consideretur, recens natum infantem per novem menses haesisse in liquore amnii calido intra corpus maternum, insuetum penitus frigus sentiet, dum tribus immersionibus in aquam frigidam baptizatur, imprimis hyberno sub frigore. Parentibus, Familiae, Medicis, periculosum videri debuit, si subito frigori tenellum corpus exponeretur, dum baptismi efficacia nullo modo penderet ab hoc frigore: adeoque procul dubio egelida aqua adhibita fuit saepius; uti adhuc hodie fit.

Quod enim subita haec refrigeratio non leviter mutet corpus, patet ex relationibus illorum, qui balnea frigida in junioribus adhibuerunt, & illa laudant ad Rachitidis curam.

In Epistola, ex *Newcastle* missa ad Equitem *Floyer*, leguntur sequentia (*i*): Ad cavendam & curandam Rachitidem nihil hic frequentius, & generatim utilius, est, quam infantes annuos, & adultiores, quotidie immergere frigido fluvio, mensibus Junio & Julio, vespertino tempore, per quatuordecim dies, vel diutius: si infans sit admodum debilis, unus alterve dies, imo & plures dies quandoque, intermittuntur, totius curationis tempore. Quidam integram immersionem adhibent bis vel ter, aliquod temporis spatium remittentes, ut inter singulas immersiones respirare possint; alii immergunt tantum ad cervicem usque, & pileos aquae penitus immersos statim capiti imponunt, ut totum corpus, aeque ac in prioribus, indusio & pileo madidis, tegatur. Omnia haec conficiuntur tam brevi tempore quam fieri potest. Quidam infundunt aquam capiti, ut madescant toti; alii indusium & pileum penitus madefacta nudato prius corpori applicant. Mox illis applicantur toti corpori & capiti lintea calida, lecto imponuntur, & valide sudant: sic manent tota nocte; mane siccum indusium & pileus datur.

Monet autem, quod trium minutorum spatio redeant a terrore, quem haec immersio induxit. Si annuis infantibus, imo & adultioribus, tantum terror contingat a subito illo frigore, an tuto hoc tentari poterit in recens natis?

Simul notat, quod validis illis sudoribus reddantur debiliores; sed tamen gradatim vires recuperent, datis gelatinis cornu cervi, pedum vitulinorum &c.; ita ut circa tempus, quo folia arborum cadunt, integre sani sint, vel melius se habeant. Si haec curatio unico anno non successerit, sequenti anno repetenda erit; tuncque generaliter respondet votis.

Unde videtur morbus non adeo facile tolli hac methodo, & cura per tutiora cum optima spe tentari posse.

An linimenta? & quae? Omnia, quae in curatione hactenus laudata fuerunt, praecipuum scopum habent, ut flaccidas nimis partes roborent, & inertem, mucosam, vappidam, humorum cacochymiam emendent. Quare linimenta, quae emolliunt, quae lubricant, hic locum non habent. Demonstratum enim fuit, multum boni exspectandum esse a frictionibus calidis siccis, pannis fumo aromatum imbutis; quae imprimis abdomini, & spinae dorsi applicantur.

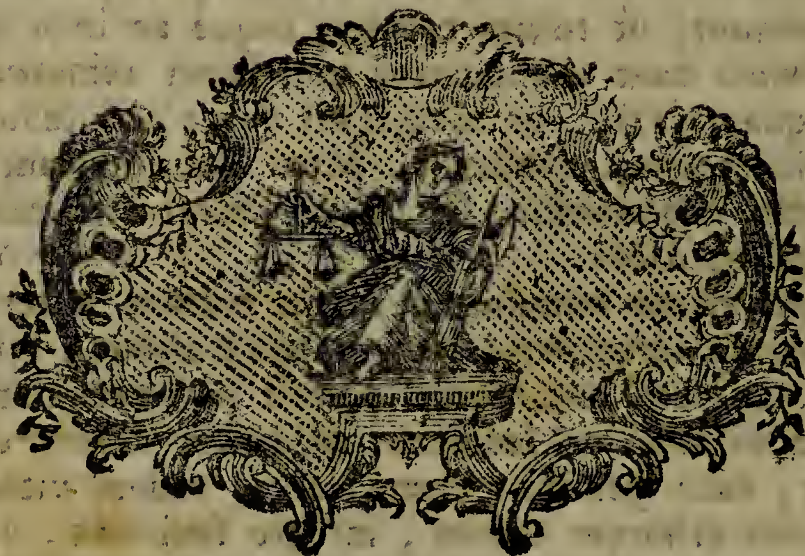
Verum quidem est, quod apud *Sydenhamum* (*k*) legantur sequentia: *Cum vero, quae exterius admoventur, tenera infantum corpora facile penetrent, proindeque sanguinem ipsum qualicunque virtute sua penitus afficiant, e re erit, in tumoribus, qui ventrem eorum occupant, sive scrophulis, sive Rachitidi verae, originem illi debeant, linimentis uti, quae sanguinem & viscera corroborandi, ac pariter labem aliquam morbificam*

(i) Ibidem pag. 123. (k) Dissertat. Epistol. pag. 511.

ficam iis inductam delendi, *vi pollent*; sed illud linimentum, cujus formula apud *Sydenhamum* legitur, ex aromaticis, amaris, & roborantibus herbis, per 12 horas super cineres calidos cum axungia porcina & sevo ovillo maceratis, paratur. Facile autem posset talium usus tolerari: notandum tamen est, talia remedia minus prodesse quam creditur. Parantur enim ex herbis recentibus, additur vinum, &, post macerationem factam, pinguia illa debent ebullire ad humiditatis consumtionem; sicque fragrantia ingredientium difflatur in auras.

Si simul considerentur illa, quae §. 1480. & §. 1484. dicta fuerunt, apparebit ratio, quare linimentorum usus in Rachitidis curatione occurrat rarius.

RHEU-

RHEUMATISMUS.

§. 1490. ARthritidi, podagrae, scorbutoque, agnatus morbus frequentissimus deprehenditur, qui *Rheumatismus* appellatur.

Non semper in *Aphorismis de cognoscendis & curandis morbis*, quos in usum doctrinae domesticae digessit *Celeberrimus Boerhaavius*, actum fuit de *Rheumatismo*. In prima enim editione, quae prodiit Lugduni Batavorum 1709. apud *Joannem vander Linden*, ultimus morbus, de quo agitur, est *Lues Venerea*, nec ulla fit mentio *Rachitis*, & *Rheumatismi*; in quinta autem editione Aphorismorum, quae auctior est, & ultima, quae vivente auctore prodiit anno 1737, utriusque morbi historia describitur. Sed jam in tertia editione, quae in titulo *auctior* dicitur, uterque morbus adest.

An, in secunda editione, horum morborum mentio facta fuerit, vel non, certo determinare non possum; cum, dum ejusdem libri, vivente adhuc auctore, nova ebitio prodit, & auctior, priores vix amplius quaeri soleant; unde hoc tempore inveniuntur difficulter.

Admodum tamen verosimile videtur, quod editioni secundae adfuerit Rachitidis historia, sed non Rheumatismi. Probe notavit *Celeberrimus Boerhaavius* (*l*), quod in toto opusculo (sic placuit auctori vocare hunc artis medicae thesaurum) *Aphorismorum de cognoscendis & curandis morbis* nullum commemoraverit medicamentum, ne, audito remedii nomine, & morbi, exercendae se pares arti jactarent Empyrici, impune in hominum perniciem grassantes. In discipulorum, quibus hos Aphorismos explicabat, usum praescripserat pauca de Materie Medica, & quidem summa cum cautela, ut medicamina morbis curandis rite applicare possent. Cum autem *Boerhaavii* fama jam plurimum increvisset, ipso nec consulto, nec volente, optima haec circa medicaminum usum monita in usus publicos excudenda curavit Londini vir eruditus: neque tamen ita res gesta, quin errores simul bene multi & noxii in edendo contigerint. Coactus hinc, recensuit, correxit, amplificavit, nonnulla. Quo facto, edidit *libellum de Materie Medica, & remediorum formulis; quae serviunt Aphorismis de cognoscendis & curandis morbis*; qui editus fuit Lugduni Batavorum apud *Isaacum Severinum* anno 1719. Ne autem nocerent editiones aliae, minori cura impressae, pagina tituli versa sequens habetur monitum: *Auctor nulla hujus libelli agnoscit exempla, nisi quae sint edita apud Bibliopolam, qui suum ipse nomen hic subscripsit*; quod etiam in omnibus factum fuit.

Verum in hac editione, cujus tantam curam gessit *Celeberrimus auctor*, nulla mentio fit *Rheumatismi*; sed, ubi enumerata fuerunt remedia ad curam *Rachitidis* utilia, pagina 259. subscribitur *Finis*. Dein sequitur *Index Morborum* accuratus; in quo Rachitidis nomen habetur, Rheumatismi vero nullibi.

Unde concludi posse videtur, quod in secunda editione Aphorismorum non fuerit actum de Rheumatismo. Sed in tertia editione, quae Lugduni Batavorum anno 1722. prodiit apud *Joannem vander Linden*, habetur & Rachitidis & Rheumatismi descri-

(l) In Praefatione Materiae Medicae.

descriptio; qui morbus tunc additus videtur ideo, quia *Celeberrimus Boerhaavius* enormes hujus mali cruciatus ipse toleraverat eodem anno.

Magnus ille vir, ab optimo patre educatus, qui, non magna in re, sed virtutis plenus, novem liberis educandis, exemplum praebuit singulare, quid exacta parsimonia valeat & frugalitas (*m*), ab eodem Latinae Graecaeque linguae elementa didicerat. Divisis interim temporibus corpus filii leniori agriculturae exercitio durabat solers pater, atque ipso labore animum lassari nescium ad studia reficiebat (*n*); unde mansit per omnem vitam ejusdem laboris suscipiendi amor, sustinendi vigor, atque, ad Herculeam quandam firmitatem, nervosissimam artuum compagem corroboravit. Sed nemo, qui cum *Boerhaavio* vixit, ignorat, Virum, alias temperantissimum, intemperantia quadam laborum, firmum, & ad omnia obsequiosum, corpus imperiose & duriter nimis habuisse.

Quamdiu horti Botanici curam gessit, ante solis ortum in horto jam aderat, non tantum aestiva, sed & verna, & autumnali, tempestate, ut lectioni Academicae, quam hora septima matutina tradebat, omnia parata forent. Probe memini, quod anno 1721. dolorem Rheumaticum passus fuerit in cervice & scapulis, satis molestum, dum fervidissima aestate numerosissimis hominibus consilia dabat in loco frigidiori aedium, quas incolebat, & minus tecto corpore; sed brevi cessit malum; sequenti anno rediit saevissimum.

Valetudinis enim prodigus, & nimis fidens ferreo corporis robori, diro longumque duraturo morbo correptus fuit. Augusto mense fere medio Anni 1722. Per quinque Lunas inde, lecto immobiliter adfixus, immanes cruciatus toleravit (*o*).

Causam tanti mali ipse aeger candide fassus fuit: En ipsissima ejus verba (*p*): *Lecti tepore relaxata corporis spiramenta antelucano frigori, & penetrabili irrigui roris humori, exponens, vitam fere perdidit, in se, in se incuriosus committens, quae ut eum cura caverent, aliis fideliter inculcarat.*

Forte mirum videbitur, quod crudelibus & perpetuis adeo doloribus vix non enectus *Boerhaavius* potuerit Aphorismis, eodem anno editis, addere historiam Rheumatismi, quo jam laborabat medio Augusti mense. An praeterito anno toleratum malum, licet multo levius & brevi cedens, illum impulit, ut de hoc morbo ageret, antequam eodem, sed gravissimo, corriperetur? Non videtur hoc omnino absonum. Sed illa, quae de Rheumatismo scripsit, nequidem implent binas pagellas, & finem Aphorismorum faciunt. Praeterea tanta erat animi constantia in summo hoc viro, ut non dubitem, quin saevi morbi tempore haec scripserit. Confirmat hanc opinionem sequens *Celeberrimi Schultensii* testimonium (*q*): Aliquot ante mortem annis *Celeberrimus Boerhaavius* retulit ipsi, aliquid penitius de acerbitate morbi istius requirenti familiariter, se insomnes per noctes, diebus continuatas, immanes dolores non alio allevamento mitigasse felicius, quam contentissima cogitatione percurrendo, & quasi relegendo in memoria, quidquid unquam legisset, dumque Equuleo ipsum admoveret dirus morbus, se literarium sibimet Ludum aperuisse intus, quo carnificinam, tanquam Musarum cantu, sopiret.

Dum, sanus, circa finem Junii sequentis anni de Rheumatismo coram discipulis suis verba faceret, dixit, quod, per tres fere integros menses dolores acerbissimos passus, tandem jacuerit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus, inferioribus artubus superesset. Addebat, quod simulac dolor parum remitteret, inceperit evolvere omnes auctores, antiquos & recentiores; excitabat enim attentio ad

(*m*) Alberti Schultens Oratio Academica in memoriam Hermanni Boerhaavii pag. 5.
(*n*) Ibidem pag. 10. (*o*) Ibidem pag. 39. (*p*) Ibidem pag. 66
(*q*) Alberti Schultens Oratio Academica in memoriam Hermanni Boerhaave pag. 67.

ad propria mala; sed simul monebat, quod non multum bonae frugis invenerit, praeterquam in solo *Sydenhamo*. Ex quibus omnibus, credo, satis confirmari, quod *Boerhaavius* morbi tempore scripserit illa, quae de Rheumatismo in Aphorismis habentur; licet illa editio prodierit anno 1722.

Cum autem prima Editio *Materiae Medicae* anno 1719. impressa fuerit, mirum non est, quod nulla in hac fiat mentio Rheumatismi. Sed & in secunda, quae anno 1727. Lugduni Batavorum apud eundem *Severinum* prodiit, nec in tertia editione, quae post mortem *Boerhaavii* ab eodem bibliopola anno 1740. edita fuit, aliquid de remediis ad hunc morbum invenitur; licet, in titulo, haec editio dicatur *auctior* atque *accuratissima* non tantum, sed & in *monito* ausus fuerit dicere sequentia: *Libellus, in quo ipse auctor plura adscripsit nova, tam simplicia quam composita, medicamenta, vivensque adhuc typis concessit*. Haec nullo modo vera esse mihi videntur.

Minime mirum videtur, quod *Celeberrimus auctor*, licet Aphorismos descriptione Rheumatismi auxerit, morbi remedia tamen non addiderit sequenti editioni *Materiae Medicae*. Si enim consideretur §. 1493, ubi morbi cura describitur, patebit, nulla laudari remedia, nisi talia, quorum jam saepius mentio facta fuit. Purgantia antiphlogistica, vesicatoria, medicamenta diluentia, emollientia, antiscorbutica, fomenta antiphlogistica, omnino cognita erunt illis, qui attenta mente operam dederunt his Aphorismis intelligendis; sicque non statim memoriae occurrerent haec remedia, Materiae Medicae subjungitur Index, in quo facile illorum nomina inveniuntur, una cum pagina, ubi exacte describuntur.

Haec praemittenda credidi, antequam morbi descriptionem aggrederer.

Rheumatismus a ῥέω, fluo, nomen habet; unde ῥεῦμα apud Medicos fluxio vocatur; ex quacumque parte prodeat, & in quamcumque partem incidat. Catarrhi similiter ἀπο τȣ̃ καταῤῥέειν dicti, quia credebantur a capite semper deorsum fluere, & articulos, a quacumque causa debilitatos, aptiores evadere, ut materies morbosa versus illos determinaretur. Alia occasione ad §. 1261, ubi de Podagra agebatur, credo me demonstrasse, quod non erraverint Veteres, quando materiam catarrhi, a capite incipientem descendere versus inferiora, vocarunt defluxionem.

Cum autem omnia articulorum cava muco lubrico subpingui inungantur, si similis mutatio hic contingat, ac in membrana mucosa, nares, fauces, pulmonem, &c. investiente, fit, dum adest defluxio, molestissima in articulis mala sequi poterunt ab iisdem causis. Sic vere & autumno catarrhi ac coryzae frequenter occurrunt; sed & tunc morbi articulares solent frequentes esse. Si ex calido cubiculo in aërem frigidum, non bene tecto corpore, prodeat homo, catarrho laborabit; & ab eadem causa sanissimi homines, post saevos dolores toleratos, articulorum motum perdiderunt toties.

Pertinet ergo Rheumatismus ad illos morbos, quos Veteres vocaverunt fluxiones, defluxiones; qui morbi materiam impellebant in quandam partem cum dolore magno, licet in hac non apparuerit antea notabile vitium. Sic Otalgia subito oritur, licet in aure nec ejus vicinia apparuerit quid mali; unde aurium fluxio vocari solet. Sic & aliquoties saevam Odontalgiam vidi, licet in nullo dente mali quid observaretur antea: solet tamen fluxio plerumque derivari in dentem cariosum potius, si ullus in ore adfuerit.

Rheumatismi nomen rarius occurrit apud Veteres Medicos; videntur tamen illum satis cognovisse, & sub Arthritidis nomine descripsisse (r): *Communis enim omnium articulorum dolor est Arthritis; sed pedum dolorem podagram vocamus, coxendicum ischia-*

(r) Aretaeus de caus. & sign. morbor. diuturn. Lib. II. Cap. XII. pag. 66.

ischiada, *manuum vero chiragram*. Cum autem in podagra, intervallo inter paroxysmos, sensim accumuletur morbi materia, antequam in pedes deponatur, & morbum faciat, contingit saepe, ut podagrici mutatam sanitatem sentiant aliquo tempore, antequam dolores in pedibus sentiant (vide §. 1257.); sed Rheumatismus subito ingruit saepius. Videtur & *Aretaeus* hoc notasse: *Nempe aut ex tempore dolor est, si ex aliqua parum durante causa consurgat; aut latenter meditationibus longo tempore contractus est morbus, quum ab exigua occasione dolor & morbus accenduntur.* Nam ad §. 1258. enumerantur illa, quae accelerant, & inexspectatos paroxysmos accersunt; imo ad hanc rem sufficit vitium quodcumque admissum in sex rebus non naturalibus; unde cruditas oritur.

Hinc *Petitus* (s) in commentariis & animadversionibus suis ad *Aretaeum* concludit, quod auctor ille *Duas arthritidis differentias faciat juxta diversum generationis modum: propterea, quod alia repente a causis recentibus & temporariis conflatur; alia occulte & progressu temporis obrepit; donec cujusvis exiguae causae impulsu excitetur, atque in apertum erumpat.*

Confirmatur hoc, quia *Aretaeus* (t) dixit in eodem capite de *Arthritide: Quibusdam in pedum articulis usque ad mortem residet morbus; quibusdam in omnis corporis ambitum vagatur.* Ob hanc rationem recentiores Medici Rheumatismum vocaverunt arthritidem vagam. *Transitus quoque in dorsi thoracisque musculos fit, & incredibile est, quam late malum serpat. Vertebrae cervicis & dorsi dolent, & in summo sacri ossis dolor inhaeret.* Haec proclivitas locum mutandi major longe est in Rheumatismo, quam in arthritide; quae articulos occupat; quam & *Aretaeus* (u) notavit; quod nempe dolores Rheumatici maxillarum & temporum musculos invadant: *post omnia nares, & aures, & labia, inficiuntur: nam quoquoversus nervi & musculi in capite feruntur; dolent capitis suturae, &, quid doleat, aegrotus ignorans, indicat suturarum species, obliquam, rectam, transversam, posterius, anterius.* Verum quidem est, quod, in podragra, morbus etiam diversos articulos, & varia loca corporis aggrediatur, uti in ejus historia probatum fuit; ast, hoc observatur, ubi jam inveteravit morbus; in Rheumatismo hoc fit, & in morbo incipiente.

Dum *Boerhaevius* de Rheumatismo loquebatur coram auditoribus suis, dixit, quod circa medium mensis Augusti, dum hora quarta matutina observationibus in horto Botanico faciendis occupabatur, senserit dolorem quasi nephriticum; quem mirabatur; dolor, a renis sinistri regione incipiens, secundum decursum ureteris ad os pubis usque tanta cum vehementia pergebat, ut crederet, calculum de rene per ureterem in vesicam descendere: simul aderat propensio in vomitum. Utebatur copia mollissimi decocti, ex farina seminum lini parati; oriebatur ingens tenesmus, ita ut calculus praesens esse videretur; quem sperabat exiturum; unde pergebat animose in eodem remedio, ut laxaret & lubricaret viam: sumsit eodem tempore aliquot guttulas *Aroph* Paracelsi, extractum nempe croci ope alcoholis purissimi paratum (w), quod tanti fecerunt Chemicorum principes, ut Aroma Philosophorum appellaverint, perque primas literas vocabulorum *Aroph*. Paulo post aberat omnis dolor; sed sequenti die immanis aderat in lumbis; qui duravit per tres menses, eadem vehementia; postquam parum remittere incipiebat illud tormentum, evolvit auctores, & vidit *Sydenhamum* notasse illa, quae passus fuerat; reliquos vix quid bonae frugis dixisse. Dum enim agit de Rheumatismo (x), habet sequentia: *Est & alia hujus morbi species, licet non hujus prosapiae vulgo credatur, quae Lumbago Rheumatica aptis-*

(s) Ibidem pag. 212. (t) Aretaeus de caus. & sign. morbor. diuturn. Lib. II. Cap. XII. pag. 66. (u) Ibidem. (w) H. Boerhaevii Elem. Chem. Tom. II. pag. 24. (x) Sect. IV. Cap. V. pag. 345.

aptissime dicetur: immanis dolor scilicet, idemque fixus circa lumborum regionem, ipsumque aliquando ad os sacrum se demittens, paroxysmum nephriticum mentitur, nisi quod aeger non vomituriat; nam, praeter dolorem atrocissimum, & vix ferendum, circa ipsos renes, aliquando & ureteres, per omnem eorum ductum ad vesicam usque, eodem, licet mitiori, tentantur. Qui & mihi olim imposuit, tanquam a materia aliqua sabulosa in iis partibus haerente penderet, cum revera materiae Rheumatismi peccanti & inflammatae ortum suum debeat; quae quidem partes illas jam solas urit, intacto reliquo corpore.

Notari meretur, apud *Aretaeum* aliquid reperiri, quod videtur docere, illum simile quid novisse, ac quod *Sydenhamus* tam accurate descripsit (*y*). Postquam enim incepit describere partes, quas arthritis aggreditur quandoque, secundum ingeniosam emendationem textus, certo vitiosi, factam a Petito (*z*), addit: *Omnium simul partium morbus est, & proprius cujusque partis dolor.* Et paulo post: *Item communicatur, renibus & vesicae. O rem admirabilem.* Unde videtur sequi, quod cognoverit *Aretaeus*, in hoc morbo quandoque contingere nephritica mala, & tenesmum dolentissimum vesicae, similem illi, dum calculus a rene descendens per ureterem exitum molitur.

Trallianus (*a*), in describendo Podagram, saepius *Rheumatismi* vocabulo utitur; &, dum diversam Podagram statuit, pro varietate materiae in articulos defluentis, sanguineae nempe, biliosae, pituitosae, atrabilariae, dein addit sequentia: *Porro Rheumatismi, non solum ob materiae influxum, articulis oboriri solent, sed etiam, propter nudam qualitatem solam, calidam & frigidam; ad haec siccitas & humiditas fiunt saepe causa Rheumatismorum.* Et ubi de podagra biliosa agit, monet, medicamento bilem evacuante utendum esse; non semel autem, verum saepe, si res postulet aeger purgandus est. *Sic enim articulos a recrementis & a fluxionibus tutos* (τὰ ἄρθρα ἀρευμάτιστα) *servare poteris* (*b*). Ubi postea de Podagra sanguinea agit, suadet, ut sanguinis missione & moderata diaeta reddatur aeger ἀρευμάτιστος.

Videntur ergo antiqui Medici observasse Rheumatismum, sed sub nomine Arthritidis, morbi articularis, descripsisse, imo & in Podagrae descriptione talia quandoque enumerasse symptomata, quae in Rheumatismo hodie vocato morbo apparent. Cum autem secundum quatuor humores, bilem, sanguinem, pituitam, atram bilem, dividerent morbos articularios, & diversam curandi methodum adhiberent, invenimus plurima Rheumatismi signa in descriptionibus podagrae & arthritidis biliosae ac sanguineae, dum nimirum illi duo ex quatuor humoribus, nimia copia, vel acriori indole, peccare credebantur, vel copia & acrimonia simul junctis, a quibus nascebatur pejor morbus. Rheumatismi tamen nomen apud *Trallianum* saepius occurrit; uti patuit, & quidem in variis morbis articularibus.

Hinc non videtur absolute verum esse, quod egregius in arte nostra vir, eruditissimus *Tralles* (*c*), statuit; apud Veteres nempe Rheumatismi nomen nullibi legi: illud tamen verissimum est, quod omnes dolores, in artubus totoque ambitu externi corporis obvios, salutaverint nomine Arthritidis, aut Podagrae. Merentur certe legi, quae eodem loco habentur, de doctissimis Medicis Gallis, qui superiori saeculo Rheumatismi vocem in Medicinam Practicam demum introduxerunt. Videtur tamen ex omnibus, quae ibi collecta habentur, celeberrimos Medicos, Gallos, Germanos, Anglos, &c., cespitasse in determinandis signis Diagnosticis, quibus Rheumatismus ab Arthritide distingui possit; unde *Tralles*, ex *Chesnau*, adducit sequentia:

(y) De causis & signis morbor. diuturn. Lib. II. Cap. XII. pag. 66.
(z) Ibidem pag. 215. (a) Lib. XI. Cap I. pag. 599. (b) Ibidem pag. 600.
(c) Usus opii salubris & noxius in morborum medela. Sectione 2a. pag. 301.

tia: *In primo insultu difficile est internoscere, utrum morbus Rheumatismus, vel Arthritis, dici debeat. Rheumatismus enim, qui tantum articulos aggreditur, maximam affinitatem habet cum arthritide, nec nisi temporis progressu agnoscitur, cum pluries irruunt in articulos fluxiones dolorificae, quod non fit in Rheumatismo, qui quandoque toto vitae decursu semel tantum infestat, generalis praecipue dictus, utpote qui aliis magis proprie hoc nomen sibi vindicat* (*d*).

Rheumatismi vocabulum & apud *Caelium Aurelianum* (*e*) habetur: auctor ille aliquanto *Galeno* superior fuisse creditur; quia non meminit *Galeni*; quod mirum foret, si post eum vixisset, cum tot minorum gentium Graecos citaverit (*f*). Sectae methodicorum addictus erat; qui universum morborum exercitum in duas phalanges dividebant, alios *stricturae*, alios *solutionis*, morbos appellantes. Dum Peripneumoniam definit (*g*), dicit: *Est autem passio generaliter acuta, atque strictura suffecta, adjuncto levi humoris fluore, quem Rheumatismum vocant.* Sed ad §. 1495. dicetur de frequentia Rheumatismi, varia ejus morbi facie, & summo periculo, si cerebro, vel pulmoni, incubuerit, dum simul adest maxima difficultas eum hic detegendi. An non verosimile videtur, quod haec observaverit *Caelius Aurelianus?* Alio autem loco (*h*), ubi de articulorum passione quam Graeci ἀρθρῖτιν vocant, enumerat plura, quae in Rheumatismo hodie dicto occurrunt. Sic dicit (*i*): *Saepe denique, prioris articuli dolore declinante, secundus invadit, atque, eodem similiter mitescente, tertius sumit exordium, consentiente etiam vesica, atque spinae majoribus nervis, quos τένοντας appellant; & in stomacho etiam nausea vel vomitu jactantur aegrotantes &c.*: Ubi imprimis notandum est, quod & vesicam consentire his doloribus monuerit. Plures certe vidi auctores, qui de Rheumatismo scripserunt. Sed mihi visa fuit semper aliqua manere difficultas in distinctione adaequata inter Rheumatismum & arthritidem. An ideo forte *Celeberrimus Boerhaavius* maluit dicere, quod Rheumatismus, licet frequentissimus, sit morbus agnatus Arthritidi, Podagrae, & Scorbuto, quam aliam definitionem dare, quae illum ab his morbis accurate distingueret. Ipse Rheumatismum saevum passus fuerat, & sub hoc nomine coram discipulis quotannis morbum hunc describebat. Tamen in Oratione Funebri, quam *Celeberrimus Schultensius* in memoriam *Boerhaavii* publice dixit, leguntur sequentia: *Arthritidis exquisitissimae tormentis discruciatus, tandem jacuit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus, inferioribus artubus superesset.* Forte quis credere posset, *Schultensium*, maximum Academiae Lugduno Batavae ornamentum, arthritids nomen substituisse, cum Medicus non esset, sed linguarum orientalium celeberrimus Professor. Verum in Praefatione monet, quod Commentariolum studiorum & vitae Cl. defuncti habuerit, quo usus fuit, additque; *Insignes hae pericopae, ut Lectorem adverterent, eas majusculis literis a reliquo contextu distinxi & eminere jussi.* Commentariolus enim ille propria Boerhaavii manu scriptus erat.

Dum haec omnia perpendebam, videbatur mihi *Caelius Aurelianus* (*k*), ubi de variis nominibus morborum articularium agit, non sine ratione dixisse sequentia: *Sed de his nominibus, quae locorum causa discreta esse videntur, unius tamen virtutis esse intelliguntur, in curationibus certandum non est. Sunt enim harum passionum causae antecedentes variae, ut vinolentia, frigus profundum, cruditatio, libido venerea, labor immodicus, vel repentina desertio solitae exercitationis, &c.*

Verum Rheumatismus non sine ratione scorbuto agnatus morbus dicitur, si conside-

(d) Usus opii salubris & noxius in morborum medela. Sectione 2a. pag. 302. 303.
(e) Morbor. acutor. Lib. II. Cap. XXVII. pag. 139.
(f) In Praefatione pag. 10.
(g) Ibidem pag. 139.
(h) Morbor. Chronic. Lib. V. Cap. II. pag. 557.
(i) Ibidem pag. 559.
(k) Morbor. Chronic. Lib. V. Cap. II. pag. 557.

siderentur illa, quae ad §. 1151. in historia scorbuti dicta sunt. *Eugalenus* (*l*), dum signa & symptomata scorbuti enumerat, recenset arthriticos dolores, & statim monet Medicos sequentibus. *Quapropter diligentem animadversionem, & exactam a veterum arthritide distinctionem, haec res exigit, & meretur, ne curando prius impingamus, quam morbus ejusque causa nobis sit cognita atque perspecta.*

Noluit, in his doloribus, qui scorbutum comitantur, dari in morbi principio cathartica fortiora; quia inde exasperantur dolores, & morbus ipse in deterius vergit. Monuit autem, scorbuticos illos dolores, maxime in morbi initio, errabundos esse, ad alium atque alium ejusdem vel oppositi lateris articulum transire, & per vagam hanc loci affecti mutationem imprimis distingui a doloribus arthriticis.

Sydenhamus (*m*), qui summa cum attentione animi examinabat morbos, quos pertractabat, notat, ubi Rheumatismus non feliciter & bona methodo curatus fuerat, aegros per totam vitam fuisse discruciatos doloribus vagis, nunc quidem mitioribus, nunc vero atrocioribus, qui a minus cautis pro scorbuti symptomatibus haberi solent. Licet enim non dubitaret, quin scorbutus in plagis Borealibus revera inveniretur, tamen non credebat, illum adeo frequentem esse, ac quidem fert vulgi opinio; sed *multos ex iis affectibus, quorum nomine scorbutum incusamus, vel morborum fientium, nondum vero factorum, quique nullum adhuc certum induerunt typum, effecta esse, vel etiam infelices reliquias morbi alicujus nondum penitus devicti, a quibus sanguis caeterique humores contaminantur. Verbi gratia, quibus in corporibus materia aliqua, Arthritidi producendae apta, recens generatur, nondum tamen in artus depluit, varia se ostendunt symptomata, quae scorbuti suspicionem facient, donec Arthritis, jam formata, atque actu se exserens, nullum amplius dubitandi locum relinquat.* Optime notat; nisi ad modo dicta serio attendere velint in Praxi Medici, scorbuti nomen crescet in immensum, & omnem fere absolvet numerum morborum, imprimis chronicorum. Unde in illis regionibus, in quibus scorbutus frequens est, in Medicorum formulis occurrunt fere semper antiscorbutica, in initio omnium morborum fere, nec ab his abstinent, antequam observentur talia symptomata, quae praesentiam alterius morbi, a scorbuto diversi, certo annuntient. Cum autem morborum Chronicorum decursus lento procedant gradu, in ipso hydrope solent dicere; *Ubi desinit scorbutus, ibi incipit hydrops* (*n*). Verum optime *Sydenhamus* addit sequentia: *Haec tamen regula saepe saepius non aliter est accipienda, quam quod, ubi primum se hydrops manifestis prodit indiciis, praeconcepta de scorbuto opinio statim collabascat.*

Licet ergo penitus distinctos morbos esse crediderit auctor egregius, fatetur tamen (*o*), esse speciem Rheumatismi, quae ad scorbutum quam proxime accedit, & insigniora hujus morbi symptomata aemulatur, ideoque vocatur ipsi *Rheumatismus scorbuticus*; qui eadem pariter remedia poscit ac scorbutus; quorum formulae legi possunt (*p*); quarum usu quam facillime debellari & vinci posse hanc Rheumatismi speciem testatur. Plurimos sic ipse sanavit, quibus repetitae venae sectiones, catarthica, diaeta lactea, pulveres testacei &c., nihil profuerant.

Describit hanc speciem Rheumatismi sequenti modo. Dolor nunc hanc nunc illam partem obsidet, sed eandem in tumorem raro attollit, neque febrim sibi comitem adjungit. Nec adeo fixus manet; sed magis vagus est, & anomalis inconditisque symptomatibus stipatus. Nunc hunc vel illum artum discruciat, mox internas partes solum afficit, & aegritudinem parit, quae redeunte externarum partium do-

 lore

(*l*) De morbo scorbuto no. XXX. pag. 85. 86. (*m*) Sect. VI. Cap. V. pag. 349.
(*n*) Sect. VI. Cap. V. pag. 350. (*o*) Ibidem pag. 351. (*p*) Ibidem pag. 352.

lore iterum disparet, sicque alternatim divexat aegros, & fit morbus chronicus quam maxime. Observavit etiam, quod Rheumatismus ille scorbuticus foeminas prae reliquis adoriatur; uti & viros, qui imbecillioris naturae sunt; hinc fatetur *Sydenhamus*, se suspicatum fuisse, morbum hunc ad hystericorum classem referendum esse; sed experientia edoctus fuit, remediis hystericis morbum minime cessisse. Simul notat, illos, qui longum & repetitum corticis Peruviani usum experti sunt, huic morbo esse obnoxios, hocque esse unicum incommodum, quod ex usu corticis observavit unquam (*q*). Si jam omnia dicta ad hanc paragraphum considerentur, patebit ratio, quare Rheumatismus, morbus frequentissimus, dicatur agnatus Arthritidi, Podagrae, & Scorbuto.

§. 1491. QUem antecedunt temperies sanguinolenta labe acri infecta, aetas mascula, victus lautior, calefacto corpori subito admissum frigus, autumnalis tempestas, perspiratio prohibita, diathesis inflammatoria lentior cruore pleuritico se manifestans. Cum febre continua incipiens, dolorem creat atrocissimum, dilacerantem, ad minimum motum saevissime auctum, diu in uno loco fixum, juncturas quorumcunque artuum obsidentem, caeterum genubus magis infestum, lumbis & coxendici, quandoque cerebrum, pulmones, viscera, excruciantem, cum tumore & rubedine loci, periodico itu & reditu.

Sequitur, ut considerentur illa, quae observata fuerunt frequenter, praecedere Rheumatismum; & ideo quandoque inter causas morbi, praedisponentes saltem, numerari solent.

Temperies sanguinolenta labe acri infecta. Veteres, uti ad praecedentem paragraphum dictum fuit, Rheumatismum, & alios articulares morbos, distinxerunt a quatuor humoribus, sanguine, bile flava, bile atra, phlegmate; & variam curam adhibuerunt, prout hic vel ille ex quatuor istis humoribus praedominabatur. Hinc & ipsam podagram sanguineam esse, quandoque statuerunt. In Rheumatismo autem, calido saepe morbo, sanguinis copiam abundantem accusaverunt saepius, &, uti postea in curatione dicetur, per sanguinis missionem, etiam repetitam, Rheumatismi cura a Medicis tentari solet frequenter. Haec videtur esse ratio, quare sanguinolenta temperies ad Rheumatismum disponere credatur. Cum autem & in sanis caeteroquin hominibus sanguinis boni copia adsit, ab hac causa sola vix oritur Rheumatismus, nisi alia causa simul accedat. Imprimis enim metuendus est ille morbus, si in sanguineae temperiei hominibus adsit simul acris labes.

Humores corporis humani, etiam optimi, per sanitatis actiones inevitabilem acquirunt acrimoniam, & nisi illud acre eliminetur de corpore per vias naturales, antequam nocere possit, sequuntur morbi brevi. Per urinam, sales & olea sanguinis, acriora jam facta, exeunt; per cutanea vasa difflantur talia, quae diutius relicta in corpore nocerent, insensibili perspiratione, vel sudore; dum simul per utramque hanc viam exit abundans in sanguine aquosum, in quo soluta haerent olea

(q) Ibidem pag. 351.

olea & sales, jam acriore facta, sicque facilius expelluntur; Per alvum exeunt foeces, ab ingestis residuae, uti & omnia illa, quae ab humoribus sanis, in oesophagum, ventriculum, intestina, depluentibus, resorpto prius per venas omni utili, manserunt residua.

Si ergo quacumque de causa horum acrium separatio ab humoribus sanis, & separatorum libera de corpore expulsio, impedita fuerit, nascitur acris in sanguine labes, quae pluribus morbis originem dare poterit.

Observata autem docuerunt, a causis similibus Rheumatismum, & diuturnum quidem, nasci posse.

Testatur Celebris Medicus (r), quod viderit, in Rheumatismis longis, in cute exsurgere efflorescentiam salinam.

Ho veduto nei lunghi Rheumatismi, o vogliamo dire, doglie articolari, fiorire sulla cute un minuto principio biancastro tale, quale è un fiore salino, che penetra i vasi, nei quali si chiude il sale. Si libera perspiratio adfuisset, salinum illud concrevisset minime supra cutim, sed solutum defluxisset facile. *Sydenhamus* (s), qui in febribus omnibus, quae inflammationis intensioris sunt participes, cavebat, ut non semper lecto incarcerarentur aegri, fatetur tamen, *eosdem, si diutius, quam par erat, pro una vice lecto abfuerint, declinante praesertim morbo, in dolores vagos, qui in Rheumatismum desinere possunt, nonnunquam facile incidere &c.: quae si contingant, lecto addicendus est, quo apertis cutis spiraculis commode difflari possint istiusmodi particulae, quae malo fomitem praebent; hoc vero ad diem unum aut alterum tantum, sudore non provocato.* (ut nempe illud acre, quod perspiratione cutis exit de corpore, non retineatur amplius). Idem verum est de sale acri, quod cum urina exit de corpore. Observatum dicitur, quod in Rheumatismo laborantibus tantum trigesima pars illius salis inveniatur, quae in urina sanorum hominum adest (t). In febribus arthriticis & Rheumaticis observavit *Störckius* (u), *quod, in magna dolorum exacerbatione, urina plerumque prodiit tenuis, pallida, quandoque stranguriosa; descrescente autem dolore, urina primo prodiens erat russa; secunda vero turbida; & mox foetuit, ac posuit sedimentum sursuraceum subalbidum.* Haec omnia videntur probare, quod in Rheumatismo acris labes adsit, quae quandoque copiosis urinis, & sponte obortis sudoribus, salutariter expellitur, vel, per metastasin ad alia loca deposita, a dolore requiem concedit. Testatur *Hoffmannus* (w), quod saepius notaverit, *artuum dolores, ulceribus sponte subortis in pedibus, mox conquievisse, qui, postquam arte consolidata fuerant, mox resuscitati sunt. Novimus pariter, immanes artuum dolores, oborta psora vel scabie leprae albae naturam habente, sublatos.*

Antea ad §. 1051. γ, dum de morbis chronicis agebatur, monui, ab acrioribus ingestis frequenter & copiose acrimoniam conciliari posse sanguini; ab aromatum calidorum, piperis imprimis, alliorum, ceparum, sinapi, raphani rusticani, & similium, immodico in condimentis usu, & dolentissimum & longum toties morbum, Rheumatismum nempe, produci posse.

Eruditus Medicus *Baynard* (x) fuit in hac opinione, dolores Rheumaticos non adscribendos esse salinae aut acidae sanguinis acrimoniae, sed potius oriri a viscida densitate sanguinis, distendentis vasa, per quae difficulter fluit: postea patebit, lentorem morbosum sanguinis adesse in Rheumaticis; sed non inde sequitur, quod non simul

(r) Pietro Cornacchini Della Pazzia pag. 64. (s) Sect. V. Cap. II. pag. 283.
(t) Raulin des maladies occasionnées par les promptes & frequentes variations de l'air pag. 308.
(u) Ann. Medic. Secund. pag. 121. (w) Medic. Ration. Tom. IV. part. 2a. pag. 437.
(x) Philosophic. Transact. Abridged Tom. III. pag. 265.

simul adsit acrimonia, quae viscosis & lentis humoribus irretita haeret pertinacius in partibus affectis, & difficilius ablui potest. Ipse egregius auctor asserit, adesse copiam salis acris alcalini in humoribus Rheumaticorum, quod acre non satis eluitur per urinam, quam in Rheumate laborantibus longe minus salsam esse dicit, quam in sanis. Ipsi enim huic Medico debetur experimentum, quo demonstratur, urinam Rheumaticorum habere tantum trigesimam partem materiae salinae, quae in urina sanorum adesse solet. Viscidum lentorem in locis Rheumatico dolore occupatis adesse, statuerunt plures celebresque Medici, & in cadaveribus hoc morbo defunctorum se vidisse testantur. *Ballonius* (*y*) in cadavere viri, qui saepius dolores circa scapulas & humeros passus fuerat, invenit, quod *omnes nervi & ligamenta musculorum humeralium erant oppleta sero pingui: idem observatum in aliis similes dolores passis, quos nulla pene ars levaverat.* Celebris auctor Anglus, *Clopton Havers* (z), plurima experimenta tentavit circa mucilaginem, quam in articulis majorum animalium collegerat, & credidit, illam inspissari ab acribus admistis, acidis imprimis. Notat, vesicatoria applicata locis dolentibus excitare vesicas, quae plenae sunt spissa gelatina, cutim spissam referente. Sed imprimis innititur testimonio *Drelincurtii*, celebris Medicinae Professoris Lugduni Batavorum, qui testabatur, quod in cadavere hominis Rheumatismo mortui invenerit gelatinam concretam supra musculos, quae duos tresve aureos crassitie aequabat. Sed & postea *Havers* ipse vidit binos casus, qui *Drelincurtii* observationem confirmabant.

Pulchra experimenta tentata fuerunt circa similem materiam gelatinosam, ex ingenti femoris tumore, sub periosteo haerente, variis tentaminibus eductam (*a*), quae docent, acidam acrimoniam adfuisse in hoc gelatinoso. Non tamen videtur absolute inde concludi posse, quod acrimonia, quae Rheumatismum comitatur, semper acida sit. Nam in mucilagine articulorum desumta ex majoribus animalibus, & ex hominibus, similia tentamina facta fuerunt, quae docere videntur, quandoque non acidam, sed alcalinam, acrimoniam adfuisse (*b*); licet tamen in plerisque acidi signa inventa fuisse fateantur.

Omnia hactenus dicta satis probant, temperiem sanguineam labe acri infectam antecedere frequenter Rheumatismum, & acrimoniam illam non semper eandem, sed variam, esse posse. Sic ex ante dictis patet, acrimoniam scorbuticam saepius incusandam esse, cum Rheumatismus dicatur inde scorbuto agnatus morbus.

Credidit egregius *Raulin* (*c*), aliquando de Luis Venereae acrimonia in hoc morbo cogitandum esse; imprimis in illis, quos, non sua culpa, sed parentum, quidquam de foedo morbo contraxisse, credi potest. Putat enim, quo longinquior fuerit prima origo Luis Venereae, eo magis aequivocos esse dolores, quibus miseri tales excruciantur, & eo similiores esse doloribus Rheumaticis. Fatetur candide, se deceptum fuisse, dum nimis tarde revelabatur ipsi hoc familiae arcanum, & in altero simili casu Mercurium profuisse solum, incassum tentatis illis, quae ad Rheumatismum curandum adhiberi solent.

Aetas mascula. Ubi de articulorum & coxendicis dolore agit *Aretaeus* (*d*), monet, viros facilius in hunc morbum incidere, & ex mulieribus agiliores. Viri duris laboribus, aëris injuriis, itineribus, belli calamitatibus, victui inordinato, magis

---

(y) Ephemerid. Lib. I. Tom. I. pag. 30.
(z) Osteolog nova pag. 226. 227.
(a) Memoires de l' Academ. de Chirurgie Tom. I. pag. 277. 278.
(b) De Bonon. scient. & artium instit. atque Academ Commentar. Tom. I. pag. 148. & seq.
(c) Des maladies occasionées par les promptes & frequentes variations de l' air pag. 306.
(d) Morbor. diuturn. Lib. II. Cap. XII. pag. 67.

gis exponuntur, quam mulieres; hinc minime mirum eſt, quod talibus morbis corripiantur frequentius, quam mulieres; niſi illae, ut *Seneca*, in Epiſtolis, in luxum invehens, de foeminis ſui temporis dicit, *Beneficium ſexus vitiis perdiderunt; &, quia feminam exuerunt, damnatae ſunt morbis virilibus* (e). Notat tamen & *Aretaeus* (f) ſequentia: *Mulieres, licet rarius quam viri, difficilius tamen, hoc vitio laborant. Quod enim neque uſitatum, neque familiare, eſt, id ſi aliqua urgente cauſa potentius evaſerit, violentum cum ſit, majorem calamitatem infert*. Vidi ſic in foemina macilenta, hyſterica, quae, a motu corporis incaleſcens, multum expoſita fuerat aëri veſpertino frigido autumnali, dolorem acerbiſſimum natum circa os coccygis, qui, ſubinde levior, diſpergebatur per totum corpus, dein redibat ad os coccygis longe moleſtior, ita ut nec in lecto manere poſſet: febris aderat ſatis lenis. Trium ſeptimanarum ſpatio morbus ſanatus fuit quidem, ſed ſingulis autumnis poſtea ſenſit aliquas ejuſdem mali reliquias.

Puella nobilis a corporis motu valido incaluerat multum, dein, in ſcapha aperta ſedens quieta, exponebatur rori veſpertino. Sequenti die dolor cervicis validus aderat, qui inde per totum corpus diſpergebatur, miris vagus modis, pedes, cubitos, digitos manuum, occupans; quandoque & lobum auriculae invadebat cum rubore & tumore. *Aretaeus* (g), dum vagam horum dolorum indolem deſcribit, dicit: *Poſt omnia, nares, & aures, & labia, afficiuntur.*

Victus lautior. Quia inde temperies ſanguinea augetur. Saepe etiam in conviviis lautioribus condimenta acriora offeruntur, dum fames non amplius cibos poſcit; unde acris labes ſanguini inducitur.

Calefacto corpori ſubito admiſſum frigus. Nulla inter cauſas Rheumatiſmi frequentior eſt, nulla validior; quod & confirmatur teſtimonio *Sydenhami* (h) agentis de Rheumatiſmo. *Hac ut plurimum occaſione naſcitur: aeger ſc., ſive exercitio aliquo vehementiore, ſive alio modo, excalefactus mox repentinum frigus admiſit.*

Calor, ſive ab aëre nimis aeſtuante, ſive ab exercitiis corporis validis, productus fuerit, humores externos ſemper tenuiores aufert, internos reſiduos excoquit, diſſipat mobiliora, lentiora aggregat, compingit, exſiccat (i), tandem in maſſas irreſolubiles adunat; unde immeabilitas humorum, ſimulque elongatio, & debilitatio, ſolidorum. *Hippocrates* (k) a calore Iſchiadem naſci monet: *Si quis per multum tempus in ſole iter fecerit, & coxendices incaluerint, & qui humor articulis ineſt, ab aeſtu reſiccatus fuerit. Quod autem reſiccetur & dureſcat, id mihi certum ſignum eſt. Aeger enim articulos, prae dolore, qui in eis eſt, vertere aut movere non poteſt; & eo quod digiti rigidi non moveantur.* Notari meretur, quod *Cornarius* illam lectionem praetulerit, quae loco τὰς δακτύλους habet τὰς σπονδύλους, dum in iſchiade malum potius ad vertebras quam ad digitos tranſit.

Corporis calore aucto funditur pinguedo, quae antea quieta haerebat in tunica celluloſa, omento, meſenterio &c., & ſubito miſcetur ſanguini, & humorum circulantium molem auget. Videmus in calefactis hominibus vaſa turgida, faciem rubram, uti & artus, imo totum corpus, adeoque ſanguinem rubrum penetraſſe in vaſa minora, per quorum extrema vel omnino non, vel ſaltem difficulter, aucto circulationis motu penetrare poterit in venas; unde obſtructionis & inflammationis periculum ſequitur. Si jam corpori, per calorem ſic mutato, frigus ſubitum admittatur, fibrae ſolidae denſantur, roborantur, vaſorum cavitas minuitur ſubito, partes craſſio-

(e) Ibidem pag. 260. (f) Ibidem pag. 67. (g) Ibidem pag. 66.
(h) Sect. VI. Cap. V. pag. 344. (i) Herm. Boerhaave Inſtitut. Medic. §. 746.
(k) De Internis Affectionibus Cap. LIII. Charter. Tom. VII. pag. 676.

crassiores in vasa prius dilatata ingressae haerent immobiles ; adeoque omnia haec mala, a calore prius producta, augentur plurimum , & difficiles morbos producere possunt. Conferantur & illa, quae in Pleuritidis Historia §. 881. 2. dicta sunt.

Haec dum considerabat Celeberrimus Medicinae & Anatomes Professor *Simsonus* (*l*) statuit, a subito frigore admisso constringi vasa , quae per externam superficiem corporis distribuuntur , & humorum liberum transitum per illa impediri . Illa vero vasa, quae profundius locantur , tardius longe a frigore admisso afficientur, hinc totam vim & impetum sanguinis patientur, qui per externa vasa, subito frigore constricta, libere transire non potest . Sic autem plures Rheumatismi effectus explicat.

Si ponamus, magnam summi corporis partem simul excipi frigore, ex eoque Rheuma quaquaversum spargi in multos tam musculos , quam articulos, facile intelligetur , qui singulorum musculorum usum & actionem sequatur dolor atque punctio ; qui , variata corporis positura, punctiones illae subito de loco in locum migrent, pari scilicet celeritate, atque se mutuo excipiant musculi , quorum usus est in corpore vertendo , surrigendo, vel alio quovis modo inflectendo; qui etiam caeteris Rheumatismis gravior sit is, qui inquietes spiritui trahendo & reddendo musculos infestat . Denique cur destillatio, si circum articulos diutius haeret, & in partes ambientes redundat , earum tandem tonum & vigorem ex nimia distentione prorsum infringat, quarum ubi desiit actio in liquores hos extravasatos, efficitur, ut ne amplius liquores ipsi fluidi remaneant , habilesque, qui vicissim absorbeantur , sed contra , ut facile coagulentur & indurescant, postremo ut reddant articulum plane immobilem ; qualem eventum saepe ostendit usus.

Merentur legi , quae Celeberrimus auctor de origine Rheumatismi latius deducit; quam adscribit huic imprimis causae , quod nempe vasa profundius demersa totam vim & impetum sanguinis patiantur , qui per vasa corporis superficiem perreptantia, subito frigore constricta, libere transire non potest, adeoque tanto validius urgeat illa vasa, quae profundius sita sunt , & simul horum vasorum secretiones naturales augeat; unde deducit causam, quare pars Rheumatismo affecta saepe cum rubore intumescat.

Simul sic explicat, *cur aër, per angustam rimam irruens, corpori constanter imprimat frigoris symptomata, illique praecipue parti, quam perflavit proxime* (*m*). Concludit hinc, catharrum , tussim , Rheumatismum &c. , solidarum , non fluidarum , partium corporis morbos esse. Interim videtur & admissum frigus subitum in humores vasis contentos agere illorumque fluiditatem minuere. Sanguinis ex naribus sani hominis labentes guttulae in aquam frigidam statim perdunt fluorem . *Aegineta* (*) monet sequentia: *Et humor a natura alienus, & particularum imbecillitas morbum adfert articularium.*

Juvenes, tenelli, aliique debiles , in hos morbos proclives sunt ; quia in illis latera vasorum facilius cedunt impulsis liquidis . Inde etiam intelligitur , quo saepius diutiusque pars aliqua Rheumatismo affecta fuit , eo promptius postea reversurum morbum ; quia vasa saepius vel diu distracta labefactantur , & postea cedunt promptius cuilibet vi ingruenti . Foemina illa hysterica , cujus paulo ante in eadem hac paragrapho mentionem feci , sensit singulis autumnis redeuntis morbi minas.

Cum

(l) De Re Medica Dissertat. quatuor, pag. 110. 111.
(m) De Re Medica Dissertat. quatuor. pag. 119, 120.
(*) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 257.

Cum ergo articuli, & tendinosae expansiones musculos tegentes, in pluribus locis corporis non multum a cute remota ponantur; in quam subito admissum frigus statim agit, intelligitur ratio, quare toties in illis Rheumatismus contingat.

An validum frigus, subito admissum calenti valde corpori, posset partium mollium, quae ossa tegunt, vasa sic subito stringere, ut Rheumatismus interna ossium cavorum vasa afficeret, quae non tam cito a frigore affici possunt, adeoque fortiter irruentium humorum impetum sustinebunt? *Störckius* (n) credit, se tales casus observasse, dum aër humidus, nebulosus, frigidus, autumno, hyeme, & vere, frequenter fuerat. Licet enim reliqua symptomata, quae comitantur Rheumatismum, adessent, aegri quidam externum adtactum, quamvis satis rudem, sine magna molestia ferebant. Febris etiam erat valde mitis in his; sed in pectore siccitas & frequens tussis semper aderant: vires brevi concidebant, & corpus extenuabatur.

Remedia penetrantia, sudorifera calidiora, diuretica calidiora, his maxime nocuerunt. Medicamenta emollientissima profuerunt; a quibus, per plures dies copiose & calide sumtis, circa articulos inceperunt apparere tumores; molesta vigilia & inquietudo cessabant, dum aegri placide obdormiverant.

Autumnalis tempestas. Mane & vesperi frigus saepe adest, quod toties laedit incautos, qui diurni caloris impatientes corpus non satis tegunt vestibus. Monuit *Galenus* (o), ut matutina frigora devitent, nec ob aestum vestes, exuant, homines autumnali tempore; quod & confirmavit *Celsus* (p), dicens: *Per autumnum neque sine veste, neque sine calceamentis, prodire oportet, praecipue diebus frigidioribus, neque sub divo nocte dormire, aut certe bene operiri*. Cum, in Hungaria, matutina illa & vespertina frigora autumnali tempore non tantum, sed & provecta jam aestate, adsint saepius, licet in meridie aestus sit molestus adhuc, solent hujus regni incolae pallio pelliceo corpus tegere fere semper; quod, a collo pendulum, dum meridianis horis calet aër, vix molestum, a tergo fluctuat satis libere, & brachia manusque libera relinquit ac intecta. Ubi vero frigus matutinum vel vespertinum ingruit, levi negotio manus & brachia manicis pallio annexis muniunt, dum simul pallio adducto thoracem & abdomen ab omni frigore defendunt facile. Sic vestita haec gens bellicosa in castris autumnalis aëris intemperiem tolerat facilius.

Dum *Hippocrates* (q) morbos autumnales enumerat, inter illos & *Ischiades* recenset; quod nomen datur Rheumatismo, dum coxam occupat. Ischiadas autem, tempore autumnali, ex humorum cum malignitate tum refrigeratione maxime fieri, *Galenus* (r) in Commentario hujus Aphorismi statuit. *Sydenhamus* (s) pariter observavit, quod nullo non tempore invadat Rheumatismus, sed maxime Autumno.

Perspiratio prohibita. Totum corpus humanum perspirare, *Hippocrates* & *Galenus*, probe jam noverant, postea que a *Sanctorio*, *Keil*, *de Gorter*, *Kau*, pulchre confirmatum fuit, qui per observationes, omni cum attentione factas, & experimenta tentata, maximam utilitatem arti Medicae conciliaverunt.

Demonstratum enim jam est evidenter, per arterias cutaneas, & emissaria cryptularum cutanearum, ex pulmone, naribus, ore, vaporem tenuem, copiosum, difflari in aëra: tenuissimus autem debet esse perspirationis humor, cum *Celeberrimus Simson* (t), saepius tentato experimento, invenerit, indusium, quo corpus tota nocte tectum fuerat, ne grano quidem ponderosius inventum mane fuisse, li-

(n) Ann. Medic. secund. pag. 124. (o) De human. corpor. constitut. Charter. Tom. VI. pag. 441. (p) Lib. I. Cap. III. pag. 3.
(q) Aphor. XXII. Sect. III. Charter. Tom. IX. pag. 117.
(r) Ibidem. (s) Sect. VI. Cap. V. pag. 344.
(t) An inquiry how far the vital and animal Actions can be accounted for independent of the Brain. Essay IV. pag. 196.

cet integra libra facile tempore noctis perspiraverit de corpore. Imo in indusio, quod per tres dies ac noctes gestaverat continuo, nullum ponderis augmentum invenit.

Cum observaretur, perspirationis excretionem magis mutari a motibus animi quam corporis, & simul adeo subtile esset liquidum perspirans, ut nec indusii corpus tegentis pondus augeret, hinc dubitaverunt quidam, an forte pars subtilissimi liquidi, quod per nervos movetur, hac via difflaretur de corpore. Sed & tenuis illa lympha, quae nervos involucris suis tectos alluit, humectat, fovet, & sic impedit, ne fibrillae nervosae, in majori trunco nerveo collectae haerentes, concrescant inter se, videtur per viam perspirationis posse difflari de corpore, cum involucra haec secedant a nervis, dum illorum extrema ad cutim pervenerunt, ut tactus organum constituant.

Difflantur perspiratione & quaedam, quae diutius relicta in corpore nocerent, morborumque causae fieri possent; est & alia perspirabilis liquidi pars, quae per vias urinae exire posset tuto; & hinc, minuta perspiratione, urinae copiam augeri, observatur, ac contra. Videntur per cutis spiracula difflari illa, quae per alias vias integre de corpore expelli nequeunt, & sic, perspiratione prohibita, retinentur nocitura.

An dum in morbis acutis periculosis tota cutis arida fit, non cessat omnis perspiratio? An non illud perspirabile, per vasa exhalantia exire nequiens, introrsum repulsum, pallidas & decolores urinas facit, quas periti Medici in talibus morbis metuunt semper. Cum autem in iisdem morbis omnia in putredinem tendant, an non aliquid volatile, alcalinae fere jam naturae, in corpore retinetur, magno cum periculo, quod perspirationis ope difflari potuisset? Unde Medici gaudent, dum talium aegrorum cutis sicca humescere incipit. Videtur probabile, tenuiorem partem chyli, cum sanguine quidem fluentis, sed nondum naturam humorum nostrorum adepti, perspiratione invisibili expelli de corpore. Auctores, qui de perspiratione scripserunt, statuunt, trihorio post prandium minorem perspirationem observari; dum nempe ex ingestis chylus paratur; sequentibus horis augeri denuo; dum chylus jam paratus cum sanguine per vasa fluit. An non verosimile est, quasdam ingestorum partes, in chylum jam mutatas, sed quae nimis resisterent integrae subactioni, qua ex chylo sanguis paratur, per vasa cutis perspirantia difflari? In hominibus, qui copioso allio utebantur in cibis quotidie, puto me olfecisse quandoque allii odorem ex digitorum apicibus exspirantem. Si per impeditam perspirationem ingestorum acrium subtiles partes retinentur diutius, acri labe poterit infici sanguis, & sic disponi ad Rheumatismum producendum; uti in eadem hac paragrapho dictum fuit. Antea ad §. 586. β, ubi de febrium causis agebatur, ex *Hippocrate* (u) sequentia allegavi: *Qui probe perspirant, imbecilliores & salubriores existunt, & facile convalescunt. Qui male perspirant, priusquam aegrotent, robustiores sunt. Quum vero in morbum inciderint, difficilius sanantur. Haec autem & toti, & parti.* Quamdiu enim in debilioris fabricae hominibus perspiratio rite procedit, optime se solent habere; cumque a levioribus causis haec quidem impediatur in iisdem, sed & facile restituatur, convalescunt facilius. Qui vero minus perspirant, robustiores sunt plerumque, caeteris paribus, neque a levibus adeo causis laeduntur. Ubi vero a validioribus morborum causis naturale talium robur superatur, periculosius aegrotant, & difficilius convalescunt. Ob hanc rationem videtur aetas mascula inter praecedentes causas recensita fuisse; quia mares, caeteris paribus, foeminis sunt robustiores.

Dia-

(u) De Alimento Charter. Tom. VI. pag. 287.

Diathesis inflammatoria lentior, cruore pleuritico se manifestans. Quando Rheumatismo laborantibus vena secatur, invenitur, quod cruoris emissi pars rubra, sero innatans, tegatur alba, dura, crassa, rigida, pelle, fere instar corii porcini: hunc cruorem vocant sanguinem pleuriticum; quoniam talis crusta in hoc morbo fere semper invenitur; unde concluditur, in Rheumaticis diathesin inflammatoriam lentiorem adesse. Videri poterunt illa, quae in historia inflammationis de hoc sanguine inflammatorio, pleuritico dicto, habentur ad §. 384.

In Rheumatismo decumbentibus, quem ingens febris comitabatur, secta vena, *sanguis semper tegebatur crusta flava, crassa, tenacissima; serum, a sanguine subinde per quatuor aut quinque horas non secessit; & , quod secessit, paucum fuit & crassum; & aliquoties observavit* (w), *id, virgula elevatum, fila egisse*. Unde proponit: *An in sero sanguinis erat praecipua mali sedes?* In his enim aegris *secundo aut quandoque primo statim die partes dolentes tumore albo inflabantur, & inde omnia adeo erant tensa, ut aegri nullum membrum absque summo dolore potuerint movere* (x). Imo & a minimo adtactu tantus excitabatur dolor, ut miseri clamorem inhibere non potuerint.

Multi aegri tumore Rheumatico universali adficiebantur; etenim tertio vel quarto morbi die cutis totius corporis incepit tendi, albo tumore elevari, & acute dolere; ipsa quoque facies tumore difformis facta est (y). Haec omnia videntur confirmare, quod aliquando in sero, forte & in lympha sanguinis, Rheumatismi praecipue sedes sit. Quandoque & articuli in hoc morbo affecti parvo tumore subrubelli coloris prominent, uti saepius vidi.

Si post talem tumorem Rheumaticum universalem subito omnia membra detumescerent, materies, per totum corpus dispersa, in unum locum confluens, ingentes tumores lymphaticos formavit, qui plerumque genua, coxas, aut inguina, occupabant. Nec cesserunt hi tumores, remediis discutientibus externe applicatis, nec sudoriferis aut diureticis datis de corpore expelli poterant; sed scalpello debebat parari via, *& semper tunc prodiit serum flavum viscidum, quod leni calore potuit inspissari* (z). In unico aegro tumor talis inter scapulas nascebatur, caput humanum mole excedens; ex quo aperto novem librae seri flavi viscidi effluxerunt.

Hinc lentor, & visciditas, ac facilis humorum concretio, videntur in Rheumatismo adesse, forte & jam aliquatenus praeëxstitisse ante ejus originem; quae quandoque admodum subitanea est; uti postea patebit. Concretiones enim fluidorum nostri corporis subito fieri posse, satis notum est. In morbis acutis quandoque paucae guttulae sanguinis de naribus cadunt, fluidae adhuc, sed momento post solidae ac concretae: Ille sanguis paulo ante per pulmonem transire potuit in cor sinistrum, &, simulac de vasis exivit, soliditatem acquirit. Unde pro malo omine periti Medici hoc habere solent, dum credunt, sanguinem in subitam concretionem pronum tunc esse, simulac vasorum in liquida contenta actio, concretionem impediens, a quacumque demum causa minui incipit.

Quare, si diathesis inflammatoria lentior in sanguine adsit, quidquid liberrimam circulationem impedit, poterit Rheumatismo originem dare. *Celeberrimus Hofmannus* (a) monet, se aliquoties observasse, *quod, a paulo strictiori ligatura, post sectam venam, ob inflictum paulo gravius vulnus in pedibus per 24 horas relicta, dolor ipsos pedum, & maxime pollicis, articulos, non secus ac in podagra fieri solet, per multos dies cum molestia durans invaserit*. Imprimis hoc contigerat celebri Medico, qui sibi in

(w) Anton. Störck ann. medic. secund. pag. 115. (x) Ibidem pag. 114.
(y) Ibidem pag. 116. (z) Ibidem pag. 117.
(a) Medicin. Ration. Tom. IV. parte secunda, Cap. VIII. pag. 434.

in sura venam pertundi jusserat, & ob profundiorem venae situm fortiori ligatura opus habuerat: sed altero mane atrox dolor non tantum suram, verum ipsos quoque pedis articulos, infestavit.

Cum febre continua incipiens, dolorem creat atrocissimum dilacerantem &c. Sequitur nunc considerandum, quomodo Rheumatismus incipiat, qualis sit ejus decursus, quibus symptomatibus stipatus progredi soleat. *Sydenhamus* (*b*) sequentem hujus morbi descriptionem dedit: *A rigore atque horrore orditur tragoediam; quos statim excipiunt calor, inquietudo, sitis, & reliqua illa infelix symptomatum caterva, quibus stipantur febres. Elapso uno die alterove (est & ubi citius) aeger atroci dolore, nunc in hoc nunc in illo artu infestatur, in carpis, humeris, genubus praesertim, qui, locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodam & tumore in parte, quam postremum affecit, adhuc residuis. Primis aliquot diebus febris & symptomata jam memorata quandoque coincidunt; febris autem sensim evanescit, manente dolore, quin & nonnunquam immanius saeviente, materia scilicet febrili in artus translata; quod satis arguit febris ipsa saepius recrudescens ob materiam morbificam ab intempestivo externorum usu repercussam.*

Quandoque post aliquot horas febris inceptae percipitur dolor vagus, eodem adhuc die, quandoque & sequenti, sedem figens in hoc vel illo loco, qui quandoque intumescit; aliquando nullus tumor observatur, sed adtactus loci occupati semper dolorem auget (*c*). Aliquando contingit, subito excitari dolores tales, & acerrimos quidem. Puella 21. annorum, sana, sed sanguinei temperamenti, autumnali tempore incepit conqueri de dolore circa cristam ossis ilii dexteri: sequenti die flectens subito corpus, ut aliquid humo tolleret, dolor ille uno momento augebatur immaniter, & mox se dispersit per totum latus dextrum, crus ac brachium dextrum, imo & per latus dextrum capitis; a levissimo corporis motu dolor augebatur. Sanguinis missione facta, statim menstrua prodierunt. Quarto die morbi urina subsedit albo crasso copioso sedimento; uti & sequenti die; sexto die urina naturalis; septimo die cessavit omnis dolor.

Quo validior est febris, a qua morbus incipit, eo plerumque acrior dolor, & molestior totius morbi decursus. Licet saepe hunc vel illum articulum occupet dolor, & ibi figatur malum, febre plurimum minuta, vel & omnino cessante, tamen non semper in eodem loco fixus manet. Aliquoties vidi, ex dextra manu v. g. in sinistrum genu dolorem Rheumaticum migrasse, inde rediisse ad locum priorem, vel & alias corporis partes, imo quandoque relicto priore loco totum corpus occupasse. Similia & ab aliis Medicis observata fuerunt. Sic *Störchius* (*d*) vidit, materiam, quae articulos manuum & pedum occupavit, per totum corpus fuisse dispersam, summos excitasse dolores, atque universalem induxisse rigorem, imo tetanum: Sola tamen maxilla inferior mansit libera: ipsi oculi sanguine suffusi protrudebantur, & prae dolore lacrymae acerrimae, quae genas eroserunt, defluxere: postea pectus fuit affectum, cum respiratione sublimi, & suffocationis metu. Applicabantur sinapismi satis fortes articulis manuum ac pedum, & post sesquihoram ingens dolor occupavit genua carposque manuum, minuto statim suffocationis periculo: subito aderat dolor acutissimus circa umbilicum, qui ilico disparuit, scybalis multis durissimis, post enema injectum, evacuatis. Inguina porro invasit dolor; qui dein transivit ad testiculos, sequentibus convulsionibus & animi deliquio, cum perfecta asphyxia; quae per septem minuta duraverunt; dein calor extremorum & pulsus redierunt; sequebatur placidus somnus, cum sudore continuo; in genubus & carpis ma-

(b) Sect. VI. Cap. V. pag. 344. (c) Anton. Störck. ann. Medic. secund. pag 112.
(d) Anton. Störck ann. Medic. Secund. pag. 126. 127.

manuum levis mollis tumor apparebat, cum dolore exiguo; & octiduo elapso rediit sanitas, post copiosissimam urinam expulsam usu infusi florum sambuci ac seri lactis.

Plures casus vidi, qui docent, materiam morbosam in Rheumatismo mira satis mobilitate subito locum mutare, & juncturas quorumcumque artuum obsidere; licet genubus, lumbis, coxendici, magis infestus sit morbus. Sed non tantum articulos obsidet morbus, verum & expansiones tendinosas, dictas aponeuroticas, quibus teguntur musculi colli, dorsi, & artuum; quam rem optime notavit Celeberrimus *Cocchi* (*e*).

Quandoque cerebrum, pulmones, viscera, excruciantem. Ex illis, quae hactenus dicta sunt, haec res satis evidenter patuit: Verum quandoque contingit, ut materies Rheumatica admodum vaga sit, &, mox externas, mox internas, partes occupet (*f*); unde tales aegri in majori versantur periculo. Aliquando enim dolor in membris disparet, oritur pectoris anxietas, cordis palpitatio, pulsus intermittens, &, redeunte ad membra dolore, haec symptomata disparent, pulsusque, paulo ante tremulus & intermittens, denuo aequalis & liberrimus est. Alibi (*g*) describuntur plures similes morbi, qui mense Novembri 1759. in *Nosocomio Pasmanniano* aderant, quorum initium fuit horror per totum corpus, dein languor; postea dolor Rheumaticus, partim vagus, partim fixus, qui omnia membra obsedit, & subinde post unam alteramve horam cessavit, tuncque pectus oppressum fuit, & aegri inceperunt tussitare. Caput etiam doluit vario modo. Quandoque post plures horas dolor Rheumaticus de novo per omnia membra diffusus est; & tunc illico desiit dolor capitis, pectoris oppressio & tussis evanuerunt. Illae autem mutationes in eodem aegro saepius contigerunt.

Haec materies Rheumatica, quandoque adeo mobilis & vaga, nisi bona curatione, de qua paulo post dicetur, dissipari possit de corpore, vel expelli; in unum locum confluit aliquando, & ingentes tumores lymphaticos producit; de quibus eadem hac paragrapho dictum fuit, quomodo in externa corporis superficie appareant, & illis pertusis, exiverit semper serum flavum viscidum, quod leni calore potuit inspissari. Cnm ergo pateat, eandem hanc materiem ex artubus derivari posse ad caput, ad pectus, si nec inde salutari metastasi redeat ad artus, nec curatione expellatur de corpore, poterunt tales tumores in interioribus colligi, & pessima mala producere, imo mortem, uti cadaverum hoc morbo defunctorum sectio docuit.

Tres aegri, in quibus serum, per universam corporis superficiem antea dispersum, subito interiora occupavit, Rheumatismo perierunt (*h*. In binis cadaveribus reperiebatur copiosissima flava gelatinosa materia inter membranam pulmones ambientem & ipsos pulmones; totaque pulmonum substantia in admodum parvam molem compressa erat. Talis materies valde copiosa quoque inter piam matrem & cerebrum atque cerebellum haesit; anteriores cerebri ventriculi simili gelatina pleni erant.

In tertio aegro disparuit tumor artuum, secuta fuit difficilis respiratio, & tussis convulsiva, quae nullis remediis obedivit; unde miser intra quatuordecim dies, omnibus viribus exhaustus, periit. In medio pulmonis dextri detegebatur saccus, qui quinque libras seri flavi subacris reclusit. Caetera fuerunt sana.

Sydenhamus (*i*), dum de Rheumatismo agit, dicit sequentia: *Jam plus satis grassatur hic morbus, & licet rarissime hominem e medio tollat, febre semel depulsa, tamen*

(e) Dei Bagni di Pisa Trattato pag. 171.
(f) Anton. Störck ann. Medic. Secund. pag. 126.
(g) Iidem pag 40. 41.
(h) Anton. Störck ann Medic. Secund. pag. 119.
(i) Sect. VI. Cap. V. pag. 345.

tamen & vehementia doloris, & diuturnitas, eum prorsus contemni non sinunt. Etenim, si minus perite tractetur, non ad menses tantum, sed ad annos etiam aliquot, imo per omnem adeo vitam, miserum haud infrequenter discruciat. Verum ex illis, quae sequuntur immediate, satis patet, quod hanc Prognosin fecerit de Rheumatismo, qui articulationes obsidet, & in illis fixam sedem obtinuit. Ubi enim vaga materia Rheumatica locum mutat, & ad vitalia viscera deponitur, tunc de hoc morbo non posset dici, quod rarissime hominem e medio tollat. Postea ad §. 1495. patebit, quod maxima saepe difficultas adsit morbum detegendi, dum cerebrum aut pulmonem occupat; tunc enim summum periculum adest; & mors sequens non tribuetur Rheumatismo, ut causae.

Ipse *Sydenhamus* (k) monuit, se observasse affectum quendam, modo Rheumatismum aemulantem, modo a Nephritico dolore, quoad saevissimum lumborum cruciatum, non multum abludentem, qui febres intermittentes excipere solet; & hunc morbum translationi materiae febrilis in musculosas corporis partes adscripsit. Huic malo illam methodum medendi adhibendam jussit, quae febri intermittenti convenit. *Cum a frequenti Venae sectione, & quibuscumque aliis evacuationibus, exasperetur illud; atque aeger in vitae discrimen conjiceretur.*

Notabilem observationem vidi apud *Störckium*, quae huc referri meretur (l); per quam confirmatur, consortium febris intermittentis cum Rheumatismo quandoque contingere.

Aeger validissimo dolore Rheumatico per totum corpus torquebatur; febrim habuit valde mitem; & subinde per tres quatuorve horas ab omni dolore liber fuit. Simulac dolor aberat, tertio quovis ictu intermisit pulsus, & tempus intermissionis aequabat longitudine illud, quo tres priores pulsus peragebantur.

Aeger tamen nunquam de pectoris anxietate conquestus fuit, sibi praesens semper, nec multas vires amisit.

Quarto die mane omnia erant valde mitia; circa meridiem rigor, febris exacerbatio, sed absque dolorum augmento, nox sequens inquieta. Quinto die dolores cessabant; sed tertio quovis ictu pulsus intermisit; circa meridiem redierunt dolores, & febris, praegresso rigore, fuit adeo vehemens, ut vires plurimum minutae essent; ideo statim datus fuit cortex Peruvianus; nox sequens, dato paregorico, quieta erat.

Sexto die febris mitis; circa meridiem vix ulla exacerbatio; dolores manserunt aeque validi. Cortex Peruvianus, conservis antiscorbuticis mistus, magna dosi quotidie adhibitus fuit, una cum sero lactis floribus sambuci infuso. Sic penitus suppressa febris, sed dolores nequaquam minuti fuerunt; si minuerentur, post tertium quemvis ictum pulsus intermisit.

In horum medicamentorum usu perrexit ad duodecimum diem usque, quo erupit sudor copiosus, foetidus, subfuscus, tenax, qui aegrum valde debilem reddidit: dolores autem penitus evanuerunt; pulsus naturalis esse coepit.

Postea, sepositis hactenus usitatis remediis, *claretum* datum fuit, & serum lactis pro potu. Diaeta molli ac probe nutriente intra aliquot dies redierunt vires, & aeger optime convaluit.

In quibus praecipue notari meretur, corticem Peruvianum abstulisse febrim; sed dolores Rheumaticos pulsusque intermissionem mansisse; solo foedo hoc sudore expulso, omnia haec mala fuerunt superata.

Cum

(k) In Epistola I. Responsoria ad Robertum Brady in fine. pag. 406.
(l) Ann. Medic. Secund. pag. 128. & seq.

Cum tumore & rubedine loci. Sic saepius contingere solet, non semper tamen. Vidi aliquoties, acerrimum adfuisse dolorem, absque ullo tumore vel rubedine partis affectae. *Störckius* (m) notat sequentia: *Plaga dolore affecta quandoque intumuit, quandoque nullus tumor advertebatur; omnis autem adtactus dolorem auxit.* Vidit quandoque in multis aegris (*n*), praegresso horrore, ingentem febrim ortam; & secundo, quandoque statim primo, die partes dolentes albo tumore inflabantur; unde omnia adeo erant tensa, ut aegri nullum membrum absque summo dolore potuerint movere. Vidit (*o*) & *multos aegros tumore Rheumatico universali affici. Etenim tertio vel quarto morbi die cutis totius corporis incepit tendi, albo tumore elevari, & acute dolere.* Aliquoties me vidisse memini articulum quendam acerrimo dolore Rheumatico afflictum, sed non tumentem; dum postea in alium articulum migrabat malum, locus prius affectus subrubello colore tumidus apparebat; simul in eodem loco doloris lenimen aderat. Videtur & *Sydenhamus* hoc notasse (*p*), dum de dolore Rheumatico agit: Dicit enim: *Qui, locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodam & tumore in parte, quam postremum affecit, adhuc residuis.*

Periodico itu & reditu. Ad praecedentem paragraphum, ubi de Rheumatismi definitione agebatur, patuit, quod ille morbus merito dicatur agnatus Arthritidi, Podagrae, & Scorbuto; hinc mirum non est, si quaedam, quae his morbis praecipue conveniunt, etiam Rheumatismo tribuantur. Arthritidem, & Podagram, periodico itu & reditu renovare cruciatus, apud Medicos in confesso est. Dixit *Sydenhamus* (*q*), de hoc morbo agens: *Morbus hic, quoties a febre sejungitur, Arthritis saepe audit, quamvis essentialiter ab illa distinguatur, prout cuivis facile constabit, cui uterque morbus intimius fuerit perspectus.* Verum ipse paulo ante dixerat, febrim in Rheumatismo sensim evanescere, manente interim dolore, quin & nonnunquam immanius saeviente: non mirum ergo foret, quod a quibusdam dolores tales, absque febre comite, pro Arthritide habiti fuerint. Notavit autem (*r*), Rheumatismum, si minori tractetur peritia, quandoque diuturnum fieri morbum; *in hoc casu, non eodem semper vigore, sed paroxysmis quibusdam periodice repetentibus, adinstar Arthritidis, subinde lacessit.* Cum autem Rheumatismus (vide §. 1490.) frequentissimus morbus sit, datur satis frequens occasio Medicis, illum considerandi; &, credo, patebit, Rheumatismum ex sua natura non habere semper illos periodicos itus & reditus, qui in Podagra & Arthritide observantur. Plurimos novi, qui tantum semel in vita Rheumatismum passi sunt; licet satis acrem; quo prudentiores facti, cavebant frequentissimam hujus morbi causam, subito admissum frigus calefacto corpori. Vidi plures, post male curatum Rheumatismum diu miseros; nec potui detegere, quod determinato tempore dolorum paroxysmi redirent; sed potius a temperie aëris subito mutata videbantur excitari; neque erant illi dolores adeo validi, ac fuerunt illi, qui initium Rheumatismi comitabantur.

§. 1492.

(m) Ibidem pag. 113. 122. (n) Ibidem pag. 114. (o) Ibidem pag. 116.
(p) Sect. VI. Cap. V. pag. 344. (q) Ibidem. (r) Ibidem pag. 345.

§. 1492. **S**I durat, & augetur, saepe post atrocissima tormenta articulum motu privat, anchylosin creat, vix ulli cedentem remedio.

Ex antedictis patuit, Rheumatismum non tantum articulos, sed & musculos, illosque tegentes membranas, occupare; in sequentibus patebit, membranas nervos tegentes eodem quoque morbo posse affici. In hac paragrapho agitur de illis malis, que articulis a Rheumatismo accidunt; imprimis, si augeatur malum, & diu duret.

Diuturnos ex defluxione affectus, qui nempe circa articulos omnes, & praecipue circa coxam, fiunt, *Galenus* (s) κεδματα vocavit; in alio loco eodem nomine describit decumbentes in crura defluxiones, easque potissimum, quae primam articulationem juxta coxendicem occupant.

Antea ad §. 362, ubi de *Luxatis* agebatur, dictum fuit de caussa Luxationis, quae, cavo articuli increta, os articulatum extrudit. Ibi notatum fuit, quod ligamenta articulorum, ex illis locis, ubi epiphyses reliquo ossi junguntur, enata, capsulae cavae instar, totum articulum ambiant, neque aliquid foris ingredi, vel intus elabi, patiantur. In hac capsula cava adsunt extrema ossis excipientis & excepti, cartilagine undique incrustata; & in majoribus articulis glandulae satis insignes, imo similes minores, copiosae, internam ligamenti articulum ambientis superficiem occupant. Simul ibi probatum fuit, oleum tenue medullare, quod in cavernosa ossium parte prope articulos haeret, satis copiosum transsudare per cartilaginea ossium articulatorum extrema in articuli cavum.

Per has glandulas secernitur mucus instar albuminis ovi, saporis subsalsi, qui, cum oleo medulloso permistus, constituit illud linimentum, quod ossium articulatorum extrema inungit, & lubricissima reddit, ut sine multo attritu ossium ad se mutuo articuli moveri possint. Simul & in cavum articuli ex ultimis arteriolis exhalantibus tenuis ille ros expellitur, quem in omnibus cavis corporis, majoribus atque minoribus, adesse novimus.

Si ergo Rheumatismus in articulo quodam duret, & augeatur, turbabitur naturalis secretio muci articularis; uti & excretio olei medullosi in cavum articuli; unde merito concludit *Simsonus* (t) sequentem Prognosin: *Si circum articulos diutius haereat, & in partes ambientes redundet, earum tandem tonum & vigorem ex nimia distensione prorsum infringit; quarum ubi desiit actio in liquores hosce extravasatos, efficitur, ut ne amplius liquores ipsi fluidi remaneant, habilesque, qui vicissim absorbeantur, sed contra, ut facile coagulentur & indurescant, postremo, ut reddant articulum plane immobilem.*

Unde apparet, quanta cura statim Rheumatismo succurrendum sit, cum mora sola morbum augere possit. Saepius contingit, ut aegri tardius opem petant; *quamobrem in insanabilem affectum inciderunt; quoniam principiis, cum debilissimus morbus est, Medicus non restitit; qui ut temporis spatio vires acquisivit, nihil Medici diligentia proficitur* (u).

In spina dorsi, post toleratos dolores Rheumatismi, tales anchyloses natas saepius vidi, quae cogebant miseros tota vita antrorsum flexo corpore incedere, quod nunquam potuerunt postea erigere. Agricolae illi, qui olera culinis servientia in hortis

(s) Foësii Oeconom. Hippocrat. pag. 201. 202.
(t) De Re Medica differt. quatuor pag. 111.
(u) Aret. Cappadoc. De caus. & sign. morb. Diuturn. Lib. II. Cap. XII. pag. 66.

tis suis colunt, prae reliquis tali infortunio exponuntur; quia antrorsum inflexo corpore labores suos peragunt: Si aestivo sole spina dorsi incaluerit, &, subito cadente pluvia, ut toties fit, madueerit indusium, aut vestis, calefactae spinae dorsi subito admissum frigus humidum Rheumatismum saepe producit, quem toties negligunt miseri, vel noxiis remediis tractant. Contingit his hominibus, postquam diu acres dolores passi sunt, ut illi tandem sponte cessent, ac, licet in his stomachus valeat, & quoad caetera sani videantur, manet tamen in spina dorsi ad mortem usque anchylosis insanabilis. Observavit similia infortunia *Sydenhamus* (w). Vidit enim, post cessationem dolorum, *digitorum articulos quasi inversos, & protuberantiis, ut in Arthritide, nodosis, in interna magis quam externa digitorum parte se prodentibus.*

Antea ad §. 1490. dictum fuit, *Sydenhamum* (x) observasse Rheumatismi speciem, quem scorbuticum vocat; quia insigniora hujus morbi symptomata aemulatur; sic autem describit: *Dolor nunc hanc nunc illam partem obsidet; sed eandem in tumorem, ac in alia specie, raro attollit; neque febrem sibi comitem adjungit. Insuper non adeo fixus manet, sed indolem magis vagam ac incertam refert, cum anomalis inconditisque symptomatibus stipatus.* Quandoquidem autem foeminas prae reliquis adoriretur hic morbus, uti & viros imbecillioris naturae, suspicabatur, ad affectuum hystericorum classem referri debere hunc morbum; qui tamen remediis antihystericis minime cessit. Triginta quatuor anni elapsi sunt, quod primo viderim hanc Rheumatismi speciem in muliere 25 annorum, tenerae penitus fabricae, saepius valido terrore perculsae, quae calefactum motu corpus aëri frigido exposuerat per rimam fenestrae adacto. Dolores acres valde sensit, nunc in hac, nunc in alia, parte corporis, qui durabant per tres vel quatuor horas, dein minuebantur, cum tumore articulorum prius acerbe dolentium: manifesta scorbuti incipientis indicia in gingivis apparebant. Per decem septimanas morbum tulerat, antequam meum consilium peteret. Levamen a praescriptis remediis sensit; post quatriduum sensit dolorem in humero dextro, auctum insigniter, dum tentabat brachium elevare. Post octiduum, mane de lecto surgens, sensit omnes artus rigidos; imprimis humeros; sed illa rigiditas brevi evanuit, post aliud octiduum; manus difficulter flecti poterant circa carpos. Cum sibi satis sana in reliquis videretur, & dolores, qui subinde in diversis locis redibant, admodum tolerabiles forent, artis Medicae auxilium sprevit. Post aliquot menses vidi tumidos articulos digitorum manuum, & genua tumentia; difficulter omnes hi articuli flecti poterant; tandem fere integra aderat Anchylosis, quae ad mortem usque duravit.

Postea adhuc aliquot similes casus vidi.

Monuerat, de his morbis agens, *Paulus Aegineta* (y) sequentia: *Humor superans, qui juncturis sese inserit, nunc sanguineus, alias atra bile vitiosus, plerumque etiam pituitosus, crudusque, copia alimenti, aut cruditate, aut otio, congestus, vetustate in articulis crassescit, & glutinosior evadit, sic ut in duritiem contumacissimam, quam Latini tophum, Graeci poron appellant, occallescat.*

Imprimis hoc contingit, si adsint *& humor a natura alienus, & particularum imbecillitas* (z).

(w) Sect. VI. Cap. V. pag. 345. (x) Ibidem pag. 351.
(y) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 258.
(z) Paulus Aegineta Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 257.

§. 1493. Causa proxima ejus videtur inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum, quae ad ligamenta juncturarum, non tam saeva ut in suppurationem eat. Curatur missione sanguinis, purgatione antiphlogistica repetita & semper vesperi per narcoticum sedata, balneo leni, tepido, fomentis antiphlogisticis loco affecto applicatis, vesicatoriis validioribus, & cauteriis, medicamentis summopere diluentibus atque emollientibus simul, victu tenuissimo, quiete, tepore lecti, & ad finem curationis frictione sicca, calida, una cum usu antiscorbuticorum.

Si considerentur illa, quae ad §. 1491. dicta sunt, patebit satis, Rheumatismum pertinere ad classem morborum inflammatoriorum; adoritur enim praecipue tales, qui ad hos morbos dispositi sunt, & temperiem sanguinolentam, labe acri infectam, habent, lautoque victu utuntur; imprimis tales, in quibus diathesis inflammatoria lentior cruore pleuritico se manifestat; sed & frequentissima inflammationum causa, calefacto corpori subito admissum frigus, toties Rheumatismum antecedit. Unde conclusit *Sydenhamus* (a): quod *neque quisquam reperiatur, qui hos* (*Rheumaticos nempe*) *inflammatione laborare vel dubitaverit*. Adest haec inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum, quae ad ligamenta juncturarum pertinent; sed antea jam dictum, membranas, quae musculos tegunt, & aponeuroses, toties a Rheumatismo affici: idem contingit in vaginis nervos investientibus, de qua re ad sequentem paragraphum plura dicenda erunt; unde & dolores Rheumatici ab involucris nervorum sic affectis diu saepe durant, absque nervorum destructione. Quandoque in tali casu sequitur paralysis; quae tamen sensim postea evanescit; quia integri manserunt nervi. *Celeberrimus Boerhaavius*, tormentis his discruciatus, tandem jacuit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus, inferioribus artubus superesset. *Nempe, consumtis vi cruciatuum succis, paralyticus, femora, crura, pedes, movere impos, integros menses in dorsum recumbere coactus fuit* (b). Tamen post quinque menses, 11 Januarii 1723, scholas aperuit, licet infirmior adhuc; & postea integre convaluit, rediitque in artubus inferioribus movendi potestas, quae per quindecim & ultra annos, ad mortem nempe usque, illibata perstitit.

Hoc videtur confirmare, in Rheumatismo inflammationem obtinere in membranis, quae ad ligamenta juncturarum pertinent, vel musculos & nervos involvunt. Unde *Celeberrimus Hofmannus* (c) monet, quod ingens plerumque admittatur confusio in cognitione doloris Arthritici & Rheumatici; quos morbos dein sic distinguit: *Quod dolor arthriticus a sero tartareo acri, intra juncturas articulorum obhaerescente, proficiscatur; in Rheumatico vero materia illa serosa salino caustica membranis musculorum, & ligamentis articulorum, exterius potius insideat. In arthritide quoque tum glandulae, quae in articulationibus reconduntur, mucosae, a Cl. Anglo Clopton Havers inventae, tum ligamenta glandulosa, materiam arthritidis evomunt: contra ea in Rheumatismo stagnans illud acre serum, ex sanguine in canalibus nimium congesto, inter membranarum & musculorum interstitia magis secedit & colligitur.*

Quam-

(a) Sect. VI. Cap. V. pag. 346.
(b) Alberti Schultens Oratio Academica in memoriam Hermanni Boerhaavii pag. 67.
(c) Medic. Ration. systemat. Tom. III. Cap. III. §. 34. pag. 49.

Quamvis autem Rheumatismus pro causa proxima inflammationem habeat, exitus tamen inflammationis in suppurationem raro sequitur admodum, & ita Rheumatismus ab aliis morbis inflammatoriis differt. *Celeberrimus Boerhaavius*, per quinque menses cruciatibus Rheumaticis miserrime vexatus, nullam suppurationem passus fuit. Ad §. 1491. pluribus exemplis constitit, tumores a Rheumatismo valido productos non continuisse pus, sed viscidum lentum humorem. Egregius Medicus *Raubin* (d) testatur, Rheumatismum raro in abscessum abire, licet partes his doloribus affectae tumeant insigniter: Vidit in homine, dolores Rheumaticos in genu fixatos fuisse, illudque intumuisse admodum: &, licet in hoc tumore manifesta adesset fluctuatio, paucis diebus totus dissipabatur.

Jam monuerat *Hippocrates* (e) sequentia: *Quibus ab Ischiade diuturna vexatis Ischium excidit, & rursus incidit, iis muci innascuntur.* In Commentario ad hunc Aphorismum *Galenus* (f) probat, *Ischii* vocabulo significari in hoc loco *Ischii articulum*.

An Rheumatismus absolute nunquam in suppurationem abire posset? dubium videtur; sed satis certo constat, raro hoc contingere (g). *Celeberrimus Tissot*, dum varios Rheumatismi exitus enumerat, notat, quandoque abscessum formari in parte affecta, vel in vicinia. Vidit ipse hominem, acrem lumbaginem passum, in suprema femoris parte habuisse abscessum ingentem; quem aeger neglexit, & ex quo postea dissecto puris ingens copia exivit. Post aliquod tempus miser ille periit.

Cum autem in illis partibus, quas Rheumatismus occupat, & vera phlegmone nasci possit, omni cum cura attendendum est, ut bona Diagnosis habeatur mali praesentis. De signis Rheumatismi amplo satis sermone actum fuit §. 1491.

Imprimis talis error metuendus videtur in Ischiade, ne abscessum comitantes dolores pro Rheumatismi cruciatibus habeantur. En locum *Hippocratis*, qui Diagnosis difficultatem confirmare videtur (h): *Eupolemis in Oeniadis ischii dextri, & inguinis, & propinquae ischii juncturae ab inguine & anteriore ischii positae, dolore vexabatur. Huic sanguis ex malleolo detractus copiosissimus, & niger & crassus, epotoque pharmaco deorsum alvum purgante, tum multum purgatus est, tum melius quadantenus habuit.* Sed dolores non cessabant, verum potius extendebantur latius. *Pus os potius quam carnem alte pervadebat, & aliquamdiu sic se habere ignoratus est, donec admodum debilis exstitit. Postea crustis permultis, iisque magnis ac densis, inustus est; pusque multum & crassum effluit, ac paucis post diebus interiit, tum ex ulcerum magnitudine & multitudine, tum ex corporis imbecillitate.* Fatetur *Hippocrates*, aegrum hunc servari potuisse, si in tempore ampla sectio facta fuisset. Quod autem imprimis notari meretur, est, quod *Hippocrates* in eodem loco alium aegrum viderit, *Lyconem* nempe, qui reliqua quidem eadem patiebatur, sed dolores ad crus non admodum pervadebant, neque suppuratus factus est, sed sanus longo tempore.

Si ergo *Hippocrates*, uti ipse ingenue fatetur, errare potuerit in tali casu, quanta cura indigebunt omnes Medici, ne ipsis simile quid contingat. Apud *Tulpium* (i) habetur casus matronae, quae post partum, haemorrhagia uterina fere integre exhausta, infestabatur coxae dolore acerbissimo, qui coëgit miseram per totos quadraginta dies eidem incumbere loco. Neque latum unguem inde recedere licebat, quin protinus *deficeret anima, distraherentur nervi, & obrigeret, instar alicujus stipitis, corpus*

(d) Des maladies occasionnées par les promptes & frequentes variat. de l' air. Chap. XV. pag. 301.
(e) Aphor. 59. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 289.
(f) Ibidem. pag 290.
(g) Avis au Peuple sur sa santè. Chap. XI.
(h) Epidemic. Lib. V. Textu V. Charter. Tom. IX. pag. 334.
(i) Observat. Medic. Lib. III. Cap. XXV. pag. 222.

universum. Quod autem Rheumaticum hunc dolorem aestimaverit *Tulpius*, patet inde, quod crediderit, a valida uteri haemorrhagia *infirmatis viribus*, *&* *exhausto impense calido innato*, *tantam imbecillitatem contraxisse artus*, *genio fraudatos*, *ut nequiverint a se depellere destillationes*, *quas nimis quam frequenter ipsis transmitteret refrigeratum cerebrum*.

Notum est, *Tulpii* tempore, communem fuisse fere Medicorum opinionem, fluxiones, ῥεύματα, a cerebro descendere in artus, & Rheumatismum producere. Valentissima remedia adhibita fuerunt, absque ullo levamine. *Tulit tandem suppetias Deus*, *expulso immedicabili hoc dolore per insignem femoris abscessum*, *in quo tantum puris fuit collectum*, *ut inde*, *primo eruptionis die*, *profluxerint ultra decem vascula*. Convaluit tamen, *postea gemellos peperit*, *vivens non minus prospere*, *quam unquam ante inflictum infortunium*.

Curatur missione sanguinis. Cum causa proxima Rheumatismi accusetur inflammatio, mirum non est, quod missio sanguinis in Rheumatismo curando laudetur fere ab omnibus Medicis, & a multis quidem satis larga. Veteres quidam Medici, dum de his morbis, Rheumatismo, Arthritide, Podagra, agebant, causam quaerebant in quatuor humoribus sanguine nempe, pituita, bile flava, & bile atra, diversamque curam praescribebant, prout hic vel ille ex his quatuor humoribus praedominari credebatur. *Trallianus* (k) dixit: *Si humor*, *qui articulis influit*, *acris & biliosus esse*, *ex indiciis*, *quae commemoravimus*, *tibi appareat*, *liquet*, *sanguinis vacuationem adhibendam non esse*, *sed medicamento potius bilem ducente utendum*. In illis autem, in quibus sanguineus humor abundat, protinus sanguinem mittendum esse, jubet *Aegineta* (l); neque tantum in his, sed etiam in pituitosioribus, ac melancholicis, idem fieri suadet. *Galenus* (m) in sanguineis laudat dicens: *Novi enim Ischiadas una die sanatas*, *facta ex cruribus evacuatione* (*sanguinis*). Sed addit prudenter mox sequentia: *Nimirum*, *ubi*, *non ex frigore*, *sed impletis sanguine*, *quae in coxa sunt*, *venis*, *provenissent*. Videtur talis venae sectio satis larga fuisse; quia dicit, quod *secta in poplite vena commodior ita affectis*, *quam in malleolo*. *Scarificatio autem nihil perspicuo illis prodest*.

Cum autem *quisquis intolerabilis dolor est* (n) sanguinis missionem postulet, patet ratio, quare Rheumatismi curatio a Venae sectione incipere soleat fere semper.

Unde *Sydenhamus* (o), ut primum accersebatur, statim uncias decem sanguinis ex brachio lateris affecti jussit emitti: sequenti die tantundem sanguinis detrahi praecipiebat; atque, intercalato uno die alterove, pro aegri viribus, tertio; dein, interjecto trium quatuorve dierum intervallo (prout aegri vires, aetas, constitutio, aliaeque circumstantiae, suadent monentque), quarto, atque ultimo ut plurimum, Venae sectionem repeti jussit. Statuebat enim pro axiomate practico; *curationem non aliunde*, *quam a Phlebotomia*, *debere sumi*.

Raro plus quam quater Venam secari jubebat; & tantum tunc, quando regimen justo calidius praecesserat, vel medicamenta calidiora aegro erant ingesta, aut anodynis & paregoricis acerbi dolores sopiti fuerant, quorum usu magis figebatur morbus, pluribus sanguinis missionibus opus fuit.

Videtur tamen in illa opinione fuisse *Sydenhamus*, quatuor sanguinis missiones requiri ad debellandum Rheumatismum, non tantum recentem, sed & annosum ac inveteratum. Sic enim habet (p): *Sed hic notandum*, *non adeo consultum esse*, *quan-*

(k) Lib. XI. Cap. I. pag. 600. (l) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 261.
(m) De curandi ratione per Venae sectionem Cap. XXVIII. Charter. Tom. X. pag. 448.
(n) Celsus Lib. II. Cap X. pag. 79. (o) Sectione VI. cap. V. pag. 346. & seq.
(p) Ibidem pag. 350.

quando Rheumatismus aliquot annorum diuturnitate altas radices egit, sanguinem tam brevibus, ac sub ejusdem primordiis fiebat, intervallis mittere; quin praestare, septimanarum aliquot intercapedine repetitas illas venae sectiones disterminare, quae tandem vel penitus morbificam materiam averruncabunt, vel saltem eo conducent &c. &c. ut reliquiae ejus exstirpentur.

Ex his apparet, magnum illum virum, materiae morbificae evacuationem exspectavisse a repetitis illis sanguinis missionibus. Si autem considerentur illa, quae in cura inflammationis de Venae sectione dicta fuerunt §. 396, & sequentibus, patebit forte, quod alia utilitas a sanguinis missione exspectari possit potius, quam morbosae materiae evacuatio, & praecipue in Rheumatismo annoso, qui altas jam radices egit.

Interim, cum magni *Sydenhami* auctoritas apud omnes Medicos, summo jure, magnum pondus habuerit semper, & casu factae ingentes sanguinis evacuationes Rheumaticis aliquando profuerint insigniter, hinc contigit, ut multi a sola Venae sectione copiosa, vel & frequentius repetita, curam hujus morbi exspectaverint.

Vidit *Galenus* (*q*) casu vulneratam fuisse in malleolo arteriam; nec sanguinis fluxus cessavit, donec ipse vocatus arteriam vulneratam dissecuerit totam: & sine aneurusmate sequente curatum fuit vulnus. *Vir autem ille, quartum jam annum, haud exiguis temporum intervallis coxae dolore vexatus, exinde prorsum sanus exstitit.*

Mulier, jam in senium vergens, nec firmae constitutionis, per plures septimanas laboraverat febre Rheumatica, a qua vix evasit post repetitas sanguinis missiones, & alia remedia. Post duos annos iisdem corripitur symptomatibus, quae comitabantur priorem morbum incipientem. Morbus incepit mane; vesperi, eodem die, unciae quatuordecim sanguinis ex brachii vena eductae fuerunt, vix ullo cum levamine: de nocte sanguis erupit ex vena vesperi secta, & copiosus quidem; antequam observaretur hoc contigisse, in somnum incidebat; mane evigilans, de nullo conquerebatur malo (*r*).

In castris frequenter Rheumatismum observavit *Pringle* (*s*), & magnam curae spem posuit in repetitis sanguinis missionibus, fere quotidie adhibitis, donec abesset febris, & cessarent dolores, vel saltem lenirentur. Cum autem plurimi milites in aetatis vigore sint, & plethorici, aut satis apti ad ferendas magnas evacuationes, audacter insistebat huic curandi methodo, cum simul crederet, frequentes sanguinis missiones minus debilitare corpus in Rheumatismo, quam in ullo alio morbo. Interim optimus ille Medicus prudenter repetebat sanguinis missiones, dum urgebat validus morbus. Si vero Rheumatismus unicam corporis partem occupabat tantum, & febris exigua, vel nulla, adesset, unica Venae sectione contentus, ad alia pergebat remedia; de quibus postea dicetur (*t*). Imo, ubi repetitis Venae sectionibus febris impetus mitigatus erat, attamen dolor & tumor articulorum persistebant, applicabat sanguisugas loco, in quo inflammatio tumorque maxime apparebant; &, deciduis sanguisugis, sanguinem ex vulnere exire sinebat, donec sponte cessaret ille effluxus. Cum autem minor copia sanguinis sic tollatur, quam per Venae sectionem, hinc non putavit esse operae pretium, ut limitaretur sanguisugarum repetita applicatio.

Prodiit Parisiis 1747. libellus (*u*), mentionem faciens Anonymi cujusdam Medici Mon-

(q) Libri de Venae Sectione capite ultimo. Charter. Tom. X. pag. 451. 452.
(r) Alexand. Monro in Medic. Essays and Observat. Tom. V. part. 2. pag. 502.
(s) Observat. on the Diseases of the army part. 3. cap. II. pag. 182.
(t) Ibidem pag. 183.
(u) Observations Interessantes sur la cure de la goute & du Rheumatisme. Praefat. pag. VI. & pag. 329. & seq.

Monspeliensis, qui omnes Rheumatismi species sanabat ingenti sanguinis jactura, dum intra triginta sex horarum spatium ex vena in brachio & pede simul aperta educebat plus quam viginti sanguinis libras. Fatetur, animi deliquia, convulsiones, contigisse, dum una vice quatuor libras sanguinis educeret; suadet tunc, ut Chirurgus sanguinis exitum vel digito vel ligatura coërceat tantum, donec vires redierint aegro, tuncque ex vena educat determinatam sanguinis quantitatem.

Quamvis de utilitate sanguinis missionis in cura Rheumatismi satis conveniant Medici, tamen prudentia hic opus esse, pro diversa morbi intensitate, & varia aegri constitutione, nemo dubitat.

Sydenhamus (*w*) quater Venam secare in cura Rheumatismi commendat; sed, ubi aegri, febre continua laborantes, diutius, quam par erat, pro una vice lecto abfuerant, incidebant in dolores vagos, qui in Rheumatismum desinere possent. His non suadet sanguinis missionem, sed lecti teporem tantum; ut, apertis cutis spiraculis, difflari possint illa, quae tali malo fomitem praebent. Alibi monet (*x*), affectum, Rheumatismum aemulantem, excipere febres intermittentes, ob translationem materiae febrilis in musculosas corporis partes. Sollicite autem monet, quod hoc symptoma non postulet diversam medendi methodum, quam ipsa Febris intermittens; *Cum a frequenti phlebotomia, & quibuscumque aliis evacuationibus, exasperetur illud, atque aeger in vitae discrimen conjiceretur.*

Videtur nihilominus *Sydenhamus*, etiam in vero & proprie dicendo Rheumatismo, postea minori copia sanguinem detraxisse, quam antea suaserat in cura Rheumatismi. Sic enim loquitur (*y*): *Tametsi, ex quo eum scripsi, experientia didicerim, satius esse, post secundam vel tertiam venae sectionem ad plurimum, cathartica saepe saepius exhibere, atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam Phlebotomiae rem totam committere. Etenim ob catharsin suppetias ferentem phlebotomiae ad everruncandum morbum citra ingentem illam sanguinis jacturam subsistere fas erit.* Imo in Pharmocopoeo, qui decimo ab hinc anno Rheumatismo miserrime cruciabatur, cui antea sanguinis missiones adhibuerat, saepe repetitas, tandem hunc morbum aggressus fuit solo sero lactis ac pane pro nutrimento dato, & curavit feliciter, absque ulla sanguinis missione: Morbus tamen gravis erat [illegible] coxendice inceperat; & per biduum claudicabat miser; exinde pulmones tentabantur dolore gravativo cum dyspnoea, quae post aliud ferme biduum evanescebat; dein caput vehementer incepit dolere, mox etiam coxendix dextri lateris, quae omnium primo laborabat, & postea, pro morbi indole, omnes fere tam brachiorum quam crurum articuli per vices molestabantur. Dyspnoea certe, & vehemens capitis dolor, sanguinis missionem poscere videbantur; sed jure metuebat *Sydenhamus* (*z*), ne minus firmas jam diu vires labascentesque, demto copiosius sanguine, prorsus exsolveret, &, aestas jam adultior cum esset, facile praevidebat, hyemem superventuram; quae viribus in debili corpore redintegrandis minus favet; hinc, solo lactis sero per quatuor dies ut viveret aeger, suasit. Quotidie autem utebatur sero, domi parato, ex octo lactis libris; & satis bene nutriebatur: postea panem similagineum concessit, prandii loco; deinde eandem panis copiam pro coena dedit. Felix hanc curae methodum eventus probavit.

Quod autem optimus *Sydenhamus* in eadem sententia, quoad usum Venae sectionis in curando Rheumatismo, postea manserit, patet ex ultimo ejus scripto (*a*), quod posteritati reliquit; in quo habentur sequentia: *Sedulo observandum est, quod in*

(w) Sect. V. Cap. II. pag. 283. (x) Epist. I. Responsor. pag. 406.
(y) Ibidem pag. 405. (z) Ibidem pag. 402. (a) Schedula monitor. de novae febris ingressu pag. 676.

in hoc febris genere (perinde ac in Rheumatiſmo & aliis morbis quamplurimis , quorum curatio ſolis evacuationibus, abſolvitur), ſi dictis evacuationibus pertinaciter inſiſtamus, uſque dum ſymptomata omnia prorſus ablegaverimus , ſaepius aegro non niſi morte medebimur. Optime notat, reſiduas morborum reliquias deberi quandoque evacuationibus praegreſſis, & exinanitioni illi corporis, quam abſtinentia a conſuetis cibis ac potibus produxit. *Quapropter, poſt factas, quae tollendo morbo ſufficere queant, evacuationes, prudentis Medici eſt, ab importuna eorundem ordinatione ſibi temperare, & pauliſper attendere, quid tempus, Medicorum ſaepe feliciſſimus optimuſque, ad leviculorum illorum ſymptomatum depulſionem conferre poſſit; quae quidem ſaepe numero, prout multoties repetita obſervatione comperi, a Paregorico, duabus vel tribus noctibus aſſumto, ſine alio quovis apparatu, ſub morbi hujuſmodi exitu devincuntur.*

Operibus *Sydenhami* adjuncti ſunt integri proceſſus de morbis fere omnibus curandis, quos in uſum proprii filii conſcripſit auctor, & hinc magni faciendos eſſe in eodem hoc capitulo monui. Leguntur in his ſequentia (*b*): *In juvenibus, atque iis, qui temperate vixerunt, vino non plus aequo dediti, Rheumatiſmus, diaeta admodum refrigerante ſimplici, & mediocriter nutriente, aeque feliciter ac repetitis Venae ſectionibus (quas minus ferre queant), profligari poteſt.*

Si Rheumatiſmus in initio levem tantum febrim comitem haberet, nec dolor adeo immanis eſſet, ſaepius mihi ſucceſſit, abſque ſanguinis miſſione, cura, ſolis diluentibus mollibus copioſe ſumptis; & levior talis febris quandoque ſecundo, tertio, die ceſſavit penitus. Ubi vero, poſt horrorem praegreſſum, febris ſequebatur valida, cum pulſu duro, pleno, celeri, ſiti magna, dolore acutiſſimo, ſtatim mittendum ſanguinem ſuaſi, & Venae ſectio repetita fuit, donec minuerentur ſymptomata haec gravia & periculoſa. Unde Venae ſectionum numerum certum nunquam habui; qui determinabatur tantum majori vel minori vehementia morbi: raro quarta Venae ſectione, opus habui; rariſſime ad plures aſcendi in curatione hujus morbi. Idem *Störckius* (*c*) obſervavit. Videri poſſunt & illa, quae ad §. 609. de moderando febris impetu dicta fuerunt; ubi ſimul demonſtratum fuit, quod vis ipſius febris, ita moderata, primarium remedium ſit ad ſolvendam viſciditatem & lentorem humorum, qui in Rheumatiſmo adeo manifeſte obſervatur adeſſe.

Purgatione antiphlogiſtica repetita, & ſemper veſperi per narcoticum ſedata. Cum cura inflammationis ſoleat adhiberi Rheumatiſmo; uti modo dictum fuit, dum de Venae ſectione in hoc morbo applicanda agebatur; etiam cogitatum fuit de aliis remediis, quae in cura inflammationis laudantur. Ad §. 396, ubi de illis agitur, per quae ulterior vaſculorum inflammatorum laeſio impediri poteſt, laudata fuit fortis alvi ſubductio; & §. 398. ad conciliandam materiae obſtruenti fluiditatem commendabatur, una cum ſanguinis miſſione, purgatio multa; ad quam obtinendam in *Materia Medica* §. 396. uti & §. 334. habentur plures formulae purgantes, quae antiphlogiſticae vocari ſolent, quia tuto adhiberi in morbis, quos inflammatio comitatur, poſſunt.

Vidi aliquoties, in gravi Rheumatiſmo, ſponte natum alvi fluxum inſigniter profuiſſe. Celeberrimus *Tiſſot* (*d*) obſervavit pariter, Rheumatiſmum finiri quandoque alvi evacuationibus. *Trallianus* (*e*), ubi aillioſo humore morbum ortum eſſe per ſigna conſtitit, medicamento bilem purgante utendum juſſit, ubi prius acrimonia humo-

(*b*) Sydenham. oper. pag. 735. (*c*) Anno Medico Secundo pag. 113. & 114.
(*d*) Avis au Peuple ſur ſa ſanté Chap. XI. §. 156. pag. 197.
(*e*) Lib. XI. cap. I. pag. 600.

humoris aut rosionis humectata fuit, & contemperata. Sed leniora purgantia praefert; nam non cupiebat simul & semel catharsi valida expellere morbi causam. Hinc dixit: *Non semel autem, verum saepe, si res postulet, purgandus est aeger; ita namque articulos a recrementis & fluxionibus tutos servare poteris, si materiam superantem, non universam, sed per vices semper, subtrahere coneris.*

Purgantia in Rheumatismi curatione serius adhibuit *Sydenhamus* (*f*), non initio; nam primum morbi octiduum sanguinis missionibus quatuor destinatum erat, dum simul tenui diaeta, & ptisanae aut tenuis cerevisiae potu, sustinebantur aegri. Enema quidem ex lacte saccharato curavit subinde injici, ut alvus duceretur, diebus scilicet a Phlebotomia liberis; sed serio hortatur, & monet, ut haec omnia ad dies minimum octo ab ultima Venae sectione observentur, & diligenter quidem. Hoc tempore elapso, praescribebat potionem catharticam e lenitivis, mane hauriendam; eodem die, vesperi, dabat dosin paulo liberaliorem *Syr. de Meconio*, ut sanguinis orgasmus, carthartico excitatus, a quo recidivae periculum metuebat, penitus reprimeretur.

His factis, aeger pedetentim redibat ad pristinum vitae genus; hac lege tamen, ut a vino & spirituosis, cibisque sale vel aromatibus conditis, diu adhuc abstineret; uti & ab omnibus, quae difficilius digeruntur.

Dolores hac methodo admodum quidem imminuebantur, nondum prorsus evanescebant; nec videtur tamen aliud quid tentasse postea. Observaverat enim, quod resarcita, quam fecerat sanguinis detractio, virium jactura, & superveniente illo anni tempore, quod magis faveret ad redintegrandum corporis robur, quam id, quo primum decubuerat aeger, symptomata ad unum omnia cessarent, & aeger pancratice imposterum valeret. Cum autem, uti ad §. 1491. dictum fuit, autumnali tempestate Rheumatismi occurrant frequentius, verna tempestas dissipare debebat gravis morbi, qui praecesserat, reliquias.

Verum postea egregius *Sydenhamus* (*g*), minus indulsit Venae sectionibus; uti paulo ante dictum fuit; & catharticis usus fuit frequentius, in Rheumatismo curando. Experientia enim didicerat, *satius esse, post secundam, vel ad plurimum post tertiam, Venae sectionem, cathartica saepe saepius exhibere, atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam Phlebotomiae totam rem committere.* Lenitiva tantum purgantia commendavit; *Tamarindos, Senae folia, Rheum, Mannam, Syrup. rosar. solutivum; cum alia, quae ex Scammonio, Zalapio &c., parantur, tumultum cieant, & dolorem exasperent.*

Hoc *Sydenhami* monitum secutus fuit *Störckius* (*h*). Praemissa enim sanguinis missione, etiam repetita, si magna febris adesset & dolores acutissimi, omni tertio die, optimo cum effectu, purgans antiphlogisticum dedit.

Raro ante quartum, quintum, sextum, septimum, aut quandoque octavum, diem aegri levamen perceperunt; dein remisit dolor & tensio in partibus affectis.

Nec tamen nimis diu indulsit catharticorum usui: Quam primum enim symptomatum vehementia remittebat, & tumores fiebant molles ac flaccidi, aegrique membra movere poterant absque magno dolore, non amplius necesse fuit toties repetere purgantia: nimis frequens illorum usus aegros debilitabat, & morbus prolongabatur.

Nunquam ante vigesimum diem omnis dolor abivit; qui quandoque ultra trigesimum, aut quadragesimum, durabat.

Syden-

(f) Sect. 6. cap. V. pag. 348.
(g) Epistol. I. Respons. pag. 405.
(h) Ann. Medic. secund. pag. 115. 116.

Sydenhamus (*i*) dum per ſanguinis miſſiones repetitas Rheumatiſmi curam tentabat, obſervaverat, paregoricis datis, effuſiorem ſanguinis miſſionem requiri; quod evitare cupiebat; unde monet ſequentia: *Quamobrem, ut ut ſaeviat dolor, per omnem hujus morbi decurſum, religioſe mihi ab his temperandum exiſtimo; modo mihi animo ſit curationem a ſanguinis miſſione ſolum petere; cum illorum uſu figatur morbus, neque tam facile Venae ſectioni cedat; quae ideo, ob haec medicamenta, nimis officioſe exhibita, ſaepius quam erat opus celebranda.* Imo obſervaverat, quod in morbi ſtatu anodyna non efficerent illud, quod titulo pollicentur. Cum autem, poſt purgantia remedia data, ſoleret *Sydenhamus* dare anodyna veſperi, idem fecit in hoc caſu: Jubet enim, *ut ſingulis veſpertinis, poſt peractam catharſin, uncia ſyrupi de Meconio, aliquantulum temporius, quam id fieri ſolet, propinetur* (*k*). Unde aegri dolorum, qui adhuc aderant, levamen procul dubio receperunt.

Fuerunt tamen Medici quidam, circa narcoticorum uſum in cura Rheumatiſmi, non ejuſdem opinionis cum *Sydenhamo*. Sic *Raulin* (*l*) conſulit, ut ſtatim poſt primas ſanguinis miſſiones dentur quotidie veſperi narcotica. Vidi, hanc methodum tentatam fuiſſe; ſed effectus non reſpondebant ſpei, quae de uſu horum remediorum concepta fuerat.

In omnibus fere aegris, febre arthritica, aut Rheumatica, affectis, febris & dolores circa veſperam augebantur, & datum tunc paregoricum ſemper male ceſſit: *Nam aegri admodum inquiete dormiverunt, delirarunt, habuerunt anxia inſomnia, ſaepe ſubito evigilaverunt, coacto hoc ſomno multum defatigati ſunt, toto poſtero die erant ſoporoſi, ſubdeliri, & pulſus fuit celer, inaequalis, contractus* (*m*).

In quibusdam ex his aegris mane dolor remittebat; tunc ſponte tranquillum ceperunt ſomnum, leviter ſudarunt, & poſt longe fuerunt alacriores: multi etiam ex his manebant vigiles, & debilitabantur. Ideo, matutino tempore, circa doloris remiſſionem, dabatur bis paregoricum remedium; a quo producebatur ſomnus tranquillus, reficiens, & aegri reddebantur aptiores ad ſuſtinendam exacerbationem dolorum veſperi ſecuturam.

Quantae utilitatis ſit ſollicita obſervatio nocentium & juvantium in morbis curandis, ad §. 602. 7. dictum fuit.

Si aegri admodum debilitati eſſent, & dolorum exacerbatio quotidie ſtata hora rediret, praecedente horripilatione, tremore, & frigore, tunc uncia media pulveris corticis peruviani, intercalari tempore data, maximum levamen attulit.

Ubi a nimia dolorum exacerbatione tendinum ſubſultus, & membrorum convulſiones, oriebantur, quod aliquoties contigit, tunc opio, per epicraſin dato, licuit mitigare, ſopire. Videtur tamen prudentia ſuadere, ut memores ſimus ſemper moniti, quod *Aeginta* (*n*) dedit: *His, quae torporem inducunt membris, narcotica Graeci vocant, diutius non erit inſiſtendum, quam ut doloris vehementiam ſaltem lenierint. Si quidem largior ipſorum uſus ſic inſertum conſtringit humorem, ut in tophaceas durities, quas Graeci πώρους appellant, occalleſcat, ac diuturnas motus difficultates pariat.*

Balneo leni tepido, fomentis antiphlogiſticis loco affecto applicatis. Quantum haec prodeſſe poſſint, pluribus dictum fuit ad §. 394, ubi de inflammationis curatione agebatur. *Sydenhamus* (*o*) loco dolenti perpetuo applicabat cataplasma, e mica panis ſiliginei & lacte croco tincto, vel *fol. Braſſicae*; & hoc ſaepe renovandum voluit.

(i) Sect VI. Cap. V. pag. 347. (k) Epiſt. I. Reſponſ. pag. 406.
(l) Des maladies occaſionnèes par les variations de l' air Chap. XV. pag. 315.
(m) Störck anno Medico ſecundo pag. 120. 121. (n) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 260.
(o) Sect. VI. Cap. V. pag. 347.

Alii multi saponem Venetum in aquae & lactis partibus aequalibus solvunt, fomentumque tale dolentibus locis applicant perpetuo. Uncia media saponis Veneti in binis libris hydrogalae solvitur plerumque ad hunc usum. Solent omnia haec balnea, & fomenta, tepide saltem applicari locis affectis.

Hombergius (*p*) opinionem, quae aliis parodoxa videbatur, habuit, Rheumatismum posse curari balneo frigido aeque, ac balneo calido & sudore. Causam Rheumatismi statuit serum acre, & tenue satis, quod, de venis exitum inveniens, diffundatur per musculos, quorum fibras pungendo turbet motum, cumque magnam subtilitatem possideat illud serum, diffundatur quam plurimum, nec possit denuo recipi venis, ex quibus egressum fuit.

Cura ergo eadem videbatur exspectanda, sive serum hoc expelleretur de corpore, sive ingrederetur denuo venas, ex quibus exiverat. Major calor expellet illud serum extravasatum per transpirationem. Frigus constringet partes, sicque serum denuo in venas adiget, Frigido balneo magis favebat *Hombergius* ideo, quod per frigus applicatum credebat impediri novi seri exitum de venis, dum interim serum antea extravasatum, morbi causa, attenuatur & dissipatur. Calido balneo videbatur ipsi subtile hoc serum sic disponi, ut facilius de vasis exire posset.

Circa finem elapsi saeculi, & initio hujus, nobilis Anglus, *John Floyer* (*q*), multum laudavit usum balnei frigidi, ad variorum morborum curam, & imprimis Rheumatismi. Venae sectionem ac cathartici usum praemittebat; Diaetae ratio, & remediorum usus, determinabantur a Medico, prout morbi indoles, & aegri constitutio, requirebant.

Balneum frigidum non adhibebatur, si aeger incaluisset aut sudaret, sed exspectabatur, donec haec cessassent. Non diutius manebant in balneo frigido aegri, quam per duo aut tria horae minuta. In primo balneo, postquam corpus totum penitus immersum fuerat, nullam faciebant moram; sed exibant statim. Novem aut decem vicibus, his balneis utebantur tantum, ita ut, bis vel ter ad minimum, septimanae spatio balneum frigidum ingrederentur (*r*).

Describit casum aegrae, quae jam integro quadriennio laborabat Rheumatismo (*s*). *Articuli cubitorum, pugnorum, genuum, malleolorum, tumebant multum, & duri erant; dolebant omnes adeo, ut nullum motum ferre posset; digiti contracti erant omnino; brachia & manus miro modo distorta; macies aderat corporis, & tussicula, quae tabis dabant suspicionem.* Difficilis cura tanti mali praevidebatur facile. Cum autem nullum motum ferre posset aegra, sellae insidens ter immergebatur balneo frigido, & terna talis immersio pro uno balneo computabatur. Novem talia balnea adhibita fuerunt. Sed post singula balnea in lectum deponebatur, bibebat cerevisiam calidam, dabatur aliquid de *spiritu cornu cervi*, unde profusus sudor sequebatur, cum levamine. Dum semel vel bis non sequeretur sudor minus levamen percepit. Usu sic balnei frigidi, sudoreque sequenti, dolores & tumores statim minuebantur; dein omnino cessabant; artubus redibat motus; appetitus melior fiebat; torositas corpori reddebatur: sicca tussis minuebatur.

Hoc felici successu non tantum, sed & plurimis aliis similibus, edoctus auctor statuit sequentia: *Balnea frigida levare dolores Rheumaticos, repellendo humores stagnantes in vasa circulantia, qui dein sequente sudore evacuantur facile. Ideo sudores inveniebat necessarios post balneum frigidum in cura Rheumatismi adhibitum* (*t*). Ob hanc causam serio monet, non diu relinquendos esse tales aegros in balneo frigido, sed

(p) Academ. Royale des sciences l'an 1710. histoire pag. 46.
(q) Of Cold-Bathing pag. 174. (r) Ibidem pag. 24.
(s) Ibidem pag. 175. (t) Ibidem pag. 177. 178.

sed tantum ter mergendos esse, statim educendos, ut cito redeat nativus calor, & sudor sequatur, qui discutiet dolores ac tumores. Plures casus enarrat idem auctor, quibus suam opinionem probat (*u*).

Videntur balnea frigida tentata fuisse praecipue in Rheumatismis inveteratis, dum non successerant aliae curandi methodi prius tentatae. Sed *Antonius Cocchi* (*w*), qui Balnea Pisana descripsit, & illorum efficaciam laudat in curando Rheumatismo, notavit sequentia: *Verum est, quod in quibusdam casibus Rheumatismi recentis, mediocris, & extensi per superficiem, in personis satis robustis, mira promptitudine & felicitate dissolvimus morbum sola affusione* (*docciatura*) *aquae frigidae ad partem dolentem aliquoties repetita: Unde per contractionem & relaxationem canalium vicissim factam, quam mechanicum tale remedium facit, humores stagnantes moventur, & in massam communem reduces libere circulant.* Antea, in *Capitulo inflammationis* §. 309. & 396. 6., ubi de sedando impetu in ipso loco inflammato agebatur, dictum fuit, hoc posse fieri duplici modo; vel laxando sic vasa obstructa, ut transmittant per ultimos fines suos in venas moleculas obstruentes immeabiles; vel sic constringendo vasa per refrigerantia, repellentia, aut adstringentia, ut retropellatur obstruens immeabile ex angustiis, in quibus haeret, ad latiorem vasis locum: simul tunc notatum fuit, hanc methodum repellentem a Veteribus Medicis saepe fuisse usitatam, quando a nulla causa evidente praegressa subito inflammabatur pars corporis; tuncque a fluxione deducebant originem. Sed simul pluribus probatum fuit, non semper prodesse refrigerantium ac repellentium usum, & requiri cautelam in horum applicatione, cum magnopere laedere possint, si non profuerint. Prudentis ergo Medici est, pro re nata diversam seligere methodum.

Probe memini, me lumbaginem Rheumaticam molestissimam, variis methodis tentatam, absque ullo effectu, curasse, dum bis de die infusum thymi, dilutum satis, forma vaporis, calidum, per tubum dirigebam ad locum dolentem mediae horae spatio: deinde leniter perfricabatur linteo calido per quadrantem horae.

Vesicatoriis. Cum, uti antea dictum fuit, colluvie mucosa tectae partes inventae fuerint in cadaveribus Rheumaticorum; cum tumores quandoque nascantur in Rheumaticis, quibus dissectis similis prodit materia satis lenta; cum, licet morbus a febre incipiat, sedata febre tamen saepe dolor augeatur; mirum non est, si a vesicatoriorum usu curae spem magnam conceperint Medici in Rheumatismo, ad sedandos dolores; praecipue, si febris jam cessaret penitus, vel saltem longe mitior tantum superesset. Solvunt, uti notum est, Vesicatoria Epidermidem a cute, & sub elevata epidermide colligitur magna lymphae copia, quae aliquando etiam satis viscida est, &, pertusa tali vesica, per plures dies effluere pergit; unde non sine ratione crediderunt, partem materiae morbosae, atque acrimoniae irritantis, sic tolli, & morbum minui. Observavit celeberrimus *Tissot* (*x*), Naturam ipsam tale quid indicare. Quandoque enim, licet rarius, terminatur Rheumatismus per metastasin materiae acris ad crura; quae statim vesicas elevat; hae apertae in ulcera degenerant; quae si nimis cito claudantur, redeunt dolores Rheumatici.

Magnum a Vesicatoriis emolumentum vidi saepius: Curavi a molestissimo tali cervicis dolore nobilem virum, qui numerosa tentaverat remedia incassum, cucurbitas, embrochas thermarum Aquisgranensium, unguenta, emplastra, frictiones &c.; largum, acre satis, vesicatorium suasi ut applicaretur loco dolenti; obluctabatur aeger; impetravi tandem; ingens lymphae copiae effluxit cum insigni levamine; & paucorum dierum spatio integre convaluit.

(u) Ibidem pag. 224-225. (w) Dei Bagni di Pisa. Capit. IV. pag. 172.
(x) Avis au Peuple sur la santé Chap. XI. gag. 197.

Per haec enim, & his similia, irritantia morbi materies vel educitur, vel quandoque locum mutat, sicque pars affecta dolore liberatur. Celebris apud Vratislavienses Medicus *Tralles* (y), a suppressa saepius perspiratione, dum ex conclavibus aegrorum calefactis egrediens exponebatur aëri frigido, nebulis, ventis, dolentissimo Rheumatismo, humerum & scapulam sinistri lateris occupante, corripiebatur. Aberat febris; sed ardebat humerus cum scapula, ita, ut erysipelaceum ruborem adesse conjiceret; cujus nullum tamen vestigium aderat. Dolor molestissimus extendebatur ad pectoris musculos, & pleuritidem spuriam inducebat. Post largam Venae sectionem, & optima remedia interna externaque adhibita, idem dolor pertinaciter urgebat per quatuor dies. Confecit tunc Emplastrum ex contuso semine sinapi, in aceto fortissimo macerato, additis cera & therebinthina; quo imposito, *brevi erysipelaceus rubor & dolor in exterioribus quem antea falso adesse existimaverat, vere movebatur, atque intus saeviens Rheumatismus feliciter abigebatur.*

Confirmavit tutum in hoc morbo Vesicatoriorum usum *Störckius* (z), qui, febre ad justum moderamen redacta, applicuit locis dolentibus latum Vesicatorium; quod, simulac incepit epidermidem elevare, dolores vel penitus delevit, vel multum imminuit saltem. Testatur, quod nullum unquam malum symptoma ex vesicantium applicatione observaverit; hinc nullus fere fuit in corpore locus, cui haec non applicuerit aliquando, si dolor urgeret. Tentavit & *Ranunculi pratensis* folia recentia, in pultem contusa; quae partibus dolentibus applicuit, vesicatorii loco. Magnum semper dolorem excitavit hoc remedium; dein, epidermide in vesicam elevata, magna seri copia effluxit; quo facto, dolores Rheumatici penitus dissipabantur. Unde in pertinacissimis & inveteratis articulorum doloribus *ranunculi* folia in pultem trita magnam dederunt utilitatem. Sed ulcus, a ranunculi foliis productum, longe diutius stillavit serum acre, & difficilius curabatur, quam si Vesicatorium applicatum fuisset.

Cauteriis. Ultimum fere hoc remedium fuit, a Veteribus Medicis satis laudatum; quod recenti Rheumatismo non novi applicatum fuisse, sed inveterato morbo, postquam alia remedia plura frustra tentata fuerant. Cauterium, tam actuale, quam potentiale dictum, sequitur suppuratio, per quam separatur eschara, a cauterio applicato producta, a partibus sanis; quod dum fit, saepe copiosus ichor exit ex ulcere, cum mali levamine. *Gesnerus* (a), dum acerrime laboraret Ischiade, testatur sequentia: *A principio etiam morbi, sponte ortum est ulcus in ejusdem lateris nate; quod mihi non profuisse dubito, & cauterii alicujus vicem praestitisse.* Unde apparet, *Gesnerum* in illa opinione fuisse, quod ulcus a cauterio excitatum prosit, cum, eschara separata, facilis exitus fit noxiis, quae profundius latebant. Ad levandum dolorem Ischiadicum jusserat Medicus, ut panis, ex clibano prodiens, calidissimus, discissus per medium, linteo prius obvolutus, applicaretur loco dolenti: Oblitus aeger hujus cautelae, panem calidissimum nudum applicuit; unde cutis combustio satis profunda, suppurata postea, longo satis tempore pus fudit; &, sanato hoc ulcere, nullus dolor supererat (b). Similem casum notavit *Celeberrimus Tissot* (c), de uxore, quae dolentissimum Rheumatismum brachii, quo laborabat maritus, perfricabat spiritu vini; qui, casu a vicina candela accensus, combussit partem affectam. Dum curabatur haec ambustio, dolor Rheumaticus integre desiit.

Vete-

(y) Usus Opii salubris & noxius. Tom. II. pag. 312.
(z) Ann. Medic. secund. pag. 122. 123.
(a) Epistolar. Medic. Lib. III. pag. 83. versa.
(b) Van der Heyden Discours & advis sur les flus de ventre douleureux pag. 137.
(c) Avis au peuple sur sa santè pag. 206.

Veteres Medici Cauteriis in hoc morbo curando frequenter usi fuerunt; in pertinaci nempe morbo, nec aliis remediis cedente. *Hippocrates* (*), de Ischiade agens, dixit: *Si in unum aliquem locum decubuerit dolor, & constiterit, neque medicamentis expellatur, urito, quocumque loco dolor exstiterit; sed eum lino crudo inurito.* Haec erat lenior ustionis species, non absimilis illi, quae postea *Moxa* Asiaticorum tentata fuit. Unde alio loco (*d*), de inustionibus loquens, dicit: *Urendae vero sunt carnosae quidem partes ferramentis, osseae vero & nervosae fungis.* Nec tantum uno in loco has ustiones tentavit; sed, postquam lacte prius crassum reddiderat aegrum, tredecim locis cauteria applicuit; si in dextra corporis parte morbus adesset, sub scapula dextra quatuor crustas inussit, coxendici dextrae tres, natibus duas, medio femori duas, genu unam, & unam malleolo. *Hic si ita ustus fuerit, neque sursum neque deorsum morbum progredi sinit* (*e*). Alibi (*), ubi de quadruplici Ischiade agit, postquam varia medicamenta praescripsit, dicit: *Et siquidem ab his juvetur; sin minus, ipsum pluribus & altis crustis, in osseis quidem partibus per fungos, in carnosis vero per ferramenta, inurito.*

Ex his omnibus apparet, cauteria tantum adhibita fuisse, postquam plura alia absque effectu tentata fuerant. Simul videtur sperasse, ut ulcere, inustionem semper sequente, via pararetur materiae morbosae, quae dolorem producit circa articulos. *Celsus* (*f*) hoc optime notavit. Ubi enim de coxarum morbis agit, pro ultimo remedio suadet, *tribus aut quatuor locis, super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare.* Cum enim carnosa adeo haec pars sit, leniora caustica, quae per *Moxam* Asiaticorum accensam hodie tentari solent quandoque, non sufficerent. *Cum vero saepe aliquid exulcerandum sit candenti ferramento, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per haec opitulamur, conquiescat.*

Videtur & *Hippocrates* similem effectum sperasse a cauteriis. Dicit enim (*g*): *Quibus, ab Ischiade diuturna vexatis, Ischium e proprio loco excidit, atque rursus incidit, iis muci innascuntur.* In commentariis ad hunc Aphorismum *Galenus* monet, per Ischium hic intelligi articulum Ischii, & noluit sequentem Aphorismum (*h*) separandum esse a priori, sed ambos simul in unam orationem conjungendos. Sic autem habet: *Quibus, Ischiade diuturna vexatis, Ischium excidit, iis crus tabescit, & claudicant, nisi urantur.* Tum ut exsiccetur mucus, uti *Galenus* (*i*) dicit, *sicque mucosa illuvies absumatur, tum ut cutis laxitas, in quam articulus elabebatur, per adustionem ad condensationem ducta, articulum arctet, & loco moveri prohibeat.*

Mitiora cauteria, quae Veteres parabant ex lino crudo, fungis, & aliis quibusdam similibus, hodie ex foliorum Artemisiae lanugine parantur; quae tunc *Moxa* vocatur; longe leniora sunt haec, nec cutem in escharam comburunt, dolorque inde natus satis tolerabilis est, cum in Asia pueri etiam absque ejulatu cauterium ex *Moxa* paratum ferant. Applicui proprio femori satis magnum Moxae conum, quem accendi in apice, & facile dolorem inde natum tolerare potui. Nullibi dolebam; sed experimenti causa hoc tentare volui, antequam in aegris periculum facerem. Tota spes videtur in eo consistere, ut ignis actione citius dissipetur materia morbosa, quae ad artus deposita molestos illos dolores facit. Tentavi in Ischiadico dolore,

(*) Libro de Affectionibus Cap. VIII. Charter. Tom. VII. pag. 629.
(d) Libro de Internis affectionibus Cap. XIX. Charter. Tom. VII. pag. 652.
(e) Ibidem. (*) Ibidem Cap. LIII. pag. 677.
(f) Lib. IV. Cap. XXII. pag. 236.
(g) Sect. VI. Aphorism. 59. Charter. Tom. IX. pag. 289.
(h) Aphor. 69. Ibidem pag. 290.
(i) Ibidem.

re, sed absque successu. Profundius videtur haerere morbi causa, quam ut a leni Moxae cauterio superari possit.

Videantur illa, quae ad §. 1278. de Moxa, ejusque usu, dicta fuerunt.

Crudelior longe inustio candenti ferro facta; quam horrent omnes, pauci subire volunt, paucissimi tolerare possunt illa constantia, quam *Tulpius* (*k*) vidit in animoso juvene, qui, coxae dolore excruciatus, remediis adhibitis nihil proficientibus, decrevit vehementi morbo succurrere remedio aeque vehementi. Jussit Chirurgo, ut ferro candenti non tantum exureret cutem coxae impositam, sed ad os usque per carnes adigeret. Inusitata haec crudelitas perterruit magis ferme Medicos, quam aegrum, qui fortiter haec tormenta sustulit, dum non cursim, sed lenta manu, candens ferrum imprimebatur. A morbo ipsum, ex toto, vindicavit haec crudelis medicina, per continuum profundi ulceris profluvium; quod tamdiu servavit, donec, evacuata omni materia, fuerit extra omnem recidivae metum.

Magnam procul dubio laudem merentur illi, qui conati sunt tentare novis remediis curam hujus morbi, dum medicamentis hactenus cognitis pertinaciter resistebat malum, ita, ut cauterii crudelis usus tantum superesse videretur. Tentavit *Cicutae* usum *Störckius* (*l*), in homine 42. annorum, qui jam a plurimis annis passus fuerat dolorem vagum arthriticum, calore lecti multum auctum. Variis, externis, internis, remediis usus fuerat, absque ullo levamine. Nec balnea sulphurea, aliaque diversissimi generis, longo tempore adhibita, quidquam profuerant. Tandem materies haec vaga figebatur ad humerum dextrum, & coxendicem ejusdem lateris. Minuta est ejus lateris sensibilitas, accessit macies. Varia, interne, externe, tentata fuerunt, absque ullo successu. Nec vis electrica, per trimestre spatium applicata, quidquam profuit.

Cum multis aegris, in doloribus Rheumaticis vagis & fixis, profuisse vidisset cicutam, dedit mane & vesperi decem grana extracti cicutae, simulque copiosum usum decocti radicum bardanae consuluit.

Post octiduum rediit aeger; conquerebatur, auctos esse humeri & coxendicis dolores, simul accessisse ingratam per totum brachium & pedem formicationem.

Sumsit tunc mane & vesperi sedecim grana extracti cicutae, & perrexit in usu decocti radicum bardanae.

Die decimo quarto dolores minores erant. Verum in toto latere affecto, ut & in pede & brachio, percipiebatur sudor, pruriens, foetens; oriebantur pustulae, albicantes, pellucidae, acri sero plenae; sensibilitas longe major aderat in latere affecto; appetitus bonus erat, alvus naturalis, vires sat magnae; fluxit urina copiosa, ardorem excitans in urethra, dum prodiret.

Incepit aeger tunc sumere mane & vesperi viginti grana extracti cicutae, & perrexit in usu decocti radicum bardanae.

Vigesimo quarto die aucta apparuit brachii torositas, & aliqua advertebatur mobilitas; pustulae autem semper apparuerunt copiosiores, nec desiit pruritus.

Trigesimo sexto die aeger, per universum corpus, ingratum ardorem, & pruritum, conquerebatur; oriebantur ex ruptis pustulis crustae crassae; & scabies superveniebat. Sed pes & brachium longe erant mobiliora, sat robusta, optime sensibilia. Bis quotidie tunc lavabatur totum corpus infuso cicutae cum lacte parato; unde intra paucos dies crustae plurimae ceciderunt: pustulae autem hinc inde longe frequentiores comparuerunt; & augebatur pruritus.

Quinquagesimo die brachium moveri poterat in omnem partem; pes autem aegro vide-

(k) Observat. Medic. Lib. III. Cap. XXVI. pag. 225.
(l) Libell. secund. de Cicut. pag. 75.

videbatur adhucdum gravis; caeteroquin erat mobilis, flexilis; & in omni loco aderant optima sensationis signa.

Dedit tunc mane & vesperi triginta grana, adeoque per diem integram drachmam, extracti Cicutae, & loco decocti bardanae exhibuit serum lactis. Corpus quotidie bis lavabatur infuso cicutae, cum lacte parato.

Octidui deinde spatio omnis pruritus cessavit; disparuerunt pustulae, & omnes crustae; aeger optime convalescere coepit.

Sexagesimo nono die aeger ambulare potuit, & brachium in omnem partem movere, neque ex itinere unius & dimidiae horae multum defatigabatur.

Sensim tunc minuta fuit dosis extracti cicutae, nec corpus amplius infuso cicutae lotum fuit, sed jussum aegro, ut seri lactis ingentem copiam quotidie biberet.

Octuagesimo die sanissimus accessit *Störckium*, & gratias egit (*m*).

Postea placuit eidem *Störckio*, dum jam Archiatri munere fungebatur, explorare *Aconiti* efficaciam in proprio corpore. Habebatur haec planta venenata admodum; sed Vetula Lapponica, oleris instar, hac planta utebatur, ut prandium sibi, marito, liberis, pararet, &, monita *Celeberrimi Linnaei*, qui aderat, ridens, impune comedit hunc cibum.

Hortorum ornamento serviebat haec planta frequenter; sed ab ejus medico usu abstinebant omnes. Pulverem ex foliis & caule paravit *Störckius*; cujus pauculum linguae imposuit: Sequebatur ardor, linguae inhaerens diu, & momentanei, vagi, lancinantesque, dolores linguam pervadebant saepius; ast, licet pulvisculus ille per bina horae minuta supra linguam maneret, nec inflammationem, nec rubedinem, linguae attulit (*n*); sed, quamdiu ardoris sensus in lingua aderat, copiosa affluebat saliva: Caeterum nil mali.

Insperfit eundem pulverem ulceri cancroso, fungoso; sed nullus dolor, nec ardor, sequebatur. Per quinque dies idem tentabat, nec consumebatur haec fungositas.

Extractum dein ex hac planta paravit; cujus pauculum linguae impositum levem tantum excitabat titillationem. Granum extracti Aconiti posuit inter palpebram inferiorem & bulbum oculi, nec inde afficiebatur aliter, quam a quocumque alio corpore heterogeneo. Per bina minuta reliquit extractum Aconiti in hoc loco, copiosae quidem profluxerunt lacrymae, sed nullum peculiarem ardorem sensit. Dein tentavit, quid idem hoc extractum deglutitum in corpore proprio faceret, grana duo extracti Aconiti diu contrivit in mortario marmoreo, cum sacchari albi drachmis duabus, ut fieret pulvis subtilissimus, cujus sex grana sumsit mane vacuo ventriculo; absque ullo effectu observabili; secundo die ejusdem pulveris grana octo, tertio die grana decem, sumsit; absque ulla observabili corporis mutatione.

Audacior factus, quarto die mane sumsit viginti grana ejusdem pulveris; nec tamen ulla actio corporis turbabatur; sed extrema, & totum corpus, praeter consuetudinem, multum transpirabant, madescebantque, toto die.

Idem tentavit per tres dies sequentes; cum eodem effectu.

Octavo die a pulveris usu cessavit; sed mador ille non aderat amplius.

Repetiit haec experimenta; aderat semper ille mador, si pulverem hunc sumpsisset; si non, nullus mador sequebatur.

Hinc conclusit, Aconiti extractum promovere transpirationem, sudorem, &, cum nullae functiones in corpore turbatae fuerint, illud exhiberi posse aegris, incipiendo ab exigua dosi. Grana enim viginti hujus pulveris continebant tantum tertiam

---

(m) Libell. secund. de Cicut. pag. 80.

(n) Libell. de stramon. hyosc. Aconit. Cap. III. pag. 71.

tiam partem grani extracti aconiti. Hinc convenire posset morbis, in quibus materies peccans per vias sudoriferas potest expelli.

Tentavit pulveris hujus effectum in homine triginta & aliquot annorum (o), qui mense Octobri tertiana febre laborabat, a qua curatus satis bene se habuit. Sed mense Novembri ingens dolor corripuit totum latus dextrum aeger nec manum movere potuit; appetitus erat deletus, noctes insomnes.

In quartum mensem usque remedia omnis generis adhibita fuerunt, leniora, fortissima, tam externa, quam interna, absque ullo successu.

Dolores quandoque erant adeo vehementes, ut ejularet aeger, instar illorum, qui crudelem torturam subeunt.

Data fuerunt grana decem pulveris modo descripti mane, & totidem vesperi, superbibendo jusculum, vel infusum qualecumque. Prima nocte sudavit aeger copiose; quod ei antea non contigerat. Altero die iidem pulvisculi dati sunt, & dolores fuerunt multo mitiores: noctu iterum sudor, sed multum foetidus; nec debilitabatur ab his sudoribus aeger. Tertio die dabantur tres tales pulvisculi; noctu sequebatur sudor. Eadem dosis data fuit quotidie, id est medium granum extracti Aconiti, usque ad duodecimum diem; omni nocte corpus sudore maduit, uti etiam de die, dum aeger in lecto fuit; sexto jam die aeger ab omni dolore liber fuit, & extra lectum ambulare potuit, appetitus rediit, alvus quotidie naturalis, somnus tranquillus.

Decimo tertio die aeger, cum optime se haberet, abstinuit ab horum pulverum usu; sed sensit, membra languere, & dolorem minari reditum. Jussit hinc *Störckius*, ut per tres septimanas, absque ulla interruptione, quotidie sumeret triginta hujus pulveris grana. Fecit hoc aeger; actiones omnes restauratae sunt, macies disparuit, nec rediit dolor, postquam a pulverum usu cessavit. Binis autem ultimis septimanis, quibus hunc pulverem aeger sumsit, nullus observabatur sudor.

Alia occasione, ubi de calculi renalis Diagnosi agebatur, ad §. 1422, dictum fuit, quod in urina Arthritide vaga laborantium saepe fluctuent filamenta quaedam, quae, licet minus transpareant, quam urina, tamen inde educta instar crystalli pellucida sunt, in magnam longitudinem distrahi possunt, &, dum exsiccantur, in calcem albam abeunt. Haec credebatur esse materies morbi. Sed certe in eodem hoc aegro *Störckius* observavit, *urinam solito copiosius fluxisse, & multa gessisse flocculamenta, & fila mucosa* (p).

Pluribus dein felicibus curationibus efficaciam extracti Aconiti confirmat, proponitque sequentia (q); *Aconiti extractum esse innocuum, & valde efficax, medicamentum. Parva dosi praestat id quandoque, quod alia fortissima remedia, magna dosi, & longo tempore, exhibita, efficere nequeunt. Acre, quod circa articulos, tendines, & ossa, haeret, irritat nervos, excitatque summos dolores, solvitur inde, agitur in motum, & per urinam, vel alvi fluxum, vel sudorem, vel insensibilem transpirationem, ex corpore ejicitur.*

Certe plerisque aegris, quorum casus describit, dedit tantum granum medium extracti Aconiti singulis diebus. In unico homine a tali dosi incepit; sed tertia septimana dedit quotidie tres quartas partes grani; & in principio secundi mensis auxit dosin ita, ut aeger quater de die quindecim grana sumeret hujus pulveris, sicque iterum granum extracti Aconiti sumeret quotidie; nec opus fuit dosin augere postea, quum optatus inde sequeretur successus (r).

Effectus

(o) Ibidem pag. 75. (p) Libell. de stramon. hyosc. Aconit. Cap. III. pag. 78.
(q) Ibidem pag. 110.
(r) Libell. de Stramon. hyosc. Aconit. Cap. III. pag. 100.

Effectus hujus remedii erat, ut plurimum, aucta perspiratio, & sudor; in quadam foemina ab usu illius augebatur totius corporis perspiratio quidem, sed & alvus aliquoties quotidie solvebatur (*s*). Foemina quadragenaria, quae integrum annum hos cruciatus passa fuerat, & cui in manuum ac digitorum articulis nodi tophique durissimi, quasi verae exostoses, formabantur, qui mole nucem juglandem majorem superabant, nec prae dolore attactum ferebant, ejusdem remedii usu, primo quatriduo ingens levamen percepit, &, finito tertio mense, solo usu extracti Aconiti curata, Nosocomio valedixit. Nec per alvum, nec per urinam, nec per vias sudoriferas, manifesta evacuatio fuit observata (*t*).

Non credo, aegrum, hoc morbo afflictum, facile candentis ferri tormentis se traditurum, nisi prius tentaverit illa, quae modo laudata sunt. Pulchrum horum effectum toties vidi, & plures alii mecum, ut nunquam postea suaserim cauteria in curando Rheumatismo.

Medicamentis summopere diluentibus, atque emollientibus simul. Haec imprimis in initio morbi locum habent; tunc enim, cum febre continua, dolor atrocissimus dilacerans adest, qui ad minimum motum saevissime augetur. Solet hinc Rheumatismus incipiens tractari, ut morbus inflammatorius. De his remediis, in cura inflammationis, & morborum inflammatoriorum, jam dictum fuit saepius. Larga copia haec solent administrari, quantum ventriculus aegri tolerare potest. Dum *Sydenhamus* de cura Rheumatismi agit, remediorum talium simplicem usum commendat (*u*); dicens: *Nisi obstarent praejudicia vulgi, nullus dubitarem, methodum jam dictam aliis etiam morbis, quorum impraesentiarum nomen reticere libet, accommodare. Quod sane aegris magis prodesset, quam solennior illa remediorum pompa, quae in jam moribundis, tanquam bestiis, ut mox immolentur, coronatis, male collocatur.*

Egregius Medicus *Brocklesby* (*w*), dum curabat in castris milites a Rheumatismo incipiente, si athleticum habitum haberent, largam Venae sectionem imperabat, & dein largam copiam decocti avenae propinabat, in singula cujus libra solvebat drachmam Nitri puri; quandoque & addebat Saccharum pro edulcoratione. Suasit, ut hujus remedii, sed calidi, tantam sumerent copiam, quantum ventriculus ferre posset, & obtinuit quandoque, ut primis 24. horis milites biberent sex, octo, decem, imo duodecim, libras decocti avenae nitrosi; repetebat Venae sectionem, si opus esset; & pergebat in largo huc nitri usu per tres vel quatuor dies, optimo cum successu. Levamen insigne percipiebant aegri; sed & saepe sanabantur integre, copiosissimo orto sudore. Simul a copioso nitro sumto alvus evacuabatur semel vel bis de die, satis magna copia. In paucis, qui salubri illo sudore diffluebant, strictior alvus per clysma duci debuit.

Plerumque, in dolentissimo inflammatorio Rheumatismo, intra septem vel octo dies cura succedebat radicalis; in illis nempe, qui in vigore aetatis hoc morbo tentabantur.

In morbis acutis inflammatoriis largo usui nitri indulsi satis; unciam mediam, imo & drachmas sex, intra viginti quatuor horas dedi saepius; sed semper curam habui, ut magnam diluentium copiam simul sumerent aegri. Nihil metuebam a vi frigefaciente nitri, cum certo scirem, illam tantum obtinere illo tempore, dum nitrum solvitur, evanescere satis cito, postquam nitrum solutum est; quod optime notat egregius auctor, & experimentis probat (*x*).

Prudenter autem addit (*y*), talem methodum non tentandam esse, nisi in Rheuma-

(s) Ibidem pag. 106. (t) Ibidem pag. 103. (u) Epist. 1. Responsoria pag. 403.
(w) Oeconomic. and Medical observations pag. 116.
(x) Oeconomic. and Medical observations pag. 122. & seq. (y) Ibidem pag. 126.

matismo inflammatorio incipiente: Ubi enim morbus jam remittit, uti & in illis, qui Rheumaticos dolores vagos patiuntur, absque febre, vel cum febre modica tantum, & in his, qui diuturno jam Rheutismo, aut ischiadico & coxario dolore, torquentur, alias curandi methodos adhibuit.

In doloribus Rheumaticis inveteratis, vel ad quamvis etiam aëris externi mutationem recrudescentibus, nil mihi successit melius, quam si darem aegris largam copiam infusi, vel decocti, ex talibus parati, quae magnos motus non excitant in corpore, fundunt tamen omnia fere concreta, diluunt, perspirationem augent leniter; *Ligni Sassaphras* uncia media, duabus libris aquae fervidae infusa, leve tale decoctum ex tribus *lignis santalis*, ex *quinque radicibus aperientibus*, felicem effectum praestitit saepius. *Radicem levistici* & *glycirrhizae* plebejis aegris suasi, ut instar potus theae infunderent aquae fervidae, & potarent calide saepius de die. Levi pretio haec haberi possunt, & insigniter prosunt; nec corpus ullo modo turbant.

Victu tenuissimo. In hac re satis severus fuit *Sydenhamus* (z), qui interdixit prorsus carnibus non tantum, sed & illarum jusculo, quantumlibet tenui lympidoque: Concedebat tantum juscula Hordeacea, Avenacea, Panatellam, & ejusmodi, cum aqua pura parata; pro potu cerevisiam tenuem, mitemque; cui tamen praeferebat ptisanam, ex hordeo, rad. liquirit, acetosa &c., paratam. *Boerhaavius*, dum exquisitissimis hujus morbi tormentis discruciaretur, solo lactis sero vitam sustinuit, per dies duodecim, satis constantibus corporis viribus. Facile apparet, tenuissimum victum tantum habere locum in primo morbi vigore. Dum enim dolores & reliqua symptomata remittunt, vel levior Rheumatismus in longum trahitur, severa illa victus tenuissimi regula non amplius locum habet.

Quiete. Tepore lecti. Notum est, & antea in morborum acutorum cura saepius dictum fuit, *Sydenhamum* laudasse, ut aegri subinde lecto exirent, & in sedili manerent per aliquod tempus, prout vires tolerare poterant; sic observabat febrium intensitatem minui, &, erecto corporis situ, a capite averti morbi impetum. Cum autem Rheumatismus a febre continua inciperet, dixit *Sydenhamus* (a): *Volo interim, ut per aliquot horas singulis diebus lecto se abstineat; cum calor, qui a jugi decubitu nascitur, morbum promoveat, intendatque*. Dum Rheumatismus artus superiores occupat, hoc tentari posset: sed, si lumbos vel artus inferiores occupet, vix possibile videtur, ut aegri lectum relinquant. *Boerhaavius* (b), dum saevum Rheumatismum patiebatur, *integros menses in dorsum recumbere coactus fuit, absque ut vel tantillum se commovere auderet; quod ad minimam inflexionem laterum irritata tormentorum saevities praesentissimam necem intentaret.*

Praeterea blandus lecti tepor hujus morbi curationi prodest; licet enim non semper opus sit largum promovere sudorem, debitam tamen perspirationem conservare summopere necessarium est. Unde aegri monentur a Medicis, ut, morbo jam remittente, vel & penitus cessante, non exponant se aëri frigidiori, ob periculum recidivae, quae saepe curatu longe est difficilior. Inde etiam autumnali tempore valido Rheumatismo correpti vix in integrum restituuntur, antequam gratus verni aëris tepor adspiret.

Et ad finem curationis frictione sicca calida. Quando nempe dolor jam eo usque remisit, ut frictionem ferre possint aegri: Quandoque enim post Rheumatismum superest in articulis tumor, & difficilior mobilitas, quae frictionibus multum poterunt emendari.

Pul-

(z) Sect. VI. Cap. V. pag. 347.
(a) Sect VI. Cap. V. pag. 347.
(b) Alberti Schultens. Orat. Academ. in memor. Herm. Boerhaavii pag. 67.

Pulcherrime de frictionum efficacia scripsit *Celsus* (*c*), & statuit, *usus frictionum omnes ex una causa pendere, quae demit. Nam & adstringitur aliquid, eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat; & emollitur, eo detracto, quod duritiem creabat; & impletur, non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea ad cutim, digestione quadam relaxatam, penetrat.* Videantur & illa, quae de frictionum usu ad §. 28, & ad §. 133. in curandis obstructionibus dicta sunt. Sed frictione oritur velocior humorum motus per vasa in parte, quae fricatur, augeturque calor, & quidem satis valide, si valida & diuturna adhibeatur frictio; unde, in fine curationis Rheumatismi, frictio laudatur, quae in morbi principio noceret, & aegris intolerabilis foret, ob doloris augmentum. Unde prudenter de frictionibus *Celsus* (*d*) dixit: *Amat hoc auxilium valetudo longa, & jam a primo impetu inclinata.* Refutat autem illos, qui statuebant, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non cum jam per se finiuntur; unde sequeretur, etiam in principio Rheumatismi frictiones adhibendas esse. *Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus, citius tamen adhibito auxilio tolli &c. potest morbus minus gravis esse, quam fuerit, neque ideo tamen solvi, sed reliquiis quibusdam inhaerere, quas admotum aliquod auxilium discutiat* (*e*). Hinc, ubi de coxarum morbis agit (*f*), quorum ingens dolor esse consuevit, & qui difficillime curantur, suadet: *Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die saepius; quo facilius ea, quae coëundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis, si est, caeteris partibus, adhibenda est.* De reliquis, quae ad lumbaginem Rheumaticam, & dolorem coxarium, vel ischiadicum, curandum spectant, quaedam adhuc sequenti paragrapho dicentur.

Una cum usu antiscorbuticorum. Cum Rheumatismus (§. 1493.) arthritidi, podagrae, scorbutoque, agnatus morbus vocari soleat, mirum non est, antiscorbutica remedia ad curandum hunc morbum adhibita fuisse: *Boerhaavius* (*g*), non in morbi principio & summo ejus vigore, *sed quum jam eatenus remisisset, ut Medicinam pati, & audire, velle videretur, succos pressos bibit herbarum cichorei, endiviae, fumariae, nasturtii aquatici, veronicae aquaticae latifoliae, copia ingenti; simul deglutiens abundantissime gummi ferulacea Asiatica. Inde ad Miraculum convaluit.* Probe memini, quod, dum in collegiis postea de hoc morbo loqueretur, dixerit saepius, se & *trifolii aquatici* succum, amarum valde, addidisse reliquis, idemque hoc remedium aliis commendasse, tanquam efficacissimum.

Quandoque contigit *Störckio* (*h*), dum plures Rheumaticos curandos habebat in Nosocomio, cujus curam gerebat, ut *tumores circa articulos comparuerint, absque magna febre, & sine multo dolore. In his casibus remedia antiscorbutica plurimum juverunt.* Succum *cochleariae, nasturtii aquatici*, dedit, optimo cum effectu. Verum his tantum usus fuit, postquam morbus jam mitesceret per Venae sectiones, & alia remedia adhibita, vel ex sua indole lenior esset.

Cum morbus ille saepe sit pertinax, & quandoque resistat optimis quibusvis remediis, uti ex ante dictis satis patuit, mirum non est, quod optimi etiam Medici tentaverint nova quaedam remedia & efficacia, quae nondum ad curam hujus morbi adhibita fuerant.

Celebris in Arte Medica *Joannes Huxham* (*i*), dum describit febrim catarrhalem, mense Novembri 1737. epidemice grassantem, notat, quod sequenti mense evanesceret, sed permulti inciderent in Arthritidem & Rheumatismum pertinacem, cujus

(c) Lib II. Cap. XIV. pag. 88. (d) Ibidem pag. 89.
(e) Ibidem. (f) Lib. IV Cap. XXII pag. 235. 236.
(g) Albert. Schultens Orat. Academ. in obitum Herm Boerhaavii pag. 67.
(h) Anno Medico secundo pag. 121, (i) Observat. de aëre & morbis Epidem. pag. 140. 141.

curam optime deſcribit. Cum nihil magis in hoc morbo prodeſſe videret, blando, tepido, per omnia membra diffuſo, ſudore, hunc bonis remediis promovere conabatur. Obſervabat tamen, poſt febrim penitus ſubactam, obſtinatiſſimos ſaepe permanere dolores Rheumaticos; pro quibus expugnandis nihil invenit praeſtantius, quam *vitri antimonii* infuſum in vino generoſo factum, aromate addito aliquo ſtomachali. *Poſſidet enim, experto crede, poſſidet totas Antimonii vires; quippe quod, epotum largiter, maximas movet vomitiones; in minuta tantum quantitate, ad guttas viginti aut triginta, exhibitum, ſudores elicit benignos; paulo majore doſi alvum ſolvit leniter.*

Cum mirabilis illa vitri antimonii efficacia vino concilietur, absque ulla fere jactura ponderis, minutiſſimis ſtibii effluviis tribui debent omnes illi effectus, quae anguſtiſſima corporis vaſa permeant facile absque laeſionis periculo.

Licet autem olim *Huxhamus* varios Chemiſtarum & Alchemiſtarum proceſſus tentaverit, ut ex Stibio medicamentum aliquod utile exprومeret, & plures antimonii praeparationes mirabilis agnoſcat virtutis, *hoc tamen affirmat ſanctiſſime, nihil inde melius, nihil tutius, nihil efficacius, deprehendi unquam, quam tritum illud & ſimplex vitri Antimonialis infuſum ex vino albo generoſo.*

Scripſerat mihi ante viginti annos Celeberrimus *Sauvages*, quod vis electrica applicata loco dolenti in Rheumatiſmo profuerit inſigniter. Mulieri, integro biennio Arthriticis doloribus dire cruciatae, applicuit electricos ſuccuſſus Celeberrimus *Haenius* (*k*); ſed paucos tantum ictus primis diebus adhibuit; quos tulit egregie; tulitque eosdem poſtmodum ſenſim auctiores. Tertia dein ſeptimana motui apta & doloribus libera fuit, ita, ut per quinos dies integre curatam ſe crederet; ſed rediit, partim ſaltem, antiquum malum, percepitque ad carpum utrumque tumorem, qui, remittente dolore, abiit, dolore repetente, rediit. Hinc loco mota fuiſſe videtur morbi materia, non exturbata de corpore. Hoc confirmatur & experimentis, quae in Noſocomio Upſalienſi tentata leguntur (*l*). Saepe enim inventum fuit, articulorum dolores evaneſcere, dum ſcintillae electricae proſiliunt; ſed videbatur morbi materiam introrſum pelli, & ſequebantur periculoſa magis ſymptomata. Saepe enim poſt repetita haec tentamina ſequebantur capitis dolores, vertigines, ventriculi moleſtiae, validi dolores abdominis; qui denuo ſedabantur, ſimulac morboſa materies articulos iterum occuparet. Quidam, dum haec tentabantur, copioſam excernebant urinam, & nocte ſudabant valide; unde ſperabatur, morbi pertinaciam ſic vinci poſſe; verum prius enumerata mala redibant, & vehementiora quidem.

In dolore Iſchiadico, dum applicabatur vis electrica, quidam inſigne levamen perceperunt; ſed redibant poſtea dolores. In aliis nullum ſequebatur levamen. In quibusdam, vis electrica ſtatim dabat magnam felicis ſucceſſus ſpem; verum poſt paucos dies elapſos morbi vis diris doloribus viſcera occupabat (*m*).

§. 1494. SI lumborum ſedem occupans lumbago Rheumatica, ſi coxam iſchiadicus vel coxarius dolor audiens, eadem methodo, licet paulo difficilius curatur.

Hic agitur de Rheumatiſmo, qui lumborum regionem occupat, & de Iſchiade, dum Rheumatiſmus coxae articulum ac vicina obſidet. Verum quidem eſt, quod eadem

(k) Rat. Medendi Part. III. Cap. VI. pag. 240.
(l) Verhandelinge nuytgegeeven door de Hollandſe Maarſchappy der Wetenſchappen te Haerlem 3. Deel pag. 516. (m) Ibidem pag. 530.

eadem curandi methodus adhibeatur, de qua actum fuit praecedenti paragrapho; attamen unanimiter conveniunt Medici, quod in binis his locis si figatur Rheumatismus, cura difficilior sit, & longior plerumque, quam in aliis corporis locis: Simul patebit ex mox dicendis, quod & aliqua in cura varietas quandoque occurrat; de qua re agendum erit.

Muscularis, quae in lumbis locatur, fabrica, nervi ex medulla spinali orti, vertebrae dorsi, expansiones tendinosae, coxae articulus profundus, musculis validis tectus, nervi Ischiadici adeo magni &c., facile demonstrant, ingentes molestias a Rheumatismo in his locis exspectandas esse, & curam, caeteris paribus, fore difficiliorem.

At quo magis in tenuissimis fuerit venulis, ac in plurima corporis necessitate constitutis, & in nervis & ossibus multis ac densis, eo sane tum permanentissimus morbus est, tum aegerrime profligatur (n). Observavit & eadem, quae in Ischiade laborantibus toties contingere videmus. *Quum Ischias fit, dolor coxae connexionem invadit, & extremam natem & lumbum; tandem vero per totum etiam crus dolor deerrat* (o). Tunc enim non levis suspicio est, nervum Ischiadicum ab hoc morbo affectum esse; quod confirmatur ex illis, quae *Celsus* de eodem morbo dixit (p): *In coxae doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, alvusque nisi coacta non reddit, idque, quod excernitur, mucosum est, jamque aetas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus.* Non sine ratione ergo *Cotunnius* (q) de Ischiade nervosa scripsit; quam distinguit jure ab aliis coxae malis, licet similibus: *Duas summas Ischiadis species distinxit: alteram in qua dolor, fixus in coxa, ulterius non excurrit: alteram vero, in qua subjectum laesae coxae pedem continuo tractu propagatus attingit.* Ultimam hanc Ischiadis nervosae nomen mereri judicavit egregius auctor, cujus tractatus de hac re editus ab omnibus legi meretur. Videmus jam apud Veteres Medicos hinc inde quaedam Ischiadis nervosae vestigia. Dum *Aretaeus* (r) de hoc morbo agit, dicit: *Quod si dolor in intimis nervis demoretur; & articulus non calens collapsus sit, neque extumeat, frigidum hunc esse dixerim, in quo ad caloris revocationem medicamenta calida requiruntur: multis autem valde acribus opus est.* Ischiadicus enim ille dolor saepius occurrit absque ullis inflammationis signis, absque febre; & hinc mirum non est, quod frigidus talis morbus a Veteribus vocetur; vel si febris & inflammationis signa in initio adfuerint, his jam superatis, manet tamen dolor ille pertinax. Sic *Trallianus* (s) notat, *Euphorbium* magnos dolores a frigido humore natos mitigasse; & in genere usum eorum, quae cutim calefaciunt, rodunt, vellicant, profuisse. Unde testatur, se vidisse insigne levamen a *seminibus sinapi*, & a *cantharidibus*, applicatis; *Nam pustula, quae a medicamento fiebat, rupta, multus humor excernebatur, atque, hoc eveniente, multum se levari dicebat aeger.* Verum quidem est, quod *Trallianus*, licet hos effectus vidisset, non laudet haec experimenta, cum acria per se admoveantur loco dolenti. Credebat enim sic evacuari tantum illud, quod tenue est, crassum autem & terrestre relinqui, & infigi articulis; quod integram morbi sanationem redderet difficiliorem. Nec videtur absque ratione hoc metuisse *Trallianus*. Fatetur enim *Cotunnius* (t) sequentia: *Accidit etiam iis, qui nervosa Ischiade postica laboraverant, ut emplastri (vesicatorii) opera excitata vesica serum quandoque funderet tenacis-*

(n) Hippocrat. de Affectionibus Cap. VIII. Charter. Tom. VII. pag. 629.
(o) Ibidem. (p) Lib. II. Cap. VIII. pag. 75.
(q) De Ischiade Nervosa Commentar. pag. 6. & 2.
(r) Lib. II. de caus. & sign. morbi diuturn. Cap. XII. pag. 67.
(s) Lib. XI. Cap. I. pag. 623. 624. 625. Paul. Aeginet. Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 264.
(t) De Ischiade Nervosa pag. 72.

nacissimum, glutinique par, quod serum cum evasit, vetus Ischias evanuit. Adeo ut in his aegris, si primi vesicantis opere emersit lentus ille & tenax humor, primum vesicans depulerit omnino morbum: sin minus, primi vesicantis ulcere consolidato, toties oportuit vesicans iterare, donec glutineum illud penitus eliceretur. Habeo frequentes casus, qui vel tertium vesicans repetito exegerint (*u*). Plures dein aegrorum casus describit, qui modo dicta probant. In uno ex his a primo vesicatorio effluxit flavissimum tenue serum, cum doloris levamine. A secundo vesicatorio excitata vesica ampla, qua rupta exivit serum ichtyocollae tenacitatem habens: Dolor adhuc inde imminutus fuit. Post tertium vesicatorium orta vesica tres fere uncias lymphae mucosissimae continebat, & post triduum omnis dolor evanuit (*w*).

Tenuius illud serum, post primum vesicatorium applicatum, ex maxima vesica sponte rupta per crus depluens, latissime excoriavit omnia cruris loca, quae attigit (*x*).

Acre ergo adest in tali morbo; quo educto, lenitur; sed & acre illud, tenaci mucoso humore inviscatum, morbi pertinaciam constituit, vix superandam, nisi illud viscidum, cui irretitum haeret, tolli de loco affecto possit.

Acre illud variam nocendi intensitatem habere posse, docent observata. Lumbago, & Ischias, merito inter morbos chronicos numerantur. Septuagenario majorem hominem vidit *Cotunnius* (*y*), qui per triginta fere annos Ischiadem toleravit, caetera sanus. *Störckius* (*z*) in nosocomio suo adstitit homini, qui, una cum valida admodum febre, dolorem ad lumborum vertebras patiebatur adeo acutum, ut diu noctuque ejularet. Venae sectiones repetitae, remedia antiphlogistica, externe, interne, applicata, nequaquam dolorem mitigaverunt; nec juvit quarta morbi die applicatum vesicans latum; omnia in pejus ruebant, & septimo die periit convulsus. *Sectione Anatomica binae ultimae lumborum vertebrae, ea parte, qua medullam spinalem ambiunt, inventae sunt penitus putridae, & in nigrum foetidum ichorem solutae.* Caput ossis femoris in minutissima fragmenta corrosum aliquoties vidit (*a*).

Hinc videtur patere ratio, cur Medici tentaverint, morbi materiam per alvi evacuationes tollere; per anum enim acria ingesta, bilis corrupta, & similes alii humores degeneres, toties cum successu evacuantur. A dysenteria intempestive suppressa quandoque dolor Ischiadicus ortus fuit. In sene illo septuagenario, tot annis Ischiadem passo, tanta manserat in crure affecto motus facultas, ut baculo innixus satis commode incederet. *Cotunnius* (*b*) credit, hoc factum fuisse, quia tertio quoque mense, etiam in provecta haec aetate, insignem sanguinis copiam per haemorrhoïdes excerneret.

Magnae mutationes partium, quae coxendici vicinae sunt, forte quandoque prosunt: *Quaedam, priusquam conciperet, coxendicem dolebat; postquam vero concepit, non amplius dolebat. Vigesima autem a partu die iterum doluit* (*c*). Quantum mutetur uterus tempore graviditatis, notum est; sed viginti dies post partum mutatio illa vel in integrum restituta est, vel saltem insigniter minuta.

Sed videntur Medici sperasse Ischiadis levamen, a mutato intestino, recto imprimis. Sic *Hippocrates* (*d*), de Ischiade agens, ex sale, oleo, & decocto hordei, paratum clysma injici jubet; *si a sanguine aegrotanti velis enemate alvum subluere, qui pituitam & sanguinem a coxendicibus revoces.* Verum eodem loco, postquam granum cnidium propinavit, acrius clysma, ex cumino trito, colocynthide tenuissime trita, sale,

(u) Ibidem pag. 72. (w) Ibidem pag. 73. 74. (x) Ibidem pag. 72.
(y) Ibdem pag. 6. (z) Ann. Medic secund. pag 124. (a) Ann. Medic. pag. 98.
(b) De Ischiade Nervosa pag. 8 (c) Epidem. Lib. II. Charter. Tom. IX. pag. 139.
(d) De Internis affectionibus Cap. LIII. Charter. Tom. VII. pag. 677.

fale, & melle, adhibet. Acris fucci *tithymali* guttas quinque fico exceptas commendat *Galenus* (*e*). Ubi de *Thlafpi* feminibus agit (*f*), agnofcit, quod acrem vim habeant, adeo ut internos abfceffus rumpant, fi potentur, menfes moveant, & foetum necent. *Semen hoc per fedem infufum, fanguinolenta evacuans, prodeft ifchiadicis*. Clyfmata, ex colocynthide & nitro parata, adeo acria, ut fanguinem educant, laudat *Rhazes* (*g*) ad curandam Ifchiadem; additque, quod in mille aegris & amplius femper fucceſſerit cura, & tantum defecerit, ubi adeo inveteratum effet malum, ut exuftionem requireret.

Fatetur *Cotunnius* (*h*) ingenue, quod haec tentamina Ifchiadem curandi per acria clyfmata viderit, & ab his factas perfectas curationes obfervaverit, plurimas etiam acceperit ab hominibus fide dignis. Agyrtae enim, & agricolae, fambuci decoctum, cui tithymali lac uberrime addebant, toties per anum injiciebant, donec dejectiones fanguineae fequerentur. Alii ex faturo Bryoniae decocto, magna copia parato, tot clyfteres confequenter injectabant, donec, inter fummos cruciatus, fanguinem funderent inteftina. *In quibus tamen affuit faepe, cohorruit, & aegrotantium miferam doluit vicem, quos videbat fub ifta clyfterum carnificina fere exanimes; magis etiam illos, qui, his novis cruciatibus toleratis, morbum nihilominus integrum retulerunt.*

Unde confirmari videntur illa, quae *Rhazes* dixerat; qui, ubi haec incaffum tentata fuerant, unicam fanationis fpem in cauterii actualis ufu pofuiffe videtur; fed *Cotunnius* (*i*), in presbytero, triginta trium annorum, ifchiade laborante, plura incaffum tentata fuiffe, afferit. *Intra biennium bis dolentior fedes, poft majorem femoris trochanterem, ignito ferro fuit inufta profunde; bis plena tolerata hydrargyrofis; ex bryoniae decocto pluries ufurpati clyfteres, ufque ad fanguinis dejectionem &c., dolentiori coxae loco fuperpofita cutis fetaceo trajecta eft, maximaque mercurii dulcis, ftibio adnexi, per tres pene menfes, copia data, fic ut faliva ubertim efflueret; morbo tamen, uti jam antea, viribus integro.*

Dum haec omnia perpenderet attenta menta egregius ille auctor, caufam Ifchiadis poffe haerere in ipfis nervis, imprimis in ipfis nervorum truncis, vel & in ramis majoribus, credidit; & hanc rem fedulo inveftigavit. Non quidem putavit, quod acre quid haereret unquam in liquido hoc fubtiliffimo, quod per nervos, ab encephalo receptum, diftribuitur per totum corpus. Sed confideravit, nervofam fubftantiam, dum a capite per corpus diftribuitur, & tenerrimae fabricae eft, femper muniri vaginis, fatifque firmis quidem & folidis; vafa fanguinea perreptant has vaginas fatis copiofa, & in majoribus truncis nervofis magnae fatis molis inveniuntur. Ab his vafis fecerni credit tenuem lympham, quae perpetuo fovet & humectat nervofam proprie dicendam fubftantiam, & ab omni exficcatione defendit; lymphamque hanc tenuem a Venis bibulis reforberi denuo, poftquam munere fuo functa eft; nifi enim hoc fieret, perpetuo, ex ofculis arteriarum, in cavam vaginam hiantibus, excreta, augeretur nimia ejus copia, & vaginae hydropem produceret.

In hac lympha acre folutum poteft haerere, & dolorem magnum excitare in fubftantia nervofa, quae membranofa hac vagina continetur, & defenditur.

Verum notari meretur, quod fpinae dorfi cavum, medullam fpinalem continens, majus fit, nec integre repleatur a medulla; adeoque circa medullam fpinalem, per cavum fpinae dorfi defcendentem, fpatium infigne fupereft: dura mater per magnum

(*e*) Lib. II. de remed. parabil. Cap, XXIV. Charter. Tom. X. pag. 631.
(*f*) De fimplic. Medic. facult. Lib. VI. Cap. VIII. Charter. Tom. XIII. pag. 178.
(*g*) Freind hiftory of Phyfick Tom. II. pag. 52.
(*h*) De Ifchiade Nervofa pag. 59. (*i*) Ibidem pag. 61.

gnum occipitis foramen transit, &, vaginae cavae instar, usque ad imum os sacrum spinalem medullam includit.

Vagina haec durae matris adeo ampla non est, ut undique ambitum attingat circumpositi spinae cavi, neque adeo angusta est, ut inclusam medullam proxime complectatur; sed a spinae cavo aliquantum distat, maxime retrorsum ad sedem apophysium spinosarum, & ab ambitu inclusae medullae insigni spatio sejungitur. Duo haec intervalla, cum integer est homo, vacua non sunt, sed quodque sua repletur materia. Nam, quantum dura mater a spinae cavae parietibus distat, tantum farcimine semper celluloso repletum vidit *Cotunnius*, molli, fluenti, & pinguedine saepe diviti; cujus vice in tabidis vapor mucidus, mucus verus in hydropicis, sanguineus vapor in foetibus, adfuit, qui laboriosum ob partum suffocati perierint. Quidquid autem spatii est inter vaginam durae matris & medullam spinalem, id omne plenum etiam semper est: non medulla quidem ipsa in viventibus turgidiori, non nube vaporosa, quod, in re adhuc obscura, suspicantur summi viri, sed *aqua*, ei quidem simili, quam circa cor continet pericardium, quae ventriculorum cerebri cava implet, quae auris labyrinthum, quae reliqua tandem complet corporis cava, libero aëri nequaquam adeunda.

Similem aquam adesse in calvariae cavo, credidit egregius auctor, & omnia replere intervalla, quae inter cerebrum ac durae matris ambitum inveniuntur; qualia sub cerebri basi semper aliquot occurrunt: haec imprimis in tabidis & senibus apparent, in quibus cerebrum insigniter coarctatur, duriusque fit: quodque natura vix capere calvaria potuit, aetatis incremento, aut tabis vi, duratur, & sensim fit calvaria minus. Unde in tabidorum & senum cadaveribus, calvariae fornice diligenter exsecto, sicubi jam illaesa dura mater circa cerebrum incidatur, aquosus rivus statim exsilit; quo exhausto, concidit dura mater in cerebrum, laxa tota, & in rugas fatiscit.

Unde conclusit *Cotunnius* (*k*), quod in hominibus haec lex obtinere videatur, ut, circa ambitum medullae spinalis, spatium aqua completum crescat aetate. Nam, quod nullum est pene in foetu, cujus medullam, maxime in collo, durae matris vagina amplectitur, aetatis incremento in magnam amplitudinem evadit. Ipsissimis fere *Cotunnii* verbis usus sum, ut tanto evidentius pateret ejus de Ischiade nervosa sententia.

Credidit simul, Anatomicos non observasse illam aquae circa cerebrum & in spina collectionem, quia, cerebrum perscrutaturi, caput a cervice resecant, hinc effluit omnis humor, circa cerebrum & medullam spinalem collectus. Quare dat methodum dissecandi integri cadaveris, ut illa lympha demonstrari possit. Lobis enim cerebri suspensa manu elevatis, utraque ethmoidis cribrosa sedes aqua scatere observabitur; cerebrique reliqui elevatione apparebit, sub nervorum opticorum conjunctione, & ad latera protuberantiae ovalis, quidquid in capitibus a collo sejunctis vacuum apparet, aqua plenum esse; quae & sinum vaginalem quinti paris, & meatum acousticum totum implet. Circa caudicem vero oblongatae medullae omnis intercapedo aqua completur, & si, encephalo integre ablato, erigatur totus cadaveris truncus, vagina durae matris, quae spinalem medullam continet, aqua, medullam omnem circumcingente, plena observabitur. Si, his factis, ab aliquot lumborum vertebris latera praescindantur, atque inferior pars vaginae durae matris, caudam equinam complectentis, jam detecta incidatur, humor lympidus effluet, & humor, qui circa summam medullam spinalem aderat, sensim descendet, donec per imam aper-

(k) De Ischiade Nervosa pag. 6 — 9.

aperturam totus effundatur. Quod si, capite integro, lumborum vertebrae aperiantur, & dura mater, medullam spinalem includens, incidatur, humor affatim emerget; quo exhausto, si caput cadaveris attollatur, & concutiatur, versus locum apertum, quasi nova scaturigine reserata, vis aquae uberior redundabit.

Cum haec tentamina in viginti pene adultorum hominum cadaveribus iteraverit, quatuor uncias, aliquando & quinque, ex spinae cavo educere potuit aquae lympidae, quandoque in flavedinem vergentis; in foetibus vero, difficili partu suffocatis, subrubram semper atque opacam offendit (*l*).

Aqua haec igni admota non concrescit, sed, dum ebullit, spumescit, odorem exhalat juris carnium calentis odori persimilem, &, sensim resoluta in vaporem, absque minimo coaguli signo evanuit. Septies haec experimenta tentavit, eodem cum successu.

Cum autem singulos nervos, ex medulla spinali productos, appendice quadam infundibulo simili, laxaeque instar vaginae, excipiat dura mater, hinc videtur lympha, spinalem medullam ambiens, in has nervorum vaginas transire posse. Plura tentamina instituit *Cotunnius* (*m*), in iis potissimum nervorum vaginis, quae nervos in ischiadicum truncum coalituros extra spinam perducunt. Laxior haec vagina est, quae truncum ischiadicum ambit, & arteriarum ibi magnitudo tanta est, quantam non vidit in aliis ullis nervorum vaginis *Cotunnius* (*n*); unde deducit rationem, quare ischias nervosa frequentius oriatur.

Hinc patet, ischiadem nervosam oriri posse a nimia copia lymphae, qua distrahitur nervi vagina, & inclusa nervosa filamenta comprimuntur; unde dolebit minus, quam torpebit, crus. Si acrimonia lymphae peccet; tunc dolor erit acrior, & permanens. Sed, utralibet ex causa duxerit originem, vespertinis temporibus ischiadica passio erit acerbior (*o*).

Ischiadem nervosam in duas species distinxit *Cotunnius* (*p*); in posticam nempe, & anticam.

Postica fixum dolorem habet in coxa, praecipue, post majorem femoris trochanterem, qui, sursum ad os sacrum, deorsum per exterius femoris latus ad poplitem usque, vim suam extendit: raro hic dolor in poplitem desinit, sed fere semper a poplite, per capitis fibulae exteriora declinans, in priorem descendit cruris partem, quam secundum exterius latus spinae tibiae anterioris percurrens, ante malleolum exteriorem, in dorsum pedis tandem desinit.

Altera species Ischiadis nervosae, antica nempe, fixum dolorem in inguine ostendit, qui per interiorem femoris ac surae partem propagatur.

Monet (*q*), quod Ischias nervosa postica morbus sit longe frequentissimus, antica longe rarior, minusque molesta: insidet haec nervo crurali, cujus ductum doloris sensus manifeste persequitur. Cum autem ille nervus in toto suo decursu undique stipetur musculis, dispellitur humor, qui in vagina moram trahendo plus augeretur. Unde facilius curatur, & semper cessit, misso primum sanguine ex haemorrhoidibus, vel pede subjecto, tum alvo matutinis horis evacuata communibus clysteribus. Memini, me in *Hippocrate* (*r*) legisse sequentia, quae partim ad Ischiadem Anticam, partim ad Posticam forte referri possent. De coxendicum morbis agens, dicit: *Quibus hic morbus est quidem in lumbis & cruribus, non autem affligit adeo, ut de-*

(l) Ibidem pag. 10. 11. (m) De Ischiade Nervosa pag. 26.
(n) Ibidem pag. 32. (o) Ibidem pag. 36. & 37.
(p) Ibidem pag. 2. (q) Ibidem pag. 78.
(r) Praedict. Lib. II. Cap. XVIII. Charter. Tom. VIII. pag. 827.

cumbant, considerare oportet, an alicubi sint collectione in coxa, & interrogare, an ad inguen dolor progrediatur; si enim ambo haec habet, diuturnus fit morbus. Haec ad anticam ischiadem spectare videntur. Dein subjungit: *Inrerrogandum insuper est, an in femore torpores adsint, & ad poplitem progrediantur, &, si hoc confiteatur, rursus interrogandum, an & per tibiam ad summum pedem procedant; quicumque enim pleraque horum confessi fuerint, his dicendum est, quod crura ipsis aliquando calida, aliquando frigida, fiant.* Ista ad posticam ischiadem potius referenda videntur.

Dein generalem Prognosin dat: *Quod si morbus hic, lumbos relinquens, aliquibus ad infernas partes vertatur, eos confidentes esse jube. Quibuscumque vero, coxas & lumbos non relinquens, ad supernas partes convertitur, malum esse id praedicendum est.*

Postica ergo Ischias, quae antica longe frequentior est, majorem curae difficultatem habet: illam consistere in nervi ischiadici affectione, *Cotunnius* (*s*) statuit, nec potuit in cadavere unquam investigare hujus asserti veritatem, cum hac ischiade peremtus nemo ipsi occurrerit. *Quod sedem doloris attinet, ea est talis, ut, si velit aeger ejus decursum ab osse sacro ad subjectum pedem digito commonstrare, ille, velut peritissimus Anatomicus, succurrentis ischiadici nervi viam egregie persequetur.*

Confirmari videtur hoc assertum ex epistola *Conradi Gesneri*, quam misit 15 Novembris 1560. *Cosmae Holtzachio* medico, describens Ischiadem, qua laboraverat; ubi sequentia leguntur: *Laboravi hoc malo acerrime, cum prius fere ignorarem, quid dolor esset: in coxendice quidem levis dolor fuit, sed ingens ad quatuor sub genu digitos, parte exteriori, ubi etiamnum manent reliquiae, si digito praesertim premam. Cum doloris vehementia cessaret, stupor quidam & gravitas excepit* (*t*). Est hic praecise ille locus, cui *Cotunnius* vesicatorium jussit applicari, ad curandam posticam ischiadem nervosam.

Contigit tamen postea *Cotunnio*, ut homo moreretur, qui Ischiadem nervosam passus fuerat, exstinctus febre epidemica putrida, & ingenti alvi fluxu. In cadavere nates corruptae erant, & pes uterque ad tibiam mediam usque laborabat aqua inter cute. Inveniebatur nervus ischiadicus dexter, adhuc vaginis indutus, a coxa ad tibiam solito coloratior, cum omnes vaginae flavescerent, crassiores solito: ipse nervus etsi pallidior, non erat a colore flavo immunis: a fibulae capite ad pedem imum albidior erat nervus, & lympha plenus, ita ut vaginae repletae insigniter distarent a nervo.

Ut posset constare, an color ille nervi ischiadici dextri forte proprius & naturalis in hoc homine esset, oportuisset videre & sinistrum nervum ischiadicum, qui hoc morbo non laboraverat. Verum fervida tempestas, aperti abdominis cluniumque foetor, & metus contagii, qui summus erat apud omnes, impediverunt, ne hoc tentaretur. Unde fatetur auctor, quod nihil ex hac dissectione decernere ausus fuerit (*u*).

Ad curationem obtinendam Ischiadis morbosae posticae, maximam spem posuit in applicatione vesicatorii, etiam repetita, ad talem locum, ubi nervi notabiles, nullis fere musculis tecti, sub cute incumbente decurrunt. Cum autem in hac ischiade a coxa ad fibulam dolor magis saeviat, a fibula ad pedem minus, credidit, materiae acris majorem copiam a coxa ad fibulam in nervi vaginis haerere; indeque metuendum, ne, vesicatorio ad imam tibiam dorsumque pedis applicato, viae longitudo, aut vaginarum nervosarum major in illis locis angustia, descensui materiae & ejus eva-

(s) De Ischiade Nervosa pag. 4.
(t) Epistol. Medicin. Conrad. Gesneri Lib. III. pag. 83. versa.
(u) Cotunnius de Ischiade Nervosa pag. 42. ad 45.

evacuationi obstaculum facerent; hinc applicuit illi loco, ubi caput fibulae locatur, sub genu, in externa cruris parte, vesicatorium, & in femoris crurisque delineatione, quam dedit, hunc locum exacte notavit.

Probat hujus curae efficaciam variis observationibus. Notabant autem aegri, dum flueret locus a vesicatorio irritatus, supernas sedes doloris originem relinquere, & sensim versus ulcus vesicantis descendere, donec irritans lympha exivisset tota. Postea dolor, qui adhuc aderat a fibula ad pedem usque, evanuit; quo tempore ulcus vesicantis solidatum est. Unde putavit, ob situm cruris horizonti paralelum, aeque ad ulcus descendisse humorem occupantem nervi vaginas, tum a coxa ad fibulam, tum a fibula ad pedem, eademque via fuisse evacuatum (*w*).

Fatetur auctor, quosdam casus se vidisse, ubi, vesicatorio ad caput fibulae applicato, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, manente tamen dolore a fibulae capite ad pedem usque. In tali casu, ad imum tibiae, quatuor transversis digitis supra malleolum exteriorem, aut ad summum pedis dorsum, vesicans applicuit, felicissimo cum effectu. Bina haec loca in icone huic libello affixa exacte notata sunt. Fatetur, quod olim crediderit, vesicatorio pedis dorso applicato posse directe omnem humorem, qui superas omnes ischiadici nervi vaginas infarciret, educi. Sed constanti experimento didicit, nullibi vesicatorium dolentius agere, quam in hoc loco; unde dein non amplius tentavit.

§. 1495. HInc apparet morbi hujus frequentia, varia admodum facies, summum periculum si cerebro vel pulmoni incubuerit, maxima difficultas eum hic detegendi, discrimen in quod praecipitat calidiorum usus, vel praematura narcoticorum exhibitio.

Ex illis, quae hactenus dicta sunt in praecedentibus paragraphis, patet, Rheumatismum frequenter satis occurrere Medicis, imo quandoque epidemico modo grassari; imprimis autumnali tempestate (vide §. 1491.); cumque toties originem ducat, dum calefactum corpus subito frigori exponitur, nova ratio frequentiae hujus mali patet.

Varia autem facies morbi est: cum demonstratum sit §. 1490., quod Arthritidi, Podagrae, Scorbuto, agnatus sit Rheumatismus; cum juncturas quorumcumque artuum obsideat; cum toties locum mutet, quandoque idoneae curationi cedat feliciter, aliquando pertinaciter resistat (vide §. 1492.), & articulos motu privet per totam vitam. Si lumbos, vel coxam, obsideat, curatur difficilius (vide §. 1494.).

Quamdiu Rheumatismus articulos occupat tantum, acerbissimis saepe doloribus miseros torquet aegros, & magnas molestias per totam vitam relinquit, sed raro lethalis est; ubi capiti, vel pulmoni, incubuit, summum adest statim periculum, & quandoque subita mors sequitur (vide §. 1491.) Difficultas detegendi Rheumatismum, dum cerebrum vel pulmonem occupat, quandoque non levis est. Ubi prius articulos occupavit malum, & dolores articulorum, absque bonis signis, levantur subito, novaque apparent symptomata, quae cerebrum aut pulmonem affici docent, peritus Medicus non dubitabit de metastasi materiae morbosae in haec viscera, & monebit, summum vitae periculum adesse. Verum, si incipiens Rheumatismus, antequam

(*w*) Cotunnius de Ischiade Nervosa pag. 70. 71.

tequam ullam partem corporis affecerit prius, ſtatim pulmoni aut cerebro incumberet, in Diagnoſi morbi ſumma foret difficultas. Cum autem (vide §. 1493.) in Rheumatismo curando antiphlogiſtica adhibeantur remedia, in medendi methodo non ſequeretur inſignis error ab hac cauſa.

Calidiorum remediorum uſum imprimis non vacare periculo, praecipue in morbo incipiente, eodem loco monitum fuit. Poſtquam autem febris, Rheumatismi comes, deſiit, vel inſigniter minuta fuit, feliciter & tuto calida remedia, larga aquae copia diluta, data fuerunt; uti pariter ibidem dictum fuit.

Narcotica remedia, ſpe leniendi acerbos Rheumatismi dolores exhibita, nocuiſſe ſaepius, (§. 1493.) conſtitit, ſimulque monitum fuit, quo morbi tempore, qua cum cautela, illorum uſus concedi poſſit. Quae omnia fidelibus optimorum Medicorum obſervationibus confirmata ſunt.

F I N I S.

HERMANNI BOERHAAVE

LIBELLUS

DE

MATERIE MEDICA

ET

REMEDIORUM FORMULIS

QUAE SERVIUNT

APHORISMIS

DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS MORBIS.

AUDITORIBUS SUIS

S.

H. BOERHAAVE.

Go, poſtquam animum Medicinae, ex Auctoritate Procerum Academicorum, docendae applicui, id inprimis credidi mei eſſe muneris, candide ut Vobis exponerem, ſimpliciterque illa, quae, veris experimentorum ſucceſſuumque eventis, firma in arte cognoſcuntur.

Sane, eo quidem propoſito, perſcrutabar relicta nobis hodie ex iis, quae ſapienti induſtria explorata ſibi ſatisque ſpectata tradidere Veteres. Illa vero, ubi compoſui rebus, quas Medicinam faciendo deprehendebam, inveni obſervatae ſollicite Naturae veſtigia ubique preſſa: neque adeo certius quid ſperari poſſe, neque aliunde colligi meliora.

Ferebat interim animus & illa utcunque perluſtrare, quae dominante per Europam barbarie, Arabes, Priſcorum nacti monumenta, Eorum inventis addiderunt, quaeque in Latinum verſa ſermonem noſtrae intelligentiae patebant. Sed dolui, Gentem ſolertiſſimam, licet ſubnixa eſſet tam utilibus adminiculis ejus ſubtilitas, parum boni, mali plurimum, Medicae attuliſſe diſciplinae!

Neque perfunctorie deinde excuſſi Recentiorum placita, pulcherrima profecto commendata ſpecie, ſive Phyſices excultae fructus, ſive ſpectaveris artium liberalium Medicinae promovendae adhibitarum effectus. Gaudebat utique his intentus animus! interea tamen, licentia fingendi, aſſumendi audacia, feſtina nimis, & ambitioſa ad conſummandam Medicinam properatione, Primorum vero Auctorum contemptu, neglectu, vel ignoratione, ipſa quidem ſcientia Medica damni plus, quam emolumenti, omni hoc molimine accepiſſe videbatur: materiem certe, unde inſtrui felicius queat illa, liberaliſſime aggeſtam a noſtris ut gratamur arti, ita deploramus ejus fata, quod tumultuaria opum collectione obruta verius, quam adjuta, ſiet.

Inſtituto itaque hoc rerum examine, quid, quaeſo, rationi conſentaneum magis, quam ut conjicerentur in adverſaria, quaecunque in omnibus hiſce adeo ſana, ut peritus nemo de fide horum ambigat? hac itaque perfuncto opera prius dein conandum fuit, ut, ex ſparſis his, conficeretur corpuſculum quoddam, ad leges diſciplinae concinnatum: in quod & ipſe intueri poſſem ſedulo, quoties in artis exercitatione verſarer, ſimulque eo referre, ſi quid novi forte aut inſoliti appareret; poſtremo ut hac agendi ratione veri quid & digeſti animo impreſſum meo veſtros in uſus fideliter effundere liceret.

His

His demum causis natum vidistis *Libellum*, quo ausus fui scripta aggravare Medica, *de cognoscendis & curandis Morbis*. Cujus profecto toties me puduit, quoties defectus ejus mihi nimis notos ipsi putare aggredior, Veterumve componere operibus. Hoc scilicet me metiens pede impar deprehendor, qui legitime Auctoris boni titulum ambire sustineam. Neque tamen abesse poteram ab audacia evulgandi hosce *Aphorismos*, nisi deesse voluissem muneri, quod mihi dederat publica Auctoritas, cui obsequia debeo.

Opus igitur aggressus quum cogitarem semper, sola ut esset cura mederi, atque cavere quam religiosissime, ne quid irreperet, quod periculoso semper hac in arte errori causam praeberet, necessarium duxi in toto opusculo nullum commemorare Medicamentum.

Nec injuria: namque id inprimis arbitrabar nocere, dum, audito remedii nomine & morbi, exercendae se pares arti jactant Empirici, impune in hominum perniciem grassantes, donec sero solo tandem cadaverum experimento sapiunt.

Quum interim Discipulis deberem exempla, praescripseram ideo in privatos horum usus pauca *de Materie Medica*, hujusque ordinandae legibus, tantum ut servirent Iis, Qui intento me animo audiverant differentem in scholis domesticis de occasione, qua sola utilia evaderent.

Estis vero idonei Vos testes, quanta circumspectione utar, quam saepe taediose fere ad fastidium usque minutiarum consideratione odiosus sim, priusquam Vobis titulo *Medicamenti* vel minimum quid laudare ausim: pulchre gnarus, nihil dari, quod ubique bonum; contra vero id, quod hac rerum facie salutare fuerat, mutata conditione, perniciosum saepe deprehendi.

Nefas itaque putavi *Medicaminum* nomine haec ipsa evulgare, sed cum admonitione severa modo describenda dare his, qui, operam mihi sedulo dederant, pro tenuitate mea, idoneas cautelas inculcare conanti. Sed, quod doleo, longe aliter evenit: me quippe nec consulto, nec volente, in usus publicos extundenda curavit haec Londini Vir eruditus, alte nimis de vili hoc opusculo, ejusque Auctore, sentiens & scribens; neque tamen ita res gesta, quin errores simul bene multi, & noxii, in edendo contigerint.

Coactus ita recensui, correxi, amplificavi nonnulla: unde describendi labore levati iis utamini. Audacter interim & moneo fideliter, morbi historiam fideliter edocti, scrutati *Materiae Medicae* noxios aeque ac effectus salubres, ita demum auxilii utilis bonitatem affectetis assequi: caeteris nocebit magis quam proderit, quidquid hoc opellae est. Cui, ut emaculatius prodiret, curam impendit, Vestrosque in usus indicem adscripsit Eruditissimus Vir, SAMUEL DU RY, Medicinae Doctor, atque Excultor, laudatissimus. Valete! scripsi Lugd. Bat. 17$\frac{1}{2}$19.

IN

IN CURATIONE MORBORUM FIBRAE DEBILIS ET LAXAE.

§. 28. No. 1.

Ateries, in qua elementa, apta constituendae fibrae forti, continentur.

Lac Foeminae sanae, aetate integra, motu salubri exercitatae, victu laudabili utentis; si suctu hauritur, aut calidum bibitur ilico, non mutatum igne: hoc reliqua superat, si, post coctionem in nutrice peractam, potatur. Proximum est Asininum dein Caprinum, ac Bubulum: *usus definitur iisdem legibus.*

Ovi recentis albumen adhuc tepens, dilutum in lactis & aquae aequa portione, sine ullo igne adhibito. Jura carnium optima huic proposito, quae parantur ex carne a pinguitudine accurate repurgata, animalis sani, junioris, exercitati, contusa, minutim scissa, in machina Papiniana elixa, frigefacta dein in hac ipsa machina, iterum ab omni supernatante pingui & faecibus depurata.

Si olla haec deficit, ahenum substitui quidem potest, sed subtilius exhalando perit: unde patet causa ferociae animalium, quae ex raptu aliorum, quae viva devorant, aluntur.

Ex Gallinaceo genere paratum praefertur caeteris, Vitulinum dein, postea Ovillum, Bubulum denique, probantur: quae ex permistis fiunt, meraciora habentur reliquis.

Decoctum Panis.

℞. *Panis tritici cum furfuribus rite fermentati, bis cocti, unc.* viij.
Aq. putealis purissim. ℔. iij.

Coque in vase figulino clauso per spatium 1. horae, addendo semper, quantum coctione exhalat, aquae, dein cola per setaceum.

Gelatina Panis fit;

Si decoctum praecedens exhalat ad ignem, donec ejus pauxillum in lapide frigido fusum coëat.

Cremor Panis erit,

Si frigefactum decoctum spissitudinem cremoris induit.

Si hujus *Gelatinae* pauxillum lacti, jusculo, vino, cerevisiae, aut aquae miscetur, fiunt varia levis nutrimenti genera.

Si sumitur Decocti descripti ℔. j.
Succi Citrei. unc. ℥.
Aq. still. Cinnam. drach. ij.
Vini Rhenani. unc. iv.
Sacchari q. s. ad gratum saporem,

habetur decoctum panis gratissimum, saluberrimum. *Cujus dosis* unc. j. *omni hora calide sumenda.*

Rursum, si eidem *vitelli ovorum* misceantur, fit aliud, sed viribus idem, edulii genus. *Cujus parcior, caeterum idem, usus.*

Vina Florentina austera, item Gallica rubra acerba, ut & Graeca nigrescentia adstringenti sapore praedita, commendantur: quia & uberrima spirituum copia, & roborante fibras virtute, praestant.

§. 28. N. 4.

Acido-austera Vegetabilia.

Acaciae fructus, succus, flos, cortex. *dos.* succi inspissati *a gran.* iv. *ad drach.* j.
Acaciae germanicae, seu Pruni sylvestris, succus inspissatus. *gran.* vi. *ad drach.* iß.
Acetosae species, succus.
Anserina.
Belliricae *drach.* 1. ad iv.
Berberis fructus, succus.
Bistortae radix.

Capparis fructus, cortex, radix.
Corni fructus immaturi, folia.
Cupressi fructus, folia.
Cynosbatos flores, fructus, spongia.
Cydonia mala, & pyra, & horum mivae.
Filicis radix.
Fragaria.
Fraxini cortex.
Granatorum flos, poma, cortex.
Hypericum totum.
Hypocistidis succus inspissatus. *drach.* j. *ad* v.
Lapathi folia, flos, semen, radix.
Mespilorum fructus immaturi.
Myrobalani omnes. *gran.* v. *ad drach.* ij.
Myrti folia.
Nymphaeae maj. folia, flores.
Omphacium.
Pimpinella.
Portulaca.
Pruna sylvestria.
Pyra austera.
Quercus folia, glandes.
Quinquefolium.
Rhabarbarum. *drach.* ß. *ad drach.* ij.
Rhus obsoniorum folia, grana.
Rosarum rubrarum flores.
Sanguisorba.
Sedum majus.
Sorbi fructus.
Tamarindorum fructus. *unc.* j. *ad unc.* ij. pulpa rite pressa, & purgata. *unc.* ß. *ad unc.* ij.
Tamarisci cortex.
Terra falso dicta Catechu.
Tormentillae radix.
Ex quibus infusa, decocta, extracta, pilulae, vina medicata, formae variae, facile parantur. v. gr.

Infusum adstringens.

℞. *Anserinae* m. j.
Pimpinellae, m. ß.
Tormentillae rad. unc. ß.
Conscissa infundantur cum ℔. iß. aquae fervidae spatio I. horae.
Dosis unc. j. *omni trihorio interdiu.*

Decoctum simile.

℞. *Fol. Oxylapathi.* m. j.
Flor. Rosar. rubr. unc. iv.
Cort. Tamarisci. unc. ij.
Rad. Acetosae. unc. iv.
Sem. contusorum Lapathi. drach. ij.
Coque cum aquae ferratae, libris viij. per ½ horae. Colaturae unc. j. Capiat ter, quater, in die.
Capiat unc. j. *ter, quater, in die.*

Vel.

℞. *Acetosae.* m. ij.
Rad. Bistortae. unc. ß.
Flor. Granator. drach. ij.
Cum aq. decoct. spatio ¼ horae. ℔. j. admisce. *Syrup. myrtini.* unc. j. *Usus idem.*

Conditum simile.

℞. *Mivae Cydoneorum* unc. j.
Conserv. rosar. rubr. unc. ß.
Flor. Granat. drach. j.
Syrup. myrtini q. s.
F. Conditum.
Dos. drach. j. *ter, vel quater, de die.*

Extractum simile.

℞. *Acetosae.* m. viij.
Lapathi hortensis. m. iv.
Quinquefolii. m. vij.
Minutim scissa, bene pura, in aquae q. s. cocta, fortiter pressa per praelum, in vase amplo exhalent in spissitatem extracti. a *gran.* x. ad *drach.* ij. vel adde huic extracto.
Radic. Bistortae siccae q. s.
ad massam idoneam formandis pilulis.
Dos. gran. iv. *ad* xv.

Vinum medicatum.

℞. *Sem. contus. Acetosae major.* drach. vj.
Flor. Granator. drach. v.
Rad. Cappar. unc. ij.
Cortic. Fraxini. drach. x.
Fol. Pimpinellae. m. ij.

Con-

Confciffa & contufa infunde ad vini Rubri *Gravish* dicti, vel *Pontacq*, ℔. iij.
Capiat unc. j. *ter*, *quater*, *in die*.

℞. *Cortic. Radic. Capparid.*
Tamarifc. ana unc. j.
Flor. Hyperici cum ftipit. unc. ij.
F. S. A. vinum medicatum cum vini aufteri rubri ℔. iij.

Acido auftera Foffilia.

Acida in terrenis abforpta, quae eo potentiora, quo ponderofius acidum plus terrae abforbuit.
Martis in vino Rhenano foluti. *drach.* j. *ad drach.* iv.
—— —— aceto Vini foluti *gut.* x. *ad* xxx.
—— —— oleo vitrioli foluti *gr.* 1. *ad* vj.
Rubrica fabrilis.
Vitriolum album, nativum. *gr.* 1. *ad* iv.
—— —— Stanni. *gr.* 1. *ad* vj.
Alumin. Romani. *gr.* 1. *ad* xxx.
Ex his infinitae fiunt formulae.

Pulvis.

℞. *Alumin*, g. x.
Rhei. gr. v.
Cort. Granat. gr. iij.
M. F. P. *pro una dofi.*

Pilulae.

℞. *Vitriol. Martis calcinati ad albed.* drach. ß.
Gallar. Quercin. gr. x.
Rad. Tormentillae. drach. j.
Succi Hypociftidis q. f.
ut fiant Pil. fingulae *gr.* ij.
Capiat Aeger unam ter, quater, de die.

IN MORBIS FIBRAE RIGIDAE ET ELASTICAE.

§. 35. N. 1.

α Decocta Panis dilutiora. vid. 28. N. 1.
β Succi maturorum fructuum horaeorum crudi, vel cum aqua diluente parum cocti, & faccharo mitificati.
Aurant. malorum fuccus.
Baccarum fambuci fuccus.
Cerasorum dulcium omnia genera.
Citria poma bene matura, dulcia.
Cucumeres mites.
Cucurbitae mites.
Ficus.
Fraga.
Granata Poma matura.
Jujubae.
Limonia dulcia.
Mala Armeniaca.
Melones.
Mora.
Perfica mala.
Poma acido-dulcia.
Pruna dulcia.
Ribefia rubra, alba, nigra.
Rubi Idaei fructus.
Ex quibus coctione, affatione, &c. multa *Edulia* praeparari poffunt. e. g.

Decoctum Diaeteticum.

℞. *Pomorum maturorum decorticat. un.* x.
Cum aqua decoct. fpatio unius horae, contere & per fetaceum cola, tunc hujus *unc.* xxiv. adde
Nucis myrifticae contritae. drach. j.
Panis bifcocti contriti. unc. j.
Vini Rhenani. unc. ij.
Sacchari. q. f.

Olera Molliffima, & Farinofa Mollia.

Olera, vel his fimilia.

Atriplex.
Battatas.
Beta.
Borrago.
Braffica rubra.
Bulbocaftana.
Chaerophyllum.
Cichorea omnia.
Cinara.
Cucumeres.
Dens Leonis.

Endiviae.
Lactucae omnes fere.
Pastinacae.
Portulacae.
Rapa.
Sisari *radix*.
Scorzonerae *radix*.
Spinachia.
Tragopogoni *radix*.
Valeriana pratensis.

Farinosa.

Amygdalae dulces.
Avena.
Fagopyrum *vel*
Frumentum saracenicum.
Hordeum.
Mays.
Milium.
Oryza.
Panicum.
Pistachia.
Triticum.
Secale.
Spelta.

Ex his fiunt decoct. Cremor. Pulf. ut de Pane. 28. N. 1.

Ex iisdem fiunt crudis emulsa.

Emulsio emolliens.

℞. *Avenae excorticat.* unc. iij.
Amygdal. dulc. unc. j.
Cum aq. decoct. Hord. F. Emulsio, cujus *unc.* xxiv. admisce.
Syrup. Violar. unc. ſß.
Aq. stillat. Cinnamom. drach. iv.
Capiat unc. j. *omni hora diei*.

Simile Decoctum laxans & emolliens.

℞. *Fol. recen. Borragin.*
Lactucae.
Valerianellae arvensis. ana. m. iß.
Rad. recent. contusar. Scorzonerae unc. iv.
Sem. contus. Hordei. unc. ij.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae. ℔. iv. admisce.
Syrup. Althaeae.
Violar. ana unc. j.
Bibat unc. ij. *omni hora*.

§. 35. N. 3.

Aquosa, subfarinosa, suboleosa, mollia, emollientia.

A. Aq. decoct. cum farinosis N. 1. hujus §.
B. —— —— —— emollientibus N. 1. hujus §.

Abutilon.
Alceae *rad. fol. flor. sem.*
Alchimilla.
Alsine.
Altheae *flor. fol. rad.*
Bellis.
Bonus Henricus.
Branca ursina.
Consolida major.
minor.
media.
Cynoglossa.
Hyoscyami *fol.*
Liliorum albor. *bulbi*.
Linaria.
Linum.
Lotus haemorrhöidalis, & Lotus odora.
Malvae, Bismalvae *fol. flor. rad.*
Melilot. *flor. fol.*
Mercurialis.
Parietaria.
Populi *folia, gemmae*.
Prunella.
Pulmonaria.
Sambuci *fol. flor.*
Scabiosa.
Sigillum Salom.
Solanum.
Telephium.
Trifolium bituminosum.
Verbascum.
Violaria.
Vulneraria rustica.
C. Butyrum recens. Cremor lactis.
Pinguedo volucrum. *Anat. Anser. Capon.*
Medulla *Bovis*.

Olea

Olea lenia ex farinofis blandis.

Ol. Amygdal. amarar.
dulc.
Lini.
Mucaginum.
Olivar.
Palmae.
Papaveris albi.
Solani.
Trifolii odorati.
Violarum.

Syrupi fimiles.

Syrupus Althaeae Fernelii.
Borraginis.
Capillorum Veneris.
Jujubinus.
Papaveris albi.
erratici.
Symphyti Fernelii.
Violaceus fimplex.
Mel Mercuriale.

Unguenta talia.

Unguentum Althaeae compofitum.
Aureum.
Bafilicon.
Populeum.

Ex his Balnea, Vapores, Fotus, Litus, Decocta, Potus, Clyfmata, &c. fiunt. Cynogloffa vero & Hyofcyamus tantum externo profunt ufu.

CONTRA MORBOS VISCERUM FORTIUM ET RIGIDORUM.

§. 54. N. 2.

Copia minuitur miffo fanguine.
Denfitas minuitur 1. per aquam tepidam & ferum lactis; 2. per minuentia copiam; 3. per minuentia preffionem.
Preffio minuitur, 1. minuta copia. 2. minuta denfitate. 3. minuto motu.

§. 54. N. 3.

Quies corporis & animi huc fpectat.

§. 54. N. 4.

Humectantia funt, quae multa aqua cum faponaceo vel farinofo admifto conftant. e. g.

α Aq. decocta cum farinofis. 35. N. 1.
β —— —— —— emollientibus 35. N. 1.
γ —— —— —— fructibus horaeis 35. N. 1.
δ —— —— —— oleribus. 35. N. 1.
ε —— —— —— carne recent. infulfa. vel cum offibus & cornubus.
ζ Aq. decocta cum pifcibus fluviatilibus, vel marinis, cancris, oftreis, aftacis, viperis, &c.

Jus carnium humectans, leniens, emolliens, refolvens.

℞. *Carnis vitulinae macilentae bene contufae.* ℔. ij.
Hordei mundati. unc. ij.
Cum ℔. viij. aquae decoctis, fpatio iij. horarum, vafe rite claufo, fub finem adde
Lactucae recentiffimae fativae ℔. ß.
Agninae dictae. unc. iv.
Radic. Scorzonerae. unc. vj.
Tum ebulliant rurfum fpatio $\frac{1}{4}$ horae, addendo femper tantum aquae, ut a coctione fuperfint ℔. vj.

Jus Cancrorum fluviatilium, ad humectandum, leniendum, emolliendum.

℞. *Cancror. fluviatil. vivor.* ℔. iij.
Coque fpatio horae, cum aq. ℔. xij, tum exemtos contunde una cum teftis, atque coque in priori jure proprio adhuc per horas iv. addendo femper tantum aquae, ut a coctione ℔. viij. circiter fuperfint, tum jus fortiter exprime, atque ei infunde
Flor. Borragin. unc. iß.

Bu-

Buglossi. unc. j.
Radic. Tragopogon. unc. iiij.
Sisari. unc. ij.

Dein ebulliant simul spatio $\frac{1}{16}$ horae. Sumatur de utrovis horum ad *unc*. ij ß. omni bihorio.

Decoctum Humectans.

℞. *Sem. Papaveris alb. contus*. unc. ß.
Avenae integrae. drach. iv.
Cicer rub. contusor. drach. xij.
Flor. Borragin.
Althaeae ana drach. vij.
Rad. Scorzoner. unc. ij.
Glycyrrhizae. drach. ij.
Fol. Malvae,
Parietariae ana m. ß.

cum Aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae ; pint. ij. admisce.
Rob. Ribesiorum.
Sambuci. ana unc. j.
Capiat unc. ij. *omni hora diei*.

Lenientia.

Sunt, quae duritiem, i. e. rigiditatem, tollunt. vid. §. 35.

Emollientia.

Fere eadem ac lenientia.

Diluentia.

Sunt haec quidem primaria.
1. *Aq. pura* ad teporem sani corporis calida, balneo, fotu, vapore, clysmate, potu, applicata.
2. *Serum lactis* recens similiter usurpatum.

Resolventia.

Sunt, quae id, quod prius fluidum, dein concretum, fuerat, iterum in fluidum reducunt.
1. Diluentia.
2. Salina ex sale marino, gemmae, nitro, ammoniaco, borace, alcalicis volatilibus vel fixis. Acida rite fermentata &c. composita ex his, Sal Polychrestus, Tartarus tartarisatus, Tart. purgans Sennerti, Panacea duplicata Ducis Holsatiae, Nitrum stibiatum, Sal viperarum saturatus Tachenii, &c.
3. Saponacea, sales volatiles spirituosi, aromatici, oleosi.
4. Sapo Chemicorum ex ol. destillat. & alcali fixo. Domesticus ex ol. expresso & alcali fixo.
5. Mellita.
6. Succi horaei maturi, & Aloëtica.
7. Remedia mechanica, frictiones, &c.

Haec iterum tot diversis modis applicari possunt, v. g.

Forma Misturae, quae resolvit.

℞. *Aq. stillatit. Rutae*. unc. xij.
Borac. Venet. drach. ij.
Sal. volat. oleos. drach. iij.
Mellis puriss. unc. iij.
M.
Capiat unc. j. *omni hora diei*.

In Guttis.

℞. *Elix. pp. cum sale tartar. praeparat*.
Sal. vol. oleos.
Sal. purgant. Sennerti, ana unc. ß.
Capiat. gut. xxv. *quater de die*, *ex vino*.

Pilulae resolventes, saponaceae.

℞. *Sapon. Venet*.
Boracis.
Aloës purae. ana drach. ij.
M. F. Pil. singulae *gr*. iij.
Capiat unam *quater de die*.

Decoctum simile.

℞. *Herbae recentis Soponariae* m. iij.
Becabungae m. ij.
Fumariae m. j.
Rad. recent. Graminis.
Cichorei. ana unc. ij.

cum aq. decoct. vase clauso spatio $\frac{1}{2}$ horae, per pannum expressi, per quietem depurati, decocti pint. iij. admisce.
Rob. Sambuci.
Oxymel. simplicis ana unc. ij.
Capiat ij. unc. *omni hora calidas*.

In

In Pulvere.

℞. *Spermat. Ceti.*
Boracis. ana drach. ij.
M. F. Pulv. divid. in dos. viij.
Capiat j. omni bihorio ex pauxillo Vini.

Abstergentia.

Sunt, quae glutinosa fluida, vel semicorrupta solida, depellunt a locis, quibus sua tenacitate adhaeserunt, suntque

1. Diluentia.
2. Resolventia.
3. Maxime saponacea, lixiviosa, fixa, & mellita cum aceto.

AD MORBOS EX ACIDO SPONTANEO.

§. 66. N. 1.

Jura ex avibus, piscibus, & quadrupedibus. Ipsae horum carnes imprimis assae. Gelatinae ex jure inspissato. Vinum cum sale pauco alcalino.

℞. *Sal. Absinthii* drach. ij.
Vini gallici albi unc. xxiv.
M.
Bibatur unc. j. *omni trihorio.*

Vegetabilia antacida.

Absinthium.
Alliaria.
Allia.
Anethum.
Anthora.
Angelica.
Anisum.
Apium Celeri.
Aristolochia longa
rotunda.
Armoracia.
Arum.
Asclepias.
Asparagus.
Asphodelus albus.
Basilicum.
Brassica.
Calamus aromat.
Calamentha.
Card. bened.
Carduus Mariae.
Carum.
Caryophyllata.
Caryophylli aromatici.
Cochlearia.
Cepae.
Centaur. min.
Dauci.
Eruca.
Eryngium.
Erysimum.
Eupatorium.
Galanga major.
minor.
Helenium.
Lepidium.
Majorana.
Marrubium.
Matricaria.
Mezereon.
Napus.
Nasturtium.
Nepeta.
Origanum.
Piper.
Porrum.
Pyrethrum.
Raphani.
Ruta.
Saponaria.
Satyrion.
Serpillum.
Sabina.
Satureia.
Sedum acre vermic.
Sinapi.
Squilla.
Thymus.
Thlaspi.
Victorialis.
Urtica.
Zedoaria.
Zingiber.

§. *66.* N. 2.

Tales ſunt aves & aviculae, quae paſcuntur inſectis, imprimis & piſciculis, ut Anas, Anſer, Paſſer, Fringilla, Alauda, Turdus, Perdix roſtrata, Larus, Coturnix. Harum omnium ova.

§. *66.* N. 3.

Roborantia.

Sunt, quae fibris, vaſis, membranis, viſceribus, vim elaſticam addunt: 28. N. 1. 4. Item ſpirituoſa fermentata, cereviſia generoſa, vina, hydromel, ſp. vini.

§. *66.* N. 5.

Abſorbentia Acidi.

Quibus immerſa acida vim acrem amittunt ita, ut nec ut acida, nec ut acria, agere porro queant: dum interea nullam ipſa acrimoniam habent, qua corpori noceant; inde aliis ſaepe praeferri ſolent. Uno hoc damnoſa, ſi, inerti pituitae miſta, mole nocent & pondere.

Sunt oſſa ſicca Piſcium; mandibulae Lucii &c.
Lapis, Chelys, Teſta Cancrorum, Aſtacorum.
Oſtreodermata, Conchae Mytulorum, &c.
Corallia, Perlae, Mater Perlarum, &c.
Creta, Bolus, Oſteocolla, Marga.
Lapis haematitis. *gran.* xv.
Limatura ſtanni. *gr.* viij.
Limatura ferri. *gr.* xij.

Diluentia Acidi.

Aqua & aquoſa. 54. N. 4.

Obtundentia Acidi.

Quae molli ſuo lentore inviſcant acria acida ita, ut acies eorum hebetata amittat noxiam; dum ſimul defendunt membranas, ne offendantur a ſpiculis acidis; itaque & effecta horum jam impreſſa tollunt. Solum obſunt quandoque iis, quibus laxa nimis corporis compages ultra labefactaretur.

1. *Oleoſa.*
Amygdalae dulces & amarae.
Piſtachiae.
Nuces avellanae, Juglandes, Cocos.
Sem. Papaver. alb.
Ol. expreſſa ex his, tum Olivarum, &c.
2. *Gelatinoſa*, ex juſculis inſpiſſatis carnium & piſcium.
3. *Aromata oleoſa*, *leniora*, *ratione olei.* vid. §. *66.* N. 1.
Tum praeparata ex his infinita.

Immutantia Acidi.

Quae cum acidis miſta ſtatim cum hiſce effervescunt, itaque motum cient, ſtimulant, agitantque, fibras; poſtea vero ipſis cum acidis unita conſtituunt novam ſalis ſpeciem, in qua vis ſtimulans, diaphoretica, diuretica, reſolvens, adhuc ſupereſt. Male cedunt tantum his, quibus nimius motus adeſt infeſtus.

Sales alcalini fixi, ex quocunque combuſto vegetante parati. *gr.* vj.
—— volatiles ex deſtillatione animalium, ſtirpium putrefactarum, aut plantarum antacidarum recentium, parati. vid. §. *66.* N. 1. *gr.* x.
Saponacei fixi, Sapo venetus &c. *drach.* j.
—— volatiles. *drach.* ß.
Qui triplices imprimis.
1. Spiritus volatiles, oleoſi ſalini ſanguinis, urinae, cornu cervi, ſerici. &c.
2. Offa Helmontiana ex alcohole vini puriſſimo & ſp. ſalis Ammoniaci fortiſſimo miſtis, & deſtillando unitis.
3. Sales volatiles alcalini fortiſſimi cum oleis aromatum ſaepe ſublimati, atque ita uniti e. g.

℞. *Sal. C. C. puriſſimi*, *ſicci*, unc. j.
Olei ſtillatit. Cortic. Citrei, drach. j.
Sublima aliquoties ex phiala.
Tum praeparata ex hiſce.

CON-

CONTRA MORBOS A GLUTINOSO SPONTANEO.

§. 75. N. 1.

Aromata, quibus cibi potusque condiri commode possunt, sunt primaria:

Cinnamomum.
Macis.
Nux myristica.
Cort. Aurantiorum.
Thymus.
Origanum.
Caryophyl. arom.
Zinziber.
Piper.
Galanga min.
Cortex Citri.
Anisum.
Coriandrum.
Serpillum.
Cardamomum.

Haec pani, vino, cerevisiae, fermentandis mista prosunt.

§. 75. N. 2.

Vide *66.* N. 1. 2.

§. 75. N. 3.

Vid. 28. & 47.

§. 75. N. 5.

Diluentia, resolventia, vid. 54. N. 4.

Stimulantia.

Quae mole, densitate, figura, mobilitate, fibrillis vasculorum impactam, vim contractilem augent. Primaria sunt,

1. *Acida Salina.*

Nativa.

Succi Citri.
Aurantii.
Uvarum.
Horaei acidi.

Sales ex succis vegetantibus pressis sola parati mora.

Fermentata.

Vinum Rhenanum.
Mosellanum.
Acetum Vini.
Cerevisiae.
Sp. Aceti.
Tartarus.
Crem. Tart.
Lac acescens.
Serum lactis acidum.

Igne producta.

Sp. salis Marini.
Gemmae.
Nitri.
Vitrioli.
Sulphuris per Campanam.

2. *Alcalina Salina.*

Fixa.

Omnia ex cineribus Plantarum, ut,

Sal. Absinthii.
Card. bened.
Tartari.
Cineres Clavell. *gr.* vj.

Volatilia.

Omnia ex destillatis vel putrefactis animalibus, ut,

Sal. & sp. C. C.
Humani sanguinis.
Ossium.
Sal. Ammoniaci.

3. *Salina composita.*

Sal. marin.

Gemmae.
Ammoniac. Nat.
—— —— Artificial.
Nitri.
Borax.
Tart. tartarisatus.
—— regeneratus.

4. *Olea acria Aromatica vel ambusta.*

Olea stillatit. Absinthii.
Cortic. Citrei.
—— Aurantiorum.
Cassiae ligneae.
Chamaemeli.
Cinnamomi.
Caryophyll. arom.
Hyssopi.
Ligni Guajac.
—— Juniperi.
—— Sassafras.
Macis.
Majoranae.
Menthae.
Nucis Myristicae.
Origani Cretic.
Pulegii.
Olea stillatit. Rhodii ligni.
Rorismarini. Rutae.
Sabinae. Salviae. Spicae.
Sem. Anisi, Anethi, Cari, Foeniculi.
Succini. Tanaceti. Terebinth.

Olea pressa.

Amygdalarum amararum.
Laurinum.
Macis.
Nucis myristicae.

Olea nativa.

Balsamus Hieruchuntanus.
Tolutanus.
Palmae.
Peru.
Copaibae.
Meccae.
Terebinth.

Olea ambusta acria per retortam destillata.

Ol. ambust. Sanguinis.
Ossium.
Cornuum.
Ovorum.
Urinae.
Lignorum.
De Lateribus, &c.

5. *Spiritus inflammabiles fermentati.*

Farinae & Succorum horaeorum.

6. *Plantae acres aromat. dictae, quae sale N. 2. oleoque N. 4. abundant.*

Folia Abrotani.
Absinthii.
Agerati.
Anethi.
Anisi.
Aristolochiae.
Ari.
Betonicae.
Calaminthae.
Cardiacae.
Chamaedryos.
Chamaepityos.
Chelidon. maj.
Folia Cochleariae.
Dictamni.
Hepaticae nobilis.
Erysimi.
Eupator. cannab.
Foeniculi.
Hederae terrest.
—— arbor.
Hyssopi.
Lauri.
Levistici.
Majoranae.
Marrubii.
Matricariae.
Melissae.
Menthae.
Nasturtii.
Nepetae.
Nicotianae.
Origani.

Pipe-

Piperitidis.
Perficariae acris.
Porri.
Pulegii.
Rorismarini.
Rutae.
Sabinae.
Salviae.
Satureiae.
Scordii.
Serpilli.
Soldanellae.
Thymi.
Tanaceti.
Thlafpi.
Veronicae.
Urticae.

Stimulantia Aromat.

Flores herbarum, quarum folia mox recensita sunt, inprimis.

FLORES Agerati.
Aurantior.
Calthae.
FLORES Caryophyl. hortenfis.
Centaur. minor.
Chamaemeli.
Citri.
Croci.
Eupatorii.
Lilior. convall.
Lupuli.
Meliloti.
Mari Syriaci.
Salviae.
Scabiofae.
Schoenanthi.
Spicae.
Stoechad. Arab.
Tanaceti.
Tiliae.

Stimulantes Aromaticae Radices.

RADICES Acori.
Allii.
Angelicae.
Anthorae.
Ariftoloch.
Armoraciae.
Carlinae.
Caryoph. Mont.
Ceparum.
Chelidon. maj.
Contrayervae.
Cofti hortens.
—— Oriental.
Curcumae.
Cyclaminis.
Cyperi.
Doronici.
Fraxinelliae.
Fumariae bulb.
Galangae.
Gentianae.
Helenii.
Imperator.
Iridis.
Leviftici.
RADICES Mei.
Ninzing.
Oxonidis.
Petafitidis.
Petrofelini.
Peucedani.
Paeoniae.
Porri.
Ptarmicae.
Pyrethri.
Raphani.
Rubiae.
Rufci.
Satyrionis.
Scrophular.
Sefeli.
Squillae.
Valerianae.
Victorialis.
Vincetoxici.
Zedoariae.
Zingiberis.

Stimulantia Aromatica Semina.

SEMINA Anacardii.
Anethi.
Anifi.
Apii.
Aquilegiae.
Bardanae.

SEMINA
Cardamomi.
Cari.
Celeri.
Chermes.
Coriandri.
Cumini.
Cubebae.
Dauci.
Erucae.
Eryſimi.
Foenigraeci.
Juniperi.
Lauri.
Leviſtici.
Napi.
Naſturtii.
Nigellae.
Paſtinacae.
Petroſelini.
Porri.
Raphani.
Santonici.
Seſelios.
Sinapi.
Thlaſpi.

Nux myriſtica.
Nuclei Perſicorum.

Stimulantes Cortices.

CORTICES
Guaiaci.
Saſſafras.
Juniperi.
Aurantiorum.
Citreorum.
Limoniorum.
Cinnamomi.

Stimulantes Aromat. Succi.

Aloë.
Ambra griſea.
—— liquida.
Aſa foetida.
Ammoniac. Gum.
Anime.
Bdellium.
Benzoin.
Elemi.
Galbanum.
Juniperi.
Lacca.
Labdanum.
Maſtiche.
Myrrha.
Sagapen.
Styrax.
Tacamacha.
Tus.

7. *Inſecta*, *Aſelli*, *Formicae*, *Vermes majales*, *Cantharides*.

Partes Animalium.

Caſtoreum, Zibethum, Moſchus, Urina, Stercora avium parum bibentium.

8. *Stimulantia Compoſita.*

Sunt Decocta, Extracta, Conſervae, Condita, Tinctura, Spiritus, Aquae, Sales volatiles, oleoſi, ſpirituoſi, Pilulae, Pulveres.

Decoctum contra glutinoſa ſtimulans.

℞. *Fol. Ariſtoloch. rotund.*
Chamaedryos.
Rutae. ana. m. j.
Flor. Calthae.
Eupator. ana unc. ß.
Rad. Angelic.
Imperator. ana drach. vj.
Sem. Celeri.
Raphan. hortens. ana drach. iv.
Cort. Saſſafras. unc. j.
Magellanic. drach. ij.
Cum aq. infundantur fere fervida ſpatio ij horar. dein decoct. vaſe clauſo, ſpatio $\frac{1}{16}$ horae *unc.* XLVI. exhibe.
Capiat unc. j. *omni hora calide.*

Extractum contra Glutinoſa ſtimulans & attenuans.

℞. *Flor. recent. Abſinthii.*
Eupator. Cannab.
Marrub. albi.
Tanacet. ana q. ſ.
Conſciſſis minutim, contritis dein, per praelum ſuccum experime; hunc leni igne depu-

depura per seceſſum faecis, dein exhala ad ſpiſſitudinem mellis craſſi, cui adde.
Salis Abſinthii Tacheniani $\frac{1}{40}$.
Doſ. drach. ʒ. *bis de die, vacuo ſtomacho,* ex *Vin. Gall.*
Similia *Extracta* fiunt ex *Decoctis* inſpiſſatis, & per praelum preſſis.

Conſerva ſtimulans contra glutinoſa.

℞. *Summitat. recent. Rutae,*
Tanacet. ana unc. j.
Flor. recent. Mari Syriac.
Roriſmar.
Lavand. ana drach. IV.
Rad. recen. Helenii,
Vincetox. ana unc. j.
Semin. Raphan.
Naſturtii. ana drach. IV.
Contuſis admiſce S. A.
Sacchar. alb. unc. IV.
Capiat drach. j. *quater de die, vacuo ſtomacho, ex Vino Gallico albo, vel Hiſpanico, Malvatico, Canarienſi* &c.

Conditum, calidum, ſtomachicum, ſtimulans.

℞. *Zingiber. condit.*
Rad. Helen. condit.
Cortic. Magell. ana unc. j.
Syrup. Menth. q. ſ.
Ut F. Conditum.
Capiat drach. ʒ. *ſexies de die.*

Tinctura ſtimulans, calefaciens.

℞. *Rad. Gentian.*
Anthorae. ana unc. j.
Flor. Centaur. min. unc. j.
Croci. drach. j.
Bacc. Lauri.
Juniperi.
Sem. Erucae.
Sinapi. ana unc. iʒ.
Cum ſp. vini in phiala alta vitrea decoct. ſpatio xij. horar. ℔. iij. ſerva.
Doſis drach. ij. *ter de die, vacuo ſtomacho. ex* unc. j. *Hydromell.*

Spiritus aromaticus, ſtimulans.

℞. *Flor. Lavand.*
Tanacet.
Aurant.
Roriſmar. ana unc. j.
Rad. Angelic.
Helenii.
Imperat.
Leviſtic. ana unc. jʒ.
Fol. Calaminth.
Cochlear.
Matricar. ana m. j.
Sem. Cari,
Celeri.
Erucae.
Naſturt. ana unc. j.
Cort. Junip.
Saſſafras.
Cinnam. ana unc. jʒ.
Cum Sp. vini deſtill. ad dimidium, ut habeantur libr. iij. bis cohobando ex veſica.
Capiat drach. ij. *ex Vino, vel Hydromelle, ter de die.*

Aqua aromatica.

Si loco Sp. V. *Aqua* ſumatur in praecedenti, habetur *Aqua aromatica.*
Doſ. unc. jʒ. *ter de die.*

Sal Volatile oleoſum.

℞. *Sp. praecedent.* ℔ij.
Ciner. clavell. unc. iij.
Sal. Ammon. unc. jʒ.
Deſtil. ex retort. ad ℔j. in hoc diſſolve
Ol. ſtillat. Cort. Citri. gut. vj.
Lavand. gut. xx.
Majoran. gut. vj.
Doſ. gut. lx, *ter, quater, de die, ex Hydromellis vel Vini* unc. j.

Pilulae Stomachicae ſtimulantes.

℞. *Gumm. Ammoniac.*
Opopanac. ana drach. j.
Bulbi Ari recentis. drach. ij.
Sapon. Venet. drach. j.
Ol. ſtillat. Tanaceti. gutt. x.
M. F.

M. F. Pilulae singul. gr. iij. deaurandae. *Capiat* I. *omni trihorio de die.*

Pulvis, calefaciens, stimulans.

℞. *Ol. destill. Menthae.*
Majoran.
Tanaceti. ana gutt. vj.
Sacchari albi siccissimi. unc. j.
F. S. A. Elaeosaccharum, cui admisce
Rad. Zingib. alb.
Cort. Magellanic. ana drach. iv.
Capiat drach. ß. *ter de die ex Vino.*

Vinum Medicatum.

Fiat ut *Spiritus* hac sectione descriptus, vel ut *Tinctura*, decoquendo *cum Vino*, loco *sp. Vini.*
Dos. unc. ij. *ter, quater, de die.*

Cerevisia Medicata.

Eadem ingredientia Spiritus eadem copia infundantur in $\frac{1}{4}$ tonnae Cerevisiae adhuc ferventis.
Pro potu adsiduo adhibeatur.

Biliosa.

Fel Animalium quadrupedum, & fel Piscium, Lupi imprimis & Anguillae. v. gr.

Pilulae biliosae, stimulantes.

℞. *Fell. Tauri.*
Lupi piscis. ana drach. iv.
Leni igne lente exhalent in mellis spissitudinem, tum admisce
Farinae bulb. Ari recentiss. q. s.
F. Pil. sing. *gr.* iij. deaurandae.
Capiat j. *mane, meridie, vesperi, una ante cibum hora.*
Hut Lapis Hystricis, *Pedra del porco dictus*, referendus; cujus infusio in *Aq. stillatit. Card. bened.* vel & in *vino Rhenano*, facta, *propinatur* ad unc. ij. vel iij.
Item Helmontianum, ex *hepate* & *felle Anguillae* leni igne tostis in pulverem, dein *datis* ad drach. j. ex Oblati involucro cum *Vini Rhenani* unc. iij.

Saponacea.

Vid. §. 54. N. 4. inter *Resolventia.*

§. 75. No. 6.

Balneum ad Glutinosa.

℞ *Summitatum Rutae,*
Sabinae.
Absinthii,
Tanacet.
Chamaemel. ana. m. iij.
Cum aq. decoct. Pintis xij. admisce
Sapon. Venet. unc. iv.
Sal. sarmentor. unc. j.

Vesicatoria.

℞. *Raphani Rustican. recentis & succulenti, contrit.* unc. ß.
Applica ad cutim per horae dimidium, aut tamdiu, donec inflammationem satis magnam excitatam, dolor fervidus, & rubor partis tumens, testetur.

℞. *Sinapi cum aceto contriti.* drach. iv.
Applica per horas quatuor.

℞. *Cantharid. sine alis contritar. in pulv. tenuem.* drach. ij.
Accurate misceantur cum *drach.* vj.
Fermenti panis, pauxillo cum aceto subacti. Applica spatio xij. *horarum; vel donec in vesicam manifesto epidermis elata sit.*

CONTRA MORBOS EX ALCALINO SPONTANEO.

§. 76.

Herbae alcalescentes.

Edules, condimentis servientes, venenatae.

Absinthium.
Alliaria.
Allium.
Alysson.
Armoracia.
Arum.
Atriplex olida.
Asparagus.
Barbarea.
Brassicae.
Bryonia alba.
——— nigra.
Bunium.
Camelina.
Capsica.
Cardiaca.
Cardamine.
Cataputia.
Centaurium minus.
Chamaedrys.
Chelidonium majus.
Chelidonium minus.
Cochlearia.
Cepae.
Dentillaria.
Digitalis.
Erucae.
Erysimum.
Esula.
Eupatorium Cannabinum.
Gratiola.
Iberis.
Laureola.
Lepidium.
Napus.
Nasturtium aquaticum.
hortense.
Nerium.
Persicaria acris.
Porrum.
Raphani.
Ruta.
Sabina.
Satureia.
Sedum acre min.
Sinapi.
Squilla.
Thlaspi.
Victorialis.

§. 78.

Ruminantia vel non Ruminantia.

Asina, Bos, Capra, Equa, Ovis &c. dant lac acescens,

Animalia, quibus victus ex vegetantibus, gramineis, fructibus horaeis, vel cerealibus, carnes dant & humores haud ita proclives in putredinem alcalescentem: unde & cibi inde petiti homini calido tutius concedendi. Sunt autem,

Agnus.
Anas Cicur, vel domesticus, cerealibus pastus.
Anser cicur, vel domesticus.
Aper.
Aries.
Bos.
Capra.
Capella.
Caprillus.
Capo.
Cervus.
Columba.
Coturnix.
Cuniculus.
Gallinae domesticae.
Haedus.
Lepus.
Perdix domi saginata.
Phasianus domesticus.
Porcus.
Sturnus.
Turdus.
Turtur.
Vervex.
Vitulus.

Huic classi adscribere Cochleas & Limaces licet.

§. 79.

§. 79.

Omnes fere Pisces, tam marini, quam fluviatiles, sive molles, sive crustacei, sive ossa habentes; vix ullo excepto.

Alauda.
Anas fluviatilis.
Anser marinus.
Cygnus.
Gallinago major.
minor.
Merula.
Pardalus.
Passer.
Phasianus sylvestris.
Vanellus.

Avium vero multae ambiguae animalculis pascuntur, vel vegetantibus.

§. 88. N. 1.

Vid. 35. N. 1.

§. 88. N. 2.

Vid. 75. N. 5.

Stimulantia Acida Salina.

§. 88. N. 5.

Decoctum leniens acescens.

℞. *Avenae cum cortic.* unc. ij.
Aq. purae ℔. iij.
Decoct. ad residuum ℔. ij, transcolato admisce.
Succi Citr. Recentis. unc. j.
Aq. stillat. Cinnamom. drach. ij.
Syrup. Mororum. unc. j.
Utatur pro cibo & potu.

Aut.

℞. *Avenae excorticat.* unc. ij.
Aquae purae ℔. iij.
Decoctum ad residuum ℔. ij. depuratum stet in tepore per horas xij, vel donec lenissime acescat, tum adde.
Syrup. Violar. unc. iß.
Vini Rhenani ℔. ß.
Aq. stillatit. Cortic. Citrei. unc. iß.
In usus eosdem.

Emulsio similis, Anti-Alcalica.

℞. *Avenae excorticat.* unc. iij.
Fiat cum aq. q. s. Emulsio, cujus ℔. iß. admisce.
Nitri puri drach. ß.
Syrup. Violar. unc. j.
Aceti squillit. drach. ij.
Utatur pro potu familiari.

§. 88. N. 6.

Misturae saponaceae, abstergentes, acidae, suboleosae.

℞. *Oxymell. squillit.* unc. iij.
Aceti squillit. drach. ij.
Myrrhae in aceto in tincturam. drach. j.
Aq. stillit. Cichorei. unc. vj.
M.
Capiat unc. ß. *omni hora.*

Vel.

℞. *Aceti in spissitudinem Mellis per coctionem redacti.* unc. ß.
Mellis puri. unc. j.
Syrup. Cichorei. unc. iß.
Aq. stillat. Fumar. unc. vj.
M.
Usus ut prioris.

Vel.

℞. *Rob. Ribesior.*
Sambuci. ana unc. ij.
oxymell. simplic. una unc. j.
Sp. sal commun. gutt. xx.
Aq. decoct. hord. ℔iv.
M.
Utatur pro potu assiduo ad lubitum.

CON-

CONTRA MORBOS ORIUNDOS AB EXCESSU MOTUS CIRCULATORII SOLO.

§. 105.

Dolorem tollentia.

Vid. §. 202. 228. 229. postea, ubi omnino de hac re agitur.

CONTRA MORBOS EX DEFECTU CIRCULATIONIS, ET EX PLETHORA.

§. 106. L. ζ.

Cibi acres.

Vid. §. 67.

Condimenta Acria Aromatica, §. 75. N. 1.

—— —— Acida, §. 75. N. 5. classe prima, sub titulo *Acida salina.*

CONTRA OBSTRUCTIONES.

§. 135. N. 3.

Sapones in Obstructiones attenuantes.

Sapones *Nativi* ex oleo & alcali, sunt succi recentes, maturi, pressi, ex herbis omnibus acrimonia alcalina validis. §. 76. vel admodum aromaticis. §. 75. N. 6.

Sapones arte *Compositi* ex alcali & oleo.

Sapo niger. } *drach.* j. *drach.* ij.
Venetus. }
Starkeyanus, sive Helmontianus. *gran.* iv. *scrup.* j.

Sapones *Fuliginosi volatiles.*

Sp. oleosi, alcalini, ex Aromatibus alcalescentibus. §. 76. *gutt.* xv.

—— —— —— Fuligine. *gutt.* xv.

—— —— —— Omni humore, vel solida parte animalium. *gutt.* xviij.

Fuligo ipsa.

§. 135. N. 4.

Merc. dulcis. *ad gr.* x.

Merc. sublimat. corrosivus, *ad gr.* $\frac{1}{8}$ dilutus.

—— praecipitat. ruber. *ad gr.* ij.

—— —— —— albus. *ad gr.* iv.

—— Turbith. *ad gr.* ij.

—— Niger. *ad gr.* xvj.

Attrahentia.

Sunt, quae laxant locum, quo adducendum, arctant unde deducendum. Vid. §. 35. 28. N. 4.

Derivantia.

Quae liquores pellunt in locum datum; talia sunt evacuantia in loco, frictio artificiosa in vicinis.

Propellentia.

Sunt stimulantia. §. 75. N. 5.

IN VULNERIBUS.

§. 198.

Agrimonia.
Alchimilla.
Ariſtolochia.
Baccae Juniperi.
Betonica.
Buxus.
Beta.
Centaurium min.
Conſolida regia.
——— ——— media.
Conſolida Saracen.
Cyclamen.
Diapenſia.
Dracunculus.
Hypericum.
Limonium.
Lil. Convallium.
Ophiogloſſum.
Paſtinaca.
Periclymenon.
Perſicaria.
Polytrichon Apuleii.
Sanicula alba.
——— ——— ſylveſtris.
Sophia.
Symphytum.
Valeriana.
Veronica.
Vinca pervinca.

Decocta Vulneraria & Potus.

1. *Attenuans.*

℞. *Fol. Daphnoid.*
Veronicae.
Rutae. ana. m. iſs.
Rad. Caryophyllat. unc. j.
Flor. Centaur. min. pug. ij.
Decoct. ex aqua ℔. iij. admiſce.
Sal. Card. benedict. drach. j.
Syrup. 5. Rad. aper. unc. iij.
Bibat. unc. iv. *quater de die calidas.*

2. *Inſpiſſans.*

℞. *Teleph.*
Conſolid. maj.
min.
Malvae.
Parietariae. ana m. j.
Decoct. ex aq. ℔. iij. admiſce
Syrup. Altheae. unc. ij.
Uſus ut prioris.

Huc etiam referri poſſunt.

Rheum.
Rhaponticum.
Hypericum.

3. *Mitigans.*

℞. *Sem. contuſor. Papav. alb.* unc. iij.
Flor. Verbaſci. unc. ij.
Fol. Bugulae. m. ij.
Rad. Scorzoner. unc. ij.
Glycirrhizae. unc. j.
Cum aq. decoct. ℔. iij.
Exhibe in uſum eundem.

4. *Excitans.*

℞. *Rad. Imperator.*
Vincetox. ana unc. j.
Fol. Rutae.
Scordii ana m. j.
Sem. contuſor. Bardan. drach. x.
Sem. contuſor Cardamom. drach. iv.
Flor. Lavendul.
Centaur. min. ana unc. ij.
Cum aq. decoct. ℔. iij.
Exhibe ut prius.

5. *Singulari virtute emendans:*

1. Glutinoſi. vid. *Attenuans.*
2. Acidi.

℞. *Sem. Sinapi.* unc. ſs.
Rad. Armorac.
Fol. Eryſimi.
Fol. Naſturt. ana unc. ij.

Vaſe

Vase clauso leviter decoct. ℔. ij. exhibe.
Sumat. unc. ij. *quater de die.*
3. Alcali.
℞. *Rad. Oxylapath.* unc. ij.
Fol. Trifol. acetos. m. ij.
Rad. Acetosell. unc. j.
Flor. Borrag. drach. xij.
Cum aq. decoct. leviter ℔. ij.
Exhibe in eundem usum.
4. Oleosi.
℞. *Tamarind.* unc. ij.
Cryftall. Tartari. drach. vj.
Rad. Gramin. unc. v.
Cum aq. decoct. ℔. ij. admisce
Rob. Sambuci. unc. ij.
Usus idem.
5. Aperiens vid. *Attenuans.*
6. Laxans vid. §. 54. N. 4. *Decoct. humectans.*
7. Adstringens. vid. §. 28. N. 4. Titul. *Decoct.*

§. 201.

Emollientia Alvi.

α. Jura carnis bubulae recent. pinguia.
β. Olera lenia Juri incocta. §. 35. N. 1.
γ. Emollientia & humectantia epota & injecta. §. 35. N. 3. §. 54. N. 4.
δ. Olea inprimis pressa, recentia, Amygdal. dulcium, Olivarum.
Laxantia alvi fere eadem emollientibus.

Ἐκκοπρωτικά

α. Fructus maturi, horaei, acido dulces, pulposi, succulenti.
Alkekengi.
Baccae Ebuli.
Sambuci.
Caricae.
Cerasa hortensia quaecunque.
Chamaemora.
Chamaerubi.
Fraga.
Jujubae.
Mala Armeniaca, Persica vulgaria.
Pruna hortensia alba, coerulea,
—— Damascena, Gallica, Prignolensia, rubra.
Ribesia alba, nigra, rubra.
Rubi vulgares nigri.
Idaei albi, rubri.
Sebesten.
Tamarindi.
Uvae vitis omnes species.
—— Gruinae.
—— Crispae.
β. Horum succi recentes & musta.
γ. Cassiae. *unc.* ij.
Mannae. *unc.* ij.
Tamarindi. *unc.* ij.
Pulpae Tamarindor. *unc.* ij.
Succi Rosar. pallidar. *unc.* j.
Aloës rosati. *gr.* vj.
Passulae. *unc.* iv.
Galban. *scrup.* ß.
Radic. Polypodii Quercini. *unc.* iß.
Rhabarbari. *scrup.* iß.
Rhabarbari in infuso. *drach.* j.
Syrup. Altheae Fernelii. *unc.* iij.
—— Cichorei cum Rheo. *unc.* iß.
—— Fumariae. *unc.* ij.
—— Rof. solutiv. *unc.* iß.
—— Violar. simpl. *unc.* ij.
Mellis simplicis in aqua dilut. *unc.* ij.
Pilulae Rufi. *ad gran.* vj.
Electuarium succi Rosar.
—— —— Diaphoenic.
—— —— Benedict. laxativ.

§. 202.

Anodyna sunt,

Quae causas doloris tollunt, minuunt.
1. Diluentia. §. 54. N. 4.
2. Laxantia. §. 35. N. 1.
3. Humectantia. §. 35. N. 4.
4. Acre emendantia. §. 66. 88.
5. Tumores distendentes resolventia. §. 54. N. 4.

Narcotica sunt,

Quae acumen sensus obtundunt; & sunt
1. *Paregorica mitissima, ut*
Sem. Papaver. alb. contusor. *unc.* ij.
Syrup. capit. Papav. alb. *unc.* iß.
Syrup. Diacod. *unc.* iß.
—— Florum Rhoeados. *unc.* iij.

 Hinc

Hinc varia commode parari, adhiberi tuto, queunt. V. G.

Haustus Paregoricus mitissimus.

℞. *Aq. stillatit. flor. Rhoead.* unc. iij.
Fabar. unc. j.
Aq. stillat. flor. Paeoniae.
Sambuci. ana unc. iß.
Tiliae unc. j.
Syrup. flor. Rhoeados. unc. iß.
M.

Idem paulo magis hypnoticus.

℞. In praecedenti mistura loco *Syrupi Rhoeados*, tantumdem *Syrup. Diacodii*, vel *Syrup. Capit. Papav. albi.*

Emulsio Anodyna mitissima.

℞. *Amygdal. dulc.*
Strobylor. Pini.
Sem. papav. alb. ana unc. j.
Cum *Aq. stillat. flor. Rhoead.* q. s.
F. S. A. Emulsio cujus *unc.* x. admisce *Syrup. flor. Rhoead.* unc. j.

Eadem paulo plus soporata.

℞. Loco *Syrupi flor. Rhoead.* eandem dosin *Syrup. Diacodii* vel *capit. Papav. albi*, in praecedenti Emulsione.

2. *Fortiora Narcotica.*

Pilulae narcoticae.

℞. *Opii purissimi* gr. ij.
F. Pil. iij.
Detur una pro dosi, repetendo post horam, si prior nihil effecit, sic & tertio.

Pulvis similis.

℞. *Opii puriss. parum siccati.* gr. ij.
Corall. rubr.
Sacchar. perlat. ana drach. ß.
M. F. Pulv. dividatur in dos. iij.
Usus idem, qui in Pilulis modo descriptus.

Conditum simile.

℞. *Opii in pulverem redacti praecedentis.* dosin unam.
Mivae Cydoniorum. drach. j.
M. F. Bolus.
Hic usurpari geminarique potest eodem modo.

Haustus in Guttulis.

℞. *Opii parum siccati.* drach. j.
Spir. vini rectificat. unc. j.
F. Tinctura.
Dos. gutt. xxx. *ex*
Aq. stillatit. Melissae. unc. ij.
Syr. flor. Rhoeados. unc. ß.

Vel.

℞. *Opii parum siccati.* drach. j.
Sp. Aceti. unc. j.
F. Tinctura.
Dos. gutt. xxx. *ex*
Aq. stillatit. flor. Rhoead. unc. ij.
Syrup. flor. Rhoead. unc. ß.
M.

Mistura Narcotica calida.

℞. *Tinct. Opii cum Sp. Vini rectif.* gutt. LXX.
Syrup. Papav. albi. drach. vj.
Aq. stillat. cortic. Citri.
Aurantior.
Cinnamom. ana unc. ij.
M.
Sumat. cochlear. I. *omni* $\frac{1}{2}$ *hora, donec sopiatur dolor.*

Mistura similis frigida.

℞. *Tinct. Opii cum Sp. aceti pp.* gutt. LXXX.
Syrup. Moror. drach. vj.
Aq. stillatit. Borraginis.
Papav. erratic. ana unc. iij.
M.
In eosdem usus.

Emul-

Emulsio Narcotica fortior.

℞. *Sem. Papaver. alb. cont.* unc. ij.
Cum aq. decoct. Hord. F. Emulsio, cujus *unc.* x. admisce
Syrup. Diacod. unc. iß.
Tinct. Opii cum Sp. Vini rectif. gutt. xx.
Aq. stillat. Cinnamom. drach. ij.
Cortic. Citri. drach. x.
Capiat unc. iß. *omni hora, donec incipiat leniri dolor.*

Epithema Narcoticum.

℞. *Tinct. Opii in Sp. Aceti.* drach. iij.
Aq. stillat. flor. Sambuci.
Rosarum. ana unc. iij.
Aceti Sambucini.
Rosacei. ana unc. ß.
M.
Cum pannis applicetur temporibus utrinque.

Juvat hic maxime parti dolenti demulcentia ita apponere, ut tollatur causa, quae his aegris somnum arcet, qui est dolor in ipsa hac parte; Eo inprimis valent sequentia tepide applicata, atque in eodem tepore bene conservata tam diu, donec dolor levatus erit.

Cataplasma Narcoticum, emolliens.

℞. *Folior. recent. Papav. hortens.* m. j.
Hyoscgami nigri. m. ß.
Altheae. m. iv.
Cum lacte recenti decoct. sub finem admisce
Farin. sem. Lini. unc. j.
Olei recent. press. sem. Lini. unc. ij.
F. S. A. Cataplasma.

Fomentum simile.

℞. *Succum expressum ex decocto prioris Cataplasmatis dilutius parato*, ℔. iij.
Admisce S. A.
Opii puri. drach. ß.
F. Fomentum.
℞. *Aceti Rosacei*, diu digesti cum *radice Hyoscyami*.

§. 204.

Balsami blandi Vulnerarii ad vulnera pura.

Colla in Vino soluta ilico consolidat.
1. Balsami Nativi Copaybae.
de Gilead.
Liquidambar.
de Mecha.
Opobalsamum.
Palmae.
de Peru.
-- Tolu.
-- Terebinthina.
Resina abiegna, e Laricea.
Butyrum.
Medulla.
Mel.

2. Balsami artificiales simplices vulnerarii, blandi.
Olea Rectificat. Cerae.
Terebinth. crassum.
Lini.
Hyperici.
Rosarum.
Solani.
Trifol. odorat.
Butyrum recens, aut cum floribus, & pauco sale.
3. Balsami artificiales compositi similes.

℞. *Flor. Sulph.* drach. iiij.
Ol. Lini vel *Olivarum.* unc. iiij.
Leni igne coq. ad dissolutionem Sulphuris integram.

℞. *Gumm. Elemi purissimi minutissime conscissi* p. 1.
Leni igne lente dissolut. admisce
Terebinth. venet. purae nativae p. 1.
Soluta per linteum trajice; tum admisce
Medullae Bovin. coctae & separatae a membranis p. ij.
Est Balsamus universalis instar *Arcei.*
℞. *Ligni Santali rubr.* ℔. j.
Aq. communis. ℔. iv.
Coq. spatio 2. horarum, cola, inspissa in Extractum spissum, cui admisce
Sang. Dracon. minutissimam in farinam

nam redacti. drach. ij.
Hujus aliquantulum misce *Balsamo praescripto*, donec habeat gratum rubrum colorem. Erit Balf. ruber.

℞. *Ol. Olivarum.* ℔. iſs.
Lign. Santali rubr. unc. ſs.
Coque leniter, donec Ol. saturate rubrum, tum fervidum cola per linteum, in eo solve ad ignem lenem
Cerae Citrinae. ℔. j.
Terebinth. opt. ℔. iſs.
Est instar Balsami *Lucatelli.*
Si ei admisces
Balsam. Peru. unc. j.
Erit eo praestantior.

Usus Omnium: calefact. instilla Vulneri, superpone plumaceolum balsamo tinctum, deliga semel singulis 24. *horis.*

℞. *Mastiches.*
Olibani.
Sarcocollae. ana q. pl.
M. F. *Pulvis subtilissimus, inspergendus Vulneri.*

§. 205.

Emplastrum defensivum rubrum.

℞. *Ol. Rosac.*
Cerae alb. ana unc. vj.
Bol. Armen.
Sang. Dracon. ana unc. iſs.
Rosar. rubr. pulveris. unc. ſs.
M. Agita donec refrigefacta.

Emplastrum defensivum Caeruleum.
——— ——— de Minio.

§. 207.

Digestivum.

℞. *Terebinth. Nativ.* unc. j.
Vitell. Ovorum. N. 1.
Exacte mistis adde miscendo
Mell. Rosar. unc. ſs.

Abstergens.

℞. *Aloës.* } *minutiss. pulverisat.*
Myrrhae. } ana drach. ij.
Fol. Scord. }
Sapon. Venet. tenuissime rasi. drach. j.
Accurate contritis simul admisce
Digestivi praeced. unc. iij.

Corrodentia.

1. *Mitissima.*
Alumen ustum.
Cinis ligni viridis combusti.
Mercurius dulcis.
albus praecipitatus.
Vitriolum album.
2. *Fortiora.*
Mercurius ruber praecipitatus.
Vitrioli colcothar.
Trochisci de minio Vigonis.
3. *Fortissima.*
Butyrum Antimonii.
Lapis infernalis.
Mercurius sublimatus corrosivus.
Oleum Tartari per deliquium.
Oleum Vitrioli.
Quo fortiora, eo prudentius usurpanda.

Elixir Corrodens.

℞. *Aloës.*
Myrrh. ana drach. j.
Sal. Tartari. drach. ij.
Aq. comm. unc. ij.
M.
Coque in Elixir.

Unguentum exsiccans.

℞. *Aerugin.* unc. v.
Aluminis crudi. unc. j.
Aceti fortis. unc. vij.
Mellis puri. unc. xiv.
Coque in Unguentum.

Exsiccantia.

Alumen leviter calcinatum.
Aqua Calcis vivae.
Lapis Haematites.

Masti-

Mastiche.
Sanguis Draconis.
Sarcocolla.

§. 209.

Carnem generantia, Sarcotica dicta.

Balsami Vulnerarii §. 204.
℞. *Cerae citrin.*
Picis nigr.
Resin. vulg. ana ℔. ß.
Ol. Lini ℔. ij.
M.
Est Basilicon, seu Tetrapharmacum.
℞. *Cerae citrinae.* unc. vj.
Olei florum Hyperic. infusione parati. ℔. iiß.
Lenissimo igne fusis adde
Resinae Pini siccae, contritae.
Colophoniae vulgaris electae. ana unc. iß.
Ubi simul fluunt, remota ab igne, per linteum trajectis admisce
Terebinthinae Venetae purae. unc. ij.
Baculo mota, ubi densari incipiunt, insperge.
Mastiches electae.
Olibani puri. ana unc. j.
Croci tenuissime contriti. drach. j.
Est Unguentum Aureum.

§. 212.

Emplastra tenacia.

℞. *Emplast. Diapalmae q. s.*
Ol. Olivar. parum.
Solve.
℞. *Picis vulgaris. q. s.*
Extensa ad linteum applicentur.

§. 217.

Cicatrisans, Epuloticum dictum.

Unguentum desiccativum rubrum.
Diapompholyg.
Calcis.
Nutritum.
Album Rhasis.
Emplastrum album coctum.
de Lapide Calaminari, seu griseum.
-- Minio rubrum.

Sparadrapum Gualtheri.
Colophonia ex Terebinth. cocta in farinam redacta.
Tus.
Olibanum.
Mastiche.

CONTRA HAEMORRHAGIAM.

§. 218.

Corrosiva.

Vitriolum album.
Lapis Infernalis.
Oleum Vitrioli.

Adstringentia.

1. *Quae vasa contrahunt.*
Alcohol.
Sp. Terebinth.
Succus Cydoneorum recens immaturorum.
Sanguis Draconis.
Crepitus Lupi.
Crocus Martis.
2. *Quae cruorem coagulant.*
Alcohol.
Farina volatilis.
Spirit. Nitri.
—— Sulphuris.
Vitriolum calcinatum.
Sacchar. Saturni.
Granatorum cortex.
—— —— Flores.
Lapis Haematites.

§. 921.

§. 219.

Mastiche.
Olibanum.
Sarcocolla.
Terebinthina ad duritiem cocta.

CONTRA DOLORES.

§. 228. & 229.

Vid. 202.

CONTRA CONVULSIONES.

§. 234. N. 2.

Vid. *66.* 88.

§. 134. N. 4.

Tale est jus carnium recentium.

§. 235.

Antispasmodica.

1. Laxantia.
2. Diluentia.
3. Resolventia.
4. Absorbentia.
   Lapis Cancrorum.
   Margarita.
   Ebur.
   Cornu Cervi.
   Sanguis Hirci.
   Dens Apri.
   Ugula Alcis, &c. §. *66.* N. 5.
5. Opiata §. 202.
6. Nervos sopientia.
   Oleum Terebinthinae.
   ——— Copaybae &c.

§. 236.

Diluitur cruor coagulatus, extravasatus, his vel similibus.

℞. *Mell. commun.* unc. ij.
Sapon. Venet. drach. ij.
Sal. Marin. drach. ij.
Aq. Pluviae. unc. xij.
M.

℞. *Sal. Ammoniac.*
Nitri. ana drach. iij.
Urinae recent. sani. unc. xij.
Mel. commun. unc. ij.
M.

℞. *Aloës in aqua solutae, a foecibus resinosis depuratae, iterum leniter inspissatae.* drach. iv.
Ammoniaci salis. drach. ij.
Boracis. drach. ij.
Mellis puri. unc. ij.
Vini Gallici, albi. unc. ij.
Aq. pluviae. unc. ix.
M.

Horum tepefactorum prudens injectio, lenis dein in loco cum sanguine ibi stagnante conquassatio, diluit, resolvit, a putredine praeservat, egressum parat: unde summus horum usus, ubi cruor extra vasa elapsus in magnis cavitatibus stagnat, cöit.

IN

§. 247.

Unguentum Digestivum ad Contusa attenuans, antisepticum.

Valent, quae attenuant, a putredine servant.

1. Imponatur Unguent. hoc digerens plumaceolis exceptum.
℞. *Terebinth.* unc. ij.
Vitelli ovor. N. 1.
Fxacte mistis admisce
Unguent- Basilici. unc. ij.
Aloës purae. drach. iv.

2. Huic superponatur Emplastrum hoc.
℞. *Gum. Galban. depurati. & dein cum Ovi vitello subacti.* unc. iv.
Cerae citrin. unc. ii
Ol. Hyperici. drach. iij.
M.

3. *Tandem huic apparatui superadde hoc* Fomentum *pannis laneis calidis exceptum, expressum, digerens, antisepticum, quantum ferri potest calidissime applicatum.*
℞. *Fol. recent. Rutae.*
Scord. ana m. ij.
Flor. Centaur. min.
Sambuci.
Rosarum. ana unc. iij.
Cum aq. decoct. & express. *unc.* xxx. admisce
Sp. Vin. unc. v.
Sapon. Venet. drach. ij.

§. 252. N. 2.

℞. *Sp. semel rectificat.* unc. j.
Aq. stillat. Rosar. unc. ß.
Mastiches pulverisat. drach. iij.
In Phiala alta coctum serva usui.

§. 279.
Purgatio hic conducens.

Haustus aquam purgans, nec acriter tamen irritans, ad extravasatum in venas resorbendum.

℞. *Scammon. Syriac. puri.* gr. xiv.
Sp. Reginae Hungariae. drach. ij.
In mortario vitreo S. A. tritis, & a faece separatis, admisce.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna. drach. vj.
F. Haustus.

℞. *Radic. Jalapp. pulv.* drach. j.
Sacchari puri. drach. ij.
In mortario vitreo diu tritis admisce sensim, & divisim
Aq. pluviae unc. iij.
F. Emulsio S. A. cui dein affunde
Syrup. Rhei. unc. ß.
F. Haustus.

§. 281. N. 2.

Decoctum attenuans, diluens, aquosum, hic bonum.

℞. *Lign. Santal. alb.* unc. ß.
citrini. unc. j.
Sassafras. unc. ß.
Folia Rutae m. ß.
Agrimon. m. j.
Flor. Staechad. Arab.
Lavendul. ana drach. ij.
Rad. Foeniculi.
Petroselini.
Rusci. ana unc. j.
Cum aq. decoct. vase clauso spatio $\frac{1}{4}$ horae ℔. iv. exhibe.
Sumat. unc. ij. *omni semihorio, sorbendo.*

§. 281. N. 3.

Vid. 247. N. 2, 3.

§. 295.

De his Remediis singulatim in Historia horum morborum.

CONTRA VULNERA THORACIS.

§. 303. N. 3.

Vid. 236.

CONTRA VULNERA ABDOMINIS.

§. 313.

Fomentum idoneum, sive Fotus antisepticus, calorem vitalem resuscitans, Intestino per Vulnus Abdominis egresso conveniens.

℞. *Intestina pura Animalis junioris q. s.*
Coque in aqua q. s. spatio $\frac{1}{12}$ horae; dein adde
Flor. Chamaemel.
Lavend.
Centaur. ana m. ß.
Fol. Menth. m. j.
Stent deinde in infusione, per $\frac{1}{16}$ horae. Tum Decoctum inserviat pro Fomento cum pannis applicando.

Extemporaneum.

Sit Lac recens tepidum.

§. 319.

Fotus.

Vid. 315.

§. 320.

Clysma lenissime stimulans in Vulneribus Abdominis.

℞. *Mell. commun.* unc. iij.
Sal. maris. drach. j.
Aq. decoct. Hord. unc. vij.
M. F. Clyster.
Mane, & vesperi, primis tribus a vulneris inflictn diebus, injiciendus.
Diaeta sit ex solo jure carnium, cum pauxillo salis.

AD CONTUSA.

§. 334.

Purgatio fortis nec inflammans.

℞. *Agarici.* drach. ijß.
Sal. polychrest. scrup. j.
M. F. P.

℞. *Ebuli, vel Sambuci, corticis medii, cent.* unc. j.
Conterendo cum aq. pluv. deinde parum coquendo, tandem exprimendo.
F. Haustus. *unc.* iv.

℞. *Jalapp. pp. ut* §. 279.
℞. *Jalapp. radic. pulv.* drach. iß.
℞. *Mechoacann. rad. pulv.* drach. ij.
℞. *Soldanellae recentis fol.* unc. ij.

℞. *Agaric.* drach. ij.
Fol. Sennae. drach. iij.
Rad. Mechoacan. drach. j.
Tamarind. unc. ij.
Conscissa & contusa macera in aq. pluvia spatio $\frac{1}{4}$ horae, dein ebulliant leniter, spat.o $\frac{1}{8}$ horae, tum Decocti percolati *unc.* ix. admisce
Sal. prunel. drach. ß.
Syrup. Rof. solut. cum Senna. drach. ix.
Capiat unc. j. *omni semihora, donec purgetur satis fortiter.*

Minori forma idem efficere.

℞. *Scammon. Syriac.* gr. xiij.
Stib. diaphoret. gr. xx.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna. drach. vj.
Exacte contritis admisce
Aq. stillat. Cichorei. unc. ß.
F. Haustus.

Fomentum ad Contusa laxans, penetrans, resolvens.

℞. *Rad. Bryon. alb.* unc. ij.
Aristoloch. rotund. unc. j.
Fol. Rutae recent.
Sabinae. ana m. j.
Flor. Tanacet.
Chamaemel.
Matricar. ana unc. j.
Cepar. recent. unc. vj.
Cum aquá, vase clauso, in gradu caloris fere ebullientis, digere per horae dimidium, dein uno momento ebulliant; tum succi per pannum fortiter expressi *unc.* xxv. admisce
Farin. Lini. unc. ß.
Ebulliant denuo parum: tum toti Decocto frigefacto admisce
Sp. vini Theriacal. unc. ij.
Sal. Ammon. unc. j.
Applicetur pannis laneis.

Cataplasma ad Contusa simile.

℞. *Ingredientia eadem,*
Praepara in Cataplasma; sub finem admisce
Farin Lini. q. s.
Galban. in vitello ovi soluti. unc. j.
Ol. Chamaemel. unc. iß.

Emplastrum ad eadem.

℞. *Rad. Bryon. in farinam redact.* unc. ij.
Flor. Sulphur. unc. j.
Mercur. nigr. drach. iij.
Galbani puri & S.A. soluti. unc. iv.
Emplastr. de Melilot. unc. ix.
Ol. Chamaemel. q. s.
Ut F. Emplastrum.

Bona hic.

Emplastra de Galbano, seu Ceratum Matricale, vel Antidotar. correctius Gandavense.
—— —— Baccis Lauri Mesuae.
—— —— Betonicae.
—— —— Cumino.
—— Cephalicum.
—— Diaphyl. cum gumm.
Emplastrum Diaphoreticum.
—— —— Ischiadicum.
—— —— de Meliloto.
—— —— Mucilaginibus.
—— —— Oxycroceum.
—— —— de Ranis.
—— —— —— —— cum Mercurio.

Resolventia interna.

Vid. in §. 54. N. 4.

Eo referri possunt.

Rhabarbarum.
Sperma Ceti.
Gummi Lacca.
Myrrha.
Radix Asclepiad.

Sudorifera sunt

1. Diluentia calida epota; §. 54. N. 4.
2. Resolventia interna; §. 54. N. 4.
3. Stimulantia; §. 75. N. 5.
4. Laxantia; §. 35. N. 3.
5. Calor externus humidus ad cutim determinatus.

Diuretica sunt

1. Diluentia frigida & tepida epota; §. 54. N. 4.
2. Resolventia interna; §. 54. N. 4.
3. Stimulantia: inprimis Salina, Saponacea; §. 75. N. 5.
4. Laxantia; §. 35. N. 3. imprimis Fotu, Clysmate, renibus applicata.
5. Calor renibus, hypogastrio, perinaeo,

naeo, applicatus, frigore vero reliquo corpori simul dato, paulo magis solito.

§. 336.

Vid. 88. N. 1. & 35. N. 1.

IN INFLAMMATIONE.

§. 396. N. 2.

Purgatio antiphlogistica.

Cremor Tartari. *drach.* vj.
Cryftall. Tart. *drach.* vj.
Ipse Tartarus. *drach.* vj.
Sal. Polychreft. *scrup.* v.
Pulp. Tamarind. *unc.* iij.
Tamarindi. *unc.* iv.
Rob. Sambuc. *unc.* iv.
Rhabarbari. *drach.* iß.

Purgans antiphlogisticum, evacuans, revellens.

℞. *Rhei electi.* drach. j.
Sal. polychrest. scrup. iß.
Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. j.
S. A. accurate contrita simul dilue in
Aq. stillatit. flor. Sambuc. unc. ij.
Cinnamom. drach. ij.
F. Haustus.

Bolus purgans antiphlogisticus, impetum cruoris minuens.

℞. *Tamarind. elect. pulp.* unc. ij.
Cryftall. Tartar. minutim pulveris. drach. iij.
M.
Capiat omni $\frac{1}{8}$ *horae* drach. j. *donec commode purgetur.*

Haustus similis.

℞. *Fol. Senn. sine stipit. elect.* drach. ij.
Agarici optim. drach. j.
Tamarind. elect. unc. ij.
Cum *aq. still. fl. Sam.* vase clause decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae, tum Decocti per pannum expressi *unc.* v. admisce
Nitri puri. drach. j.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna. drach. vj.
F. Haustus.

Decoctum simile.

℞. *Fol. Sennae.* drach. iij.
Tamarind. unc. ij.
Agarici. drach. iij.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae, pint. 1. admisce
Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. j.
Capiat unc. j. *omni semihora, donec purgetur.*

Reliqua vid. §. 334.

§. 396. N. 4.

Epispastica

Constant Attrahentibus ad locum: §. 135. N. 4.
Derivantibus eo: §. 135. N. 4.
Propellentibus ab illo: §. 135. N. 4. & §. 135. N. 5.

Vesicantia.

Vid. §. 75. N. 6.

§. 396. N. 5.

Medicamentum diluens & refrigerans simul, in hoc casu.

Decocti forma.

℞. *Rad. Acetosae.* unc. ij.
Gramin.
Scorzon. ana unc. iij.
Fol. Becabung.
Acetosellae.
Agrimon. ana m. j.

Cum

Cum aq. decoct. spatio ⅛ horae, adde
Flor. Borragin.
Buglosf.
Rosar.
Violar. ana pug. 1.
Stent in digestione, vase clauso spatio ⅛ horae, tum depurati, *pint.* iij. admisce
Nitri puri. drach. ij.
Rob. Samb. unc. iij.
Capiat unc. iij. omni hora diei.

Mistura diluens, refrigerans, antiphlogistica.

℞. *Aq. still. flor. Sambuci.* unc. xv.
Rob. Sambuci. unc. ij.
Nutri puri. drach. j.
M.
Capiat unc. j. *omni hora.*

Emulsio similis.

℞. *Semin. contus. Bardan.* drach. iv.
Petroselini. drach. vj.
Cichorei. unc. j.
Cum *Aq. stillat. Petroselini.*
F. Emulsio, cujus *unc.* xij. admisce
Nitri puri. drach. j.
Syrup. 5. *radic. aperient.* unc. j.
Capiat unc. j. *omni hora.*

Pulvis refrigerans, resolvens.

℞. *Stibii diaphoret. non ablut.* drach. j.
Lapid. Prunell. drach. ſs.
Rad. Zedoar. scrup. j.
M. F. P. dividendus in vj. dos.
Capiat unam *omni trihorio ex Ptisana.*

§. 398. N. 1.

Liquidum tenue aromaticum, calide potandum.

℞. *Ligni Santali albi.*
citrini.
rubr. ana unc. j.
Rad. Carlinae. unc. j.
Petroselini
Foeniculi. ana unc. iij.
Ononidis. unc. ij.
Cum aq. decoct. spatio ½ horae, adde
Ligni Sassafras rasi. unc. ij.
Fol. Betonic.
Rutae.
Scabiosae.
Tussilaginis. ana m. j.
Stent in digestione fervida spatio ½ horae, clauso vase, tum puri liquoris ℔. v. exhibe.
Sorbeat omni hora unc. ij. *fervidas.*

§. 389. N. 1, 2, 3.

Vid. §. 107. ad 144.

AD ABSCESSUS.

§. 403. N. 1, 2.

Maturantia in Pus.

1. Gumm. Aromatica simplicia.
Ammoniacum.
Bdellium.
Elemi.
Galbanum.
Opopanax.
Sagapenum.
2. Emollientia, laxantia, humectantia, §. 54. N. 4.

Cataplasma emolliens & maturans.

℞. *Farin. Secales.* unc. iv.
Aceti. drach. ij.
Gumm. Galban. in vitello ovi solut. unc. j.
Cum aq. decoct. in Cataplasma, adde sub finem
Ol. Lil. alb. unc. j.
F. Cataplasma.

℞. *Fol.*

℞. *Fol. Acetos. recent.* m. iv.
Butyri insulsi. unc. j.
Ad ignem leniter decoctis parum adde
Fermenti panis. unc. ij.
Gumm. Sagapen. in vitello ovi solut. drach. iv.
F. S. A. Cataplasma.

Vel.

℞. *Mellis ad spissitudinem paulo majorem cocti*. unc. iv.
Ceparum sub cineribus assatar. unc. iij.
Ficuum pinguium. unc. iv.
Cum pauxillo aq. S. A. decoct. in Cataplasma, adde
Farin. Lini. unc. iß.
F. Cataplasma.

Vel.

℞. *Avenae excorticat.* unc. j.
Farin. Lini recentis. unc. ij.
Bulbor. Lil. albor. unc. iij.
Flor. Altheae. unc. j.
Cum lacte recenti decoctis S. A. adde
Butyri insulsi. unc. ij.
F. Cataplasma.

§. 403. N. 3.

Usus Decocti §. 898. N. 1. huic proposito motum excitat sufficientem.

§. 409.

Cataplasma modice acre, emolliens, oleosum, tegumenta mortua resolvens.

℞. *Fermenti panis acris*. unc. ij.
Sapon. Venet. rasi. drach. ij.
Mellis. unc. ß.
Ol. Chamaemel. infus. drach. ij.
M. F. S. A. Cataplasma.
Prosunt & praescripta §. 403. N. 1. 2.

§. 412.

℞. *Cinerum clavellat.* unc. iv.
Calcis vivae Leodiensis. unc. vj.
Contusa misce; dein in loco humido liquescant: filtra, inspissa; fusa, ad ignem validum in crucibulo, effunde in lapillos, caute, in vase sicco bene obturato asservandos.

Horum pauxillum abrasum, plumaceolo exceptum, applicetur spatio duarum horarum, dein applica, deterso priori, Butyrum.

Butyri Antimonii *pauxillum imponatur apici protuberantis Apostematis*.

Aut teneatur Lapis infernalis *eidem apici aliquamdiu applicatus*.

IN FISTULIS CURANDIS.

§. 415.

Injectio digestiva liquefacta.

℞. *Terebinth. nativ.* unc. ij.
Vitell. Ovorum. unc. j.
S. A. subactis, admisce
Mellis commun. unc. ij.
Sp. vini commun. drach. iv.
Aq. commun. unc. iv.
Calefactum & probe mistum injice.

Vel.

℞. *Balsami Arcaei.*
Vitell. Ovorum. ana unc. j.
Mista dilue in
Sp. Vin. commun. unc. viij.
Usus, ut prioris.

Injectio Detersiva.

℞. *Mellis Rosar.* unc. ij.
Elixir. propr. cum sale Tartari pp. unc. ß.

Lixi-

Lixivii barbitonsor. unc. viij.
M.

℞. *Aloës.*
Croci.
Myrrhae ana drach. j.
Salis communis. drach. iij.
Coctis in aqua, & filtratis. *unc.* x.
adde *vini.* ana.

Vel.

Decoctum Balsamicum, consolidans Fistulam puram.

℞. *Rad. Aristoloch. major.* unc. ij.
Fol. sicc. Scordii. unc. xx. admisce
Baccar. Junip. contus. unc. j.
Cum sp. Vini debili decoct. in phiala alta, spatio 1. horae, *unc.* xx. admisce
Sapon. venet. unc. j.

Usus, ut prioris.

Ubi pura Fistula, hanc consolidat sequens

Injectum.

℞. *Ol. infusi Hyperici.* unc. iv.
Aloës.
Myrrhae.
Olibani ana drach. ij.
Coquendo leniter, mista subige cum
Vitelli ovorum. unc. ij.
Dein, calefacta parum, in Fistulam puram injice.

IN GANGRAENA.

§. 434. N. 1.

Mistura Spiritus excitans in Gangraena a causa calida, temperie alcalina.

℞. *Succ. rec. expressi Citri.* unc. ij.
Aurantior. unc. j.
Syrup. recent. Moror. unc. ij.
Aq. stillat. Citri totius: unc. iv.
Melissae. unc. ij.
Cinnamomi. unc. j.
Vini Rhenani. unc. vj.
Addito, si opus, *Saccharo.*
M.
Bibat unc. j. *omni hora vel & semi hora.*

Vel.

℞. *Rob. Ribesiorum.*
Berberis. ana unc. ij.
Sp. salis. drach. ß.
Aq. stillat. Melissae. unc. vj.
Vini Rhenani. unc. x.
M.
Capiat. unc. j. *omni hora.*
Si frigida laborat Gangraena, temperies phlegmatica vel acida.

Mistura, spiritus excitans, calida.

℞. *Sal. vol. oleosi.* drach. iij.
Elixir. propr. cum sale Tartari pp. drach. ij.
Aq. stillat. vitae Matthioli: unc. iij.
Corticis Citrei. unc. vj.
Syrup. 5. *rad. aperient.*
Artemisiae Fernelii. ana unc. j.
Confect. Alkermes completae. drach. ij.
In usum eundem.

§. 434. N. 2.

In Temperie Acida; §. *66.* N. 1, 2.
—— —— Alcalina; §. 88. N. 5, *6.*

§. 434. N. 3.

In casu alcalescente calido.

℞. *Vini Rhenani.* ℔. j.
Cinnamom.
Caryophyllorum.
Fol. Maceris.
Nucis myristicae. ana drach. ij.
Coq. in phiala alta vitrea, in arena.

Hoc

Hoc Decocto imbue panem tostum.

In casu acido, frigido.

℞. *Sal. vol. oleos.* unc. ß.
Sp. cortic. Citrei. unc. ij.
Sp. Lavendulae.
Menthae. ana unc. j.
Theriacal. unc. ij.
M.

Atque hoc tostum panem imbue.

§. 435. N. 2.

Fomentum ad Gangraenam emolliens, antisepticum, resolvens, putrefacti introitum in venas impediens.

℞. *Fol. recent. Rutae.* m. iv.
Malvae. m. ij.
Alliariae. m. j.
Farin. Lini. unc. j.
Cum aq. decoct. vase clauso, ℔. iv. admisce
Sapon. Venet. drach. ij.
F. Fomentum:
Laneis pannis applicandum.

℞. *Aceti Sambuci.* unc. ij.
Aq. flor. Sambuci. unc. x.
Salis Ammoniac. drach. ij.
Vini albi Gallici. unc. vj.
M. pro Fomento.

Cataplasma simile.

℞. *Flor. Meliloti.*
Sambuci.
Altheae.
Chamaemel.
Calend. ana unc. iij.
Cum aq. decoct. in Cataplasma adde sub finem
Farinas Lini. unc. j.
Ol. Lini. unc. iß.

§. 438.

Condimentis talibus materiem praebent.

Sal Ammoniacus.
Borax.
Gemmae.
Nitri.
Maris regeneratus residuus a restillatione Sp. sal. Ammon.

Acetum.
Calendulae.
Destillatum.
Dracunculi hortensis.
Lavendulae.
Rosaceum.
Rutaceum.
Sambucinum.
Scilliticum.
Theriacale.

Sp. Nitri.
Salis.
Sulphuris per Campanam.
Vitrioli.
} simplex, vel, cum triplo, Alcoholis, dulcis.

Vina Rhenana inprimis.

Aromata hic fere propria.

Abrotanum.
Absinthium.
Alliaria.
Angelica.
Balsamita.
Carduus Benedictus.
Centaurium minus.
Chamaedrys.
Dictamnus Creticus.
Geranium Robertianum.
Lavendula.
Majorana.
Marrubium album.
Myrtus.
Origanum.
Polium.
Pulegium.
Rosmarinus.
Ruta.
Sabina.
Salvia.
Scordium.
Tanacetum.
Thuya.

Fe-

Fomentum putredinem incipientem corrigens.

℞. *Fol. Rutae.*
Scordii.
Absinthii. ana unc. iv.
Menthae. unc. j.
Cum *Aq.* & *Aceti. ana* q. s. decoct. vase clauso, ℔. iv. admisce
Sal. Gemmae. drach. iv.
Sp. vini theriac. unc. ij.
F. Fomentum.

Cataplasma Antisepticum ad Gangraenam.

℞. *Eadem.*
Coq. in Cataplasma: sub finem addendo
Sal. Ammon. drach. iv.
Farin. Lini. unc. ij.
Ol. infusi Rutae. unc. iß.
F. Cataplasma, tempore usus irrorandum *Sp. Vini Theriac. vel Sp. Vini Camph. tantillo.*

§. 448.

Liquor calidus, corruptioni resistens.

℞. *Aceti Dracunculi hortens.* unc. vj.
Rosac. unc. ij.
Sp. vini theriacal. unc. j.
Sal. marini. unc. j.
Aq. decoct. Scordii. unc. xij.
M.

Escharae Gangraenosae emolliendae optimum hoc Cataplasma.

℞. *Fol. Scord.* m. ij.
Malvae. m. j.
Fol. Lavend.
Altheae. una unc. j.
Cum *Aceto* decoct. in Cataplasma, admisce
Farin. Lini. unc. iij.
Ol. Lini. unc. j.
Sal. Ammon. drach. j.

Unguentum Aureum.
Basilicon.

§. 450.

Cataplasma emolliens, diaphoreticum, anodynum.

℞. *Fol. rec. Abrotan. mar.*
Absinth. pontici.
Rutae hortens.
Scordii.
Alliariae.
Eupator. cannab.
Marrub. alb.
Nicotianae. ana m. ß.
Hyoscyami. m. j.
Flor. Calthae terrestr.
Centaur. min.
Meliloti.
Matricariae,
Tanacet. ana unc. ij.
Altheae.
Papav. errat. ana unc. j.
Cum aq. decoct. vase clauso, spatio ¼ horae, admisce
Farin. Lini. unc. iv.
Ol. infus. Rutae. unc. ij.
Sp. vini theriac. ana unc. j.
Sal. Ammon. drach. j.

§. 456.

Mistura Cardiaca, calida in Gagraena, a causa frigida.

℞. *Aq. stillat. Theriac.* unc. j.
Prophylact. Sylvii. drach. vj.
Vitae Matthiol. unc. j.
Rutae. unc. ix.
Syrup. Artemis. Fernelii.
Radic. 5. *aperient.* ana unc. iß.
Elixir. propr. cum sale Tartari pp. drach. ij.
M.
Capiat. cochleare j. *omni* ⅛ *horae: superbibendo* unc. unam vel alteram *sequentis.*
℞. *Aq. decoct. Hordei.* pint. ij.
Vini Gallici. pint. j.
Zingiber. pulveris. drach. ij.
Syrup. Botryos. unc. iij.
M.

℞. *Camphorae* gran. viij.
Theriac. drach. ij.
Zingiberi drach. iij.
M.
Scrup. j. *omni bihorio.*

AD SPHACELUM.

§. 462.

Acre Lixivium.

℞. *Calc. viv. ex saxis exustis p.* I.
Hanc tege
Cinerum clavellat. p. iij.
In loco subterraneo liquefacta, filtrataque serva.
Aut & ipsa Calx viva tenuiter in pollinem acta inspergi poterit.

Sed & pulcherrimae separationes fiunt, si escharae mortuae applicatu putrefacientis remedii mollitae, in tabum solutae, difluentes a sana parte recedunt, dum interea vivae partes fotu vivifico animantur. Vid. 435. N. 2.

§. 469. N. 5.

Pulvis cardiacus, calidus, narcoticus.

℞. *Ol. stillat. Cinnamom.* gutt. ij.
Carophyll. gutt. j.
Cort. Citrei. gutt. ij.
Sacchari puri. drach. ij.
F. S. A. Elaeosaccharum, cui admisce
Corall. rubr. drach. j.
Laud. puri. gr. ij.
M. F. Pulv. divid. in ij. dos.
Capiat unam *hora una ante actionem, & si nihil sopivit*, alteram $\frac{1}{4}$ *horae ante eandem.*

§. 471. N. 5.

Pulvis adstringens, ad sistendam Haemorrhagiam vulneris externi.

℞. *Sang. Draconis.* drach. j.
Sarcocoll. drach. ij.
Lapid. Haematit. drach. ß.
Bol. Armen. drach. viij.
M. F. Pulv. tenuissimus.

℞. *Farin. volatil. in molendinis, vel pistrinis, collectae.* unc. iv.
Colcothar. Vitrioli. fortiter exusti & edulcorati. drach. ß.
M. exacte.

℞. *Fungi Lycoperdi dicti bene maturi, atque siccissimi, collectum pulverem, eum vulneri insperge, mox aperti inteteriorem superficiem applica.*

IN COMBUSTIONE.

§. 479.

Mistura refrigerans, antiphlogistica.

℞. *Fol. rec. Sedi maj.* unc. iij.
Contritis expresso succo, admisce,
Syrup. Rosarum.
Violarum. ana unc. j.
Nitri. scrup. ß.
Spirit. Salis gutt. x.
Aquae pluvial. ℔. ij.

§. 480.

Fotus partem combustam contra putredinem condiens.

℞. *Aceti Lithargyrii.* unc. ij.
Vini Gallici. unc. xij.
Aq. stillatit. flor. Sambuc. unc. xiv.
M.

Fotus similis, resolvens, emolliens.

℞. *Flor. Sambuci.*
Meliloti.

Al-

Altheae. ana unc. j.
Cum aq. decoct. & expressis, ℔. ß j. admisce
Sp. vini Theriac. unc. ij.
Aceti Sambuc. unc. j.
Sal. maris. drach. j.
Linteis calidis applicetur.

Cataplasma emolliens, resolvens.

℞. *Fol. Malv.*
Bismalv. ana m. ij.
Flor. Melilot. unc. ij.
Cum aq. decoct. sub finem admisce
Farin. Lini. q. s.
Sp. vini Theriac. unc. j.
Ol. Lini. unc. ß.
F. Cataplasma.

Unguentum simile.

℞. *Butyri recentis.* q. pl. cum *aqua frigida* ablue, donec albescat.

℞. *Hujus Butyri.*
Spermat. Ranarum.
Succi Sedi. ana.
M. S. A.

AD SCIRRHUM.

§. 490. N. 1.

Fotus ad Schirrum resolvens, emolliens.

℞. *Flor. Althae*
Chamaemel.
Melilot.
Sambuc. ana m. j.
Centaur. min. m. ß.
Fol. Absinth.
Marrub. alb.
Rutae.
Sabinae. ana ß. j.
Rad. Bryon. alb. unc. iv.
Angelic. sativ. unc. j.
Cum aq. decoct. vase clauso, & per pannum express. ℔. iv. admisce
Sp. vini Theriac. unc. iv.
Applicetur pannis laneis ad cutim nudam, superapponendo extrinsecus supra pannos vesicam Suillam expansam, atque pauxillo olei prius inunctam.

Cataplasma simile.

Ex iisdem coque cum s. q. Aq. Cataplasma, sub finem addendo
Gumm. Galbani in vitello ovi subact. unc. iij.
Farin. Lini. unc. ij.
Ol. Lini. unc. iij.

Emplastrum ad Scirrhum simile.

℞. *Gumm. Ammon.*
Galban.
Sagapen.
Opopanac. ana unc. ij.
Leni igne in testa soluta depura, tum admisce accurate
Vitel. Ovorum bene concussor. N. iv.
Cerae citrinae unc. ij.
Farin. rad. Bryon. alb. unc. iij.
Ol. infus. Rutae. q. s.

Ut F. S. A. Emplastrum.

§. 490. N. 4.

Victus esto ex Lacte recenti, Lacte ebutyrato, & Sero lactis.
Ex Jure carnium quarumcumque recentium de quadrupedibus & volatilibus.
Ex Frumentaceis, Avena, Hordeo, Milio, Phalaride, Secali, Tritico, Zea.
Ex Oleribus, §. 35. N. 1.
Ex Fructibus mitibus, maturis, horaeis, acido dulcibus, inprimis coctis.
Ex Hordeatis, Panatellis &c.
Potus esto Decoctum ex Rad. Chinae. Sarsaparillae, Lignorum Santalorum trium &c.

Decoctum Anodynum in Scirrho non movendo.

℞. *Semin. Papaver. alb. contus.* unc. ij.
Rad. Foenicul. unc. iv.
Flor. Papav. errat. drach. vj.
Fol. Malvae. m. j.
Cum aq. decoct. vase clauso, spatio ½ horae, pint. ij. admisce
Syrup. Papav. alb. unc. iiß.
Bibat subinde unc. iij. vel iv.

Pulvis similis.

℞. *Spermat. Ceti.*
Corall. rubr.
Stibii diaphoret. non abluti. ana drach. j.
Laudani puri. gr. ij.
M. F. Pul. tenuissim. dividendus in iv. dos. aequales:
Quarum unam capiat mane & vesperi, urgente dolore.
Haec pro internis.

Externe Fomentum simile.

℞. *Flor. Hyoscyami.*
Meliloti.
Papaver. rhoead.
Sambuci. ana pug. j.
Cum aq. decoct. vase clauso, pint. iß. admisce
Aceti Sambuci.
Rosac. ana unc. ij.
Sp. Vin. rectific. drach. iv.

Unguentum Anodynum, Saturninum, blandum ad Litum.

℞. *Aceti Lithargyrii.* unc. j.
Ol. express. semin. Hyoscyami.
Papav. alb.
Rosar. infus. ana drach. ij.
F. S. A. Nutritum, cui sub finem admisce
Opii puri. gr. vj.
Emplastrum.

Emplastrum de Minio.
Unguentum Diapompholygos.
Emplastrum Anodynum, blandum, motum sedans, ad Scirrhum, nec resolutione, nec exstirpatione, medicabilem.

℞. *Succi*, recent. expressi & puri,
Fol. Hyoscyami.
Papaver. hortens.
Phellandrii. ana unc. iv.
Leni igne coque, inspissa, sub finem admisce
Cerae albae. unc. viij.
Ol. infus. Rosar. unc. j.
F. S. A. Emplastrum.

Emplastrum Saturninum, mercuriale blandum.

℞. *Sacchar. Saturni.*
Cerussae.
Amalgam. Mercur. & Saturn. ana drach. ij.
Cerae albae. unc. iv.
Ol. infus. Rosar. drach. ij.
M. F. Emplastrum.

IN CANCRO.

§. 507. N. 1.

Vid. *Emplastrum* §. 490. N. 4.
Aq. Stillat. Spermatis Ranar.
Sperma Ranarum.

§. 507. N. 2.

Pulvis purgans, in cancro nondum exulcerato.

℞. *Resin. Jalapp.* gr. vj.
Diagrydii. gr. vij.
Stibii diaphoret. non ablut. gr. xxiv.
M. F. Pulv.

Si-

Similis mercurialis.

℞. *Mercur. dulc.* gr. xv.
Diagryd. gr. xij.
M. F. Pulv.
Capiat semel in septimana.

§. 507. N. 3.

Decocta ex Bardana.
China.
Foeniculo.
Petroselino.
Sarsaparilla.
Scorzonera.

Pulvis aperiens, blandus.

℞. *Antimon. diaphoret. non ablut.* gr. viij.
Sperm. Ceti. drach. j.
M. F. Pulv. divid. in ij. dos.

Sumat unam *mane & vesperi.*

§. 509.

Fomenta & Litus.

Fomentum lene, Saturninum, Anodynum.

℞. *Aq. stillat. Papaver. Rhoead.*
Rosar.
Sambuci. ana unc. ij.
Sacchar. Saturni. drach. j.
Tinct. Opii. drach. j.
Sp. Vini Theriacal. drach. ij.
M.

Linimentum Saturninum, lene.

℞. *Aceti Lithargyrii.* drach. vj.
Ol. Rosacei. drach. iv.
F. Nutritum.

IN MORBIS OSSIUM.

§. 529. N. 1.

Infuso-Decoctum abstergens, antisepticum, in spina ventosa.

℞. *Ligni Guajaci virid. ponderos. rasi.* unc. x.
Sal Tartari. drach. ß.
Cum aq. comm. ℔. vj. spatio xxiv. horar. digestum in diplomate, decoque spatio 2. horar. sub finem admiscendo
Sp. vin. rectific. unc. iv.
Ebulliant iterum parumper, tum exhibe.
Super residuo decocti novae aq. ℔. iij. affusae ebulliant, per iv. horas
Prioris decocti unc. iv. *sumat quater de die vacuo stomacho: mane hora septima, dein hora undecima, iterum quarta pomeridiana, & ultimo hora septima vespertina.*
Altero Decocto utatur pro potu quotidiano.
Sic ex ligno Juniperino, Sassafras, Buxi, Quercino, &c. Decoctum fieri potest.
Lintea his decoctis madida Fomenta sunto.

IN CURATIONE FEBRIUM IN GENERE.

§. 599.

Vid. 28. N. 1, 4.

§. 603.

Fomentum mucosum, anodynum, blandum, leniter aperiens.

℞. *Semin. Pomor. Cotoneor.* N. vj.
Cum *aq. stillat. flor. Rosar.*
Sambuc. ana unc. iij.
F. S. A. Emulsio, cujus puro liquori admisce
Sp. Vin. rectific. unc. ß.
Tinct. Opii. drach. j.

Unguentum Aureum.

Basi-

Basilicum.
Diapompholyg.
Nutritum.
Populeum.
Rosarum.

§. 605. N. 1.

Ptisanae.
Decoctum laxans.

§. 605. N. 2.

Mistura subacida, nitrosa, in Febribus a nimio calore.

Aq. decoct. Hord. unc. xxv.
Nitri puri. drach. j.
Vini Rhenani. unc. vj.
Rob. Ribesior.
Sambuci. ana unc. ij.
M.
Capiat omni $\frac{1}{4}$ *horae* unc. j. *vel* ij.

℞. *Aq. stillat. Cichorei.*
Fumar.
Meliss. ana unc. iij.
Sp. Salis comm. drach. j.
Syrup. Moror. unc. ij.
Nitri puri. drach. ß.
M.
Capiat cochlear. j. *omni semihorio.*

Pulvis similis.

℞. *Cryst all. Tartari.* drach. ij.
Nitri puri. drach. ß.
M. F. Pulv.
Capiat scrup. ß. *omni trihorio ex Ptisana.* Reliqua vid. in Cap. *de Putredine Alcalina*, & *de Excessu circulationis.*

§. 605. N. 3.

Pulvis temperans, aromaticus, in Febribus ab aëre humido.

℞. *Herb. recent. Majoran.*
Menth. crisp.
Origani.
Rorismar. ana m. ij.
Flor. Chamaemel. roman.
Rosar. rubr.
Tanacet.
Lavend. ana m. j.
Mari Syriaci. m. ß.
Rad. Irid. Florent.
Angelic. sativ.
Imperat. ana unc. iij.
Rasur. lign. Sassafr. unc. ij.
Semin. contus. Celeri. unc. iij.
Conscissorum F. Pulv.
Spargendus in loco ubi aeger est.

§. 605. N. 10.

Vomitoria lenia in Febribus ex copia ciborum.

℞. *Aq. decoct. Hord. levis.* unc. xxxvj.
Oxymell. squillit. unc. iij.
Tart. vitriolat. non acidi. drach. ij.
M.
Capiat unc. ij. *omni semihorio.*

Vel.

℞. *Rob. Samb.* unc. iij.
Aceti squillit. unc. j.
Aq. stillat. Meliss. unc. vj.
M.
Capiat unc. ß. *omni semihorio.*

℞. *Tartar. Emetici.* gr. v.
Pro una dosi.

℞. *Vini Emetici.* unc. iß.
Pro una dosi.

℞. *Rad. Ypecacuanh. alb.* scrup. j.
F. Pulvis.
Pro una dosi.

Haustus Emeticus, Ventriculo cibis nimium infarcto.

℞. *Rad. Ypecacuanch. pulveris.* scrup. iv.
Cum *Vini albi.* unc. iij.
Coque in phiala alta per hor. quatuor.
Colaturam exhibe pro una dosi.

Vel.

Vel.

℞. *Fol. recent. Asari consciss.* N. v.
Cum aq. fervida infusis spatio ½ horae absque ebullitione,
Succum expressum exhibe pro una dosi.

§. 610.

Clysma motum temperans, refrigerans, in Febribus.

℞. *Nitri puri.* drach. ij.
Mell. Rosar. unc. j.
Seri Lactis recent. unc. xij.
M.

Vel.

℞. *Aceti comm.* unc. j.
Nitri nativ. drach. iij.
Syrup. Rosar. solutiv. cum Senna. unc. ij.
Aq. decoct. Hord. unc. ix.
M.

Vel.

℞. *Lact. Ebutyrati.* unc. x.
Syrup. Ros. pallid. unc. ij.
M.

Vel.

℞. *Decocti comm. emollient.* unc. xj.
Nitri puri. drach. iij.
Mell. Mercurial. unc. iß.
M.

§. 611.

Medicamenta in languore Febrili. Mistura aromatica, cardiaca.

℞. *Oxymell. squillit.* unc. iij.
Sp. Vitae Matthiol. drach. iij.
Aq. stillat. Menthae. unc. iv.
Cinnam. unc. j.
M.
Capiat unc. j. *omni hora.*

Similis calida.

℞. *Diascord. Sylvii.* scrup. iß.
Theriac. Androm. drach. iß.
Syrup. 5. *Radic. aperient.* unc. ij.
Aq. stillat. Cardui bened. unc. vj.
M.
In eundum usum.

Conditum calidum, aromaticum, excitans; in eodem casu.

℞. *Confect. Alkerm.* drach. j.
Zingib. condit. drach. vj.
Rad. Contrajerv.
Serpentar. virgin. ana drach. j.
Syrup. 5. *radic. aperient. q. s.*
Ut F. Conditum.
Capiat drach. ß. *omni quadrihorio.*

℞. *Pulv. Comitissae Kent.* scrup. iß.
Detur omni quadrihorio.

Pulveres similes in eodem casu.

℞. *Zing. alb.*
Cortic. Winteran.
Rad. Zedoar.
Contrajerv.
Serpent. virgin. ana drach. j.
Trochisc. de Viperis. drach. ij.
M. F. Pulv. tenuis divid. in doses *scrup.* ß.
Capiat unam *omni quadrihorio.*

℞. *Sal. Card. bened.* drach. ß.
C. C. *alb.* drach. j.
Corall. rubr. scrup. ij.
Ol. stillat. Cinnam.
Cortic. Citrei. ana gutt. iij.
M. F. Pulv. divid. in x. doses.
In eosdem usus.

§. 614.

Amara lactescentia frigida.

Chondrillae.
Cichorea.
Hieracia.
Intubi.
Lactucae.

Scor-

Scorzonera.
Sonchi.
Taraxaca.
Tragopogona.

IN FRIGORE FEBRILI.

§. 625.

Potus in Frigore Febris sumendus.

℞. *Aq. decoct. Hord.* unc. xxx.
Nitri puri. drach. ij.
Oxymell. simpl. unc. iij.
Aq. stillat. Caryophyll. arom. unc. ij.
M.

Capiat unc. ij. *omni* $\frac{1}{4}$ *horae, calide valde sorbendas.*

Emulsio in eundem finem.

℞. *Quatuor Sem. frigid. maj.*
min. ana drach. ij.
Cum aq. F. Emulsio, cujus ℔. iij. admisce
Aq. stillatit. Foeniculi. unc. iv.
Sal. Prunell. scrup. ij.
Syrup. 5. *Rad. aper.* unc. ij.
Violarum. unc. ß.
Usus idem.

Mistura similis.

℞. *Aq. stillat. Borragin.* ℔j.
flor. Rosar. unc. j.
Sambuc. unc. viij.
Cinnam. unc. iß.
Sp. vitae Matth. unc. ß.
Syrup. Artemis. Fernel. unc. ij.
M.
Usus ut supra.

Decoctum Coffe.
——— Ligni Sassafras.
——— Santali.
& similia hic valent, inprimis si pauxillum Aromatis circa finem addis.

Decoctum simile.

℞. *Ligni Santali albi.*
citrin.
rubr. ana unc. j.
F. Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae, tum adde
Radic. Foenic. unc. iv.
Rasur. Sassafr. unc. ij.
Glycirrhizae. unc. ß.
Ebulliant iterum uno momento, dein Decocti. ℔. iv. exhibe.
In eundem usum.

IN ANXIETATE FEBRILI.

§. 634.

Vomitoria in Febre commoda.

℞. *Oxymell. Scillit.* unc. iij.
Aq. stillat. Cichorei. unc. v.
M.
Pro Haustu.

℞. *Fol. Asari recent.* N. viij.
Cum *Aq. stillat. Card. bened.*
F. Infusio, spatio quatuor horarum; dein
Expressae tincturae. unc. v.
Exhibe
Pro Haustu.

℞. *Vitrioli alb.* gr. xxv.
F. Pulv.
Ex *pauxillo Cerevisiae hauriendus.*

Purgantia in Febribus.

℞. *Cryståll. Tart.* drach. v.
Ex sero Lactis tepefacto.

Pulvis lenissime purgans.

℞. *Cryståll. Tartar.* drach. ij.

Sal.

Sal. prunell. gr. xij.
Polychrest. gr. xvj.
M. F. Pulv.

Haustus similis, fortior.

℞. *Scammon.* gr. vij.
Cum *Aq. stillat. Cichor.* unc. ß.
F. S. A. Emulsio, cui adde
Syrup. Ros. solutiv. cum Senna. drach. xij.
F. Haustus.

Decoctum simile.

℞. *Tamarind.* unc. iij.
Agaric. trochisc. drach. iij.
Fol. Sennae. drach. j.
Scrophular. maj. aquat. unc. ß.
Cum Aq. decoct. & express. *unc.* viij. adde
Sal. Prunell. drach. ß.
Syrup. Ros. solutiv. cum Senna. unc. iß.
Capiat unc. ij. *omni* $\frac{1}{2}$ *hora, donec purgari incipiat.*

Decoctum simile.

℞. *Prunor. acido-dulc.* unc. iv.
Tamarind. unc. j.
Fol. Senn. drach. ij.
Scrophular. aquat. drach. vj.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae, deinde per pannum express. *unc.* xij. admisce
Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. ij.
Capiat unc. iij. *omni* $\frac{1}{2}$ *hora, donec purgari incipiat.*

Bolus purgans.

℞. *Electuar. Diaprun. Sylvii.* drach. iß.
Fol. Senn. pulv. scrup. j.
M. F. Bolus.

Electuarium Diaprun. seu Cholagogum Sylvii *unc.* ß.
Confectio Hamech. *drach.* iv.
Hiera picra Galeni. *drach.* iß.
Electuarium lenitivum. *unc.* j.
—— —— Succi Rosarum. *unc.* ß.

Sudorifera in Febribus.

Sunt semper diluentia & aperientia.

Decoctum sudoriferum.

℞. *Rad. Apii.* unc. ß.
Bardan.
Chinae. ana unc. j.
Cichor.
Gramin.
Napor.
Petroselin.
Rapar.
Rusci. ana unc. ß.
Sarsaparill. unc. j.
Scorzon. unc. ß.
Fol. Acetos.
Cichor.
Endiv.
Taraxaci. ana m. j.
Flor. Sambuc. unc. ij.
Sem. contus. Apii.
Petroselin. ana unc. j.
Cum aq. decoct. pint. iij. exhibe.
Hauriat unc. iij. *calidas omni quadrante horae, donec leviter sudet.*

Ex hac Formula infinitae aliae concinnari possunt.

Diuretica.

Hydrogala ex *lactis recent.* p. j. *Aquae* p. iij.
Serum lactis.
Lac ebutyratum.
Lachryma Betulae.
Succi maturi rec. horaei, aqua diluti.
Sal Nitrum.
Nitrum antimoniatum.
Sal Polychrestum.
Decocta praecedentia sudorifera *cum regimine ad Diuresin.*

Abstersiva.

Sunt eadem.

IN SITI FEBRILI.

§. 640.

Potus commodissimi in Febribus.

℞. *Aq. Hord. comm. simpl.* unc. xl.
Rob. Ribesior. unc. iv.
Sp. Salis tot guttas, *quot sufficiunt ad gratum acorem.*
Aq. stillat. Cinnam. unc. j.
M.
Pro Potu assiduo.

℞. Gelatinae, Rob. Syrupi { Ribesiorum. Pomorum Cydonior. Cerasorum nigr. Berberis. Mororum. Baccarum Rubi Idaei. Pomorum Granator. Limonior. Citriorum. Aurantior. Chinensium. } *Horum cujuslibet*, unc. iv.

Praepara ut prius; v. gr.

℞. *Gelatinae Cydonior.* unc. j.
Diamori Nicolai. unc. ij.
Syrup. Acetos. Citrei. unc. j.
Aq. stillat. Borrag.
Melissae. ana unc. iv.
simplicis unc. xxiv.
Vini Rhenani. unc. iij.

M.

Hydrogala.
Serum Lactis.
Lac ebutyratum.
Cerevisia tenuissima.
Potus Coffe.
Vini p. I. Aq. purae p. xij. succi Citri parum.

§. 641.

Decoctum in valida siti & debilitate summa.

℞. *Pomorum elect. rec. Citri, expurgatis seminibus*, N. ij.
Cum cortice conscissa, abjecta alba, fungosa, carne, contusaque immitte
Aq. decocti Hordei simpl. unc. xxxij.
Adde *Syrup. Mororum* unc. iß.
Vini Rhenani. unc. iij.
Panis tosti. unc. ij.
In vase fictili clauso serventur;
Po Potu assiduo.

Vel.

℞. *Syrup. de Limon.* unc. iij.
Sp. Vini puri unc. iß.
Vini Rhenani. unc. iv.
Aq. comm. purae. unc. xiv.
M.

AD NAUSEAM FEBRILEM.

§. 644.

Potus ad Primum.

Vid. §. 640. 641.

Potus ad secundum & Medicamina.

Vid. §. 634.

Ad Quintam speciem.

Mistura austera, Anodyna.

℞. *Mivae Cydonior.* unc. iv.
Syrup. Limon. unc. ij.
Aq. still. vitae Matthioli. unc. j.
Cinnam. drach. vj.
Cort. Citrei. unc. vj.
Tinct. Opii. gutt. LX.
M. accurate.
Capiat unc. j. *donec Nausea sedetur.*

℞. *Aq. stillatit. Menthae fortis q. s.*
Bibat unc. j. *omni* $\frac{1}{4}$ *horae frigidam.*

℞. *Mivae Cydonior. q. s.*
Assumat drach. j. *omni semihora.*

Haustus

Haustus Anti-Emeticus.

℞. *Succi recentis Citrei.* unc. ß.
Vini Rhenani. unc. j.
Bene mistis adde
Salis Absinthii. drach. j.
In ipso actu effervescentiae potentur.

℞. *Taleolas tenues Citrei, saccharo resper-sas*, impositas linguae ore detineat.
In omnibus interim juvant fere Epithemata, Fomenta, Cerata, Stomachica, inprimis ubi inflammatio abest.

℞. Succi Menthae cum aceto extracti.
cum pane cocto applica.

Scutum Stomachicum, ad Nauseam a motu Liquidi Nervosi inordinato ortam.

℞. *Pulv. Aromatic. Rosac.*
Diagalang.
Diarrhod. abb. ana unc. j.
M.

Insuta sindoni applica epigastrio.

Emplastrum in Nausea Febrili, ex Liquido Nervoso turbato, Stomachicum.

℞. *Cerati Stomachici Galeni. q. s.*
Ut extensum ad alutam F. Emplastr. stomach.
Valet quamdiu adhaerescit.

Epithema ad Nauseam ab inordinato Liquidi Nervosi motu ortam.

℞. *Aq. Vitae Matthiol.* unc. j.
Sp. Rad. Angelic.
Carmin. Sylv.
Menthae. ana unc. ij.
Taleola panis triticei tosti, bene irrorata his, applicetur calide epigastrio, super applicetur vesica Suilla oleo humectata, & dein supra hanc ligatura renovetur post xij *horas.*

IN DEBILITATE FEBRILI.

§. 667.

Jus ex carne Bubula,
Vitulina,
Ovilla,
Galinacea. ana.
Decocta in Aq. resperge *pauco sale & succi Citri.*
Lac recens.
Decocta §. 28. N. 1.

IN FEBRI INTERMITTENTE.

§. 758.

Medicamenta huc referenda.

Sales herbarum Tacheniani omnes, quorum praecipui ex Absinthio, Carduo bened. Stipitibus Fabarum } parantur.
Nitrum.
—— —— Stibiatum, &
Stibium diaphoreticum non ablutum.
Sal Ammoniacus.
Prunellae.
Polychrestus.
Tartarus regeneratus.
tartarisatus.
Sal Tartari cum Ol. Terebinth. in saponaceam massam redactus.
Herbae omnes Aromaticae in omnibus suis partibus. Vid. totum §. 75. N. 5. §. 54. N. 4. maxime ad titulum *Resolventium.*

§. 759.

Vomitorium in Febri intermittente.

℞. *Tart. Emetic.* gr. v.
F. Pulv.

F. Pulv.
Una dosi sumendus.

Pilulae Emeticae.

℞. *Tart. Emetic.* gr. v.
Micae Panis q. s.
Ut F. Pil. N. v.
Pro una dosi.

Haustus Emeticus, valde movens.

℞. *Vini Emetici* unc. ij.
Oxymell. scillit. drach. vj.
M. F. Haustus.

℞. *Tart. Emetici.* gr. v.
Gelatinae Ribesior. unc. ß.
Ol. Cinnam. gutt. j.
M. F. Bolus.

Purgans.

Pulvis.

℞. *Pulv. Cornachin.* scrup. ij.
Pro una dosi.

Potus.

℞. *Pil. Coch. maj.* scrup. ij.
Syrup. Rosar. solut. unc. ß.
Aq. stillat. flor. Sambuci. unc. ij.
F. Haustus.

Pilulae.

℞. *Aloës lotae* gr. xij.
Myrrhae. gr. x.
Opopanac. gr. v.
Sal. Gemmae. gr. v.
M. F. Pil. N. ix.

§. 761.

Sudoriferum Antipyreticon, raro fallens, Misturae forma.

℞. *Sal. Polychrest.* drach. ij.
Syrup. 5. Rad. aperient. unc. ij.
Opii puri gr. ij.
Aq. stillat. ferment. Card. bened.
Absinthii.
Rutae.
Majoranae.
Menthae ana unc. j.
Extract. Absinthii. unc. ij.
M.
Capiat Cochleare j. *omni quadrante horae: superbibendo* unc. iv. *sequent. Decocti post singula quaeque.*

Simile, Decocti forma.

℞. *Rad. Imperat.* drach. vj.
Ligni Sassafr.
Santal. rubr. ana unc. ji.
Fol. Virgae aureae. m. ij.
Flor. Centaur. min. unc. ß.
Semin. contus. Dauci Cretici. drach. vj.
Infusa vase arcte clauso per horas ij absque ebullitione, sed fere fervida, dein parum ebulliant, tum *Decocti* pint. ij. exhibe.

§. 763.

Vid. 643. 640.

§. 767.

Pulvis in Febri Autumnali diuturna, corpore debilitato, sumendus.

℞. *Cortic. Peruviani boni.* unc. j.
F. Pulv. dividend. in xij. doses; exhibe.
Capiat omni bihorio unam *ex vino.*

Decoctum in eodem casu.

℞. *Cortic. Peruviani.* unc. iij.
Aq. comm. unc. xij.
Infusa, spatio duarum horarum, dein per horam ebulliant: tum adde
Vini Gallici. unc. iv.
Ebulliant rursum parum in vase alto; dein *Decoctum* purum exhibe.
Capiat unc. iß. *omni bihorio.*

℞. *Cortic. Peruviani.* unc. iij.
Vase clauso spatio 2. horar. in Aq. comm. deco-

decoctae, *unc.* xvj. exhibe.
Capiat ut praecedens.

Extractum simile.

℞. *Decoctum praeced.*
Exhala ad Mellis spissitudinem,
Sumat divisum in iv. doses.

℞. *Extractum praeced.*
Dilue in *Syrup.* 5. *Rad. aperient.* unc. j.
Erit Syrupus;
Usus ut extracti.

℞. *Extractum praeced.*
Admisce *pulv. Glycirrh.* q. s.
Ut F. Pil. *gr. iv.*
Consumat omnes *spatio* *ἀπυρεξίας.*

§. 768.

Linimentum calidum ad spinam dorsi inungendam.

℞. *Ol. Scorpionum.*
Castorei.
Baccar. Juniperi.
Camphorae de Radicibus Cinnamomi.
Laurinum.
Terebinth.
Balsam. Sulphur. Terebinth. ana unc. ß.
M. pro Linimento descripto.

Decoctum adstringens.

℞. *Plantagin. totius latifol.* unc. x.
Rad. Tormentill. rec. unc. ij.
Decoct. in Aq. pint. ij. exhibe.
Bibat. unc. iij. *omni bihorio.*

Pulvis similis.

℞. *Alumin. rup.* drach. j.
Nucis myristic. drach. ij.
Pulv. Boli Armen. gr. xij.
M. F. Pulv.
Hora una ante paroxysmum hauriendus.

Epithemata.

℞. *Uvar. Corinthiae.*
Summit. Lupuli.
Sal. marin. ana unc. ij.
Contusa in Pultem,
Pulsuum locis applica ad Arterias.

℞. *Summit. Rutae virid.* unc. ij.
Semin. Sinapi. drach. ij.
Contusa exhibe ad Epicarpia.

IN ANGINA AQUOSA.

§. 796.

Vid. ad { N. 1. §. 54. N. 4.
N. 2. §. 201. }

IN ANGINA SCIRRHOSA.

§. 797.

℞. *Ol. Tartari per deliquium*,
Penicillo ex linteo carpto, ad calamum aptato, per cannulam applicato, eo humectato, locus sensim erodatur.
Id fortius paratur cum *Calce viva*, sed plus discriminis habet applicatio.

IN ANGINA INFLAMMATORIA.

§. 809. N. 2.

Haustus purgans.

℞. *Diagryd.* gr. xviij.
F. Cum Aq. Emulsio, cujus *unc.* ß. admisce
Syrup. Sennae. unc. iß.
F. Haustus.

Clysma simile.

℞. *Fol. Senn.* unc. j.
Decoct. cum aq. *unc.* viij. admisce
Nitri unc. j.
Syrup. Senn. unc. j.
F. Clysma.

§. 809. N. 5.

Vaporarium particulare, emolliens, resolvens.

℞. *Aceti Scamb.*
Rosar.
Calendul. ana unc. j.
Aq. still. Samb. unc. vj.
M.
Vapor calidus hauriatur infundibuli ope in fauces.

§. 810.

Cataplasma laxans, emolliens.

℞. *Lentis palustr.* unc. vj.
Fol. Nymphaeae rec. unc. v.
Papav. hortens. unc. viij.
Bismalvae. unc. vj.
Flor. Sambuc.
Melilot. ana unc. iv.
Cum aq. decoct. sub finem adde
Nid. Hirundin. N. ij.
Semin. Lini. q. s.
Ol. Lilior. alb. unc. iij.
F. Cataplasma.

Decoctum esto pro *Fomento.*

§. 811.

Gargarisma emolliens, attenuans, nitrosum.

℞. *Decoct. a Cataplasm. praeced.* unc xij.
Aceti Samb. unc. ij.
Syrup. Althaeae.
Nitri puri. drach. ij.
M.
℞. *Ficuum pinguium.* N. xxij.
Fol. Althaeae. unc. ij.
Decoctis diu, *unc.* xxx. expressis utatur.

§. 813.

Clysmata Nutrientia.

℞. *Jus Carnium.* ad unc. x.
Sal. Nitri. gr. x.
Sp. Salis. gutt. vj.
M.
Injiciatur octava quaque hora, postquam primo Clysmate purgante elota alvus fuit.

IN PERIPNEUMONIA VERA.

§. 850.

Potus lenis, resolvens.

℞. *Aq. decoct. Hord.* unc. xl.
Nitri. drach. ij.
Oxymell. unc. iv.
M.
Bibat unc. ij. *calidas omni quadrante horae.*

§. 851.

§. 851.

Decoctum emolliens, sputorum exscreationem promovens.

℞. *Fol. Parietar.*
Agrimon.
Tarraxac. ana m. j.
Semin. contus. Papav. alb.
Foeniculi. ana unc. j.
Glycirrhizae. unc. iſs.
Cum aq. Decoct. *unc.* L. exhibe.
Usus ac praecedentis.

§. 853.

Decoctum aperiens, diureticum.

℞. *Rad. Gramin.*
Rusci.
Petroselini.
Foeniculi. ana unc. ij.
Imperator. drach. ij.
Semin. contus. Bardanae.
Petroselini ana unc. j.
Cum aq. decoct. *unc.* XL. exhibe.
In eundem usum.

§. 855. N. 2.

Victus.

Olera.
Farinosa.
Pisa.
Fructus horaei maturi.
} Vid. §. 35. N. 1.

§. 855. N. 3.

Suut vapores §. 809. N. 5.

§. 855. N. 4.

Mistura attenuans, tussim leniter movens.

℞. *Aceti scillit.* drach. vj.
Oxymell. scillit. unc. iij.
Sal. Polychrest. drach. j.
Aq. decoct. Hord. unc. viij.
stillat. Hyssopi. unc. iv.
M.
Bibat unc. j. *omni hora dimidiata.*

℞. *Potus Coffe.* ℔. ij.
Mellis. unc. ij.
Aceti Sambuc. unc. ſs.
M.
Sorbeat fervida quantum juvat.

§. 858.

Aperientia Detersiva ad Ulcus apertum Pulmonis.

FOLIA Adianthi vulgaris.
—— —— albi. s. Rutae murariae.
—— —— nigri.
—— —— Adianthi aurei.
Agrimoniae.
Alchimillae.
Becabungae.
Betonicae.
Bellidis Pratensis.
Borraginis.
Botryos.
Bugulae.
Ceterach.
Chamaedryos.
Chamaepityos.
Cichorei.
Dentis Leonis.
Endiviae.
Erysimi.
Foeniculi.
Fumariae.
Hederae terrestris.
Hepaticae nobilis.
—— —— terrestris.
Hipposelini.
Hyperici.
Hyssopi.
Isatidis.
Lactucae.
Linguae Cervinae.
Marrubii albi.
Morsus diaboli.
Nummulariae.
Ononidis.
Primulae veris.
Prunellae.

Pulmonariae maculatae.
Saponariae.
Scabiosae.
FOLIA Scordii.
Sigilli Salomonis.
Sophiae Chirurg.
Tussilaginis.
Valerianae hortensis.
—— —— sylvestris.
Verbenae.
Veronicae.
Vincae pervincae.
Virgae aureae.
GUMMI Ammoniacum.
Galbanum.
Opopanax.
Sarcocolla.
Mastiche.
Myrrha.
Olibanum.
Terebinthina.

Decoctum aperiens detersivum.

℞. *Fol. recent. Agrimon.*
Virgae aureae.
Betonicae.
Valerian. hortens. ana m. j.
Marrubii alb. m. $\frac{1}{4}$.
Rad. 5. *aperient.* ana unc. j.
Flor. Centaur. min.
Agrimon.
Hyperici. ana m. j.
Cum aq. decoct. pint. iv. exhibe.
Bibat unc. ij. *omni bihorio diei.*

Aliud.

℞. *Rad. Bardan.*
Chinae.
Sarsaparill. ana. unc. iij.
Cum aq. decoct. spatio semihorae adde
Ligni Sassafr. unc. iij.
Ubi iterum parum ebullierint, admisceto
Decoct. ℔. iij.
Syrup. 5. *Rad. aperient.* unc. ij.
Usus ut prius.

Pilulae in eundem usum.

℞. *Myrrh. lucid. elect.* drach. ij.
Cum *Vitelli Ovi rec.* scrup. j.
In mortario vitreo diu contritis simul, admisce
Turis elect. scrup. ij.
F. Pil. sing. *gr.* iij.
Capiat unam vel alteram *ante usum Decocti.*

Pulvis similis, emolliens.

℞. *Myrrh. elect.* drach. ij.
Spermat Ceti. drach. j.
M. F. Pulv. dividend. in xij. dos. aequales.
Capiat unam *mane* & *vesperi cum Decocto.*

Electuarium simile.

℞. *Myrrhae.*
Olibani. ana drach. j.
Mellis albi. unc. ij.
M. S. A.
Sumat drach. j. *omnia hora.*

Lenia Opiata vespertina.

℞. *Pilul. de Cynogloss.* scrup. j.
F. Pil. N. vj.
Capiat unam *vel* alteram *vesperi ante somnum.*

℞. *Pilul. de Styrace*, simili dosi:
In eundem usum.

Pulvis Narcoticus.

℞. *Opii lamellatim tenuiter scissi & lente exsiccati.* gr. j.
Corall. rubr. gr. xij.
Olibani. gr. vj.
M. F. Pulv. tenuis.
℞. *Syrup. Diacodii.* unc. ß.
Aq. Vitae Matthiol. drach. j.
stillat. Hyssopi. unc. j.
M. F. Haustus.
Vesperi sumendus.

℞. *Opii.*

℞. *Opii.* gr. j.
F. Pilul. 2.
Capiat unam *vesperi.*

℞. *Opii.* gr. j.
Syrup. Capill. Veneris. drach. iv.
Aq. stillat. Flor. Papav. Rhoead. unc. j.
M. F. Haustus.

Vapores Emollientes.

℞. *Fol. Malvae.*
Bismalvae.
Mercurial.
Parietar. ana m. ij.
Farin. femin. Lini. unc. ij.
Cum aq. decoct.
Vaporem excipe cum aëre adducendo.

§. 859.

Vid. *Decoctum secundum.* §. 858.

Mistura emolliens & aperiens.

℞. *Choerophyll. recentis expressi succi,*
Lactis dulc. ana unc. iv.
Syrup. Hyssop. unc. j.
M.
Bibat unc. j. *omni bihorio.*

§. 861.

Decoctum post suppurationem, vergente pure ad Hepar, magis aperiens, detersivum.

℞. *Lychnid. Saponar. maj.* m. ij.
Endiv. recent. m. iv.
Fol. Cichor. sylvestr. m. iij.
Cum aq. decoct. & express. pint. iij. exhibe.
Bibat omni bihorio. unc. ij.

§. 866.

Vapor.

Vid. 858.

Mistura aperiens, resolvens.

℞. *Oxymell. simpl.* unc. iij.
Syrup. 5. Radic. aperient. unc. ij.
Decoct. Hederae terrestr. unc. x.
Nitri puri. drach. j.
M.
Bibat unc. j. *omni hora.*

Pulvis leniter, sputo suppresso, resolvens, antipyreticus.

℞. *Laudani puri.* gr. ij.
Flor. Sulph.
Spermat. Ceti.
Stibii diaphoretici non abluti ana drach. j.
M. F. Pulv. tenuis, divid. in xij. partes aequales.
Capiat unam *omni trihorio cum* uncia una, *vel* altera, *Misturae praecedentis.*

Vel.

℞. *Flor. Sulph.* drach. ij.
Olibani. scrup. j.
Spermat. Ceti. drach. ß.
Stib. diaphor. non abluti. drach. j.
M. F. P. divid. in xij. doses.
Sumat unam *omni hora cum* unc. j. *Misturae prioris.*

Linctus valde emolliens, & lubricans, ad sputa suppressa.

℞. *Olei Amygdalar. dulc. recent. press.* unc. iß.
Syrup. Violar.
Mell. Virgin.
M. accurate.
Lingat unc. ß. *omni hora, donec sputa redeunt.*

PERIPNEUMONIA NOTHA.

§. 873. N. 2.

Clysma hic esto hocce.

℞. *Mell.* unc. iij.
Nitri drach. j.
Vitell. Ovor. N. 1.
Aq. decoct. Hordei. unc. viij.
F. S. A. Clysma.

§. 873. N. 4.

Decoctum diluens, abstergens, lenissime aperiens.

℞. *Radic. Foenicul.* unc. ij.
Gramin. unc. iv.
Fol. Parietar.
Agrimon. ana m. iß.
Sem. contus. Papaver. alb. unc. j.
Glycirrhizae. unc. iß.
Cum aqua decoct. spatio ¼ horae p. iiß. exhibe.
Capiat unc. ij. *omni bihorio.*

IN PLEURITIDE.

§. 887.

Vid. *Decoct.* §. 873. N. 4. 861. 859.

§. 890. N. 2.

Fomentum laxans, resolvens, mitificans, Paregoricum.

℞. *Fol. Malvae.*
Bismalvae.
Parietar. ana m. j.
Papaver. hortens.
Hyoscyami. ana m. ij.
Flor. Sambuci.
Chamaemel.
Melilot. ana unc. iij.
Cum *lacte dulci* decoct. est Fomentum.

Hinc Balnea & Tepefactoria intelliguntur.

Linimentum ad inungenda latera, laxans, resolvens, avertens.

℞. *Sacchari Saturni.* drach. iv.
Aceti. drach. vj.
Ol. Rosac. infus. unc. j.
M. F. Nutritum.

℞. *Unguenti Popul.* unc. ij.

℞. *Emplastr. Diapomphol.* q. s.
Exstende ad alutam.

§. 890. N. 3.

Decoctum laxans, resolvens, leniter aperiens.

℞. *Fol. Tussilagin.*
Malvae. ana m. ij.
Flor. Papaver. errat.
Altheae. ana m. ß.
Rad. Petroselin.
Sarsaparill. ana unc. iij.
Sem. Lini contus. drach. iv.
Lactucae.
Card. Mariae. ana unc. j.
Cum aq. decoct. Pintas iij. exhibe.
Bibat unc. ij. *omni hora.*

Emulsio similis.

℞. *Sem. 4. frigid. maj.*
min. ana drach. iij.
Papaver. alb. unc. ij.
Cum *Aq. decoct. Hordei* F. S. A. Emulsio, cujus *unc.* xiv. admisce
Nitri puri. drach. iß.
Syrup. Capill. Veneris. unc. j.
Bibat unc. j. *omni hora, vel & omni* ½ *horae.*

Mi-

Mistura in eundem usum.

℞. *Aq. stillat. flor. Rhoeados.*
Sambuc. ana unc. viij.
Borraginis. unc. v.
Lapid. Cancror. drach. ij.
Prunellae. drach. j.
Syrup. flor. Rhoead.
Papav. alb. ana unc. j.
M.
Bibat uncias ij. *omni semihora.*

§. 903.

Decoctum antisepticum, aperiens.

℞. *Fol. Scordii.*
Alliariae.
Marrub. alb. ana unc. ij.
Cum aq. decoct. pint. ij. admisce
Oxymel. scillit. unc. viij.
Nitri. drach. iij.
Aceti Theriacal. unc. j.
Bibat unc. ij. *omni* ½ *horae calidissima.*

IN HEPATITIDE ET ICTERO MULTIPLICI.

§. 922.

Vide de Resolutione §. { 54. N. 4. | 75. N. 5. | 88. N. 5. 6. | 135.

§. 924.

Vid. §. { 54. N. 4. | 88. N. 5. 6.

§. 927.

Stipticum hic necessarium in Haemorrhagia narium.

1. *Lenius.*

℞. *Alumin. rup.* drach. j.
Aq. stillat. Plantag. unc. j.
M. solve.
Turundis ingestis applicetur cavo Narium.

2. *Fortius.*

℞. *Sacchar. Saturn.* drach. j.
Aq. stillatit. Rosar. unc. j.
M.
In eosd. usus.

3. *Fortissimum.*

℞. *Vitriol. commun.* drach. j.
Aq. stillat. Rosar. drach. vj.
M.
Similes in usus.

§. 928.

Vid. 54. N. 4.

§. 930.

Remedia hic fere propria.

Acetosa hortensis.
pratensis.
rotundifolia.
Acetosella.
Atriplex sylvestris.
Bonus Henricus.
Chondrilla.
Cichoreum agreste.
sativum.
Dens Leonis.
Endivia.
Fumaria.
Hieracium.
Lactuca.
Oxylapathum.
Portulaca.
Syrupus Borraginis. *unc.* ij.
Cichorei cum Rhab. *unc.* iij.
Fumariae. *unc.* ij.
5. Rad. aperient. *unc.* ij.

Decoctum antiphlogisticum, aperiens, leniter alvum movens.

℞. *Tamarind.* unc. j.
Prunor. acido-dulc. unc. iij.
Uvar. passular. sine gigartis.
Corinthiacar. ana unc. ij.
Flor. Taraxac.
Cichorei sylvestris. ana unc. j.
Rad. Scorzoner. unc. iv.
Cum aq. decoct. spatio ¼ horae ℔. ij. admisce
Sal. Polychrest. drach. j.
Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. iß.
Bibat unc. j. *omni semihorio, donec leniatur alvus, cum regimine.*

Mistura similis.

℞. *Syrup. Cichor. cum Rheo.* unc. jß.
Sal. Prunell. drach. j.
Aq. stillat. Cichorei.
Fumar. ana unc. ij.
M.
Capiat cochleare j. *omni semihorio, in eosdem usus.*

§. 944.

Æstivo tempore.

Haustus refrigerans, putredini resistens, vires refocillans, sitim sedans.

℞. *Baccar. matur. Mori.*
Ribesior.
Sambuci.
Cerasor.
Berberis. ana unc. iv.
Contusis expressum succum decoque, tum *unc.* j. hujus succi admisce
Vitell. Ovorum. N. j.
Succi Citrei. drach. j.
Vini Rhenani unc. j.
Panis tosti tenuissime contriti. q. s.
Sacchari. q. s.
F. Haustus.
Hyemali tempore.

Similis, sed paulo calidior.

℞. *Rob. ex iisdem* unc. j.
Elaeosacch. de Nuce Myrist. gr. v.
Aq. stillat. cortic. Citrei unc. ij.
Vini Rhen. unc. j.
Vitell. Ovorum. N. j.
Sacchar. q. s.
Haec cum pauxillo *Panis tosti* infusa, expressa exhibe.

Ad idem.

℞. *Fol. elect. rec. & caulium Lactucae.*
Endiviae.
Taraxac.
Portulac.
ana unc. vj.
Acetosae unc. iij.
Mundata, lota, iterum excussa aqua, cum *Jure carnium & pauxillo Butyri, Salis & Nuc. Myristicae*, leniter, vase clauso, cocta comedat.

AD VENTRICULI INFLAMMATIONEM.

§. 954.

Potus leniens &c.

℞. *Fol. rec. Trifol. Acetos.* unc. iij.
Malvae. m. jß.
Avenae integrae. unc. j.
Cum *sero lactis rec.* decoct. *unc.* xiij. adde
Vitell. Ovorum N. ij.
Rob. Ribesior. unc. j.

Clysma leniens, emolliens.

℞. *Fol. recent. Endiv.*
Cichor.
Fumar.
Malvae.
Bismalvae. ana m. j.
Cum *sero lactis* decoct. & express. *unc.* x.
Adhibe pro Clysmate bis vel ter de die.

AD

AD INTESTINORUM INFLAMMATIONEM.

§. 966.

Victus medicamentosus.

℞. *Rad. Scorzoner.*
Tragopog.
Sisari.
Petroselin.
Cichor. ana unc. ij.
Cum *Jure Carnis* S. A. decoct. ad *unc.* xxx. Jusculo admisce
Vitell. Ovorum. N. ij.
Salis q. s.

Decoctum balsamicum, detergens.

℞. *Rad. Valerian. hortens.* unc. ij.
Fol. Levistici. m. ij.
Flor. Hyperici. m. j.
Agrimon. unc. ij.
Cum aq. decoct. ℔ij. exhibe.
Bibat unc. ij. *omni hora.*

Ex eodem etiam fit *Clysma.*

AD APHTHAS.

§. 990. N. 1.

Potus emolliens, leniens.

℞. *Amygd. dulc. excortic. contus.* unc. ij.
Pistachior. unc. j.
Semin. 4. frigid. maj. } *contus.* ana
min. } drach. ij.
Avenae excortic. drach. iij.
Cum aq. vase clauso decoque spatio 1 horae, tum adde
Rad. excortic. Glycirrhiz. unc. j.
Ebulliant denuo parum, tum decocti accurate contriti ℔ij. exhibe.
Hoc bibat, fauces eo colluat &c.

Vel.

Decoctum magis aperiens & abstergens.

℞. *Rad. Pastinacae tenui fol. rubr.*
Sisari.
Chinae.
Sarsaparillae.
Raparum. ana unc. iv.
Hord. integri. unc. j.
Minutim contusa cum aq. decoct. & fortiter express. *unc.* xxx. admisce
Syrup. Altheae. unc. j.
In usus eosdem.

Succus diluens, resolvens, abstergens.

℞. *Bulb. Rapar. cum cortice q. s.*
Tyrocnesti, vel radula, ex bractea ferrata, radantur: tum exprimatur succus, qui ebulliens leniter despumetur; hujus *unc.* xvj. admisce
Vitell. Ovorum. N. ij.
Syrup. Violar. drach. iv.
Bibat unc. ℥. *omni semihora.*

Cibi optimi.

Vid. §. 35. N. 1. 3.

§. 990. N. 2.

Decoctum emolliens, detergens.

℞. *Fol. Malvae.*
Branc. Ursin.
Altheae.
Parietar.
Verbasc.
Mercurial.
Alchimill. ana unc. ij.
Rad. Altheae. unc. j.
Bulbor. Rapar. unc. x.
Cum aq. decoct. & express. *unc.* xxxvj. admisce
Vitell. Ovorum. N. iv.

Mell.

Mell. Rosar. unc. ij.
F. Collutorium semper in Ore tenendum, & Gargarisma assiduum.

Fiat ex faece residua *Cataplasma*, *externe faucibus applicandum*.

Clysma, ex iisdem.

§. 990. N. 3.

Mistura emolliens, anodyna, parum roborans.

℞. *Syrup. Papav. alb.* unc. ij.
Cremor. lact. dulc. unc. ij.
Vitell. Ovorum. N. ij.
Aq. stillat. Rosar. unc. ij.
M.
Hujus pauxillum Ore assiduo contineat.

Vel.

℞. *Gelatinae CC.* aut
Carnis, bene spissae, in frustra conscissae parum, q. s.
Assiduo imponatur linguae, ut soluta ibi obliniat: & sic lente deglutiatur.
Haec leniunt excoriata.

Decoctum in Aphthis deciduis, resolvens, cor roborans.

℞. *Decoct. Fol. rec. Agrim.* unc. vij.
Moll. Rosar. unc. j.
M.
In eosdem usus.

Hoc laxata roborat.

§. 990. N. 4.

Decoctum post Aphthas, adstringens, magis roborans.

℞. *Rad. Oxylapath.* unc. j.
Cortic. Peruvian. drach. vj.
Tamarisc. drach. vj.
Fol. Agrimon. m. j.
Cum aq. decoct. ℔ iss. admisce
Syrup. Kermes. unc. j.
Bibat unc. ss. *omni hora.*

Hoc intestinorum laxata vascula roborat.

§. 990. N. 5.

Haustus purgans, & simul, post operationem, roborans.

℞. *Rhei.* drach. iss.
Myrobalan. citrin. sine nucleis. unc. iss.
Cum aq. decoct. & express. *unc.* iij. admisce
Syrup. Cichor. cum Rheo. drach. xij.
F. Haustus.

IN NEPHRITIDE.

§. 997. N. 2.

Decoctum antiphlogisticum, leniens, aperiens.

℞. *Fol. recent. Chaerophyll.*
Becabung.
Parietar. ana unc. ij.
Rad. Acetosell.
Cichor.
Bardan. ana unc. ij.
Cicer. rubr. unc. iss.
Semin. contus. Papav. alb.
Card. Mariae. ana drach. vj.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae ℔. iij. exhibe.
Capiat unc. ij. *omni* $\frac{1}{4}$ *horae.*

Simile.

℞. *Rad. Gramin.* unc. vj.
Semin. contus. Melonum. unc. iss.
Glycirrhiz. unc. j.
Cum aq. decoct. ℔. iij. exhibe
In usus eosdem.

§. 1000.

§. 1000.

Remedia hic propria.

Agrimonia.
Alcea.
Alchimilla.
Althea.
Becabunga.
Bellis minor.
Bugula.
Chaerophyllum.
Daucus Sylvestris.
Dens Leonis.
Foeniculum.
Fraga.
Glycirrhiza.
Gramen.
Herniaria.
Lactuca.
Lingua Cervina.
Mercurialis.
Nummularia.
Nymphaea.
Ononis.
Parietaria.
Persicaria.
Scabiosa.
Virga aurea.
Urtica.

Syrup. Altheae Fernelii.
Capillor. Veneris.
Cichorei cum Rheo.
Papav. alb.
—— erratici.
Violaceus.

Sal Ammoniacus.
Gemmae.
Marinus.

IN APOPLEXIA.

§. 1025.

Collutoria & Gargarismata, in hoc casu.

Decoctum sialogogum, impetum sanguinis a capite revellens, ingruente Apoplexia frigida utilissimum.

℞. *Rad. Imperator.*
Pyrethri.
Galang. ana unc. j.
Fol. recent. Origani.
Rutae.
Thymi. ana m. j.
Flor. Lavendul.
Matricar. ana unc. j.
Cort. Magellan. drach. vj.
Cum aq. decoct. vase clauso ℔. iij. admisce
Sp. Sal. Ammon. drach. iij.

Masticotoria salivam moventia.

℞. *Mastich.*
Cerae alb.
Zingib. ana unc. j.
F. S. A. parvi Pastilli.
Apophlegmatisantia fiunt ex iisdem.

§. 1026.

Vomitoria.

℞. *Vini Emetici.* unc. ijß.
Oxymell. scillit. unc. j.
M. F. Haustus.

℞. *Cremor. Tartari Emet.* gr. vij.
F. una dosis.

℞. *Succi ex Raphan. rustic. express.* unc. j
Oxymell. scillit. unc. ij.
M. F. Haustus.

℞. *Mercurii Vitae.* gr. ij.

Purgans.

℞. *Diagryd.* gr. x.
Resin. Jalapp. gr. x.
Sp. Vini rectific. drach. ij.
Accurate tritis, & solutis, admisce

Syrup.

Syrup. Rosar. solutiv. cum Senn. drach. vj.
F. Haustus.

§. 1028.

Vapor stimulans Nares.

℞. *Tinct. Castor.*
Sp. Sal. Ammon. ana drach. ij.
M.
Subolfaciat saepe.
℞. *Aceti acerrimi.*
Tinct. Castor. ana drach. ij.
M.
In eosdem usus.

Balsamus, in Apopl. lenta, calidus.

℞. *Ol. stillat. Rorismar.*
Tanacet.
Lavend.
Rutae.
Absinth. ana gutt. iv.
Infusi Castor. drach. j.
Unguent. Nervini. unc. j.
Sal. vol. oleos. drach. j.
M. F. S. A. Balsamus.
Pro suffitu sub naribus, & circa tempora, affricandus.

Acre Clysma.

℞. *Pulp. Colocynth.* drach. ß.
Fol. Tabaci. drach. iß.
Aq. unc. x. incoctis, admisce
Salis Gemm. drach. ij.
F. Clysma.

§. 1030. N. 2.

Inprimis vero ex *Senna* & *Tamarindis.*

Vid. §. 396. N. 2.

§. 1030. N. 3.

Vide §. 954. 966.

IN PARALYSI.

§. 1068.

Vid. 75. N. 5. §. 54. N. 4.

§. 1069.

Pulvis aromaticus, pro suffimigio.

℞. *Mastiches.*
Olibani.
Succini. ana unc. ß.
M. F. Pulv.
Hujus drach. j. *super prunam sparsae, fumus excipiatur panno sicco, calido, ex lana. Quo dein fortiter fricentur partes.*

Mistura penetrans, nervina, ad partes flaccidas stimulandas.

℞. *Sp. Lavendulae.* unc. iij.
Sal. Ammon. drach. ij.
Tinctur. Castorei. drach. iv.
Aq. stillat. Lavendulae. unc. vj.
M.
Perfricentur hac cum mistura partes.

Emplastrum acre, aromaticum, calidum.

℞. *Emplastr. de Cumin.*
Melilot.
Galbani purati. ana unc. j.
Olei Castorei. unc. ß.
M. F. Emplastrum ad alutam.
Parti affectae, prius fricatae, apponatur.

Linimentum ad Paralysin nervinum, penetrans.

℞. *Olei infus. Absinth.*
Anethi.
Chamaemel.
Nepetae.
Rutae.
Trifol. odorat. ana drach. j.
Castorei.

Cro-

Crocini.
Irini.
Lumbricor. terrestr.
Nardini.
Terrae. ana. drach j.
Unguent. Agrippae.
Arthanitae.
Martiat.
Nervin. ana drach. vj.
M. F. Linimentum.

Emplastra acria,

De Cumino.
Galbano.
Meliloto &c.

IN MANIA.

§. 1126.

Conditum roborans, cardiacum.

℞. *Cortic. Peruvian.* drach. ij.
Magellan. drach. iij.
Conserv. Anthos. unc. j.
Syrup. Kermes. q. s.
Ut F. Conditum.
Capiat drach. ß. *omni trihorio de die.*

Vel simile.

℞. *Diascord. Sylvii.* drach. j.
Elaeosacchar. ex Ol. Citri. drach. ij.
Rad. Helenii condit. unc. j.
Syrup. 5. *Rad. aperient. q. s.*
Ut F. Conditum.
Usus idem.

Vel magis aromaticum.

℞. *Rad. Zingib. condit.* unc. iij.
Cortic. Auriant. condit. unc. ij.
Nucis Myrist. drach. iv.
Syrup. Artemis. Fernel. q. s.
Ut F. Conditum.
Capiat ut prius.

Vel simile.

℞. *Theriac. Androm.*
Diatessar. Mesuae. ana unc. j.
Conserv. Absinth. unc. ß.
Rad. Angelic. drach. ij.
Syrup. Tunicae. q. s.
F. Conditum.
Sumat drach. j. *quater interdiu.*

Vinum medicatum cardiacum, calidum, roborans.

℞. *Cortic. Peruvian.*
Magellan.
Citrei.
Aurantior.
Chinae.
Cinnam. ana unc. j.
Summit. Serpill.
Thymi.
Mari Syriac. ana unc. ß.
Fl. Stoechad. Arab.
Lavend.
Tanacet. ana unc. j.
Ligni Agalloch.
Sassafr. ana drach. vj.
Cum *Vini Hispan.* ℔vj.
F. S. A. Vinum medicat.
Capiat unc. ij. *quater de die, vacuo stomacho.*

IN RABIE CANINA.

§. 1143. N. 6.

Potus Parati ex pomis, Prunis sylvestribus, Limonibus, Aceto rosaceo.
Victus Brassica muria condita. &c.

§. 1144.

Clysma refrigerans.

℞. *Nitri.* drach. ij.
Aceti Sambuc.

Mell. Rosar. ana unc. j.
Aq. decoct. Hord. unc. x.
M. F. Clysma.

Simile.

℞. *Sal. marin.* drach. ij.
Aceti flor. Calend. drach. vj.
Mell. commun. unc. j.
Aq. stillat. Rutae. unc. x.
F. Clyster.

AD SCORBUTUM.

§. 1160. L. *α.*

℞. *Tartar. Vitriol. non acid.*
Cristall. Tartar.
Sal. Polychrest. ana drach. ß.
M. F. Pulv.
Mane hauriendus ex Sero Lactis: superbibat dein Seri unc. xij.

Aliud purgans, haustus forma.

℞. *Sal. Polychrest.* drach. ij.
Pil. Coch. maj. scrup. j.
Syrup. Rosar. solut. cum Senn. drach. vj.
Aq. stillat. Cichor. unc. ij.
M. F. Haustus.

Similis virtutis.

℞. *Elixir. propr. cum sale Tart. pp.* drach. ij.
Syrup. Rosar. solut. cum Senn. drach. vij.
Aq. still. Fumar. unc. ij.
M. F. Haustus.

Pilulae Purgantes in Scorbuti principio.

℞. *Pil. Coch. Maj.* drach. j.
F. Pil. N. xxi.
Capiat duas *vesperi ante somnum, mane* quinque *ante jentaculum.*

§. 1160. L. *β.*

Attenuantia digerentia.

Tinctura salis Tartar. Helmontiana. *drach.* j.
Ex vini unc. ij.
——— ——— Harveiana. *drach.* iv.
Ex vini unc. iij.
——— ——— Martis Ludovici. *drach.* j.
Ex vini unc. j.

Tartarus Vitriolatus.
Crystalli & Cremor Tartari.
Vitriolum Martis.
Sal Polychrestus.
} *Singula sumi possunt ad* drach. ß.

Sales Tacheniani ex Vegetabil. *drach.* j.
Ex *Vini* unc. iij.
Elixir propr. cum Sp. Aceti pp. *drach.* ij.
Sale Tartar. pp. *drach.* ij.
Aquis aromat. pp. *drach.* iij.
Sales volat. oleosi, aromatici. *drach.* j.
Sapo Venetus. *drach.* iv.
Starkeianus *scrup.* ß.
Oxymel. simplex. *unc.* iv.
Scilliticum simplex. *unc.* iii.
compositum. *unc.* ij.
Conserva Acetosae.
Lujulae.
Poma Aurantia.
Chinensia.
Citrea.
Limonia.
Granata.

§. 1160. L. *γ.*

Specifica Antiscorbutica leniora.

Abrotanum mas.
foemina.
Absinthium latifolium.
tenuifolium.
Acetosae omnes species.
Acetosellae omnes species.
Ageratum.

Agri-

Agrimonia.
Anagallis mas.
foemina.
Artemiſia.
Balſamita.
Bardana.
Becabunga.
Botrys.
Braſſica rubra, capitata.
Bunium.
Buxus.
Chaerophyllum.
Chamaedrys.
Chamaepitys.
Cichorea.
Crambe.
Cuminoides.
Endivia.
Eupatorium Cannabinum.
Foeniculum.
Fumaria.
Galegae ambae ſpecies.
Hedera terreſtris.
Lapatha.
Leviſticum.
Majorana.
Meliſſa.
Mentha.
Naſturtium aquaticum.
hortenſe.
Nummularia.
Rheum-barbarum.
Salvia.
Scabioſa.
Scordium.
Sophia.
Veronica.
Urtica.

Poma aromatica odorata.

Aurantia.
Citrea.
Granata.
Limonia.

Fructus Berberis.
Ceraſa matura quaecunque.
Fraga.
Groſſulariae.
Mori.
Poma acido dulcia.
—— Armeniaca.
—— Perſica.
Pruna matura quaecunque.

Fructus Rubi vulgari caeſii.
—— —— —— —— rubri.
—— —— Idaei.
—— Sambuci
—— Tamarindi.
—— Vitis Idaeae.

§. 1161.

Scorbutica acriora.

Acriviola.
Allia.
Alliaria.
Arum.
Armoracia.
Abſinthium.
Cepae.
Chelidon. majus.
Cochlearia.
Enula.
Eryſimum.
Eruca.
Gentiana.
Gratiola.
Iſatis.
Piperitis *vel* Lepidium.
Porrum.
Ptarmica draco.
Raphanus hortenſis.
—— —— ruſticanus.
Ruta.
Sabina.
Santonicum.
Saponaria.
Sedum minus vermiculare acre.
Sinapi.
Trifolium aquaticum.

Succus expreſſus, antiſcorbuticus.

℞. *Raphan. ruſtican. radula raſi.* unc. iv.
Fol. rec. Cochlear.
Nummular.
Urticae. ana m. iv.

Succum S. A. exprime & Saccharo misce.

Capiat drach. ij. *quater vel sexies de die.*

Spiritus similis.

℞. *Semin. Sinapi.*
Raphan. hortens.
Erucae.
Erysimi.
Nasturt. hortens. ana unc. j.
Fol. Cochlear.
Lepidii.
Raphan. rusticani. ana m. ij.
Conscissis & contusis adde
Sal. marini. unc. ij.
Flor. Cerevisiae. unc. j.
Sp Vini q. s. ad excessum duorum digitorum.
Destilla & cohoba ter.

Sal Volatile.

Praecedentibus, loco *Sal. marin.* & *Flor. Cerevisiae*, admisce
Sal. Ammon. contusi.
Cinnerum clavellat. unc. vij.
Destilla ut ante.

Cerevisia medicata antiscorbutica.

℞. *Fol. recent. Cochlear.*
Erucae.
Erysimi.
Trifol. aquat. ana m. j.
Semin. recent. contus. nasturt. hortens.
Raphani hortens. ana unc. ij.
Flor. Centaur. min. unc. j.
Rad. Raphan. rustic. unc. v.
Conscissa reconde in Cerevisiae recentis & fervescentis ½ dolio:
Pro potu assiduo.

Vinum medicatum, simile.

℞. *Bulb. Ari recent. effossi.* unc. ß.
Raphan. rustic. unc. j.
Fol. Cochlear.
Trifol. aquatic. ana m. j.
Semin. Sinap. unc. ij.
Vin. Rhenani. ℔. vj.
F. S. A. Vinum Medicatum.

§. 1162.

Antiscorbutica modice adstringentia.

Capparis.
Flos Genistae.
Fraxinus.
Lapathum, omnesque ejus species.
Lupulus.
Polypodium quercin.
Rhabarbarum.
Tamariscus.

Antiscorbutica frigidiuscula.

Poma odorata. { Aurantia. Citrea. Limonia. Chinensia. Granata. }

Fructus horaei acido dulces.

Acetosa.
Acetosella.
Cichorea.
Endivia.
Lujula.
Lactucae.
Taraxaca.
Hydrogala, aestate.
Serum Lactis.
Lac ebutyratum.
Tartarus & omnia Acida tartarisata.

Calida & Acria.

Vid. §. 1161.

§. 1163.

Collutoria Oris.

In Calidis.

℞. *Myriae Limonum.*
Mell. rosac. ana unc. ij.

Sp.

Sp. sal. dulc. drach. ß.
Aq. stillat. Rutae. unc. ij.
M.

℞. *Sp. Salis marini.* drach. ij.
Aq. stillatit. Salviae. unc. viij.
M.

℞. *Succi Limon. recent.* unc. j.
Salis Ammoniac. drach. j.
Aq. stillatit. Rutae. unc. vj.

In Frigidis.

℞. *Sp. Theriacal.*
Cochlear. ana unc. j.
Mell. Anthosat. unc. ij.
M.

℞. *Sp. Vini Camphorati.* unc. ß.
Tinctur. Myrrhae. unc. j.
Rob. Juniperin. unc. ß.
Aq. stillatit. Absinth. unc. iv.
Sal. Gemmae. drach. j.
M.

§. 1164.

Decoctum in Scorbuto acri lene, antisepticum.

℞. *Fumariae.*
Acetosae.
Becabungae.
Trifol. aquat. ana m. j.
Seri Lactis.
Lactis ebutyrati. ana pint. ij.
F. Decoctum.

Serum Lactis Anti-Scorbuticum.

℞. *Acetosellae.* m. jß.
Betonicae.
Chaerophylli. ana m. ß.
Tamarindor. unc. jß.
Conscissa infunde cum
Seri lactis aestivi ℔iij.
Spatio horae, in calore fere fervido, absque ebullitione tamen, dein per linteum expresso, admisce
Syrup. e succo Citri.
Rubi Idaei.
Violacei. ana. unc. j.
Bibat de alterutro omni semihorio interdiu unciam unam.

IN PHTHISI PULMONALI.

§. 1200. N. 2.

Conditum incrassans, stypticum.

℞. *Conserv. Ros. rubr.* unc. iij.
Bol. Armen. laevigat. drach. ij.
Syrup. Myrtin. q. s. ut
F. Conditum.
Capiat drach. i. *omni bihorio.*

Conserva refrigerans, styptica.

℞. *Fol. Teneror. Plantagin.* unc. iij.
Flor. Papaver. Rhaead. unc. iß.
Semin. Plantag. rec. unc. j.
M. S. A. cum s. q. *Sacchari*, ut
F. Conserva.
Dosis ut supra.

Decoctum refrigerans, antisepticum.

℞. *Fol. Acetosae.* m. ij.
In *Seri Lactis* ℔. j. decocti, & expressi, Unc. j. *bibatur omni hora diei.*

Simile, stypticum.

℞. *Rad. Tormentill.* unc. ij.
Pentaphylloïdes argentinae. ℥. iij.
Flor. Pentaphylloïd. rubr. palustr. unc. j.
Semin. contus. Acetosae. unc. ß.
Cortic. Tamarisci. unc. ij.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ hor. ℔. iv. admisce

Syrup.

Syrup. Myrtin. unc. ij.
Bibat unc. ij. *omni bihorio diei.*

Balsamica lenissima.

Oleum expressum, lenientissimum.

℞. *Amygdal. dulc.*
Nucleor. Cocos.
Pistachior.
Semin. Papav. albi. ana unc. iv.
Accurate contusis S. A. sine multo igne, exprime Oleum.
Hujus Ol. drach. j. *bibatur omni bihorio, vel quadrihorio, cum regimine.*

Pilulae balsamicae, lenes.

℞. *Terebinth. nativ.* unc. ß.
Glycirrhiz. q. s. ut
F. Massa Pil. formandis idonea.
Capiatur una gr. iv. *omni quadrihorio.*

Vel.

℞. *Terebinth. nativ.* unc. ß.
Gumm. Tragacanth. pulveris. drach. v.
Amyli q. s. ut
F. Massa, *in eosdem usus.*

Balsamus Lucatellae. *Capiati* drach. ß. *ter quotidie, vacuo ventriculo, superbibendo* unciam j. *Mulsae sequentis.*

Mulsa Balsamica.

℞. *Flor. purorum, recentium, Betonicae.*
Hyperici.
Paralyseos.
ana pug. j.
Cum aq. calida fiat Infusio, vase clauso, spatio semihorii, tum Infusi puri ℔. iß. admisce
Mellis Massiliensis. unc. ijß.

§. 1200. N. 3.

℞. *Aq. purae.* ℔. ij.
Lactis recens mulsi. ℔. j.
M.
Hoc solo utatur pro potu, quantum lubet.

℞. *Lactis recens mulsi.* ℔. ß.
Panis biscocti. unc. j.
Sacchari. drach. ij.
Cruda misce.
Sumatur quater quotidie, nec utatur alio cibo.

Pulvis antacidus.

℞. *Lapid. Cancror.* drach. ij.
Sapon. Venet. drach. ß.
Sacchari perlati. drach. ij.
M. F. Pulv. divid. in xij. dos.
Capiat semper unam ante usum lactis cum pane.

§. 1209.

Mistura aperiens, acida.

℞. *Oxymell. simpl.* unc. iv.
Tart. Vitriolat. drach. j.
Syrup. 5. Rad. aperient. unc. ij.
Aq. stillat. fermentatae Absinthii.
Card. bened.
Hyssopi. ana unc. iv.
M.
Bibat unc. iij. *omni bihorio.*

Thea medicata, anti-Phthisica.

℞. *Lignor. trium Santalor.* ana unc. j.
Sassafr. unc. jß.
Rad. Chinae.
Sarsaparill. ana unc. iij.
Flor. Centaur. min. unc. ß.
Cum aq. decoct. vase clauso S. A. spatio ½ horae, adde
Glycirrhiz. decortic. unc. j.
Ebulliant denuo, parum: dein Decocti ℔jv. exhibe.

Similis magis composita.

℞. *Rad. Caryophyllat. montan.* unc. ij.
Apii.
Bardanae.
Eryngii.
Graminis.
Liquiritiae.
Mei Althamant.

Pe-

Petroselini.
Phu.
Rubiae tinctor. ana unc. j.
Fol. *Agrimoniae.*
Artemisiae.
Capill. Veneris.
Chamaedryos.
Chamaepityos.
Hyssopi.
Parietariae.
Scabiosae.
Tussilaginis.
Urticae.
Chaerophylli. ana m. j.
Semin. *Apii.*
Hyperici.
Poeoniae. ana unc. j.
Flor. *Betonicae.*
Hyperici.
Centaur. min. ana pug. j.
Ex his vel ex quibusdam horum F. Decoctum S. A.
Cujus unc. iij. *bibantur omni trihorio.*

Pilulae balsamicae, sanguinis corruptioni ab admisso pure resistentes.

℞. *Myrrhae tenuissime contritae.* drach. ij.
Spermat. Ceti. drach. iv.
Accurate trita permisce
Terebinth. nativ. unc. ß.
Admisce
Pulveris Olibani q. s. ut
F. Massa formandis Pil. apta.
Capiat gr. iij. *omni trihorio.*
℞. *Balsam. Peruvian. albi.*
Copayb. albi. ana drach. ij.
Vitell. Ovor. unc. ß.
Accurate subactis adde
Pulv. Glycirrhiz. q. s. ut
F. Massa Pilularis.
Capiat gr. ij. *mane, meridie, vesperi.*

℞. *Mastiches.*
Myrrhae.
Olibani. ana drach. ij.
F. Pulv. subtilis, interim fluat in fictili ad ignem lenissimum.
Succi Glycirrhizae, inspissatae.
Therebinthinae purissimae. ana unc. ß.
Tum admisce *pulverem praescriptum* sub finem addendo
Balsami ex Mecha. drach. j.
F. Massa copioso *Glycirrhizae* pulvere respergenda.
Sumat quotidie, quater, vacuo ventriculo, massulam granor. vj. *superbibendo* uncias vj. *sequentis potus.*

Infusum vulnerarium, balsamicum.

℞. *Fol. tenerior.* *Agrimon.*
Betonicae.
Botryos.
Hederae terrestr.
Scabiosae.
Tussilaginis.
Veronicae. ana unc. ß.
Glycirrhizae. unc. jß.
F. Infusum, sine ebullitione, in magno calore, vase accurate clauso, cum aquae ℔ij.

§. 1210.

Vid. Omnia praescripta §. 1209.

Decoctum detersivum, aperiens.

℞. *Fol. recent. Veronic. maris.* m. ßj.
Parietar.
Rutae. ana m. j.
Valerian. hortens. m. ß.
Semin. Papaver. contus. unc. iij.
Rad. Petroselin. unc. vj.
Cum aq. S. A. decoct. ℔iv. adde
Syrup. Capill. Veneris. unc. ij.
Bibat unc. iv. *omni trihorio.*

Vesperi sumat *Pilulam* unam harum;

℞. *Pilul. Cynogloss.* drach. j.
M. F. *gr.* iv.

Consolidans Paregoricum, dandum ubi jam desinit Pus cum levamine, Decocti forma.

℞. *Fol. recent. Borragin.*
Symphyti min.
Malvae. ana m. j.
Flor. Papav. rhoead.
Verbasci.
Hype-

Hyperici. ana unc. j.
Rad. Symphyt. maj. unc. ß.
Altheae. unc. . .
Semin. contuf. Melon.
Papav. alb. ana unc. j.
Cortic. Peruvian. drach. vj.
Cum aq. decoct. ℔jv. exhibe.
Bibat unc. iij. *omni quadrihorio.*

IN HYDROPE.

§. 1233.

Vinum medicatum ex stomachicis & roborantibus, ad fluorem stagnanti lymphae conciliandum.

℞. *Rad. Imperator.*
Aristoloch. utriusque.
Zedoar.
Siler. montan. ana unc. j.
Zingib. drach. vj.
Flor. Centaur. minor. unc. ij.
Rorismar. unc. j.
Gratiol. Germanor. drach. iv.
Baccar. Lauri.
Juniperi. ana unc. jß.
Thymi.
Serpilli.
Mari Syriaci ana unc. j.
Semin. Absinth.
Tanacet.
Santon. ana unc. j.
M. F. S. A. omnium Pulv. tenuis, tum

℞. *Pulv. praescript.* unc. vj.
Vini Gallici meri. ℔jv.
F. S. A. Vinum Medicatum.
Bibat unc. ij. *quater de die, vacuo Stomacho, cum regimine.*

Vel conditum simile.

℞. *Pulv. praescript.* unc. ij.
Conserv. Anthos. unc. j.
Syrup. Artemis. Fernelii. q. f. ut
F. Conditum.
Dosis drach. ß. *omni quadrihorio.*

Aut.

℞. *Pulv. praeced.* unc. xij.
Cerevisiae meracioris $\frac{1}{4}$ tonnae.
F. Cerevisia Medicata
In usus quotidianos.

Quin.

℞. *Pulv. ejusd.* drach. iv.
Vini albi generosi. unc. viij.
F. S. A. Infusio.
Bibat unc. j. *omni bihorio.*
Huc, Elixjria propriet.
Sales vol. Oleosi.
——————— Aromatici.
Sp. vol. ——— Oleosi.
——————— Aromatici.
——————— Cephalici.
——————— Matricales.
——————— Stomachici
&c. pertinent.
Vide §. 75. §. 54. N. 4. §. 135.

§. 1234.

Mistura aromatica, cardiaca, acida, sitim sedans, vires vitales excitans, lymphae fluorem concilians.

℞. *Ol. stillat. cortic. Citrei.*
Aurant.
Cinnam. ana gutt. iii.
Flor. Lavend.
Juniperi. ana gutt. ij.
Cum *Sacchari.* drach. vj.
F. S. A. Elaeosaccharum, quod admisceto dein
Rob. Samb.
Juniperi.
Sp. Salis. drach. j.
Aq. stillat. cortic. Citrei.
Aurant.
Cinnam.

Cinnam. ana unc. ij.
Menthae. unc. x.
Capiat unc. j. *omni bihorio.*

Decoctum aperiens, acidum.

℞. *Succi rec. expressi ex tota rec. herba conscissa.* { *Fumariae. Cichorei. Taraxaci. Acetosae.* } ana ℔. j.
Cremor. Tartari. ℔. ß.
Leni igne decoque ad ½; dein depurati hujus Decocti *unc.* x. admisce
Rob. Sambuci. unc. x.
Capiat unc. ß. *omni bihorio.*

Mistura cardiaca, aperiens, acida.

℞. *Sp. Nitri dulcis.* drach. iv.
Cochleariae. drach. vj.
Syrup. Cichorei cum Rheo.
5. *Rad. aperient.* ana unc. j.
Vini Rhenani. ℔. j.
M.
Bibat unc. j. *omni bihorio.*

§. 1237. N. 3.

Pulverum purgantium mercurialium formulae.

℞. *Turbith. mineral.* gr. ß.
Zingib. albi. gr. x.
M. F. Pulv.
Mane sumendus alterno die, ex pauxillo pulpae Pomi tosti.

℞. *Mercur. praecipit. rubri.* gr. j.
Nucis myrist. gr. vj.
M. F. Pulv.
In usus eosdem, sumendus ut prior.

℞. *Mercur. sublim. dulc.* gr. vij.
Cortic. Magellan. gr. viij.
M. F. Pulv.
In usus eosdem.

Pulvis Emeticus.

℞. *Tartari Emetici.* gr. ß.
Elaeosacchari Citrei gr. vj.
M. F. Pulv.
Tertio quoque die sumendus.

℞. *Emetici mitissimi, ex Antimon.* p. ij.
Nitri p. v. *detonando praeparati,* gr. iv.
F. Pulv.
Omni mane assumendus.

Tinctura diuretica, solvens.

℞. *Limatur. Cupri.* gr. x.
Sal. vol. oleosi. drach. vj.
M. F. Tinctura coerulea.
Capiat gutt. xij. *ter de die, vacuo stomacho, ex Syrup.* 5. *Rad. aperient.* unc. ß.

§. 1243.

Vid. 334.

§. 1245.

Medicamenta fortia, saepe, sine longa mora interposita, repetenda.

℞. *Vini Emetici vulg.* unc. ijß.
Una dosi.

℞. *Tartari Emetici.* gr. vj.
Una dosi.

℞. *Turbith. mineral.* gr. vij.
Una dosi.

℞. *Succi recent. expressi* Cortic. *medii. Sambuci.* unc. j.
Syrup. Violar. unc. ß.
Pro una dosi.

℞. *Fol. Soldanellae marin.* unc. j.
Comedat una vice.

℞. *Elaterii.* gr. iv.
Syrup. de Baccis Rhamni cathartici. unc. j.
M.
Pro una dosi.

§. 1247.

Tinctura fortiter purgans.

℞. *Resin. Jalapp.*
Scammon. ana drach. j.
Fol. Sennae pulv.
Semin. contus. Carthami. ana drach. iv.
Sp. Vini rectific. ℔. j.
F. S. A. Tinctura, cui purae admisce
Syrup. Rosar. solut. cum Senna. unc. vj.
Bibat unc. j. *mane.*
℞. *Lunae purgativae Boyleanae.*
Micae Panis. ana gr. iv.
M. F. Pil. *gr.* ij.
Capiatur una *omni semihorio, donec incipiat purgatio.*

§. 1250.

Vinum medicatum roborans.

℞. *Limaturae Ferri rec. non rubigin.* unc. ij.
Cortic. Peruviani.
Magellan. ana unc. ij.
Rad. Rhei exsiccatae. unc. ß.
Vini Rhenani generosissimi. ℔. ij.
F. S. A. Vinum Medicatum.
Dos. unc. ij. *ter de die, vacuo Stomacho.*

§. 1252. N. 2.

Cataplasma valde discutiens.

℞. *Rad. elect. Bryon.*
Jalapp.
Fol. Rutae.
Absinthii.
Cinarae hortens. ana unc. ij.
Flor. Melilot.
Centaur. min.
Bulb. Ceparum.
Allior. ana unc. ij.
Cum aq. comm. q. s. decoct. S. A. in Cataplasma, sub finem admisce
Galbani in vitello Ovi s. a. subacti. unc. ij.
Farin. Lini. unc. j.
Ol. Lini. drach. iv.
Sal. Ammon. drach. iv.
M.

Fomentum in eundem usum.

℞. *Sapon. Venet.* drach. iv.
Sp. Vini theriacal. unc. xij.
M. accurate pro Fomento,
Cum laneis pannis applicando.

Epithema siccum ad Hydrocelen, serum dissipans, educens.

℞. *Sal. marin. decrepit. siccissimi, calidi, tenuissime triti q. s.*
Intra lintea consuta applicetur, renovando simulac maduerit.

Pulvis pro suffumigio, discutiens, ad Hydrocelen.

℞. *Benzoin.*
Olibani.
Sarcocollae.
Resin. Guajaci. ana unc. ß.
Camphorae. drach. ß.
Mastiches. unc. j.
Salis Ammoniac. scrup. ij.
M. F. Pulv. *Cujus incensi vapor excipiatur nudo Scroto; dein panni lanei fumo hoc vaporosi, calidi, super applicentur.*

IN PODAGRA.

§. 1275. L. α.

Vid. 1233.

§. 1275. L. β.

℞. *Alcahest. Glauberi.* unc. j.
Sumat, omni mane, gutt. ix. *ex Jure vitulino.*

℞. *Ciner. Genistae.* unc. j.
Vini Rhenani. ℔. iß.
M.
Bibat depurati liquoris unc. ß. *omni mane.*

IN

§. 1291. N. 3.

Aloë.
Myrrha.
Bryonia.
Colocynthis.
Gumm. Ammon.
Bdellium.
Sagapenum.
Opopanax.
Galbanum.
Asa foetida.

Elixir proprietatis quodcunque.

§. 1291. N. 4.

Omnia hic supra N. 3.
Aristolochia.
Artemisia.
Cardiaca.
Chamaemelum.
Juniperus.
Majorana.
Marum.
Matricaria.
Pulegium.
Ruta.
Sabina.
Salvia.
Sambucus.
Serpillum.
Tanacetum.
Thuya.
Thymus.

Tum §. 75. N. 5. §. 54. N. 4.

§. 1291. N. 5.

Emplastra de Cumino.
Meliloto.
Galbano.
Baccis Lauri.
Labdano.
Oxycroceum.
Applicata cavis pedum, umbilico & inguinibus.

Fotus, *ex Sapone Venet. & Decoct. herbarum*
N. 4. §. 1291.

Linimenta ex Unguento Martiato.
Nervino.
Enulato sine Mercur.
Agrippae.
De Arthanita.
Olea Aromatica stillatitia vid. §. 75. N. 5. inter Stimulantia praecipue vero
Oleum stillatit. Baccar. Juniperi.
Hyssopi.
Macis.
Majoranae.
Origani Cretici.
Rosmarini.
Sabinae.
Spicae.
Tanaceti.
Succini.
Olea infusa Absinth.
Anethi.
Chamaemeli.
Nepetae.
Rutae.
Castorei.
Crocini.
Irini.
Lumbricor. terrestr.

V. G.

Linimentum stimulans.

℞. *Unguent. Martiat.*
Nervini. ana unc. j.
Olei stillatit. Baccar. Juniperi. drach. j.
Sabinae.
Infusi Rutae.
Castorei. ana unc. ß.
M. F. Linimentum in hoc casu, *Umbilico, pubi, inguinibus applicandum.*
Vapores, ex decocto N. 4. *Utero excepti*
§. 1291. N. 6.

Vid. 1250.

AD GRAVIDARUM MORBOS.

§. 1360.

Vinum medicatum, aromaticum, cardiacum,

℞. *Cortic. elect. depurat. Citrei.*
Aurantior.
ana unc. ij.
Cinnam. drach. vj.
Magellan. drach. ij.
Vini Hispan. ℔. iij.
F. Vin. Medicatum.
Capiat unc. ij. *vesperi itura cubitum.*

Tinctura cardiaca, antihysterica.

℞. *Sal. vol. oleos.* drach. j.
Tinct. Gumm. Lacc. drach. ij.
Castor. drach. ß.
M.
Capiat gutt. xij. *in Paroxysmo Hysterico.*

Mistura cardiaca, aromatica, acida.

℞. *Succ. Citrei rec. expressi.* unc. iv.
Syrup. Kermesin. unc. iv.
Vini Rhenani. ℔. iij.
Tinct. Cinnam. unc. ij.
Cortic. Citrei. unc. ij.
M.
Capiat unc. iß. *in languore.*

Similis.

℞. *Rob. Ribesior.*
Mivae Cydonior.
Syrup. Berberis condit.
Acetos. Citrei. ana unc. ij.
Sp. Vitae Matthioli. unc. j.
Aq. stillat. cortic. Citrei. unc. xij.
M.
Capiat unc. ß. *in languore.*

§. 1302.

Linimentum emolliens.

℞. *Unguent. Popul.*
Rosac. ana unc. j.
Nutrit. drach. vj.
Sacchar. Saturni. scrup. j.
Ol. infus. Rosar.
Violar.
Hyperici. ana unc. ß.
M. F. Linimentum, huic casui aptum.

§. 1307.

Mistura adstringens, opiata.

℞. *Lapid. Haematit.*
Bol. Armen.
Sang. Dracon. ana drach. j.
Syrup. Myrtini. unc. j.
Laud. puri. gr. iij.
Aq. stillat. Plantag. unc. vj.
M.
Capiat unc. ß. *omni ½ horae, donec inceperit leniri malum*, si medicamento hujusmodi superabile sit.

AD PUERPERIOS MORBOS.

§. 1316.

Linimenta.

Vid. §. 35. N. 3. §. 1302.

IN PARTU DIFFICILI.

§. 1324.

Mistura cardiaca, antacida anodyna, ad dolores a partu.

℞. *Lapid. Cancr.* drach. iij.
Corall. rubr. drach. ij.
Margarit. drach. j.
Laud. puri. gr. iij.
Syrup. Kermes. drach. vj.
Aq. stillat. cort. Citrei.
Meliss.
Majoran. ana unc. iij.
M.

Capiat unc. ß. *omni* ¼ *horae, donec sopiatur dolor; superbibendo* unc. ij. *sequentis.*

Decoctum cardiacum, diluens, levissime nutriens.

℞. *Hord. mund.*
Avenae integrae. ana unc. j.
Cum aq. decoct. spatio ½ horae ℔. iij. admisce
Vini Rhen. ℔. j.
Aq. stillat. Cinnam. unc. ij.
Syrup. Kermesin. unc. iß.

Pulvis antacidus, anodynus.

℞. *Olei stillat. Cinnam.* gutt. ij.
Sacchari perlati. drach. j.
F. S. A. Elaeosaccharum, cui dein admisce
Margarit. Occid. drach. ß.
Matris perlar. drach. j.
Corall. rubr. drach. ß.
Laudani puri. gr. iij.
M. F. Pulv. subtiliss. divid. in vj. dos. aeq.
Sumat unam *omni semihora ex Vini Rhenani* unc. ß. *donec dolor mitescit; dein detur* una *tantum, mane & vesperi, per binos dies.*

§. 1336. N. 1.

Antacida.

Vid. §. 66. N. 5. §. 67. & §. 1324.

§. 1336. N. 2.

Diluentia.

Vid. §. 54. N. 4.

§. 1336. N. 3.

Discutientia hic bona.

℞. *Flor. Chamaemel.*
Sambuc.
Melilot.
Lavend. ana unc. ij.
Croci. drach. j.
Cum *Lacte dulc.* decoct. in Cataplasma admisce
Sapon. Venet. drach. ij.
Micae Panis albi. q. s.

§. 1336.

℞. *Sp. flor. Rorismar.* q. s.
Applicetur cum linteo.

Linimentum leniens, discutiens.

℞. *Ol. Amygdal. dulc.*
Infusi Hyperici.
Violar.
Rosar. ana unc. ß.
M. F. Linimentum.

℞. *Unguent. Rosar.*
Popul.
Nutrit. ana unc. ß.
M.

§. 1342.

Mistura glutinosa, dissolvens.

℞. *Mell.*
Vini Gall.
Hydromell. ana unc. ß.
M.
Una dosis.

Similis leniter purgans.

℞. *Syrup. Cichor. cum Rheo.* drach. iij.
Sapon. Venet. drach. ß.
Aq. stillat. Melissae. unc. ß.
M.
Una dosis.

§. 1343.

Tinctura aromatica, spirituosa, pro Epithemate.

℞. *Cinnam.*
Maceris.
Nucis myrist.
Mastich.
Olibani. ana drach. ij.
Sp. Vini Theriacal. unc. iv.
F. Tinctura.

Epithema Aromaticum, promovens saburrae intestinalis excretionem in infante recens nato.

Dein
℞. *Vitell. Ovi.* N. j.
Tincturae praescriptae. unc. ß.
Aq. stillat. Rosar. drach. ij.
Excepta pauxillo micae panis Stomacho applicentur.

℞. *Flaved. cortic. Citrei rasi.* unc. ß.
Nucis myrist. drach. ij.
Vini Hispan. drach. iij.
M. conterendo simul in mortario.
Et mica panis excepta applica ut prius.

§. 1346.

Syrupus leniter purgans, expellendo meconio idoneus.

℞. *Cassiae rec. extract.* drach. ß.
Rhei. gr. iij.
Syrup. Cichor. cum Rheo. drach. ij.
M.
Pro una dosi.

Mistura in eundem finem.

℞. *Mannae Calabrin.* drach. ij.
Syrup. Rosar. solut. drach. j.
Aq. stillat. Flor. Sambuci. drach. iv.
M.
Pro una dosi.

℞. *Mell. albi.* drach. iij.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna. drach. j.
Aq. stillat. Cichor. drach. iv.
M.
Pro una dosi.

℞. *Rhei elect.* gr. vj.
Agaric. elect. gr. ij.
Syrup. Violar. drach. ij.
Exacte contritis admisceto
Aq. stillat. Meliss. drach. ij.
Pro una dosi.

℞. *Sapon. Venet.* parum in globulum vel conum formati.

℞. *Globulum exiguum* vel *Conulum*, factum *ex Saccharo coniformi.*

℞. *Mel* ad duritiem coctum & in Suppositorium exiguum formatum.
℞. *Sebi Candelarum parum*; forma in speciem debitam.

Cardiaca hic bona, haustus Meconium propellentes cardiaci.

℞. *Mell.* drach. j.

Vini

Vini Hispan. drach. ij.
Vitell. Ovi. drach. ij.
M. F. Haustus.

℞. *Aq. stillat. Cinnam.* drach. ij.
Elixir. propr. cum sale Tartar. pp. gutt. vj.
Syrup. Kermes. drach. j.
M. F. Haustus.

§. 1347.

Haustus Meconii duritiem emolliens.

℞. *Seri lact. rec.* drach. vj.
Mellis. drach. j.
M. F. Haustus.

Clysma in eundem finem.

℞. *Seri Lact. rec.* unc. ij.
Sapon. Venet. drach. iß.
Mell. drach. ij.
M. F. Clysma.

§. 1348.

Linctus oleosi ad intestina, duro Meconio repleta, lubricanda.

℞. *Ol. Lini.* drach. j.
Syrup. Altheae. drach. ij.
M.
Pro una dosi.

℞. *Ol. Olivar.*
Syrup. capillor. Vener. ana drach. ij.
M.
Pro una dosi.

℞. *Ol. Amygdal. dulc. rec.* drach. iij.
Syrup. Glycirrhiz. drach. ij.
Pro una dosi.

Clysma in eundem usum.

℞. *Olei Lini* unc. ß.
Vitell. Ovi drach. ij.
Mell. Mercurial. unc. ß.
Seri Lactis recent. unc. i.
M. F. Clysma,

Applicandum semel quotidie, donec lubricitas apparet.

Linimentum in eundem finem.

℞. *Unguent. Altheae compos.* unc. j.
Olei Lini. unc. ß.
M. F. Linimentum.
Quo Abdomen inungatur mane & vesperi.

§. 1350.

Pulvis antacidus absorbens.

℞ *Lapid. Cancror.*
Osteocoll.
Cretae.
Mandibul. Lucii piscis.
Ostracoderm. Ostreor. ana drach. ij.
M. F. Pulv.
Dosis, gr. vij. *bis vel ter de die.*

Mistura antacida.

℞ *Aq. stillatit. flor. Rhoead.*
Foeniculi. ana. unc. ij.
Lapid. Cancror. drach. ij.
Sapon. Venet. gr. vij.
Syrup. Altheae. unc. ß.
M.
Bibat drach. ij. *omni hora, si non dormit.*

§. 1356.

Mistura antacida, lac coagulatum resolvens, Alvum leniter stimulans.

℞. *Sapon. Venet.* drach. ij.
Vitell. Ovor. drach. iv.
Lapid. Cancror. drach. iij.
Rhei. drach. ß.
Bene terendo misce cum
Aq. stillat. Menth. unc. iv.
Syrup. Altheae. unc. iß.
Capiat unc. ß. *omni hora, donec sedentur symptomata.*
Clysmatum formulae, ad lac in intestinis coagulatum dissolvendum.

℞. *Sapon. Venet.* drach. ß.

Sal

Sal. Gemm. gr. iij.
Mell. Anthosat. unc. ß.
Aq. stillatit. Foeniculi. unc. iß.
M. F. Clysma.

℞. *Fellis Bubuli.* drach. ß.
Mell. Mercurial. unc. ß.
Aq. stillatit. Menth. unc. iß.
M. F. Clysma.

Oleosa interna.

Vid. §. 1348.

Oleosa externa hic.

Ung. Martiat,
Nervin.

Olea infusa Absinthii,
Anethi.
Chamaemeli,
Rutae.

Olea pressa Lauri.
Macis.
Nucis myristicae.
Palmae.

§. 1369.

Mistura attenuans, nidum vermium destruens.

℞. *Gumm. Opopanac.* drach. j.
Vitell. Ovor. drach. ij.
M. S. A. dein adde
Sapon. Venet. drach. j.
Syrup. Artemis. unc. iß.
Aq. stillat. Foeniculi. unc. iij.
Capiat drach. j. *omni quadrihorio, uno vel altero die, cum regimine.*

Pulvis purgans, mercurialis antihelminticus.

℞. *Mercur. nigri.*
Agarici trochisc. ana drach. j.
Sacchari puri. drach. iß.
M. F. Pulv. dividendus in x. partes.
Capiat unam *mane & vesperi, vacuo Stomacho.*

Mistura attenuans, antihelmintica.

℞. *Sal. Card. bened.* drach. ij.
Syrup. 5. Rad. aperient. unc. j.
Aq. stillat. Fumar. unc. iv.
M.
Capiat drach. iij. *omni trihorio.*

Electuarium simile.

℞. *Semin. Absinth. vulg.*
Santonic.
Tanacet. ana drach. ij.
Mell. unc. ij.
M.
Sumat. drach. ij. *omni mane.*

§. 1370.

Linimentum nidum vermium destruens, & simul purgans.

℞. *Unguent. Agripp.*
Arthanit. ana unc. j.
M. F. Linimentum;
Cujus pauxillo inungatur subinde locus Umbilici.

Unguentum purgans, antihelminticum.

℞. *Fellis Taurini.*
Aloës pur. ana drach. j.
Unguent. Altheae. unc. j.
M.
In similes usus.

Simile, valde aromaticum, sed sine purgantibus.

℞. *Ol. Tanaceti.*
Castorei. ana unc. ß.
Unguent. Nervin. unc. j.
M.
In eundem effectum.
In quibus observandum, an nimis turbet alvum; id quippe accidit saepe: ne in Dysenteriam prolabatur Infans, ex usu nimio, cavendum tunc erit.

§. 1371.

Mistura vermes necans.

℞. *Mell.* unc. ij.

Sal.

Sal. Gemm. drach. iß.
Aq. ſtill. Cichor. unc. iv.
M. F. Potus,
Cujus unc. ß. *bibat omni hora diei.*

Pulveres ſimiles.

℞. *Corn. Cerv. uſtum.*, ad ſcrup. j.
Capiat quater de die, quo tempore vacuus eſt ſtomachus, ex
Syrup. Roſar. pallid. drach. ij.

℞. *Corallin. marin.* drach. ij.
Limatur. Martis. drach. ß.
M. F. Pulv. dividendus in doſ. xvj.
In uſum eundem.

℞. *Semin. Santonici.*
Rutae.
Tanaceti.
Abſinthii. ana drach. j.
Sacchari. drach. iij.
M. F. Pulv. dividendus in doſ. xvj.
In uſus eoſdem.

Vinum Medicatum, antihelminticum.

℞. *Hydromell. rec.* ℔. j.
Semin. Santonici.
Tanacet. ana unc. j.
F. S. A. Vin. Medicatum; cui dein puro admiſceto
Mellis albi. unc. ij.
Capiat unc j. *mane, vacuo Stomacho.*

Pulveres Mercuriales, antihelmintici.

℞. *Mercur. nigr.* gr. viij.
Vitriol. Martis parum calcinati. gr. ij.
M. F. Pulvis, dividendus in ij. doſ.
Capiat unam *mane*, alteram *veſperi, inani ſtomacho.*

℞. *Mercur. dulc.* gr. vij.
Diagryd. gr. v.
M. F. Pulv.
Mane hauriendus ex Hydromelle.

Similis, ſed ſine Mercurialibus.

℞. *Tartar. vitriolat.* gr. iv.
Vitriol. Martis. gr. iij.
M. F. Pulv. tenuiſſimus, divide in doſ. iij.
Capiat unam *mane, circa meridiem, veſperi, vacuo ſtomacho.*

℞. *Vitriol. comm.* gr. ij.
Syrup. Violar. drach. iv.
M.
Pro una doſi, mane, jejuno ſtomacho, aſſumenda.

§. 1372.

Pulveres Mercuriales ad vermes necandos; & per alvum expellendos.

℞. *Diagryd.* gr. iv.
Mercur. dulc. gr. vj.
M. F. Pulv. tenuis.
Pro una doſi.

℞. *Rad. Jalapp.*
Mercur. nigri. ana gr. xij.
M. F. Pulv.
Ut prius.

℞. *Agaric.* gr. viij.
Mercur. nigri. gr. xij.
M. F. Pulv.
Ut prius.
Pulvis purgans, antihelminticus.

℞. *Aloës.* gr. iij.
Reſin. Jalapp. gr. j.
Vitriol. Martis gr. ij.
M. F. Pulv.
Ut prius.

§. 1373.

Clyſmatum antihelminticorum formulae.

℞. *Ol. Lini* unc. iij.
F. Clyſma.

℞. *Mell.* unc. ij.
Aq. ſtill. Cichor. unc. ij.
F. Clyſter.

℞. *Decoct. Tanacet.* unc. iij.
Aloës. gr. vj.
M. F. Enema.

℞. *Vitriol. Martis.* gr. xv.
Aq. stillat. Cichor. unc. iv.
M. F. Lavamentum dictum.

Suppositorium simile.

℞. *Mell. cocti ad spissitudinem debitam.* unc. iv.
Aloës. unc. ß.
Vitrioli Martis. drach. ij.
M. S. A. F. parva Suppositoria,
Applicanda post alvum exoneratum.

Unguenta externa.

Vid. §. 1370.

§. 1377.

Misturae refrigerantes, antiphlogisticae.

℞. *Nitri.* gr. xx.
Sp. Sal. gutt. v.
Syrup. Violar. unc. j.
Aq. stillat. flor. Sambuc. unc. iij.
M.
His foveantur Gingivae.

℞. *Cremor. Lactis rec.*
Vitell. Ovor. ana unc. j.
Syrup. Violar. drach. vj.
Aq. stillat. Rosar. unc. iij.
M.
In eosdem usus.

℞. *Flor. recen. Rosar.*
Sambuci. ana pug. ß.
Includantur linteo, appenso, ut in fundo maneant, plumbo, tum immittantur vitro longo, cylindrico; affundatur Lac recens; ponantur in digestione; *Cremor supernatans adhibentur inflammatas ad gingivas.*

§. 1378.

R. Spirit. Corn. Cerv. gutt. iij.
Bibat ex Syrup. Kermes. drach. ij. *ter de die*

IN VARIOLIS.

§. 1392.

Pulveres Mercuriales & Antimoniales, forti veneno varioloso antidoti.

℞. *Antimon. diaphoret. una cum suo Nitro fixante conservati.* drach. vj.
Mercur. dulc. drach. ß.
Sal. Polychrest. veri. drach. j.
Diu terendo F. Pulv. tenuissimus, dividendus in xxiv. dos. aequales.
Capiat unam *tertia quaque hora; superbibendo, post singulas, Seri Lact. rec.* unc. iv.

℞. *Flor. Sulphur.* drach. j.
Cinnabar. Antimon. scrup. j.
Stibii diaphoret. nitrati.
Salis polycrestr. ana drach. iß.
M. F. Pulv. subtilissimus, dividendus & sumendus ut prius.

§. 1394. N. 2.

Clysma laxans.

℞. *Flor. Malvae.*
Altheae.
Taraxaci.
Verbasci.
Lychnid. saponar. ana unc. ß.
Farin. Lini. drach. ij.
Coq. cum aq. ad *unc.* xij.
F. Clysma.
Injiciendum duodecima quaque hora.
Panni lanei eodem Decocto *madidi, expressique iterum, calidi applicentur corpori, inferiori, pedibus, poplitibus, inguinibus, cruribus, femoribus.*
Eodem Os, Nares, Fauces, colluantur, humectentur, foveantur.

§. 1394. N. 3.

Decoctum diluens, acidulum, nitrosum, ad stimulum variolosum expellendum.

℞. *Flor. Papaver. errat.*
recentiss. Sambuci. ana unc. j.
Avenae integrae. unc. ß.

Cum

Cum aq. decoct. *unc.* xx. admisce
Nitri stibiati, h. e. ab Antimon. diaphoretico lavando, & crystallisando, separati. unc. ß.
Succi Citrei recent. unc. j.
Syrup. Violar. unc. ß.
Bibat quantum lubet.

§. 1394. N. 4.

Vid. 28. N. 1.

§. 1399. N. 1.

Vid. 28. N. 1.

§. 1399. N. 2.

Vid. 1394. N. 3.

§. 1399. N. 3.

Succus antipyicius in statu Phlogistico Variolarum.

℞. *Succi recens expressi Cichorei.*
Lactucae.
Taraxaci.
Fumariae. ana unc. ij.
Radic. Scorzoner. unc. iv.
Nitri puri. drach. iß.
M.
Bibat unc. j. *omni hora diei.*

Decoctum simile.

℞. *Radic. Sarsaparill.*
Chinae.
Gramin. ana unc. ij.
Scorzoner. unc. viij.
Flor. Sambuci. unc. j.
Cum aq. decoct. spatio 1. horae, pint. vj. exhibe.
Bibat unc. v. *omni hora.*

§. 1399. N. 4.

Epispasticum, impetum humorum a nobilioribus partibus derivans.

℞. *Emplastr. de Meliloto.*
Galbani.
Sagapeni. ana unc j.
M.
Extensa ad alutam applica cavis Pedum.

Idem fortius.

℞. *Fermenti acidi Panis.* unc. vj.
Rutae. m. j.
Semin. Sinapi contusi. drach. vj.
Salis. drach. iv.
Aceti. drach. iv.
M.
Applica ad cava Pedum & Poplitum noctes atque dies.

§. 1399. N. 6.

Haustus anodyni.

℞. *Syrup. Papav. albi.* unc. j.
F. Haustus.
℞. *Laudani puri.* gr. j.
F. Pilula.
℞. *Laudani puri.* gr. j.
Aq. stillat. Melissae. unc. ß.
M. F. Haustus.

§. 1402.

Vid. scripta ad 1394. & 1399. N. 6.

AD CALCULUM.

§. 1425.

Olera hic bona.

Borrago.
Chaerophylla.
Chondrilla.
Lactuca.
Petroselinum.
Radices Dauci.
Raparum.
Sisari.

Sonchus.
Scorzonera.
Taraxacum.
Tragopogon.

Haec, horumve quaedam, cum Jure carnium cocta, pro Victu optima.

Serum Lactis. Lac. Lac ebutyratum.	Animalium solo gramine pastorum.

Plurimum valet usus horum tam diu continuatus, donec Alvus fit, manetque, aliquamdiu laxa; licet debilitas inde quaedam successerit: haec quippe felix saepe solvit vel inveteratum malum.

§. 1426.

Clysma aperiens, laxans, molliens, Calculum leniter propellens.

℞. *Fol. Malvae.*
Althaeae.
Ibisci.
Mercurialis.
Parietariae.
Brancae Ursinae.
Atriplicis. ana m. iv.

Ex eodem Decocto fiant Clysmata, & etiam potulenta assidua; nam, laxant, aperiunt, molliunt, pellunt.

Decoctum oleosum ad lubricandum.

℞. *Amygdal. dulc.* N. xxx.
Pistachior. N. xx.
Semin. Papav. contus. unc. iij.
Excorticata, & contusa, decoque cum *Aq. vulgari* q. s. spatio ½ horae, tum fortiter & diu contritis simul S. A. adde
Sapon Venet. drach. iv.
Glycirrhiz. unc. ij.
Ebulliant denuo parum, dein Decocti ℔. iij. exhibe.
Bibat unc. viij. *quater de die, vacuo Stomacho, & dein parum leniter deambulet.*
Opiatum, Anodynum, Aperiens.

℞. *Syrup.* 5. *Rad. aperient.* unc. iß.
Laudani puri. gr. ij.
Nitri puri. gr. xx.
Aq. stillat. Petroselini. unc. vj.
M.
Bibat unc. ß. *omni hora.*

Propellens Diureticum.

℞. *Cicer. rubr. contus.* unc. ij.
Semin. Petroselini. unc. j.
Rad. Gramin.
Petroseli. ana unc. iv.
Fol. Agrimon.
Virg. aureae.
Veronic. maris. ana m. ß.
Glycirrhiz. unc. j.
Cum aq. decoct. spatio ½ horae ℔iij. admisce
Nitri drach. ij.
Bibat unc. ij. *omni hora.*

IN LUE VENEREA.

§. 1458.

Balneum, ex antisepticis, ad partes affectas a putredine servandas, pro Viris.

℞. *Fol. rec. Rutae.*
Scordii.
Alliariae.
Malvae. ana m. ij.
Cum aq. decoct. & expressa admisce ad ℔. ij.
Sapon. Venet. drach. j.
Sp. Vin comm. drach. vj.
In hoc tepido Virga, & Scrotum, immergantur ter quaterve de die, spatio ½ horae, dein panni lanei praescripto Decocto immersi, & expressi, omni applicentur Pubi, Scroto, Perinaeo.
Fiant ex iisdem *Injectiones.*

Injectio detergens, ad Urethram ulcere venereo erosam.

℞. *Mell. Rosar.* unc. j.

Aloës

Aloës puriss. gr. x.
Sal. Ammon. gr. iv.
Aq. stillat. Foenicul. unc. vj.
M. pro Injectione.

Purgatio.

℞. *Rad. Jalapp.* drach. j.
Mercur. dulc. scrup. j.
F. Pulv.
Pro una dosi.

℞. *Scammon.* gr. xij.
Rad. Jalapp. gr. xviij.
Mercur. dulc. gr. xxv.
M.
Ut prius.

℞. *Pil. Coch. maj.* gr. xv.
Praecipit. albi. gr. iij.
M. accurate; F. Pil. N. ix.
Summa aurora devorandae.

Emulsio refrigerans.

℞. *Semin. 4. frigid. major. & minor* ana drach. iij.
Cum *Aq. Hordei* F. Emulsio, cujus *unc.* xxij. admisce
Nitri drach. j.
Syrup. Diacod. unc. ß.

Pilulae balsamicae, per epicrasin purgantes.

℞. *Terebinth. vulg.* unc. j.
Rhei-barb. drach. iv.
Glycirrhiz. siccae. q. s. ut F. massa ad formandas Pilul.
Capiat j. *omni hora* gr. iv.

§. 1460.

Cataplasma discutiens, anodynum.

℞. *Flor. Samb.*
Melilot.
Chamaemel.
Papav. errat.
Altheae. ana unc. ij.
Cum *Lacte ebutyrato* coctis admisce
Farin. Lini. unc. j.
Ol. Lini. unc. ß.
Sp. Vini Theriacal. unc. j.
F. Cataplasma.

§. 1461.

Emplastrum Dissipans.

℞. *Flor. Sulph.* unc. ij.
Mercur. nigr. drach. ij.
Sacchar. Saturni. drach. iij.
Emplastr. de Meliloto.
Cumino.
Galbano.
Ammoniaco.
Sagapeno. ana unc. ß.
M. F. S. A. Emplastr.
Cum aluta applicandum.

℞. *Flor. Sulph.* drach. iv.
Sacchari Saturni. drach. j.
Picis Sutoriae. unc. ij.
M.
In eosdem usus.

Cataplasma suppurans, ad Bubonem venereum.

℞. *Ficus molles, maturas, ad* ℔ß.
Mell. recent. unc. ij.
Galbani in vitello Ovi soluti. unc. j.
F. S. A. cum aq. coquendo Cataplasma.

Pulvis depurans, ad Bubonem venereum apertum.

℞. *Pulv. fol. siccator. Scordii.* unc. ij.
Vitrioli albi. drach. ij.
Aloës. drach. j.
M. F. Pulv.
Aperto Ulceri, deterso prius, inspergendus ad depurandum.

§. 1462.

℞. *Emplastr. de Meliloto.*
Diapomphol. ana q. s.

℞. *Emplastr. Vigon. cum Mercur. duplic.* q. s.
Extens. ad alutam exhibe.

§. 1463.

℞. *Mercur. sublimati.* drach. j.
Aq. Calcis vivae. unc. ij.
M.
Hac aqua tangantur lenissime una vel altera vice.
Dein fiat aucta copia *Aq. Calcis* sensim lenior.

§. 1466.

Fomentum detergens, antisepticum.

℞. *Fol. recent. Scordii.*
Flor. recent. Absinth.
Alliar.
Rutae.
Rorismar. ana m. ij.
Tanacet.
Centaur. min.
Card. bened. ana m. iß.
Rad. Imperator.
Hellebori nigri. ana unc. j.
Cum aq decoct. ℔v. admisce
Sapon. Venet. unc. iß.
Hoc Fomento pudenda depurentur.

℞. *Mell. Rosar.* unc. iv.
Mercur. sublim. corrosiv. drach. ß.
Aq. stillat. Rutae. unc. x.
M.
In eundem usum.

§. 1468.

Decoctum diluens, aperiens, ante Salivationem sumendum.

℞. *Rad. Gramin.*
Chinae.
Sarsaparill. ana unc. ij.
Hord. mundati. drach. vj.
Glycirrhiz. unc. iß.
Cum aq. decoct. spotio 2. horar. ℔iij. exhibe.
Bibat de hoc Decocto unc. iv. *omni hora diei.*

§. 1469.

Bolus Sialogogus.

℞. *Mercur. dulc. triti.* gr. iv.
F. *una dosis.*

§. 1473.

Clysma purgans, Salivationis impetum minuens.

℞. *Fol. Sennae.* unc. j.
Agarici. drach. iv.
Semin. Carthami. drach. ij.
Rad. Jalapp. drach. j.
Cum aq. decoct.
Unc. xij. *injice pro Clysmate.*

Haustus purgans in eundem finem.

℞. *Diagryd.* gr. xv.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna drach. vj.
M.
Pro una dosi.

℞. *Diascord. Sylvii.* gr. xxiv.
F. *una dosi pro sudorifero.*

§. 1474.

Pulvis anodynus, ad fluxum Alvi, a Salivatione, cohibendum.

℞. *Laudan. puri.* gr. iij.
Corall. rubr. drach. j.
Sacchari perlati. drach. ij.
M. F. Pulv. tenuissimus divid. in vj. dos. aequales.
Capiat unam *omni* $\frac{1}{4}$ *horae, donec sedetur dolor Alvi, & Diarrhoea.*

Vel Mistura anodyna & diaphoretica in eundem finem.

℞. *Diascord. Sylvii.* drach. j.
Syrup. Diaeod. drach. ij.
Aq. stillat. Cortic. Citrei. unc. iv.
M.

Capiat

Capiat unc. ß. *omni* $\frac{1}{4}$ *horae*, *donec sedentur modo dicta*.

℞. *Theriac. Andromach.* unc. ij.

Extensam ad alutam applica Abdomini in usum eundem.

§. 1475.

Vid. 1426.

IN RACHITIDE.

§. 1489.

Cibus optimus.

1. Panis bene fermentatus, biscoctus, cum admisto pauco Croco, Nuce myristica, Cardamomo, Cinnamomo, semine Celeri, atque similibus gratissimis, & roborantibus, aromatibus.
2. Caro Columbarum, Gallinaceorum, Cuniculorum, Ovilla, Hoedina, Vitulina, macilentior, leniter assa, minutim incisa; dein intermisto Pane biscocto, Sale, & pauco Petroselini, Thymi, Nucis myristicae, aut similium, parata.
3. Oryza, Milium, Hordeum, cum Aqua, & Uvis passis, cocta; dein cum pauxillo Vini, & leniorum Aromatum, condita.

Potus optimus.

Vinum Gallicum maturum, rubrum, adstringens, *ter quaterve de die ad* unc. j. *exhibitum*.

Vinum Hippocraticum *isa datum ad* unc. ß. *eodem tempore*.

Cerevisiae recentes, ut { Mumma Brunsvicensis. Ale Britannorum. Cerevisia Batava, *quae* xij. *florenorum pretio venalis*.

Hisce aestivo tempore aequa portio Aquae ferratae medicatae *admisceri potest*, *inprimis vero* Acidularum Spadanarum.

Pulvis aromaticus, *roborans*, *exsiccans*, *pro Lectulo & Pulvinari roborante*.

℞. *Folior. recent. in umbra siccatorum*, *Filicis maris*. ℔iij.
Folior recent. *Majoranae*.
Melissae.
Menthae. ana m. ij.
Flor. recent. in umbra siccatorum, *Meliloti*.
Trifolii odorati.
Sambuci.
Rosarum. ana unc ij.

Terantur in Pulverem tenuem, misceantur duplo tanto *Paleae Hordei*, atque dein his linteo immissis fiant Lectuli & Pulvinaria, quibus incumbant, quique ab humido rite defendantur, & saepe exsiccentur.

Similis pro suffumigio.

℞. *Benzoini*.
Mastiches.
Olibani.
Succini.
Turis. ana unc. j.
M. F. Pulv.

De hoc Pulvere inspersum parum prunae fumet, *super hoc fumo Panni lanei detenti*, *fricandis partibus adhibentur*.

Haustus emeticus, *mitior*, *pro Infante*.

℞. *Radic. Ypecacuanhae*. scrup. j.
Vini albi Gallici. unc. j.
Sacchari. drach. ij.

Infusa totam noctem, depurata exhibe mane.

Hoc repetatur quarta quaque die, *in vicem quintam*.

Similis purgans, *& simul roborans*.

℞. *Rhei selecti*. unc. ß.
Myrobolani Citrini sine nucleis. drach. iij.
Agarici trochiscati. scrup. ij.

Infun-

Infundantur frigida cum *Cerevisiae fortioris* ℔iv.

Post xxiv. horas paratus erit potus, *quo utatur pro familiari quotidiano, spatio* iv. *septimanarum.*

Si vero nimis inde purgetur, aqua copiae Cerevisiae alterius dilui poterit, aut etiam majore, si usus indicat.

Herbae roborantes, siccantes, excitantes, antiscorbuticae, Rachitidi sanandae propriae.

Agrimonia.
Betonica.
Capparidis cortex ex radice.
Ceterach.
Cichoreum.
Cuscuta.
Diapensia.
Endivia.
Filix mas.
Hepatica.
Lingua cervina.
Melissa.
Myrobalani pruna.
Osmunda Regalis.
Polypodium.
Quercus folia, glandesque.
Rhabarbarum.
Rubi folia & radix.
Ruta muraria.
Scabiosa.
Tamarisci cortex, flores, folia.
Trichomanes.
Veronica.

Ex his *Cerevisiae*, *Vina*, *Infusa*, medicata parari queunt, maximo cum fructu, aut & *Condita*, & similia componi ex. gr.

Cerevisia medicata excitans, roborans, siccans.

℞. *Agrimoniae.*
Ceterach.
Filicis radic.
Linguae Cervinae.
Polypodii radic.
Rutae murariae. ana unc. ij.

Minutim scissa, mista, linteo immissa, infundantur frigida, cum ℔xij. *Cerevisiae.*

Utatur pro potu communi.

Vel Vinum ex similibus.

℞. *Folior. & Flor. Betonicae.* unc. iij.
Cortic. radic. Capparidis.
Tamarisci.
Rubi sylvestris.
Trichomanis. ana unc. ij.
Limaturae Martis. unc. ß.

Cum *Vini* ℔viij. in frigore infusa adhibeantur, *ter de die, ad* unc. j.

℞. *Entis Veneris Boylei.* gr. ij.

Exhibe vesperi, ex Vino Canariensi, quotidie, spatio iij. *septimanarum.*

Tinctura martialis, roborans.

℞. *Limatura Martis.* unc. j.
Aceti stillatit. acerrimi. unc. x.
Sacchari. unc. iij.

In phiala alta ebulliant leniter spatio xxvj. horarum; filtratus liquor servetur vase clauso.

Dentur gutt. vj. *horis quotidie, horis medicis, ex pauxillo Vini Hispanici.*

FINIS.

INDEX RERUM NOTABILIUM,

Quae in *Commentariis* GH. VAN-SWIETEN ad *Aphorismos* H. BOERHAAVE continentur.

BIBLIOPOLAE STEPHANI MANFREDI

MONITUM.

Quemadmodum praefata Commentaria primatim Lugduni Batavorum non continuo, sed ut Cl. Auctor composuit, fuerunt edita; ita rursus fuerunt typis commissa, & eorum plures editiones usque ad VIII. tomum, & praesertim tres hic Neapoli, ultima quarum haec mea, in lucem prodiere: at cum hoc labente Anno 1772. paulo post Cl. Viri obitum complementum totius Operis cum Indice generali e praelo fuisset Reipublicae datum; operae pretium fuit ut meam editionem absolvissem; & simul & semel Indicem tum meae, quum aliis editionibus, quam optime potui, aptavissem: & quia pagina tot variis editionibus respondere nequit, nisi meae tantum; ideoque ut his omnibus consulerem, paragraphorum numerationem, earumque numeros & litteras graecas, ubi illae divisae, adjungere pro facilitate materies indicatas investigandi, sedulo curavi.

Numerus itaque romanus tomum, §, n. & l., paragraphum, *ejusque* numerum, & litteram graecam, *quae omnibus aeque editionibus respondent*, p. *vero* paginam, *quae uni meae editioni congruit*, *ostendunt. Res demum materiei medicae * designantur.*

A le-

D

E

Go-

H

HE-

N

ΠΑ-

Pe-

R

S

T

V

F I N I S.